De Vlaamsche School. Jaargang 18

bron
De Vlaamsche School. Jaargang 18. A. Fontaine, Antwerpen 1872

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla010187201_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

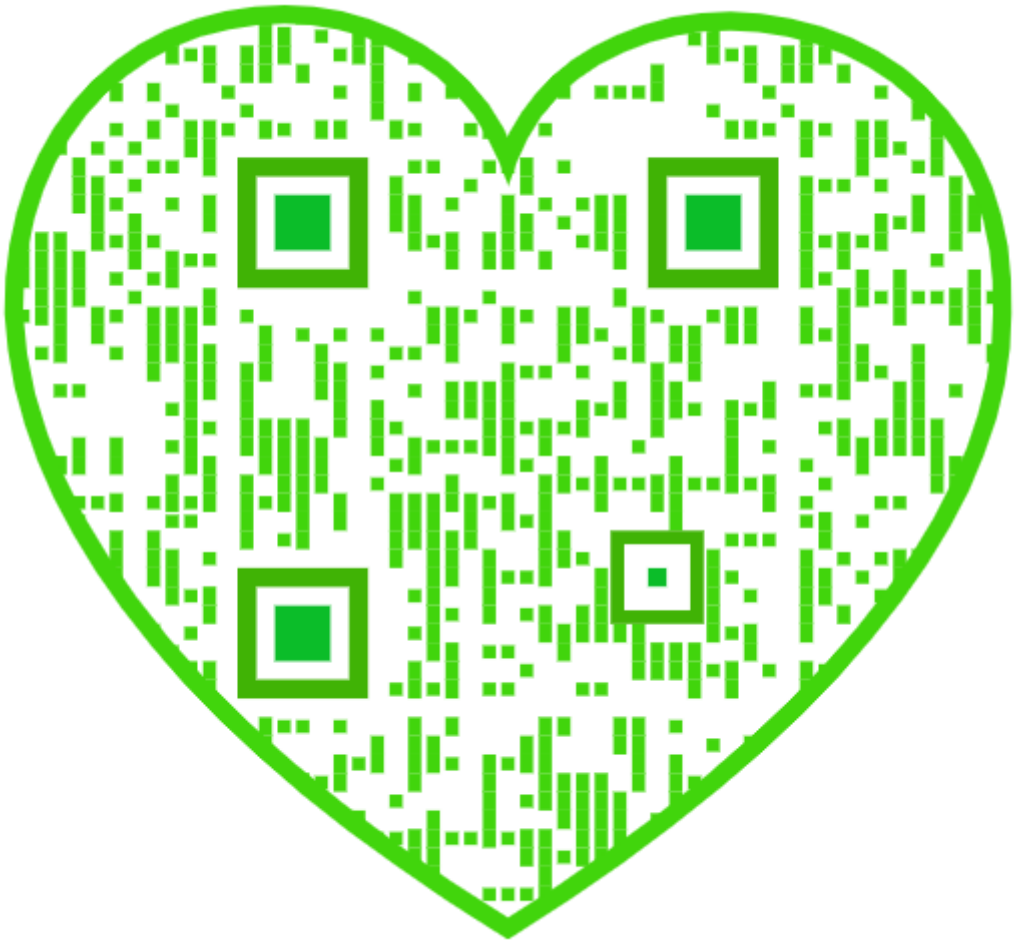

Bladwijzer.

Aardrijkskundige vereeniging, Engeland, 8, 24, 32.
Aardrijkskundig congres te Antwerpen, Diploma, 163.
Aard- en landbeschrijving en volksgebruiken: De artesische put van Columbus, 70. - Japan, 130. - Monaco, door F. Baggerman, 36. - Monte-Carlo, 53. - Over de kleedij in China, 45. - Sub Rosa, 100. - Vrouw uit de Ukraine (Klein Rusland), 29.
Academie van beeldende kunsten te Antwerpen. - Afzending van Rome, 112. - Benoeming van bestuurleden, 30, en van leeraren voor de klassen van houtsnede, doorzichtkunde, vergelijkende bouwkunde, enz., 111, 177. - Inrichting van een lokaal voor de klasse van houtsnede, 30. - Jaarlijksche prijskampen en tentoonstelling, 68. - Verplaatsing van het beeld van Quinten Massijs uit den hof, 56 - Verzoekschrift van leerlingen aan het gemeentebestuur, 23. - Voorloopige wedstrijd voor de beeldhouwkunde (prijs van Rome), 61. Uitslag, 122. Groote kampstrijd van schilderkunst in 1873, 192.
Academie van België, *te Brussel*, 7, 16, 31, 55, 56, 80, 89, 179.
Academie van oudheidkunde, 38, 55.
Antwerpsche provincieraad, zittijd van 1872, 116.
Badinrichting (de nieuwe) te Spa, 66.
Basilieken, 95.
Bries op de Schelde, sterkwaterplaat door H. Schaefels, 107.
Buitengezicht, 123.
Burcht bij Antwerpen, 173.
Dieren- en plantenrijk. - De Lammergier, 49. - De Spoorvogel, 77. - De Spotvogel, 87. - De Upas, 69.
Dichtstukken. - Aan de Zee, door L. Rijmcreem, 70. - Aan Zeeland, door N. Beets, 145. - Alleen, door V. Van de Weghe, 60. - Bij den Dender, door V. Van de Weghe, 1. - De legende van den berkeboom, door F. de Cort, 41. - De dichter en zijn droombeeld, door H. Conscience, 181. - Ex-tempore, 79. - In de oranjerie op Overduin, door N. Beets, 162-VI. - Mijn lentelied, door P. Vierhout, 52. - Neerlands taal, door H.J.A. Schaepman, 160. - Nooit gepast, door V. Van de Weghe, 13. - Op de heide, door P. Vierhout, 25. - Snedig antwoord, door P. Vierhout, 108. - Treurig, door L. Rijmcreem, 101. - Vaarwel, door J.C. Altorffer, 162-VII. - Vadervreugd, door Van de Weghe, 30. - Vlaggelied, door J.P. Heije, 146. - Vooruit, door W.E.N. Muskeyn, 153. - Welkom, door A.F. Sifflé, 162-III. - Welkomstgroet, door J.C. Altorffer, 135.
Geschiedenis. De plaats Memlinc, door Ed. Van Even, 94. - Geschillen van Lier met Antwerpen en Brussel, door A. Bergmann, 116. - Geslachtboom der Artevelden in de XIVe eeuw, 31. - Grafstede van Isabella van Bourbon, 99. - Marcus van Vaernewyck, handschrift, 56. - Ontmanteling van het fort van Gent, 112. - Vonnis van 1748, 69.
Handelsgesticht te Antwerpen, inrichting van een Vlaamschen cursus, 112.
Institut de France. Toekenning van eenen prijs van 20,000 fr. aan den heer Guizot, 8.
Julia en hare moeder, tafereel van G. Guffens, 9.

Kmiotek, houtsnede door H. Brown en Jos. De Clercq, 17.
Kronijk, 7, 16, 23, 30, 38, 47, 55, 62, 70, 80, 88, 98, 111, 122, 130, 162-VIII, 169, 177, 192.
Levensschetsen, *sterfgevallen en aanteekeningen.* Balboa, door S. Willems, 162-VII. - Bogelaar E.W.J., teekenaar, 123. - Boerhave, oprichting van een standbeeld te Leiden, 32. - Bouwens F.J., 33. - Christenmeijer J.B., letterkundige, 16. - Cockerill J., standbeeld te Elsene, 90. - Dautzenberg J.M., gedenkteeken, 23, 89. - d'Ardres, penningkundige, 162-IX. - De Backer T., letterkundige, 162-VIII. - De Groux C., gedenkteeken, 55. - De Kroon L., tooneelist, 64. - De Lamartine, inschrijving voor een standbeeld, 32. - De Winter J., letterkundige, 64. - Fontaine G.A., letterzetter, 40. - Franklin B., onthulling van zijn standbeeld, 32. - Gerstäcker F., letterkundige, 114. - Grimm J. en W. (gebroeders), gedenkteeken, 72. - Greuze, 83. - Kaiser F., sterrekundige, 170. - Koen, Jan Pieters Zoon, oprichting van een standbeeld te Java, 55. - La Foret N.J., rector magnificus te Leuven, 16. - Landseer S.E., kunstschilder, 127 - Le Hon Henri, letterkundige, 24. - Ledegancksfeesten te Gent, door L. De Vriese, 108, nieuwe uitgaven zijner werken, 112. - Leys H., gedenkteeken, 112. - Livingstone d^{r}, 8, 24, 32, 80, 113, 170. - Martinasie P., plaatsnijder, 5. - Morse S.F.B., 86. - Malderus J., bisschop (geboortehuis), 103. - Massijs, Messijs of Metsijs (de familie), door Ed. Van Even, 26. - Massijs Jan, door Ed. Van Even, 62. - Selens J., toonkundige, 40. - Serrure C.P., letterkundige, door Ed. Van Even, 72. - Snellaert d^{r} F.A., 104. - Schnorr J., historieschilder, 114. - Trappes H., graveur, 114. - Van Aarsen M.J., 80. - Van Brée M.J., 57. - Van Maldeghem R.E., gedenkteeken, 98. - Van Dale J.H., letterkundige, 114. - Van der Ulft J., kunstschilder, 55. - Van Egmont, graaf Lamoraal, oprichting van een standbeeld, 170. - Van Dyck Waltmannus, 133. - Van Straelen E., gedenkteeken, 63. - Van Merlen G.A.H., drukker, 16. - Vercammen J.F., oud onderwijzer, 162-IX. - Veronese P., 186. - Vervier K.A., letterkundige, 162-IX. - Westerman W.M., 122. - Weiser B.P., 100. - Wouters, kanunnik te Leuven, 16.
Maatschappij ter aanmoediging van schoone kunsten te Antwerpen, benoeming van leden, 55. - Programma der prijskampen en tentoonstelling van 1873, 118. - Glasraam geschonken, 168.
Museum van Antwerpen. - Verplaatsing van het standbeeld van M.J. Van Brée, 57. - Grafstede van Isabella van Bourbon, 99. - Inhuldiging der muurschilderingen door N. De Keyser, 124. - Tafereel van J. Ruisdaal gekocht, 71.
Museum van Brussel, aankoopen, 112.
Museum van Luik, aankoopen, 162-VIII.
Nederduitsche bond te Antwerpen, 179.
Nationaal tooneel, hulde aan E. Lemaire, 30.
Novellen, *verhalen*, *enz.* - Cleomenes de Griek, naar 't Engelsch, door D. Baetslé, 42, 50, 58, 67, 78, 83. - De dichter en zijn droombeeld, beoordeeling door P. Vierhout, 180. - De laatste Ruthven, naar het Engelsch, door D. Baetslé, 120, 128, 166, 176, 187. - De schoenmaker van Messina, 34. - De verschrikte leeuw, 165. - De vooruitgang door de nijverheid, 60. - De werkende standen in Engeland, 131. - Eene huisonderwijzeres, opgeteekend door eene vrouw, 6, 21. - Ellende, door J.B. Christenmeijer, 168. - Gevecht met eenen tiger, 79. - Grillen en luimen van sommige geleerden, door S. Willems, 10. - Griseldis, de zachtzinnige, 91. - Het geweten, door J.B. Christenmeijer, 29. - Leeuw en paard,

door P. Vierhout, 4. - Losse aanteekeningen, door S. Willems, 53. - Moeder en dochter, naar C. Dickens, 96, 101. - 't Was te ver gekomen, door vrouwe Courtmans, 1, 13, 18.
O.-L.-Vrouwekerk te Antwerpen. Cantate van P. Benoit, 24. - *Responsoria* van L. de Burbure, 55. - Uitvoering van een der meesterstukken van L. Van Beethoven, 62. - Glasramen geschonken door de *Maatschappij ter aanmoediging van schoone kunsten*, 168, en door den weledelen heer Ullens-Geelhand, 39. Sint-Josephskapel, 63. - Wijding van een nieuw beeld, 88.
Oudheidkunde en kunstontdekkingen. Altaar in gothischen stijl te Metz, 114. - Bijbel gedrukt bij Guttenberg en Faust, 72, 80. - Gallo-Romeinsche grafstede te Saintes, in Frankrijk, 32. - Grafsteen van Jan Froissart (1337-1440), 80. - Grondvesten van het voormalige klooster der Karthuizers te Brussel, 90. - Grafzerken te Gent, 130. - Menigte voorwerpen uit den tijd der grijze oudheid te Lüscherz, in Zwitserland, 32. - Handschrift van Jacob Van Maerlant, 48. - Madona van Titiaen te Turijn, 32. - Nezac, in Frankrijk, puinen van een oud kasteel, 32. - Overoude grafstede te Eygenbilsen, 80. - Romeinsche oudheden, 169.

Romeinsch goudstuk, 170. - Rome, wit marmeren doodkisten, 170. - Romeinsche of Gallo-Romeinsche heirbaan te Chimay, 71. - Schilderij van Ribero te Brussel, 180. - Tafereel van Passerotti in Amerika, 162-VIII. - Tapijtwerk der XVe eeuw, 90.
Prijskampen. Antwerpen, maatschappij van schoone kunsten, 1873, programma, 118. - Academie van oudheidkunde, 38. - Gedenkteeken van J.F. Loos, 39. - Vrijmaking der Schelde, 179. - Berlijn. Plans voor een parlementsgebouw, 24. - Gedenkteeken ter herinnering van de zegepralen, door de Duitsche legers behaald, 48. - Standbeeld op te richten aan Goethe, 72. - Brussel, aanbouwen van huizen, 23. - Dr Guimard, 56. - Bescherming der dieren, 55. - Gent. Maatschappij ter bevordering van nijverheid en wetenschap, 48. - Broedermin en taalijver, 122. - Willemsfonds, 56, 169. - Gorinchem. Rederijkerskamer, Nut en genoegen, 90. - Iseghem. Crombez' zanggenootschap, 56. - Londen, 72. - Kopenhagen. Academie, 32. - Mechelen, teeken- en nijverheidskunst, 46, 179. - St.-Nicolaas, sterkwaterplaten, 113. - Parijs. Academie en herbouwing van het stadhuis, 113. - Weenen, 8.
Schilderijenverzameling van J.J. Wuyts, te Antwerpen, 83.
Sint-Andrieskerk te Antwerpen, Glasramen, 122, 169.
Sint-Jacobskerk te Antwerpen, Nieuw beeld, 39.
Sint-Janskerk te 's Hertogenbosch, 90.
Sint-Joriskerk te Antwerpen, Nieuw beeld, 89.
Sint-Pieterskerk, te Rome, 130.
Spreuken, *gedachten en raadgevingen*, 32, 52, 66, 94.
De slaap, 35.
Het menschelijk leven, 126.
Hoop en vrees, door H. Zschokke, 13.
Onbestendigheid, door J.B. Christenmeyer, 165.
Redmiddel voor menschen die in het water vallen, 80.
Waarom onrustige menschen niet vet worden, 118.
Stadhuis van Middelburg, 142.
Studentengenootschap Met tijd en vlijt te Leuven, 48, 61.
Taal- en letterkundig congres te Middelburg, 64, 134.
Tentoonstellingen. Antwerpen, Burgersbond, 89. - Café des Arcades, 179. - Berlijn, 56, 72. - Brussel, schoone kunsten, 48, 56, 63, 112, 132, 164, 174, 186. - Gent, nijverheid en wetenschap, 48. - Willemsfonds, 64. - Kopenhagen, 90. - Luik, 56. - Londen, schilderijen van oude meesters, 8; Internationale, 31, 130; Rijksmuseum, 56. - Parijs, voorwerpen ten behoeve van den werkman, 8. Kunst, 80.
Troonplein te Brussel, 106.
Van Mons, maatschappij. tijdschrift gesticht, 7.
Verbond voor kunsten, *letteren en wetenschappen te Antwerpen*, 7, 16, 38, 62, 80, 89, 178.
Verkoopingen van kunstvoorwerpen, *boeken enz.* Amsterdam. Roël-Hodshon, 71, 113. - Antwerpen. Van Geetruyen A.F., 88. - Wuyts, 111. - Brussel, Olin H., 48. - C.P. Serrure en F. Van Brienen, 180. - Londen, Gillot, J. 24, 72, 113.

- Leipzig, 72. - T.O. Weigels, 90. - Parijs, Markies de Beran, 72. - Paturle en Pereire, 40. - H. Reynault, 56. - Weenen, 80.
Vlaamsche volk (Het), te Antwerpen, 179.
Vrije woord (Het), te Antwerpen, 7, 16, 31.
Wetenschap. Nog iets over de springbronnen, door C. Ommeganck, 28. - Over de aantrekkingskracht, door d^{r} F.J. Matthyssens, 18, 46, 52, 107, 126, 162-VIII.
Willemsfonds te Gent. 56, 64, 90, 130, 169, 180, te Antwerpen, 179.
Zetternamskring, te Gent, 8.

Errata. - Op bladz. 99, 2de kolom, 29^{en} regel, staat: Isabella van Bourbon, grootmoeder van keizer Karel, lees: *oud grootmoeder.*
Op bladz. 180, 2^{e} kolom, 9^{den} regel, staat Anna Moens. Lees: *Anna Beyns.*

Tafel der platen.

Arme vrouw en kind uit de werkende standen in Engeland, houtsnede van Ed. Vermorcken, 131.
Badinrichting te Spa, 65.
Basilica St.-Agnes te Rome, 95.
Beker, geschonken aan de stad Veere, door Maximiliaan van Burgondië, teekening en houtsnede van Ed. Vermorcken, 162-VI.
Bries op de Schelde, sterkwaterplaat door H. Schaefels, 107.
Buitengezicht, sterkwaterplaat door K.T. Hippert, 123.
Burcht bij Antwerpen, sterkwaterplaat door H. Schaefels, 172.
De geeseling, teekening van H. Hendrickx, houtsnede van Lacoste Jeune, 41.
De Lammergier, houtsnede, 49.
De Nederlandsche vlag, teekening van Ch. Rochussen, houtsnede van C.H. Hechler, 146.
De Spoorvogel, houtsnede, 77.
De Spotvogel, houtsnede, 87.
De Vrede, teekening van V. Lagye, houtsnede van H. Brown, 111.
De Upas, houtsnede, 69.
Dischkaart, penteekening door J. Verhoeven, 115.
Elisa en Malvinus, teekening van H. Gregoire, houtsnede van A. Van Cauwenberghe, 20.
Geboortehuis van J. Malderus, bisschop van Antwerpen, 103.
Grafstede van Isabella van Bourbon, houtsnede van Ed. Vermorcken, 99.
Griseldis, de zachtzinnige, teekening van F. Gons, houtsnede van J. Gons, 91.
Isabella en Karel, houtsnede, 102.
Julia en hare moeder, tafereel van G. Guffens, houtsnede van Ed. Vermorcken, 9.
Kmiotek, houtsnede van H. Brown en Jos. De Clercq, 17.
Mandarijn (China), teekening van H. Hendrickx, houtsnede van Pannemaker, 45.
Meisje, tafereel van Greuze, kopersnede van P.J.B. Van Reeth, 82.
Monaco, teekening van A. De Roy, houtsnede van Smeelon, 36.
Monte-Carlo, houtsnede, 53.
Nooit gepast, houtsnede, 13.

Noste en Elisa, teekening van H. Gregoire, houtsnede van A. Van Cauwenberghe, 21.
Op de heide, sterkwaterplaat van C. Jacque, door P.J. Neuckens, 25.
Portretten. Bouwens F.J., bouwmeester, steensnede van J. Nauwens, 33.
De Jonge van Ellemeet Mr W.C.M., steensnede van J. Nauwens, 139.
De Stoppelaar G.N., steensnede van J. Nauwens, 151.
Martinasie P., teekening van F. Geerts, houtsnede van J. Hemeleer, 5.
Ortelius en Mercator, penteekening door Hubert Meyer, 163.
Serrure C.P., letterkundige, steensnede van J. Nauwens, 73.
Van Brée M.J., schilder, teekening en houtsnede van Ed. Vermorcken, 57.
Reigergevecht, tafereel van sir Edwin Landsheer, 127.
Stadhuis van Middelburg, teekening van V. De Doncker, houtsnede van C.H. Hechler, 138.
Stedewapen van Middelburg, 134.
Tapijt der XVIe eeuw te Middelburg, naar eene kopersnede van Ch. Onghena, 155.
Troonplein te Brussel, houtsnede van Ed. Vermorcken, 106.
Vrouw uit de Ukraine, 29.
Wapenschild der koninklijke academie van Antwerpen, 61.
Wapenschild maatschappij ter aanmoediging van schoone kunsten te Antwerpen, 118.
Zeldzame sterkwaterplaat, naar P. Veronese, door F. Bonnoniensi, 185.

Bij den dender.

Stil, gelijk de slimme slange,
dringt, door droge en drasse weiden,
't zilvren water van den Dender,
en ik staar het droomend aan.

Bruisend brengt de bron heur bijstand,
vloeiend over vruchtbre velden,
tusschen geel en geurig koolzaad,
tusschen golvend, groeiend graan.

Rijzig klimt de slanke hoprank,
boven bot de bolle bel uit,
zachtjes zwirlend, zoetjes geurend,
tot de pluktijd komet aan.

Jonkheid jokt en joelt in 't weigroen,
paartjes pluisen, plukken bloemen
pachters juichen om die veldpracht,
zeggend: ‘God heeft dat gedaan!’

Koolzaad, hopbel, Denderweide,
bloeitijd, maaitijd, oogsttijd, pluktijd,
schatten schenkt gij dorp- en steelien,
mij... brengt gij de droomen aan!

VICTORIEN VANDE WEGHE.

't Was te ver gekomen.

I.

Angstig en ongeduldig wachtte de jeugdige echtgenoote van den onlangs nog zeer beroemden kunstschilder Malvinus, op de terugkomst van haren gemaal. Zichtbaar gejaagd wandelde zij van de eetzaal naar de pronkkamer, blikte nu door de vensterruiten, dan naar de bloemen van het vloertapijt, terwijl hare gedachten verre van de voorwerpen die zij aanstaarde rondzwierven tusschen hoop en vrees.

Vermoeid naar lichaam en geest wierp zij zich eindelijk op eene prachtige sofa.

'Waar toeft hij?' vroeg zij zich af: en zij wrong bij die gedachte wanhopig de handen. 'De spoortrein moet sinds een uur aangekomen zijn,' zuchtte zij; 'indien hij goede maren had, hij ware hier al lang terug'

Mishaagt de tentoongestelde schilderij; munt zij niet uit boven de schilderstukken van gewone kunstenaars, dan krijgt hij er slechts eene onbeduidende som voor of zij wordt in 't geheel niet verkocht,' ging zij voort. 'En wat dan? hoe betaal ik als 't zoo is onze huisschulden? De vleeschhouwer, de brood- en pasteibakker nog daargelaten, kom ik met geene tien duizend franken toe.' En nu begon zij bij geheugen de sommen op te

tellen, die zij aan modewerksters, kleermaaksters, bontwerkers en meubelleveraars schuldig was: allemaal menschen die hun geld hoog noodig hadden en volstrekt niet meer wilden wachten.

Een forsche ruk aan de huisbel onderbrak de treurige berekening der beeldschoone vrouw. Opgeschrikt rukte zij de zaaldeur open, terwijl de meid de voordeur ontsloot, en er ontsnapte haar een pijnlijke gil. Twee boodschaploopers kwamen met eene draagbaar geladen den gang binnen; en op de baar lag de groote schilderij die haar redden moest, in blank linnen gewonden, net als een lijk. Mijnheer Malvinus had op aanraden zijner vrienden de schilderij uit de expositiezaal getrokken, opdat zij door de beoordeelingen der gazetschrijvers geene nieuwe vlek zou werpen op zijnen naam, die reeds zooveel geleden had.

Doodsbleek geworden liet de jonge vrouw zich in eenen zetel zinken; en hare ontsteltenis loste zich op in tranen en gesnik. Nergens zag zij uitkomst.

‘Moest ik om zoo rampzalig te worden een weduwman van vijftig jaar huwen,’ kreet zij, ‘een man die mij wijs maakte dat ik hem mijn leven en mijn geluk mocht toevertrouwen! En ik, ellendig dwaashoofd, geloofde aan zijne schoone woorden; ik geloofde aan zijnen schildersroem en aan zijnen door zijn penseel gewonnen welstand.’

Terwijl de vrouw zoo zat te jammeren, kwam Malvinus binnen. Met kalm gelaat en vriendelijken blik naderde hij zijne echtgenoote.

‘Gij zijt bedroefd, Eliza,’ sprak de schilder, en hij wilde de hand der weenende vatten, maar de vrouw beantwoordde het teeken der vriendschap niet; zij ontweek den handdruk, en het hoofd draaiende verborg zij het gelaat tegen de hooge zetelleuning.

‘Ik heb de schilderij teruggenomen, om niet verplet te worden door de kunstcritiekers,’ zei de schilder; ‘maar daarom is het nog niet zeker dat mijn tafereel niet deugt, hoewel ik zelf aan zijne waarde twijfel. Wij moeten geduld hebben.’

De jonge vrouw richtte zich op.

‘Ha! gij twijfelt zelf aan zijne waarde,’ antwoordde Eliza, die zich door haar gejammer over de teleurstellingen in haar huwelijk zoodanig had opgewonden, dat zij hare misnoegdheid niet beheerschen en hare woorden niet meten kon.

‘Ha! gij twijfelt aan de waarde van uw eigen werk; gij beseft dat gij geen ware kunstenaar zijt. Weet gij dat die bekentenis weinig strookt met de pocherij die uwe huwelijksvraag aan mij, onervaren meisje, vergezelde?’

De kunstenaar zweeg. Hij wilde de vrouw die hij, niettegenstaande hare groote gebreken, innig lief had, laten uitjammeren, eer hij antwoord gaf.

‘Waar is nu dat heerlijk vooruitzicht dat gij mij hebt afgespiegeld? waar is die weelde, dat geluk, die roem, dien ik deelen zou?’ ging de door de kalme houding van haren man nog meer verbitterde vrouw voort; en van verwijt ging zij tot spotternij en van spotternij weer tot verwijt over, tot zij eindelijk met de vraag inviel: ‘hoe komt het dat gij ten tijde van uwe eerste echtgenoote scheppingen voortbracht die rijkelijk betaald werden?’

Hier schoot de getergde man uit de stilzwijgendheid die hij zichzelve had opgelegd.

‘Wilt gij dat weten, Eliza?’ vroeg hij met bevende stem.

‘Zou ik het anders vragen?’ antwoordde zij schokschouderend.

‘In mijn eerste huwelijk werd ik opgewekt en gesterkt, door eene vrouw die mij beminde en die benevens mij de kunst waardeerde en lief had. Denk niet, Eliza,’

ging de lijdende kunstenaar als met tegenzin voort, ‘denk niet dat ik uwe verwijtingen en bespottingen met verwijt wil betalen: neen, ik weet dat het onze al te gespannen toestand en voornamelijk uw gekrenkte trots is, die u zoo ver buiten uw karakter drijft; maar nu ik u geantwoord heb, moet ik uitspreken:

‘Hebt gij ooit anders dan met minachting op de tafereelen die ik in het begin van ons huwelijk schilderde nedergezien? Hebt gij niet gepoogd mij te ontmoedigen door het verachten van mijn talent? Hebt gij mij door tranen en gesmeek niet gedwongen het eenvoudige dat ik liefkoosde en begreep te verlaten, om scheppingen te beproeven boven mijne macht? Indien het waar is dat ik een gevallen kunstenaar ben, dan moet ik bekennen dat ik mij met open oogen in den afgrond heb gestort, om u te believen, maar opstaan zal ik: Malvinus is nog altoos Malvinus.’

‘Dat zijn allemaal woorden in den wind,’ zei de vrouw; ‘zeg liever hoe gij het gaat aanleggen om de menschen te betalen.’

‘Daar heb ik dezen namiddag bij het huiswaarts keeren aan gedacht,’ antwoordde de man. ‘Morgen geeft gij mij nauwkeurig de namen der personen op, die wij iets schuldig zijn, benevens het bedrag der schuld, en verder moet gij u met die zaak niet bekommeren.’

Eliza prevelde eenige onverstaanbare woorden, en ging, zonder zich verder om haren echtgenoot te bekommeren, naar hare kamer.

II.

Fijngevoelig was de schilder Malvinus een van die bevoorrechte schepselen, waarop de rampspoed geene overmacht heeft. In plaats van hem te ontmoedigen, schonk hij hem nieuwe kracht en moed tot den arbeid, zijn eenig wapen in den kamp tegen de wederwaardigheden des levens. Eenigszins ontsteld, was hij, na de hevige woordenwisseling met zijne vrouw te bed gegaan, en 's anderdaags stond hij op als een geheel ander mensch. Geen spoor van de teleurstellingen die hij den vorigen dag had beleefd, was op zijn gelaat te bemerken: met helderen blik zat hij in zijne werkkamer voor de teekenplank, en zijn geest zweefde op de vleugelen der verbeelding in het rijksgebied der kunst.

‘Gevonden!’ riep de kunstenaar, nadat hij eenen geruimen tijd in de hoogte had gestaard, en vluchtig dreef hij de teekenpen

over den doek. Malvinus knikte zich zelve onder het arbeiden toe, en met stralenden blik en schier beweeglooze oogleden vloog het potlood over het linnen, tot hij een ontworpen tafereel toelachte, met eene zaligheid, die alleen de kunstenaar begrijpen kan.

Langen tijd bleef de schilder in verrukking zijne schets aanstaren. Zijne verbeelding herschiep de grijze lijnen van zijn stift in schitterende kleuren, en de nauwelijks afgeteekende beelden in levende wezens: de geniale man gevoelde zich de gelukkigste der stervelingen.

Eindelijk zonk de begeesterde uit het onstoffelijk gebied op de onzalige aarde neder; hij dacht aan zijne huiselijke omstandigheden; hij gevoelde, dat hij, gelijk alle bejaarde mannen, die eene jonge vrouw hebben getrouwd, te goed en te toegevend voor zijne Eliza was geweest; dat hij voor haar eigen geluk met haar moest omgaan als een man, en niet als een slaaf.

‘Eliza,’ zegde hij, toen hij 's middags met zijne vrouw alleen aan de tafel zat: ‘Eliza, hebt gij u met het opnemen onzer schulden bezig gehouden? ik zou gaarne orde in onze zaken stellen, voor ik mij aan het werk begeef.’

De vrouw antwoordde niet dadelijk: dit punt der woordenwisseling van den vorigen avond had haar den ganschen nacht slapeloos gehouden.

De schulden overgeven, rekening doen aan haren man, was dit geen afstand van haar gezag op huiselijk gebied? Hoe zou zij die schulden uitleggen? bij voorbeeld die zware schuld bij den haarkapper-parfumeur, bij de modiste en andere diergelijke? Kan een man oordeelen over de behoeften eener vrouw, die in kringen verkeert als die waar zij in omgaat?

‘Ik zou sommige rekeningen kunnen overgeven en andere achterhouden,’ dacht zij; ‘maar indien Malvinus van de uiterste goedheid tot de uiterste strengheid oversloeg, hoe zou ik dan de verzwegen schulden betalen?’ Die vraag kon zij niet oplossen, want de praalzieke dame was nog te rein om aan oneerlijke middelen te denken.

‘Zou het niet beter zijn,’ antwoordde zij na eenige aarzeling zeer zachtzinnig, ‘dat ik die zaken zelf vereffende? Geef mij de middelen op, en dan kunt gij u op mij verlaten.’

‘Neen, kind, neen, Eliza,’ zei de schilder, ‘dat ware in het oude gebrek hervallen. Den weg dien wij bewandeld hebben heeft ons ten afgrond geleid; en ik wil opstaan om vasteren grond te betreden. Geef mij de rekeningen en op bepaalden tijd zal ik alles voldoen.’

‘Op bepaalden tijd,’ hernam de vrouw, treurig het hoofd schuddend: ‘denkt gij dat de menschen nog willen wachten? Zij gunnen mij geenen dag, geen uur.’

De schilder bemerkte dat zijn voorstel de jonge vrouw sterk misviel, en nu zij daar bedroefd en onrustig voor hem zat, had hij medelijden met haar die hem den vorigen avond zoo wreed had getergd; doch zijn besluit stond vast, ook voor haar welzijn moest hij zijn plan uitvoeren.

‘Als ik zelf de schuldeischers spreek, zullen zij wel eenigen uitstel verleenen,’ bemerkte hij, ‘te meer daar ik hun de verzekering zal geven dat ik binnen eene maand zal betalen.’

‘Dat kunt gij niet,’ zei de vrouw meer en meer bekommerd, terwijl zij haren gemaal zoo vriendelijk mogelijk bekeek; ‘waar zou het geld vandaan komen? Is het op het teruggekomen schilderstuk dat gij rekent, nadat gij het wat hertoetst hebt?’

‘Waarlijk niet,’ antwoordde de goede man, ‘wij bezitten nog andere middelen, en daar er zonder vertrouwelijkheid geen huiselijk geluk kan bestaan, zal ik u die uitleggen. Ik zal de schilderstukken die wij over jaar op het tweede verdiep hebben geplaatst, verkoopen.’

‘Maar dat zijn oude vodden,’ riep de schildersvrouw: wie zal daar geld voor geven?’

‘Gij bedriegt u,’ antwoordde Malvinus, ‘daar zijn stukken onder van goede meesters.’

Eliza begreep dat zij weer te hevig had gesproken; neen, ditmaal was het met geen gepruil, met geene misnoegdheid, dat zij haren echtgenoot bedwingen kon: zoetaardigheid moest haar wapen zijn.

‘Als het zoo is,’ zegde zij, ‘wil ik u de vernedering sparen van als het ware de schilderijen uit te leuren; laat mij begaan, ik zal er de hoogste prijzen van te huis brengen.’

De schilder weigerde, en nu werd het der jonge vrouw duidelijk, dat zij het vertrouwen van haren echtgenoot en bijna allen invloed op hem had verloren.

Na eenige oogenblikken stilzwijgendheid die de schilder had benuttigd om den angt zijner vrouw te bespieden, herman hij vriendelijk:

‘Eliza, ik heb een meisje noodig om te poseeren voor eene nieuwe schilderij. Wilt gij zoo goed zijn de kleine Mina van zwager Noste voor eenige dagen te logeeren? Dit kind gelijkt nagenoeg aan mijn ideaal.’

De man verwachtte eene weigering: Eliza kon de familie Noste niet lijden. Vader Noste, een rijke molenaar uit een naburig dorp, was de broeder der eerste vrouw van den schilder, en de jonge vrouw verachtte de bloedverwanten harer voorgangster, en voornamelijk de lieve Mina, die door zekeren familietrek en ontluikende schoonheid het evenbeeld des schilders eerste bruid beloofde te worden.

De echtgenoot bedroog zich. De kinderlooze vrouw veinsde het voorstel met dankbaarheid aan te nemen.

‘Daar wij thans in omstandigheden verkeeren, die ons belet ten de gewone bezoeken te ontvangen, en ik niet dikwijls wil uitgaan eer onze zaken vereffend zijn, zal het gezelschap van het verstandig kind mij goed doen,’ antwoordde zij; en tot verbazing van den man, die meer tegenkanting tot uitvoering van zijn plan had verwacht, haalde Eliza de gevraagde schuldenlijst uit haren zak, met de woorden:

‘Alles wel ingezien, vriend, is het beter dat gij zelf handelt.’

‘Is de lijst nauwkeurig?’ vroeg de schilder.

‘Er ontbreekt geen enkele schuldeischer op,’ was het vast antwoord; en inderdaad, zelfs de namen van den haarkapper en de modiste stonden er op; maar de goedvind dier twee was niet aangeteekend. Die kleinigheden, verklaarde zij, zou ze zelf vereffenen uit eigen middelen: de ongelukkige meende iets

gevonden te hebben waar zij wezenlijk die twee beschamende rekeningen kon mede voldoen.

(Wordt voortgezet.) Vrouwe COURTMANS geboren BERCHMANS.

Leeuw en paard.

Samuel Baker vertelt in zijn schoon werk: *The Nile Tributaries of Abyssinia*, onder andere schitterende jachtverhalen het volgende voorval uit eene leeuwenjacht.

'Daar onze legerplaats (bij Dellavilla) rijkelijk van vleesch voorzien was, dat reeds gedroogd of om te drogen aan koorden tusschen de boomen hing, zoo was zij een bijzonder aantrekkingspunt geworden voor alle soorten van roofdieren, welke den ganschen nacht in groot getal rondom de doornen heining slopen, welke deze onze tijdelijke verblijfplaats beschuttede.

Gedurende zekeren nacht trachtte een leeuw er binnen te dringen, maar werd door het hem tegengeworpen vuur daarvan afgehouden. Mijne lieden wekten mij en verzochten dat ik het dier schieten zoude, doch daar het ten volle onmogelijk was, door de doornen heining met zekerheid te mikken, wees ik hun verzoek van de hand, maar beloofde den leeuw, na 't aanbreken van den dag, op te zoeken. Den ganschen nacht liep hij rondom ons leger, bromde en liet aanhoudend het hem eigenaardig keelgeluid hooren. Niet één mijner manschappen sliep, wijl zij vreesden dat de leeuw zou inbreken en één hunner als een goed gebraad weghalen; zij onderhielden dus ook hunne wachtvuren tot den morgen. Nauwelijks had de zon zich aan den hemel vertoond of ik riep Hassan en Hadji Ali en vermaande hen over hunne bij een ander dusdanig geval aan den dag gelegde bloohartigheid. Zij beloofden, mij tot in den dood te volgen. Ik vertrouwde hun mijne beide Reillys n^{r} 10 (schietgeweren) en ik nam zelf mijne kleine buks met dubbelen loop. Volgens mijne overtuiging moest de leeuw zich ergens in een nabijzijnd boschje schuil houden. De gansche dag verliep zonder eenig gevolg; ik was te vergeefs door de dikste doornen gekropen, en daar wij overvloedig vleesch hadden, had ik mij weten te beheerschen en op geen ander dier geschoten, ofschoon buffels en antilopen zich in menigte vertoonden. Ik wilde den leeuw en niets dan den leeuw.

Eindelijk, wij waren reeds op den terugtocht, toen ik even door een dicht bewassen geboomte drong, dat ons den weg belemmerde, klonk dicht voor ons het donderend gebrul des leeuws. Nauwelijks tien schreden van mij af verhief zich het prachtige dier op de hoogte van een boschje. Terstond lag ik aan, ik schoot en de leeuw maakte eenen kleinen zijdelingschen sprong. Voor dat hij echter tot zich zelven konde komen, ontving hij den kogel van den linker loop. Het was een luisterrijk gezicht. Hassan had mij spoedig een ander geweer gereikt. Laher Moor stond met mijnen degen in de hand, gereed om mij te beschermen.

De leeuw, in uiterste woede, met verheven manen en opgesperden muil, wilde, schriklijk brullend, op ons aanvallen, maar de linker achterpoot sleepte hem na, en ik bemerkte, dat ik hem dien verbrijzeld had. Hij rolde op den grond en sloeg zijne nagels diep in het gras. Ziende dat hij onmachtig was tot den strijd en zich bovendien in het kreupelhout wentelde, besloot ik dien avond niets meer te ondernemen, maar het gewonde dier rustig te laten sterven. Den volgenden morgen namen wij eenen

bijzonder sterken kameel mede, om den dooden leeuw op diens rug te laden. Ik bereed dezen keer mijn paard Tetel, dat steeds veel moed betoond had, en ik wilde mij overtuigen of ik het tot bij 't lijf des leeuws zou kunnen voeren.

Nauwelijks waren wij de plaats genaderd, waar wij den leeuw verlaten hadden, toen Hadji Ali uitriep: “daar ligt hij dood,” en ik reed terstond op hem aan, gevolgd door mijne mannen.

Een vreeselijk gebrul begroette ons echter; het gewonde dier leefde nog en stelde zich op de voorpooten. Zijne prachtige manen stonden omhoog, zijne oogen vlamden en waren strak op mij en op het paard gericht.

De kameel had intusschen met zijnen ruiter rechtsomkeer gemaakt en ook de overigen waren ver in de vlakte teruggevloden; want de Arabier heeft eene ongehoorde vrees voor den “koning der woestijn.” Deze was eene schoone gelegenheid om den moed van mijn ros te beproeven. Ik hield den teugel kort en reed recht op den leeuw toe, tot dat ik vlak tegen hem over stond, en hij nog slechts twintig schreden van mij verwijderd was. De woede van het dier verdubbelde bij het zien van 't paard. Maar ik klopte het op den schouder, prees het, en liet het den leeuw van nabij beschouwen. Het ros verhief zijne manen en snoof meermalen zeer sterk, doch toonde zich geenszins geneigd tot den terugtocht. “Bravo, oude jongen,” zeide ik hem, en terwijl ik hem aanhoudend op den hals klopte en de manen nederstreek, drukte ik hem gelijktijdig zachtjes de hielen in de zijden. Daarbij liet ik hem de hand aan den teugel voelen en zeide: “Voorwaarts, mijn jongen!” Het paard ging stapvoets op den leeuw aan, die het op nieuw met woedend gebrul begroette. Het snoof luid en hield de oogen vast op die des leeuws gevestigd, doch daar ik het aanhoudend prees en beklopte, zoo toonde het ook niet de minste zwakheid.

Nu was ik nog slechts zes schreden van den leeuw verwijderd - een grootsch tooneel: dààr de grimmige vorst der woestijnen, hier het kloekmoedig paard. Beider blikken in elkander geboord, de leeuw brullend, het paard snuivend, zonder te beven. Dat was mij genoeg. Ik liet de teugels op de schouders van het dier vallen; Tetel stond als eene rots; hij wist dat ik nu schieten zou. Ik legde op den kop des leeuws aan en strekte hem vervolgens dood neder. Tetel had zich niet verroerd. Dan steeg ik af, klopte en prees mijn paard en voerde het dicht bij het lichaam des leeuws, wat ik insgelijks beklopte, en waarna ik Tetel mijne hand rieken liet. Hij snoof twee- of driemaal, en toen ik hem geheel vrij liet, liet hij den kop zinken en berook den dooden leeuw zonder de minste aarzeling. Daarna begon hij in de nabijheid rustig te grazen.

Mijne Arabieren waren buiten zichzelven van verbazing over den moed van het paard, en ik moet betuigen dat mijn dier mij even trotsch als onbevreesd maakte. Met hulp van acht man werd de 550-pond-zware buit op den neergeknielden

kameel geladen, nadat men dezen laatste eerst geblinddoekt had.’

P. VIERHOUT.

Peeter Martenasie.

Deze plaatsnijder, geboren te Antwerpen, op 11 December 1729, was een der ieverigste leeraren der academie, bij dewelke hij op 8 November 1762 tot bestuurder werd aangesteld. In 1764 werd hij tot plaatsnijder van prins Karel van Lorreinen

TEEKENING VAN F. GEERTS, HOUTSNEDE VAN JOS. HEMELEER.

benoemd. Zijn afbeeldsel, aan de academie door hem geschonken en geschilderd door A.-C. Lens, prijkt in het Antwerpsch museum.

Van zoodra Martenasie in den raad der academie zetelde, was hij bijzonder werkzaam, om de studie naar het antiek weder in voege te brengen en die klasse onder het toezicht van verscheidene hulpleeraars te openen. Heilzaam waren de uitwerkselen, en het bijzonder toezicht over die klasse werd ook aan hem toevertrouwd; er mag inderdaad van hem gezegd worden, en deze lofspraak is niet gering, dat hij wonderen deed, ter uitbreiding van het onderwijs.

Er was groote behoefte aan goede antieke beelden. Martenasie bezorgde daarvan in eens een goeden voorraad, daar hij de toelating bekomen had, om naar eerste modellen, uit de kunstverzameling van den hertog van Aremberg, vijf-en-twintig borstbeelden af te gieten, met welken schat hij de Antwerpsche academie begiftigde.

De verrijking der klasse met zoo menig meesterstuk naar het antiek had natuurlijk voor gevolg de leerlingen aanmerkelijk te doen vermeerderen. Ook de lessen naar het leven werden zoo uitmuntend gegeven, en het getal der jonge kunstenaars uit alle

streken van ons land, en ook uit den vreemde, groeide zoodanig aan, dat het bestuur der academie, op 16 Mei 1766, een vertoog aan de stedelijke overheid moest indienen, om ruimere plaatsen boven de Borze te bekomen.[1] In dit verzoekschrift stelde men voor, dat de Oost-Indische handelmaatschappij, die de oude academiezaal in gebruik had, dezelve zou afstaan, om daarin, even als vóór het jaar 1722, de lessen naar het plaaster weder te kunnen geven.

Martenasie wilde nog meer bijdragen om de leerlingen zijner klasse vooruit te helpen. De zomeroefeningen schenen hem niet meer voldoende. Het gansche jaar door wilde hij zijne klasse zien bloeien. In den winter van 1766, verbond hij zich voor vier jaren, de bekostiging te bezorgen, die het geven van winterleergangen en een eermetaal, als aanmoediging, voor zijne klasse zou vereischen.

Al de b e m i d d e l d e kunstvrienden van Antwerpen ondersteunden door geldelijke bijdragen de onderneming des wakkeren leeraars, en op 10 November van dit jaar, begon de winterleergang naar het antiek; sedert dien bleef deze cursus altijd een der bloeiendste takken van onderwijs in de Antwerpsche academie.

Tusschen de bijzonderste platen door Martenasie vervaardigd, telt men: *De roof der Sabijnsche maagden*, naar P.-P. Rubens, waarvan hij, in 1769, een eersten afdruk aan de academie schonk, en de *Huisvader*, naar Greuse. Naar het schijnt was hij de graveerkunst gaan aanleeren te Parijs, bij J.-B. Le Bas. - De nagedachtenis van den verdienstelijken man verdient in eere gehouden te worden, door alie kunstminnaren. Gedurende gansch zijnen levensloop heeft Martenasie er zich meer op toegelegd, om der kunst in 't algemeen dienstig te zijn, dan om zijn eigen roem te vergrooten, iets wat evenwel niet heeft belet, dank zijne werkzaamheid en verdiensten, dat hij zich ook als plaatsnijder een geachten naam verworven heeft. Nuttig te wezen voor de kunst, was zijne leuze, en hij heeft dezelve getrouw nageleefd. Het nageslacht is hem dus dubbel dank verschuldigd: als kunstenaar en als leermeester. Hij overleed op 3 October 1789.

1 Zie de bekroonde *Geschiedenis der academie van Antwerpen*, door F.-Jos. Van den Branden, uitgegeven door D. Van Spilbeeck, Antwerpen, 1865.

Eene huisonderwijzeres.
Opgeteekend door eene vrouw.

Familieaangelegenheden noodzaakten mij, mij eenigen tijd in Parijs op te houden, en ik had mijnen intrek in een der kosthuizen voor jufvrouwen genomen, welke de wereldstad, die voor alle behoeften zorgt, en geen eisch onbevredigd laat, in grooten getale heeft aan te wijzen. - Het door mij gekozen logement was bijna uitsluitend door Engelsche dames bewoond, die zich voor het eetmaal en de thee aan de groote tafel in de eetzaal of om den haard van de voorkamer verzamelden, onder voorzitterschap van miss Mary A., die, als de oudste in jaren, tot de waardigheid van het voorzitterschap was opgeklommen en dikwijls genoeg geroepen werd, om haren invloed op de gemoederen te doen gelden, als de veertig blonde en bruine kopjes, die zich om haar grijs hoofd schaarden, bij het behandelen van de gewichtige vragen van den dag, wat al te heet werden, of als aangaande de wederzijdsche verplichtingen en rechten der kleine kolonie een verschil van meeningen heerschte dat voor de rust des huizes gevaarlijk dreigde te worden. Schoon 't miss Mary doorgaans gelukte, de twistende partijen al spoedig te verzoenen en den vrede voor korten tijd te herstellen, konden de woordenwisselingen toch soms wel eens zoo hevig worden, dat ik maar liefst de vlucht nam en mij in mijne eenzame kamer opsloot.

Met mij tegelijk verwijderde zich dan doorgaans eene juffer, die reeds op den dag mijner aankomst, mijne aandacht had getrokken. Ze moest nauwelijks dertig jaar wezen, maar reeds begonnen hare lichtbruine haren hier en daar te grijzen; de uitdrukking van diepen weemoed, van bitter zielslijden, die over het bleeke gezicht van regelmatige schoonheid en in hare zachte blauwe oogen lag, verhoogde het aantrekkelijke van hare geheele verschijning. De belangstelling, die ze mij inboezemde, klom nog door de eenvoudigheid - ja, 'k mag wel zeggen schraalheid harer kleeding, die met de fijne manieren der juffer zonderling afstak - en door de in het oog loopende onverschilligheid, welke zij ten aanzien van ons aller doen en laten betoonde. Evenmin als zij op hare huisgenooten acht gaf, scheen zij door deze te worden opgemerkt en toen ik eens aan de tafel vroeg, wie die juffer was, gaf men mij kort ten antwoord: ‘miss P...’ en ging, voor dat ik verder vragen kon, tot een ander gesprek over.

Weinige dagen later, toen ik weder gelijktijdig met de mij telkens meer belang inboezemende onbekende de kamer verliet, antwoordde zij mij op mijn Franschen groet tot mijne verwondering in de Duitsche taal en deed zich zoo als mijne landgenoote kennen. - De lieve lang gemiste klanken der moedertaal brachten nu spoedig eene wederzijdsche toenadering te weeg; wij werden tafelburen, ontmoetten elkaar in de vroege morgenuren, als voor onze slaperige huisgenooten de dag nog niet was aangebroken, in den tuin, en ik leerde den fijn beschaafden geest, de diepe gemoedelijkheid en ongewone beminnelijkheid mijner landgenoote kennen en waardeeren, zonder dat ik van hare omstandigheden, betrekkingen of van de oorzaak der diepe zwaarmoedigheid, die over haar gansche wezen lag en waaronder hare gezondheid kennelijk leed, iets hoegenaamd te weten kwam.

Op zekeren middag bleef de stoel naast mij ledig. Op mijne vraag, waarom mijne buurjuffer wegbleef, vernam ik, dat zij ziek was. Ik liet dadelijk vragen, of zij mij vrijheid gaf, haar te bezoeken, doch ontving, evenals de volgende dagen, een afwijzend

antwoord en moest mij met de weinig te vertrouwen berichten der dienstboden tevreden stellen. Eindelijk vernam ik, dat de dame van het logement voornemens was, de zieke naar een gasthuis te laten brengen, wijl haar toestand bedenkelijk was en zij geene middelen bezat, om eenen dokter, de verdere verpleging in huis en, in geval van overlijden, de kosten der begrafenis te betalen. Onder zulke omstandigheden oordeelde ik, dat ik wel tegen de wetten der beleefdheid zondigen mocht, en liet mij het vertrek van mejufvrouw von P. aanwijzen.

Men verwees mij naar de zolderverdieping van het huis, die ik tot hiertoe voor onbewoond had gehouden, en ik trad in een klein, laag, bedompt kamertje, dat door zijn één smal venstertje niet genoegzaam verlicht werd, om de voorwerpen behoorlijk te doen onderscheiden, en reeds geloofde ik mij in de deur vergist te hebben, toen de donkere gordijnen van het bed werden opgelicht en de zwakke stem mijner vriendin mij welkom heette. Hare hand gloeide, en toen mijn oog aan de schemering eenigszins gewend was en ik de verwoestingen der krankheid op het nog altijd schoone gezicht bemerken kon, bleef mij geen twijfel meer aangaande haren toestand over. Overal in het rond toch grijnsden mij de onmiskenbare sporen eener drukkende armoede tegen. Voor het bed stond een kreupel tafeltje met eene flesch met het bijna ondrinkbare water van Parijs: de eenigste verfrissching en lafenis der kranke. De muren van t vertrekje, dat meer een schommelkot geleek, waren van eene twijfelachtige grauwachtig bruine kleur, die even goed eene korst van vuil en rook, als door de verf daarop gebracht kon zijn: de donkergroene, verschoten gordijnen van het bed waren op honderd plaatsen gestopt en gelapt; de stoelen van allerlei fatsoenen en kleur schenen zich met moeite meer op de vermolmde pooten overeind te houden, en de lap rood katoen, die voor het tochtend raam hing, vermeerderde de donkerheid in dit verblijf, zonder eenigszins tot verfraaiing te dienen.

Het contrast tusschen de huisvesting mijner ongelukkige vriendin en de verzorging, waarop geboorte en beschaving haar aanspraak gaven - het onderscheid tusschen de netheid van het huis en dat treurig zolderhok - het onverwachte der ontdekkingen mijne persoonlijke genegenheid verhoogden het treffende en pijnlijke van den indruk van troostelooze verlatenheid en bittere armoede, welke ik in dit akelig kamertje, tusschen de hooge daken en zwarte schoorsteenen van Parijs, aan dit eenzaam sterfbed ontving en maakten hem mij voor eeuwig onvergetelijk.

De ongelukkige deelde mij na eenigen tijd hare geschiedenis mede, die ik eenvoudig, zoools ik ze gehoord heb, alleen met verzwijging der namen, wil vertellen.

Louiza von P. was de oudste dochter van een hooggeplaatsten ambtenaar, die, toen de dood hem zijner familie ontrukte, aan deze niets achterliet, dan zijn ouden naam en een schraal, geheel ontoereikend vermogen, om volgens haren stand op fatsoenlijken voet te leven. De beide dochters hadden eene uiterst zorgvuldige opvoeding genoten, zoodat Louise op nauwelijks achttienjarigen leeftijd aan al de eischen kon voldoen, die men in voorname huizen aan eene opvoedster stelt, - en zij besloot, van hare kundigheden en talenten partij te trekken, om den toestand harer ziekelijke, aan ontberingen niet gewende moeder en van hare jongere zuster te verlichten. Eene gelegenheid daartoe deed zich spoedig op. Eene Russische dame, gravin X., zocht voor hare kinderen eene huisonderwijzeres, die geneigd was haar naar Petersburg te vergezellen. Louise von P. bood zich voor die betrekking aan en bekwam haar. Men zoude haar als kind van den huize behandelen, beloofde haar een vrij hoog loon en de kosten van de terugreis naar haar vaderland, als zij, na verloop van een jaar, wenschte terug te keeren, maakte van dit alles een schriftelijk contract op - en de jonge dame vertrok, vergezeld van de zegewenschen der haren en eene blijde toekomst te gemoet ziende. Hare oogen zouden nogtans spoedig genoeg geopend worden.

Reeds toen men de Duitsche grens, waar de gravin den Franschen knecht en de Duitsche kamenier achterliet, over was, veranderde de vriendelijke toon, waarop zij tot hiertoe met de jonge huisonderwijzeres verkeerde, merkbaar, en toen zij niet meer met den spoortrein reisde, maar zich van het haar afhalend rijtuig bediende, maakte zij aan hare gezellin bekend, dat zij niet naar Petersburg, maar naar haar landgoed in het binnenste van Rusland ging.

Van nu af wierp zij het masker geheel af. Gebiedend vorderde zij alle diensten eener gewone meid van mejufvrouw von P. en noodzaakte haar, de koude vochtige herfstnachten in de opene koets door te brengen. Toen het beschroomde meisje tegen enkele al te harde eischen bescheiden opkwam, voegde de gravin haar op honenden toon toe, dat zij alle domme grillen over wat haar toekwam of niet, voortaan maar moest laten varen, daar zij nu in haren dienst was en doen zoude, wat men haar beval. - Te laat zag de arme bedrogene hare volslagene hulpeloosheid en het troostelooze van eenen toestand in, die haar aan de onbeperkte willekeur prijs gaf, en toen zij, kort daarna, getuige was, hoe mevrouw de gravin eenen dienaar, wegens een onbeduidend verzuim, met eigen handen in 't gezicht sloeg, begreep zij dat er niets voor haar opzat, dan zich te onderwerpen en op het einde van het jaar te hopen, dat haar verlossen zou.

De aankomst op de plaats harer bestemming bracht in haren toestand weinig verbetering te weeg. Graaf X., die de terugkomst zijner gemalin afwachtte, was een dier ruwe dwingelanden, als een land voortbrengt, waar lijfeigenschap of slavernij de diepste verlaging en zedelijke verwildering der menschen na zich slepen, waar eene voortgezette barbaarschheid den toestand van zaken, gelijk die thans is, kan staande houden. Van de uitbarstingen zijner ruwheid had Louiza bijna evenveel te lijden, als van de luimen zijner gemalin, wie de zachte huisonderwijzeres, in uren van verdrietelijkheid en verveling, tot wrijftafel en afleider dienen moest. - Ook het onderricht der kinderen werd voor haar eene bron van kwelling en verdriet. De jonge meisjes betoonden zich wel is waar niet onleerzaam, maar gewoon, hare onderwijzeres als ondergeschikte te behandelen, achtten zij zich hoegenaamd niet verplicht, die eenig gezag toe te kennen, en zagen in haar weinig meer, dan eene lastige opzichtster,

die zij naar welgevallen plaagden en tot doelwit harer spotternijen maakten. Louiza voelde zich onuitsprekelijk ongelukkig - meer nog door het vruchtelooze harer dagelijks herhaalde bemoeiingen, om de liefde der kinderen te winnen en die tot gehoorzaamheid en plicht te brengen, dan door de krenkende beschuldigingen, waarmede men haar wegens de geringe vorderingen harer kweekelingen overstelpte. ‘Gij zijt een onnut schepsel en wilt uwe eigene onbekwaamheid goed maken door de schuld op de goede kinderen te werpen,’ moest zij meer dan eens hooren, als zij er op aandrong, dat men haar in haar gezag handhaven zou.

Een winter, die zich voor de arme vreemdelinge tot eene eeuwigheid scheen te rekken, kroop voorbij, en alleen de hoop op bevrijding uit dit juk, de gedachte aan moeder en zuster bewogen haar tot telkens nieuwe wanhopige inspanning, om zich onder den drukkenden last van dien toestand staande te houden. Eindelijk kwam bij hare dagelijksche kwelling nog een nieuwe angst. Louiza had sedert zij hier was tot vier malen toe aan hare familie geschreven en nog geen antwoord ontvangen. Bevende van verwachting, zag zij iederen Zaterdag de brieventasch komen en openen, doch die verscheen week op week, zonder een woord of groet voor de arme mede te brengen die hier dood voor de overige wereld scheen te zijn.

(Wordt voortgezet.)

Kronijk.

Antwerpen. - De kunstschilder L. Hendrickx heeft een schoon tafereel voltooid, voor de kloosterkerk der paters Redemptoristen, voorstellende den H. Alfonsius van Liguorio, een gebed opsturende aan O.-L.-Vrouw. Naast den heilige een engel die een boek openslaat, aan de bladzijde, waarop de H. Alfonsius als kerkleeraar wordt vermeld.

- *Verbond voor kunsten, letteren en wetenschappen.* Op 3 Januari hield de heer C. Dognée eene voordracht over den oudheidkundige Winckelman, die in de vorige eeuw leefde.

- *Het vrije woord.* In dezen kring werd op 6 Januari eene zitting gehouden, waar de *voorloopige gevangenschap* als onderwerp van bespreking aan de dagorde was. Op 13 Januari: *De grieven van het Vlaamsche volk;* - besluitselen: door kunst en staatkunde samen, moeten zij opgelost worden.

- De maatschappij *Van Mons* heeft een kruidkundig tijdschrift gesticht onder den titel: *Beschaving, wetenschap en vooruitgang.*

Brussel. - Koninklijke academie van België. De heer d'Omalius, is voor dit jaar tot voorzitter der academie benoemd.

In de laatste zitting der academie heeft de heer Gallait aan-

gekondigd dat de koning het plechtig jubelfeest der academie zal bijwonen.

In vervanging van drie leden der muziekafdeeling, wijlen de heeren Fetis, Soubre en Hanssens, heeft de klasse van schoone kunsten gekozen de heeren Gevaert, Bosselet en Limnander. Als briefwisselende leden zijn benoemd de heeren Auber en Mercadante, de heeren Gounod te Parijs en Bassevi te Florencië. De klasse heeft tot haren bestuurder in 1872 den heer L. Alvin gekozen.

- De meeste in de hoofdstad verblijvende kunstbeoefenaren hebben zich op 7 Januari bij den beroemden kunstschilder L. Gallait begeven, om hem hunne diepgevoelde erkentenis uit te drukken, voor den iever en de krachtdadigheid, die hij aan den dag legt om eindelijk eene zaal te bekomen voor de kunsttentoonstellingen enz.

- Volgens den almanak van Gotha voor 1872, zijn er in Frankrijk niet minder dan ‘één millioen acht honderd duizend inwoners,’ die verklaren dat het Vlaamsch hunne moedertaal en hunne gewone spreektaal is.

- De heer Karel Wiener vervaardigt eenen gedenkpenning ter gelegenheid van de aanstaande inhuldiging der spoorwegbrug over den Moerdijk, waarop de treinen loopen sedert 1 Januari. Dit reusachtig werk verbindt op nieuw, wat de natuur sedert 450 jaren gescheiden had, namelijk in 1421.

Gent. - Er is alhier eene nieuwe maatschappij tot stand gekomen, onder den titel: *Zetternamskring*, met het doel de Vlaamsche belangen te behartigen. Wij wenschen den leden van dit genootschap, Zetternams iever en werkzaamheid toe, verzekerd als wij zijn, dat zij dan veel goeds zullen tot stand brengen.

Buitenland.

's-Gravenhage. - Op 16 Januari werd alhier met veel bijval opgevoerd het tooneelstuk van Désiré Delcroix, getiteld: *Lena.* Hetzelfde gewrocht werd te Rotterdam met grooten bijval vertoond.

Amsterdam. - De maatschappij *Tot aanmoediging der toonkunst in Nederland* is voornemens de *Histoire de l'Orgue* van den heer Edw. Gregoir, alsmede de door dezen verdienstelijken toonzetter verzamelde levensbijzonderheden van muziekbeoefenaren, onder hare hoede uit te geven. Onze lezers zullen zich herinneren, dat de heer Edw. Gregoire in ons tijdschrift verscheidene levensschetsen van muzikanten heeft laten opnemen.

Parijs. - Van 15 Juli tot 15 October aanstaande zal in het nijverheidspaleis eene tentoonstelling van voorwerpen ten behoeve van den werkman worden geopend. De medewerking van alle volkeren der wereld wordt daartoe ingeroepen. Programma en inlichtingen te bekomen bij den heer Troussin du Mersan, Caumartinstraat 67, te Parijs.

- De vijf academiën of afdeelingen van het *Institut de France* hebben met 71 tegen 8 stemmen en 6 onthoudingen aan den heer Guizot den prijs van 20,000 fr. toegekend, die, vijftien jaren geleden, door het keizerrijk ingesteld werd, om te worden gegeven aan hem, die in de wetenschap of in de letteren zich het verdienstelijkst jegens Frankrijk zou hebben gemaakt. De bekroonde heeft de som van 20,000 fr. afgestaan, om gebruikt te worden tot het stichten van eenen prijs voor het beste werk over het leven en de geschriften van een Franschen letterkundige

Engeland. - De *Aardrijkskundige vereeniging*, na van wege het staatsbestuur eene weigering voor het bekomen der noodige gelden, ter inrichting van eenen reistocht om d^{r} Livingstone op te sporen, te hebben ondervonden, heeft daarvoor zelve 500 ponden sterling beschikbaar gesteld en hoopt de nog ontbrekende 2000 p. st. door publieke inschrijving te verzamelen. (Zie over d^{r} Livingstone's reizen in Afrika de *Vlaamsche School* 1867, blz. 52, en 1871, blz. 96.)

Londen. - In het gebouw der koninklijke academie van schoone kunsten is eene tentoonstelling van schilderijen van oude meesters geopend. Onder andere treft men er een overgroot getal stukken uit de Engelsche schilderschool aan, zooals portretten van Hogarth, Josua Reynold en Gainsborough, landschappen van Turner en Constable, genrestukken van Wilkie, allen van de Engelsche school. De Vlaamsche en Nederlandsche scholen zijn er vertegenwoordigd door 92 stukken, waartusschen 32 van Van Dyck, 4 van Rubens, 5 van Rembrandt, 5 van Teniers en 1 van Gossaert, bloemstukken van Van Huysum, landschappen van Cuyp, Ruisdaal en Van der Heyden. Er zijn ook schilderijen van Rafaël, Sebastiaan del Piombo, Tintoret, P. Veronese, Velasquez, Murillo, Jubaran, Holbein.

Weenen. - Den 1^{n} September zal de nieuwe stadsschouwburg geopend worden. Er zijn, ten behoeve van het nieuw repertorium, drie premiën uitgeloofd: twee, elk van 100 dukaten, voor blijspelen van zoodanige uitgebreidheid dat er bij de voorstelling geen ander stuk behoeft te worden gegeven; de derde premie, 120 ducaten, te verdeelen als volgt: voor een stuk in drie bedrijven 60, in twee 40, in één bedrijf 20 dukaten. De bekroonde schrijvers hebben het recht op 10 ten honderd van de zuivere opbrengst der voorstelling. De stukken moeten vóór 31 December bij het bestuur van den schouwburg worden ingezonden. Schrijvers die onbekend willen blijven moeten een adres opgeven, waar de premie of de ongunstige beoordeeling van hun stuk kan gezonden worden. De uitspraak zal plaats hebben op 30 Juni 1873. De openbare kritiek en de bijval bij het publiek zullen tot maatstaf der beoordeeling dienen.

Egypte. - In de hoofstad Kaïro, had, op 23 December, de allereerste opvoering plaats van Verdi's nieuwe opera, getiteld *Aïda.* Zooals wij hebben gemeld (in 1871, blz. 160), schijnt de onderkoning hiervoor 150,000 fr. aan den toonzetter te hebben betaald. Wij gelooven dat de vorst zich jegens zijne onderdanen verdienstelijker zou gemaakt hebben, als hij deze som en de gelden die de luisterrijke vertooning heeft verslonden, aan het stichten van eenige goede scholen hadde besteed.

Julia en hare moeder.

TAFEREEL VAN G. GUFFENS, TEEKENING VAN J. NAUWENS, HOUTSNEDE VAN E. VERMORCKEN.

Diegenen onzer lezers, welke zich meer bijzonder met de kunst bezig houden, zullen bij den eersten aanblik op de bovenstaande fraaie plaat, het tafereel herkend hebben, waarnaar zij gegraveerd werd: *Julia en hare moeder*, van G. Guffens.

De schoone schilderij van den voortreffelijken meester, werd voor het eerst tentoongesteld in 1849, in de pronkzaal van de maatschappij ter aanmoediging van schoone kunsten, te Antwerpen. De trouwe bezoekers onzer kunstzalen, zullen zich den gunstigen indruk nog herinneren, welke dit tafereel maakte. Het mocht naar waarheid een der puike gewrochten genoemd worden, welke de tentoonstelling bevatte en van verschillende zijden werd het dan ook op de vleiendste wijze beoordeeld.

Sedert dien is de faam van Guffens nog merkelijk vergroot en wordt hij te recht als een onzer bijzonderste meesters erkend en gewaardeerd.

Het onderwerp is ontleend aan de Lamartine's dichtstuk, getiteld: *Jocelyn.* De moeder ondervraagt hare dochter over de ongelukkige genegenheid, welke zij bij haar veronderstelt te bestaan. Julia veroorlooft hare moeder eenen blik in hare ziel te slaan; zij bekent al de vurigheid harer genegenheid. ‘Leer te vergeten en te lijden,’ zegt haar hare moeder. ‘Vergeten, neen, dat nooit,’ antwoordt Julia, ‘maar sterven.’

Wij hebben de verdiensten van Guffens' tafereel niet meer te doen uitschijnen; het stuk geniet eene gevestigde faam. Zij, die het genoegen nog niet hadden het te zien, zullen er zich

door onze gravuur, een goed gedacht van kunnen vormen.

Op de Antwerpsche tentoonstelling van 1849 werd de schilderij voor de trekking aangekocht. In 1855 was zij te Parijs tentoongesteld. Zij is thans in bezit van een onzer vrienden, den heer Maes-Verluyten, te Antwerpen.

Te dezer gelegenheid vermelden wij met leedwezen, dat de heer G. Guffens voornemens is, zich met der woon in Brussel te gaan vestigen. Zijn vertrek uit Antwerpen, waar hij een zoo groot getal vrienden telde, zal innig betreurd worden. De heer Guffens is toch niet slechts geacht als kunstenaar; ook als mensch en burger wordt hij hooggeschat en bemind. Velen, zeer velen, wij herhalen het, zullen hem met leede oogen uit Antwerpen zien vertrekken. Onder een oogpunt van kunst, betreuren wij het vertrek van den heer Guffens des te meer, omdat wij steeds gehoopt hadden, aan de Antwerpsche academie eenen leergang van godsdienstige schildering te zien inrichten en wij verwachtten dat de leiding daarvan zou opgedragen zijn geworden aan den heer Guffens.

Grillen en luimen van sommige geleerden.

In een voorgaand artikel der *Vlaamsche School*[1] werd, in eenen algemeenen zin, gesproken over de arbeidwijze van sommige geleerden. Thans zij het mij veroorloofd, nopens datzelfde punt, in nog eenige bijzonderheden te treden. Ik zal hier, betrekkelijk zekere uitmuntende mannen van Frankrijk, ettelijke kuren en grillen, verkeerdheden en gebreken aanhalen, welke het ons wellicht verwonderen mag, bij menschen van wezenlijk talent aan te treffen.

Olivier Maillard, (1440-1502) behoorde tot de orde der Minderbroeders en was predikant des hertogen van Bourgondië, alsmede van koning Lodewijk XI. Zijne sermoenen zijn in eenen krachtigen en tevens koddigen volkstrant geschreven. Evenals het hedendaags nog veelal sommige dorpspastoors doen, - wanneer zij niet goed uit hunne preek kunnen geraken, - had ook Olivier Maillard de zonderlinge gewoonte aangenomen in zijne sermoenen, van tijd tot tijd, eens te kuchen of te hoesten. Zelfs beschouwde hij die gewoonte, in het vervolg, als eene wet der welsprekendheid; dit blijkt onder andere uit een zijner werken, bevattende: ‘Een sermoen gepredikt in de stad Brugge, den vijfden Zondag van de Vasten des jaars 1500,’ en in welk gewrocht, door de woorden *eh! hem! eh! hem!* wordt aangestipt, op welke plaatsen het welvoegelijk, ja, zelfs de plicht des predikante is, zijn sermoen te onderbreken, om eens zachtjes te hoesten.

Kardinaal Richelieu (1585-1642) die, in 1635, de Fransche academie stichtte, was een groot staatsman en de eerste minister van Lodewijk XIII. Men mag derhalve onderstellen, dat het een ernstig mensch was. Niettemin werd hij eens betrapt, terwijl hij, in zijn hemd, duchtig aan het dansen en flikkeren was!

Een van Frankrijks merkwaardigste rechtsgeleerden, Jacob Cujas (1520-1590), had gewis eene zeer zonderlinge gewoonte van werken aangenomen. In zijne kamer lag hij geheel uitgestrekt, op een tapijt, met zijnen buik ten gronde, en scheen aldus tusschen zijne boeken en papieren te zwemmen! Hij had de vaste overtuiging, dat zulks het beste middel was, om met vrucht te studeeren.

1 Jaargang 1871, blz. 110 en volgende.

Men heeft al eens hooren spreken van dien advocaat, die het geroffel van trommels boven de zoetluidendste muziekaccoorden verkoos; welnu, de academieker Lamotte-le-Vayer (1588-1672), die de tonen van geen hoegenaamd muziekspeeltuig kon dulden, smaakte nogtans het levendigste genoegen als hij maar volop den donder kon hooren rommelen.

De geschiedkundige Frans Mezeray (1610-1683), schrijver van eene uitgebreide geschiedenis van Frankrijk, alsmede van eene verhandeling over den oorsprong der Franschen, arbeidde nooit anders dan bij kaarslicht, zoowel bij dage als bij nachte, bij zomer- als bij wintertijd. Zoodanig was hij met die gewoonte behebt, dat hij nimmer zou nagelaten hebben, zelfs in het volle van den dag en bij helderen zonneschijn, met eene brandende kaars in de hand, zijne bezoekers tot in het midden der straat uit te geleiden. - Naar men beweert, was ook eene lekkere flesch ouden wijn, immer de onafscheidbare gezellin zijner werkzaamheden.

Een feit dat gewis ten voordeele van Mezeray's goede trouw en rechtzinnigheid pleit, is het volgende:

Op zekeren dag vroeg Lodewijk XIV hem, waarom hij, in zijne geschiedenis, zijnen voorzaat koning Lodewijk XI, zoo streng had beoordeeld en hem zelfs als een snoode dwingeland den nageslachte had aangewezen. ‘Zeg mij eerst, - antwoordde Mezeray, - waarom ook die vorst zulk een dwingeland wezen moest.’

De geleerde penningkundige Vaillant (1623-1667), was in zoo ruime mate der oudheidkunde toegenegen, dat hij er zelfs eens zijn leven voor in gevaar stelde.

Ja, eens dat hij naar een ver afgelegen land op reis was, en zich in volle zee bevond, bemerkte hij dat het schip, waarop hij heendreef, licht door zeeroovers kon worden aangerand. Uit voorzorg slikte hij aanstonds alle zijne voornaamste gedenkpenningen en muntstukken in, welke hij later, en slechts na de hevigste smarten, weder afging. Een zeldzame penning, naar het schijnt van groote waarde, bleef hem gedurende meer dan veertien dagen in de maag liggen en veroorzaakte hem, zooals men denken kan, niet weinig ongerustheid.

Antoon Varillas, in 1624 geboren, ook een geschiedschrijver, had juist de tegenovergestelde gewoonte van zijnen makker en vriend, Frans Mezeray. Varillas werkte nooit anders dan bij klaren dage, en leefde steeds in de volkomenste eenzaamheid. Alhoewel tamelijk begoed, was hij uiterst eenvoudig in zijne kleeding, alsmede in zijnen huisraad. Ook beroemde hij zich, in een tijdverloop van vier-en-dertig jaren, slechts eenen enkelen keer, buiten zijnen huize, ten eten te zijn geweest.

Een zijner neven die, zoo het schijnt, niet zeer ervaren was in de spelkunst, had hem eens eenen brief geschreven, waarin

ettelijke spelfouten voorkwamen. Oom Varillas gevoelde zich daardoor zoodanig geërgerd, dat hij besloot, - om die reden alleen, - zijnen neef te onterven. Het was ook Varillas die beweerde dat, van tien zaken waarvan hij kennis had, er negen waren, welke hij in den gemeenzamen omgang had aangeleerd.

Ditzelfde geval, van om eene enkele spelfout zijnen neef te onterven, wordt ook verhaald van Claudius Vaugelas (1585-1650), een zeer bekwaam taalkundige, die destijds was gelast met het opperbestuur over de samenstelling van het woordenboek der Fransche academie.

Van den gekenden dichter Nicolaas Boileau Despreaux, (1636-1711), wordt gezegd dat hij een der gretigste liefhebbers was van het kegelspel.

Pieter Bayle (1647-1706), een der ernstigste wijsgeeren der zeventiende eeuw, en die in Holland, alwaar hij henen gevlucht was, een historisch-critisch woordenboek opstelde, vond zoodanig veel smaak in de vertooningen van poesjenellen, poetsenmakers, kunstspringers, koordendansers, enz. dat zoodra hij de trommel of de trompet hoorde, die soortgelijke voorstellingen aankondigden, hij alles verliet, zelfs zijne studieboeken, vrienden, feestmalen, handelszaken, om, als een kind, opgetogen derwaarts te snellen. Hij drong met geweld door de menigte heen en wist zich, bij middel van knie- en elleboogstooten, eene goede plaats in te ruimen. Ook keerde hij slechts de laatste van allen van zulke straatvertooning terug, welke hij aanzag als het grootste vermaak dat de mensch op aarde kan genieten.

Men zegt dat het diezelfde Bayle is, welke de hevigste stuiptrekkingen kreeg bij het hooren van het geruisch van het water, wanneer men het door eene kraan laat vlieten.

Geen zonderlinger schepsel dan Renatus Lesage (1668-1747), de schrijver van den zedenroman *Gil-Blas*, een meesterstuk in zijnen aard. Lesage schreef ook, in den trant van Molière, een zeer merkwaardig tooneelspel, getiteld *Turcaret*, dat in 1708 verscheen. Hij heeft tevens veel bijgedragen tot het invoeren der eigenlijke kluchtspelen. Het geestvermogen van dien schrijver was teenemaal naar den gang der zon geregeld. Met het vallen van den avond, even als bij nachte, was zijne begeestering als gansch ingesluimerd, doch zij ontwaakte telkens bij het eerste zonnelicht. Zij werd sterker en krachtiger naarmate de zon meer en meer opwaarts steeg; dan, na den middag, begon zij weder allengs te verflauwen om langzaam met de laatste zonnestralen geheel te verdwijnen.

In den tijd dat Voltaire (1694-1778) op zijn buitengoed, te Ferneij, aan zijn treurspel *Catilina* arbeidde, had hij, om des te nauwkeuriger zijne denkbeelden weer te geven, zich geheel en al als die beroemde Romein uitgedost.

Met eene groote ouderwetsche fluweelen muts op het hoofd, stapte hij ernstig en statig door de wandellanen van zijn lustverblijf, terwijl hij met de meest overdrevene gebaren zijne eigene verzen uitgalmde. De hovenier, bij het zien van zulke zonderlinge uitrusting, had zich niet kunnen wederhouden in eenen schaterlach uit te barsten... Dit gelach moest hem noodlottig zijn, want aanstonds werd hij door zijnen meester onmeedoogend weggejaagd. - Des anderen dags kwamen menigvuldige vrienden van Voltaire ten voordeele van den armzaligen tuinier een goed woordje spreken; allen drongen hevig aan, maar niets kon baten: de heer van Ferneij bleef onverbiddelijk. Te vergeefs deed men hem inzien, dat de ongelukkige hovenier een huisvader met vele kinderen was. Ten slotte verkreeg men echter voor hem eene geringe jaarwedde, doch nimmer wilde Voltaire in zijnen dienst eenen man

terugnemen, die, - zooals hij het met verontwaardiging zegde, - hem in het aangezicht had durven uitlachen.

Antoon Thomas (1732-1785) was een niet onverdienstelijk prozaschrijver, alhoewel Voltaire hem met den spotnaam van *gali-Thomas*, in nabootsing van *galimatias* bestempelde. Hij was lid der Fransche academie en schrijver, onder andere, van een werk over de oorzaken der aardbevingen. Men mag hem met reden onder de bedliggers rangschikken. Alle dagen bleef hij tot laat in den voormiddag in zijne slaapstede gedoken: daar was het dat hij, met dicht toegeschoven gordijnen, zijne gewrochten in den geest bewerkte. Wanneer hij aldus lang genoeg gepeinsd, nagedacht en overwogen had, sprong hij eensklaps zijn bed uit en schreef dan, als in eenen adem, zijn geheel werk af.

Urbanus Domergue (1745-1810), die wegens zijne spraakkundige kennissen een groot aanzien genoot, was eens door eene hevige keelziekte aangedaan en kwam zelfs zoo ver, dat hij op het punt was, ten gevolge van inwendige verzwering, te zullen verstikken. De geneesheer die aan zijne sponde waakte, drong ten sterkste aan opdat hij het voorgeschreven heelmiddel zou gebruiken; doch het schijnt dat zijne bewoordingen niet recht juist met de spraakleer overeenstemden, want de stervende Domergue, daardoor ten hoogste verontwaardigd, riep in felle gramschap uit: ‘Is het dan nog niet genoeg, dat ge mij met uwe vuile artsenijen komt vergiftigen? moet ge mij, op mijnen laatsten stond, met uwe spraakfouten vermoorden?... Maak u weg van hier...!’ - Hij sprak deze woorden met een zoodanig geweld uit, dat de zweer hem in de keel openbrak en hij aldus van den dood werd gered. De gramstorige taalgeleerde had, op die wijze, aan eene onbeduidende spraakfout het leven te danken.

Pieter Simon Laplace (1749-1827), meet- en sterrekundige, die tevens ook als schrijver eenen zekeren naam heeft verworven, speelde gedurig met een strengsken garen. Hij was ongetwijfeld van gevoelen dat, zonder dat strengsken garen, zijn geestvermogen zou werkeloos blijven. Zijn kamerdienaar, die immer bezorgd was voor den letterroem zijns meesters, zou dan ook nimmer hebben nagelaten, elken morgen, hem zijn strengsken garen om de vingeren te schuiven.

Mevrouw de Stael (1766-1817), die door Bonaparte werd verbannen, omdat hij aldus het verspreiden harer vrijzinnige gedachten wilde verhinderen, was insgelijks eener soortelijke gewoonte onderhevig. Wanneer zij op een of ander denkbeeld jacht maakte, rolde zij onophoudelijk een van broodkruim gekneed bolleken tusschen heure vingeren. Indien het gebeurde dat zij juist geen broodkruimel bij der hand had, dan bediende zij zich eenvoudig, tot het vormen van een klein

holleken, van een taksken of blaadje van het eene of andere bloemgewas.

De academieker Parceval-Grandmaison (1759-1836), maakte verzen, terwijl hij langs de straat liep. Zooals ik het in een voorgaand artikel heb gezegd, er zijn gewis nog vele andere dichters, zelfs ten huidigen dage, die al rijmende de straten doorkruisen. Doch Parceval verkoos meestal duchtige, lichaamsafmattende wandelingen, en het was slechts, als hij wel degelijk vermoeid was, dat hem de voortreffelijkste denkbeelden voor den geest kwamen.

Eens dat hij uitgegaan was om bij zijnen vriend, den geschiedschrijver La Cretelle (1769-1855), het noenmaal te nemen, werd hij onderwege door eene zeer dichterlijke gedachte begeesterd. Gansch in zijne bespiegeling verdiept, stapte hij gezwind, en zonder het te bemerken, de woning zijns vriends voorbij. Hij zette aldus werktuigelijk zijne wandeling voort en maakte verzen tot zeer laat in den avond. Vervolgens keerde hij huiswaarts en begaf zich fel vermoeid te bed. - Nauwelijks in slaap, werd hij door de hevigste maagpijn gewekt: ‘Och! God en Heere! - riep hij gemelijk uit, - word ik nu weer met die vervloekte darmpijn geplaagd!’ Hij belt om de meid, en doet aanstonds thee maken; maar hoe meer thee hij dronk, hoe meer trekkingen hij in de maag gevoelde. Nadat dit spel den halven nacht had geduurd, vroeg hem eindelijk zijne beangste dienstmeid, of hij wellicht wat te veel had gegeten, en welke spijzen hij zoo al had genuttigd? - ‘Ik weet het waarlijk zelf niet, - krochte hij geweldig. - Zeg mij eens, waar heb ik vandaag het middagmaal genomen?’ - ‘Wel, bij den heer La Cretelle,’ - zei de meid. - ‘Maar neen, in 't geheel niet.’ - ‘Toch niet?... uw vriend had u nogtans ten eten genoodigd.’ - ‘Zeker en vast ben ik bij La Cretelle niet ten eten geweest,’ - sprak nu Parceval; ‘weet ge wat het is? Ik heb vandaag nog hoegenaamd niets gegeten.’

Hij nam zijn avondmaal ten vier ure 's morgens, en, natuurlijk, de maagpijn verdween.

De Fransche historieschilder Girodet (1767-1824), die een merkwaardig tafereel van den zondvloed maalde, werkte niet gaarne bij klaren dage. Daar hij veelal des nachts als door eene soort van begeesterende koorts of scheppingskracht werd aangevat, stond hij schielijk uit zijn bed op, deed de lichters, welke te dien einde in zijne werkplaats hingen, dadelijk aansteken, plaatste zich eenen ontzaglijken hoed, geheel met brandende waskaarsen omzet, op het hoofd, en dusdanig uitgerust, begon hij uren lang te arbeiden. Zijne voornaamste schilderstukken zijn aldus bij het kaarslicht vervaardigd.

Er was, naar men zegt, geen zwakker lichaamsgestel, dan dat van Girodet; hij was zoo bleek, zoo mager, zoo krachteloos, dat hij een levend geraamte scheen te wezen.

Jouy (1769-1846), schrijver van het treurspel *Sylla*, had een zoo wonderbaar geheugen, dat hij schier al de dichtwerken van buiten kende; doch wat zijne eigene gewrochten aanging, was het hem onmogelijk het geringste stukje er van te onthouden. Hij vergat zelfs zijne verzen naarmate hij die neerschreef.

Het was op zijn buitengoed, en steeds in hetzelfde wandelpad, dat hij zijne treurspelen samenstelde. Op elk uiteinde diens wegs, bevond zich eene bank, en op iedere bank een potlood en papier. Op die wijze had hij de dusgenaamde bank voor het eerste rijm en die voor het tweede rijm; want men dient te weten, dat die tooneeldichter, zonder onmiddellijk elk rijm op te schrijven, geenszins het einde van een koppelvers hadde kunnen bereiken!... Nog meer: op zekeren dag bevond zich Jouy in een gezelschap, waar, in zijne tegenwoordigheid, een zijner eigene liederen,

- het was in achttien coupletten, - werd gezongen. Zou men gelooven, dat hij zijn eigen gewrocht niet herkende, alhoewel er niets hoegenaamd aan veranderd was? Hij prees het gedicht, alsof het een meesterwerk van een ander gold, en klapte hevig in de handen om het lied toe te juichen. Nog was hij bezig met er allen mogelijken lof van te spreken, toen eene juffer, te midden van een algemeen schaterlachen, hem schertsend vroeg: 'Maar weet ge dan niet, dat gij zelf dat liedje hebt gemaakt?' De man viel als uit de lucht en bleef betetterd staan.

Onder die letterkundigen, welke de noodzakelijkheid gevoelden zich geheel uit te kleeden om behoorlijk te kunnen arbeiden, dient voorzeker Picard (1769-1828) te worden gerangschikt. Al zijne werken, zonder uitzondering, heeft hij te bed geschreven. Picard was een der kluchtigste en vruchtbaarste Fransche tooneelschrijvers, en die er het best in gelukt is de dwaasheden en de gebreken zijner tijdgenooten af te schilderen.

Zijn vriend Etienne (1778-1845), schrijver van het verdienstelijke tooneelspel *Les deux gendres*, dreef de ongerijmdheid van zijne zonderlinge levenswijs nog veel verder. Zoohaast hij in zich het heilige kunstvuur voelde ontvlammen, snelde hij aanstonds huiswaarts, sloot in allerijl deuren, vensters en luiken, verwijderde zijne vrouw, kinderen en dienstboden, en als hij dan de diepste stilte, de volslagenste duisternis had bekomen, kroop hij warm in zijn bed en begon volop verzen te maken.

De academieker Baour-Lormian (1772-1854), een dichter die het *Verloste Jerusalem* in verzen overstelde, was een groot liefhebber van eiers uit den dop, doch zelden was hij voldaan over de wijze, waarop zijne keukenmeid die eiers voor zijn ontbijt liet week koken. Zij waren altoos of te hard, of te zacht.

Men had hem eens gezegd dat, om een ei juist van pas te koken, hij het gedurende vijf minuten, - met het uurwerk in de hand, - in ziedend water moest laten. Hij wilde daarvan zelf de proef nemen. Op zekeren morgen deed hij zich al het daartoe benoodigde aanbrengen, namelijk eene koffiekan met water, een ei, zijn uurwerk... 'We zullen eens gaan zien, dacht hij, - of ik inderdaad een ei van pas kan koken, op vijf minuten, het uurwerk in de hand.' - Gehurkt, bij de koffiekan gezeten, zag Baour roerloos den damp van het kokende water opwaarts stijgen. In diepe mijmering verzonken, zat hij daar reeds omtrent een half uur gebukt, toen zijn vriend Parceval binnentrad, hem zachtjes op den schouder klopte en vroeg, wat hij daar aldus uitrichtte. 'Ik ben bezig met een ei te koken,' zei Baour zeer bedaard; maar hoe verwonderd keek hij op, toen zijn vriend hem deed bemerken, dat hij het versche ei nog in de hand hield. Hij had, in plaats van het ei, zijn uurwerk in

de koffiekan te koken gelegd! - Over zijne handelwijze misnoegd, slaat Baour zich, - immer verstrooid, - de hand, waarin hij het ongekookte ei hield, tegen het voorhoofd, en aanstonds voelde hij zich het vochtige eiwit en den dooier, langs wangen, neus en kin afdruipen! Hij had bij ondervinding geleerd, hoe men een ei moet koken.

Brussel.

S. WILLEMS.

Nooit gepast.

Toen ik haar van liefde sprak,
en mijn baardje nog niet stak,
noemde ‘melkmuil’ mij Margriet.
Baardje, waarom kwaamt ge niet?

'k Kreeg 'nen baard, 'k werd fel en koen,
'k bood aan meisjes min en zoen;
maar zij smeekten: ‘kus me niet,
want 't zijn doornen die ge biedt!’

Thans is 't baardje wit als sneeuw,
schromen doet het maagd en weeuw,
die mij zeggen: ‘min verdooft,
als het wintert op het hoofd!’

1869.

VICTORIEN VANDE WEGHE.

Hoop en vrees.

Hoop van de toekomst niet te veel, en vrees van haar niet te veel. Hoop slechts op zooveel aangenaams, als gij u door eenen rechtvaardigen en deugdzamen wandel verschaffen kunt. Hoop slechts op zooveel aanzien en welvaren, als gij u zelven door

eigene vlijt en arbeid kunt verwerven. Hoop slechts op zooveel vreugde in de wereld, als gij u door uwe wijsheid kunt bereiden. Vrees niet dan het kwade, dat gij u door eigen schuld berokkenen kunt. Vrees niets, als gij voor u zelven niet behoeft te vreezen.

H. ZSCHOKKE.

't Was te ver gekomen.
(*Eerste vervolg, zie bladzijde* 1.)

III.

Bedaard en wijs schenen de twee echtelingen inderdaad de handen ineen gelegd te hebben om een nieuw leven te beginnen. De schilder gebruikte eenen ganschen dag om zijne schuldvorderaars te spreken. Eliza ging zelf de kleine Mina bij den molenaar afhalen, en bemoeide zich ditmaal met den kunstarbeid van haren echtgenoot niet, hoewel zij meende dat er van zijn gewrocht niets goeds kon komen. Wat hij schilderde was al te eenvoudig: *De Kruidgaardsters*, dit was het onderwerp dat de schilder voor zijn tafereel had gekozen. Hij schilderde eene oude vrouw en een kind, twee wezens, waarvan het eene onvolwassen en het andere afgeleefd was. Waren dit dingen om geld en roem door te verwerven?

't Was belachelijk! Zij liet haren man voortdobberen, maar zette geenen voet in de werkplaats. Ditmaal moest hij haar niet kunnen verwijten, dat zij hem slechten raad had gegeven.

Gedurende de eerste dagen voelde Mina zich tamelijk wel in het prachtig huis van den schilder. Wel was de aangetrouwde tante minder vriendelijk dan zij het zich had voorgesteld; maar de liefkozingen van oom hadden haar die koude onverschilligheid ruimschoots vergoed. Zij had tweemaal in de werkplaats geposeerd, tot zij moe begon te worden, en dan had zij beeldekens en lekkernij gekregen; beeldekens waarop de kinderen en de bloemen zoo schoon geteekend stonden als of ze leefden.

De avond was Mina minder gunstig. Oom was uitgegaan en tante zat nevens de kachel in haren hoogen zetel met de oogen toe. Of de schoone dame sliep of mijmerde, dat kon de kleine niet onderscheiden. In hare verlatenheid dacht het meisje aan het vaderlijk huis, aan hare ouders, aan zusters en broeders en zelfs aan de molenaarsknechten, die in de lange winteravonden soms aardige grappen wisten te vertellen, en eindelijk begon het kind luidop te weenen.

De tante richtte zich op en schudde de bel die nevens haren zetel op een tafeltje stond.

‘Leid ze naar haar bed,’ snauwde de dame de kamermeid toe, die op het belgeklingel kwam toegesneld: ‘dat gehuil verveelt mij.’

Mina stotterde snikkend ‘goeden avond’ en volgde de meid naar het tweede verdiep. De lange, nauwelijks door het nachtlampje verlichte gang daarboven was behangen met schilderstukken, met portretten die het achtjarig buitenkind voor levende wezens aanzag. Het afbeeldsel van een geharnasten ridder uit de middeleeuwen, dat haar met gloeiende oogen scheen te bekijken, ontstelde haar zoodanig, dat het arme kind

eenen angstkreet slaakte en zich sidderend aan het kleed der dienstmeid vastklampte.

De kamerjuffer, die gewoon was hare beleefdheden voor logeergasten af te meten naar de vriendschap die hare meesteres hun toedroeg, stootte het meisje van zich af, drong het in de kamer, ontkleedde het met tegenzin, en droeg, als het kind te bed lag, het licht mee.

Schier in doodsangst lag het dochtertje van den molenaar op het prachtig ledekant; koude zweetdruppelen rolden van haar voorhoofd, en nauwelijks durfde zij zich verroeren. Naar beneden vluchten was onmogelijk: voor zij aan den trap kwam, moest zij den wreeden man voorbij, die haar zoo leelijk had bekeken. Stille tranen weenend viel Mina eindelijk in slaap, en toen zij ontwaakte was het helder dag.

Bij den eersten verstrooiden blik die het kind waagde, ontwaarde het de beeltenis eener allerschoonste vrouw, die het uit de vergulde lijst, zoet glimlachend scheen te bekijken. Mina stak hare armen naar het portret uit, dat haar naar hare meening tegen de leelijke mannen had beschermd, die haar den vorigen avond zoo zeer hadden verschrikt, vouwde toen de blanke handjes zamen en prevelde een dankgebed tot den engelbewaarder die zich aan haar vertoonde in de gedaante eener schoone vrouw.

Eindelijk bemerkte zij dat het geen levend wezen was. ‘Zou die leelijke man met die brandende oogen ook een beeld zijn?’ dacht ze, terwijl zij zich aankleedde; maar niettegenstaande hare twijfeling, durfde zij den gang niet doorschrijden, om naar beneden te gaan.

Eindelijk kwam men haar halen om te poseeren, en in het gezelschap der meid sloeg het kind de oogen naar den geharnasten ridder. Ja, het was een geschilderde vent, dat zag ze wel; en toch sidderde zij nog als een riet voor zijnen oogslag: de schrik die het wreede beeld haar had aangejaagd was te diep in hare ziel gedrongen, om dadelijk uitgewischt te worden; en de zoete aandoening die het dames-portret op hare kamer had teweeggebracht, zou zij nimmer vergeten.

IV.

Mina had haar wedervaren met de levenlooze beelden aan haren oom verteld, en Malvinus deed ze dadelijk wegruimen: buiten het lieve portret, de gewaande beschermengel van het molenaarsdochtertje, bleef er geen enkel stuk op het tweede verdiep. Het waren immers de schilderijen, op wier verkoop de schilder gerekend had, om zijne schulden te kunnen vereffenen.

Tegen het einde der maand, als Mina sinds een paar dagen terug bij hare ouders was, verklaarde de schilder aan zijne vrouw, dat al de rekeningen vereffend waren, en dat zij zonder nieuwe schulden te maken konden voortleven tot na de voltooiing der nieuwe schilderij.

‘Ik moet u zeggen, Eliza,’ zoo vervolledigde de schilder zijne verklaring, ‘dat ik mij door het aanbieden van voorwerpen op dergelijke wijze, sterk vernederd heb gevoeld, en dat ik tranen heb gestort, omdat ik van kunststukken moest scheiden, die mij duurbaar waren. En toch heb ik u geen enkel verwijt gedaan, ofschoon de schulden die gij gemaakt hadt, mij fabelachtig groot toeschenen; en waarom was ik zoo toegevend? omdat ik uw vertrouwen in uwen echtgenoot bewonderde: omdat gij alles hebt bekend.’

‘Gij moet daarom niet rood worden, Eliza,’ hernam de man, toen hij de jonge vrouw zag verkleuren: ‘wij zijn weer de goede oude vrienden: wacht u voortaan voor buitensporige uitgaven, anders...’

De tranen der schoone vrouw onderbraken de waarschuwing op 's mans lippen; hij stak haar de hand toe en zei:

‘Alles is vergeten.’

‘Nu zijn wij al zoo verre,’ zuchtte Eliza, als zij alleen was, ‘hij heeft betaald en ik moet ook betalen. Bij den kunsthandelaar waar hij verkocht heeft, mag ik echter de stukken die ik verzameld heb niet aanbieden; 't zou uitkomen! Wel! wel! wat wordt Malvinus lastig! Ik zal in de buitenwijk bij dien jood gaan, die mijn man vroeger heeft bedrogen,’ dacht ze; ‘hij schuwt niet alleen den winkel van den schacheraar, maar ontwijkt zelfs de straat waar hij woont. Ja, ja, dat zal het voorzichtigste zijn,’ knikte zij zich zelve toe; ‘en er is haast bij, want de haarkapper heeft mij al bedreigd mijnen man aan te spreken, en de modiste is ook niet pluis.’

Als de avond gevallen was, deed zij een viertal schilderijtjes naar het huis van den jood dragen en 's anderdags begaf zij zich, onder voorwendsel van boodschappen voor het huishouden te doen, naar de buitenwijk.

‘Gij wilt mij bedriegen, Jacob,’ zei Eliza, toen de grijze koopman haar een bod voor de schilderstukken had gedaan: ‘'t zijn tafereelen van goede meesters.’

De jood haalde de schouders op: ‘Gij kunt elders den verkoop beproeven,’ grijnslachte hij, ‘het zijn *croutes*.’

Mevrouw werd rood van verontwaardiging: er was een schilderijtje bij dat haar man haar op den dag hunner verloving had geschonken: was dat ook eene *croute*? Jacob was door en door een schelm.

‘Ik zal de stukken laten terughalen,’ verklaarde zij.

‘Zooals gij wilt,’ zei de jood, ‘maar zoudt gij niet beter doen, lieve dame, van er nog eenige stukken bij te voegen?’ vervolgde hij; ‘misschien hebt gij iets dat u uit uwe geldverlegenheid zou kunnen helpen.’

Eliza stond eenige oogenblikken te dubben. ‘'k Zal zien,’ sprak zij, na zich bepeinsd te hebben, en zuchtend verliet zij den winkel.

Eenige dagen later kwamen mevrouw Malvinus en de jood Jacob tot accoord: de vrouw had het getal schilderstukken tot tien vermeerderd, en hiervoor kreeg ze twee duizend francs, dat is te zeggen omtrent genoeg om den haarkapper en de modiste eenen oogenblik mee te paaien.

Gedurende de dagen die Eliza ter redding harer zaken besteedde, verliet haar echtgenoot maar weinig zijne werkplaats; hij arbeidde met eenen lust die hij sinds lang niet had gekend. Hij was als verstomd over zijn eigen kunstvermogen:

uren en dagen vervlogen voor hem in onuitsprekelijk genot, en eindelijk stond hij in verrukking voor het voltooide stuk *de Kruidgaardster.*

Het tafereel verbeeldde eene met boomen begrensde weide. De tint der houtgewassen was levendig en zacht; de bladeren schenen te ritselen aan de meesterlijk geschilderde takken; de tronken waren zorgvuldig afgewerkt, en aan het naar de natuur gemaalde weidegras dat tusschen boterbloemen en andere wilde planten opschoot, erkende men een van die magere beemden, die zoo rijk zijn aan geneeskruid: twee vrouwen vervolledigden het tafereel, de eene was oud en gerimpeld en de andere nog een kind. Het grijze moedertje onderzocht eene plant die zij tusschen de vingeren hield, en scheen zichzelve af te vragen, of het wel het zeldzaam geneeskruid was, waar zij sinds lang naar zocht, dat zij eindelijk had gevonden.

En die oude afgeleefde vrouw, wat was zij schoon naar de voorschriften der kunst in betrekking met haar beroep: haar oog schitterde, haar welgevormd hoofd scheen bezield; en onder de rimpelen van dien breeden schedel moesten edele gedachten zweven. Zij ook moest eene kunstenares wezen; want zij stelde de type voor dier grootsch begaafde wezens, die, zich toewijdende aan de geneeskunde, het kruidgewas beschouwen als een schat.

Aan de zijde der oude stond eene met veldbloemen en kruiden gevulde mand, waar de schilder veel zorg aan had besteed, en daar achter een klein meisje dat nauwkeurig de bewegingen der oude gadesloeg, terwijl ze naar de plant keek.

Voor die schilderij had de kleine Mina van den molenaar tot model gediend, en de kleine kruidgaardster met een bundeltje gebloemd camomilleloover in de hand, hadde men voor haar portret kunnen houden. 't Was een meisje met golvende goudblonde haren die bevallig over hare schouders golfden, met tamelijk groote blauwe oogen, een blank voorhoofd en blozende wangen; maar de blankheid van haar gelaat geleek niet aan de overdreven witheid der engelen die men op menige schilderij aantreft. Hare huid was blank, maar men zag wel dat zij in de Meimaand in de zon had gewandeld; hare blankheid was de kleur der schoonste kinderen van Vlaanderen: de armen en de voeten der kleine waren bloot, en welke armen en voetjes had de kunstenaar op het doek getooverd! Zelfs de onverschilligste had ze willen kussen.

Toen de schilder, die zelf niet hadde kunnen zeggen hoe lang hij voor het voortbrengsel van zijn penseel had vertoefd, uit zijne verrukking schoot, snelde hij naar zijne echtgenoote. Geestdriftig sloot hij zijne vrouw, die juist voor den spiegel zichzelve stond te bewonderen, in zijne armen.

‘Eliza,’ sprak hij, diep aangedaan, ‘nu zult gij mij niet meer moeten verwijten, dat ik u in uwe verwachtingen heb teleurgesteld; gij zult mij niet meer moeten vragen, wat er van den man geworden is, wiens roem gij moest deelen. Ik heb den verloren grond en de verloren weelde herwonnen: ik ben weer een kunstenaar die rijk en groot is door zijn penseel.’

De schoone vrouw keek haren echtgenoot ongeloovig aan.

Laat eerst uwe vrienden, of liever de kunstrechters oordeelen, eer gij u zoo opwindt,’ sprak zij.

‘Zij gelooft aan mijn talent niet,’ stamelde de geniale man, terwijl hij moedeloos in eenen zetel zonk. ‘Zij loochent mijn kunstvermogen; en toch is het voor haar dat ik geld en roem betracht. Voor mij is een nederig bestaan en het genot dat ik onder den arbeid vind voldoende; slechts voor haar wil ik groot en rijk zijn. O! welke zware

taak is de taak des bejaarden mans, die zich eene onmondige schoone tot levensgezellin heeft gekozen,' zuchtte hij; 'ik zal onder de poging om haar te believen bezwijken.'

Een herhaald belgeklingel onderbrak de droevige gepeinzen van den kunstenaar, en dat geklingel beduidde dat er iemand was voor mijnheer. Traagzaam daalde Malvinus de trappen af, en weldra drukte zijne hand de vingeren van zijnen besten kunstvriend, den schilder Everhard.

'Scheelt er iets?' zoo sprak de bezoeker na de vriendschapsbetuiging zijnen kunstgenoot aan: 'gij ziet er verdrietig uit. Zijt gij misschien niet voldaan over uw laatste werk?'

'Zie en oordeel,' antwoordde Malvinus, terwijl hij pijnlijk glimlachende de deur zijner werkplaats opende en vooruitsnelde om het doek op te lichten dat over zijn tafereel hing.

Een kreet van bewondering ontsnapte den kunstvriend bij den eersten blik dien hij op de schilderij wierp.

'Vriend,' zegde hij nader tredend,' indien er afgunst in mijn hart kon wonen, ik zou u wegens dit stuk benijden, want gij hebt niet alleen mij, maar schier al onze tijdgenooten overtroffen. Een voor een ontleedde Everhard de deelen der schilderij met zijn schitterend kennersoog. Bij de beschouwing der oude vrouw bleef hij, na het bijwerk te hebben geroemd, het langst vertoeven.

'Wie heeft voor dit beeld geposeerd?' vroeg hij eindelijk.

'Niemand,' was het antwoord: 'die vrouw is de vrucht mijner inbeelding.'

'Gelukkige!' stamelde Everhard, 'het gelaat dier vrouw drukt al de eigenschappen uit die ik in de beeltenissen van onsterfelijke kruidmengers heb waargenomen. Het is eene nieuwe schepping, een nooit gekend edelgesteente aan uwe kunstenaarskroon.'

Malvinus weende.

'Laat ze vloeien die zalige tranen,' riep de ware kunstvriend, terwijl eene zoo innige aandoening hem aangreep dat hij medeweende; 'schaarsch zijn de tranen van genot op aarde, laat ze nederstroomen in overvloed.'

De schilder der kruidgaardsters weende, maar zijne tranen welden niet op uit de bron der kunstenaarsgelukzaligheid: het waren de bitterste smartdruppelen die ooit over zijne wangen hadden gerold. Hij weende om de onverschilligheid zijner vrouw; hij weende omdat hij haar door al den roem, door al den rijkdom der aarde niet zou kunnen bevredigen; omdat er geen huiselijk geluk voor hem kon bestaan. En waarom? Omdat er een onmetelijke afstand tusschen hen lag, de afstand der jaren.

'Het jonge kruidmeisje ken ik eenigszins,' hernam Everhard, als de aandoening een beetje bedaard was; en hij stak den vinger naar het schoon kinderbeeld uit. Gij hebt aan uwe eerste

vrouw gedacht, als gij die wezenstrekken maaldet; beken het maar rechtuit.'

'Ik heb mijne eerste vrouw bemind als het licht mijner oogen; maar bij die schildering heb ik aan haar niet gedacht,' stotterde Malvinus, op nieuw in tranen losbrekend.

'Ik versta mij aan u niet,' bemerkte de kunstvriend hoofdschuddend; 'gij zijt of de gelukkigste of de rampzaligste der wereld. Ik heb altoos gedacht dat ik een menschenkenner was, maar op u staat mijn verstand bot. Vriend, tot morgen,' ging Everhard voort, terwijl hij naar zijnen hoed greep: 'er is vandaag geene zalf aan u te strijken. Vaarwel.

(Wordt voortgezet.)

Vrouwe COURTMANS geboren BERCHMANS.

Kronijk.

Antwerpen. - Bij Hend. Sermon is de inschrijving opengesteld op Walter Scotts *Romantische werken*, op nieuw bewerkt door dr. M.-P. Lindo, met een opstel over het eeuwgetijde van sir Walter Scott, door dr. N. Beets. De prijs per aflevering van 4 vel is slechts 75 centiemen. De eerste reeks der aangekondigde werken zal uit omtrent 45 afleveringen bestaan.

- De gekende kunstschilder en schrijver Em. Van den Bussche, heeft een prospectus laten verschijnen van een werk dat voor titel zal dragen: *Les maîtres flamands au musée d'Anvers etc.* Buiten eene uitvoerige studie op de Vlaamsche meesterstukken van het Antwerpsch museum, zal het werk eene beschouwing behelzen over de schilderingen, in de trapzaal van het museum uitgevoerd door den beroemden meester N. De Keyser, en over den toestand der kunst in België. Het zal een groot octavo-boekdeel uitmaken en slechts *één* frank aan de inschrijvers kosten. De tweehonderd eerste inschrijvers zullen bovendien als premie een kunstwerk bekomen. Wij hopen dat de letterkundige schilder talrijke ondersteuners zal aantreffen; wij zijn verzekerd dat hij een nuttig en tevens leerzaam en aangenaam werk leveren zal.

- *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen.* Op 15 Januari hield de heer F. Belly, ingenieur te Parijs, eene verhandeling over de doorsteking van de Amerikaansche landengte. - Den 17e, sprak de heer Wilmart over Goethe en Byron.

- *Het vrye woord.* Zittingen van 20 en 27 Januari. Algemeene bespreking van het onderwerp: *scheiding van kerk en staat.*

Brussel. - De heer L. Jottrand, oud-lid van het nationaal congres in 1830 en voorzitter der *Vlaamsche grieven-commissie in* 1856, heeft in het licht gegeven een prospectus van zijne *Nederduitsche gewrochten.* Wij zien met veel belangstelling de verschijning dezes werks te gemoet en roepen er de aandacht van onze lezers op in. Inschrijvingsprijs: 2 fr.

- De heer L. Alvin, heeft aan de Belgische academie medegedeeld, dat het parlement van Victoria (Australië) vier millioen gestemd heeft voor het bouwen van een paleis van schoone kunsten en den aankoop van boeken en schilderijen.

Charleroi. - In deze stad, de geboorteplaats van Navez, bestaat het plan, om, ter eere van dezen beroemden meester, een standbeeld op te richten. Te dezer gelegenheid merken wij aan, dat de heer L. Alvin in de levensschets van den meester aanhaalt,

dat Navez niet minder dan 368 schilderijen heeft geleverd, waartusschen 67 geschiedkundige, 96 genrestukken en 205 portretten.

Luik. - De heer Radoux is benoemd tot bestuurder der koninklijke muziekschool.

Sterfgevallen.

Eerw. heer WOUTERS. De eerw. heer Wouters, kanunnik en rustend leeraar van geestelijke geschiedenis aan de hoogeschool van Leuven, is aldaar overleden op 5 Januari. De geleerde en achtingswaardige man had slechts in Juli 1871 zijn ontslag genomen. Hij heeft een Latijnsch handboek op de geestelijke geschiedenis in het licht gegeven.

J.-B. CHRISTENMEIJER, de verdienstelijke Nederlandsche schrijver van zoovele boeiende en stichtende verhalen uit de jaarboeken der lijfstraffelijke rechtspleging, is te Amsterdam in 77 jarigen ouderdom overleden. Zijne eerste werken verschenen omstreeks 1820. Eenige daarvan werden nagedrukt te Gent rond 1842, in de uitgaaf Nederlandsche Leesbibliotheek, bij L. Hebbelynck.

G.-A.-H. VAN MERLEN is op 19 Januari te Antwerpen overleden in den ouderdom van 92 jaren, 6 maanden en 12 dagen. Hij was vroeger uitgever en eigenaar van het *Antwerpsch Nieuwsblad* dat gedurende 22 jaren opgesteld werd door Lod. Torfs en ophield te verschijnen in 1852, wanneer het versmolten werd in het dagblad *de Schelde.* De plechtige lijkdiensthad den 22^{e} plaats, onder een grooten toeloop, in de Augustijnenkerk.

N.-J. LAFORÊT, rector-magnificus, apostolisch protonotaris, *ad instar participantium*, eere-kanunnik der hoofdkerk van Namen, doctor in de godgeleerdheid, officier der Leopoldsorde, commandeur der Christusorde van Portugal, lid der koninklijke academie van België en van Rome, leeraar in de faculteit van wijsbegeerte, is na eene korte ziekte te Leuven overleden op 26 Januari, 's avonds ten 11 ure. De plechtige begrafenis had den 30^{e} plaats; het kwart voor 11 ure is de geestelijkheid van Sint-Michielsparochie het lijk gaan afhalen. De ministers en talrijke hooggeplaatste personen waren aanwezig. Nadat de gebeden in het H. Geest-collegie waren afgeloopen, werden lijkredenen uitgesproken door Mgr. Thonissen, namens de koninklijke academie van België, Mgr. Namêche, namens de hoogeschool, De Baiseux, student, namens de leerlingen en graaf de Ribeaucourt, namens de oud-studenten. De studenten droegen de kist tot aan de gansch in rouw behangen Sint-Michielskerk, waar de lijkdienst verricht werd door Mgr. Deschamps, aartsbisschop, Mgr. Anthonis en Mgr. Gravez, bisschop van Namen. De in de kracht der jaren overledene Mgr. N.-J. Laforêt was geboren te Graide, in de provincie Namen, op 3 Februari 1823; hij werd tot het rectoraat der Leuvensche hoogeschool geroepen op 2 Augustus 1865, als opvolger van Mgr. De Ram. Na de kerkplechtigheid is het lijk naar de standplaats van den ijzeren-weg gebracht, om in de geboorteplaats des overledenen begraven te worden. Mgr. Laforêt was een der geleerdste en verdienstelijkste leden der Belgische geestelijkheid. Hij schreef verschillende werken en laat, volgens wordt gemeld, eene uitgebreide doch onvoltooide geschiedenis der wijsbegeerte achter.

Kmiotek

HOUTSNEDE VAN H. BROWN EN JOS. DE CLERCQ.

De bovenstaande plaat hebben wij uit de nalatenschap van Hendrik Brown, den beroemden graveerder, wiens levensschets wij in 1870, bladz. 16, in ons tijdschrift mededeelden. Aangelegd door den meester, werd deze plaat grootendeels onder zijne leiding afgewerkt door een der verdienstelijke leerlingen van de Antwerpsche academie, den heer Jos. De Clercq, van Gent. 't Is ook hij, die ze voltooide. In 1861, blz. 5, verscheen in ons tijdschrift de bijzonderste plaat, welke Jos. De Clercq, gedurende zijn al te kortstondigen levensloop, vervaardigde. Brown overleefde zijn veelbelovenden, leerling, die in de maand Mei 1862 te Gent overleed.

Wij waren reeds in de gelegenheid hier aan te stippen, dat het den heere Brown, als plaatsnijder, nooit aan werk ontbroken heeft, gedurende den tijd dat hij in de Antwerpsche academie meester van de klasse der houtsnede was. Niet alleen van uit verschillende plaatsen in België; maar ook van uit het buitenland. Frankrijk, Holland enz., stroomden hem de bestellingen toe. De hier medegedeelde plaat, werd hem besteld voor een werk dat in Polen moest verschijnen. Vermoedelijk werd zij niet op den bepaalden tijd voltooid en is zij daardoor voor rekening van den plaatsnijder gelaten, door den persoon, voor wien zij bestemd was.

Het woord *Kmiotek* is de Poolsche vertaling van *Landbouwer.*

Zonder de juiste beteekenis van de voorgestelde handeling te kennen, gelooven wij, dat de man, rond wien eene zoo bonte menigte is verzameld, een treffend, behagelijk lied voorzingt, uit het boek, welk hij in de hand houdt. 't Kan ook wel eene voorlezing zijn, die door hem gehouden wordt; maar wij zouden eerder denken, dat hij zingt. Hoe of het zij, de zanger of voorlezer mag zich vleien, de aandacht en de belangstelling zijner hoorders in de ruimste mate op te wekken. Aller ooren zijn gespitst en aller oogen rusten op hem, zelfs die van de ettelijke kinderen, welke men tusschen de verzamelde mannen en vrouwen aantreft.

De samenstelling is zeer verdienstelijk en het karakter der verschillende personen goed uitgedrukt in elke figuur. Het geheel vormt, in eene kleine lijst, een vroolijk en levendig tafereeltje, waarop het oog met welgevallen rust.

De gravuur is breed gesteken en verdiende alleszins bewaard en in het licht gegeven te worden als een der laatste voortbrengselen der Antwerpsche graveerschool.

Al onze lezers, wij zijn er van verzekerd, zullen 't met ons eens wezen dat het te bejammeren is, dat men deze school heeft laten te niet gaan. Ook zien wij derzelver herinrichting met belangstelling te gemoet.

Over de aantrekkingskracht.

I. Men geeft den naam van aantrekkingskracht aan eene eigenschap krachtens dewelke de lichamen en derzelver gedeelten geneigd zijn tot elkander te naderen. Het bestaan dier kracht is het eerst vermoed geworden door Isaac Newton. Deze natuurkundige bewees overigens dat de aantrekkingskracht in evenredigheid is met de hoeveelheid stof der lichamen en in omgekeerde reden van het vierkant des afstands tusschen de lichamen, zoodat de aantrekkingskracht viermaal grooter is bij eenen afstand gelijk aan 1 dan bij eenen afstand gelijk aan 2. Men bewijst deze grondstellige wetten door proefnemingen met het volgende waarnemingstuig (*balans van Coulomb*). D is een fijn metalen draad, waarvan het boveneinde

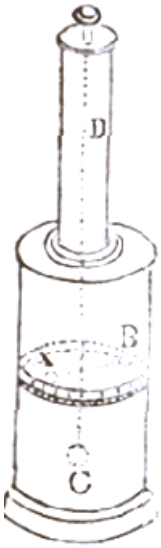

vastgehecht is. Aan deszelfs onderste einde hangt eene liggende naald A B die twee kleine ballen draagt; C is een klein gewicht om den draad D eene zekere spanning te doen onderstaan. Het gansche stelsel is overdekt met een rond glazen kasken, op welks binnenwanden verdeelingen aangeduid zijn. Om dit tuig op het afmeten der aantrekkingskracht toe te passen, plaatst men voor de ballen der naald twee andere ballen in eene tegenovergestelde wending. Aanstonds ontstaat er tusschen deze ballen en die der naald eene aantrekkingskracht; en, daar de eerste in stilstand blijven, ziet men de ballen der naald hen naderen, tot dat de wringing des draads met de aantrekkingskracht het evenwicht daarstelle.

Dr F.-J. MATTHYSSENS.

't Was te ver gekomen.
(*Tweede vervolg en slot, zie bladzijden* 1 *en* 13.)

V.

Als Malvinus zijnen vriend had uitgelaten keerde hij terug bij zijne schilderij. Door te spreken over zijne eerste vrouw, had Everhard eene teedere snaar aangeroerd, en nu in den oogenblik van overgevoeligheid en zielelijden was het zeer natuurlijk dat de schilder aan de eerste geliefde, aan de vrouw die hem zooveel geluk had geschonken, eenige oogenblikken bleef voortdenken. Thans maakte hij evenwel

geene vergelijkingen tusschen de eerste en de tweede; neen, hij dacht alleen aan de overledene gelijk aan eenen verloren schat, dien hij eeuwig zou betreuren en eeuwig liefhebben.

Nauwkeurig beschouwde hij het kruidmeisje op de schilderij, en hij moest bekennen, dat de bemerking van Everhard wegens het kind juist was: het geschilderd meisje moest het evenbeeld zijner eerste vrouw geweest zijn, toen deze een kind was. Dat was echter niet onnatuurlijk, vermits Minas vader, de graanmolenaar, de eigen broeder van Josepha was.

'Ik zal Josepha's portret eens halen, om de gelaatstrekken te vergelijken,' dacht hij; en vluchtig ging hij de trappen op naar het tweede verdiep, op de kamer waar Mina had geslapen, ten tijde dat ze moest poseeren. Daar op die afgelegene kamer had de man, in naar den schijn gelukkigere dagen, de beeltenis der ontslapene gade als verborgen, omdat de *coquette* Eliza zich jaloersch toonde als de blik van haar echtgenoot op de schilderij viel die vroeger in de huiskamer hing.

Voor den teergevoeligen mensch komen er dagen waarop hij als door eene onzichtbare onweerswolk overstroomd wordt met zielelijden. Zulk een dag was voor Malvinus de dag waarop hij in verrukking voor zijn pas voltooid tafereel had gestaan, de dag waarop hij zijne echtgenoote verklaarde dat hij weer rijk en groot was door zijn penseel, en zij die hij zoo vurig beminde, zijn kunstenaars geluk met eene enkele zinsnede vernietigde. Zegde zij niet:

'Laat eerst uwe vrienden of liever de kunstrechters oordeelen, eer gij u zoo opwindt.'

Als de rampzalige kunstenaar op het kamertje kwam, waar de beeltenis van zijne Josepha had gehangen, werd zijn hart als verbrijzeld van wee: het portret was weg. Met wijd opengesparde oogen bekeek hij de plaats waar het gehangen had. Daar stak nog de vergulde knop die het had gedragen: de groote en de breedte van het stuk waren duidelijk op den muur afgeteekend; want het daglicht had het muurpapier buiten de lijst sterk verbleekt. Lang bleef hij als aan den grond gevestigd de door stofnetten bevlekte plek aanstaren, waar het geliefde voorwerp als vergeten had gerust; en eindelijk riep hij jammerend uit:

'Weg! weg! dat is het werk van Eliza.'

Toen de schilder nog bleek en ontdaan voor zijne vrouw verscheen, sprak Eliza, die de ontsteltenis van haren man aan eene gansch verschillige oorzaak toeschreef:

'Heb ik u niet gezegd, dat gij u te vroeg opwondt, wegens de waarde van uw tafereel? Ik wist wel dat het zoo moest uitvallen.'

De jonge vrouw voelde dat de strenge en onheilvoorspellende blik van haren gemaal tot in het binnenste harer ziel drong: nog nooit had hij haar zoo in de oogen gekeken.

'Wat hebt gij met het portret dat op de slaapkamer van het tweede verdiep hing gedaan?' riep hij met bevende stem en trillende lippen.

Eliza blikte ten gronde en gaf geen antwoord.

'Waar is het?' klonk des schilders forsche stem, als een onverwachte donderslag door de ruime kamer.

De beschroomde vrouw vouwde de handen samen, als eene veroordeelde die om genade smeekt; ofschoon zij geen enkel woord kon uiten ter verontschuldiging. Maar Malvinus, die altoos zoo teedere echtgenoot, had thans geen medelijden met de schoone vrouw; na zijne vruchtelooze vraag ging hij tot beleedigingen over, en Eliza verdroeg die zonder het hoofd op te richten.

Eindelijk bedaarde de gramschap van den gefolterden man; maar zijn wil bleef vast: hij wilde ingelicht zijn over de verdwijning van het portret; en tot den oogenblik dat hij eene

voldoende aanwijzing kreeg, zou hij zijne vrouw aanzien als eene vijandin.

In den laatsten tijd, dat is te zeggen als Eliza wegens schulden zoo vast in de klem zat, had zij dikwijls van echtscheiding gesproken, en eene echtscheiding met die vrouw was in dien dag van ellende des schilders grootste wensch. Maar was dit in zulken oogenblik wel mogelijk, zelfs als Eliza het zoo verlangde? Mocht zijn naam op de tong zijner benijders zweven, terzelfder tijd als zijnen nieuwen kunstroem? 'Neen,' zuchtte hij, na de oplossing dier pijnlijke vraag: 'er blijft mij niets anders over dan mij te onderwerpen.'

De geniale man gaf toe; doch terwijl zijn naam in onsterfelijken luister het kunstgebied doorzweefde, leefde hij in de grootste zielsellende.

VI.

Bijna wekelijks reed de verstandige molenaar Noste, de zwager van Malvinus, in zijne kleine kapchees voor zaken naar de stad; maar zelden maakte hij van de gelegenheid gebruik, om zijnen schoonbroeder te bezoeken. Die tweede vrouw was hem te trotsch.

Van tijd tot tijd nam de molenaar ter uitspanning de kleine Mina mee, en het schoon kind voelde zich op deze tochtjes zeer gelukkig.

Eens dat de molenaar met zijn dochtertje langs de buitenwijk de stad binnenreed, liet het kind een kreet van verbazing hooren.

'Vader,' riep zij uit al hare kracht, 'ziedaar de schoone dame, den engelbewaarder, die mij, gelijk ik vast meende, op ooms kamer tegen die leelijke mannen heeft beschut. Houdt toch het paard stil, vader lief; misschien hangt het beeld daar te koop: laat het in geen vreemde handen komen.'

'Geduld, meisje,' antwoordde de goedaardige man, 'wij zijn slechts nog eenige huizen van de afspanning verwijderd. Als bruintje op stal is zullen wij gaan zien of gij u niet vergist.'

''t Is ginds in dat zwart huis, waar die oude man aan de deur staat,' zei Mina, terwijl zij, als de chees uitgespannen was, aan vaders zijde de buitenwijk opwandelde. 'Gij zult wel zien dat ik het beeld herkend heb.'

De brave molenaar werd rood van verontwaardiging, toen hij voor het raam van den jood Jacob kwam; in zichtbare gramschap stotterde hij: 'Malvinus is een huichelaar, nooit heeft hij Josephs bemind.' Er welden tranen in de oogen van den goeden buitenman, die in het door Mina aangewezen portret dadelijk zijne overledene zuster had herkend.

'Zult gij het koopen, vader lief?' smeekte de kleine.

'Voorzichtig, kind, laat u geen woordje over de beeltenis ontvallen: misschien krijgen wij het voor een prijsje.'

'Wat kost die tabakpot met beschadigd deksel?' vroeg Noste, toen hij in den winkel trad.

'Tien franken,' antwoordde de jood, 'zulke stukken zijn schier niet meer te vinden.'

'Aan dien prijs kan hij mij niet dienen,' antwoordde de molenaar, de buitendeur naderend alsof hij wilde vertrekken.

'Bezie hem nog eens goed, vriendje,' zei Jacob; 'het is Delftsch porselein; indien er geene brok af ware, hij kostte veertig franken.'

Er werden nog talrijke woorden gewisseld; eindelijk kocht den molenaar den pot voor drie franken, en toen hij betaald had, wierp hij eenen blik op de beeltenis zijner zuster, en vroeg met uitgesteken vinger:

‘Wat kost dat teekeningje daar!’

‘Eene teekening!’ riep de jood; ‘noemt gij dat eene teekening! maar wat kent een buitenmensch daarvan?’ ging hij schokschouderend voort.

‘Geene teekening! wat is het dan?’ vroeg de molenaar glimlachend. ‘'t Is waar ook, de buitenlieden hebben van zulke dingen weinig verstand.’

‘Dit stuk hebben wij aan het penseel van den schilder Malvinus te danken,’ riep Jacob geestdriftig, terwijl hij het portret met zijne pikzwarte vonkelende oogen bekeek: zijn handteeken staat er op.’

‘Malvinus!’ zei Noste, ‘wel, wel, ik heb dien naam deze week in de gazet gezien.’

‘Die naam dreunt thans in lofgeschal door gansch den lande, wegens des schilders laatste gewrocht, *de Kruidgaardsters*,’ verzekerde Jacob, ‘en eer het een half jaar verder is, zal hij door gansch Europa bekend zijn: dat portret daar is vijf honderd franken waard.’

‘Hoe is dat mogelijk?’ bemerkte Noste; ‘mijne vrouw heeft nogtans dezen zomer eene schoon gekleurde print onder glas gekocht voor twee franken.’

‘Zulke dingen verkoop ik niet,’ sprak de jood: ‘wel bedankt tot den naasten keer.’

Mina trok een bedrukt gezicht; naar hare meening zou haar vader van den koop afzien.

‘Hoe veel vraagt gij dan eigenlijk voor die schilderij?’ sprak de molenaar.

De jood stak zijn scherp gezicht zoo dicht bij het gelaat van vader Noste, als moest hij hem een geheim verklaren.

‘Honderd franken, maar geen duit minder,’ fluisterde hij.

Jacob had bij het uitspreken van den koopprijs den molenaar diep in de oogen gekeken, en er in gezien dat de eenvoudige landman voornemens was het te koopen, want zijn blik getuigde van blijde verrassing.

‘Geen duit minder,’ hernam hij, ‘ik heb u te weinig gevraagd.’

Noste, die overtuigd was dat het schilderstuk niet alleen voor hem, maar ook voor anderen eene wezenlijke waarde bezat, wilde de beeltenis zijner zuster niet honen, door het aanbieden van eenen spotprijs.

‘Laat het tachtig franken zijn,’ zegde hij.

‘Ik moest twee honderd franken gevraagd hebben,’ sprak de jood diep zuchtend; ‘als ge nog wat blijft talmen trek ik

mijn woord in; en dan is het niet meer te koop: ik hadde moeten in acht nemen dat het een stuk is van den grooten schilder Malvinus.'

'Gij zult het stuk een beetje moeten inpakken, want wij moeten nog veel boodschappen doen,' zei Noste, terwijl hij vijf stukken van twintig franken op de toonbank legde. De koop was gesloten.

VII.

Sinds het verdwijnen van het portret sleten de echtelingen Malvinus het ellendigste leven. In den beginne had Eliza menigmaal door zoete woorden en gestreel haren echtgenoot in betere stemming willen brengen; maar de schilder wilde van geenen vrede hooren, zoo lang de jonge vrouw geene bekentenis deed wegens de verdwijning van het portret. Eliza was reeds bij den jood Jacob geweest, om het, 't was gelijk onder welke voorwaarden, terug te krijgen; maar de koopman had geantwoord, dat hij het verkocht had aan onbekende lieden uit den buiten. Alle hoop op het terugbekomen der beeltenis was dus verloren; en daarom bewaarde de ongelukkige vrouw haar geheim.

Malvinus trachtte zijn hartzeer te versmachten door gestadige kunstoefening, en verwaarloosde geheel en al zijne vrouw; en Eliza was te jong en te lichtzinnig opgevoed, om te begrijpen, dat tijd en aanhoudend geduld de wapens waren, die haar ten zegepraal zouden leiden. Zij gaf de kortstondige poging tot verzoening met den bejaarden echtgenoot op, *emancipeerde* zich, woonde ballen en feesten bij, en maakte schulden, die de schilder zonder tegenspraak betaalde; doch van verzoening scheen er geene quaestie te zijn

Sinds de ontdekking van het portret bij den jood, had de molenaar geenen voet meer in het huis van zijnen zwager gezet, en die onverschilligheid viel den schilder pijnlijk.

'Bemin ik de familie mijner eerste vrouw niet als eigene bloedverwanten? gelijkt mijne genegenheid voor de kleine Mina niet aan vaderlijke teederheid?' zuchtte hij soms. 'De roem der kunstwereld heeft geen vat op het hart van den armen Malvinus: het snakt naar zoete gewaarwordingen, naar liefde en vriendschap.'

In een dier uren van afgematheid en moedeloosheid, reed hij in eene huurkoets naar de woning van den molenaar Noste, en werd er zeer koeltjes ontvangen; zelfs de kleine Mina gaf op den eertijds zoo geliefden oom zeer weinig acht. Malvinus schreef die onverschilligheid toe aan de praatjes die er over hem en zijne vrouw in omloop konden zijn; en de rampzalige echtgenoot opende aan den altoos zoo liefderijken schoonbroeder geheel zijn hart. Weemoedig sprak hij van zijn verdwenen huiselijk geluk, van de schulden en van het wangedrag zijner vrouw; en toen hij ten slotte van het verdwenen portret gewaagde, stroomden de tranen overvloedig langs zijne wangen.

De molenaar begon ook te weenen; zijne ruwe vingeren drukten de hand van den grooten man.

‘Ik heb gemeend, dat gij mijne zuster geheel vergeten hadt, en dat is de reden van mijne afbreuk,’ sprak hij, ‘ik had ongelijk: laat ons weer broeders zijn.’

‘Hoor, zwager,’ hernam de molenaar, wanneer hij zijne tranen had afgedroogd, ‘alles kan nog effen geraken, indien het portret terug in uwe handen komt; zulke mirakelen zijn er nog meer gebeurd.’

‘Onmogelijk!’ zuchtte de schilder: ‘ik heb overal mannen aangesteld om het op te zoeken; doch nergens is er een spoor van te vinden.’

‘Gij neemt die zaak te hoog op,’ bemerkte de molenaar. ‘Wat u wedervaart, moest gij voorzien hebben; een bejaard man die eene al te jonge vrouw neemt, moet weten, dat zijn levensgeluk aan een zijdendraadje hangt. Wees toegevend, mettertijd komt alles te recht.’

‘Ik hoor dat gij geen denkbeeld hebt van mijn lijden,’ antwoordde de schilder pijnlijk zuchtend. ‘Naar den schijn is alles bij ons gelijk voorheen: wij verdragen elkander; ik betaal hare schulden zonder morren; ik vertoon mij soms met haar in openbare gezelschappen, maar onze zielen zijn gescheiden, er ligt eenen afgrond tusschen ons, die gedolven is door hare ondeugd, door hare trouwloosheid. Broeder lief, gij kunt niet denken, wat het is in de groote wereld te leven; alles te doen uit welvoegelijkheid om den schijn te houden van fatsoenlijk man, terwijl uw hart verscheurd wordt door de zwaarste folteringen. Wist gij hoe ongelukkig ik ben!’

Bij het afscheidnemen spraken de molenaar en zijne vrouw den armen schilder moed in, en Mina kuste herhaalde maal den lieven oom.

‘Telkens dat ik naar de stad koom, zal ik u bezoeken,’ beloofde Noste; en om te toonen dat hij woord hield, reed hij nog dezelfde week naar de stad.

Mevrouw Malvinus ontving den molenaar met tegenzin; zij behandelde hem uit de hoogte, sprak geen woord over zijne

vrouw noch over Mina, en vroeg zelfs niet of hij bleef middagmalen; maar vader Noste stoorde zich minder aan die handelwijs dan de schoone vrouw dacht; 't was hem voldoende als hij eenige vertrouwelijke woorden met den schilder kon wisselen. Wat scheelde hem die groote dame!

Wekelijks vernieuwde de molenaar het bezoek bij zijnen zwager; en altijd werd hij op dezelfde wijze door Eliza ontvangen; en zoo verscheen eindelijk Sint-Malvinusdag, de feestdag van den beroemden schilder, dien wij even als mijnheer Everhard bij zijnen doopnaam hebben aangeduid. Van in den vroegen morgen deed de molenaar zijn rijtuig inspannen; het portret van Josepha werd er in gedragen. Mina, die hare beste kleeren had aangedaan, reed met eenen prachtigen bloementuil in de hand mee naar de stad, en omtrent tien ure 's morgens belde de molenaar aan de deur van zijnen zwager.

De huisknecht die de deur had opengedaan, nam het schilderstuk uit de kapchees, en toen de molenaar hem eenige woorden had toegefluisterd, riep hij een boodschaplooper om het rijtuig naar de afspanning te voeren, bracht den molenaar en zijn dochtertje in een kabinet, en ging zijnen meester van het bezoek verwittigen.

De molenaar had de schilderij op eenen stoel gezet, met den rug tegen de leuning en er een doek overgehangen; en daarnevens stond Mina met den bloementuil in de hand, tegen dat oom Malvinus binnenkwam.

‘Oom, om u geluk te wenschen op uwen feestdag, dat is uw feestgeschenk,’ sprak het kind, als de deur openging, en terwijl zij de bloemen aanbood, ontsluierde zij het portret.

Schier bedwelmd door de blijde verrassing sloot de schilder de beeltenis zijner eerste vrouw en het lieve meisje gelijktijdig in de armen en begon toen te weenen als een kind.

‘Wie heeft het beeld ontdekt?’ stamelde de schilder.

‘Mina,’ was het antwoord. De molenaar maakte gebruik van den gunstigen toestand om zijnen zwager tot eene wezenlijke verzoening met zijne jonge vrouw te overhalen; en de woorden van den zwager troffen het gevoelig kunstenaarshart. De vreugdetranen bij het wedervinden der beeltenis van Josepha hadden allen wrevel uitgewischt.

‘Ik ben tot alles bereid,’ sprak de thans zoo gelukkige schilder. ‘Broeder,’ ging hij voort ‘ofschoon de beeltenis van Josepha in mijn hart leeft, heb ik sinds de verdwijning van haar portret wel twintig maal beproefd haar naar waarheid af te malen, maar telkens had het portret iets van Eliza. Eeuwig blijf ik Mina dankbaar voor haar feestgeschenk.’

De molenaar greep de hand van zijnen zwager. ‘Laat ons te zamen naar Eliza gaan,’ zegde hij, ‘ook de overledene zal met vreugde op de verzoening nederzien.’

‘Ik ken mijne vrouw,’ antwoordde de schilder. ‘Ik raag den eersten stap niet doen; anders missen wij ons doel. Ga, groet haar van mijnentwege, en zeg haar dat ik den vrede mijner ziel van haar als feestgeschenk verwacht.’

Vader Noste begaf zich naar het pruilkamertje der jonge vrouw, en gaf met goede woorden zijn inzicht te kennen. En Eliza?

De ongelukkige toonde zich verontwaardigd over het voorstel van haren gemaal. Wat! zou zij den eersten stap doen? ter verzoening met den man die haar naar hare meening had miskend. Duizendmaal neen! De rampzalige stelde

het huidige doen en laten, haar vrij leven, boven een nooit gekend huiselijk geluk,; zij walgde tegen de verzoening met den ouden man.

Drie jaren later kwam de *coquette* bleek en vervallen uit eigen beweging haren gemaal te gemoet; maar zij vond het gebroken hart van den kunstenaar met wrevel vervuld. 't Was te ver gekomen.

Malvinus leefde nog verscheidene jaren, bemind van zijne kunstbroeders, geacht door allen die hem kenden, terwijl zijn talent hem de kroon der onsterfelijkheid vlocht en zijne koffers met goud vulde; doch rijkdom en roem waren voor hem nietwaardige dingen; zijn zielelijden sleepte hem ten grave.

Na zijnen dood ontving Eliza uit de nalatenschap van haren echtgenoot wat haar toekwam volgens de wet. Het overige had de schilder bij testament aan Mina van den molenaar geschonken.

Vrouwe COURTMANS geboren BERCHMANS.

Eene huisonderwijzeres.
Opgeteekend door eene vrouw.
(*Vervolg en slot, zie bladzijde* 6.)

Onder deze angstige verwachting kwam en ging de korte lente, de weelderige pracht van den Russischen zomer, en de herfst naderde, die Louiza von P. naar haar vaderland terugbrengen zou. Zij had mondelings en schriftelijk aan de gravin medegedeeld, dat zij, na verloop van den tijd, waartoe zij verbonden was, haren post verlaten zou, maar had daarop nooit eenig antwoord ontvangen en zag dit tijdstip met onrust en onbeschrijfelijk verlangen te gemoet. Eenige dagen voor haar voorgenomen vertrek, nam zij eens de gelegenheid waar, om de zaak nogmaals ter sprake te brengen.

De gravin hoorde haar zwijgend aan en vroeg vervolgens, op welke wijze zij dan wel de reis van hier, uit het binnenste

van Rusland, dacht te doen, daar zij noch reispas, noch geld had en niet eens de taal des lands verstond. Onthutst antwoordde Louiza, dat mevrouw de gravin zich immers verbonden had, voor de terugreis te zorgen, dat die haar zelve het reispas had afgenomen, om dit te bewaren en dat men haar het loon van een vol jaar schuldig was.

‘Gij droomt weer als naar gewoonte,’ was het spotachtig antwoord. ‘Ik heb uw pas niet, uw loon hebt ge in kleedingstukken ontvangen en wat ge daar van de terugreis zegt, daar staat mij niets van voor.’ Werkelijk had Louiza eenige warmere, voor 't klimaat geschikte kleedingstukken ontvangen, die nogtans volgens hare berekening nog geen achtste van de som konden kosten, welke zij te vorderen had. Hare tegenwerpingen werden met eenen vloed van gemeene scheldwoorden beantwoord, en toen zij zich op het schriftelijk contract beriep, greep de furie eene op tafel liggende rijzweep, sprong op de ongelukkige toe en sloeg haar onder de woorden: ‘Duitsche schooister, gij durft nog kikken?’ over hoofd en gezicht, tot dat zij onmachtig voor hare voeten lag.

Toen de ongelukkige weer bijkwam, was zij alleen en nog op de plaats, waar zij was neergevallen. Zij sleepte zich met moeite naar hare kamer en wierp zich, nog altijd half bewusteloos, op haar bed. 't Liep tegen den avond, toen hevige pijn haar uit hare doffe bedwelming wekte en haar 't ontzettend tooneel voor den geest terugriep. Een blik in den spiegel vertoonde haar een opgezwollen, door bloedige striemen onkenbaar misvormd gezicht.

Den ganschen omvang harer ellende zag zij thans eerst in. Zij was niets meer en niets minder dan eene slavin, voor den tijd haars levens verkocht en geleverd. Zeker had zij aanspraak op de bescherming der wetten, doch waar en hoe kon zij die inroepen? Alle brieven gingen door de handen der gravin; die aan hare moeder waren denkelijk achtergehouden; de haren kenden dus misschien hare verblijfplaats niet eens, meenden haar in Petersburg - en zoo zij, door 't lange stilzwijgen beangstigd, ook al nasporingen in 't werk stelden, zoo had men hier toch honderd middelen, om alle onderzoek vruchteloos te maken. - De talrijke bedienden des huizes bestonden enkel uit lijfeigenen, wier taal zij niet verstond en wier domme, dierlijke gezichten haar niet de geringste hoop op hulp gaven. - Zij zag nergens, nergens eenen uitweg, en vertwijfelend, in halve verbijstering stond de ongelukkige gereed, aan haar lijden door eenen sprong uit het hooge venster een einde te maken, toen eene meid tot het doen van een huiselijk werk in hare kamer trad. Zeker was voor deze 't gezicht van een geslagen en mishandeld mensch zooveel nieuws of bevreemdends niet, maar toch doopte zij meelijdig eenen doek in koud water en legde dien op het gezwollen, ontstoken en beschreide gezicht der arme huisonderwijzeres.

Toen Louiza weder hersteld was, zette zij het onderricht der jonge juffers voort, die haar bij 't wederzien met medelijdende oogen aanzagen. Stom onderwierp zij zich, van nu af, aan de bevelen van het grafelijke paar en verdroeg de uitbarstingen van toorn en wrevel zonder klacht, zonder wrokken, met eene stille onderwerping, die zelfs de ruwheid harer pijnigers somwijlen ontwapende. Hare steeds gelijk blijvende zachtmoedigheid won eindelijk ook de harten harer scholieren en zoo scheen 't lot der arme dulderes naar 't uitwendige een eenigszins beteren keer te nemen, terwijl haar geest toch gebroken was. Zij had hare hoop op geluk en vreugde, op het wederzien van vaderland en geliefden opgegeven en sleet zonder wensch of doel hare treurige dagen.

Tienmaal kwam en ging de zomer, zonder dat in hare omstandigheden eenige wezenlijke verandering kwam. Zij hield zich met de opvoeding der jongere kinderen bezig, terwijl de graaf en de gravin bij afwisseling met de nu volwassene dochters gedurende het seizoen naar Petersburg trokken. Van de laatste reis keerde de oudste der jonge juffers als bruid terug. De lente bracht het bezoek van den bruidegom en in zijn gevolg een jongen Duitscher mede, die de reddende engel zijner arme landgenoote worden zou. Deze vond, niettegenstaande de zorgvuldige bewaking, gelegenheid, om hem haar treurig lot mede te deelen. Hij beloofde na zijne terugkomst in Petersburg binnen weinige weken al 't mogelijke voor hare bevrijding te zullen doen, en hield woord, niettegenstaande hij zijn eigen fortuin op het spel zette.

Aan de krachtdadige tusschenkomst van den Franschen gezant gelukte het, in weerwil van alle tegenwerking der grafelijke familie, de eindelijke vrijlating van Louiza von P. te bewerken en haar het noodige reisgeld te verschaffen.

In spijt van al de bedreigingen, die haar volgden, haalde niets bij het geluk, waarmede de jonge Duitsche de schouwplaats van haren tienjarigen dwangarbeid en diepe vernedering den rug toekeerde en, armer dan zij gekomen was, en van de tien schoonste jaren haars levens beroofd, de lange, bezwaarlijke reis naar het vaderland aanvaardde. Met onrustigen spoed haastte zij zich naar de Duitsche grenzen en meende reeds den voet op vaderlanschen bodem te zetten, toen zij nog ondervinden zou, hoever de wraak harer machtige vijanden reikte. - Zij werd, op de grensstatie, door Russische politiedienaren afgewacht, van hare goederen en haar reisgeld beroofd en naar eene ellendige gevangenis gebracht, waarin zij zes weken zonder verhoor en zonder de reden dier behandeling te vernemen, smachten moest. In 't eind maakte men haar bekend dat zij vrij was en doorreizen kon, maar verdacht werd gehouden van aan de gravin eenige voorwerpen van waarde te hebben ontvreemd. Hare goederen zouden nog in beslag blijven: zij kon die later terugeischen. Van haar reisgeld kreeg ze slechts weinige daalders terug en op haar reispas stond aangeteekend, dat zij op vermoeden van diefstal in hechtenis gehouden was. Al, wat zij tegen dusdanige mishandeling inbracht, al de gebeden en betuigingen der ongelukkige, waren tot doove ooren gericht en - naar lichaam en ziel geknakt, met schande overladen, zouder reisgeld, nauwelijks behoorlijk gekleed, als eene landloopster, betrad zij de Duitsche grens, die zij voor tien jaren vol blijde, hoopvolle verwachting overschreden had.

Door gebrek aan geld en het schandmerk op haar reispas belemmerd, zocht zij hare vaderstad meestal te voet te bereiken

en kwam doodelijk uitgeput daar aan. Herkend te worden had zij in de haar zoo welbekende straten niet te duchten; niemand zou in die bleeke, zich met moeite voortslepende gestalte de bloeiende, dikwijls benijde freule von P. van vroeger hebben gezocht. Met onstuimig kloppend hart betrad zij den drempel van het ouderlijke huis; zij had nauwelijks kracht, om de bel in beweging te brengen. Eene meid kwam voor en antwoordde op de ademlooze vraag der vreemde dat - mevrouw von P. en hare jongste dochter reeds voor tien jaren aan de cholera overleden waren. Bewusteloos zeeg de ongelukkige bij dat verpletterend bericht in den gang neder.

Na vele weken ontwaakte zij in het gasthuis der stad tot nieuwe bewustheid. Eene hevige zenuwzinkingkoorts had haar aan den rand des grafs gebracht: langzaam genas zij, om haar voor altijd vergiftigd, kwijnend, lastig leven nog langer voort te slepen. Uit hare papieren had men gezien wie ze was; doch met het nieuws van hare terugkomst had zich ook dat van de op haar rustende verdenking in de kleine stad verbreid; zij zag zich maar door enkele oude vrienden opgezocht en door de meesten geschuwd en vermeden; alle bemoeiingen bij de Russische regeering bleven zonder gevolg, ja, zonder antwoord, en zoo kwam haar dan niets wenschelijker voor, dan hare verwijdering uit eene plaats, naar welke zij jaren lang reikhalzend gesmacht had en die haar thans niets meer dan treurige herinneringen aanbood; waar zij niets lief meer had, dan de graven harer ontslapenen.

Mevrouw von P. had na lang op tijding van hare dochter gewacht te hebben, bij herhaling naar Petersburg geschreven, doch natuurlijk geen antwoord ontvangen. Zij had zich eindelijk tot eenen man van invloed gewend en door dezen vernomen, dat de gravin X. op hare goederen, niet in Petersburg was; daarop had de dood aan hare verdere bemoeiingen een einde gemaakt.

Men keerde aan Louise von P. na hare volkomene genezing de kleine nalatenschap harer moeder uit, die door de verpleging in het gasthuis aanmerkelijk gekrompen was, en zij verliet hare vaderstad, ten tweeden male, om eene plaats als ondermeesteres op eene kostschool in eene kleine Fransche binnenstad te gaan vervullen.

De dood der kostschoolhoudster beroofde haar na weinige maanden ook van deze toevlucht en haar bleef geen anderen weg, dan in de naburige hoofdstad eenen dienst te zoeken. Zij kwam naar Parijs, doch kon niet zoo spoedig geplaatst worden als zij gehoopt had. Door les geven en borduren zocht zij intusschen het noodige te verdienen, doch teerde niettegenstaande alle bezuiniging al meer en meer in. - In dezen tijd was het, als ik haar leerde kennen.

Nooit kwam de minste klacht over de bleeke lippen der ongelukkige, maar het gevoel der geledene beschimping, de toenemende geldelijke zorgen, 't aanhoudend werken tot laat in den nacht en 't ongezond verblijf op de bedompte, tochtige zolderkamer knakten eindelijk hare reeds wankelende gezondheid.

Weinige dagen nadat ik de geschiedenis der arme lijderes vernomen had, sloeg in den vroegen morgen eene eenvoudige lijkkoets den weg naar de begraafplaats Montmartre in. Niemand volgde de kist, niemand legde daar een lijkkrans op; slechts de doodgraver mompelde een kort gebed op het luchtig toegeworpen graf. Eenige groene zoden, een eenvoudig zwart kruis slechts duiden de laatste rustplaats aan van dat moe geleden, moe gestreden edel vrouwenhart.

Kronijk.

Antwerpen. - Aan den gemeenteraad is toegestuurd een verzoekschrift van leerlingen der academie, die den heer Lucas-V. Schaefels aanbevelen als opvolger van wijlen den heer L. Baeckelmans, voor het geven van den leergang der teekenkunde op de nijverheid toegepast.

- De heer De Beucker is, na eene vierjarige afwezigheid, in Antwerpen teruggekeerd. Men weet, dat de geleerde hofbouwkundige gedurende dezen tijd de betrekking van leeraar waargenomen heeft in de nabij Amsterdam nieuw opgerichte tuinbouwschool. De heer De Beucker had zich slechts voor drie jaren verbonden. 't Is op vereerenden aandrang, dat hij er heeft in toegestemd, zijne verbintenis met één jaar te verlengen.

- Van Hendrik Conscience is, onder den titel *Eene O te veel*, een nieuw verhaal verschenen, welk door het publiek met veel graagte is onthaald. Uitgever J.-P. Van Dieren. Het werk is bij alle boekhandelaars verkrijgbaar.

- Van den toondichter Franz Servais, zoon van den beroemden violoncellist, zal eerlang een koorzang voor vrouwen worden uitgevoerd onder de leiding van P. Benoit. De tekst is een gedeelte uit Selma's zangen van Ossian, vertaald door Em. Hiel,

- Robert Fabri, de gunstig gekende beeldhouwer, arbeidt aan het gedenkteeken, welk te Elsene, op het graf van den dichter Dautzenberg zal geplaatst worden. Het bevat des schrijvers afbeelding, in een medaillon. Personen, die in de gelegenheid waren het werk van den heer Fabri te zien, zeggen er zeer veel goeds van.

Brussel. - De gemeenteraad der hoofdstad heeft onlangs een voorstel aangenomen, ingediend door het schepencollegie en de commissie van werken, dat wij aan alle groote steden ter navolging aanbevelen. Van wege het stadsbestuur zijn namelijk de volgende prijzen uitgeloofd, die zullen toegekend worden aan de eigenaars van de 20 schoonste gebouwen, welke, vóór 1876, op de nieuwe boulevards zullen opgericht worden: 20,000 fr., 15,000 fr., 10,000 fr., 8,000 fr., 6,000 fr., 5,000 fr., 2 prijzen van 4,000, 4 van 3,000, 8 van 2,000. De bouwmeesters blijven geheel vrij, in wat betreft den trant en de keuze van bouwen. Twee eeuwen geleden werd dergelijke wedstrijd uitgeschreven voor het bouwen der huizen op de Groote-Markt, en werd de prijs toegewezen aan het Waaghuis. Tijdens de beschieting van Brussel, in 1695, werden 3,830 huizen door de vlammen vernield, en tien jaren later waren zij herbouwd. Nu de middelen van vervoer zoo gemakkelijk zijn, hoopt men wel, dat in vier jaren 700 huizen zullen voltooid zijn.

- De gemeenteraad heeft het jaarlijksch hulpgeld ten behoeve van den Muntschouwburg (Fransche opera), van 80,000 op 100,000 fr. gebracht, naar aanleiding van de beslissing door Z.M. den koning genomen, om jaarlijks uit zijn vorstelijk vermogen 100,000 fr. aan dezen schouwburg te schenken. Van eenige vrijgevigheid voor het Vlaamsch tooneel is tot heden niets vernomen, noch van wege het stadsbestuur, noch van wege Z.M.

- Peter Benoits godsdienstige cantate, die den 27^{n} November in de St-Joris- en den 31^{n} December in O.-L.-Vrouwekerk te Antwerpen werd uitgevoerd, zal den 18^{n} Februari in het hertogelijk paleis ten gehoore gebracht worden, met groote plechtigheid. De koninklijke familie zal, volgens wordt gemeld, de uitvoering bijwonen. (Zie de *Vlaamsche School*, 1871, bladzijden 177 en 191.)

- Volgens wordt gemeld, zou in 1873 eene onuitgegevene opera van Gevaert, *Roger de Flor*, opgevoerd worden.

- Gevaert, de nieuwe bestuurder van het conservatorium, is voornemens in eene reeks concerten fragmenten uit de muzikale werken van oude meesters ten gehoore te brengen, zoowel in de ongewijde als in de gewijde muziek. In het begin van Februari heeft onder zijne leiding het eerste concert plaats gehad. De bijzonderste uitgevoerde stukken, waren van Lulli, Rameau en Glück, drie groote namen der Fransche opera in de XVIIe en de XVIIIe eeuw. Vervolgens werden nog voorgedragen een koor van Sacchini en eene serenade van Gretry. Men was begonnen met een openingstuk van Spontini. De heeren Warnots, Warot, Mechelaer en de jufvrouwen Sternberg en von Edelsberg namen als zangers en zangeressen deel aan dit eigenaardig concert, welk zeer veel bijval verworven heeft en allerbest geslaagd is. Het werd bijgewoond door H.M. de koningin.

Men weet dat Peter Benoit, in 1870, te Antwerpen begonnen was met het geven van muzikale zittingen, waarop onder andere oude Vlaamsche liederen en arias werden voorgedragen. Wij hopen dat de talentvolle meester gelegenheid vinden moge om deze zittingen te hernemen, welke zoo aangenaam als leerzaam waren, en door de liefhebbers der muziek dan ook te recht op hoogen prijs werden gesteld. (Zie over deze zittingen de *Vlaamsche School*, 1870, bladzijde 24.)

Gent. - De Fransche academie, heeft aan den heer J.-B. Charlier, leeraar van scheikunde, de medalie van 1^{e} klasse toegewezen voor zijne bouwkundige werken.

Brugge. - Een plaatselijk blad deelt mede, dat ridder X. Van Elewyck, in een klooster, welk bij de Fransche omwenteling van 1794 niet werd afgeschaft, een schrijfboek heeft ontdekt, welk meer dan 400 arias bevat, die vroeger in onze streken zeer geliefd waren. Onder andere treft men er in aan al de marschen, ter eere van de primussen der oude Leuvensche hoogeschool samengesteld, nationale marschen van de XVIIIe eeuw, Fransche, Waalsche en Vlaamsche volksliederen.

Dinant. - Het bestuur dezer stad heeft voorgenomen een gedenkteeken op te richten ter eere van de schilder Wiertz. Overeenkomstig des meesters uitdrukkelijken wil, zal het gedenkteeken geen standbeeld zijn; het zal evenwel zijn borstbeeld of zijn portret mogen bevatten; het model van des schilders afbeeldsel zal moeten goedgekeurd worden, wat betreft de gelijkenis, door den heer C. Potvin. De heeren kunstenaars die voorstellen zouden willen indienen, zijn verzocht, daarvan zoo spoedig mogelijk kennis te geven aan het schepencollegie van Dinant.

Buitenland.

Engeland. - Het kabinet van schilderijen, nagelaten door den gewezen werkman Joseph Gillot, onlangs in Engeland als fabrikant van stalen pennen overleden, heeft eene waarde van meer dan 2 millioen frank.

Londen. - Wij hebben op bladz. 8 gemeld, dat de aardrijkskundige maatschappij eene inschrijving had geopend, voor het bijeenbrengen van de gelden die er noodig zijn, om eenen reistocht in te richten, ter opzoeking van dr. Livingstone, over wien men, sedert ongeveer 31 maanden, geene stellige berichten meer ontvangen heeft. Het vermoeden, dat de koene wetenschappelijke reiziger in Afrika's binnenland den dood zal gevonden hebben, begint veld te winnen en verlamt min of meer den iever voor de geopende inschrijving. Men schat dat er minstens 2500 pond st. zal noodig zijn, om den tocht te kunnen aanvangen. Alles te zamen, bedragen de inschrijvingen nog nauwelijks 1300 pond. Indien de noodige som volteekend wordt, zal op het einde van Februari eene stoomboot naar Zanzibar vertrekken. Er hebben zich reeds een 50-tal bereisde mannen aangeboden, om deel uit te maken van het reisgezelschap.

Duitschland. - In het Duitsche rijk bestaan 60,000 lagere scholen, die door zes millioen leerlingen bezocht worden; 330 lyceae, 214 collegies, 497 beroepsmatige scholen, te zamen met 177,379 leerlingen; 20 hoogescholen met 1624 leeraars en 15,557 studenten; 10 polytechnische scholen, met 360 leeraars en 4,428 studenten.

Berlijn. - Er is een wedstrijd in deze stad geopend voor het inzenden der plans van een nieuw parlementsgebouw. De bouwmeesters van alle landen mogen er aan deel nemen. De plans moeten ingezonden zijn vóór 15 April. Eerste prijs: 21,000 fr. De makers der vijf nabeste plans bekomen ieder 4,000 fr.

Sterfgevallen.

HENRI LE HON, rustend majoor van het Belgisch leger, oud-leeraar in de militaire school en schrijver van verschillende werken over de kennis der voorwereld, is op 62-jarigen leeftijd overleden in de Italiaansche stad San-Remo. De heer Le Hon had zich ook als schilder verdienstelijk gemaakt en hij was een uitstekend natuurkundige. Zijn voornaamste werk, door welks uitgaaf hij zich eene Europesche befaamdheid verwierf, is getiteld: *L'homme fossile en Europe, son industrie, ses moeurs, ses oeuvres d'art.* De heer H.-M.-C. Van Oosterzee bewerkte er eene Nederlandsche vertaling van, naar de tweede Fransche uitgaaf, onder den titel: *De mensch in de voorwereld*, uitgegeven bij Van den Heuvel en Van Santen, te Leyden.

Op de heide.

SAMENSTELLING, TEEKENING EN STERKWATERPLAAT DOOR P.-J. NEUCKENS.

Op de heide met mijn schapen
Leef ik blijde en weltevreên;
's Avonds ga ik rustig slapen,
Rustiger dan 't volk der steên.

Koningen en rijke menschen
Wonen in paleis en slot;
Maar of zij niet meerder wenschen,
Dit is slechts bekend aan God.
Op de heide, enz.

Schoone juffers zie 'k soms rijden
Langs de baan, in fraaien dos;
Doch hun bleekheid mag benijden
Mijnen frisschen rooden blos.
Op de heide, enz.

Komt een heer zoo'n juffer vragen,
't Is om 't geld, uit liefde niet;
Maar als Peer zijn min komt klagen,
Denkt hij slechts aan de arme Griet.

Op de heide, enz.

P. VIERHOUT.

De Familie Massys, Messys of Metsys.

Brief aan den heer P. GÉNARD, archivist der stad Antwerpen.

Waarde ambtgenoot en vriend,

QUINTEN METSYS is ontegensprekelijk een der grootste schilders van Nederland. Zijne beroemdste tijdgenooten Barend van Orley, Jan Gossart en Lucas van Leide moeten ontegensprekelijk voor hem onderdoen. Hij was in een tijdvak van overgang, van verwarring, de waardige vertegenwoordiger der groote school door de Van Eycken en hunne volgelingen verheerlijkt. Al wat met de geschiedenis van dezen grooten meester in verband staat, moet derhalve de aandacht verdienen van hem die onzen ouden kunstroem hoogschat.

Tot dusverre hebben wij geene stellige berichten omtrent den oorsprong der familie 'Massys, Matsys, Messys, Metsys,' want deze naam wordt op verschillende wijzen geschreven. Het schijnt echter dat zij uit de Kempen, en wel uit den omtrek van Herenthals herkomstig is. In mijne oudheidslievende navorschingen heb ik eenige stukken ontdekt welke deze veronderstelling eenigszins waarschijnlijk maken. Met het inzicht navorschingen over de Massysen in de archieven der Kempen te verwekken, ga ik deze stukken in de *Vlaamsche School* mededeelen. Ik richt ze aan u, als een vervolg op onze vroegere briefwisseling over Quinten Metsys; ik richt ze aan u, niet alleen om u ten zeerste aan te manen op uwe beurt uit te geven wat gij over deze zaak ontdekt hebt; maar tevens om ze door u te zien bespreken en, zoo mogelijk, te zien toelichten. Vast zult gij met mij instemmen, dat het slechts na de bijeenbrenging der verstrooide oorkonden over de vroegere Massysen zal wezen, dat men iets over hunnen oorsprong zal vernemen, en dat het middel zal ontstaan, om eene geslachtstafel dezer familie op te maken.

In het voorbijgaan zal ik hier aanstippen, dat de beteekenis van den naam eener familie niet zonder belang is voor derzelver geschiedenis. Tot dusverre kent men de beteekenis van den naam des hier besprokenen geslachts niet. In de archieven van Leuven vindt men hem onder de vormen 'Massys, Messys, Merssys, Metsys, Messuyns en Messoens.' Zou het soms geene inkrimping wezen van den voornaam 'Massinus?' Het zou mij aangenaam zijn hierover uwe meening te mogen kennen.

Thans kom ik tot mijne oorkonden.

Te Herenthals waren de Massysen van vóór het einde van 1300 bekend en in aanzien. De schepenen van Leuven ontvingen, in hunne tweede kamer, den 27^{n} Juni 1404, de twee volgende akten:

'Item, HENRICUS MASSYS, filius 'Mathie' quondam 'Massys,' de Herenthals, recognovit de debere 'Johanni' dicto 'Massys' fratri 'Henrici, Gerardo' dicto 'Massys,' consanguineo, ejusdem 'Henrici, Egidio' dicto 'Box' et 'Henrico' et 'Laurentio Box,' scilicet consanguineis seped cti 'Henrici,' duo milia aureos denarios dictos 'Croenen,' etc. 'Coram Boxhoeren, Naen,' XXVIJ Junii 1404, 2^{a}.

'Item HENRICUS MASSYS, commorans apud Herenthals, filius quondam "Mathie" dicti "Massys," recognovit de debere Domino "Johanni Massys," curato ecclesie de Campenhout, "Zanderico," ejus fratri, "Johanni Massys" fratri dicti "Henrici Massys," Martino dicto de Baverle, sororio dicti Henrici, et Laurentio dicto Box, consanguineo

dicti Henrici Box et Henrico Box, similiter consanguineo ejusdem Henrici Box, centum et XX librorum grossor., etc. XXVIJ Juni.' 1404, 2_a.

Het blijkt uit deze stukken, dat er, in 1404, binnen Herenthals voor het minst drie huisgezinnen Massys aanwezig waren: Hendrik, zone wijlen Mathias, zijn broeder Jan en zijn bloedverwant Geeraard. Jan Massys, Pastor te Campenhout, en Zandrik, zijn broeder, behoorden mede tot Herenthals.

Ten jare 1440 werd zekere 'CLAES MASSYS, van Herenthals,' buiten-poorter te Leuven. Later nog vindt men Massysen in Herenthals. Gij vermeldt, zekeren 'Aernout Massys, Arnouts sone wilen, en "Magriete Massys," zijne zustere... geboren van Herenthals' (akte van 1478).

De schepenen van Herenthals ontvingen, den 22 Februari 1518, eene akte, waarin men leest: 'JACOP MASSYS, sloetmakere, onzen mede ingesetene, heeft geconstitueert "Lysbetten Maes," zijne huysvrouwe, enz.' Dit stuk werd voor Schepenen van Antwerpen bekrachtigd, den 26 Februari 1518. Volgens het boek getiteld: 'Het Leven van de Heylige Begga,' gedrukt te Antwerpen, in 1712, bl. 217, was ten jare 1578 'Heer JACOB MASSYS,' Pastor van het begijnhof van Herenthals. Dit alles bewijst, dat de stad Herenthals gedurende drie eeuwen de Massysen onder hare inwoners telde, en dat hare archieven bijzonderheden over deze familie moeten bevatten.

Te Lichtaart, omtrek Herenthals, waren de Massysen vroeg aanwezig. In eene akte ontvangen voor Schepenen van Leuven, den 2 Maart 1435, lees ik: 'Item, NYCHOLAUS dictus MERSYS, de Lichtert, in presencia scabinorium lovaniensium constitutus, locavit et se locasse recognovit Henrico vander Sluysen, de Gheele, bona subscripta: primo videlicet unam peciam pascue prout sita est apud Lichtert, in palude dicta Aabroeck, inter bona Johannis dicti Gheerts et bona Mathie Merssys et Nycholai dicti Rode etc.'

Een andere akte van denzelfden dag luidt: 'Item, NYCHOLAUS ductus MERSSYS, de Lichtert, promisit Johanni van den Perleke, de Desschele, XXV griffones, etc.' (3^a).

Vast zal het van dezen Niclaas Messys wezen, dat er spraak is in de volgende akts ontvangen, in de derde schepenenkamer van Leuven, den 9 Juli 1439:

'Item, want Henric vander Sluyse, die geleidt es totten goede, have en erve CLAES MESSYS, op huden vore, Meyere en Scepenen van Loven, hadde doen invisteren den voors. Claesse, die hem ongebruyk dede aan de goede hier na bescreven: eerst aan een eeussel geheten 'Thuekenbercheeussel,' gelegen tot Lichtert, tusschen 'Mattyse Messys' en 'Margrieten Messys.' Item, aen drie gedeelte van eenen halven boendere beemts gelegen opt 'Hoelberders goer,' int 'Perteeussel,' tusschen 'Margrieten Messys "en Gheerde Heyns. Item, aan een stuck

lants geheten" Thoenblock, "gelegen ten eynde van den "Perteeussel," tusschen "Marien Messys" en "Jacop, Messys." Item, aan een stuck lants, houdende een zille, gelegen tusschen "Margriete Metsys" en Jan vanden Bolcke; daer dezelve Claes ten voors. dage niet comen en es, den voors. Henricke vander Sluysen sinen dach verwachtene en trecht van sinen voors. scepene brieven versuekene, so dat de heeren de scepenen van Loven, ter manisse 's meyers van Loven, gewezen hebben voer een vonnisse dat men den voors. Henricke van den voors. goeden houden sal in sinen beleide, alsoe verre alst noch voer hen comen es. Corom Lombaerts, Absoloens, Lyeminghen Lyntheris, Julii IX, 1439 3[a]."

Het blijkt uit, dit stuk dat er in 1439, te Lichtaart, behalve Niclaas, nog vier andere Massysen aanwezig waren, en dat het juist geene arme lieden moesten wezen, mits zij er goederen bezaten. Ten jare 1440, in de maand Juni, werd "CLAES MASSYS, van Lichtaart," buiten-poorter der stad Leuven.

Een schepen-akte van 1 Juli 1444, in 2_a, luidt aldus:'

'Item, CLAES MASSYS, in presentia, heeft gehuert en bekint dat hij gehuert heeft jegen Elisabetten van Berthem, weduwe Hubrechts wilen van Berthem, een huys en hof, metten bogaerde, op d'Ulake, te Lovene, gelegen tusschen de veste van Lovene en een streetken liggende tusschen 'tselve huys en Reiniers van Honshem, van meerte lestleden, eene termyn van enen jare lang, voer en omme VIJ rinsche gulden oft de weerde daar af, in anderen goeden gelde, te weten Vrinsche gulden daar af te Bamesse naestcomende en d'andere twee te meerte daar nae volgende, te betalen.'

Of deze 'Claes Massys' al of niet degene van Lichtaert was, is mij onbekend. Het blijft in allen geval uitgemaakt, dat de archieven betrekkelijk de laatstgenoemde gemeente bijzonderheden over de Massysen moeten bevatten.

Den 3 December 1460, nam zekere SYMOEN MASSYS, van Herenthout, omtrek Herenthals, voor schepenen van Leuven, in huring het hof van TUYDEKEM, te Herent. Of hij er al of niet zijn leven eindigde, is mij onbekend.

Te Ouwen (Grobbondonk), omtrek Herenthals, leefden in de 15[e] eeuw, insgelijks verschillende Massysen. Gelijk gij het vroeger hebt aangemerkt, droegen zij den naam van MASSYS alias LAET en DE LAET. Ik bezit de archieven der priorij van Onze Lieve-Vrouwe Troon, te Ouwen in 1414 gesticht en afgeschaft tijdens de burgeroorlogen in 1587. In deze perkamenten ontdekte ik verschillende oorkonden, in welke zekere HENDRIK MASSYS voorkomt, als leenman van den heer van Grobbendonk. In eenen brief van 13 Juli 1446, heet hij HENDRIK DE LAET. Doch, zijn zegel draagt: 'Sigillum Henrici Massys.' Eene andere oorkonde, van 'alderzielen dach,' anno 1454, vangt aldus aan: 'HENRIC MASSYS die men heet DE LAET, Henric van Ouwen, die men heet de Bruyne, Steven vander Beerendonck, en Jan vander Beerendonck, zyn broeder, mannen van leene ons geminden joncker Aerts Brants, in sinen hove tot Ouden, oeck gesworen laten ons geminden heeren des Abds van den Godshuise van Sinte Bernarts, in synen hove tot Ouden, doen cont, enz.' Het laatste dezer stukken is van den 8 Mei 1463. In dit stuk lees ik: 'HENDRIC MASSYS,' als meyer, 'Jan en Steven van den Berendonc, gebroeders, als mannen van leene en Wethouders ons lieven jonckeren Aernt Brants, van Ayza, heere tot Grobbendonck, in sinen hoff tot Ouden, enz.' Deze Hendrik Massys heeft gebruik gemaakt van twee zegels tot het bekrachtigen der brieven van het leenhof van Ouwen, een bewijs dat hij vrij lang in bediening moet zijn gebleven. Het veld van zijn zegelwapen, want de

man had een wapen! is in twee verdeeld. Het eerste gedeelte bevat twee korenaren met halmen spruitende uit eene star; het tweede eene zikkel. Het schild is vastgehouden door eenen roofvogel die men, met een weinig goeden wil, eenen arend zou kunnen noemen. Het opschrift van het eerste zegel luidt: 'S. Henrici Massys;' hetgene van het tweede: 'S. Henrici Massys als Laet.'

In de schepenakten van Leuven, staat, aan den 22 September 1430, in 1ª, een stuk, 't welk tot een anderen Hendrik Massys, van Ouwen, betrekkelijk is. Ik schrijf het hier over:

'Item, HENRICUS MASSYS, dictus LAET, de Ouden, filius "Egidii Massys," recognovit se debere Arnoldo dicto Nout, de Boekelere, commoranti Antwerpie, Henrico dicto Jacobs, Johanni de Wezembeke, commoranti apud Schoeten, Gerardo de Wezembeke, fratri ejusdem Johanni, commoranti apud Pulle, Henrico et Johanni dictos van den Zande, de Boudele, fratribus, Johanni vander Hellen, de Pulle, et Mychaeli vanden Bolke, de Nyle, centum et quinquaginta libras grossorum turonensium, etc. XXV Sept,' 1430, 1ª.

In dit stuk stond er eerst: 'Henricus Massys dictus Laet, filius Egidii' QUONDAM MASSYS.' Doch, bij het verleiden van de akte werd het woord 'quondam' doorgehaald. Hieruit blijkt dat Gillis Massys, de vader van Hendrik, den 25 September 1430, nog in leven was. Volgens deze oorkonde was Hendrik Massys, van Ouwen, de schuldenaar van zekeren Arnold Nout, van Boekelaar, die destijds te Antwerpen verbleef, en tevens van lieden van Schooten, Pulle, Nylen, enz. Schoon men krachtens dit stuk zou kunnen beweren dat Hendrik Massys, in 1430, te Leuven verbleef, meen ik het tegenovergestelde. Ik denk dat hij te Ouwen woonde. Uit berichten, mij medegedeeld door onzen vriend Th. Van Lerius, blijkt, dat zekere HEINRIC MASSYS, 'Smit,' den 27 October 1425, te Antwerpen poorter werd. Den 30 October 1439 werd HEINRIC MASSYS, smit, 'internus' of binnen-poorter in gemelde stad. Geldt het hier een en denzelfden persoon, namelijk Hendrik Massys, van Ouwen, die in 1425 buiten- en in 1439 binnen-poorter is geworden? Wellicht hebt gij stukken onder de hand om deze vraag te beantwoorden.

In uwen brief van 1 Juni 1869 hebt gij gezegd dat 'er in 1453 te Antwerpen een Jan Massys (ook Metsys, niet waar?) leefde die "smid" was en verscheidene ijzerwerken voor de hoofdkerk uitvoerde. Die Jan Massys (zoo gaat gij voort) was, volgens oorkonden, onlangs door ridder L. de Burbure ontdekt, zoon van Hendrik Massys, van Pulle, smid die ten jare 1425 poorter van Antwerpen werd, en van Margareta Robbrechts, kleinzoon van GIELIS MASSYS alias DE LAET, wonende te Ouwen (Grobbendonk) en van Catharina Feyen die verscheidene goederen in de meierij van Santhoven bezaten; en

na-kleinzoon van Wouter MASSYS alias de LAET, waaruit blijkt dat de bijnaam der Massyssen de Laet was.' Ik ben zoo vrij u te verzoeken, deze punten, bij middel van eventijdige stukken te bewijzen. Het is van groot belang, de huwelijken te bestatigen van Gillis Massys met Catharina Feyen en van Hendrik Massys met Margareta Robbrechts. Het dient ook onderzocht te worden, of de door UEd. vermelde Hendrik Massys, van Pulle, niet van Ouwen, dezelfde is die in 1425 poorter te Antwerpen werd. Wij bevinden ons in tegenwoordigheid van twee Hendrikken, uit Ouwen; de zaak moet dus met oplettendheid onderzocht worden. Nu, daar ik in de overtuiging leef dat de verdienstelijke en veelgeachte heer de Burbure, in 't belang der geschiedenis, de door hem gevondene stukken u zal mededeelen, hoop ik, dat gij aan mijn verzoek zult gelieven te voldoen. Wanneer het aanvankelijke gedeelte der geslachtstafel dezer familie eens op vaste gronden zal rusten, zullen wij het overige wel klaar krijgen. Ik spreek er u borg voor.

Toen gij mij te Leuven met een bezoek vereerdet, hebt gij mij gezegd, een stuk ontdekt te hebben over 'Joos Metsys,' die in de 15^{e} eeuw te Leuven woonde. Gij zoudt mij zeer verplichten met dit stuk te laten drukken, of ten minste den aanvang er van mede te deelen. De smid Joos, Metsys die zich vóór 1459 te Leuven vestigde, was, naar allen schijn van waarheid, een bloetverwant, wellicht een broeder, van den Antwerpschen smid Jan Metsys, echtgenoot van Margareta van den Eijnde. Hebt gij gezien dat de naam dezer twee ijzerbewerkers in de archieven van Antwerpen en Leuven op dezelfde wijze geschreven wordt? Dit punt moeten wij trachten vast te stellen.

In eene akte der schepenen van Antwerpen, van 15 Maart 1508, treden op: 'PETER MOYS ende CORNELIS PETER CELIS, schrijn werkere, naaste vriende ende mage ende geleverde momboren metten rechte van Pauwelse ende Katlinnen Massys, wettige kinderen Quintens Massys, daar moeder af was Alyt van Tuel.' Zijn die namen wel gelezen? staat er soms niet: 'Cornelis Petercels? en, zoo ja, weet gij mij te zeggen, hoe die man met de familie Metsijs of van Tuilt verwant was? Cornelis Petercels moet te Antwerpen poorter zijn geworden vóór 1494. Wees zoo goed, mij zijne poorterssakte mede te deelen.

Uit de hooger medegedeelde bijzonderheden wordt het duidelijk, dat de archieven der Kempen belangrijke bijzonderheden over de Massijsen moeten bevatten, en dat ze met hoop op nieuwe aanwinsten kunnen worden onderzocht. In de archieven van Tongerloo, van St.-Bernards aan de Schelde, van Postel, enz., moet er te vinden wezen. Laat ons daartoe de hulp onzer vrienden inroepen. Vast zal onze verdienstelijke vriend, pastor Kuyl, ons bijstaan, en de heeren van Tongerloo zullen, hoop ik, ons hunne tusschenkomst niet weigeren. Het geldt immers het nader toelichten der geschiedenis van een der roemrijkste zonen des vaderlands.

In de hoop, mijn ware vriend, dat gij mij met een antwoord zult vereeren, teekene ik mij, met de meeste achting en vriendschap,

Uw dienstvaardige,

ED. VAN EVEN.

Nog iets over springbronnen.

In 1871, blz. 156, gaven wij eene bijdrage van dr. F.-J. Matthyssens, waarin het volgende wordt gelezen:

> ‘Volgens de grondwet van Toricelli moet de hoogte van eene springbron gelijk zijn aan die van het vocht in het vat; doch eene hoogte is doorgaans minder ten gevolge van verscheidene oorzaken, zooals zijn de wrijving van het vocht op de binnenwanden der leidingsbuizen, de wederstand der lucht, die het uitspruitende vocht op zijnen tocht ondergaat, en de drukking der gedeelten vocht die, op het toppunt der klimming gekomen zijnde, terugvallen. Het vermogen dezer tegenstandbiedende oorzaken is des te grooter naarmate de snelheid van het vocht grooter en de straal der springbron hooger is. Om eene springbron van 5 voet hoogte te bekomen, moet de hoogte van den waterbak, volgens de berekeningen van Mariotte, 5 voet! duim bereiken; integendeel moet deze laatste hoogte gelijk zijn aan 100 voet en 400 duim, wil men eene springbron van 100 voet hoogte doen ontstaan. De hoogte van 100 voet en 20 duim welke men bij een eersten oogslag als toereikend zou kunnen beschouwen, zou hier niet volstaan. Uit die berekeningen volgt dan, dat men, om de hoogte van den waterbak te bepalen, bij de hoogte van den straalsprong in voeten berekend, zooveel duimen moet voegen als er eenheden zijn in de hoogte van dien straalsprong door 5 verdeeld en tot het vierkant gebracht (bij voorbeeld, 100 verdeeld door 5 geeft 20, en 20 door zichzelven vermenigvuldigd geeft 400). Men zal dit groot verschil der twee aangehaalde voorbeelden licht begrijpen, wanneer men in aanmerking neemt, dat de wrijving van het vocht, op de binnenwanden der leidingsbuizen, alsook de wederstand der lucht, in dezelfde evenredigheid vergrooten als het vierkant der snelheid van beweging.’

Een geabonneerde uit Brussel, schreef ons, van gevoelen te wezen, dat de inhoud dezer bijdrage niet al te juist is.

‘In zijne berekening, zegt onze geabonneerde, om de hoogte van den waterbak te bepalen, de hoogte van straalsprong gegeven zijnde, houdt de schrijver geene rekening van de grootte der leidingsbuizen.

‘Ik houd staande, vervolgt hij, dat een waterbak met kleine buizen, naar de springbron leidende, een minder hooge straal zal geven, dan wanneer men groote buizen gebruiken zal. Het is stellig, dat de wrijving in groote buizen minder is dan in kleine, in een geval, zooals het tegenwoordige, waar hetzelfde verbruik van water aan de springstraal plaats heeft.

‘Ik denk, dat het in de statie van Aalst geweest is, dat men de waterleiding, komende van den grooten waterbak en gaande naar de voedingskolommen der machinen, die in de statie staan, heeft moeten vergrooten, omdat de wrijving in de buizen te groot was. Het is hetzelfde geval als bij eene springbron.

‘Ik denk, dat men bij de berekening, door den heer Matthyssens aangehaald, moet letten op de grootte der leidingsbuizen.’

Deze zaak, in hare gansche uitgebreidheid genomen en in het algemeen voorgesteld, is zeer ingewikkeld en zelfs wetenschappelijk nog niet geheel opgelost. Nogtans zal men niet verre van de juistheid blijven, wanneer men ze als volgt beschouwt: genomen voor de opening daar de waterstraal uitspruit, eene doormaat *n* en voor de voedingsbuis ook eene doormaat *n*; verengt men de buis, dan zal de waterstraal in zekere evenredigheid verminderen; vermeerdert men de doormaat der buis, maakt

men ze grooter dan *n*, zoo zal de waterstraal rasser springen en, meer gevoed, in evenredigheid toenemen; nogtans zal men tot een punt komen, dat het verwijden der buis den waterstraal niet meer zal doen aangroeien. Dit is

stellig vastgesteld; er bestaan cijferkundige formulieren die toelaten het te berekenen. Dus: in *zekere palen*, hoe ruimer de buizen zijn, hoe krachtiger en overvloediger water zij kunnen geven. Ten besluite, zij herhaald, dat in deze zaak nog menigvuldige duistere, onopgeloste vraagpunten bestaan.

CLEMENS OMMEGANCK.

Eene vrouw uit de Ukraine.

Op bladzijde 73 van den

vorigen jaargang gaven wij eene plaat en een opstel, als bijdragen tot de kennis van de kleederdracht en de zeden der bewoners van Klein-Rusland. De nevensstaande vrouwenfiguur is aan dezelfde gewesten ontleend. De afgebeelde is eene bewoonster van de uitgebreide en vruchthare landstreek welke d o o r de Midden-Dnieper wordt bespoeld en Ukraine geheeten is. De naam Ukraine laat zich in onze taal met het woord Grensland vertolken. Tot in 1667 behoorde de Ukraine geheel en tot in 1686 en 1793 gedeeltelijk bij het alstoen nog onafhankelijke Polen. Zoolang Rusland het niet in zijn bezit had, gaf het tusschen de twee rijken tot veel oneenigheid en niet zelden tot bloedige twisten aanleiding. De Kozakken hebben in de Ukraine hunne woonplaatsen. In 1654, dus een dozijn jaren vóór het eerste gedeelte van de Ukraine bij R u s l a n d werd ingelijfd, onderwierpen zich een groot getal Kozakken aan de Russische heerschappij.

Wij zegden reeds, dat de landstreek zeer vruchtbaar is. De winter is er kort, de luchtgesteltenis matig warm. Men wint er goede granen en de tabak wordt er op groote schaal geteeld.

Ongetwijfeld is de hier afgebeelde vrouw in zomergewaad; zij behoort tot den landbouwenden stand. Des winters zijn de boerenvrouwen in pelsen gehuld en dragen zij meest allen laarzen, evenals de mannen. Overigens loopen de boerinnen in de Ukraine, zoowel in den herfst als in de lente en den zomer, grootendeels met naakte armen en voeten, zelfs in de morsige dorpen, waar bij den minsten regen het slijk een voet hoog ligt. De vrouwen in de Ukraine, ook die der Kozakken, onderscheiden zich over 't algemeen door hare lange gezichten met scherpgeteekende trekken, smalle en spitse neuzen, scherpe lippen, en spitse kin, een slanken, schier mageren hals en eene losse bevallige houding.

Het geweten.

.... Neen! het naberouw en de wroeging wonen niet alleen in dwangkerkers, en achter de ijzeren deuren van eene gevangenis. Waar ook de misdaad huisveste, in de marmeren prachtzalen van een paleis, zoowel als tusschen de enge wanden van e e n kerkerhol, d o e t h e t geweten zijne stem weergalmen. Op de wellustige sofa zoowel als op de harde roeibank van den geketenden galeislaaf, gloeien de tranen van het folterend naberouw. Wanen wij niet, dat de roede des kastijders op hermelijn en purper zoude afstuiten! De mate der vergelding is te wel vertrouwd aan de hand, die aan oorzaak, gevolgen, - aan misdrijf, wroeging huwde. Voor de rechtbank des gewetens is de misdaad één: zij moge in goud gehuld, of met lompen gedekt zijn. Er schuilt een knagende worm in elk hart, met wandaden bezoedeld; het kloppe onder den geborduurden staatsierok, of onder de pijen kleeding van eenen tuchteling. Dartelt dan vaak de boosheid op een rozenbed, terwijl de onschuld in ketenen zucht: wij kennen den verschrikkelijken gloed niet, die in het hart des geheimen booswichts woedt, en door al de stroomen van het zingenot niet is te verkoelen. Geen balsem stilt die vreeselijke pijn, welke den schuldige alle levensvreugde ontzegt, hem elk genot vergalt, zijne gezondheid ondermijnt, - en aan de kiem zijns levens knaagt. De schatten van eenen Nabob, noch al wat de wereld begeerlijks biedt, mogen daar baten, waar het geweten deszelfs onkreukbare rechten gelden doet. Ziet gij daar die trotsche woning, welke in bouwpraal met het paleis eens konings om den rang mag wed-

ijveren?... Van derzelver voorportaal, tot aan het hoogrijzend dak, ademt alles onbekrompene weelde, en getuigt van den onmetelijken rijkdom zijns eigenaars, die te vergeefs millioenen schats verspilt, om, voor eenige oogenblikken slechts, zich aan de vervolgingen diens vreeselijken rechters te ontscheuren. Maar neen! de onomkoopbare laat niet af; hij treedt ter dagvaart, en houdt aan om rekenschap. Te vergeefs waant de schuldige hem nog eenmaal te zullen ontkomen, en verliest zich in een leven van verstrooiingen; in elk vegeten oogenblik treedt de gestrenge hem weder op zijde. Te vergeefs baadt hij zich, dag aan dag, in volopgenotene weelde, zwelgt den champagne in als water, en tracht, door bedwelming, zich aan de martelingen der wroeging te ontrukken. Neen, neen! hij verkoelt den gloed niet, die daar binnen woedt, eene zware wandaad brandt op zijn hart. Als het vorstelijk banket, dat hij elken avond aanrecht, ten einde spoedt, dans- en braspartijen ophouden, en de gasten die hij noodigde, hem begeven hebben; als geen snarenspel meer door de zalen ruischt, en nacht en eenzaamheid op zijne sponde dalen, dan martelt de verschrikkelijke wreker hem in akelige droomen, dan treden schrikgedaanten voor hem op, hij ziet het bloedgericht; - furiën zweepen hem voort, de eeuwigheid zinkt hem op het hart,.... het doodzweet stroomt over zijn gelaat; brullende van angst, ontwaakt hij klam en afgemat, en vindt, met zijne zelfbewustheid, den geduchten rechter in zijnen boezem weder.

Geweten! onbedriegelijke rechter! - wie is de dolzinnige, - wie de vermetele die uwe inspraak zoude loochenen? Wee den ellendeling, die met u, zijnen rechter, te roekeloos spel durfde drijven! Ontzaggelijk wreekt gij u op den schuldige, die het waagde uwe stem te versmachten, die uwe waarschuwingen miskennen durfde. Jaren, lange jaren, moge uw zwijgen aan de stilte van het graf gelijk zijn; eenmaal toch verheft gij zeker uwe stem, gij ontzachbaar getuige onzer dagen, die voor Gods rechterstoel nog zult spreken. Zij moge lang vertoeven: eenmaal klopt toch de hand des wrekers aan; al zoude zij den schuldige ook aan de poort der eeuwigheid eerst achterhalen. Geweten? de ongodist moge u eenen waan, de lichtzinnige u een verdichtsel noemen; hij tracht te vergeefs die stem te onderdrukken, die luide in zijn binnenste spreekt, en hem eene toekomst en vergelding predikt. - O! Hij, die ons plaatste in deze leerschool der beproeving, schonk u gewis niet te vergeefs aan ons, tot tolk bij zooveel onderrichts, - tot gids op den weg van zoovele ondervinding. Onze deugd moge al insluimeren, - ook dan nog, wanneer wij in den slaap der zonde diep gezonken liggen, houdt gij niet op te spreken, en - wee onzer, indien gij insluimert! want uw ontwaken is verschrikkelijk. Wat wij ook verliezen, - geluk, eer en deugd; gij blijft ons zeker bij, tot aan onze laatste schrede op den levensweg. Maar ook dan, wanneer wij den ons eenmaal verbeidenden overstap doen, vergezelt gij onze zelfbewustheid in de gewesten der toekomst, en hetzij wij de eeuwigheid van een donsleger of van een handvol stroovezelen intreden, daar, waar wij aanlanden, vinden wij u weder; voor de vierschaar van het wereldgerecht wacht gij ons in, en zult daar onze voorspraak of beschuldiger zijn. - Deze gedachte.... o bleve zij ons immer bij! - als de tooverzangen der verleiding trachten uwe inspraak te overstemmen; als de storm der driften uwe stem, die in ons hart spreekt, dreigt te overduisteren, - dat wij dan aan deze gedachte vasthielden, den Ontfermer om zijnen bijstand smeekten, en onze licht wankelbare deugd zou minder aan verrassing zijn blootgesteld.

J.-B. CHRISTENMEIJER.

Vadervreugd.

Wanneer ons kind in zijn wiegelijn ligt,
en ik staar op dat rozige ronde gezicht,
op die lipjes, waar lachjes op zweven;
wen daarnevens mijn jeugdige vrouwe waakt,
wier hart van vurigen hoogmoed blaakt,
dan dank ik den Heer voor dien schat mij gegeven
in de trouwe, zuivere liefde.

Wanneer, afwezig van vrouwe en kind,
ik denk aan het huis, waar alles mij mint,
dan schijnt mij geen afstand te veel of te verre;
en onder de zorgen veur 't dagelijksch brood,
en onder den last die immer vergroot,
geleidt mij tot hen weer de blinkende sterre,
ster der trouwe, zuivere liefde.

Soms vraag ik mij af, wie het meest ik bemin
mijn schuldeloos kind of de teedre vriendin,
maar het antwoord kan ik niet geven;
in hem zie ik haar en in haar zie ik hem,
en wen ik ze beiden in de armen zoo klem,
dan voel ik hoe krachtig ik ze even
min uit trouwe, zuivere liefde.

Luik, 1871.
VICTORIEN VAN DE WEGHE.

Kronijk.

Antwerpen. - Bij koninklijk besluit van 31 Januari, zijn tot leden van den bestuurraad der koninklijke academie benoemd de heeren J. Bellemans, Jacob Jacobs, L. Van Hemelrijck en graaf A. Le Grelle (laatstgenoemde in vervanging zijns vaders wijlen, graaf Gerard Le Grelle).

- In de gemeenteraadszitting van 2 Februari is 3665 fr. gestemd, ter inrichting van een nieuw lokaal voor de klasse van houtgravuur.

- Den 4^{n} Februari werd op het Nationaal tooneel eene openbare hulde gebracht aan den heer E. Lemaire, ter gelegenheid van het sluiten van zijn *tiende* bestuurjaar. Den gevierde werd een prachtig gouden zakuurwerk met ketting aangeboden. De horlogekas is versierd met het Antwerpsch stede-wapen in gebrand glas, omringd van de zinnebeelden der schoone kunsten.

- Verschenen: ‘Chronologische lijst der Ammans van Antwerpen, door wijlen Lod. Torfs, met onuitgegevene aantee-

keningen en wijzigingen, vergaderd door ridder de Burbure,' zijnde eene opgaaf volgens Butkens, Papebrochius, Mertens enz., gaande tot 1759, toen Lodewijk-Ferdinand-Jozef de Villegas, heer van Borsbeeck, de lijst der Antwerpsche Ammans sloot. De heer de Burbure vermeldt in zijne aanteekeningen wat de aloude *Costumen* betreffende de Ammanschap voorschrijven. In het werkje, welk voor de geschiedenis van Antwerpen zeer belangrijk is, komen ook eenige merkwaardige bijzonderheden voor, omtrent verschillende Ammans, en onder andere betreffende Jan Van Eyck, gezegd Van Eycke, Amman in 1431-1437, en in wien men (ten onrechte, zegt de schrijver,) heeft willen zien Jan Van Eyck, den grooten schilder, die, zooals men weet, kamerdienaar van Philips-den-Goede was. De Amman Jan Van Eyck daarentegen is aangeduid als deurwaarder van den prins.

- De kunstschilder P. Van der Ouderaa is sedert eenige weken in Holland, waar hij zich onledig houdt met het uitvoeren van verschillende portretten. Des schilders tafereel, *Na het onweder*, door ons vermeld op blz. 158 van den vorigen jaargang, is te Londen verkocht.

- Jos. Nauwens heeft een levensgroot en welgelijkend portret geteekend van den heer C. Sluyts.

- J. Portielje schildert thans aan het hof van Brussel het portret des konings.

- In 1863 hield de heer ridder L. de Burbure in de koninklijke academie van België eene voordracht over de Antwerpsche klavecimbelmakers en in 1864 gaven wij, op blz. 101, eene plaat, voorstellende een dergelijk instrument, vervaardigd door Andries Ruckers. Daarnevens drukten wij eene lijst van klavecimbelmakers, opklimmende tot 1523. Onlangs beweerde de heer Van de Casteele in het blad de *Plume*, van Brugge, dat eene oude rekening van het Sint-Jansgasthuis dier stad, reeds het bestaan van een klavecimbel in 1404-1405 bewees. Uit een onderzoek van deze rekening door den heer de Burbure, is nu gebleken, dat men zich deerlijk heeft vergist. De post in de rekening luidt als volgt: '1404-1405. - *Van dat wij staande hadden een groot cauwersine in den wouker; acht weken lanc ghedurende*, *X LB. GR*, *over elcke weke XX SC.; somme VIII LB.*' Dit beduidde, meende de heer Van de Casteele, dat er te Brugge, gedurende acht weken, een groot klavecimbel in den berg van barmhartigheid had gestaan, terwijl die regels zouden willen zeggen: dat de bestuurders van het godshuis, gedurende 8 weken, bij eenen grooten woekeraar (*cauwersine*) borg bleven, voor eene som van 16 pond groot.

- Aangekondigd: 'Liederen van den vriend Frans,' een boekdeel van ongeveer 160 bladzijden. Prijs fr. 1,50. Wij vestigen de aandacht van onze lezers op dit werk van een jongen en veelbelovenden schrijver.

- *Het vrije woord*, zitting van 10 Februari. Verhandeling: het Vlaamsche gemeentebest, de nijverheid en onafhankelijkheid, als karaktertrekken van het Vlaamsche werk.

Brussel. - De minister van binnenlandsche zaken heeft 100 exemplaren aangekocht van *Vondels meesterstukken*, met aanteekeningen door P.-H. Van Moerkerken, uitgegeven bij A. Akkerringa, te Leeuwarden.

- De vijfjaarlijksche prijs voor het beste werk over zedelijke en staatkundige wetenschappen is niet toegewezen.

- Op 15 Februari zijn de heeren A. Robert, E. de Schampeleer, P.-J. Clays en E. Simonis benoemd als leden der Belgische commissie voor de aanstaande internationale

tentoonstelling te Londen. De voornoemden zijn toegevoegd aan de reeds in 1871 benoemde leden. (Zie vorigen jaargang, bladz. 482.)

- In de Senaats-zitting van 1 Maart heeft de heer senator Vilain XIIII er zich over beklaagd, dat de heer Gallait, sedert negen jaren aangenomen heeft, de vergaderzaal met schilderingen te versieren, zonder tot hiertoe de hand aan het werk te hebben geslagen. Volgens den heer senator Fortamps evenwel, zou de beroemde schilder met de schetsen gereed zijn.

Gent. - Onlangs zijn voor de vaderlandsche geschiedenis verscheidene niet onbelangrijke ontdekkingen gedaan, in verband met de gewichtigste historische feiten, in Vlaanderen tijdens de middeleeuwen voorgevallen, en met betrekking tot de grootste mannen, die de bescheiden onzes lands opnoemen. Er is namelijk door den heer Frans de Potter een stap verder gedaan in de kennis des geslachts van de Artevelden, verwant met tal van aanzienlijke familiën,[1] en van Philip van Artevelde weet men nu, dat hij *niet* op het slagveld te West-Rozebeke gevallen is, gelijk al de kroniekschrijvers zeggen, en tal van dichters en schilders hem tot heden hebben afgemaald.[2] Over Breidel en De Coninck, de twee Brugsche helden, die, hopen wij, eerlang in 't marmer of in 't brons zullen verheven worden, zijn thans ook gewichtige ontdekkingen gedaan, en de uitgave van echte, nog bestaande bescheiden - wettelijke, dus niet te loochenen oorkonden - zal, zegt het *Fondsenblad*, eerstdaags een gansch nieuw licht, niet alleen over den beroemden Sporenslag, maar over den opstand der Bruggelingen in 1299, verspreiden. Men heeft het nog gezegd: de geheele geschiedenis onzes lands is te herschrijven. De vroegere geschiedschrijvers hebben te veel de oude kronieken afgekeken, herhaald wat oudere schrijvers, met of zonder grond, in 't midden brachten, en de eenigste ware bronnen der historie - de archieven - verwaarloosd, denkelijk omdat het hun te veel moeite zou hebben gekost, de oude perkamenten op te zoeken en te doorbladeren. Zij dachten er echter niet aan, dat die moeite - inderdaad niet gering! - ruimschoots door de ontdekking van gewichtige feiten zou beloond geworden zijn.

Wat er van zij, wij zien de uitgave van het werk over den *Gulden Sporenslag*, dat in den loop dezes jaars verschijnen zal, te gemoet met eene ongemeene belangstelling, die, denken wij, algemeen zal gedeeld worden.

- In navolging van Antwerpen, is ook Gent bedacht op het doen herstellen der aan de stad toebehoorende schilderijen, welke, blijkens een verslag van den heer kunstschilder A.

1 *Geslachtboom der Artevelden in de XIV*e *eeuw*, naar een oud handschrift en verscheidene wettelijke oorkonden, door Frans de Potter.

2 *Hoe en waar overleed Philip van Artevelde*? door denzelfde. (Beide stukken opgenomen in de ‘Mémoires couronnés et autres de l'Académie royale de Belgique.’

Sunaert, in verschillende gebouwen verspreid en zoo erg verwaarloosd zijn, dat men wel 20,000 fr. zal moeten uitgeven, om ze eenigszins in goeden staat te stellen. Burgemeester en schepenen hebben op de stadsbegrooting eene eerste som van 5000 fr. uitgetrokken, om de herstellingen te bekostigen.

- De heer Souweine is benoemd als bestuurder van de zangvereeniging *Willemsgenootschap.*

- De maatschappij de *Taal is gansch het volk* heeft Saint-Genois' erfgift van 500 fr. uitgeloofd voor het beste drama, in ten minste drie bedrijven, uit de Nederlandsche geschiedenis ontleend, welk voor 1 Augustus 1872 vrachtvrij zal toegezonden worden aan den secretaris der maatschappij, Visscherij, n^{r} 45. De schrijver zal bovendien, als het stuk gedrukt wordt, er 50 exemplaaren van ontvangen.

Buitenland.

's-Gravenhage. - Het bronzen standbeeld van Boerhave, te Leiden op te richten, en waarover wij spraken in de jaargangen 1869, bladz. 40 en 1870 bladz. 55, is in de gieterij van L.-F. Van Enthoven, in den daartoe bestemden aarden vorm gegoten.

Frankrijk. - Te Nezac, departement Lot-et-Garonne, zijn puinen ontdekt van een oud kasteel, welk uit de tweede of derde eeuw onzer tijdrekening schijnt te dagteekenen.

- Te Saintes is eene welbewaarde Gallo-Romeinsche grafstede ontdekt. Naast het nog zeer gaaf geraamte van eene jong gestorvene vrouw, vond men in het graf een aarden godinnebeeldje, blank en gekleurd glazen vaatwerk, verschillende potjes, gebroken kistjes, bronzen spatels of strijkmesjes enz. Eenige glazen bevatteden uitgedroogde rood- en blauwgekleurde mengsels, welke men erkend heeft voor overblijfselen van het bij de Romeinen onder den naam van purpurissum gebezigde blanketsel. De bronzen strijkmesjes dienden om het blanketsel uit te spreiden. De ontdekte grafstede, wordt geschat meer dan 14 eeuwen oud te zijn.

Parijs. - Voor de oprichting van een bronzen standbeeld van den dichter de Lamartine, is reeds 57,604 fr. verzameld.

Londen. - Als vervolg op onze mededeeling van bladz. 24, stippen wij met genoegen aan, dat de som, welke er noodig was tot de uitrusting van den tocht ter opsporing van dr. Livingstone, niet slechts geheel volteekend is, maar dat de spoorzoekers zich reeds op weg hebben gesteld. Den 2^{n} Februari is de stoomboot *Abydos* naar Zanzibar vertrokken. De leiding van den tocht is opgedragen aan luitenant Liewellijn Dawson; Oswell Livingstone, des reizigers 14-jarige zoon, en 50 gewapende manschappen vergezellen hem. In Afrika zal men nog een aantal koelies aanwerven. De tochtgenooten zullen trachten om zoo spoedig mogelijk Manakosa (bewesten het meer Tangangka) te bereiken. 't Is van uit deze plaats dat Livingstone zijn laatst ontvangen bericht heeft gezonden. Te Londen wordt ieverig gewerkt om, tot het bestrijden der reiskosten, de hoogst mogelijke som te vinden. Men zou hét cijfer van 5000 pond sterling willen bereiken.

Zwitserland. - Aan de boorden van het Bieler-meer (kanton Bern) zijn eene groote menigte voorwerpen uit den tijd der grijze oudheid gevonden. In het visschersdorpje Lüscherz, aan de oostzijde van het meer, worden thans voor staatsrekening opdelvingen verricht, nadat de dorpelingen reeds zeer vele steenen bijlen, steenen

messen, potwerk, hertshoornen en meer dergelijke stukken opgegraven en aan liefhebbers verkocht hadden. Voor eene steenen bijl betaalde men een dozijn frank. In het Zurische, heeft men bij laag water, uit het Hfaffikonmeer, vele voorwerpen, waartusschen wapens in gehouwen steen, ontdekt, alsmede stukken huisraad en half versteende netten.

Kopenhagen. - De academie heeft voor 1871 en 1872 de volgende prijsvraag uitgeschreven: 'Men verlangt eene beschrijving der betrekkingen, tusschen de Nederlandsche republiek en de Noordsche staten, sedert den dood van Christiaan III en Gustaaf I tot aan het uitbreken van den Noordschen oorlog in 1657.'

Turijn. - Men denkt tusschen de kunstwerken, nagelaten door dr. Riberi, eene schilderij van Titiaan te hebben teruggevonden, en wel de dusgenaamde Madona met den sluier, welke men tot hiertoe meende dat bij de bestorming van Rome door den connetable de Bourbon vernietigd was. De waarde van het stuk wordt begroot op één millioen.

Portugal. - In de Misericordiakerk, te Oporto, bevindt zich eene schilderij die aan Rogier Van der Weyden toegeschreven wordt; er is een prachtig Noordsch landschap, met eene gothieke kerk, op afgebeeld; op eenen heuvel, achter de figuur van den H. Joannes, beploegt een landman zijnen akker; op het veld eenige rosse en blanke runderen.

Rusland. - In 1865 bestonden in dit uitgestrekte rijk 2,266 scholen, die samen 100,000 leerlingen telden. Op het einde van 1870 was het getal dezer scholen aangegroeid tot 20,000, bezocht door 750,000 leerlingen. Meest al die scholen zijn geopend door de gemeentebesturen, welke zich van lieverlede meer en meer aan de inrichting van het onderwijs gelegen laten.

Nieuw-York. - Op 17 Januari, de 166^{e} verjaring der geboorte van B. Franklin, geschiedde de onthulling van het ter zijner eer opgerichte standbeeld; het is 12 voet hoog, en rust op een voetstuk van graniet; de vervaardiger is de beeldhouwer E. Plassmann, uit de Vereenigde-Staten. Het is aan den drukkersbond van Nieuw-York geschonken door Albrecht De Groot, een Amerikaan van Hollandsche afkomst, die in Nieuw-York aan het hoofd van aanzienlijke scheepstimmerwerven staat. Franklins beeld is geplaatst in de Printing-House Square.

Alle wijzen die geen raad geven, alle grooten, die het talent niet ondersteunen, alle rijken, die niet milddadig zijn, alle armen, die niet werken, zijn onnutte en gevaarlijke leden der menschelijke samenleving.

SWIFT.

Door eendracht worden de kleine dingen groot, maar door tweedracht worden de groote zaken klein.

Franciscus-Joannes Bouwens.

Franciscus Joannes Bouwens, geboren te Sas-van-Gent (Holland), den 4n November 1800, was de zoon van Jan Bouwens en van Maria Van Goethem. Zijn vader was in de voornoemde stad als meester timmerman gevestigd.

Franciscus verloor zijne ouders toen hij nauwelijks vijftien

jaren oud was. Hij werd, onder de voogdij van zijnen oom, meester Van H o v e , aannemer van openbare werken te Antwerpen, als leergast geplaatst bij Van Raemdonck, meester schrijnwerker te Stekene. Bij dien baas, door wien vele goede werklieden werden opgeleid, leerde hij zeer spoedig zijnen stiel. Zijn oom zond hem vervolgens naar Brussel, waar de jonge Bouwens, na omtrent twee jaren de lessen der academie gevolgd te hebben, in de werkhuizen van den heer Vandermalen aangenomen werd als teekenaar.

Later ging hij werken in de bureelen van den heer Partoes, en zulks wel toen deze bouwmeester gelast was, met de uitvoering van het groot gasthuis van Brussel.

Eenige jaren l a t e r werd hij benoemd als opzichter der stadsgebouwen van Brussel.

De menigvuldige bijzondere werken, die hij, in de hoofdstad en in de omstreken, uit te voeren had, deden hem van zijne plaats afzien.

De omwenteling van 1830 kwam voor. Het bouwen stond stil. Gedurende den tijd der beroerten, hield Bouwens zich onledig met het naschilderen van historische tafereelen. De weinige tijd, die hij hieraan wijden kon, was oorzaak dat hij geene gewrochten van eenige waarde in dit vak voortbracht.

Er werd toen een oproep aan de bouwkundigen van het land gedaan, om de plaats van stadsbouwmeester in Mechelen te bekleeden. Velen boden zich aan, en na een belangrijken wedstrijd werd Bouwens, den 7n Februari 1831, benoemd als stadsbouwmeester en leeraar van bouwkunde bij de academie aldaar.

Van dan af, begon voor Bouwens het wezenlijk kunstleven. Gedurende den tijd dat hij zijne kunde en vlijt ten dienste der stad Mechelen stelde, richtte hij aldaar vele gebouwen op, waartusschen wij, als de bijzonderste, opnoemen:

De groote kostschool of pensionnaat van den Brul; - de kapel der Clarissen; - de kapel der Zusters Apostelinnen; - de paviljoenen der Egmont-poort, gediend hebbende als bureel voor het octrooi (dit werk, in klassieken stijl, mag als zijn meesterstuk aanzien worden); - de kiosk, in ojivalen stijl, opgericht in den kruidtuin; - de paviljoenen, in klassieken stijl, aan den inkoom van den kruidtuin; - het voetstuk, in den trant der V l a a m sch e kunstherbloeiing, van het beeld v a n Margaretha van Oostenrijk, op de Grootemarkt; - de zalen van het genootschap de *Concorde*; - het openbaar slachthuis, waarvan de eerste steen door koning Leopold I gelegd werd, op 3 Juli 1854; - de ijzeren sluithekken der stad; - de gemeenteschool in de M a r i a -Louizastraat; - de academie van teeken- en b o u w k u n d e , aan de Oude-Halle verbonden, en in den middeleeuwschen trant gebouwd.

Van 1854 tot 1863 werkte hij aan de herstelling van Sint-Romboutstoren. Hij mat dit meesterstuk in al zijne deelen en deed hetzelve op kleine schaal uitvoeren. De achtbare familie van den overledene heeft dit werk nog in haar bezit. Ongelukkiglijk is het niet geheel voltooid.

Bouwens voerde in de stad Mechelen ook menigvuldige bijzondere gebouwen uit. Hij maakte het kwartier aan de standplaats des ijzeren-wegs, opende de schoone Egmontstraat en bouwde de fraaie huizen, staande op de Egmontplaats.

Zijne bediening als stadsbouwmeester, gaf hem ook gelegenheid, om verschillende werken uit te voeren, die eigenlijk tot het ingenieursvak behooren, zooals de brug aan de Leuvensche poort; - de Befferbrug; - de draaiende brug, gezegd kraan-

brug; - verscheidene kaaimuren; - de sluizen op de waterloopen gesteld; - vele onderaardsche waterleidingen; - voetpaden in de geheele stad, enz.

Buiten deze werken maakte hij ook verscheidene buitengoederen, zooals dit van den heer Heylen, te Itegem, dit van den heer Van Doornick, op den Neckerspoel, bij Mechelen; hij bouwde ook de kostschool met klooster van Erps-Querbs, vervaardigde den predikstoel van de kerk te Stekene, de kiosk in het park te St.-Nicolaas, enz.

Bouwens heeft altijd groote ontwerpen gekoesterd; maar hij is er niet mogen in gelukken, de belangrijkste te verwezenlijken. In 1847 stichtte hij eene maatschappij en maakte al de plannen voor eene algemeene drinkwaterleiding in Holland; hij stelde aan de stad Mechelen voor, mits geldelijke voorwaarden, een nieuw stadhuis, in ojivalen stijl, op de plaats der Oude-Halle te bouwen, alsmede een nieuwen schouwburg, op de plaats van het paleis van den gewezen Grooten-Raad en een nieuw slachthuis aan de Koepoort. Dit ontwerp, evenals het eerste, mislukte door de omwentelingen van 1848.

Bouwens is de ontwerper van den ijzeren-weg van Mechelen naar Terneuzen, die onlangs ingehuldigd is. Eindelijk, gedurende vele jaren, zijne kunst om zoo te zeggen vergetende, hield hij zich onledig met het bestudeeren van een nieuw draaitoestel, op hetwelk hij de stoomspanning toepaste.

De menigvuldige proeven, door hem genomen, en de stoomtuigen, die hij deed uitvoeren, beantwoordden niet aan hetgeen hij van zijne uitvinding verwachtte.

Met ingang van 1 Januari 1865 bekwam de heer Bouwens zijn pensioen, als stadsbouwmeester van Mechelen. Hij, die gedurende eene zoo lange reeks van jaren, niets dan werken had gekend, zou dus een tijdperk van welverdiende rust mogen genieten. Zoo dacht men. Maar hij kende geen stilzitten, geen rusten: onvermoeid voltrok hij het merkwaardig werk, welk hij, eenige jaren vroeger, begonnen was, namelijk het ontwerp ter herstelling van het paleis van Margaretha van Oostenrijk, thans de rechtbank van eersten aanleg van het arrondissement Mechelen.

Nauwelijks was dit ontwerp voltrokken of hij stierf den 3^{n} Juli 1865.

Men mag van hem zeggen, dat zijn leven welvervuld is geweest, dat zijne ledige dagen schaarsch waren. Men mag van hem ook naar waarheid getuigen, dat hij zich voor zijne medeburgers in vele opzichten verdienstelijk heeft gemaakt en dat hij, inzonderheid aan de stad Mechelen, diensten bewezen heeft, welke op hoogen prijs verdienen gesteld te worden. De naam van Franciscus Joannes Bouwens zal dan ook in eervol aandenken blijven.

Wij drukken hier de hoop uit, dat de hooger gemelde opmeting van Sint-Rombouts toren, door den zoon, des overledenen den heer E. Bouwens, stadsbouwmeester te Dendermonde, zal voltooid en uitgegeven worden.

De schoenmaker van Messina.

In de tweede helft van de vorige eeuw, toen Sicilië als een afzonderlijk rijk aan Ferdinand IV ten deel was gevallen, en door den markies van Tanuzzi verdrukt werd, was de Siciliaansche gerechtigheid, zooals schier ten allen tijde, van dien aard, dat men de kleine dieven hing en de groote liet loopen. Dit viel den schoenmaker Felicio moeielijk te verdragen. Dag en nacht peinsde hij na, of hierin niet eenige verandering was te brengen. Eindelijk meende hij een middel gevonden te hebben. Juist was te

dier dagen een arme drommel opgeknoopt, omdat hij de eer zijner zuster door eenige stevig aangebrachte dolkstooten op een markies van invloed had gewroken. Het vonnis was voltrokken en de nieuwsgierige menigte, die zonder eenig medelijden den kerel had zien opknoopen, keerde huiswaarts, toen eensklaps onze schoenmaker het voetstuk van eenen heilige beklom, en met welsprekende tong de menigte bezwoer van hare zondige loopbaan terug te keeren. Nauwelijks had men den overal bekenden schoenmaker herkend of er ontstond een luid gelach en niemand luisterde naar den gestrengen zedeprediker. Toen hij, bij eene andere gelegenheid, de geestelijke en wereldlijke machthebbenden aanviel, gaf men hem van hooger hand te kennen, dat hij zich bij zijnen leest zou houden, daar men anders zeer goed het middel kende om hennep te bekomen, waaruit men stevige strikken voor dergelijke babbelaars wist te draaien. Langs dien weg ging het dus niet.

In de hersenen van den schoenmaker giste het intuschen op eene vreeselijke wijze. Het moest anders worden; hij hield zich zelve voor den door God gezonden hervormer.

Ik wil over die goddelooze stad een vreeselijk gericht houden! dacht hij bij zich zelve.

Tegenover hem woonde een adellijk losbandig heer, dien niets heilig was; hem zou het eerst de straf des schoenmakers treffen. Met de plaatselijke gesteldheid van het huis zeer goed bekend, sloop hij onbemerkt in het slaapvertrek, doodde den ongelukige met zijnen dolk, en wist ook weder onopgemerkt in zijne woning terug te keeren.

Den volgenden morgen was geheel Messina in opschudding. Niets was gestolen, dus moest staatkunde de drijfveer van dien moord zijn geweest. De schoenmaker was echter met het gevolg van zijne eerste handeling niet tevreden. Met staatkunde wilde hij niets te doen hebben; het was hem om de zedelijkheid te doen.

Hij maakte daarop eene lijst van diegenen, welke, naar zijne overtuiging, door hun slecht gedrag den dood verdiend hadden. Dit waren lieden uit alle standen, en de hervormende schoenmaker maakte nu letterlijk jacht op hen. In donkere nachten, sloop hij, met dolken en pistolen gewapend, langs de straten, en zond zijne slachtoffers met extrapost naar de eeuwigheid: hier een omkoopbaren rechter, daar een woekeraar of een moordenaar, die voor het gerecht te hoog geplaatst was.

Op die wijze geschiedde het, dat, na verloop van eenige maanden, een aantal menschen uit alle standen, in de straten

van Messina vermoord gevonden werden, zonder dat men hun het geringste had ontroofd.

Ontzaggelijke schrik maakte zich van de geheele stad meester en niemand, van wien eenige slechte daad bekend was geworden, waagde zich des avonds of des nachts op straat. Te vergeefs zond men, naar alle kanten, wachten en spionnen uit om den vermetelen moordenaar te ontdekken; zijne bedachtzaamheid, voorzichtigheid en slimheid maakten alle kunstgrepen der politie vruchteloos. Men meende met eene talrijke geheime vereeniging te doen te hebben. Het volk echter was van meening, dat bovennatuurlijke machten in het spel waren, die, bij de duisternis des nachts, over hen gerecht hielden, die op helderen dag waren ontkomen.

De wrekende schoenmaker zegevierde; het geluk dat hem, bij de uitoefening zijner moordbedrijven, begunstigde, hield hij voor den zegen des hemels, die op zijn werk met welgevallen nederzag; en niemand kwam op het denkbeeld in den stillen, ieverigen schoenmaker, dien geheimzinnigen moordenaar te zien, die geheel Messina deed beven.

Op die wijze waren langzamerhand meer dan vijftig personen, die ter slechter naam en faam stonden, vermoord gevonden, - onder hen ook de geheimschrijver en gunsteling van den regent, - en nog had niet de geringste bijzonderheid aanleiding gegeven tot de ontdekking van den dader. Toen vaardigde de regent, markies van Tanuzzi, welke zich onder die omstandigheden ook niet wel te moede gevoelde, eene proclamatie uit, waarbij een iegelijk, die den bewerker of de bewerkers dier nachtelijke moordgevallen ontdekte of hielp ontdekken, eene belooning van tienduizend kroonen werd verzekerd.

Diezelfde som en daarenboven geheele vergiffenis en straffeloosheid werd hem toegekend, die de moorddaden verricht had, zoo hij zich zelve aangaf, en de beweegredenen die hem tot het bedrijven zijner daden hadden aangezet, wilde bekennen.

De schoenmaker geraakte daardoor in een hachelijken toestand. Zijn gerechtelijke iever was reeds eenigszins bekoeld, en in weerwil van alle slimheid, kon hij er toch wel eens tegenloopen. De gelegenheid scheen thans gekomen, om het hoofd voor den strik te vrijwaren. Voorzichtigheid is echter in alle dingen zaak. - Zou het den regent met die proclamatie wel ernst zijn? Eenige dagen na die bekendmaking werd in het stadhouderlijk paleis een ongeteekend briefje gevonden, dat kortweg luidde: zoo de regent zijne belofte voor het altaar wil herhalen, en daarop het heilig Sacrament gebruiken, zoo zal hem volkomen opheldering geworden.

De stadhouder, die, tot elken prijs, het geheim wilde doorgronden, onderwierp zich hieraan. Hij begaf zich den volgenden morgen naar de hoofdkerk en herhaalde voor het altaar zijne belofte, dat hij, zonder eenig voorbehoud, nauwgezet en getrouw, in allen deele zijne proclamatie zou nakomen. Daarna ging hij te communie.

Ook de schoenmaker was in de kerk onder de toeschouwers. Nu speelde hij ten minste veilig spel.

Hij begaf zich naar het paleis, verlangde een gehoor, dat hem onmiddellijk werd toegestaan, en hij bekende den markies, die zijne belofte nogmaals herhaalde, dat hij de geheimzinnige moordenaar was.

Verbaasd en verschrikt trad de regent achteruit, ter nauwernood kunnende gelooven dat deze arbeidsman, die zulk een goedhartig voorkomen had, zulk een ontzettend koelbloedig misdadiger zijn kon. De nauwkeurige mededeelingen van den

schoenmaker benamen hem weldra allen twijfel: de verschrikkelijkste man van geheel Messina stond voor den stadhouder. Deze trachtte het gevoel van ontzetting, dat zijne borst drukte, meester te blijven, en hij vroeg hem naar de beweegreden van zijn vreeselijk gerecht.

In eene lange rede verklaarde de schoenmaker dat de slechte wijze, waarop de gerechtigheid werd uitgeoefend, en zijn levendige iever voor deugd en rechtschapenheid, hem tot zulke daden hadden genoopt. Hij beweerde, dat de namen van al zijne slachtoffers berucht genoeg waren, om een gerechtelijk onderzoek noodzakelijk te achten, en hij eindigde met de overheid duchtig te laken, die de schanddaden der vermoorden kalm had aangezien, zonder tusschen beide te komen.

De regent bleef het rechte antwoord niet schuldig. Hij bewees den schoenmaker, dat, naar goddelijke en menschelijke wetten, niemand, behalve de overheid, het recht had om misdaden met den dood te straffen. Dat dus ook hij het rechterlijke ambt, indien de overheid zich niet voldoende van haar plicht kweet, in laatsten aanleg aan den rechtvaardig oordeelenden God moest overlaten, en niet in eigen vermetelheid zich zelve tot rechter opwerpen. Hij had wel zijn woord gegeven, den ongeroepen beul geen haar te zullen krenken, doch zoo hij zich, na verloop van vier-en-twintig uren, nog in Sicilië liet zien, zou hij den dood sterven.

Ontsteld vernam de schoenmaker dit, en viel vol berouw voor den regent op de knieën.

Deze bleef echter vast bij zijn besluit, en daar de schoenmaker zich niet langer veilig achtte, pakte hij zijn geld en goed bijeen, en ging onmiddellijk naar Genua scheep.

Daar leefde hij vele jaren, tot ook aan hem het oude woord vervuld werd: wie bloed vergiet, diens bloed zal ook vergoten worden. Men vond hem op zekeren dag in zijne uitgeplunderde woning door eenen dolkstoot van onbekende hand om het leven gebracht.

De Slaap.

Gedurende hoevele uren moeten wij slapen, in den gezonden staat? Op deze vraag antwoordt een geneeskundige met de volgende aanwijzingen: kinderen beneden de vijf jaren moeten dagelijks vijftien tot twintig uren slapen; kinderen van vijf tot twaalf jaren, twaalf uren; voor den leeftijd van twaalf tot zestien jaren, tien uren; voor dien van zestien tot twintig jaren, negen uren. Op lateren leeftijd, zijn zeven uren slaap voldoende.

Gezicht op Monaco.

Een onzer vrienden en medewerkers, de heer FELICIAAN

BAGGERMAN, die, eenigen tijd geleden, het vorstendom Monaco bezocht, stelt ons in de gelegenheid, de onderstaande fraaie plaat mede te deelen. Onze achtbare vriend is waarlijk opgetogen uit dit land, 'waar de citroenen bloeien,' terug gekeerd. Hij roemt ons die kleine plek der aarde, als een paradijs, waar alles medehelpt om het leven aangenaam te maken. Prachtige natuurgezichten paren er zich aan eene milde luchtgesteltenis, die zoomin gelijkt aan het verzengende klimaat der heete streken, als aan den ongestadigen zomer in Europa.

Men weet, dat het voornoemde kleine Italiaansche vorstendom, aan de Ligurische kust der Middellandschezee gelegen en door het Fransche departement der Zee-Alpen omgeven, tegenwoordig alleen beperkt is tot het gebied der stad Monaco. In andere woorden: het *vorstendom* Monaco, bestaat maar enkel meer uit de *stad* Monaco, die 2 of 3000 inwoners telt, doch waar bijna bestendig tusschen de 30 en 40,000 vreemdelingen verblijven, meest allen welhebbende lieden, die voor hun vermaak of hunne gezondheid reizen.

De stad Monaco, in de oudheid Monoecus of Herculis Monoeci Portus geheeten, ligt niet ver van Nizza, op een prachtig begroeid rotsgebergte. In het nabijgelegene dorp Turbia bevin-

den zich hoogst merkwaardige puinen, uit den Romeinschen tijd. gekend onder de benaming van tropheën van Augustus.

Toen, in 1861, Nizza door Italië afgestaan werd aan Frankrijk, keizer der Franschen. Sedert dien, zijn deze steden ingelijfd bij het voornoemde departement der Zee-Alpen en maken dus deel uit van Frankrijk. Mentone, de belangrijkste van de twee ingelijfde gemeenten, telt ongeveer 5000 zielen en ligt Noord-Oostwaarts van Nizza. Hooge bergen beschutten haar tegen de gure winden en zij vindt eene belangrijke bron van welvaart in de menigvuldige teringlijders, die er genezing of leniging komen zoeken. De inwoners drijven een levendigen uitvoerhandel in vruchten, visch en reukwateren. Het maken van verkocht de toenmalige vorst van Monaco, prins Florestan I, bij verdrag van 2 Februari, voor vier millioen frank, zijne rechten op de steden Mentone en Roccabruna aan Napoleon III, vermicelli, de scheepsbouw en het schrijnwerken vormen er drie belangrijke takken van volksviijt; ook is er eenige scheepvaart.

In het omwentelingsjaar 1848 waren Mentone en Roccabruna tegen haren vorst in opstand gekomen en hadden zich zelfs weten te onttrekken aan zijn gezag. In 1849 werden zij bezet door Karel-Albert, den koning van Sardinië, onder wiens bescherming het vorstendom Monaco bij de verdragen van 1815 was gesteld. Ondanks de vertoogen van den prins van

Monaco, door wien vruchteloos een beroep werd gedaan op de Europesche mogendheden die de tractaten van 1814 en 1815 onderteekend hadden, bleef Sardinië in bezit van de voornoemde steden, tot bij den afstand van Nizza aan Frankrijk.

Monaco's verheffing tot een vorstendom dagteekent van het jaar 968 en werd gedaan door keizer Otto-den-Eerste. Een lid van het vermogend geslacht Grimaldi, van Genua, werd door hem als prins over Monaco aangesteld en tot heden toe is het vorstendom, ofschoon eenigszins gesmolten, in bezit van de afstammelingen van dit geslacht gebleven. In 1731 overleed de laatste mannelijke spruit der vorstelijke familie Grimaldi. Monaco ging toen over aan Jacobus-Franciscus-Leonardus de Goyon-Matignon, graaf van Thorigny, de echtgenoot sedert zestien jaren van de dochter en erfgename van den laatsten Grimaldi, wiens naam door den nieuwen vorst aangenomen werd, op den dag dat hij de waardigheid van regeerenden prins aanvaardde. In 1793 werd Monaco ingelijfd bij de Fransche republiek, doch in 1814 weder aan het geslacht der Grimaldi's teruggegeven.

Het paar duizend bewoners van het vorstendom of de stad Monaco heeft de handen te vol, met den handel en de nering, die de gedurig wisselende, maar steeds talrijke stroom van bezoekers hem aanbrengen, om zich in partijtwisten of staatkundige kibbelarijen te steken. Er heerscht overigens eene nagenoeg volstrekte vrijheid van doen en laten en zonder hard te werken komt iedereen er goed aan den kost. Bedelaren worden er niet aangetroffen. En aangezien, zooals de schriftuur ons leert, de meeste zonden uit armoede worden bedreven, volgt uit den algemeenen welstand der bevolking, dat de politie van Monaco hoegenaamd niet onder den last van ambtsbezigheden gebukt gaat. Een agent van politie in Monaco heeft een leventje als een rentenier in Europa. Dat de vorst van Monaco er geen leger op nahoudt, behoeft wel niet te worden gezegd. Men kent er geene andere soldaten dan vreemde officieren, die in dit Luilekkerlandje hunnen verloftijd en - hunne spaarpenningen komen doorbrengen.

Diegenen onzer lezers, welke geneigd zouden zijn, om, na het lezen van wat voorgaat, in geestdriftige bewondering uit te roepen: ‘O! gezegend Monaco!’ verzoeken wij, die ontboezeming nog een oogenblik te bedwingen. Er blijft ons nog iets te melden over, welk hunne opgetogenheid ten top zal doen stijgen. Bij vorstelijk besluit, zijn alle bewoners van Monaco vrijgesteld van het opbrengen van lasten. Zij betalen noch patent, noch personeel, noch grondlasten. Het ideaal van alle staatkunde: regeeren zonder belastingen op het volk te doen drukken, is in Monaco verwezenlijkt!

De achtbare vriend, van wien wij reeds spraken, verzekert ons, en wij willen hem gaarne gelooven, dat de onderdanen van dit gelukkig rijkje er zoo tevreden en vergenoegd uitzien, als waren zij allen regeerende prinsen. Hij voegt er bij, en ook dit punt verdient opgeteekend te worden, dat de verblijfkosten voor vreemdelingen er in verre na niet groot zijn. Men kan er zich zelfs betrekkelijk goedkoop behelpen, zonder het zich aan iets te laten ontbreken.

De tegenwoordige vorst, prins Karel III, is er steeds op bedacht, om den vreemdelingen het verblijf in Monaco te veraangenamen. Door zijn toedoen, werden aan de stad reeds velerlei verfraaiingen gebracht en hij helpt ieverig mede, om verschillende nieuwe inrichtingen tot stand te brengen.

Zoo men ergens het leven oprecht geniet, zegt ons onze vriend, dan is het in Monaco, en hij heeft ons aangeraden, er een uitstapje naar te wagen, verzekerd als hij is, dat wij hem dank zullen weten voor zijnen raad en wij het niet bij een enkel

reisje zullen laten. Op minder dan twee dagen, komt men van België in Monaco. Bericht aan de liefhebbers!

Kronijk.

Antwerpen. - Aan de beoefenaars der vaderlandsche geschiedenis brengen wij in herinnering, dat de Belgische Academie van oudheidkunde de drie volgende prijsvragen uitgeschreven heeft: 1° Verhandeling over een oudheidkundig of geschiedkundig vraagstuk, betreffende het oude graafschap van Vlaanderen of het oude hertogdom van Brabant (prijs: 500 fr.); 2° de geschiedenis van den Grooten Raad van Mechelen (prijs: 500 fr.); 3° de geschiedenis der costumen van de stad Antwerpen en haren omtrek, sedert de oudste tijden tot aan de Brabantsche omwenteling (prijs: 500 fr.). De verhandelingen moeten in het Fransch of in het Vlaamsch gesteld en vóór 1 Februari 1873 vrachtvrij toegezonden zijn aan den heer secretaris Le Grand, Consciencestraat, n^r^ 22, te Antwerpen, bij wien het programma der wedstrijden en nadere inlichtingen te bekomen zijn. De schrijvers mogen hunne stukken niet onderteekenen met hunnen naam.

- *Verbond voor kunsten, letteren en wetenschappen.* Op 23 Februari, ten 8 1/2 ure, hield de heer Delmée, letterkundige te Doornik, eene verhandeling over Law en zijn stelsel.

Den 25e en volgende dagen waren de volgende tafereelen tentoongesteld:

J. VAN LUPPEN: een zeer schoon landschap, uit Moulins, nabij Dinant; 't is het fraaiste en meest dichterlijke stuk, welk wij nog van dezen meester te zien kregen. - A. PLUMOT: twee tafereelen, die, zoo in opvatting als kleur, van veel vooruitgang getuigen. - A. MARCKELBACH: een flink geschilderd potret, doch welk verre beneden het model blijft; overigens al te decoratief behandeld; den schilder niet waardig. - KAREL OOMS trok zich beter uit den slag met zijne afbeeldsels der jufvrouwen H... en vooral met het puike grijsaardsportret, dat door allen die het zagen zonder voorbehoud geroemd werd. - Ook P. VAN HAVERMAET leverde in de afbeeling van den heer Posno een meesterlijk gepenseeld portret. - A. DE KEYSER, WOLTERS on H. DE COCK zonden, volgens gewoonte, verdienstelijke landschappen. - Zoo MAETERLINCKS stukken veel aanleg verraden, zij verraden ook dat de schilder niet zorgvuldig teekent en ernstiger zou behooren te studeeren. - J. JANSSENS' gezicht op de boorden der Lesse, beviel ons minder dan vroeger door hem tentoongestelde stukken. - J. STOBBAERTS' schilderij, vol verdiensten als kleur, was slecht, zeer slecht geteekend;

de dominos zijner spelers moeten van die tafel afrijzen; waarom toch niet wat beter leeren teekenen? - J. NAUWENS: een eenvoudig doch verdienstelijk tafereeltje getiteld: *nog een beetje*, zijnde een kind dat in het afwezen zijner moeder tracht aan de vruchten te geraken, die in de keuken op de tafel liggen. - F. CRABEELS is en blijft een onzer goede schilders, maar hij moest zich meer aan een bepaald vak houden. *Het bezoek*, fraai als toon en kleur, mist eigenaardigheid als onderwerp. Zijn *onweer* is vol waarheid evenals *het park*, maar die *Fantazie* beviel ons niet. - A. DE BRAEKELEER, in zijnen *Wapensmid*, herinnerde ons als kleur de school van Leys van voor twintig jaren, iets wat het stuk niet onverdienstelijker maakt. De tegenstellingen en de verdeelingen van licht en donker zijn goed gekozen; het geheel is warm en aangenaam van kleur, ofschoon wij liefst eenig bijwerk hadden weggelaten gezien en de hond op den voorgrond te wenschen laat. - J. SOMERS' *Boekenliefhebbers*, alhoewel wat eentoonig van kleur en eenigszins stroef, zijn goed voorgestelde kloosterlingen. - DAVID COL schilderde in zijne *Twee oudjes* een paar aantrekkelijke toonbeelden. - J. MOERENHOUT: een verdienstelijk wintergezicht. - JAN MOERMANS' tweede tafereel getuigt van vooruitgang. - BOKS' kindertafereel zou veel winnen, indien de achtergrond wat stiller en het geheel eenvoudiger van kleur ware. Daarentegen vormen *De maalder, de zoon en de ezel*, in het tweede stuk van den heer Boks, eene zoo geestige als schilderachtige groep. - A. MOERMANS' *Nagerecht* bezit schoone hoedanigheden, maar de figuren missen leven. - VAN DEN DAELE, QUITTON en NEUHUYS stelden stukken ten toon, die als opvatting en kleur te wenschen laten.

Op 27 Februari gaf luitenant Muny lezing van een door hem vervaardigd dichtstuk, getiteld: *het slachtoffer der werkstaking;* daarna handelde hij over K.-L. Ledeganck[1] en zijne werken, vooral over des dichters meesterstuk, *De drie zustersteden.* De heer Muny verwierf een ruimen en welverdienden bijval.

Op 10 Maart was van den uitmuntenden LAMORINIÈRE een prachtig Vlaamsch herfstgezicht tentoongesteld, bestemd voor de Londensche tentoonstelling: door de reeds vergeelde bladeren der boomen ontwaart men de kom van een Vlaandersch dorp, de nederige huisjes rond het oude kerkje, op den voorgrond een moerassig rijk begroeid water, rechts en links flink gewassen boomen. 't Is een meesterstuk.

- Op 19 Maart had in de Sint-Jacobskerk de inhuldiging plaats van een nieuw St-Josephs-beeld, vervaardigd door den beeldhouwer De Vos.

- In 1871, op bl. 168, keurden wij het af, dat men in de St.-Josephskapel der hoofdkerk glasramen wilde plaatsen van Parijzisch maaksel. Door den heer Didron, van Parijs, is thans in Onze-Lieve-Vrouwekerk, in de kapel van het H. Sacrament, een groot glasraam geplaatst, geschonken door den heer Ullens-Geelhand. Het onderwerp is: ‘de H. Norbertus die den eeredienst van het H. Sacrament des altaars te Antwerpen herstelt, na de vernietiging der ketterij van Tanchelmus.’ Haasten wij ons te zeggen, dat het raam zeer schoone deelen bevat. De schilder heeft als onderwerp genomen het oogenblik, waarop de H. Norbertus, stichter der orde van Premonstreit, processiegewijs naar de kerk de hostiën terugbrengt welke gedurende de overheersching van Tanchelmus verborgen waren geworden. Deze feiten grepen plaats in de XIe eeuw. Doch in plaats dat de afgebeelde H. Norbertus zich begeven zou naar de kerk van Sint-Michielsabdy, waar hij destijds zijn verblijf hield, laat de glasschilder hem zeer ernstig naar *Onze-Lieve-Vrouwekerk* gaan, die toen nog niet

1 Zie over K.-L. Ledeganck, de *Vlaamsche Sshool* 1864 bl. 85.

gebouwd was. Daarenboven heeft hij zorg gedragen, om in de nabijheid der kerk de pomp van Quinten Massijs af te malen, en nog wel met het voetstuk dat er in 1847 door den bouwmeester P. Bourla werd onder aangebracht. De H. Norbertus, de vorm der remonstrantie en de kleedingstukken getuigen van evenveel geschiedkundige kennis. Het doet ons waarlijk spijt, dergelijke geschiedkundige zonden te moeten aanwijzen in een kunstwerk, welk Antwerpens prachtigste kerk versiert. 't Is eene ontsiering voor den tempel en wij betreuren haar des te meer, omdat onze eigene kunstbeoefenaars bewezen hebben, dat zij onder alle opzichten beter werk kunnen leveren en er dus geene reden hoegenaamd bestond, om aan vreemden boven hen de voorkeur te geven.

- Het comiteit ter oprichting van een gedenkteeken aan den heer oud-burgemeester J.-F. Loos doet een oproep aan de Belgische en de in België gevestigde vreemde kunstenaren, voor het inzenden der teekeningen van een gedenkteeken, welk 40,000 fr. zal mogen kosten. Het gedenkteeken zal zoodanig moeten zijn, dat het langs alle kanten zal kunnen gezien worden. De teekeningen met beschrijving in te zenden vóór 1 Juni 1872 aan den heer J. Van Bellingen, voorzitter van het comiteit, Schermersstraat 30, te Antwerpen. (Zie *Vl. School*, 1871, blz. 26.)

Mechelen. - De eerw. heer Th.-J.-E. Roucourt, leeraar van dichtkunde aan het klein seminarie, heeft een zeer aanbevelenswaardig werk laten verschijnen bij J. Ryckmans-Van Deuren, getiteld: *Proeve van Nederlandsche woordafleidkunde.* Zijn inzicht was niet, zegt de geachte schrijver, met eenen Jacob Grimm, met eenen Bopp, en meer andere voortreffelijke taalkenners, in den bodem der taal nieuwe wortels op te graven, en - gelijk Lulofs zegt - de uiterste en de zoo diep geschoten vezelen en weefsels der woorden op te delven; hij poogde slechts eenige voorname delfstoffen, door uitmuntende houweelen losgemaakt in de ertsgroeve der Germaansche taal, in een eenvoudig daglicht te brengen, en ze voor het nevelig oog van leerlingen zichtbaar te maken. Vele krachten worden er in Noord- en Zuid-Nederland, en vooral in het geleerde Duitschland, sedert eeuwen ingespannen, om tot eene volledige kennis der woordafleidkunde te geraken. Doch, al dat gestadig zwoegen brengt slechts voor eenige zeldzame taalgeleerden voordeel bij: het *profanum vulgus* blijft bij gebrek van aanvankelijke kennissen, dier ernstige studiën, navorschingen en ontdekkingen onbewust. 't Zijn die aanvankelijke leerstelsels die de eerw. heer Roucourt getracht heeft in zijn boek ter beschik-

king te stellen van de leerende jeugd, alsook van hen die, in een meer gevorderden ouderdom, aan de studie hunner moedertaal eenige uren aangenaam en nuttig besteden willen.

Brussel. - Door den heer Bochart is in den gemeenteraad voorgesteld een hulpgeld van 40,000 fr. 's jaars aan het Vlaamsch Tooneel te verleenen. Het voorstel, door eenige leden ondersteund, werd naar de commissie van schoone kunsten verzonden.

Aalst. - In eene der laatste zittingen van den gemeenteraad is kennis gegeven van e e n vertoogschrift van het *Davidsgenootschap*, strekkende om te verkrijgen, dat de Vlaamsche taal zou gebezigd worden in al de stukken uitgaande van het stedelijk bestuur. Wij hopen dat deze zoo billijke als rechtvaardge vraag zal aangenomen worden.

Zottegem. - Alhier is eene tooneelmaatschappij gesticht onder het voorzitterschap van den heer J.-B. Schollaert, met name: *de Zuigelingen van Polus.*

Buitenland.

Parijs. - Paturle's schilderijenverzameling, bestaande uit 27 stukken, is op 28 Februari verkocht en heeft 455,000 fr. opgebracht. De *Rustende ezels* en *Turksche kinderen met eene schildpad spelende*, van De Camps, golden 51,500 en 20,700 fr.; *Grietje in de kerk*, *Grietje de kerk verlatende*, *Grietje aan het spinnewiel*, *Faust in zijn studievertrek*, van Ary Scheffer, golden 40,000, 35,000, 5549 en 5050 fr.; de *Natchez*, van E. Delacroix, 19,000 fr., twee landschappen (weiden), van Brascassat, ieder 19,200 fr.; een stuk van Winterhalter (*Verhaal eener tiendaagsche gebeurtenis*,) 14,000 fr.; eene schilderij van Troyon, *Dieren vluchtende voor eenen storm*, 63,000 fr.; en een Leopold Robert, *Visschers aan de Adriatische-zee*, 83,000 fr. Dit stuk werd gekocht voor het museum van Neufchatel (Zwitserlsnd), de vaderstad van den beroemden schilder, die zich in 1835 zelfmoordde, volgens het schijnt ten gevolge van eene ongelukkige genegenheid die hij te Rome had opgevat voor prinses Charlotte Bonaparte, dochter van koning Joseph.

- Pereire's rijke schilderijenverzameling is verkocht en bracht één millioen zeven honderd vijf en tachtig duizend frank op. L. Robert, de *Pifferaris*, 40,000 fr.; Ary Scheffer, *Grietje aan de fontein*, 56,000 fr.; Robert Fleury, *keizer Karel in het klooster van St-Just*, 40,000 fr.; Meissonnier, *de Fluitspeler*, 56,100 fr.; *de Rooker*, 25,000 fr.; *OEdipus en de Sphinx*, door Ingres, 25,600 fr.; *De mirakelen van den H. Benedictus*, kopij naar Rubens, door E. Delacroix, 18,000 fr.; *De vluchting naar Egypte*, door De Camps, 15,150 fr. Op 4 Maart, in de vierde en laatste zitting, werden de Hollandsche en Vlaamsche tafereelen geveild. Zij gaven 416,080 fr., boven de kosten. Voor den *Ingang van een bosch, Een Hollandsch buitenverblijf* en *Een watermolen* van Hobbema betaalde men 81,000, 50,000 en 30,000 fr.; *Dieren aan eene vliet*, van N. Berchem, 42,000 fr.; *Landschap met dieren* van A. Cuyp, 9,200 fr.; *Ingang van eene burcht*, van Van der Heyden, 10,900 fr.; *Hollandsch binnenvertrek*, van Pieter De Hooch, 20,200 fr.; *De aardrijkskundige* en een maneschijn van A. Van der Neer, 17,200 en 5200 fr.; portret eener adellijke vrouw, van Aylon Van der Neer, 8200 fr.; *Een drinker, de kaartpartij* en *De herberg* van A. Van Ostade, 23,000, 8,000 en 8,100 fr.; een vrouwenportret van Frans Hals, 21,000 fr.; portret van Henriette van Bourbon, door Van Dyck, 9100 fr.; een bloementuil

met een nestje, van Van Huysum, 3020 fr.; eene valkenjacht, van Lingelbach, 1800 fr.; portret van admiraal Tromp, door Mieris, 8,500 fr.

Londen. - Prinses Alice van Hessen-Darmstadt, eene dochter van koningin Victoria, heeft een roman laten verschijnen onder den titel: *Onze gewoonten in Hessen.*

Weenen. - Het nijverheidspaleis, voor de wereldtentoonstelling van 1873, dienende voor de uitstalling der nijverheidsvoortbrengselen, is een werk van den Engelschen bouwmeester Scott Russell, door wien hier opgelost is het moeielijk vraagstuk, om de grootste tot nu toe bekende overdekte ruimte, zich zelve ondersteunende, in evenwicht te houden.

Het paleis bestaat uit eene galerij, van afstand tot afstand door dwarsloopende gaanderijen doorsneden. Het hoofdgebouw heeft eene lengte van 905 meters en eene breedte van 205 meters; het is in twee verdeeld, in de lengte, door eene groote ronde zaal, die 102 meters middellijn heeft en 79 hoog is. De hoofdgalerij is 25 meters breed; de dwarsloopende 15, op eene lengte van 75 meters; deze laatste galerijen zijn van elkander gescheiden door opene plaatsen van 35 meters breedte, dienende voor de stukken die in de opene lucht kunnen geplaatst worden. De geheele overdekte oppervlakte beslaat niet minder dan 103,000 vierkante meters, dat is meer dan 10 hectaren.

De halle voor de werktuigen zal 990 meters lang en 28 breed zijn. Beoosten het ronde kruispunt van den Prater, zal zich het paleis van schoone kunsten verheffen. Er zullen 6995 vierkante meters muren zijn voor de schilderijen. Dit gebouw zal omringd zijn door een bijzonder beluik dat, des noodig, zal kunnen gesloten worden.

Sterfgevallen.

GERARDUS-ANDREAS FONTAINE, letterzetter en meestergast in de drukkerij zijns vaders, is op 8 Maart te Antwerpen overleden, in nauwelijks 26-jarigen ouderdom. De begrafenis geschiedde den 10^{e}, onder een grooten toeloop en aan het graf werden drie redevoeringen uitgesproken. De zoo ontijdig overleden jonge man was een oud leerling der gemeenteschool van den heer J.-B. Toen en een der bekwaamste drukkers der stad. Hij onderscheidde zich door een schranderen geest en tal van goede hoedanigheden, die hem veler achting en genegenheid verwierven.

JACOBUS SELENS, leeraar aan de muziekschool en muziekmeester bij de burgerwacht te Antwerpen, is aldaar overleden op 13 Maart, oud 36 jaren, en den 16de met veel plechtigheid begraven. Aan het graf werden redevoeringen uitgesproken door den heer Benoit, bestuurder der muziekschool; J. David kolonel en Van Gehuchten, majoor der burgerwacht; J. Van den Dries, bestuurder van het dagblad *Escaut* en twee leerlingen der muziekschool. Het vroegtijdig afsterven van J. Selens is een wezenlijk verlies voor de Antwerpsche muziekschool.

Lord LONSDALE, de uitvinder der postzegels, is onlangs te Londen overleden in den ouderdom van 85 jaren.

De legende van den berkeboom.[1]

Als Pilatus, de stemme,
die kreet in zijn binnenst, te zwijgen
Dwingende, laflik de handen
gewasschen zich had en den Heiland
Overgeleverd aan 't grauw
van Jerusalem, tot de geesling,
Togen de beulen op zoek
naar houtrijs, waar ze de roeden
Zouden van binden, die 't lijf
doorstriemden des Konings der Joden.

Eerst ontwaarden hunne oogen
den vinnig prikkenden braamstruik;
Doch als hij hoorde waartoe
't wraakgierige rot hem begeerde,
Sloot hij, van gramschap huivrend,
de doornige takken te zamen,
Zóó dat de boozen, de handen
bebloed, naar elders zich spoedden.

Dra weer hielden ze stil
bij den meerboord, waar zich de rietstruik,
Hoogopschietende boven
de hem omringende kruiden,
Onvrijwillig vertoonde
den rondomspiedenden blikken:
Nauweliks was het hem echter
ter ooren gekomen waarop zij 't
Hadden gemunt, of hij schoot,
verontwaardigd, seffens de slanke
Dodden voorover, en die
ze aangrepen, die tuimelden vloekend
Neer in het meer, waaruit
zich te redden hun amper gelukte.

1 Zie *Boomen- en bloemenlegenden*, door Dr. K. Ledeganck, in de *Toekomst* 1870, blz. 420.

Als ze nu eindelik weer
van den schrik wat waren bekomen,
IJlden ze voort huns weegs,
voor de onheilspellende wenken
Doof en blind, ja dorstiger
steeds naar het bloed van den Godmensch,
Tot ze den berkboom zagen
en juichend daarhenen zich wendden.
Wat men van zin was, had
ook deze vernomen, maar juist als
Onder de menschen, zoo zijn
ook onder de planten ondankbren
Jegens den Schepper des Als,
den Regeerder van Hemel en Aarde...
Willig leende de berk
zijn getakte den gretigen snoeiers,
Die met de vracht op den rug
nu de baan insloegen ter stede.
Dies sprak Jezus, zeggend:
Tot krone verstrekke de braamrank
Mij, en de rietdod reike
men mij ten vorstliken scepter!
En wie ooit zich gedenkt
mijns lijdens ter wille der Menschheid,
Zie me, de doornen om 't hoofd
en den riethalm steeds in de rechter,
Zie alomme mijn beeld
met beiden vereenigd voor eeuwig...
Maar op den berkboom, welke
tot martelgetuig zich gebruiken
Liet, op den berkboom kleve
mijn vloek tot het einde der tijden!
Niemand zie er naar op
tenzij met verachtenden grimlach,
Ja! tot een schrikbeeld diene
hij immer den kindren der menschen!'

Sindsdien, kreupel en klein,
met neerwaartshangende takken,
Staat hij bij gracht en poel
heel treurig, van allen verlaten...
Enkel den straatmoosmeier,
die steviger bezems vandoen heeft,

Om, als het hoort, kort spel
met het slijk en de modder te spelen, -
En den magister, die graag,
in de plaats der versletene roede,
Welke zoo trouw meehielp
om het kwaad uit de kleinen te kloppen
Zich en de schooljeugd met
eene nieuwe verlangt te beschenken,
Ziet men van tijd tot tijd
op bezoek gaan bij den gevloekte.

Elsene, 1872.
FRANS DE CORT.

Cleomenes de Griek.
Een verhaal uit de tijden der vervolging onder Diocletiaan.

De avond viel over de stad die men te recht de ‘eeuwige’ noemt; over de stad die, sedert den dag dat het bloed van haren tweeden stichter, op hare wallen, die hij veracht had, vergoten werd, dwars door eeuwen van koningdommen, gemeenebesten, keizerrijken en ambten, tot op onze dagen beurtelings, de moeder, de meesteres of de dwingelande van Europa was. - Het is van Rome dat ik spreek - datzelfde Rome, de moeder der wereld, maar ach! hoe veranderd is zij niet!

Het tijdstip, waarop ons verhaal een aanvang neemt, is noch in de oude tijden van republikeinsche heerlijkheid, noch in de nieuwere tijden der pauselijke waardigheid geplaatst. Wij spreken van de stad der Zeven-Heuvelen, zooals zij bestond ten tijde van haren ondergaanden luister, wanneer de eeuw van Augustus verdwenen was en haar gelaten had in den staat eener vrouw, wier schitterende schoonheid afneemt, en die, evenals eene boeldeerne, haar zichtbaar verval achter kostbare sieraden tracht te verbergen, opdat men niet bemerken zou dat hare heerlijkheid en bevalligheid te zamen verzwinden. En toch, in 't midden van al die bouwvallen, welke door eeuwen van tweespalt, tusschen roofgierige rijksraden, woeste bevelvoerders en wreede of zedelooze keizers, veroorzaakt waren, zag de Eeuwige Stad er nog altijd overschoon uit. De staatkunde van Diocletiaan had den uitwendigen vrede bewerkt, en, de vervolgde christenen alleen uitgezonderd, genoten de stadburgers van Rome allen voorspoed.

Wij moeten thans onze lezers verplaatsen in een dier inwendige hovingen eener Romeinsche woning, zooals de ontdekking der onder de lava begravene steden, ze aan de nieuwsgierige blikken onzer eeuw doen kennen heeft. De heldere avondlucht drong er onbelemmerd binnen, en de spruitbron die in haar midden oprees, en hare wateren verscheidene voeten hoog wierp, veroorzaakte er een bestendig en harmonievol gedruisch. De dienstbodenvertrekken spreidden zich op drie zijden der hoving uit; de vierde was door een marmeren trap ingesloten, die naar eenen tuin leidde, waaruit de geuren der zuiderbloemen u tegenwaaiden, waar de oranjeappel als goud tusschen de bladeren glinsterde en waar de olijfboomen met vruchten rijk beladen stonden. Eene groote verscheidenheid van vogelen zongen tusschen het loover der boomen, tot wanneer beurtelings allen hun avondlied eindigden, en de nachtegaal alleen, zijne welluidende tonen aan het gemurmel der fontein bleef paren.

Wanneer de donkere wolken reeds gedeeltelijk de lucht overtrokken, en de avond ongevoelig tot nacht overging, trad er een jong meisje uit de huizing, en bleef alleen aan de fontein stil staan. Angstvallig blikte zij naar het Westen, waar de avondstar reeds flikkerde. Hare scherp afgeteekende, maar toch sierlijke wezenstrekken deden eene Romeinsche maagd kennen; hare kleedij, geheel van witte stoffen, deed kennen, dat zij van adellijke afkomst was; en toen zij, door 't wegnemen van haren sluier, haar schoon gevormd hoofd ontblootte, zag men, dat hare lokken van achter met gouden haarspelden opgehouden werden. Zij blikte nog eens naar het uitspansel, dan spoedde zij zich wederom naar de deur, waaruit zij gekomen was, en sprak met heldere doch lispelende stem: ‘Vader, het is tijd; de star zal weldra van den gezichteinder verdwijnen.’

Wanneer zij deze woorden geuit had, trad er een man te voorschijn, wiens jaren bewezen, dat zij, die hem vader noemde, een kind van zijne oude dagen zijn moest; zijn grijze schedel was bijna geheel van haar ontbloot, en zijne hooge, doch eenigszins magerige gestalte was gehuld in eenen toog van donkere kleur en ruw maaksel. Achter hem stapten er twee vrouwen, waarvan de voorste eene lamp droeg, wier licht haren persoon geheel bescheen. Zij was in den bloei der vrouwelijke ontwikkeling; elke trek van haar gelaat, elke blik van haar trotsch oog, elke beweging harer statige gestalte verried eene majestatische, verblindende schoonheid. De andere vrouw scheen eene Romeinsche matrone, van meer dan middelbaren leeftijd. De kleeding dezer beide vrouwen stak zeer af tegen die der maagd, welke eerst aan de fontein gestaan had, en wier reine witte kleederen zonder versierselen waren, terwijl de twee vrouwen veelkleurige kleederen droegen, en de armen en hals der jongste vrouw met glinsterende kleinooden bedekt waren.

Bedeesd ging de matrone tot hem die waarschijnlijk haar echtgenoot was en zegde: ‘Wilt ge dan toch gaan, Irenoeus, in weerwil gij het gevaar kent, waar gij u en uw kind aan bloot stelt?’

Hij keerde zich van haar af en, zijne dochter bij de hand nemende, ‘Kom, Moesa,’ sprak hij.

Nog eens riep zijne vrouw hem toe: ‘Irenoeus, indien er gevaar is, vertel mij alles. Uwe goden zijn de mijne niet, maar ik blijf toch uwe vrouw en de moeder van uw kind. Zeg mij, Moesa, waarheen gij met uwen vader gaat?’

De lippen van het jong meisje bewogen zich, doch een teeken van Irenoeus, deed haar zwijgen. De moeder begon te weenen; de gestrenge oude man, wiens hart deze tranen vermurwden, ging tot haar en zegde zachtjes: ‘Domitilla, mijne duurbare, steeds waart ge mij getrouw - gaarne zou ik de vrouw mijns harten alles vertrouwen, in weerwil zij eene aanbidster der valsche goden is; maar -’ en hij wendde de blikken naar de jonge vrouw die de lamp in de hand droeg.

Deze laatste bemerkte dezen oogslag, en het licht ten gronde plaatsende strekte zij met wilde krachtdadigheid de armen in de hoogte, schreeuwende: ‘Verdenkt ge mij, o vader? Ben ik het die gij meent u te kunnen verraden - ik, die ge sedert achttien jaren met liefde en zorg omringd hebt, evenals ware ik een kind van uw eigen bloed? En heb ik u niet even zoo bemind sedert den dag dat de weenende Grieksche slavin u volgde van de markt om uw kinderloos huis te verlevendigen? Och, vader, vader! gij beoordeelt Stratonicia zeer slecht.’

De toon harer stem en hare bewegingen gingen, van de verontwaardiging, tot eene zachte smeeking over; zij boog het hoofd, als door eene gevoelige wonde diep getroffen.

‘Ik doe u geen onrecht, Stratonicia,’ zegde Irenoeus kalm; ‘maar in deze woelige tijden, die huisgezin tegen huisgezin en den vader tegen zijn kind opruien, behooren wij een geheim goed te bewaren, wanneer er het leven niet van één, maar van velen aan afhangt. Het zij u en Domitilla genoeg te weten, dat ik en Moesa ons dezen nacht naar de plechtige vergadering onzer broederen begeven. Wààr deze vergadering plaats grijpt, zal noch wil ik u verklaren. Kom, mijne dochter.’

Moesa, die, gedurende deze samenspraak, nevens haren vader blijven staan was, kuste thans de hand harer moeder met den eerbied, die de Romeinsche jeugd immer ingeplant werd, en met een zacht ‘vaarwel, Stratonicia!’ volgde zij Irenoeus, den marmeren trap af. Wanneer zij den laatsten schemer van Moesa's witten sluier tusschen de oranjeboomen zien verdwijnen hadden, keerden Domitilla en hare aangenomene dochter in de woning terug.

Zij stapten door verscheidene zalen, wier rijkdom van de weelde der bewoners getuigde. De prachtige stoffen uit het Oosten, die koophandel en overwinning naar Rome overgevoerd hadden, waren in overvloed ten allen kante zichtbaar; de ingelegde vloeren en geschilderde wanden getuigden dat goeden smaak met pracht te zamen gegaan hadden. Alleenlijk kon men er deze bijzonderheid opmerken, dat in al die versieringen geen enkel menschelijk wezen afgebeeld was; geene groepen van dansende nimfen waren op de beschotten der muren geteekend; men zag er ook geene beelden van godheden, die gedeeltelijk als huiselijke versiersels en gedeeltelijk als voorwerpen van aanbidding gehouden werden, en met welke de Romeinen, ten tijde des vervals van hun rijk, gaarne hunne woningen opluisterden. Buiten deze bijzonderheid was het huis van Irenoeus, onder alle opzichten, wel geschikt voor eenen man van weelde en aanzien, zelfs in die tijden toen de eenvoudigheid van het oude Rome door de pracht der keizers was verdrongen.

Stratonicia en Domitilla kwamen eindelijk aan het gedeelte der huizing dat tot haren dienst ingericht was. Hier was geene uitzondering bij de versieringen gemaakt, en men zag er al de uitwendige zinnebeelden der te Rome aangebeden godheden. De kleine beelden der huiselijke haardgoden bekleedden hunne gewone plaats en daarvoren stonden reukoffers en lagen bloemkransen gestrooid. Aan de wanden prijkten de afbeeldsels van de koningin der jagers en den daggod; Juno, die door de Romeinsche vrouwen aanbeden werd, was daar afgeschilderd, benevens al de kleinere godheden van Griekenland en Rome. Alles wat schoon was, alles wat de kunst en den godsdienst pracht of volmaaktheid bijzette, was hier verzameld. Stratonicia en hare moeder legden zich op een dier paarschkleurige rustbedden, die het midden der zaal besloegen, neder, en bleven langen tijd stilzwijgend, terwijl ieder zich in zijne eigene gedachten verdiepte. Maar eindelijk sprak Domitilla, als onbewust eene uiting

aan hare stille gepeinzen gevende: ‘Ik wenschte dat Cleomenes hier ware! hij zou ons iets kunnen vertellen, dat onze vrees voor hen zou verminderen. Denkt gij dat hij komen zal, Stratonicia?’

De Grieksche maagd kon den hoogen blos niet verbergen, die deze naam op hare wangen veroorzaakte, en hare stem beefde toen ze antwoordde: ‘ik weet het niet, moeder, hoe zou ik het weten?

Domitilla boog zich tot haar en kuste haar voorhoofd. ‘Gij kunt mij niet bedriegen, gij, kind mijns harten, mij even duurbaar als mijne eigene Moesa, - ja, duurbaarder, want zij verzaakt het geloof harer moeder, om een nieuwen, vreemden godsdienst te omhelzen. Mijne Stratonicia, ik weet hoe lief deze jonge Griek u is.’

‘En moet ik over deze liefde blozen, moeder?’ vroeg het meisje, zich in hare volle lengte oprichtende, terwijl haar gelaat van geestdrift gloeide. ‘Is hij niet even edel als moedig en waardig? is hij niet het licht mijner oogen geweest, mijn geleider tot alles wat goed en schoon was, gedurende reeds verscheidene jaren? Beminde ik hem niet reeds, wanneer ik een kind was, omdat hij de taal mijner vaderen sprak, en mij van Griekenland vertelde? En hoef ik mij te schamen, omdat deze liefde heviger werd, tot wanneer zij een deel van mijn eigen leven uitmaakte? Sedert ik Cleomenes bemin, bemin ik alles wat een man kan veredelen. Moeder, moet ik om dergelijke gevoelens blozen?’

‘Gave Juno, dat hij u beminde zooals gij hem bemint!’ zei de moeder zachtjes: maar deze woorden hadden echter de ooren van Stratonicia bereikt, en hare begeestering sloeg onmiddellijk tot ontzenuwing over; hare gedaante scheen van eene trotsche waardigheid tot verslagenheid en wanhoop neder te zinken.

‘Ik zegde niet dat hij u niet bemint,’ voegde Domitilla er bij, ‘maar alleenlijk...’

‘Alleenlijk dat het wellicht voor mij niet is, dat hij zoo dikwijls de woning van Irenoeus bezoekt; dat het Moesa is, waarop zijne oogen met welgevallen rusten. Is het dit niet, wat ge mij zeggen wildet, moeder?’ vroeg Stratonicia droevig.

‘Ik zegde dat niet, mijn kind,’ antwoordde Domitilla. ‘Waarom zou hij u niet beminnen? Gij zijt immers eene geschikte vrouw voor hem - van dezelfde landstreek en denzelfden godsdienst, terwijl Moesa...’ - ‘Maar zij is jonger en schooner dan ik. Stil! antwoord mij niet - het is waar; wat hij het meest bemint, moet immers het schoonste zijn. En toch, ik beminde hem reeds, wanneer zij nog maar nauwelijks een

kind was, en hij ook, hij beminde mij dan - of ik geloofde het ten minste. O! vreugd mijner ziel! waarom hebt ge mij verlaten?'

De moeder stilde hare opgewondenheid zoodanig, dat Stratonicia eindelijk aan hare voeten nederknielde en haar hoofd tegen haren boezem rusten liet, bevende als een kind, doch gelaten.

'Zelfs wanneer hij gestemd is zooals ge meent,' zegde de kalme stem der vrouw van Irenoeus, 'dan nog zou er vrede voor u kunnen zijn. Uw geheim is slechts aan uw eigen hart en aan dat uwer moeder bekend: geen van beide zal u verraden, Stratonicia. Zelfs indien Cleomenes u niet beminde, indien hij met Moesa trouwde...'

'Ik zou sterven.'

'Toch niet; sterven is zoo gemakkelijk niet, zelfs wanneer het hart door zulken diepen angst overvallen is. Gij zijt jong, mijne dochter; gij weet niet, wat een mensch al lijden kan, zonder te sterven; *ik* weet het.' Stratonicia bemerkte zulkdanige huivering in de stem der matrone, dat zij ondervragend de oogen oplichtte.

Domitilla vervolgde: 'Twintig jaren lang ben ik reeds, als de vrouw van Irenoeus, geëerd en ontzien geworden; soms zelfs ben ik gelukkig geweest. Maar denkt gij, Stratonicia, dat mijn echtgenoot de liefde mijner jeugd wegdroeg? Eens beminde ik, evenals gij nu bemint; nog thans, hoewel oud en grijs, hoewel eene verwelkte bloem, herinner ik mij zijn beeld - zijne zachte minnende oogen - zijne welluidende, muzikale stem, die ik op dit oogenblik in mijn hart hoor weergalmen. Hij beminde mij eens - ik weet het; die oogen of die mond konden geene leugentaal spreken; maar zijne liefde veranderde van voorwerp, zooals dit somtijds gebeurt, en wellicht wist zij, die hij later opzocht, hem beter aan haar te kluisteren dan ik.'

'Maar de goden straften haar voor hare boosheid?' riep de maagd ongestuimig.

'Zwijg, Stratonicia. Gij, ten minste, moet zulke woorden tegen haar niet laten hooren, want zij was de moeder van Cleomenes.'

'Valsche vader, valsche zoon!' murmelde Stratonicia; en zich tegen den boezem van Domitilla nedervleiende, ontlastte de trotsche maagd haar verkropt gemoed in eenen vloed van tranen.

'Ge weet immers nog niet, of hij uwe zuster bemint, of dat zij hem bemint,' zegde de moeder, sussend.

'Zij moet hem beminnen, indien hij haar vrijdt.'

Een droeve grimlach betrok Domitilla's gelaat. 'Alle meisjes denken aldus. Maar kom, mijn kind, laat ons hierover zwijgen; de goden kunnen mijne Stratonicia nog gelukkig maken.'

Moeder en dochter spraken niet verder, en bleven stilzwijgend op hare rustbedden liggen. Het licht viel met al zijne klaarte op Stratonicia, en vertoonde elken trek van haar zoo uitstekend gevormd gelaat, de teedere handen, de ronde armen en de voeten in hunne witte sandalen; maar zij lag daar in eene uiterste zielesmart en achtte de schoonheid niet die het hart van Cleomenes niet winnen kon.

Het was niet lang naderhand dat *hij*, wien al de kloppingen haars harten toegewijd waren, zich voor Stratonicia bevond. Een enkele blik, op den jongen Griek geworpen, is voldoende, om 's meisjes liefde te doen begrijpen. Niet dat hij op het gelaat of in zijne lichaamsvormen de schoonheid bezat van het land waar de menschen helden, - waar de helden goden waren; neen, maar er was eene onzeggelijke bevalligheid in zijnen oogopslag, - in zijne stem, zoo gansch verschillend van die van andere menschen. Een vreemdeling, die Cleomenes zou aanschouwd of naar zijne woorden

geluisterd hebben, zou gevoeld hebben, dat hij zich in de tegenwoordigheid bevond van iemand die een sprankel van dat onsterflijk vuur, - het vernuft - ontvangen had.

Domitilla ontving Cleomenes met een zachten groet. Zij had hem immer lief gehad; want in weerwil hij het gelaat zijner moeder bezat, hij was met de stem zijns vaders begaafd; en eene vrouw herinnert zich altijd de klanken harer eerste liefde. Stratonicia reikte hem hare witte, koude hand toe: hare wangen behielden hunne kleur, en hare stem was krachtig, toen zij hem zegde: ‘wees welkom, Cleomenes.’

Hoe weinig begreep hij, dat *zij*, die zoo kalm hem aanstaarde, gaarne voor een enkel woord, zooals hij placht haar toe te spreken, haar leven voor zijne voeten zou geworpen hebben; hoe de lippen, die dezen kouden groet uitspraken, zouden geroepen hebben: ‘laat mij sterven, Cleomenes, laat mij sterven, in de vreugd die uwe liefde mij veroorzaakt!’

Maar Cleomenes wist niets van dat alles; zorgeloos blikte hij op hare verblindende schoonheid, want hij aanschouwde ze niet met de oogen der liefde - der liefde die de alledaagsche vormen als goddelijke doet voorkomen! Heusch en vriendelijk sprak hij tot beide vrouwen en staarde verder in het ronde, om eene derde te zoeken, die daar niet te vinden was.

‘Ik zag Irenoeus niet, toen ik binnenkwam, edele vrouw Domitilla,’ zeide hij, haar de eerbiedige benaming *domina*, den lievelingstitel der edele vrouwen in Rome, gevende. ‘En uwe dochter bevindt zich met u niet, zie ik. Beide toch zijn welvarend?’

Een zweem van angstvalligheid betrok het gelaat der matrone. ‘Als een oude en beproefde vriend des huizes, weet gij al onze geheimen, Cleomenes. Daarom durf ik u zeggen, dat mijn echtgenoot en zijn kind naar hunne nachtelijke godsdienstoefeningen gegaan zijn.’ - ‘Hoe durven een bejaard man en een meisje zich op dit uur, zonder beschermer, in de straten van Rome wagen?’ riep Cleomenes. ‘Het is zinneloosheid, Mevrouw! De stad viert een echt Bacchusfeest, ter gelegenheid der zegepraal door Gallienus behaald, en de benaming van christen is voldoende om spot en schimp te doen vreezen. Zij zullen ontdekt worden.’

‘De goden verhoeden 't!’ zuchtte de moeder; maar Stratonicia sprak geen woord.

‘En droeg Moesa de witte kleederen harer belofte, nu de Romeinsche vrouwen in karmozijnrood en goud gehuld zijn? Een enkele oogslag zal haar voor eene christene doen erkennen,’ murmelde de jongeling doodsbleek wordende; maar hij zag

moeders angstigen en smeekenden blik, en sprak niet verder; alleenlijk vroeg hij de plaats, waar Irenoeus en zijne dochter zich henen begeven hadden.

‘Ik weet het niet; hij wilde het ons niet zeggen!’ zuchtte Domitilla. ‘Eilaas, het is verschrikkelijk met eenen christen gehuwd te zijn!’ - ‘Spreek zoo niet,’ zegde Cleomenes, want hare woorden vielen als ijs op zijn geweten. ‘Maar ik mag niet

MANDARIJN.

langer hier blijven: ik zal hen gaan opzoeken. Wees getroost, mevrouw; liever zal ik sterven, dan eenig leed aan Moesa te laten overkomen.’ En een oogenblik nadien was hij verdwenen.

Stratonicia volgde hem met de blikken, en zich dan tot Domitilla wendende, die, in weerwil harer moederlijke droefheid, door de uitdrukking harer w a n h o o p getroffen was,

‘Moeder, zeide het meisje op een verschrikkelijk kalmen toon, ‘kunt ge nog twijfelen wie het is, die Cleomenes nu bemint?’

(Wordt voortgezet.)

Over de kleedij in China.

Gelijk alle volken der warme luchtstreken, dragen de Chinezen een wijd kleed. Dit bedekt, in de gedaante van onze nachtrokken of japons, het gansche lichaam, wordt door middel van eenige kleine, wijd van elkander staande, knoopen, met ludsen of koorden, vastgemaakt, en heeft wijde mouwen, welke, naar de handen toe, die er bijna geheel mede bedekt worden, smal toeloopen. Doorgaans bestaat dit opperkleed uit katoen of zijde, zwart of violet van kleur, en des zomers is hetzelve niet gevoederd. Men ziet soms twaalf of veertien, ja, bij tooneelspelers, vijftig zulke kleeden over elkander. In den winter worden zij, met katoen, of zelfs met pelterij, gevoederd, ja, men draagt soms eene soort van *spencer*, of halven rok, van pels daarover. Een gordel om het midden van het lijf dient te gelijk om wapens, tabakzak of andere kleine noodwendigheden te dragen. De landman draagt doorgaans slechts een wijd wambuis.

Onder het bovenkleed, worden lange katoenen of linnen of zijden onderkleederen gedragen, welke insgelijks bijna tot op de schoenen hangen. Het onderkleed, dat, in plaats van ons hemd, de huid bedekt, wordt doorgaans zoo lang aangehouden, tot het bijna van zelfs afvalt. Deze onzindelijkheid heeft zelfs bij de aanzienlijken, plaats; en zij is te erger, daar de Chinezen, tegen de gewoonte der overige Oosterlingen, volstrekt geene baden kennen. Men ziet bij hen ook geene zak- of neusdoeken; in plaats daarvan, gebruiken zij een stukje papier. Elk draagt wijde broeken van nanking of zijde, die het geheele been bedekken. De meeste Chinezen bedienen zich van laarzen, welke, gedeeltelijk van zijde, gedeeltelijk van nanking zijn gemaakt. De aanzienlijksten, zooals de keizer zelf, hebben ze van fluweel. Ook de schoenen, welke naar onze pantoffels gelijken, zijn van boven van nanking; derzelver zolen, gelijk ook die van de laarzen, zijn iets dikker, doch spoedig versleten.

De aanzienlijke standen dragen op het hoofd eene rondachtige, kegelvormige muts, die soms met kostbare pelterij omzoomd is. De staatsdienaren of a m b t e n a r e n hebben aan de muts een knop van verschillende kleuren; de kleur en de hoedanigheid van den steen, waaruit die knop bestaat, duiden den graad van de waardigheid dezer personen aan. Zoo bij voorbeeld is de muts van eenen mandarijn van de tweede orde met eenen grooten robijn versierd, die van de vierde met eenen saphir, die van den keizer zelven, ten minste voorheen, met eene groote parel. De gemeene Chinees heeft niets op het hoofd, of hij draagt, om zich tegen de zon te beschutten, een platten stroohoed. De geheele kleeding van een Chineschen boer kost nog g e e n e achttien frank, die van eenen werkman weinig meer, de dagelijksche kleeding van eenen mandarijn ruim honderd zestig frank, doch zijne staatsiekleeding meer dan vijfhonderd. In de meeste provinciën bestaat de geheele kleeding uit katoen; in de provincie Tschekiang uit zijde.

Het vrouwelijk geslacht onderscheidt zich, met opzicht tot den vorm der kleeding, niet veel van de mannen. Haar groot wambuis bedekt evenwel niet het geheele lichaam. De overrok reikt slechts tot aan de knie. De wijde broek is onder de kuiten vastgeknoopt, ten einde den kleinen voet te duidelijker te kunnen vertoonen. Het hoofd, dat, bij de mannen, tot op eene enkel

streng haar na, kaal geschoren is, behoudt bij de vrouwen al het haar. Dit wordt met natuurlijke en door kunst gemaakte bloemen, alsmede met gouden versierselen, doorvlochten. Twee groote haarnaalden van zilver, dikwijls ook slechts van koper, houden het van achteren in eenen knoop of eene streng omhoog. Sommige klassen van vrouwen, bij voorbeeld de vrouwen van de priesters, hebben schuinsche hoeden; eenige dragen ook eenen gouden of zilveren vogel, wiens uitgespreide vleugels de slapen van het hoofd omvatten; de lange staart vormt, op het midden van het hoofd, eene pluim. Daarbij blanketten zij zich sterk, zoowel rood als wit. De wenkbrauwen maken zij zwart; op de onderlip en op de kin verwen zij eene groote roode plek; zelfs de boerinnen gebruiken blanketsel.

Over de bedrijvigheid der Chinezen, zie men het artikel *de Ambachten in China*, jaargang 1871, bladz. 180.

Over de aantrekkingskracht.

II. Men geeft aan de aantrekkingskracht verschillende benamingen, volgens de omstandigheden en ook volgens hare uitwerksels: *zwaartekracht*, aantrekkingskracht der aarde op de lichamen die zich in hare nabijheid bevinden. De aantrekkingskracht op onzichtbaren afstand heeft de volgende verschillige benamingen: A *vereenigingskracht*, aantrekkingskracht der kleine gedeelten van een lichaam op die van een ander van verschilligen aard, zoodat er daardoor een nieuw samengesteld lichaam ontstaat; dusdanig is de kracht waardoor olie zich met potasch vereenigt om zeep uit te maken. De kennis en beziging dezer kracht is het voorwerp der scheikunde. - B *Aanhechtingskracht* (*adhaesio*), aantrekkingskracht van een lichaam op een ander bij aanraking. Men bewijst het bestaan dezer kracht, wanneer men een weinig water of olie tusschen twee stukken glas plaatst; het is met moeite dat men ze van elkander kan losmaken. Verders wordt deze kracht nog bewezen door menigvuldige dagelijksche verschijnsels. - C *Samenhangskracht* (*cohaesio*), aantrekkingskracht der kleine gedeelten van een en hetzelfde lichaam op elkander; dusdanig is de kracht waardoor de gedeelten van een stuk ijzer, enz., onderling aan elkander gehecht blijven. Men waardeert doorgaens de *samenhangskracht* der harde lichamen door het gewicht dat ze kunnen dragen zonder te breken. Houten balken van vijf meters lengte op eenen decimeter vierkant, in liggende richting geplaatst op hunne twee uiteinden, kunnen dragen als volgt:

Benaming der houtsoorten.	**Kilo.**
Pruimenhout	1447
Olm	1077
IJp	1037
Beuk	1032
Eik	1026
Hazelaar	1008
Appelboom	976

Kastanjeboom	957
Dennenboom (mast)	918
Notenboom	900
Perenboom	883
Berkenhout	853
Wilgenhout	850
Lindenhout	751
Italiaansche populier	586[1]

De samenhangskracht is ook de oorzaak van den wederstand der lichamen aan krachten die derzelver gedeelten aan tegenovergestelde trekkingen onderwerpen. Metalen draden van 2 millimeters lengte middellijn, kunnen dragen zonder te breken, als volgt:

Benaming.	**Kilo.**
IJzer	van 179 tot 196
Koper	van 175 tot 137
Witgoud	154,7
Zilver	68,2
Goud	85
Tin	24,2
Piauter (Zink)	12,7
Lood	9,7[2]

D[r]. F.-J. MATTHYSSENS.

Erratum.

- Het is bij misslag dat er onder de plaat bladz. 25 gedrukt is, *Samenstelling en teekening.* Men leze: ‘Eerste proef van sterkwaterplaat naar C. Jacque, door P.-J. Neuckens.’

Kampstrijd tot aanmoediging der teekenkunde en nijverheidskunst, ingericht door het Instituut van schoone kunsten te Mechelen. Programma en voorwaarden:

Art. 1 - Er zal te Mechelen, den 22 September 1872, voor alle Belgische nijverheidskunstenaars en werkers, een kampstrijd geopend worden.

Art. 2. - De kampstrijd is in 4 vakken verdeeld, te weten:

1 Quetelet, *Positions de physique.*
2 Quetelet, *Positions de physique.*

1e *Vak.* Nabootsing van hout en marmer. - De mededingers zijn verplicht vier stalen hout en vier stalen marmer te volmaken, op houten paneelen, van 0,80 × 50 en ten minste 0,015 dikte, met afgeronde hoeken en van ringgaten voorzien, te weten:

Hout: 1 staal Palissander, 1 Notelaar, 1 Eik, 1 Mahoni.

Marmer: 1 staal Koningsrood, 1 Zeegroen, 1 Waulsort. 1 Napoleon (blauw, grijs of roosverwig, volgens keus).

De prijzen zullen toegekend worden aan degenen welke, bij de beste uitvoering, de volmaakste nabootsing van de natuur zullen gevoegd hebben.

1e	Prijs.	Een zilveren verguld	eermetaal	en eene som van	100 fr.
2e	Prijs.	id.	eermetaal	id.	50 fr.

2e *Vak.* De teekening van eene reliquiekas in stralenden gothischen stijl, en een der drie navolgende voorwerpen: ciborie, kelk of remonstrantie, geteekend en uitgevoerd in metaal, en waarvan de stijl ter keuze gelaten is.

1e	Prijs,	Een zilveren verguld	eermetaal	en eene som van	100 fr.
2e	Prijs,	id	eermetaal	id.	50 fr.

3e *Vak.* Twee voorwerpen, gekend onder den naam van Dinanderie, geteekend en uitgevoerd in koper, te weten:

Eene amphora of tweeoorige kruik, hebben de ten minste 0,40c hoogte.

Eene schaal, hebbende ten minste 0,40c breedte.

1e	Prijs.	Een zilveren verguld	eermetaal	en eene som van	100 fr.
2e	Prijs.	id.	eermetaal	id.	50 fr.

4e *Vak.* 1o 6 teekeningen, van ten minste 0,08c breedte, voor Mechelsche kant.

Prijs. Een zilveren eermetaal.

2e Eene Mechelsche kant, uitgevoerd, van ten minste 0,08e breedte.

De werksters geboortig van Mechelen, of ten minste 10 jaren in deze stad verblijvende, zullen alleen aan dees vak mogen deel nemen.

Hun werk zal op het kussen moeten tentoongesteld worden.

1e	Prijs. Een eere-diploma en eene som van			125 fr.
2e	Prijs.	id.	id.	75 fr.

Er zal ook een eere-diploma toegekend worden aan den persoon die het werkhuis of de school bestiert.

Premiën van 25 tot 50 fr., tot het beloop van 200 fr., zullen toegewezen worden aan de kantwerksters, wier voortbrengselen, zonder op prijzen kunnen aanspraak te maken, verdienen aangemoedigd te worden.

Het Instituut behoudt zich het recht, gedeelten van de kanten aan te koopen, welke den eersten en den tweeden prijs behaald zullen hebben.

Art. 3. - Voor de 2e en 4e vakken zal er maar eene plaat mogen afgezonden worden(papier of carton), welke moet voorzien zijn van twee ringgaten, en waarop al de gevraagde teekeningen zullen moeten gesteld zijn. Deze zullen op de plaat mogen geteekend of er op vastgemaakt zijn.

De teekeningen voor de ciborie, den kelk of de remonstrantie moeten van natuurlijke grootte zijn. Die voor de reliquiekas is aan het goeddunken van den teekenaar gelaten.

Art. 4. - De mededingers zullen hunne teekeningen mogen kleuren en er alle inlichtingen bijvoegen, welke zij noodig oordeelen.

Art. 5. - Elke teekening of voorwerp, naar den kampstrijd gezonden, moet eene zinspreuk dragen, welke op het opschrift of adres van eenen gesloten brief moet herhaald worden. De brief zal de woonplaats aanduiden en de geboorte of naturalisatie-akte van den bewerker moeten bevatten, als ook eene kortbondige nota, behelzende op welke manier hij zijne voortbrengsels in den catalogus wil doen inschrijven.

Deze nota mag ook den verkoopprijs bevatten.

De, aan Mechelen vreemde kantwerksters, zullen, bij hunne geboorteakte, een officieel bewijs van ten minste 10 jaren verblijf in de stad, moeten voegen.

Art. 6. - De kampstrijder welke aan meer dan een vak zou deel nemen, is verplicht voor elk vak eene verschillende zinspreuk te gebruiken.

Art. 7. - Het genootschap zal het recht hebben, twee stalen hout en twee stalen marmer, alsook de teekeningen der overwinnaars te behouden. - Indien het zulks goedvindt, zal het ook de werken, welke eenige verdiensten aanbieden, mogen doen nabootsen. Nogtans zal het aan de overwinnaars toegelaten zijn hunne teekeningen, in het lokaal, na te maken.

Art. 8. - De nijverheidskunstenaars welke reeds een eersten prijs behaald hebben, in de vorige kampstrijden, door het genootschap uitgeschreven, mogen op die onderscheiding geene aanspraak meer maken, voor een der bovengemelde vakken in welke zij overwinnaars zouden geweest zijn.

Art. 9. - In geval van gelijke verdiensten, zullen de geldprijzen verdeeld worden; aan de jury is het veroorloofd zoovele eermetalen toe te kennen als er overwinnaars zijn.

In alle geval zal de jury alle beslissing mogen nemen welke zal noodig zijn, zonder dat er eenige terugeisching zal mogen gedaan worden.

Art. 10. - Eene jury (vreemd aan het genootschap) zal door het bestuur benoemd worden. De werkenzullen moeten oorspronkelijk zijn, en door de bewerkers zelven tentoongesteld worden. De uitslag van den kampstrijd zal oogenblikkelijk aan de overwinnaars bekend gemaakt worden en in de dagbladen ingelascht.

Art. 11. - De teekeningen zullen moeten door de nijverheid kunnen uitgevoerd worden.

Art. 12. - De kunstenaars of werklieden welke aan den kampstrijd willen deel nemen, zullen het moeten berichten, door vrachtvrije brieven, aan den geheimschrijver van het genootschap, Leopoldstraat, n^{r} 41, vóór den 1 Mei 1872. De voorwerpen en teekeningen zullen hem moeten toegezonden worden vóór den 8 September.

Art. 13. - De vervoerkosten zullen tot rekening der kampstrijders blijven; maar het vervoeren langs de ijzeren-wegen zal met eene vermindering van 50% geschieden.

Alle mogelijke zorgen zullen door het bestuur des genootschaps genomen worden, om de voorwerpen onbeschadigd terug te zenden, doch zonder verantwoordelijkheid voor mogelijke onheilen.

Art. 14. - De kanten van Brussel, Valencijn enz., zullen op de tentoonstelling aangenomen worden.

Eere diplomas zullen toegekend worden aan de schoonste verzamelingen van ten minste zes afgewerkte stukken.

Art. 15. - De uitreiking der prijzen zal in het openbaar geschieden. De plaats en de dag zullen later bekend gemaakt worden.

Art. 16. - De mededingers en tentoonstellers zijn verplicht alle bovengemelde voorwaarden te volbrengen, op straf van buiten den prijskamp gesloten te worden. De tentoonstellers zullen hunnen naam, hunne voornaamen en woonplaats moeten aanduiden.

Het is bovenal noodig dat allen zich naar het artikel 12 voegen, aangezien de uitspraak van den kampstrijd binnen de 14 eerste dagen der maand Augustus zal geschieden, en dat de brieven welke de kenspreuken en uitleggingen, noodig tot het opstellen van den catalogus behelzen, niet voor dit tijdstip mogen opengedaan worden.

Art. 17. - De mededingers en tentoonstellers zullen ook mogen voorwerpen of fragementen, welke in de bovennemelde vakken niet begrepen zijn, afzenden, om tentoongesteld te worden.

De geheimschrijver, L. MARLOW.

De voorzitter, F. DE CANNART D'HAMALE.

Kronijk.

Brussel. - De verkooping van 56 schilderijen, nagelaten

door den heer H. Olin, heeft 62,230 fr. opgebracht; men betaalde voor een stuk van Robie 4700 fr.; voor een stuk uit den eersten tijd van H. Leys, 4600 fr.; voor een twijfelachtigen Van der Meer, 4200 fr.; voor een aan Ruisdael toegeschreven landschap, 3700 fr.; voor twee aan Breughel toegeschrevene stukken 3500 fr.; voor een stuk van De Groux, 3000 fr.; voor een zeegezicht van Courbet, 2400 fr.; voor de *Waterhoos*, van denzelfde, 2300 fr. en voor eenen *Studiekop* van Courbet 1200 fr.; voor een landschapje van denzelfden schilder, dat, een dozijn jaren geleden, in de veiling van Becelaere, tegen 75 fr. werd toegewezen, betaalde men nu 620 fr.; twee studiekoppen van A. Stevens golden 1350 fr. en 1000 fr.; een zeestuk van Clays, 3100 fr.; twee schilderijtjes van Madou 1175 en 1000 fr; een avondgezicht van Lamorinière, 825 fr.; een stuk van Fourmois, 1650 fr.; een landschap van J. Dupré, 500 fr.; eene onbeduidende schets van Gallait, 1750 fr. (in de veiling van Becelaere gold zij 2000 fr.)

- De tentoonstelling van kunstvoorwerpen zal op 1 Augustus geopend en op 1 October gesloten worden.

- Volgens wordt gemeld, heeft de heer J.-A. Wolff, te Calcar, in de boekerij van den graaf van Lohe, een handschrift gevonden, bevattende 38,400 verzen van Jacob Van Maerlants' *Trojaanschen oorlog.* Het werk, waarvan men nog slechts 8000 verzen kende, schijnt geheel of nagenoeg volledig te zijn. Zie jaargang 1870, bladz. 122.

Leuven. - Bij de gebroeders Van Linthout is verschenen: ‘Verslag over de werkzaamheden van het taal- en letterlievend studentengenootschap *Met tijd en vlijt* (1870-1871), door C. Siffer, secretaris des genootschaps.’

Gent. - *Maatschappij ter bevordering van nijverheid en wetenschappen.* Een omzendbrief, gericht aan de kunstenaars, nijveraars en werklieden, herinnert dat ter gelegenheid der aanstaande algemeene kermis, ten lokale der maatschappij, evenals in voorgaande jaren, eene tentoonstelling van kunst- en nijverheidsvoorwerpen zal geopend worden. Twee achtereenvolgende proefnemingen hebben de overtuiging gegeven, dat dergelijke tentoonstellingen voordeelig werken op den geest van den aanschouwer, en een wezenlijk goeden invloed uitoefenen op den werkman, zoo onder het opzicht van betrachting naar volmaakte uitvoering, als van zucht naar eigen vinding. Immers, in die tentoonstellingen gevoelt de werkman zich te huis, omdat zij plaats hebben op dagen en uren dat hij vrij is, omdat de ingang kosteloos is en hij er voortbrengselen ontmoet van medegezellen, waarover hij kan oordeelen en spreken.

Intusschen wordt hij ook ingewijd met dingen, waarover hij zich wellicht tot dan toe nog geen gedacht kon vormen, zooals voornamelijk in de laatste tentoonstelling is gebleken. Werktuigen en gereedschappen maken zijne bewondering gaande, electrieke en natuurkundige toestellen, waarmede zooals verleden jaar openbare proefnemingen worden gedaan, doen in hem de zucht naar wetenschap ontstaan of vermeerderen; het aanschouwen der heerlijke voortbrengselen van schilder-, beeldhouw-, graveer-, bouw- en lichtteekenkunde ontwikkelt in hem het gevoel van het schoone, terwijl prachtige meubelen, voortreffelijke stalen van hout en marmerschilderingen, rijke tapijten en borduurwerk, meesterstukken van draai-, schrijn-, zink- en schoenwerk enz., zijne aandacht boeien.

Dat bij den vlijtigen en schranderen werkman, door het bezoeken zulker tentoonstellingen de lust opgewekt wordt om te trachten ook de voortbrengselen van zijn werk onder het oog van het publiek te brengen, schijnt ons derhalve buiten

twijfel, en met genoegen is bij de laatste tentoonstelling vastgesteld, dat reeds op dit gebied een stap is vooruitgedaan. Ook de uitslag van de tombola voor het aankoopen van tentoongestelde voorwerpen mag mede in aanmerking genomen worden, daar verleden jaar hieraan eene som van meer dan duizend franken besteed werd.

Door het houden van tentoonstellingen waar kunst en nijverheid elkander de hand reiken, waar voortbrengselen van met geest bezielde werklieden nevens die van ervarene meesters prijken, denken de inrichters (voorzitter, de heer L. SCHEPENS, secretaris, de heer L. BRUYNEEL), in eene leemte te voorzien. Door den werkman gelegenheid te geven de voortbrengselen van zijn vernuft onder het oog van het publiek te brengen, wil men hem aansporen tot meerdere volmaking, studie en eigen vinding, en tevens aan de plaatselijke kleine nijverheid gelegenheid geven om zich te doen waardeeren.

Luik. - Een nijveraar dezer stad heeft aan het gemeentebestuur een plaasteren standbeeld geschonken, voorstellende: *Genoveva van Brabant*, door W. Geefs. Het zal in de galerij der academie van schoone kunsten bijgezet worden.

Buitenland.

Dusseldorp. - In den nacht van 29 Maart is de stedelijke academie in asch gelegd, door eenen brand die in het aanpalende Paleis der Staten was ontstaan. De merkwaardige verzameling der kopergravuren is kunnen gered worden. De werkplaatsen der kunstschilders Molitor, Massen, Ittenbach, Deger, Muller, Keller, Roeting en anderen zijn vernield, met alles wat er in was. Van Muller ging een bijna voltooid groot altaarstuk, waaraan hij sedert vier jaren werkte, verloren. Het Rijnsch Westfaalsche Kunstverein verloor in den brand al zijne archieven, zijne verzamelingen van koperen platen, gegraveerde platen en oorspronkelijke teekeningen. De kopergravuurschool en de klassen van landschapschildering zijn verloren. De schade is onberekenbaar. Volgens het schijnt, werd de ramp door eenen schouwbrand in 't gebouw der Staten veroorzaakt.

- Er zal een gedenkteeken worden opgericht ter herinnering aan de zegepralen, door de Duitsche legers behaald aan den oever van den Rijn, in de nabijheid van de plaats waar de Nahe zich in den Rijn stort, op een der toppen van het Niederwald, 500 voet boven den spiegel der rivier. Alle Duitsche kunstbeoefenaren zijn opgeroepen, om aan den wedstrijd deel te nemen. De kosten der uitvoering van het gedenkteeken mogen de 250,000 thalers niet te boven gaan. Aan den overwinnaar in dien wedstrijd zal een prijs van 3000 thalers worden geschonken; aan het tweede ontwerp in rang 1000 en aan het derde eene premie van 500 th. worden toegekend. Modellen en teekeningen moeten voor 1 September ingeleverd zijn.

De lammergier.

De hier afgebeelde roofvogel is een lammergier, in de wetenschap gekend onder de benamingen *Vultur barbatus* en *Gypaëtos barbatus*. Hij maakt den overgang tusschen de familie der arenden en der gieren uit. De kop en hals zijn bevederd en aan den wortel van de onderkaak draagt hij eenen vederbaard. Hij woont op de hooge bergen van Zuid-Europa en West-Azië. Men vindt hem zoowel in Siberië als op de Alpen. De plaatsen waar hij zijne nesten bouwt, zijn zoo weinig toegankelijk, dat sommige natuuronderzoekers en onder andere de verdienstelijke J.-Alb. Uilkens beweren, dat dezelve nog nooit door menschen gevonden zijn. Wij beschouwen deze bewering als zeer gewaagd.

De lammergier is de grootste Europesche vogel. Uitgestrekt, meten zijne vleugels meer dan 2 1/4 meter. Hij voedt zich met geiten, gemzen, hazen, konijnen, wilde katten, lammeren en dergelijke die hij doodt, door ze van groote hoogten neer te werpen. Hij valt ook wel kinderen aan.

Aan de verhalen, volgens welke lammergieren of arenden kinderen en schapen zouden wegvoeren, verdient geen geloof te worden gehecht. De heeren Bosch en Degenhart doen in hunne beknopte natuurlijke historie hieromtrent zeer te recht opmerken, dat geen vogel veel meer kan dragen, dan hij zelf zwaar is en zij hunne prooi slechts kunnen wegvoeren, na die verscheurd te hebben.

Men heeft beweerd dat de lammergier, wanneer hij door den honger gedwongen is, den reebok weet te doen verschrik-

ken en onvoorzichtig in eene bergkloof doet springen, waar niemand, buiten de roofvogels, 't verongelukte dier vervolgen kan. Als, zegt een schrijver, het beest gebroken, gekneusd of gekwetst zijd eigen zelve daar dood geworsteld heeft of uitgehonderd is blijven liggen, komt hij op zijne zware vlerken, traagzaam neergedaald, om zijne verslindende maag te verlustigen.

De kop van den lammergier is vol pluimen, de bek hard, sterk en fel gekromd aan het uiteinde; zijne korte en niet sterke pooten staan vol pluimen tot aan de betrekkelijk kleine klauwen; zijne lange en puntvormige vleugelen gelijken aan die van den arend; de oogen zijn gelijk met den kop.

Er zijn lammergieren geschoten, die tusschen de 18 en 20 pond zwaar wogen.

De Antwerpsche dierentuin bezit een levenden lammergier, van de Zwitsersche Alpen afkomstig. De kop, de borst en het onderlijf van dezen vogel zijn wit, de vleugelen en de rug zwart, zooals hij hier is afgebeeld.

Cleomenes de Griek.
Een verhaal uit de tijden der vervolging onder Diocletiaan.
II.

In een der verborgenste wendigen der doodengroeven welke zich onder de hoofdstad uitstrekken - eene stad der dooden onder die der levenden - was er een klein getal aanbidders, de vervolgde christenen van Rome, vergaderd. Onder hen zag men er van alle standen en allen ouderdom; van de edele mevrouw af, die met hare met juweelen bezette sandalen in de straten niet zou willen treden, tot den ouden blinden bedelaar toe, die wel bestond, doch die men nauwelijks zou durven zeggen hebben het leven te genieten. Jong en oud, edel en plebejer, rijk en arm, allen versmolten hunne stem tot een enkel lofgezang, knielden te zamen, en aten het geheimnisvolle brood der algemeene liefde en broederlijke vereeniging. Rond hen lagen de beenderen der overledenen verstrooid, als eene sprakelooze waarschuwing dat allen eens in hetzelfde stof moesten vergaan. In het midden des nachts, in die duistere plaatsen vol graven, steeg de stem des gebeds en der dankbaarheid, ten hemel. Menigeen verhief zijne stem, van nevens de grafsteden die zijne doode verwanten aan het oog onttrokken, in de volle bewustheid, dat reeds morgen misschien hij zelf eene rustplaats in hetzelfde graf zou komen zoeken. Hoe ernstig, hoe plechtig moet de bede in dergelijke omstandigheid niet geweest zijn!

Onder de vergadering bevond zich ook Irenoeus en zijne dochter. Wanneer de avonddienst des Sabbathdags geëindigd was, trad er een priester, een oud man, die voorkwam als hadde hij zijne heilige bestemming uit den mond der apostelen zelven ontvangen, vooruit. Zijne woorden waren weinig talrijk en eenvoudig; er was geene welsprekendheid op zijne lippen; hij sprak als een ernstig man tot ernstige toehoorders, voor welke elke volzin een vraagstuk van leven en dood besloot. Achter hem waren er anderen die hunne broederen toespraken, en onder deze was ook Irenoeus. Eindelijk werden de sacramenten der kerk, die slechts in het geheim konden geëerd worden, plechtig toegediend. Kinderen, wier vaderen door het vuur, door 't zwaard en den muil der wilde dieren om hun geloof gesneuveld waren, werden door moeders weduwen aangebracht, om tot dezelfde heilige vereeniging ingewijd te worden. De ouden, de zieken, voor wien deze nacht misschien de laatste hunner geloofsbelijdenis

zijn zou, ontvingen de gebeden en vertroostingen van den godsdienst; en dan werd de vreemdste plechtigheid van allen, in dezen somberen tempel, een huwelijk, ingezegend.

De bruid was jong en met een lief gelaat bedeeld; haar echtgenoot, een groot, sterk gebouwd Romein, had ruwe handen, harde gelaatstrekken, en toch was hij niet geheel beroofd van de zachte uitdrukking die de ware godsvrucht en teedere menschenliefde medebrengt.

Het was indrukwekkend, de verbindende woorden op zulk uur en in dergelijke plaats te hooren uitspreken; de liefde te zien zegepralen, over gevaar, vervolging en dood. Wanneer de plechtigheid geëindigd was, sprak de priester tot de nieuw gehuwden:

'Mijne kinderen, wellicht zijn er onder ons, die zeggen dat ik slecht handelde, in het toedienen van dit heilig sacrament; - dat ten allen tijde en bijzonderlijk op dit tijdstip van onrust, gij best onvereenigd uwen God zoudt dienen. Maar *ik* zeg dit niet, - ik durf niet. Weest gezegend, en bewaart uwe trouw tot den dood - hoe nakend of hoe verwijderd de dood van u nog is, weet God alleen. Uw vader, Rufinus, die de martelaarskroon behaalde toen gij nog een kind waart, ligt onder uwe voeten begraven; breek nooit de verbintenis, boven zijne geheiligde asch aangegaan. En gij, Metella, die met uwen echtgenoot in alles vereenigd zijt - en bijzonderlijk in hetzelfde heilig geloof - wees dankbaar omdat gij in dit leven of, in de eeuwigheid, nooit van elkander zult gescheiden worden. Eilaas! voor diegenen onder ons, die met den heiligen band des huwelijks aan ongeloovigen verbonden zijn; maar wee over hen, die, volkomen vrij, zich met afgodendienaars vereenigen! Lijden, smart en wroeging zullen hun deel in dit leven zijn, en de eeuwige gramschap in het toekomende!'

'Amen! Amen!' sprak de stem van Irenoeus, de door schrik veroorzaakte stilte brekende, die 's priesters krachtige woorden ontstaan deden.

Moesa hield het gelaat achter haren sluier verborgen, en toen zij nederknielde, boog hare gestalte als ontzenuwd ten gronde en eene zichtbare huivering doorliep hare ledematen. Maar niemand bemerkte hare ontsteltenis; allen waren te diep in hunne eigene gedachten verslonden. Na eene plechtige zegening verwijderde de bruidegom zich met zijne vrouw, en geheel de vergadering knielde neder om het afscheidsgebed te zeggen.

De wachten, die op een kleinen afstand uitgezet waren en den trap naar de doodengroeven bewaakten, ontwaarden plotselings eene schaduwe, die langs den dampigen wand voort-

gleed. Lager en lager, nader en nader kwam het schrikbarend spook vooruit; in die doodenplaats ware het genoeg geweest om eene bijgeloovige vrees onder de vergadering te veroorzaken; maar de christenen kenden geene vrees, uitgezonderd diegene welke de levenden hun inboezemden. Een der wachten, een blind man die een bijzonder scherp gehoor bezat, sprong van zijne zitplaats recht en zegde in een verhaast gelispel:

'Broederen, de dood bedreigt ons. Ik hoor voetstappen en gerucht van wapenen.'

Een oogenblik nadien hadden de krijgsmannen van Diocletiaan zich op de nog steeds knielende geloovigen geworpen, en het stil gemurmel der gebeden, werd door geschreeuw, door klachten en verwenschingen opgevolgd. Alles was verwarring en wanhoop. Eenigen vonden den dood in hunne worsteling met de soldaten, weinigen door hunne wapens; want het was de wensch der vervolgers dat de christenen niet zouden sterven in een afgezonderd gevecht, maar door de folteringen eens tragen marteldoods. In de worsteling waren bijna al de fakkels uitgedoofd: en aan menigeen scheen de dood verschrikkelijker sedert zij in de duisternis toegebracht werd. Anderen zagen in den donker hunne eenigste hoop op veiligheid, en met de wendingen der groeven wel bekend, drongen zij dwars door de aanvallers naar den uitweg. Onder hen, die aldus de vlucht namen, bevonden zich de beide nieuwe gehuwden.

Irenoeus echter trachtte niet te worstelen noch te ontkomen: hij stond recht waar hij nedergeknield had, in de duisternis onopgemerkt door de krijgsknechten; ontzenuwd en bewusteloos van schrik, lag zijne dochter als een kind tusschen zijne nog krachtvolle armen. Eindelijk raakte hem iemand den schouder met vastheid aan; de aanraking was echter te zacht om van eenen vijand te komen; eene lispelende stem drong hem in het oor:

'Indien ge wilt gered worden, Irenoeus, kom dan.'

Op hetzelfde oogenblik trad een Romeinsch soldaat voorwaarts om hen te vatten; maar dezelfde stem sprak thans op een luiden gebiedenden toon, dien zelf Moesa uit hare bewusteloosheid rukte:

'Dit zijn mijne gevangenen, laat hen los.'

De soldaat murmelde eene verschooning, en verwijderde zich.

'Geef mij uwen last te dragen, Irenoeus, en kom mede, sprak fluisterend de stem, welke Irenoeus nu herkende voor die van Cleomenes den Griek.

Hij nam Moesa uit de armen haars vaders in de zijne, en leidde hen schijnbaar als zijne gevangenen tot aan den voet des traps. Nauwelijks waren zij tot daar gekomen, toen zij daar boven het gerucht eener worsteling hoorden; zij vernamen het angstgeschreeuw eener vrouw, gevolgd door eenen val. Voor hunne voeten zagen zij de gewonde en deerlijk verminkte ledematen van twee ongelukkigen liggen, die van boven den hoogen trap naar beneden geploft waren. Zelfs in de laatste worsteling tegen den dood en in weerwil van hunnen val, bleven hunne armen rond elkander gestrengeld. Irenoeus aanschouwde de doode lichamen; het waren Rufinus en Metella, de nieuwgehuwde bruid en bruidegom.

De Griek, steeds Moesa als zijn gevangene in de armen dragende, stapte met haar en met Irenoeus voorbij de worstelenden, de gevangenen en de dooden, door lange gangen, waar zij tastend hun eenen weg moesten zoeken, of somtijds de spokige inwoners moesten ter zijde schuiven. Voorwaarts, steeds voorwaarts. Dwars door al wat vreeselijk en verschrikkelijk is, naar de gezegende opene lucht der bovenaardsche wereld. De dag begon juist aan te breken, toen zij uit de doodengroeven te voorschijn

traden. De stad was stil en nog geheel in de duisternis gehuld, uitgezonderd dat een flauwe schemer des dageraads op den Palatijnschen heuvel scheen te rusten. De frissche morgenlucht riep Moesa tot het bewustzijn terug en Cleomenes bevrijdde zich van zijnen duurbaaren last, doch bleef nog immer hare zwakke schreden ondersteunen; de oude man volgde hen op de hielen. Zonder een woord tot elkander te spreken, stapten zij voort door de eenzame straten der stad, waar de uitspattingen des nachts eindelijk opgehouden, maar toch genoeg teekens na zich gelaten hadden in de gebrokene loovertwijgen en de met wijn besmeurde bloemenkransen die den grond bedekten. Hier en daar stapten zij voorbij een klein getal slapende drinkebroers, die thans in de opene lucht, in een volkomen staat van hulpelooze bedwelming gedompeld lagen. Buiten deze, schenen de beelden der Romeinsche godheden, die in de hoeken der straten geplaatst en nog bekleed waren met de onverwelkte bloemenkransen die men er omgehangen had, de eenigste te zijn om de straten te bevolken. Deze tafereelen deden den gestrengen ijveraar Irenoeus telkens de oogen afwenden en de kleederen zich dichter om het lichaam sluiten, als vreesde hij door de aanraking van een gehaten afgod in het voorbijgaan besmet te worden.

Zij verlieten de stad, en kwamen door de frissche lieve vallei van Egeria op de baan naar Osstia; zij naderden weldra de woning van Irenoeus. Daar hield de oude man stil, nam zijne dochter uit de handen van haren jongen beschermer en zegde: ‘Wij moeten hier scheiden, Cleomenes. Ik weet niet of ik u danken moet om mijn ellendig leven gered te hebben! Vaarwel, Cleomenes! Gij zijt van de onzen niet, maar moge het God believen u eens tot betere gevoelens te leiden!’

In stille godsvrucht richtte Irenoeus de blikken hemelwaarts, terwijl Moesa hare hand op die van Cleomenes legde, en hem zachtjes zegde: ‘De woorden mijns vaders zijn koud; maar zijne dankbaarheid is al zoo warm als de mijne. Immer zal ik mij herinneren, dat Cleomenes zijn leven waagde, om dat van Moesa te redden.’

‘Omdat dit leven voor Cleomenes tien duizend maal meer waarde bezat dan zijn eigen,’ antwoordde de Griek stil. Deze woorden maakten een diepen indruk op het meisje; zij sloeg de blikken nederwaarts, trok hare hand terug uit de warme drukking van die van Cleomenes en verwijderde zich met een haastig uitgesproken vaarwel. Maar nadat hij vertrokken was, blikte zij hem lang en strak achterna, en

een traan kwam in hare zachte oogen parelen. Haar vader keerde zich om en zag het:

‘Moesa,’ zegde hij, en de ernstige gestrengheid van den toon zijner stem beving haar met vrees, ‘de dochter van Irenoeus moet geene tranen verspillen voor een afgodendienaar. Herinner u de woorden welke dezen nacht gesproken werden, na de vereeniging dergenen, die, hoewel thans dood, toch eeuwig gelukkig zijn. Gij hebt de vervloeking gehoord - neem acht!’

En Irenoeus leidde zijne dochter verder, tot zijne eigene woning.

(Wordt voortgezet.)

Over de aantrekkingskracht.

III. Een der bijzonderste bewijzen der aantrekkingskracht op onzichtbaren afstand, is de kristalvorming van menigvuldige harde lichamen, alvorens tot vloeibaarheid gebracht, hetzij door smelting, hetzij door oplossing in vloeistoffen; dusdanig is de kristalvorming van verschillige delfstoffen, dusdanig is die van de suiker, van het zout, enz.

Ten opzichte der kristalachtige lichamen, zullen wij, met den beroemden natuurkundige Hauy, twee soorten van vormen onderscheiden, te weten: de *kristalvorm van tweede maaksel*, onder welken de kristalachtige lichamen zich in de natuur aanbieden, en de *oorspronkelijke kristalvorm*, welken het kristalachtig lichaam eindelijk bij afschilfering bekomt.

De kristalvormen van het tweede maaksel zijn oneindig verschillig. Tot hiertoe kent men maar zes oorspronkelijke kristalvormen: 1° de zesvlakkige vorm of *parallelipipedum.* (n^{r} 1); 2° de achtvlakkige vorm of *octaëder*, (n^{r} 2); 3° de viervlakkige vorm of *tetraëder* (n^{r} 3); 4° de zesvlakkige zuil of *prisma hexaëder* (n^{r} 4); 5° de twaalf vierkantvlakkige vorm of *chomboïdale dodecaëder*, (n^{r} 5); 6° de twaalf driekantvlakkige vorm of *driehoekige dodecaëder* (n^{r} 6).

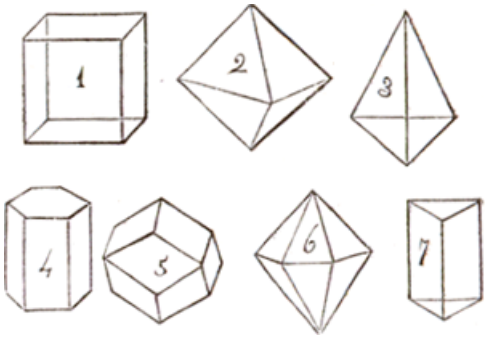

De oorspronkelijke kristalvormen kunnen op hunne beurt in kleine gedeelten, allen van gelijken vorm voor het zelfde kristalachtig lichaam, verdeeld worden. Deze vorm is drieërlei; te weten: de zesvlakkige vorm of vierhoekige zuil, (n^{r} 1), de viervlakkige vorm of driehoekige spitszuil (n^{r} 3), en de vijfvlakkige vorm of driehoekige zuil (n^{r} 7).

D^{r}. F.-J. MATTHYSSENS.

Wijsheid.

Dikwijls denken wij wijzer te zijn geworden, wanneer alleen oude vooroordeelen voor nieuwe in ons hebben plaats gemaakt.

Mijn Lentelied.

Lente's zachte zonnestralen
Geven weer den stillen dalen
Vreugd terug en levenslust;
Winters nevlig floers verdwijnt nu;
Lente's warme lucht verschijnt nu,
Die Natuur weer wakker kust.

Die zonne, zoo zoet, zoo weldadig, zoo blij,
Die weldoende luchten
Met heure genuchten,
Die zon en die luchten, Joanna, zijt gij!

Weder hoort men 't vroolijk klatren
Van des beekjes zilvren watren,
Die al kabblend voorwaarts vliên;
Spelend lekken zij de zoomen,
Kussen 't loof der wilgenboomen
Voor de lommer, die zij biên.

Die zilveren watren, die kabblen zoo blij,
Die vruchtbaarheid geven,
De planten doen leven,
Dat zuivere beekje, Joanna, zijt gij!

In het zachte mos gedoken,
Onder 't struikgewas verstoken,
Bloeit het klein viooltje weêr;
't Schittert niet met fraaie kleuren,
Maar behaagt door zoete geuren,
't Nedrig bloempje, lief en teêr

't Viooltje, die eerstling der lente, zoo blij,
Wiens geuren ons boeien,
Schoon 't duister 't ziet groeien,
Dat nederig bloempje, Joanna, zijt gij!

Door de warme lentezonne,
Ziet men bij de heldre bronne
Of aan 's beekjes groenen kant,
Zich eene andere bloem ontsluiten,
Rein van binnen, rein van buiten,
Meibloem heet die geurge plant.

Die meibloem (ook lelie der dalen heet zij),
Bemind om heur reinheid,
Heur teêrheid en kleinheid,
Die lelie der dalen, Joanna, zijt gij!

PIETER VIERHOUT.

Monte-Carlo.

In eene vorige aflevering,

blz. 36 en volgende, gaven wij een gezicht op de stad Monaco, vergezeld van eene kortbondige bes c h r i j v i n g . Als een vervolg daarop, deelen wij thans eene afbeelding van Monte-Carlo mede. Deze p l a a t s wordt als het lustoord van Monaco beschouwd. Er v e r h e f f e n zich prachtige paleizen, in den Griekschen en Italiaanschen bouwtrant, waaraan het kostbare marmer niet gespaard is. Zij zijn omringd van heerlijke parken en hoven, waaruit de geur der bloemen den bezoekers verkwikkelijk tegen waait met de opwekkende koelte van de Middellandschezee, die, als een o c e a a n van vloeiend goud, tintelend onder de stralen der zon, een panorama uitmaakt, waarvan de schoonheid niet te beschrijven is. Monte-Carlo wordt dan ook een lustverblijf genoemd, waarvan de weerga nergens bestaat. 't Is wel niet moeielijk om in andere landen plaatsen aan te wijzen, die kasteelen en paleizen bezitten welke zoo schoon zijn als de gebouwen van Monte-Carlo. 't Is zelfs niet moeielijk om er nog veel prachtigere te vinden. Maar nergens vindt men eene zoo milde en weelderige natuur als daar; nergens vindt men eene ligging zoo uitgelezen als die van Monte-Carlo. Men zou zeggen, dat het een hoek is van het aardsch paradijs.

F.B.

Losse aanteekeningen.

De afschrik is een pijnlijk gevoel, dat zoowel door de inbeelding als door de wezenlijkheid wordt verwekt. Doch het is, in ieder geval, een kenmerk van eene zekere zwakheid.

Dat dergelijke zwakheid, - die voor sommigen wel eens een sterke afkeer zou kunnen heeten - niet altoos het deel was der gewone stervelingen, maar dat soms ook uitstekende mannen daarmede behebt zijn geweest, blijkt uit het volgende:

De schrijver van den lof der zotheid, de befaamde Erasmus (1467-1536), te Rotterdam geboren, kreeg doorgaans de koorts op het lijf bij het zien van eenen visch.

Zijn tijdgenoot T i c h o -B r a h e voelde zich als het ware de beenen van onder het lijf vallen, bij het ontmoeten van eenen haas of van eenen vos.

Hendrik de Derde, koning van Frankrijk, dien men den moedigen overwinnaar der calvinisten noemt, legde maar zeer weinig heldhaftigheid aan den dag, wanneer hij zich in de tegenwoordigheid van katten bevond. Hij had zoodanig eenen afkeer van die huisdieren, dat hij het nooit zou gewaagd hebben in eene plaats alleen te blijven waar eene kat aanwezig was.

Een der lievelingen van Hendrik den Derde, de hertog van Epernon (1554-1642), was onder dat opzicht niet kloeker dan zijn koninklijke meester. Het enkel zicht van eenen haas deed hem gansch bewusteloos worden.

Wat den vermaarden Turenne (1611-1675) betreft, die kon geen spinnekop bezien zonder schrikken. - De aartskanselier, Cambacères (1753-1824), die ook lid der conventie en vervolgens tweede consul was, bevond zich, wat de spinnekoppen aangaat, in hetzelfde geval als Turenne.

Een der bijzonderste wijsgeeren van Engeland, de beroemde vrijgeest Thomas Hobbes (1588-1679), die zich door zijne schriften aan ernstige vervolgingen blootstelde, had eenen zoodanigen afschrik van den duivel, dat hij, voor niets ter wereld, des nachts een oogeblik zonder licht, in zijne kamer hadde durven blijven.

Een ander Engelsch wijsgeer, de kanselier Frans Bacon (1560-1616), die de vader der proefondervindelijke wijsbegeerte genoemd wordt, viel doorgaans in bezwijming, als er eene maansverduistering ging plaats grijpen.

Napoleon de 1ste (1769-1821), die, zooals elk weet, op het strijdveld zooveel bloed deed stroomen, en voor andermans pijn zoo weinig medelijden toonde, was nogtans, als het zijn eigen zelve gold, der geringste smart buitengewoon gevoelig. Een enkele speldesteek, een onbeduidend schrabbeken was hem uiterst onverdraagelijk. Bovendien had die kleinzeerige man

eenen onoverwinnelijken afkeer van al wat uit den artsenijwinkel kwam,

Ziehier nog eenige bijzonderheden van eenen gansch anderen aard:

Italië's vermaarde kunstschilder, Michel Angelo (1474-1564), na de welfsels der Sixtynsche kapel te hebben afgeschilderd, werd door een gansch buitengewoon ongeval getroffen. Bij de uitvoering van dat grootsche werk, was hij genoodzaakt geweest de oogen steeds naar omhoog gevestigd te houden, zoodanig dat, op het einde, het hem schier onmogelijk was geworden benedenwaarts te zien. Zoo verre was het gekomen dat, wilde hij enkel eenen brief lezen, hij gedwongen was dezen boven zijn hoofd te houden. Het schijnt echter dat, eenige maanden later, hij dat ongemak kwijt geraakte.

De verdienstelijke plantenkundige, doctor Clarke (1675-1729), had eens bij het nauwkeurig onderzoeken eener bloem, die zoo dicht bij den neus gebracht en daar zoo fel aan geroken, om er den uitersten geur uit op te snuiven, dat er ongemerkt een insect of kerfdiertje in een zijner neusgaten was geslopen. Die onvoorzichtigheid bracht bij den Engelschen geleerde eene doodelijke ontsteking te weeg.

Toen de natuurkundige Banks (1744-1820) te Otaïti verbleef, had hij eens den moed en het geduld zich van het hoofd tot de voeten in 't zwart te laten beschilderen. Die ernstige Engelschman, later voorzitter der koninklijke maatschappij van Londen, moest aldus een personage verbeelden bij eene voorname lijkplechtigheid, welke hij volstrekt verlangde te zien doch die hij op geene andere wijze hadde kunnen bijwonen.

De toonkundige J.-B. Lulli (1633-1687) die, - zoo men zegt, - van koksjongen een vermaard componist werd, is eveneens het slachtoffer geweest van een gansch onbeduidend toeval. Bij eene muziekplechtigheid, waar hij het orkest bestuurde, sloeg hij de maat met eenen stok, die wat te lang was, en bracht zich onvrijwillig eenen duchtigen slag op den voet toe. Het waren de gevolgen dier noodlottige kwetsing die hem ten grave leidden. - Ofschoon Lulli wel degelijk te Florence is geboren, beweren de Franschen niettemin dat die verdienstelijke componist hun landgenoot is.

De abt de la Caille (1713-1762), vermaard sterre- en wiskundige, had, ten zijnen eigen gebruike, een slag van vork uitgedacht, waar zijn hoofd juist in paste; in die zonderlinge en ongetwijfeld zeer moeielijke houding, bracht hij gansche nachten door in het beschouwen der luchtteekens, maan en sterren. Die man, die voor vast geene grootere vijanden kende dan de wolken en de slaaplust, werd, ten gevolge van afmatting, door eene hevige ziekte aangedaan en stierf na korten tijd.

De vermaardste Italiaansche kunstschilder der zestiende eeuw, Rafaël Sanzio (1483-1520), leverde een bewijs van de veelal noodlottige gevolgen van het aderlaten. Eene ontijdige bloedlating was oorzaak dat die groote kunstenaar, in den bloei zijns levens ten grave daalde.

Ook de Duitsche dichter Gesner (1730-1788), bleef gedurende meer dan zes maanden in eene kwijnende ziekte verkeeren, na eens ongelegen te zijn gelaten geworden.

Na eene sterke aderlating verloor de Fransche redenaar Mirabeau (1749-1791) met zijn bloed tevens ook al zijne levenskracht. Volgens zijne eigene verklaring, beschouwde hij dat tijdstip als de overgang van den zomer tot den herfst zijns leeftijds.

De Engelsche dichter, lord Byron (1788-1824), werd ook ten gevolge van bloedverlies, zeer zwak en kwijnend. Tijdens eene ongesteldheid, waarbij hem het bloed scheen geweldig naar het hoofd te stijgen, had men noodig geoordeeld hem

eenige echels of bloedzuigers aan weerzijden, op de slapen, te zetten. Ongelukkiglijk vatte een der echels juist op eene ader, zoodat men slechts met de grootste moeite het bloed kon stelpen en de lijder er van in bezwijning viel. Dit voorval was ongetwijfeld de oorzaak, waarom hij zich later zoo hevig verzette tegen het aderlaten, tijdens de ontstekingsziekte, die hem in den jeugdigen ouderdom van zes-en-dertig jaar uit het leven rukte.

De geneeskundige Corvisart (1755-1821), lijfarts van Napoleon den Eerste, beweerde dat de geraaktheid, die gewis altoos eene hoogst gevaarlijke ziekte is, meestal door bijzondere kenteekens, en zelfs lang op voorhand, wordt voorafgegaan. Volgens hem gebeurde het maar zelden dat de natuur den mensch met eene beroerte treft, zonder hem vooraf te verwittigen. Een eerste aanval van geraaktheid, - schier altijd onbeduidend - noemde hij eene kostelooze vermaning; eene tweede, - meer ernstig en heviger, - eene waarschuwing met onkosten; doch een derde aanval geschiedt doorgaans bij lijfsdwang. Naar men zegt, gaf Corvisart zelf het treurige bewijs van de waarheid zijns gezegden.

Ten slotte nog eene kleine bijzonderheid aangaande den beroemden Duitschen wijsgeer, Emanuel Kant (1724-1804), die, van eene zeer arme familie herkomstig, zijn eerste onderricht kreeg in een weldadigheidsgesticht. Dank aan de goedhartigheid van eenen oom, een eenvoudig schoenmakersgast, werd hij later geplaatst ter hoogeschool van Koenigsberg, zijne geboortestad, waar hij het zooverre wist te brengen, dat men hem daar vervolgens tot leeraar aanstelde.

Het was, terwijl hij te Koenigsberg leeraarde, dat Kant de gewoonte had aangenomen, gedurende al den tijd dat hij les gaf, steeds de oogen op dezelfde plaats gevestigd te houden. Het gebeurde dus dat hij eens voor gezichtpunt den jas van een zijner gewone studenten had gekozen, zoodanig dat hij immer den blik strak gewend hield juist op die plaats waar een knop aan den jas ontbrak. De plaats waar vroeger een stalen of koperen knop blonk, wellicht eenige schier onzienbare draadeindjes, waren dan genoegzaam om het brein van den vermaarden wijsgeer in werking te brengen en zijne scherpgeestigheid op te wekken. Zes maande lang reeds duurden deze innige betrekkingen voort tusschen de plaats waar een knop gestaan had en het geestvermogen eens doorluchtigen leeraars, toen op zekeren dag de student eindelijk in den zin kreeg den afgevallen knop weder te doen aannaaien....

Hoe zeer stond de geleerde Kant verslagen, verbijsterd, wanneer hij bij zijne optreding ten spreekgestoelte, het metalen schijfken aan het kleed van den student bemerkte! Hij scheen als van den donder getroffen: eerst werd hij rood tot achter zijne ooren; vervolgens zag men hem verbleeken; zijn aangezicht werd paarsch als dat van een lijk... Helaas! de draad zijner denkbeelden was gebroken en de les welke hij dien dag gaf was wellicht de onbeduidendste die hij ooitin zijn leven had gegeven.

Brussel.

S. WILLEMS.

Kronijk.

Antwerpen. - Onder de leiding van P. Benoit voerde men op 24 Maart in de hoofdkerk de *Responsoria* van Ridder L. de Burbure uit. Zooals men weet wordt op Palmenzondag, voor de hoogmis, het evangelie van het lijden van Christus gezongen door drie priesters, waarvan de eerste het verhalend gedeelte heeft, de tweede de woorden van Jezus en de derde die van het volk.

In vroegere eeuwen en tot aan de Fransche omwenteling, werd achter dit derde gedeelte door het koor vierstemmige muziek uitgevoerd, doch sedert dien gaf men de voorkeur aan Gregoriaanschen zang. Alleen in de Sixynsche kapel, te Rome, en in eenige kerken van België bleef de oude gewoonte gehandhaafd. Nog jaarlijks wordt te Rome de *Responsoria* van den Spaanschen toonzetter de Victoria, geboren omtrent 1540 te Avila en leerling van Morales, uitgevoerd. Ridder L. de Burbure vervaardigde reeds in 1838, voor de kerk van Dendermonde, korte *Responsorias.* De hooger gemelde uitvoering heeft bewezen, dat hij in dit moeielijke vak uitmuntend weet te slagen.

- Bij L. Le Gros, in de bibliotheek van oorspronkelijke tooneelstukken, is verschenen: *Belofte maakt schuld*, blijspel met zang van Paul Billiet.

- Den beeldhouwer E. Plyn is de vervaardiging opgedragen van een standbeeld van den gewezen gouverneur-generaal van Nederlandsch Indië, Jan Pieterszoon Koen. Het zal 4 1/2 Nederl. el boven het voetstuk meten. 't Model van het beeld, welk in metaal zal gegoten worden en een marktplein van Java versieren zal, is reeds goedgekeurd.

- *De maatschappij ter aanmoediging van schoone kunsten* heeft op voorstel van den heer Jos Delin, in hare vergadering van 20 Maart, besloten, dat er bij de plaatsingscommisie, voor de tentoonstelling van 1873, twee kunstbeoefenaren van Brussel en een van Gent zullen gevoegd worden. Door voornoemde maatschappij zijn tot werkende leden benoemd, de heeren A. André, scheepsmakelaar, F. Baeekelmans, bouwmeester, H. Bource, kunstschilder en Muscar kunstliefhebber, De Cocq Le Grelle, gewezen ambtenaar bij het provinciaal bestuur. In de besturende commissie is de heer Jos. Dyckmans benoemd in vervanging van G. Guffens.

- De academie van oudheidkunde heeft aan de stad een hulpgeld van 1500 fr. gevraagd, voor het doen graveeren van geldstukken en penningen, geslagen in de oude Antwerpsche munt en beschreven in een door de voornoemde maatschappij bekroond werk van den heer P. Génard.

- De heer F.O.D. Obreen, van Rotterdam, heeft aan de stadsbibliotheek geschonken een aloud gezicht van Antwerpen, geteekend door den Hollandschen kunstschilder Jacob Van der Ulft. geboren te Gorcum, in 1627.

- In de gemeenteraadszitting van 8 April werd de heer Eloy Lemaire voor de elfde maal benoemd als bestuurder van het Antwerpsch nationaal tooneel.

Turnhout. - Door den heer L. Bartels is voor de kerk van Schilde eenen predikstoel gebeeldhouwd, geschonken door den heer baron van de Werve.

Brussel. - Het Spaansche staatsbestuur heeft aan het nijverheids-museum een prachtig werk geschonken over de gedenkteekens der bouwkunst in Spanje. Fransche en Spaansche tekst, opgeluisterd met 150 platen, waartusschen 25 gekleurde.

- Verschenen bij D. Deries: *Een wenk ter hervorming van ons leger in waren volkzin*, door generaal baron Goethals.

- Naar wij vernemen zal de Ste-Gudulakerk versierd worden met muurschilderingen, waaraan men in 1873 beginnen zal.

- De heer L. Jottrand vader, wiens afbeeldsel door de *Vlaamsche School* in 1862, bl. 108, werd medegedeeld, heeft het door ons op blz. 16 aangekondigde werk laten verschijnen. Het is getiteld: *Nederduitsche gewrochten van den Nederduitschen Waal L. Jottrand.* Wij verwachten dat dit werk veel belangstelling zal vinden.

- In de laatste zitting der klasse van letteren en schoone kunsten der Belgische academie, heeft de heer L. Gallait gemeld, dat de commissie den grond van het oud ministerie van justitie gekozen had als bouwplaats voor het op te richten kunstpaleis. Zie 1871, bladzijde 182.

- Voor den wedstrijd, uitgeschreven door de maatschappij ter bescherming der dieren (zie 1871, blz. 31), zijn 38 stukken ingezonden. De uitgeloofde prijs, 100 fr. en zilveren eermetalen, is bij verdeeling toegewezen aan de stukken 17, 'Un présent du Ciel,' (schrijver A. Destexhe, onderwijzer te Modave) en 20, 'De koe,' verhaal voor kinderen (schrijver E. Ternest, onderwijzer te Wetteren). De stukken: 31, 'La ménagerie utile,' van A. Gundre (Parijs) en n^{r} 37 'Ex ubere vita,' van A. Fontaine (Boisy-Thy), bekwamen vergulde eermetalen. Bijprijzen werden toegekend aan: n^{r} 34, 'Cinq jours de vacances,' n^{r} 14, 'Nuttig is beter dan schoon,' n^{r} 16, 'Het boekje van de koe' en n^{r} 28, 'Soyez bons envers les animaux.' De schrijvers gelieven zich te doen kennen.

- Den 30^{n} Maart werd op de begraafplaats van St-Joost-ten Noode een gedenkteeken ingehuldigd, ter nagedachtenis van C. De Groux, den verdienstelijken kunstschilder waarover wij in 1870 blazijden 47 en 72 handelden.

Het gedenkteeken is eenvoudig maar waardig; het is het werk van den heer Winand-Janssens. Te dezer gelegenheid werd door den heer Godefroy eene redevoering uitgesproken.

- De heer Ed. Coremans ontwikkelde in de kamerzitting van 13 April het volgende wetsvoorstel: 'In de provinciën Antwerpen, Oost- en West-Vlaanderen, Limburg, en in de rechterlijke arrondissementen Brussel en Leuven, zijn de magistraten en alle rechterlijke ambtenaren gehouden, in

zake van strafrecht, voor alle akten van rechtspleging, zich te bedienen van de Vlaamsche taal, telkenmale dat het niet zal bewezen zijn dat de beschuldigde, de betichte of de overtreder de Fransche taal machtig is en verkiest dat dezelve gebruikt worde. Indien dit voorschrift niet nagekomen wordt, zoo zal de proceduur nietig en van geener waarde zijn.' Dit voorstel, welk door de kamer in aanmerking genomen en naar de afdeelingen verzonden is, was door de volgende kamerleden onderteekend: E. Coremans, J. De Laet, L. Gerrits, G. De Baets, Delehaye, Van Wambeke, De Naeyer, Tack, Le Clercq, Vander Donck, Reynaert, Verwilghen, Van Overloop, De Kerchove, Schollaert, Janssens en Zerezo de Tejada.

- Bij koninklijk besluit is, overeenkomstig de inzichten van den prijsstichter, dr. Guimard, 10,000 fr. beloofd aan wie het beste werk zal gemaakt of de beste uitvinding zal gedaan hebben, om den toestand van de werkende klasse, zonder uitzondering en over 't algemeen, stoffelijk en zedelijk te verbeteren.

Bij koninklijk besluit van 28 April zijn tot leden van de jury benoemd, de heeren Maus, Dony, De Decker, De Laveleye en Thonissen, allen leden der koninklijke academie van België.

- Bij ministerieel besluit van 8 April zijn benoemd als leden der commissie voor het inrichten der tentoonstelling van schoone kunsten: de heeren Anspach, A. Balat, T. Canneel, Clays, N. De Keyser, J. Delin, graaf van Robiano, de Schampheleer, L. Fraikin, W. Geefs, Guffens, baron Kervyn van Lettenhove, Lamorinière, Meunier, Portaels, Robert, Schollaert, Thomas, A. Van den Peereboom, Van Moer, Van Soust de Borkenfeldt, Vervoort, Wiener; Stienon, secretaris.

Gent. - Buiten de Antwerpschepoort is eene nieuwe zangmaatschappij ingericht, onder den naam: *de Vlaamsche jongens*, met zinspreuk: *Zoo weinig Fransch mogelijk.*

- Door het *Willemsfonds* is uitgegeven eene tweede veel vermeerderde uitgaaf van de *Uitspraakleer der Nederlandsche taal*, door den verdienstelijken taalgeleerde, K.-L. Ternest.

- Het *Willemsfonds* opent voor zijne inschrijvers eenen wedstrijd voor het schrijven van Nederlandsche dichtstukken, geschikt om als koren, melodiën of volksliederen op muziek gebracht te worden. De stukken, voorzien van eene kenspreuk, in te zenden voor 15 Juni 1862 aan den heer secretaris J. Vuylsteke. Er zijn uitgeloofd drie prijzen van 40 en drie van 20 fr.

- De maatschappij der Vlaamsche bibliophilen heeft bij Annoot-Braeckman een handschrift laten drukken van Marcus van Vaernewyck, getiteld. *Van de beroerlicke tijden in die Nederlanden, en voornamelick in Ghendt*, 1566-1568. Onder andere is er in te vinden eene lijst van schilderijen, beeldhouwwerken, glasramen enz., die, in 1566, kerken en kloosters versierden en door de beeldstormers werden verwoest. Door den geleerden heer F. Van der Haeghen is het werk voorzien van eenige opheldernde aanteekeningen.

- Van den heer Max Rooses, is te Utrecht in het tijdschrift *Nederlandsch tooneel*, eene beredeneerde levensschets van Willem Ogier, den gekenden Antwerpschen tooneeldichter der XVI eeuw verschenen. De heer Rooses zou zich van eene verdienstelijke taak kwijten, als hij ondernam de geschiedenis van het Vlaamsch tooneel te schrijven. Wij nemen de vrijheid er hem toe aan te wakkeren.

Iseghem. - *Crombez' Zanggenootschap.* De daartoe aangestel de jury heeft de prijs van samenstelling toegewezen aan de stukken 'Alleen,' spreuk 'Vlaamsche woorden, Vlaamsch muziek,' getoonzet door Julius De Vos, van Gent; en 'Het

klooster,' muziek van Ludwig-Felix Brandts-Buys, te Zutphen (Holland). Eene eervolle melding, gelijkstaande met een 2^{n} prijs, is toegekend aan het stuk: 'een Zomernacht,' voor kenspreuk dragende: 'O, Natuur, wat zijt gij grootsch!'

Brugge. - Het standbeeld van Van Eyck is verplaatst naar eene zaal der academie van schoone kunsten. Dergelijke maatregel diende sedert lang genomen te zijn voor het in den hof der Antwerpsche academie staande beeld van Quinten Massys, door Karel Geerts. Dit werk, het eenigste dat men van dezen verdienstelijken beeldhouwer bezit, is zeer slecht onderhouden en bleef den ganschen winter ongedekt aan nat en vorst blootgesteld.

Luik. - In de alhier sedert den 1^{n} April geopende kunsttentoonstelling treft men onder andere schilderijen aan van Gallait, Kindermans, Roffiaen, de Schampheleer, Van Moer, Stroobant, Gabriel, De Loose, Keelhoff, De Vos, Julin, De Wilde, Linnig, Koster, André, Achenbach, Diaze, Cermak, C. Muller, De Groux, Van Kuyck, de Haase enz.

Buitenland.

Parijs. - Op 5 April zijn de belangrijke schilderijen, waterverfschilderingen en teekeningen van Henri Reynault openbaar verkocht; men betaalde voor twee groote waterverfschilderingen van het Alhambra fr. 4,700 en 5,300; de galerij van het Alcazar, fr. 4,200; binnengezicht van eenen harem, fr. 5,150; doode natuur met wild, fr. 5,700; eene groote sieraadschildering met zwarte honden en een blauwen papegaai, fr. 25,000; het begin der wandeling van den pacha van Tanger, fr. 10,000.

- De nationale bibliotheek is verrijkt met eene verzameling van 101 brieven van Mev. de Maintenon, onlangs gevonden bij eenen notaris te Crouy.

Marseille. - Eene Afrikaansche juffer, met name Cornebois, van Constantine, heeft bij de laatste academische examens eene diploma als doctor(es) in de letteren bekomen.

Londen. - In 1871 was de nationale galerij (het rijksmuseum) gedurende 187 dagen open; het werd bezocht door 911,658 personen. Buiten de schilderijen verzameling van sir Robert Peel werd in 1871 tegen ruim 25,000 fr. aangekocht eene schilderij van David Teniers II, voorstellende het door den schilder bewoonde kasteel van Perck, nabij Vilvoorde. (Zie onzen jaargang 1867, bladzijde 61.)

Berlijn. - De stukken, bestemd voor de kunsttentoonstelting welke van 1 September tot 3 November zal open zijn, moeten ingezonden worden voor 5 Augustus.

Matthys-Ignatius van Brée

In 1860, blz. 137, gaf

de *Vlaamsche School* de afbeelding van het standbeeld, ter eere van meester Van Brée opgericht in de trapzaal van het Antwerpsch museum en aldaar plechtig onthuld in 1852, den 8^{n} Augustus.(1) Sedert lang liep in Antwerpen het gerucht, dat het beeld van Van Brée zou verplaatst worden, zoodra de muurschilderingen in de trapzaal van het museum voltooid zouden zijn. Wij sloegen geen geloof aan dit gerucht, omdat het beeld de muurschilderingen volstrekt niet in den weg stond. Evenwel lag er eenige waarheid in water werd gezegd: er was voorgesteld, het beeld te verplaatsen en de stads-bouwmeester had zelfs reeds eene berekening van de onkosten gemaakt; zij moesten 430 fr. bedragen. De commissie van schoone kunsten in den gemeenteraad werd geroepen, om zich met de zaak bezig te houden. Het is ons een genoegen te kunnen melden, dat in een verslag, gedagteekend 15 Maart 1872 en onderteekend door de heeren C.-F. d'Hane Steenhuyse, C. Ommeganck, Jos. Bellemans, Hendrik-F.-G. Schaefels en J. Van den Bemden-Cassiers, de verplaatsing van het beeld door de commissie bestreden wordt. ‘Aan deze zaak (zoo wordt in het verslag gezegd) is een ernstig grondbegin gehecht; de eerbied en het behoud der monumenten vereischen, dat niet dan met de hoogst dringendste noodzakelijkheid tot derzelver

(1) De commissie bestond uit de heeren P.J. De Caters, Baron Osy, Xav. A. Gheysens, G. Wappers, F. Mols, N. De Keyser, F. De Braekeleer, H. Leys, J. Dyckmans, Jos. Geefs, J. Van Roy en C. Kremer. Op 27 Januari 1849, werd er een verdrag gesloten tusschen de drie eerstgenoemde leden en den beeldhouwer Jan De Cuyper, die op zich nam de uitvoering van het model en van het marmeren beeld tegen 10,000 fr. Voor de naleving dezer verbintenis bleef de heer Joseph De Cuyper borg. Om de som van 10,000 fr. bijeen te krijgen, werd eene tentoonstelling van tafereelen en andere kunstwerken ingericht; echter hadden de voormelde beeldhouwers aangenomen het standbeeld te leveren, ook als de opbrengst der tentoonstelling de som van 10,000 fr. niet bereikte. De edelmoedigheid, door de heeren De Cuyper bij deze gelegenheid betoond, geeft hun ongetwijfeld recht op de dankbaarheid der bevolking van Antwerpen.

verplaatsing worde overgegaan. Uwe commissie vindt geene redens, om het standbeeld, aan den verdienstelijken bestuurder onzer academie, en nog wel door zijne leerlingen, uit dankbaarheid aan hunnen ieverigen professor, opgericht, te doen verplaatsen. Daarenboven zou deze verplaatsing aanleiding kunnen geven tot groote moeilijkheden, vermits dit standbeeld op zijne huidige plaats is gesteld ten gevolge eener overeenkomst, gesloten tusschen de stadsregeering en het inrichtend comiteit.' De gemeenteraad, in zitting van 30 Maart, is de zienswijze van zijne commissie bijgetreden en heeft beslist, het standbeeld te laten staan, waar het nu ongeveer twintig jaren geleden gezet werd. Wij kunnen deze beslissing slechts goedkeuren.

In den loop der maand April heeft het stadsbestuur van Antwerpen twee kleine portretten, door Van Brée op ivoor geschilderd, aangekocht, tegen 50 fr. het stuk, van den heer De Roy, gewezen portier der Antwerpsche middelbare school. Het eene portret is dit van Van Brée zelve, het eenige welk hij eigenhandig van zich zelve heeft geschilderd. Het andere portret is dit van Van Brée's kunstvriend, den Nederlandschen plaatsnijder Reinier Vinkeles, te Amsterdam geboren in 1741 en er overleden in 1816. Twee andere portretten, van dezelfde grootte als de voormelde en ook van de hand van Van Brée, werden door den heer De Roy, ook tegen 50 fr. het stuk, verkocht aan den heer J.F. Van den Bergh-Elsen. schepen en dienstdoende burgemeester te Antwerpen. Het zijn die van eene vrouw en een jong meisje. Zij zijn minder verdienstelijk dan degene welke het Antwerpsch stadsbestuur heeft aangekocht.

Naar aanleiding van wat voorgaat, moge het niet ongepast schijnen, dat wij hierboven het portret van Van Brée mededeelen en tevens de volgende aan hem gewijde bladzijde overnemen uit de in 1864 bekroonde geschiedenis der academie van den heer F. Jos. Van den Branden:

'In 1804, werd Van Brée het ambt van eersten professor met een jaargeld van 1,200 franks opgegedragen.....

De goede Herreyns telde den hoogen ouderdom van tachtig

jaren. Dus waren zijne krachten of zijne stem niet meer voldoende, om de studiën te leiden, zooals het behoorde aan eene academie, die hij onder zijn vijf-en-twintigjarig bestuur zoo aanzienlijk eene hoogte had doen bereiken.

De eerste professor Van Brée, integendeel, was in de volle kracht zijns levens. Hij had eene kloeke stem, eene medeslepende taal, en was vooral frisch van verstand om zijne lessen met goed gevolg te geven.

Onder het Fransche dwangbeheer had Van Brée bitter geklaagd, toen men hem tot het onderwijs eene taal opdrong, welke geen zijner leerlingen machtig genoeg was, om zijne lessen met vrucht te aanhooren. Van Brée die te recht een voorbeeld van onderwijzer is genoemd, verklaarde, met overtuiging, dat een kunstleeraar, al werd hij dan nog verstaan, nooit in de half Grieksche en half Latijnsche taal der Franschen zich zoo vlug, zoo duidelijk kan doen begrijpen, als in de Vlaamsche taal, die door den naam het voorwerp zelf afschildert dat men bedoelt.

Onder het bestuur van koning Willem mocht de Vlaming tot den Vlaming spreken in de taal hem door de natuur geschonken.

Van Brée voelde zijne borst nog zoo ruim, zijne spraak, zijn gevoel, zijne vinding, tienmaal zoo gespierd, als hij in zijne bondige moedertaal zijne denkbeelden mocht vertolken. Hij was welsprekend in den vollen zin des woords, toen hij met den vinger op het geraamte, de nuttige lessen zijner geliefde ontleedkunde gaf. Al de rijen leerlingen begeesterde hij door de wijze, waarop hij in rijke taal de kunstbegrippen klaar en duidelijk in hun geheugen wist te prenten.

Reeds sedert eenige jaren was Van Brée met de daad bestuurder onzer academie, toen de herschepper der Antwerpsche school, Willem Herreyns, in 1827, op zijn vier-en-tachtigste jaar overleed, en Van Brée dezen eeretitel naar verdienste werd opgedragen.

Van Brée was en is nog voor onze academie een licht in de teekenkunst, waarover hij een allernuttigst werk met honderd platen uitgaf, die nog in verscheidene andere academiën, zoowel als in de onze, voor model blijven aangenomen. Waren deze modellen een weinig meer Vlaamsch, dat wil zeggen meer aan de natuur getoetst, wij zouden ze onverbeterlijk heeten. Onder het bestuur van den onvermoeibaren Van Brée nam de academie nog immer in uitbreiding toe. In 1820 was ze reeds met eenen leergang van scheepsbouwonderwijs verrijkt, die onder de leiding van professor Verbruggen op onze scheepstimmerwerven een wezenlijk nut uitoefende. Van Brée oordeelde met reden, dat de teekenkunst op ieder ambacht eenen weldadigen invloed kan te weeg brengen, en ook de werkman zich door die kunst verfijnen en veredelen kan. In 1828 vermeerderde hij de academie met de klas van lijnteekening, die zulk groot aantal jongelingen bijlokte, dat de menigte studiezalen de zes honderd leerlingen niet konden bevatten. Oogenblikkelijk wendde de bestuurder zich tot zijnen kunstvriend, burgemeester van Ertborn, om in de noodwendigheid te voorzien, en voor alwie leeren wilde eene plaats te beschikken.

Er werd een plan ontworpen om een gansch nieuw academiegebouw op te trekken, waarin een museum, eene tentoonstellingszaal en al de noodige studieplaatsen zouden bestaan. Doch de staatkundige gebeurtenissen kwamen toen de uitvoering van dit groot werk verhinderen.

Toch was Van Brée de man niet om daarbij den moed te laten zinken. Vrij mocht de omwenteling van 1830 onze stad met al de vreeselijkheden des oorlogs komen teisteren, toch werd het onderwijs niet opgeschorst, dan enkel eene maand, om de

kunstschatten des museums en der kerken tegen de bommen en brandrampen zooveel mogelijk te beveiligen.'

Van Brée de uitstekende leeraar stierf op 15 December 1839.

Cleomenes de Griek.
Een verhaal uit de tijden der vervolging onder Diocletiaan.
III.

Na den noodlottigen dag die de plaats hunner geheime godsdienstvergaderingen doen ontdekken had, waren er vele christenen te Rome die hun geloof met hun bloed bestempelden. Zoodanig was de zucht naar de eer der marteldood onder de eerste bekeerden, dat eenigen deze vrijwillig inliepen met openlijk hun geloof te belijden, of heiligschennende offers aan de beelden der afgoden te brengen. Den wulpschen inwoners van Rome was het onverschillig of het hunne medeburgers of de barbaarsche krijgsgevangenen van Gallienus waren, die in het worstelperk tot hun vermaak dienden, mits er geen stilstand aan hunne wreedaardige uitspanningen kwame. Somtijds brandde de toorts der vervolging flauwer, tot wanneer eenige nieuwe oorzaak ze wederom met meer hevigheid aanstookte, en duizenden ombracht.

In 't midden van al deze gruwelen bleef het huis van Irenoeus onbeschadigd. De bekende godsvrucht zijner vrouw Domitilla tot de Romeinsche godheden - hare edele afkomst, en de zijne tevens, beschermden hem, zoo niet tegen de vlek des argwaans, ten minste tegen hare noodlottige gevolgen. Somtijds, door zijn vurigen ijver aangedreven, zou Irenoeus de vervolging, tegen wie hij beveiligd scheen, gezocht hebben, hadde de liefde tot het kind, dat in zijne godsdienstige gevoelens deelde, de losbarsting van dezen overdreven ijver niet tegengewerkt.

Sedert dien gevreesden nacht in de catacomben, scheen er eene schaduw over den geest van het jonge meisje verspreid te liggen. De tegenwoordigheid van Cleomenes bracht telkens eene vreemde ontroering bij haar te weeg. Op zijn gezicht kwam en verdween de kleur van hare wangen, hare lippen beefden, en hare oogen schoten vol tranen. Hare moeder zegde, dat het niet te verwonderen was, dat het kind, op het gezicht van alles wat haar dezen verschrikkelijken nacht herinnerde, een huivering voelde door de lenden loopen; maar Stratonicia bewaakte

elken blik met twijfel en argwaan. Haar vader eveneens gedoogde weinig dat zij zich uit zijne tegenwoordigheid verwijderde, en alhoewel Cleomenes het huis, waar zijne geliefde woonde, zoowel openlijk als in 't geheim bezocht, vond hij nimmer gelegenheid haar meer dan deze weinige woorden toe te sturen die, hoewel eene martelpijn, en eene verachtelijke zonde daarstellende, echter in Moesa's ooren ruischten en door haar ingezogen werden als een zoet doch doodend vergif.

Zeer zelden verliet de dochter van Irenoeus hare woning, en nu, met hare wankelende gezondheid en afgematten geest, zocht zij slechts de eenzaamheid. Met het vallen van den avond wandelde zij soms met Stratonicia onder de oranjeboomen in den hof, tot wanneer het uur naderde dat Cleomenes hen gewoonlijk kwam bezoeken. Dan verliet de oudste zuster haar, om zich te gaan verlustigen in het geluk, in de nabijheid te zijn van hem, dien zij zoo hartstochtelijk beminde, terwijl Moesa trachtte hare gedachten van zulke ijdele en zondige dromerijen af te wenden en op de plichten en verzuchtingen van haren godsdienst te vestigen. Maar zelfs onder hare avondgebeden en lofzangen, kwam het beeld van Cleomenes, haar voor de oogen schitteren en zij weende omdat zulke aangename herinneringen eene misdaad waren.

Eenen avond, vermoeid van wachten naar den zoo geliefden tred, wierp Stratonicia haar stikwerk ter zijde en ging wederom buiten in den tuin onder de oranjeboomen. Zij zocht hare zuster niet; hare eigene ziel was te vol van smart en ijverzucht. Het was haar eene martelpijn, zich zoo dicht bij dat schoon en schuldeloos meisje te bevinden, dat gelaat te moeten aanschouwen welk door Cleomenes bemind werd, die schoone vormen en zachtmoedigheid te zien die voor hem zoo kostelijk waren. Door eene zonderlinge inspraak des gevoels, besefte Stratonicia somtijds, hoe het haar onmogelijk was, iets te haten dat *hij* beminde, en dan zou zij hare zuster bijna verschrikt hebben door hare hartstochtelijke liefkozingen. Maar onmiddellijk daarna, verscheen wederom die gruwelijke ijverzucht die haar hart doorknaagde, en dan zou Stratonicia verre weggevlucht zijn, om het gezicht van Moesa te ontvlieden.

Zij verborg zich in de donkerste lichtschaduw, zij zou de flikkerende starren zelven willen van voor hare blikken verwijderen hebben. In deze stemming kwam zij tot eene plaats, waar menige herinnering aan vastgehecht was. Het was een klein met mos begroeid hoekje, waar eene waterbron, die de hand eener waternimf door het groene gras geleidde, ontsprong, niet dikker dan een zilveren draad. Daar had zij, in hare eerste jeugd, menigmaal met Cleomenes te zamen gezeten, en hij had er aan de wees de taal harer vaderen geleerd, verhaald van hun geliefd Corinthe, van het heerlijke Athene, van de krijgers en wijzen der oudheid; hij had er ook de welluidende gedichten van Homerus gezongen en haar met de gevoelvolle lierzangen van Sapho bekend gemaakt, tot wanneer de begeesterde maagd zich in eene heldin herschapen dacht, in staat om aan de zijde te strijden van hem die haar toesprak, of die met vreugd zou gestorven zijn, indien het voor de liefde van Cleomenes geweest ware. Daar ook had het meisje, vol van den schrik, haar veroorzaakt door de wonde van een dier gevaarvolle slangen, die niet ongemeen zijn in de bosschen van Italië, eens hare armen rond den hals van haren jeugdigen minnaar geslagen, en was zij door hem met teedere woorden, ja zelfs met kusjes - tot bedaren gebracht geworden.

Toen Stratonicia dit alles overdacht, bracht haar geheugen haar in doodsangst; zij wilde wegvluchten, maar zij vernam omtrent de bron een stil gemurmel van stemmen, en zag tevens een wit kleed door de lucht flikkeren. Zij trad nader, - de wanhoop maakte haren stap gedruischloos - zij blikte door het loover der boomen. In het heldere

licht der starren, zag zij de gebogen gestalte van Moesa; nevens haar, met eene onuitsprekelijke liefde op het gelaat geprint, stond Cleomenes. Zijne armen waren rond haar midden geslagen, hare handen lagen in beide de zijne gedrukt, en alhoewel Moesa weende, toch trok zij deze niet terug.

Stratonicia zou wellicht eenen schreeuw geslaakt hebben, ware het niet geweest, dat een smachtend gewicht haar het harte drukte; - deze gewaarwording ging over, en zij scheen thans een marmeren standbeeld gelijk. Elk woord, dat Cleomenes sprak, kwam met eene schrikkelijke duidelijkheid tot haar doorgedrongen, en zij was als gedwongen van luisteren.

'Ik heb u alles gezeid, mijne liefste,' zeide hij, op eenen toon van onzeggelijke zachtheid en teederheid, 'en gij veracht mij toch niet. Och, Moesa! gij moet - ja gij moet mij beminnen.' 'Ik durf niet, Cleomenes, - ik durf niet,' antwoordde het meisje bijna onhoorbaar. 'Het ware eene misdaad jegens mijnen vader, ja meer, het ware eene zonde jegens mijnen God! Ik durf u niet beminnen - ik kan niet. Doe uwe armen van mijn midden en laat mij henen gaan.'

Hij liet haar onmiddellijk los en ging tegen eenen boom aanleunen; hij bezag haar een oogenblik met eene zoo droevige, zoo wanhopende uitdrukking - dat deze blik tot het diepste haars harten doordrong.

'Ik heb mijn eigen bedrogen - gij bemint mij niet, zegde hij eindelijk. Ik zal henen gaan en sterven!'

'Gij zult niet gaan,' riep Moesa hartstochtelijk - 'neen gij zult niet gaan; want ik bemin u - ik bemin u, mijn Cleomenes!'

En Stratonica, van uit hare schuilplaats, was getuige van den eersten zoen der beledene wederzijdsche liefde tusschen hare zuster en den beminde van haar eigen hart - haar afgod sinds zoovele jaren. Zij drukte hare handen tegen haar voorhoofd, dat als in ijzeren banden gekneld werd, en wrong ze daarna met zulke kracht door elkander dat de bloeddruppelen bereid schenen aan hare tengere vingeren te ontspringen; dan, zonder een woord, zonder een schreeuw te uiten, zonk zij, steeds in het volle bewustzijn harer vermogens, doch uiterlijk machteloos, in het gras neder.

In dat oogenblik vliedde elk vrouwelijk gevoelen, elke minnende en goedaardige opwelling, uit het hart van Stratonicia. Noch de gewonde hoogmoed over harer versmade liefde, noch

de gekwetste ijdelheid - noch het maagdelijk verdriet over hare verwelkte hoop, kon eenen gemoedsontlastenden traan in hare oogen doen opwellen. Zij waren brandend, maar zij kon niet weenen. De wanhoop - de woeste haat - de zucht naar wraak kwamen beurtelings als slangen hun vergif rond haar uitwerpen en lispelden allen hetzelfde woord in haar oor.

Ware er op dat oogenblik iemand geweest, buiten de tallooze starren aan het uitspansel, die haar konden aanschouwen, zooals zij daar stond in geheel hare verschrikkelijke schoonheid, hij zou ongetwijfeld haar vergeleken hebben, bij de heerlijke maar gevallen artsengel, die eens den Eeuwige dorst uitdagen.

(Wordt voortgezet.)

De vooruitgang door de nijverheid.

In zijn volksboek over de grondbegrippen der staathuishoudkunde (van welk nuttig werk het Willemsfonds te Gent eene vertaling heeft uitgegven), herinnert Otto Hübner, hoe ten tijde der Romeinen, de slaven het graan tusschen twee steenen brijzelden; ieder hunner kon maar eene kleine hoeveelheid meel voortbrengen, en dit was zoo duur, dat de meesters alléén brood aten, terwijl de slaven, die het grootste getal uitmaakten, het graan moesten eten, zonder dat het gebrijzeld was. Heden, zegt de schrijver, aan wiens boek wij dit opstel ontleenen, wordt het graan gemalen bij middel van mechanieken, die door wind, water of stoom gedreven worden; heden ook zijn de mulders geene slaven meer; hun bedrijf wordt niet geringer geacht dan dat van andere werklieden en iedereen, de mulders en de armste lieden er onder begrepen, eet brood. Wij kunnen ons slechts met moeite verbeelden, dat er een tijd is geweest, toen de groote hoop van menschen, graankorrels moest kauwen, in plaats van deegbrood te eten.

Honderd jaren geleden was de katoennijverheid in Europa nauwelijks gekend, er waren toen nog geene mechanieken om het katoen te bewerken; de meeste katoengeweefsels kwamen uit Indië en waren zoo duur, dat slechts rijke lieden er zich kleederen konden van doen maken. Sedert de uitvinding van de mechanieken en andere werktuigen, waarmede het katoen gereinigd, gesponnen, geweven, geverfd en gedrukt wordt, draagt het nederigste werkmeisje katoenen kleedjes, die haar in 't begin der vorige eeuw eene prinses zou benijd hebben. Dank aan de katoenwerktuigen, kunnen millioenen menschen zich, met weinig kosten, thans sierlijk, rein, deftig en gezond kleeden, terwijl de katoenbewerking vele millioenen menschen doet leven. In Engeland, bestaat een tiende gedeelte der bevolking van deze nijverheid. De landbouwers uit de warme landen oogsten jaarlijks omtrent twee duizend millioen kilogram katoen, welk door duizende schepen, in den ruwen of bewerkten staat, naar alle deelen der wereld wordt overgebracht.

Omtrent het jaar 1830 vergde eene reis van Brussel naar Parijs, per diligence, 36 uren tijds en veel geld. Zelfs de rijkste lieden begaven zich zeer zelden naar Frankrijks hoofdstad. Nu brengt u de spoortrein *in zes uren* van Brussel naar Parijs. Niet zelden trekken dan ook Brusselsche en andere werklieden uit België naar Parijs, wanneer zij weten, dat zij er hooger loon kunnen verdienen. Een veertigtal jaren geleden, zou de rijkste kapitalist, de machtigste koning, den afstand tusschen Brussel en Marseille in geene 36 uren hebben kunnen afleggen, al hadden zij er ook millioenen willen om besteden. Tegenwoordig kost het volstrekt niet veel, om in 36 uren van uit Brussel

in Marseille te komen. De locomotieven hebben niet alleen de afgelegene plaatsen dichter bij elkaar gebracht; zij hebben ook den afstand tusschen de armen en de rijken verminderd, die nu, voor weinig geld en als het ware naast elkaar gezeten, met hetzelfde gemak en dezelfde vlugheid reizen.

In het begin der vijftiende eeuw konden slechts weinigen lezen en schrijven. Nu is dit geheel anders, en, dank aan de uitvinding en ontwikkeling van de boekdrukkunst, is al wie lezen kan in staat, zich gemakkelijk boeken te verschaffen. Een nederig werkman die, tegen betaling van eenige centen, een dagblad koopt, is nu zoo goed ingelicht over wat er in de wereld omgaat, als de grootste millionnair, en oneindig beter dan de rijkste menschen van vóór wat meer dan een paar honderd jaren, toen er nog geene dagbladen werden uitgegeven.

Alleen.

Een vrekkig landman, hoog bejaard,
ging in den oogsttijd wandelen;
de schooven, door de jeugd vergaard,
verbond m'in dichte mandelen;
lief zong de leeuwrik in de lucht,
en de oude dacht dan met een zucht
aan leven, werken, handelen.

't Werd avond en de maaiersschaar
ging heen in blijde koppelen;
vergat men menig korenaar,
hij raapte 't uit de stoppelen;
de leeuwrik zweeg op 't eenzaam veld,
terwijl de grijsaard, diep ontsteld,
zijn tranen voelde droppelen.

Thans slaaploos ligt hij op zijn koets
te denken aan zijn leven:
en zucht hij bang om 't weinig goeds,
om 't vele kwaads bedreven;
‘Mij levert de oogsttijd overvloed,
o gaf hij rust aan mijn gemoed;
maar dat kan hij niet geven!’

Wat zei hem 't vooglijn uit de vert,
wat zei de jeugd hem bij de garven?
het wreed verwijt van 't maagdlijk hart,
wiens trouw en min hij moest verwerven;
dat hij verleidde, met wiens lot
en schand' hij loeg en hield den spot,
en hooploos deed versterven!

Luik, 1871.

VICTORIEN VANDE WEGHE.

Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten te Antwerpen.

Op 28 April en volgende dagen waren tentoongesteld de werken, uitgevoerd door de jonge beeldhouwers, die zich hebben doen inschrijven om naar den prijs van Rome te dingen.

De opgegevene onderwerpen waren de volgende: '2 April, Uitdrukkingshoofd. "Schrik der moeder van het levende kind op het hooren van het vonnis van Salomo."

4 April. Samenstelling van een geboetseerd bas-relief, voor stellende: JEZUS WEDERGEVONDEN IN DEN TEMPEL TE MIDDEN DER DOCTOREN.

Joseph en Maria gingen alle jaren naar Jerusalem om het paaschfeest te vieren, en wanneer Jezus twaalf jaren oud geworden was, gingen zij er henen, volgens hunne gewoonte, Nadat het paaschfeest geëindigd was, en wanneer zij wedergekeerd waren, bleef het kind, buiten hunne wete, te Jerusalem. Denkende dat hij bij iemand van het gezelschap was, reisden zij gedurende éénen dag, en hem vruchteloos gezocht hebbende onder hunne bloedverwanten, keerden zij weder naar Jerusalem om hem te zoeken. Drie dagen daarna vonden zij hem in den tempel, zittende onder de doctoren, hen aanhoorende en hen ondervragende. En al diegenen die hem aanhoorden waren door verwondering verrukt over zijne wijsheid en over zijne antwoorden. "Zij waren vol verwondering wanneer zij hem zagen, en zijne moeder zegde: mijn zoon, waarom hebt gij aldus met ons gehandeld? Uw vader en ik wij zochten u gansch bedroefd" Hij antwoordde hun: Waarom zocht gij mij? Wist gij dan niet dat ik mij met de dingen die mijnen vader aangaan moet bezig houden?'

'2 Mei. Voor den eindelijken prijskamp, samenstelling van een geboetseerd basrelief; onderwerp: CALPURNIA SMEEKT CESAR ZICH NIET NAAR DEN SENAAT TE BEGEVEN.

De samenzwering, die in het midden van den senaat moest uitbarsten en den moord van Cesar veroorzaken, was bepaald op den dag der iden van Maart, op welken dag (zoo men zegde) hij koning moest uitgeroepen worden. De samenzwering was reeds bekend door het volk, maar Cesar weigerde de minste voorzorg te nemen. Calpurnia, vrouw van Cesar, was zoo zeer overtuigd van de wezenlijkheid des gevaars, dat zij haren man, met den hevigsten aandrang, smeekte, het huis niet te verlaten. Ontroerd door de rampzalige voorzeggingen zijner vrouw en nog meer door hare tranen en door hare smeekingen, besloot Cesar te huis te blijven. Hij bevool reeds aan Antoon (vriend van Cesar), den senaat weg te zenden. Maar Decimus-Brutus drong hevig aan, want hij zag dat de maatregels der saamgezworenen, van welke hij deel maakte, volkomen verijdeld waren; hij nam hem bij de hand en verplichtte hem, als het ware, uit te gaan en zich op weg te begeven. Nauwelijks was hij in den senaat gekomen, of de samenzweerders omringden hem en de moord was voltrokken.'

De jury was samengesteld uit de heeren T. Canneel, L. De Taeye, N. De Keyser, Simonis, Drion, Jos. Bellemans en Jacob Jacobs.

De zes eersten, tot den eindelijken prijskamp aangenomen, zyn: 1° J. Lambaux, van Antwerpen; 2° C.-L. De Kezel, van Gent; 3° J.-H. Cuypers, van Leuven; 4° T.-J.-F. Vincotte, van Brussel; 5° L. Dupuis, van Antwerpen; 6° L.-J.-J. Mignon, van Luik.

Studentengenootschap Met Tijd en Vlijt.

Het studentengenootschap hield op 9 Mei, des middags, in de promotiezaal, ter Halle, zijne buitengewone jaarzitting, welke was moeten verschoven worden, ten gevolge van het overlijden des eere-voorzitters, mgr. Laforêt (zie blz. 16). Ten aanwezen eener talrijke vergadering, waarin wij vele buitenleden opmerkten, verklaarde de voorzitter, hoogleeraar P.G.H. Willems, de zitting geopend. De heer C. Siffer, oud-secretaris, thans onder-voorzitter, maakte verslag over de werkzaamheden van het afgeloopene jaar. Vervolgens droeg de hoogleeraar J.A. Alberdingk-Thijm eenige brokstukken voor, uit een geschiedkundigen roman, *Baertjen Hooft*, die den hoorderen veroorloofde eenen blik te slaan in Vondels huiselijk leven. Wij zien met groote belangstelling de uitgaaf van dit werk te gemoet. Het belooft, in allen deele, een belangrijk boek te zullen wezen, welk zoowel in Zuid- als in Noord-Nederland met gretigheid zal gelezen worden. Ten 2 ure was de zitting afgeloopen en een uur later vereenigde een vriendenmaal 75 gasten in de groote zaal der Halle, waar wij met leedwezen zagen, dat de talrijke portretten, over wier slechten staat van onderhoud wij in 1871, op blz. 10, gewaagden, nog steeds onaangeroerd op hunne plaats hingen. Wanneer zal men er toch eindelijk eens handen aan uitsteken?

Ook aan tafel nam hoogleeraar Willems het voorzitterschap waar. De disch liet niets te wenschen en strekte den heere Daviau, des genootschaps gewonen tafelbezorger, inderdaad tot aanbeveling.

Bij het nagerecht herinnerde de heer Willems aan het onherstelbaar verlies, welk de hoogeschool in Mgr. Laforêt heeft geleden; Mgr. Namêche, zijn waardige opvolger, was door onpasselijkheid belet geweest, de zitting bij te wonen; de nieuwe rector draagt der Vlaamsche zaak een goed hart toe en het genootschap mag belangstelling en steun van hem verwachten. Monseigneurs gezondheid werd dan ook met toejuiching gedronken. Niet minder geestdrift verwekte de heildronk, ter eere van den heer Willems, door den heer Alberdingk-Thijm voorgesteld, aan het slot van eene hartelijke taespraak,

waaruit de vergaderden onder andere vernamen, dat hun voorzitter benoemd was als briefwisselend lid der Academie van België. Deze tijding werd daverend toegejuicht. De heer C. Siffer (en hij was de tolk van al de aanwezigen) bedankte den heer Alberdingk-Thijm over zijne prachtige voordracht van 's middags en hoopte, dat het genootschap nog dikwijls het geluk zou hebben, hem te mogen hooren. De heer Van Hove, tweede onder-voorzitter, bracht hulde aan den heer P. Alberdingk-Thijm, in het bijzonder als hoogleeraar; het gulle antwoord des professors werd meermalen door toejuichingen onderbroken. Een Antwerpsch buitenlid dronk aan de stichters van het genootschap, onder andere de heeren Borrewater, Heylen, Hoefnagels, Van der Molen, enz. De heer De Coomans, student, dronk aan het Vlaamschlievend Antwerpen; de heer J. De Cleer, lid van den Antwerpschen provincieraad, zegde den spreker dank. Onder andere toasten melden wij nog de volgende: de heer Victor Jacobs aan den heer Jos. Verhaert, van Tongerloo, gewezen bibliothecaris des genootschaps; de heer Frederik De Laet aan *Met Tijd en Vlijt;* de heer Alf. De Pooter aan den eerw. heer Schuermans; de heer Schuermans aan de Vlaamsche volksvertegenwoordigers J. De Laet, E. Coremans, L. Gerrits, Schollaert, enz.; de heer Sasse aan de heeren bestuurleden Van Hove, Jacobs en Van de Mierop; de heer Van Spilbeeck aan den heer Van Linthout, bestuurlid. Verders voerden nog het woord, over Vlaamsche belangen, de heeren F. Caris en Schoiers, van Antwerpen; deze beide sprekers verwierven den grootsten bijval. Ten half negen was het gulle vriendenfeest afgeloopen.

Jan Massys, Pastor van Campenhout, 1404-1427.

In mijnen brief over de familie Massys, opgenomen in dezen jaargang der *Vlaamsche School bl.* 26, heb ik getoond dat zekere JAN MASSYS met de waardigheid van pastor van Campenhout bekleed was in 1404. Hij behoorde tot de Massysen van Herenthals en telde een broeder die den voornaam van Zanderik droeg. Dezer dagen, bij het doorloopen van de bescheiden der schepenen van Leuven, vond ik eene akte waaruit blijkt, dat deze priester nog in 1427, te Campenhout, in bediening was. Door deze akte neemt Machtelde Roelofs, weduwe van Jan Pynnoc, van de abdij van St-Michiel, te Antwerpen in pacht de tiende van Corbeek over Dijle, een dorp op eene mijl van Leuven gelegen, mits 24 mudden rogge 's jaars. Luidens de oorkonde moest deze hoeveelheid graans te Leuven ontvangen worden door Jans Esraven, kloosterling van St-Michiel, of door JAN MASSYS, pastor of *Persoon* van Campenhout. Hieruit blijkt dat deze priester zoo niet tot gemelde abdij behoorde, dan toch met haar betrekkingen had. De archieven van St-Michiel van Antwerpen moeten derhalve bijzonderheden over Jan Massys bevatten. Het zou wellicht niet onbelangrijk wezen te kunnen bestatigen, in welke verhouding deze priester tot de ons bekende Kempensche Massysen stond. Tot het wagen van dit onderzoek maan ik de liefhebbers ten zeerste aan.

Intusschen laat ik de gemeende oorkonden hier volgen:

'Cond sy allen lieden dat joffer Machtelt Roelofs, weduwe Jans wilen Pynnoc, in jegenwordicheyt der scepenen van Loevene gestaen, heeft genomen en bekendt dat si genomen heeft van den eerwerdigen vader in Gode Mynhere den Abdt des Godshuys van Sente Mychiels, bynnen Antwerpen, de thiende geheellic en al des voirs. Godshuys, gelyc tselve Godshuys die houdende is, tot Cortbeke over Dyle, te

houden en te hebben van Sente Jans daghe Baptiste lest leden, enen termyn van sesse jaren lanc duerende, d'een na d'andere, stappens volgende, elcx jaers daer en bynnen om vierentwintich mudde rogs, goet en payabel der maten van Loevene, alle jaren den voirs. termyn duerende, te Kersmisse, te betalen en tot Loevene te leveren heeren Janne Esraven, canonick, regulier des voirs. Godshuys en heeren JANNE MASSYS, priestere, persoen der kercke van Campenhout, oft eenigen van hen bringhere des briefs, tot behoef des voirs. Godshuys, en telken termyn als vervolghde schout; en hieraf zyn burghen der voirs. joffer Machtelden, Goert Roelofs, haren brueder, Goerde Heerenmeys en Goert Roelofs, naturalic sone Hueghs wilen Roelofs, de welke de voirs. joffer Machtelt geloeft heeft hier af scadeloes te houden en t' ontheffen.

Lombaert, Haenwyc July X,' 1427, 2[a]

Wellicht telde Jan Massys bloedverwanten in Campenhout. Trouwens, ik lees in eenen akt ontvangen, in de 2[e] Schepenenkamer, op 4 November 1429, het volgende:

'Item, KATHARINA MANSYS (sic) relicta Arnoldi quondam dicti Oeden, de Campenhout.'

Nadere bijzonderheden over deze weduwe van Arnold Oeden bezit ik tot dusverre niet.

Leuven, 25 April 1872.

ED. VAN EVEN.

Kronijk.

Antwerpen. - Ten behoeve van bewaarscholen werd op 1 April, onder de leiding van den heer L. Kiven, een fraai concert gegeven, met medewerking van de jufvrouwen Thomas, A. Biemans en Galle, die zich als zangeressen uitmuntend van hare taak kweten. Mej. Aernouts bespeelde voortreffelijk de piano.

- Een der meesterstukken van L. Van Beethoven, werd op Paaschzondag en den 3[n] April, in de hoofdkerk, zeer merkwaardig uitgevoerd, onder de kundige leiding van onzen meester Peter Benoit.

- *Verbond voor kunsten, letteren en wetenschappen.* Den 8[n] April werden onder de leiding van Ad. Samuel eene reeks stukken van Mendelsohn-Bartholdy, A. Schuman, Beethoven, Weber, Schubert en de Burbure ten gehoore gebracht, op eene wijze die muziekmeester en uitvoerders waarlijk tot eere verstrekt. Schumans *Kinderdroom* verteederde al de toehoorders.

Van 14 tot 16 April waren in de maatschappij tentoongesteld: vier fraaie portretten, twee door P. VAN DER OUDERAA en twee door A. DELFOSSE; *De verjaardag*, door NEUHUYS; een verdienstelijk tafereeltje van JOS. MOERENHOUT, *Jagers op weg;*

twee keurige landschappen van omstreeks Genval en BAzel, door H. DE COCK; *Blinde moeitje*, door C. VAN DEN DAELE; landschappen door VAN HOORDE en L. WOLTERS; *De brief*, een onbeduidend stukje van F. MOERMANS; *Matigheid*, door C. WEBB (goed van kleur en opvatting); *Een waterval* en *In 't wilde*, twee puike stukken door A. WUST; *Eerste indruk*, door P. CRABEELS; *Nog een kus, kind*, door FRAUSTADT (goede hoedanigheden), en *In de afspanning*, door A. DE BRAEKELEER.

Den 21^{n} en 22^{n} April waren tentoongesteld: twee schoone schilderijen van JOS. VAN LERIUS, *Mijmering* (eene peinzende jonge vrouw, goed geteekend, puik geschilderd, vol uitdrukking) en *Ondina* (Noordsche nimf, opstijgende uit den waterput. waarin de dorpelingen haar hadden meenen te versmooren, door hem te dempen); - eene schilderij van HEIERMANS: de moeder aan het ziekbed van haar jongen zoon; allerbest getroffen, zoowel wat waarheid van voorstelling als wat schildering betreft; - portretten en borstbeelden, uitgevoerd door J. DE BRAEKELEER; tusschen de borstbeelden bemerkten wij dit van mej. Singelée, zangeres aan den Franschen schouwburg; mocht de bewerking, in verschillende opzichten, verdienstelijk wezen, de gelijkenis was door den beeldhouwer zoomin getroffen als onlangs door den schilder A. Markelbach, die zich aan het portret derzelfde kunstenares had gewaagd.

Den 22ste was ook tentoongesteld eene verzameling platen van oude Engelsche graveerders.

- Op Zondag 21 April had in de O.-L.-Vrouwekerk de inhuldiging plaats der nieuw ingerichte Sint-Josephskapel, waarover wij in 1871, bl. 168, gehandeld hebben. Thans kan men eene vergelijking maken tusschen de geschilderde glasramen van het huis Didron, van Parijs, en het schoone roosvormige raam, waarover wij vroeger spraken. Ook, zonder veel kennis in het vak te bezitten, kan een ieder zien, dat het gansch onnoodig is glasschilderingen in Parijs te gaan laten uitvoeren. Buiten A. Stalins en Cie, en De Craene, te Antwerpen, hebben wij in ons land onder andere nog de volgende voortreffelijke glasschilders: te Gent, de Bethune; te Mechelen, Pluys; te Brussel, Capronnier; te Brugge, Dobbelaere; het altaar der kapel, uitgevoerd door de heeren De Bock en Van Wint, is verguld en geschilderd; alleen de deuren moeten nog voltooid worden door den befaamden kunstschilder in het godsdienstige vak, L. Hendrickx; de muurschilderingen zijn uitgevoerd door den heer Baetens.

- In de werkhuizen van den heer A. Wouters, goudborduurder, is onlangs een prachtige Lieve-Vrouwemantel vervaardigd, door eenige liefdadige personen geschonken aan de kerk der paters Minderbroeders, waar onlangs geplaatst werd eene nieuwe communiebank in ojivalen stijl, uitgevoerd door de werkmansvereeniging.

- Het gemeentebestuur heeft tegen 300 fr., voor de stadsbibliotheek aangekocht een afdruk van eene gesteendrukte plaat der schilderij van Van Eyck, het Lam Gods, waarvan eene kopij in het museum berust.

- Na de plechtige ter-aardebestelling van wijlen Emanuel Van Straelen,[1] vormde zich eene commissie, bestaande uit de heeren F. Borrewater, Max Bausart, L. Van der Molen, J. Van Hove en Fred. De Laet, ten einde den betreurden overledene een grafteeken te stichten. Op Woensdag 8 Mei, had op het kerkhof, te Capellen, de onthulling des grafteekens plaats, in tegenwoordigheid van een groot getal vrienden;

1 Zie jaargang 1870, bladz. 112.

van het genootschap ‘Met tijd en vlijt’ waren talrijke leden opgekomen, onder het geleide van hunnen voorzitter, den hoogleeraar P.-G.-H. Willems. Het gedenkteeken, in Romaanschen stijl uitgevoerd, naar de teekening van P. Dens, is van witten hardsteen en draagt het volgende opschrift:

D.O.M.
Aan
JOANNES, ANTONIUS, EMMANUEL
VAN STRAELEN,
Kristen, Vlaming, Vaderlander.
Geboren te Antwerpen, 24 December 1815.
Stierf te Cappellen, 29 Junij 1871.
Opgericht door zijne vrienden.
R.I.P.

Na de onthulling herdacht de heer C. Siffer, in eene diepgevoelde aanspraak, namens ‘Met tijd en vlijt,’ den te vroeg ontslapen stichter van het genootschap; d^{r} Van der Molen droeg een zeer gemoedelijk dichtstuk voor, en de heer P. Backx hield eene rede, namens den Nederduitschen Bond van Antwerpen; uit naam van de familie ('s heeren Van Straelens zoon was tegenwoordig), zegde de heer H. Schoof den aanwezigen dank, voor de eer aan den aflijvige bewezen. Deze dankbetuigingen werden door mev. Van Straelen herhaald aan de vriendenschaar, die haar, na afloop van de plechtigheid, een bezoek ten haren huize bracht.

- Van P. Van der Ouderaa zagen wij onlangs eene meesterlijk uitgevoerde schilderij, voorstellende eene *Italiaansche bloemenverkoopster.* Als schildering was dit stuk, welk door den heer J. Hollender, van Brussel, werd aangekocht, stellig het krachtigste, dat wij nog van den verdienstelijken kunstenaar zagen.

- Het *Journal de Pharmacie* bevat een merkwaardig verslag over het werk van professor Blas, ‘Sur l'influence du sous-sol sur les maladies miasmatiques,’ door den heer Edm. Van Melckebeke, apotheker van den arme.

Brussel. - Door Z.M. den koning zijn in de tentoonstelling der waterverfschilders de volgende stukken gekocht: *Doode natuur*, door Charette; *Steile waterkant*, te Nimelette, door Ligny; *Fruitverkoopster in Caïro*, door Wauters; *Kerkgezicht te Maassluis*, door Bosboom.

- Met voldoening vernemen wij, dat de commissie der aanstaande driejarige tentoonstelling besloten heeft, den catalogus, evenals verleden jaar te Gent, ook in het Nederlandsch

te doen drukken. Wat zal Antwerpen doen, waar, in de eerste jaren van het bestaan der maatschappij van schoone kunsten, alles in de beide talen gebeurde?

- De middenafdeeling, gelast met het onderzoek van het voorstel Coremans, door ons op bladz. 55 vermeld, betrekkelijk het gebruik der Vlaamsche taal voor de rechtbanken, heeft met eenparige stemmen de volgende punten aangenomen: In de Vlaamsche gewesten: 1° de eerste akte, bij het inspannen eener vervolging, zal gemaakt worden hetzij in het Vlaamsch, hetzij in de twee talen; 2° bij het eerste verhoor, zal de vervolgde verklaren, welke taal, Fransch of Vlaamsch, hij verkiest voor de rechtsplegingen deze verklaring zal worden aangeteekend in het proces-verbaal van dit verhoor; 3° het verhoor en alle verdere akten van rechtspleging zullen plaats hebben in de taal, door den vervolgde aangeduid.

- De heeren J. Brouwers, kantonaal opzichter van het lager onderwijs, te Leuven, en prof. Braun, zijn door het staatsbestuur afgevaardigd, om in de onderwijsgestichten van Duitschland, Denemarken, Zweden en Noorwegen de inrichting der gymnastiek te gaan bestudeeren.

- L. Gallait heeft twee kleine tafereelen voltooid: *de Oorlog* en *de Vrede*; zij zijn in Londen tentoongesteld. De koning had bij den schilder een bezoek afgelegd om die tafereelen te zien, welke, zoo het schijnt, besteld waren door den heer Verbessem, van Gent, en die, volgens gemeld wordt, te Londen herverkocht zijn aan eenen kunstkooper tegen 100,000 fr.

- Het voorhistorisch congres zal op 22 Augustus geopend worden, onder voorzitterschap van den heer d'Omalius-d'Halloy, lid van den senaat. De studie over den voorhistorischen mensch in België beslaat eene breede plaats in het programma. De personen, die aan het congres wenschen deel te nemen, kunnen zich doen inschrijven bij den heer secretaris Dupont.

- Met genoegen hebben wij vernomen, dat de middenafdeeling, gelast met het onderzoek van het wetsontwerp des heeren Bara, de Vlaamsche vertaling der *Annales Parlementaires* heeft aangenomen.

Gent. - Eene nieuwe wetenschappelijke maatschappij is hier gesticht, onder den titel van ‘homeopathische geneeskundige kring van Vlaanderen.’

- De afdeeling van het *Willemsfonds* heeft besloten eene tentoonstelling van oudheden ten stadhuize in te richten, waarschijnlijk in de maand Juni.

- Bij Hemelsoet, St. Jansstraat, is verschenen en tegen 2 1/2 fr. verkrijgbaar, de 3e uitgaaf der voortreffelijke handleiding in de *Moeshovenierderij*, door H.-J. Van Hulle, 's rijks hortulanus, leeraar aan staats hofbouwschool te Gent.

Oostende. - Maatschappij *Hoop in de toekomst.* Programma voor den wedstrijd van tooneelvertooningen gedurende den winter van 1872-73.

Drama. Maatschappijen van Holland. Eerste prijs, 500 fr. en een zilveren verguld eermetaal. Tweede prijs, 250 fr. en een id. Beste tooneelspeler en tooneelspeelster, elk een verguld eermetaal.

Dezelfde prijzen voor de maatschappijen van België.

Blijspel. Voor de maatschappijen van Holland en België. Eerste prijs, 300 fr. en een zilveren verguld eermetaal. Tweede prijs, 200 fr. en een id. Derde prijs, 100 fr. en een id. Beste tooneelspeler en tooneelspeelster, elk een zilveren verguld eermetaal.

Een gouden eermetaal, ter waarde van 125 fr., wordt door het Oostendesch Vlaamsch Verbond, onder voorzitterschap van den heer E. Vanderheyde, aan de

Belgische maatschappij geschonken, die zich door de zuiverste Nederlandsche uitspraak zal onderscheiden. Een zilveren verguld eermetaal zal als herinnering aan elke maatschappij, bij hare intrede, ter hand gesteld worden.

Buitenland.

Amsterdam. - Aangekondigd om bij den heer Taurel te verschijnen: ‘de christelijke kunst in Holland en Vlaanderen, van de gebroeders Van Eyck tot Otto-Venius en Pourbus.’

Meppel. - In deze Hollandsche stad verkocht men onlangs 9 stuks oud blauw porselein tegen 400 gl.

Middelburg. - Het XIIe taal- en letterkundig congres zal op Maandag, 2 September, in deze stad geopend worden, onder het eere-voorzitterschap van den heer burgemeester, J.-W. Schoren.

Sterfgevallen.

LAMBRECHT DE KROON, vader, de oudste Vlaamsche tooneelist, is op 21 Maart in 75-jarigen ouderdom overleden te Antwerpen, in het gesticht der broeders van liefde, Vincentiusstraat. De plechtige begrafenis had den 24^{e}, in den namiddag, op het Kiel plaats, onder een grooten toeloop van vrienden en vereerders des mans, wiens naam, een dertigtal jaren geleden, als eene star aan den tooneelhemel glinsterde. Lambrecht De Kroon bezat inderdaad een machtig talent, ofschoon geen tooneelist van beroep. Op de kist des waardigen mans schitterden een aantal gouden eermetalen, door hem, in de dagen van zijnen bloei, in tooneelwedstrijden behaald. Eene muziek ging den rouwstoet vooraf. De hoeken van het baar werden gehouden door de heeren J. Bruylants, Edw. en W. Van Ryswyck, F.-J. Van den Branden, E. Lemaire, F. Veyrière, C. Verbruggen en B. Van Eeckhoven. Aan het graf werden redevoeringen uitgesproken door de heeren Edw. Van Ryswyck, Jul. Van der Voort, C. Verbruggen en K. Dumont. Wij vernemen dat deze redevoeringen zullen gedrukt worden. Met eenen der sprekers hopen wij, dat op het graf van vader De Kroon een gedenkteeken zal verrijzen.

JAAK DE WINTER, te Gent geboren, is te Antwerpen overleden op 23 April in den weinig gevorderden ouderdom van 47 jaar. Opvolgens was hij verbonden aan het *Journal de Gand* en (sedert 1858) aan den *Précurseur* van Antwerpen. Door de Gentsche maatschappij van schoone kunsten werd hij destijds bekroond voor eene in het Fransch geschrevene verhandeling over Jacob van Artevelde. In het Vlaamsch schreef hij eene beknopte geschiedkundige verhandeling over de stad Gent in de tiende eeuw.

DE NIEUWE BADINRICHTING TE SPA.

ONTWORPEN DOOR DEN BOUWMEESTER L. SUYS, VAN BRUSSEL, EN ONDER ZIJNE LEIDING UITGEVOERD.

De nieuwe badinrichting van Spa.

Eer men de kracht zijner wateren kende, was Spa slechts een gering dorpje, behoorende tot het markgraafschap van Franchimont. Zijn naam, Spa of Espa, beteekent in de oude landtaal eenvoudig fontein. Men heeft den aanleg van Spa tot een ver verwijderd tijdperk doen opklimmen en op zijne bronnen de regels toegepast die Plinius aan de minerale wateren van Tongeren heeft gewijd; maar het verkeerde dier bewering is te duidelijk aangetoond, dan dat men haar langer zou volhouden. De eerste, die, voor zooveel men weet, uit de heelkracht der wateren van Spa voordeel trok, was zekere smid van Breda, Collin genaamd, die, door zich daarin te baden, zijne vorlorene krachten terug ontving en het besluit nam zich voor goed te Spa te vestigen. Hij wendde zich derhalve tot den bisschop van Luik, Everhard van der Marck, die hem, bij acte van den 22^{n} Juni 1326, tegen betaling van 700 Luiksche guldens, twaalf morgen bosch aan den voet van den berg Spaloumont afstond. In deze twaalf morgen was de fontein de Pouhon begrepen, die te midden eener weide ontsprong. Hij bouwde nevens deze bron, waaraan hij zijn herstel te danken had, een huisje, dat, naar men verhaalt, nog in de vorige eeuw aanwezig was. Tien morgen, die hij vooreerst bosch liet, verschaften hem de houtskool voor de smederij, welke hij had opgericht ter plaatse, waar thans het ziekenhuis staat. De woning en smederij van Collin, in de wandeling Collin de wolf genaamd, was de wieg der tegenwoordige stad. Het gehucht groeide aan tot een dorp en het dorp tot een vlek; in 't begin der XVe eeuw telde Spa reeds 258 huizen.

In het laatst der XVIe eeuw kwamen verscheidene vorstelijke personen te Spa herstel van gezondheid zoeken, en sinds nam de bloei van het stadje zoo zeer toe, dat het thans in de voorste rij der Europesche badplaatsen is getreden.

Twee geweldige branden hebben Spa in deze eeuw geteisterd: in 1807 en 1831, maar de verwoeste wijken werden telkens schooner herbouwd. Eene andere ramp had plaats den 28^{n} Juni 1828, wanneer groote blokken van den berg Spaloumont verpletterend naar beneden kwamen. Spa telt thans 4000 inwoners, die gedurende het badseizoen meer dan verdubbeld zijn. Van oudsher genoot Spa het voorrecht, door hooge gasten bezocht te worden. Lodewijk van Gonzaga, hertog van Nevers, gebruikte er de baden in 1576. Alexander van Farnese, prins van Parma, kwam er tot hetzelfde einde in 1591; Margaretha van Valois, de gemalin van koning Hendrik IV, deed in 1577 het Pouhon-water dagelijks naar Luik brengen, aangezien haar staat en de slechte wegen haar niet toelieten in Spa zelve te komen. De Engelsche koning Karel II, de Zweedsche koningin Christina, een Deensche vorst, een groothertog van Toscanen en anderen hebben allen herinneringen aan hun verblijf te Spa achtergelaten. Czar Peter-de-Groote vertoefde er in 1717 zes weken. De ongelukkige Gustaaf III van Zweden kwam er in 1780, keizer Jozef II in 1781. Laatstgenoemde vond er, benevens vele andere mannen van naam, prins Hendrik van Pruisen, den broeder van Frederik-den-Groote. De czarowitz, later keizer Paul I, bracht het schoone jaargetijde van 1782 te Spa door, en de graaf van Artois (sedert Karel X) verlevendigde er het seizoen van 1783 door zijne tegenwoordigheid. In 1787 zag men er de hertogin van Orleans; in 1809, de koningin van Westphalen; in 1810, koningin Hortense; in 1817, den koning der Nederlanden, Willem I; in 1818, keizer Alexander, met den koning van Pruisen en den hertog van Wellington, en, om niet meer namen te noemen, in

1833, koning Leopold I, en in 1869. Leopold II. Buiten de zieken die in Spa genezing en de rijken die er uitspanning komen zoeken, lokten de speeltafels niet weinig gasten naar de badplaats. In weinige badsteden van Europa werd zoo grof gespeeld als hier. Na 1872 zullen de speelzalen echter moeten gesloten worden. Uit vrees dat de afschaffing van 't spel, den toeloop der vreemdelingen zou doen verminderen, heeft men getracht meer nut te trekken uit de natuurlijke waterbronnen, die den oorsprong van Spa's welvaart zijn. Met groote kosten is er eene prachtige en volledige badinrichting tot stand gebracht, volgens de plannen en onder de leiding van den Brusselschen bouwmeester L. Suys. Gelijk men het ziet op onze plaat, mag het gebouw, zonder overdrijving, een paleis genoemd worden. De nieuwe badinrichting, welke in 1868 ingehuldigd werd, verwierf aldra en welverdiend eene Europesche befaamdheid. Men kan er alle soorten van geneeskundige en andere baden, ook slijk- en stoom- of dampbaden gebruiken. De baden vervolledigen het gebruik der wateren als drank, bij de behandeling der bleekzucht, bloedgebrek, verarming van het bloed, verstopping der ingewanden, moeielijke spijsvertering, rhumatismen, enz.

Waar er van Spa gesproken wordt, mag men niet vergeten melding te maken van zijne fraaie geschilderde houten doozen. Zekere Dagly, een inboorling van Spa, zoo men verhaalt, begon in 1713 de eerste het maken van die doozen, en men dankt hem de uitvinding van een bijzonder vernis, welk in die nijverheid gebruikt wordt. Tusschen de Spasche doozenschilders hebben zich inzonderheid Leloup en Gernay beroemd gemaakt. De paneelen van Leloup worden thans met goud betaald, en Jan Gernay ontving voor een toilet, dat hij voor keizerin Josephine schilderde, 2200 frank.

Behalve goede hotels, bezit Spa ettelijke inrichtingen van nijverheid, onder andere twee fabrieken van kaarden en spillen, eene bierbrouwerij, eene hoedenmakerij, eene boekdrukkerij, eene fabriek van porseleinwerk en kristal, twee huidvetterijen, enz., alsmede, - dit mogen wij niet vergeten! - A. Schaltins fabriek van smakelijken drank: de beroemde elixir van Spa.

Zoowel aen gezonden als zieken, verdient het bezoek der badstad Spa aanbevolen te worden.

Het leven.

Een schrijver heeft gezegd: Het leven is een blijspel voor den rijke, een tooneelspel voor den wijze, een treurspel voor den arme.

Cleomenes de Griek.
Een verhaal uit de tijden der vervolging onder Diocletiaan.
IV.

De wraakgodinnen, die den misdadigen zoon aan Agamemnon martelden, waren niet verschrikkelijker dan de gedachten die zich thans aan de ziel van Stratonicia vastkleefden. In het begin waren zij uiteenloopend, wanhopend - te gruwelijk om eenige vaste gedaante aan te nemen; - dan veranderden zij in eene strenge beslissing, die, hoe langer zij in het hart berustte, vaster en krachtiger werd. Alle gevoel van dankbaarheid voor jaren van tedere zorg - alle zusterlijke en kinderlijke opwellingen werden door den warrel eener uitzinnige liefde opgeslorpt. Gedurende de lange en vreeselijke uren van den nacht, rezen de zoolang onderdrukte driften van haren landaard op, woelden onbedwongen in haren geest, en eindigden met haar te doen besluiten, dat, om het even door welk middel, Cleomenes van Moesa moest gescheiden worden.

Met het aanbreken des dags, lang voor de weelderige Romeinsche vrouwen de oogen ontsloten hadden, vermomde Stratonicia zich met de kleederen van eene harer slavinnen, en ging uit om diegene te verraden, voor wie zij eens den dood zou gestorven zijn. Wanneer de morgenwind haar voorbij fladderde en zijne frissche kusjes haar op haar en voorhoofd drukte, en zij het zacht gekweel der ontwakende vogelen in het Egerische woud hoorde - welks naam beelden van reinheid en vrede ontstaan deed - werkte zulks tegenstrijdig met hare eigene onstuimige hartstochten; de spokige schrikbeelden verzwonden voor de kalme wezenlijkheid van licht en dag, en een onbepaald gevoel van gewetensknaging en medelijden voor de schuldelooze, die zij ging verraden, ontstond in haren boezem. Maar onmiddellijk keerde de noodlottige herinnering aan Cleomenes en zijne liefde terug - en het meisje drukte hare handen onstuimig tegen haar hart, als om er elk gevoelen uit te drijven, uitgenomen dat, welk haar tot de misdaad aandreef.

Om hare gemoedsrust terug te winnen, zegde zij zich herhaalde malen, dat haar verraad niet den dood van het zachte kind zou veroorzaken; want den edelen, die verdacht werden christenen te zijn, werd gewoonlijk, na de eerste waarschuwing, tijd vergund om de dreigende vervolging te ontvluchten. Aldus zou Moesa van haren beminde gescheiden worden, zonder Stratonicia zich een moord zou moeten verwijten. Met deze troostredenen stapte zij spoedig voorwaarts, en vooraleer de zinneloosheid, die haar dezen stap deed wagen, geheel verdwenen was, had zij reeds Moesa, de dochter van Irenoeus, als eene christin aangeklaagd.

Het huis van den proetor met eenen spoed ontvluchtende, als ware zij door schrikaanjagende nachtgezichten vervolgd, bereikte het Grieksche meisje weldra hare woning. De vrees van de daad verdacht te worden, eene onbepaalde bekommering nopens de gevolgen harer aanklacht, en eene gewetensknaging die hoe langer hoe geweldiger werd, drukten beurtelings haar gemoed. Met de vlugheid eener hinde bereikte zij den geheimen ingang des tuins, en kwam weldra in veiligheid en zonder ontdekt te zijn in huis. Daar, in hare eigene kamer, voelde Stratonicia al hare kracht haar begeven; zij rukte den ruwen mantel die haar vermomd had van hare schouders, en wierp zich ten gronde, drukte haar gloeiend voorhoofd tegen het killige marmer,

om eenige verzachting aan hare pijn te bekomen, en beefde bij elk gerucht dat hare ooren trof.

Dan, door eene plotselinge gejaagdheid aangedreven, trad zij in de kamer harer zuster. Moesa lag in eenen sluimer verzonken die wellicht onlangs onderbroken geweest was, want onder hare zwarte oogwimpels parelden er zware tranen. Maar nu was er alles kalm, en een zachte heilvolle glimlach speelde rond haren kinderlijken mond, terwijl van tijd tot tijd enkele woorden over de lippen van het droomende meisje kwamen. Stratonicia boog zich over haar om te luisteren, en onderscheidde den naam dien steeds met stille welluidendheid in haar eigen harte klonk, - den naam van Cleomenes.

Zij verwijderde zich met onstuimigheid van de slaapstede, en in uitzinnigen drift hare armen wringende, terwijl hare verwarde haarlokken en schitterende oogen haar het voorkomen eener bacchante of eener orakelspreekster gaven, dankte Stratonicia de goden, omdat zij haar de noodige kracht verleend hadden, om de daad te verrichten.

Des avonds, toen Irenoeus onder den invloed van zoete huiselijke gevoelens, waaraan de gestrenge ijveraar zich somtijds overgaf, zijne vrouw en dochter rond zich vergaderd had, - dien avond kwam de verschrikkelijke waarschuwing. Eene oproeping van den proetor beval aan de dochter van Irenoeus, dat zij, om van haren godsdienst te laten blijken, in het openbaar de goden van Rome moest hulde bewijzen.

Een oogenblik beefde de jonge maagd onder dezen afschrikkelijken slag; een schreeuw ontsnapte hare borst en zij wierp zich in de armen haars vaders. ‘Stil, kind, ik ben met u,’ murmelde Irenoeus. Zich vervolgens tot den drager dezes geheimen bevels wendende, zegde hij op kloekmoedigen toon, alhoewel het angstzweet op 's vaders voorhoofd parelde: ‘Gij ziet het, zij bekent noch loochent, tot wanneer het uur gekomen zij. Vertrek!’

Allengs kreeg de jonge christene maagd hare kalmte en krachten weder; zij stond recht en kruiste de tengere handen op haren boezem, zeggende:

‘Vader, voed geen twijfel omtrent mijne gevoelens: ik vrees thans niets meer.’ Domitilla wierp zich voor de voeten van haren echtgenoot.

‘Och, Irenoeus, red u en haar tevens - er is nog tijd. Ik bid u, vlucht dezen nacht, - onmiddellijk!’

Irenoeus aanzag zijne dochter; zij beantwoordde dezen blik met oogen, waaruit eene vastberadenheid, aan de zijne gelijk, hem tegenstraalde; tevens legde zij hare hand in de zijne.

‘Moeder,’ sprak zij op zachten, kalmen toon, ‘de dochter van Irenoeus mag niet vluchten. Ik ben zwak, maar de

heilige geloofsleer, die ik volg, zal mij krachten geven. Ik zal er mij aan vastkleven, en ze tot in den dood blijven belijden.'

Een glans van verrukkende begeestering overtoog het gelaat van Irenoeus.

'Domitilla, Stratonicia, - gij, aanbidders der valsche goden,' sprak hij, 'zie wat het is, christen te zijn. Mijn kind,' vervolgde de oude man, 'doe zooals ge wilt; ik verbied u niets, en verheerlijk mij in u. Liever dan u uw geloof te zien verzaken, zou ik u den marteldood zien toebrengen. Vrees niet, Moesa, mijne duurbare, want zulke dood is heilig. Laat ons henen gaan om te bidden, opdat gij kracht genoeg zoudt verkrijgen, om den dood onbeschroomd te gemoet te gaan.'

En zonder nog een woord te spreken, leidde hij zijne dochter henen.

Aldus gaven de eerste vaders des geloofs bewijzen eener zoo heldhaftige en standvastige beradenheid, dat de marteldood als eene eer aanschouwd werd, als eene zaak die men eerder moest begeeren dan vreezen. En het was aldus dat hunne godsdienst zegepraalde over elk menschelijk gevoelen, en de vreesachtigen kloekmoedig, en de zwakken krachtig maakte; hij gaf der teedere vrouw den moed der mannen, en bedeelde de mannen met eene heldhaftigheid en lijdzaamheid, die bijna bovennatuurlijk mochten genoemd worden. In onze eeuw kunnen wij, aan den warmen huiselijken haard gezeten, somtijds lezen, hoe de vroegste christenen wisten te sterven; meer nog, hoe zij, zonder eenen traan te storten, vroolijk hunne duurbaarste huisgenooten den dood zagen toebrengen; en het komt ons voor als eene ijdele overlevering - eene boeiende, doch ongelooflijke vertelling.

Geve God, dat de schrikkelijke wezenlijkheid dier tijden, ons nooit meer overkome!

(Wordt voortgezet.)

Koninklijke academie van beeldende kunsten te Antwerpen.

De werken, vervaardigd voor de jaarlijksche prijskampen der koninklijke academie, zijn tentoongesteld geweest van Zondag 28 April tot Woensdag 1 Mei. Met groot genoegen hebben wij den vooruitgang gezien der klasse *van teekenkunde toegepast op de stielen*, thans onder de leiding van Lucas Schaefels Men zal zich herinneren dat wij, in 1871, blz. 181, de benoeming van dezen kunstenaar, als de meest geschikte leeraar voor dit onderwijs, hadden aanbevolen. Wij zagen met genoegen onze zienswijze gedeeld door de leden van den bestuurraad, die hem met algemeene stemmen heeft gekozen.

Tusschen de tentoongestelde *schilderstukken*, uitgevoerd in de werkplaatsen der academie, onder de leiding van den bestuurder, hebben wij de volgende zeer verdienstelijke aangetroffen: A. Van den Bergh, van Poperinghe: 'De Aalmoes;' E. Joors, van Borgerhout: 'Het toilet van Judith;' H. Redig, van Antwerpen: 'Een duo;' E. Sibert: 'In de weide;' J. Thonus, van Delft: Een portret en eene teekening, 'de Samaritaansche vrouw' voorstellende.

Landschap en dierenschildering. - A. De Pret, van Ghislenghien: ‘Door den vijand verrast’ en ‘Een kiekenkof;’ J. Duflos, van Brussel: ‘drie landschappen, twee gezichten van het dorp Ter-Hulpe en eene Sluis.’ G. Van Hoorde, van Antwerpen: ‘Gezicht uit den omtrek van Ter-Hulpe;’ J. Vola, van Antwerpen: ‘Inkoom van een bosch.’

Tusschen de beeldhouwkundige sieraden hebben wij opgemerkt het model eener schouw, trant Lodewijk XVI, door Jan Van de Vijver, van Exaarde. In de scheepsbouwkunde, een plan, berekeningen en model van een driemastschip, half clipper, 1381 ton. Als fraaie teekeningen, op de nijverheid toegepast, vermelden wij een plafond en eene zaal (trant Lodewijk XVI), de eerste van F. Laequemans, de andere van G. Pauwels, beide van Antwerpen.

Van de graveerklasse zagen wij teekeningen en aangelegde platen van den veelbelovenden jeugdigen plaatsnijder, Frans Lauwers, van Antwerpen, van wien wij in 1871, bl. 65, een werk hebben medegedeeld. De tentoongestelde teekeningen waren naar tafereelen van A. Van Ostade, A. Van Dyck en anderen. Er was ook een welgelijkend portret van des jongelings vaders bij.

Op Zondag 5 Mei, ten 1 uur, had de plechtige prijsuitdeeling plaats. Wij laten hier de namen volgen der bijzonderste bekroonden in de verschillende prijskampen van het afgeloopen schooljaar. Wij bepalen ons bij het melden der prijzen van uitmuntendheid.

In de schilder- en teekenkunst, hooger onderwijs: A. Van den Bergh, van Antwerpen. - Teekenkunst, middelbaar onderwijs: Frans Millet, van Boston (Amerika). - Overgangsafdeeling, G. Portielje, van Berchem. - Lager onderwijs, tweede afdeeling, J. Anthonis, van Antwerpen. - Derde afdeeling, M. Brouwers, van Antwerpen.

Landschap- en dierenschildering, middelbaar onderwijs, prys van uitmuntendheid, T. Verstraeten, van Gent. - Beeldhouwkunde en boetseering, beeld, hooger onderwijs, J. Geefs, van Antwerpen. - Middelbaar onderwijs, eerste afdeeling, Bartel van Hove, van 's-Gravenhage. - Tweede afdeeling, O. Maes, van Geeraardsbergen. - Lager onderwijs, E. Van Herck, van Antwerpen. - Tweede afdeeling, A. Van Beurden, van Antwerpen. - Boetseering van sieraden, hooger onderwijs, Jan Kerckx, van Antwerpen. - Middelbaar onderwijs, Jan Ribaucourt, van Antwerpen. - Lager onderwijs, H. Van der Veken, van Antwerpen. - Tweede afdeeling, J. Lebeck. - Bouwkunde, hooger onderwijs, Jan De Coster, van Antwerpen. - Middelbaar onderwijs, F. Van Dyck, van

Antwerpen. - Tweede afdeeling, Frans Van Dyck. - Derde afdeeling, F. Verwimp, van Antwerpen. - Vierde afdeeling, Frans Stuyck, van Antwerpen. - Lager onderwijs, F. Durlet, van Antwerpen. - Tweede afdeeling, A. Coveliers, van Wilrijck.

Scheepsbouwkunde: hooger onderwijs, P. Berquin, van Antwerpen. - Middelbaar onderwijs is niet toegekend, omdat de mededingers aan den prijskamp in meetkunde niet voldaan hadden. Lager onderwijs, kunsten toegepast op de nijverheid voor het hooger onderwijs, heeft er geen prijskamp plaats gehad, ten gevolge van het overlijden des heeren L. Baeckelmans; maar uitmuntende teekeningen waren tentoongesteld, uitgevoerd onder de leiding van den voorloopigen leeraar Lucas Schaefels. - Sieraadschildering, middelbaar onderwijs, geen prijskamp. - Teekening van sieraden; Jacob Dierckx, van Antwerpen. - Lager onderwijs, G. De Voogt.

Een vonnis van 1748.

Het onderstaande wreede vonnis, voltrokken aan eene arme oude bedelares, is overgeschreven uit de verzameling van *Vonnissen*, *Verleent binnen de Stadt Aelst*, *ten laste van menigvuldige Moordenaeren*, *Dieven*, *Vagebonden ende andere Quaetdoenders*, *op het vervolg vande Collegien der Casselryen ende Landen van Cortryck*, *Audenaerde*, *Aelst ende Dendermonde*, *begonnen* 7. *October* 1748. *ende ge-eyndigt* 14. *December daer naer:*

XLIV. Vonnisse van Livine de Lichte.

Om dieswille dat gy *Livine de Lichte*, oudt ontrent de 64. jaeren, gebortig van *Hundelgem*, Lande van Aelst, u soo verre hebt begeven van nu meer dan twaelf jaeren den Lande te doorloopen ende binnen den selven te bedelen, niet jegenstaende gy by Sententie alhier zyt gegeesselt ende voor den tydt van 15. jaeren gebannen geweest, soo alles breeder ten processe en volgens uwe eygene bekentenisse als andersints komt te blycken, alle 't welcke niet lydelyck synde in een Landt van rechte sonder condigne straffe, andere ter exempele.

Soo is 't dat den Raedt van de Provoteyt-Generael etc.

Wysen ende condemneren u op een Schavot op de Merct alhier gegeesselt te worden tot den loopenden bloede, ende voorders Gebrant-merckt ende geteeckent te worden met de letter V. bannende u, voor uw leven geduerende buyten de dominatie van den Koning van Vranckryck ende buyten dese Nederlanden, de selve te ruymen binnen derden daege naer slaeckinge van Vangenisse sonder daer binnen te komen op pene van voordere Lyf-straffe, condemnerende u voorders in de kosten van den Processe ende misen van Justitie naer taxatie.

Aldus gearretteert ter presentie alsvoren, etc. binnen den Landthuyse van *Aelst*, den 18. November 1748. onderteeckent P.F. PYCKE.

'Ende geëxecuteert ten selven daege ten 11. uren voor noene.'

De Upas.

De naam Upas wordt gegeven aan plantaardige vergiften, die men hoofdzakelijk aantreft op Java, Borneo, Celebes en Nieuw-Guinea. Het vergif, welk men uit den Upas-boom trekt, is zeer berucht. Deze boom, waarvan wij hier eene afbeelding geven, en welke in de wetenschap *Antiaris toxicaria* wordt geheeten, terwijl de Javanen hem *Antjar* noemen,

behoort tot de familie der moerbezieachtige planten. Hij bereikt eene hoogte van ruim vijf-en-dertig meters. Zijn sap wordt, met een mengsel van peper, ajuin, look en eenige andere plantenstoffen, door de Javanen gebezigd tot het vergiftigen van pijlen en dolken. Zimmerman beschrijft de samenstelling van het vergif als volgt: ‘Op acht oncen *Antjar*- (of Upas-) gift doet men gestampte peper, sap van *Arum Nampa*, van *Kaempferia Galanga* van *Zerumbet*, van uien en knoflook, van ieder, namelijk, één drachma (1/8 van eene once), en dit mengsel begint terstond hevig op te bruischen. Hoe sterker dit bruischen is, des te heviger werkende wordt het vergif.’ De verdienstelijke reiziger en natuurkundige, Horsfield, deed verscheidene proeven met dit vergif. Een buffel, welken hij eene lichte wonde had toegebracht, met een vergiftigden dolk, stierf na verloop van twee uren, een hond in zes-en-twintig minuten, een kleinere hond in veertien, eene musch in tien, een kleine aap in zeven, een reiger in zes minuten, enz.

Nog heviger dan het vergif van den Upas-boom, is het sap van de klimplant *Strychnos Tieute.* Vier-en-twintig uren na de bereiding, doet het de sterkste werking, wanneer het, op eenen pijl of eenen dolk gestreken, even luchtdroog

is geworden. Zoodra het zich in 't lichaam bevindt, tast het op de hevigste wijze het hersen- en zenuwgestel aan, en veroorzaakt zeer spoedig den dood, onder de pijnlijkste kramptrekkingen, benauwdheden en brakingen.

De Upas-boom groeit het weligst in de dalen. Zijne schadelijke eigenschappen hebben aanleiding gegeven tot vele fabels. Zoo leest men in oude reisbeschrijvingen, en namelijk in Valentijns beschrijving van Amboina (*Oud en Nieuw Oostindië*) dat de Upas, tot op verscheidene mijlen afstands, de lucht verpest, en alle leven voor dieren en planten in dezen omtrek verstikt; dat aan veroordeelde misdadigers de keus gelaten wordt, om door beulshanden te sterven, of eene zekere hoeveelheid van het doodelijk sap van den Upas-boom te halen; dat weinigen levend terugkeeren van dezen tocht; dat de grond, in den omtrek der Upas-boomen, als bezaaid is met menschengeraamten enz. enz.

Zimmerman zoekt den oorsprong van deze vertellingen in het volgende feit: de werklieden, die op Java gebruikt worden, bij het ontginnen van den grond, tot het uitroeien van de wortels, krijgen dikwijls de boosaardigste heete ziekten; bovenal zijn de gevolgen spoedig verderfelijk, wanneer men wortels van Upas-boomen uitroeit; de ziekte veroorzaakt dan niet zelden in weinige uren den dood.

Wij zegden reeds, dat de Upas eene hoogte van 35 meters bereikt. Hij is een der grootste boomen in de bosschen van Java; aan den wortel heeft hij soms tien voet middellijn. Als men den witten bast openmaakt, vloeit er het vergiftigde sap uit; in de lucht wordt het spoedig hard en bruin. Zuiver of onvermengd is het niet zeer gevaarlijk.

Aan de Zee.

Bij een bezoek aan de Zee.

Ai mij! zee, uw lucht zoo zuiver
Was zoo zoet aan 't harte mijn;
Als ik met mijn ziel alleene
Mocht in uwe duinen zijn.

Ai mij! zee, ik hoorde gaarne
't Grootsche bruischen van uw nat
En het klinken uwer stemme
Als ik mijmrend langs u zat.

Ik zag zoo gaarne uw groen water
Schuimend vechten met den wind
Die al risplend met u speelde
Als met d'haren van een kind.

Ik zag u gaarne toen de zonne
's Morgens op uw golven zwom,
Vóór dat zij in vollen luister
In den blauwen hemel klom.

Of dat ze bij 't avondvallen
Neer kwam zinken in uw schoot
En heur stralen 't water kleurden
Met een tint van purperrood.

Ik zag u gaarne 's nachts, toen de mane
Op uw kalme vlakte schong
En als in een tweeden hemel
Spieglend op uw water hong.

Ik zag zoo gaarne uwe vlakte
Bij 't verdwijnen van den dag
Als ze heel met schuim bevlekt, te
Glinstren en te glanzen lag.

O! dit alles zag ik gaarne
En dit zien ach! deed mij deugd,
't Deed mijn harte kloppen, beven,
't Goot mijn harte vol van vreugd.

Meer dan eens nog, o! mijn zeeën,
Koom ik wandlen op uw strand
Om te schouwen naar uw schoonheen,
Om te luisteren naar uw zang.

Dikwerf nog, ik belove 't vaste....
Kome ik weder, lieve zee,
Weer om vreugde, weer om trooste,
Weer om ruste en stille vree!....

RYMCREEM.

De artesische put van Columbus.

In Columbus, de hoofdstad van den Amerikaanschen staat Ohio, bestaat een Artesische put, die twee duizend drie honderd en negen-en dertig voeten en tien duimen diep is. Deze put is de diepste welke men in de wereld kent. Nog drie honderd voeten en één duim en hij is eene halve Engelsche mijl diep.

Kronijk.

Antwerpen. - Het door ons op bladz. 16 aangekondigde werk des heeren Em. Van den Bussche, *Les maîtres flamands*, is verschenen. De letterkundige schilder verheerlijkt welsprekend de Vlaamsche schilderschool; hij geeft een kort overzicht van de geschiedenis, den oorsprong en den gang dezer school; van de schilderingen in de trapzaal des museums, uitgevoerd door den heer Nic. De Keyser, maakt hij eene breedvoerige ontleding, die de tentoonstelling dezer kunstgewrochten met nog meer verlangen zal doen te gemoet zien. In zijn overzicht van de oude meesters, behandelt de heer Van den Bussche beurtelings de gewrochten en de werkstelsels van de verschillende meesters in het vak. Verders verwijst hij naar de werken der bijzonderste schrijvers voor de levensschetsen enz., zonder evenwel melding te maken van de in 1864 bekroonde geschiedenis der academie of van de insgelijks bekroonde levensschets van David Teniers; de heer Van den Bussche noemt ook ons tijdschrift niet, ofschoon daarin, gedurende zijn achttienjarig bestaan, de meeste onzer beroemdheden breedvoerig zijn behandeld, zooals: Quinten Massijs, Adam van Noort, Rubens, Otto van Veen enz. enz. Wellicht was het uit nederigheid, dat

de heer Van den Bussche ons tijdschrift niet herdacht, aangezien wij stapsgewijs des schilders vorderingen op de baan der kunst volgden en zijne zegepralen aanteekenden. In alle geval bevelen wij zijn werk aan; het zal met genoegen worden gelezen en is geroepen om nut te stichten bij het franschlezend publiek, dat niet genoeg met den roem en de grootheid onzer schilderschool bekend is.

- Om eerstdaags te verschijnen: *De jongen van Ruiselede*, schetsen uit het leven van eenen kweekeling der hervormingschool, met eene plaat, door A.C. Van der Cruyssen; een schoon boekdeel van omtrent 200 bladzijden. Prijs: fr. 2.

- De heer L. Van Moock heeft een prachtig gewaad in middeleeuwschen stijl vervaardigd voor de kerk van Rumpst; het werk van den bekwamen goudborduurder mag, onder alle betrekkingen, merkwaardig genoemd worden.

- In den *Burgersbond* werd op 21 April een muzikaal avondfeest gegeven door de *Burgerszonen*, onder de leiding van den heer L. Gras; dit feest was een der schoonste, welke nog in dezen kring plaats hadden. Het speet ons maar, dat men er Fransche koren zong, daar er zooveel schoone Nederduitsche bestaan. Op 27 April had in dezelfde maatschappij een liefdadig toonkundig feest plaats.

- Aangekondigd om eerlang te verschijnen: ‘Geschiedenis der stad Lier,’ door Anton Bergmann, advocaat, met platen naar teekeningen van J.B. De Weerdt, bestuurder der academie van Lier, uitmakende een boekdeel van omtrent 500 bladzijden. Buiten het verhaal der staatkundige gebeurtenissen, zal het werk bevatten eene beschrijving van de stedelijke, liefdadige en kerkelijke instellingen, alsmede van het volksleven en de zeden in elk tijdvak. Het is verdeeld in 33 hoofdstukken, en gaat van de stichting der stad tot het jaar 1872. Prijs: 5 fr.

- Jan Van Beers' gedichten met portret en fac-simile in staal, gaan volledig uitgegeven worden door de uitgevers W. Rogghé, te Gent, en wed. J.C. Van Kesteren en zoon, te Amsterdam. Daarin zullen voorkomen: ‘Jongelingsdroomen,’ ‘Levensbeelden,’ ‘Gevoel en leven,’ benevens de nog onuitgegeven gedichten, welke de dichter zal goedvinden er aan toe te voegen. De uitgave geschiedt in twaalf afleveringen, royaal 8°.-formaat, elke van 48 bladzijden druks. Het werk wordt gedrukt met eene geheel nieuwe Elzevier-letter, op zwaar en prachtig papier, zoodat het geheel twee flinke boekdeelen zal vormen. Elke maand zullen een of twee afleveringen het licht zien. De prijs is voor de inteekenaren 45 centen per aflevering, terwyl bij de laatste aflevering wordt verstrekt een keurig portret in staalgravure, waarvoor 15 cent in rekening wordt gebracht.

Doornik. - Wij vernemen, dat de kunstschilders Guffens en Swerts gelast zijn, met de beschildering der zaal van het stadhuis, in gebruik bij de plaatselijke rechtbank van enkel politie. Zooals men weet, bevat het Doorniksch stadhuis twee schoone schouwen in ojivalen stijl, waarvan de *Vlaamsche school*, in 1857, bl. 121, er eene in plaat heeft medegedeeld, namelijk diegene, welke de voormelde zaal versiert; ook uitwendig is thans het stadhuis in zijnen oorspronkelijken staat hersteld, onder de leiding van den provincialen bouwmeester Croquison,

Rousselaere. - Onlangs hadden wij het genoegen in deze stad eene nieuwe kerk te zien in Romaanschen stijl, uitgevoerd onder de leiding van den Antwerpschen bouwmeester, Jos. Schadde. Het binnengedeelte van den tempel is zeer schoon; het choor is versierd met geschilderde glasramen, geleverd door de heeren Stalline en Janssens, van Antwerpen.

Chimay. - Volgens wordt gemeld, is onlangs eene Romeinsche of Gallo-Romeinsche heirbaan ontdekt. Zij begint aan den grooten weg van Bavai, te Reims, loopt door Grand-Dieu-d'Obain, naar de kapel van Macon, en gaat, in rechte lijn, meer dan 7 kilometers ten oosten van Saint-Remy, voorbij de overblijfsels der Romeinsche villa, loopt door Chimay, naar Neuf-Maison, Dailly en andere kleine plaatsen en eindelijk tot aan de rots te Lomme. Daar volgt de lijn de hoogten en eindigt aan Vieux-Vieux. De breedte van den weg is omtrent 4 meters.

Buitenland.

Amsterdam. - Uitslag der in April gehoudene verkooping van de schilderijenverzameling van Roël-Hodshon. T. Van Bergen, *landschap met beesten*, 2200 gl.; *Halt*, 2035 gl., aan G.-J. Schouten; L. Bourse, *binnenhuis*, 6600 gl., aan Nieuwenhuis, van Londen; R. Van Brakenburg, *het bal*, 907,50 gl., aan Sedelmeyer, Parijs; G. Dow, *Jong meisje*, 6930 gl., aan J.-C. van Papelendam; C. Dusart, *Kegelspel*, 6050 gl., aan Reede, van Outshoorn; A. Van Dyck, *de jonge componist*, 19,800 gl., A.B. Van Hecke, *een slachter*, 781 gl., beide aan C.-F. Roos; M. Hobbema, *landschap*, 49,500 gl., aan Nieuwenhuis, te Londen; N. Horemans, *binnenhuis*; 781 gl., aan C.-F. Roos; N. Maas, *Twee portretten*, samen 1320 gl., aan F. Buffa en zoon; F. van Mieris de oude, *een man met een glas in de hand*, 1485 gl., aan Holloway, te Londen; E. Murant, *de hoeve*, 2915 gl., aan D. Lamme, voor het museum Boynams, te Rotterdam; G. Netscher, *portret*, 880 gl., aan Melvil; *portret*, door denzelfde, 660 gl., aan Nieuwenhuis; *Vier kinderen*, 16,610 gl., aan Holloway; G.-J. Palthe, *Lampeffect*, 550 gl., aan Fellinger; P. Potter, *Varkens*, 8470 gl., aan Oppenheim, van Keulen; J. Ruisdaal, *Landschap in Noorwegen*, 27,500 gl., voor het Antwerpsch museum; P. Saenredam, kerk te Utrecht, 1155 gl., aan D. Lamme voor het museum Boynams; Jan Steen, *het nieuws*, 715 gl., aan F. Buffa en zoon; J.-F.-A. Tischbein, *Jonge moeder*, 605 gl., aan Holloway; E. De Witt, *Binnengezicht eener protestantsche kerk*, 29,700 gl., aan Nieuwenhuis. De geheele opbrengst der 25 schilderijen was 233, 299 1/2 gl.

Het tafereel, aangekocht voor het Antwerpsch museum, kost zeker veel geld, maar het vult eene wezenlijke leemte aan. Wij hopen dat het aan menigen verdwaalden jongen landschapschilder tot gids of raadsman zal dienen. Ruisdaals werk is een schoon voorbeeld voor degenen, die denken, dat

het voldoende is, een landschap met oppervlakkige waarheid terug te geven, zonder boomen, takken of bladeren te teekenen en af te werken. Men weet, dat de dusgenaamde scholen van Tervuren en Calmpthout, sedert eenige jaren trachten, dit stelsel ingang te doen vinden.

- Het *Zeeuwsch genootschap der wetenschappen* heeft tot leden benoemd de heeren: Ed. De Borchgrave, te Brussel, P. Génard en E. Grangaignage, te Antwerpen en F. von Hellwald, te Weenen.

Parijs. - In de verkooping der boekenverzameling van den markies de Beran, is een exemplaar der eerste uitgaaf van Molière's volledige werken voor 18,000 fr. verkocht; de volledige werken van de La Fontaine werden toegewezen voor 1700 fr. en een boekje: *Imitation de Jésus-Christ*, door de Lamennais, voor 300 fr.

- In de bisschoppelijke bibliotheek is ontdekt een op velijn gedrukt exemplaar van den kostbaren bijbel, gedrukt bij Guttenberg en Faust, tusschen 1450 en 1455. Tot hiertoe kent men 26 exemplaren van deze uitgaaf. Het eerste van de 26 werd door Bure aangetroffen in de boekerij van cardinaal Mazarin.

Londen. - De jury der schilderijen-galerij van het kristallen paleis van Sydenham, heeft de volgende eermetalen toegewezen: - A. *Geschiedkundige en andere tafereelen bevattende figuren.* Gouden eermetaal aan R. Coroënne, van Parijs, met zijn onderwerp: *B. Palissy en Hendrik III van Frankrijk.* - Zilveren eermetalen, aan J. Renner, met zijn tafereel: *Rubinella.* L. Perrault, van Parijs, met: *Gelukkige dagen der kindschheid.* - H. Dauriac, van Antwerpen, met *Raadpleging in de XVI*e *eeuw.* - J. Lefebvre, met zijne *Jonge Italiaansche.* Bronzen eermetalen: G. De Keghel, van Gent, met *De kleine Moeder.* L. Geibel, van Weimar, met de *Vluchtende Patriciër.* - L. Webbe, van Antwerpen, met het *Bezoek aan den pastoor.* - B. Landschappen, marinen, dieren, doode natuur, bloemen, enz. Gouden eermetaal. P.J. Peters van Wurtenberg, met een *Gezicht van Chimsee*, *in Beieren.* - Zilveren eermetalen. J. Sturm, van Duitschland, met *Dicht bij Wismar;* J. Cogen, van Brussel, met *Wild;* L. Verboeckhoven, zoon, van Gent, met *Omstreken van Brussel;* J.B. Tom, van 's-Gravenhage, met *Verandering van weide.* - Bronzen eermetalen, J.-J. Van der Maten, van Appeldorn (Holland), met: *Gezicht van het meer Undeleer;* E. Wolters, van Antwerpen, met *Boorden der Maas*; R. Schultze, van Dusseldorp, met *Lauterbrunnen.*

- Uit de verzameling Gillott zijn de volgende tafereelen van oude Nederlandsche meesters verkocht: Bloemart, *de Verloren Zoon*, 108 pond sterl.; A. Cuyp, *Hollandsch landschap*, 133 pond; *de Slapende herder*, 115 pond; P. De Koning, *Hollandsch landschap*, 755 pond; M. Hobbema, *een Bosch*, 220 pond; Isaac van Ostade, *Boeren en paarden*, 108 pond; Rubens, *Schilders familie*, 1,230 pond; J. Ruisdaal, *Hollandsch landschap*, 145 pond; *Geldersch landschap*, 300 pond; D. Teniers, *binnenvertrek van een alchymist*, 380 pond; P. Wouwermans, *de Waarzegger*, 600 pond; J. Wynants en A. Van de Velde, een klein landschap, 185 pond.

Berlijn. - De modellen van het standbeeld van Goethe, op te richten in de dierengaarde, zullen dezer dagen tentoongesteld worden in het museum. 48 kunstbeoefenaren hebben een model ingezonden.

Leipzig. - Onlangs werden in deze stad, op eene kunstveiling, een aantal eigenhandige brieven of geschriften verkocht van Goethe, tegen fr. 45; Byron 80 fr.; Casanova 27 fr.; Linoeus 31 fr.; J.-J. Rousseau 60 fr.; Schiller 45 fr.; Walter Scott

26 fr.; Voltaire 75 fr.; Edward Young 77 fr.; Bach 83 fr.; Garrick 75 fr. De oorspronkelijke samenstelling van Webers' *Invitation à la Valse* gold 370 fr.

Hanau. - Aan het huis, onder welks dak de beroemde Duitsche taalgeleerden, de gebroeders Jacob en Willem Grimm, in 1785 en 1786 geboren werden, is op 24 Februari een marmeren gedenkteeken onthuld dat uit vrijwillig bijeengebrachte giften bekostigd is. De gedenksteen draagt de uitmuntend gelijkende borstbeelden der twee uitstekende mannen, door von Nordheim, uit Franckfort, gebeeldhouwd.

C.P. Serrure.

België deed een smartelijk verlies bij het afsterven van den oud-hoogleeraar van Nederlandsche geschiedenis en van Nederlandsche letterkunde aan de hoogeschool van Gent. Professor Serrure was geen gewoon letterkundige. Hij was een man van uitgebreide kennissen, een geleerde van den echten stempel. In zijne jeugd had hij met vlijt gearbeid, en wat hij had opgedaan, had hij onthouden. Nimmer raadpleegde men hem te vergeefs over duistere punten van vaderlandsche geschiedenis of oud-Nederlandsche letterkunde, van nationale boek- of penningkunde. Wat hij als geleerde was, was hij tevens als mensch.

Sedert meer dan het kwart eener eeuw leefde ik met Serrure in vriendschappelijke betrekkingen. Ik heb den deftigen, ronden, hartelijken man, den geleerden, werkzamen en overtuigden Vlaming gezien en waargenomen, niet alleen in zijne studiekamer, maar tevens in het familie- en vriendenleven. Aan zijnen haard heb ik gezeten en met hem heb ik Vlaanderen doorreisd. Wij doorwandelden Brugge en Kortrijk, en bezochten het veld van den *Sporenslag.* In die plaatsen, vol groote herinneringen, voelde Serrure zich fier tot Nederland te behooren, en wist hij anderen in eerbied en liefde te ontsteken voor het roemrijk voorgeslacht. In den nazomer van het verledene jaar schreef hij nog: ‘Kom naar Moortzele, wij bezoeken West-Vlaanderen!’ Helaas! De opgeruimde, gemoedelijke reisgezel, de oude, trouwe vriend, de gulhartige geleerde meester is niet meer!.... Bij de mare van zijn ontijdig afsterven voelde ik mij zoo diep geschokt, als ware er mij een mijner huisgenooten ontvallen!... Ik reken het mij dan ook tot een heiligen plicht, de eerste stonden welke mijne ambtelijke bezigheden mij overlaten ten nutte te maken, om den man te herdenken, om een hartelijk woord van hem te spreken, om eenige bloemen te strooien op zijn graf.

CONSTANT-PHILIP SERRURE zag binnen Antwerpen, op

4 September 1805, het eerste licht. Zijn vader, Pieter Serrure, gebortig uit Ath, was een kundig diamantbewerker; zijne moeder, Joanna Petronilla Van der Schrieck, geboortig van Antwerpen, was eene liefderijke vrouw, die, naar 't schijnt, tot de bloedverwanten behoorde der gekende Anne Van Schrieck, die in onze moedertaal heeft geschreven, en in 1688 overleed. Wijlen Lodewijk Serrure, de befaamde

bouwmeester, leeraar aan de academie van Antwerpen, was de broeder onzee geleerden. Aanvankelijk bestemden hem zijne ouders tot de bestuurlijke loopbaan. Na zijne *humaniora* geëindigd te hebben, was hij een tijd lang werkzaam ten bureele van den beroemden Jan-Frans Willems, ‘den vader der Vlaamsche beweging,’ toen ontvanger der registratie, te Antwerpen. Deze ambtenaar, die destijds zijne ‘Verhandeling over de Nederduytsche tael- en letterkunde’ schreef, verwekte in Serrure liefde en zin tot het beoefenen der moederspraak. Willems, een man van gevoel en doorzicht, vond dat zijn jonge klerk te veel aanleg had, om zijn leven door te brengen met het aanteekenen of overschrijven van akten, en spoorde hem tot hoogere studiën aan. Zijne ouders deelden in deze meening en de jonge Serrure, in liefde en bewondering voor ons roemrijk verleden ontstoken, vol geestdrift voor alles wat den luister van het vaderland verhoogen kon, verliet het bureel der registratie en begaf zich, in 1827, naar de hoogeschool van Leuven. Hij nam zijnen intrek ten huize van de jufvrouwen Offermans en Rapatel, twee deftige bejaarde personen, die te zamen een winkel van ellegoederen hielden, op de Naamschestraat, hoek van het dusgenaamde Varkensstraatje. Het jaar daarna verliet hij dit huis, geenszins omdat hij er ontevreden was, maar omdat hij een kwartier had gevonden, waar men tevens tafel hield. Dan woonde hij bij Karel Van Bever, hoedenmaker, op de Naamschestraat, over de Zeelstraat. Na zijn vertrek uit Leuven, bleef Serrure met de menschen bij wie hij ingewoond had, in de beste betrekkingen. Nimmer kwam hij in de stad, zonder bij Van Bever nader te gaan, en het heugt mij, dat wij, 15 jaren geleden, te zamen de destijds tachtigjarige jufvrouw Offermans bezochten.

Serrure was als leerling in de rechten opgenomen geworden. Vol ijver en leerzucht, volgde hij tevens den leergang van vaderlandsche geschiedenis en letterkunde van

hoogleeraar Gerrit-Joan Meijer, een man met de beste gevoelens bezield tot het bevorderen van de studie der landspraak, doch die, omdat hij Hollander was, jammerlijk weinig bijval vond.(1)

Serrure hoorde te Leuven de beroemde hoogleeraren in de rechten Birnbaum, de Coster, Holsius en Warnkoenig. Hij zag er Jacotot, den stichter van het *Enseignement universel*, en kwam er in kennis met Mone en de Reiffenberg en vooral met Karl Bernhardi, een jeugdigen Duitscher van ongemeene geleerdheid, die den post van bibliothecaris der hoogeschool vervulde.(2) Onder zijne medeleerlingen telde hij A.G.B. Schayes, den beroemden oudheidkundige, en W. Vreede, thans hoogleeraar te Utrecht. Bernhardi hield zich destijds met het rangschikken der Leuvensche bibliotheek onledig. Serrure, die eene bijzondere genegenheid voor oude boeken had, bood zich aan, om een paar uren daags kosteloos aan dit werk deel te nemen. Zijn aanbod, door de curatoren

(1) Tijdens de omwenteling moest hij Leuven verlaten. Hij stierf hoogleeraar te Groningen.

(2) De heer Karel Bernhardi, geboortig van Ottrau, in Hessen, is nog in leven. Hij bekleedt den post van bibliothecaris, te Cassel, in Hessen.

aangenomen zijnde, hield hij zich voornamelijk bezig met het in orde brengen der oude boeken, in de Nederlandsche taal gedrukt. Bernhardi, die tot lid der koninklijke commissie van geschiedenis bevorderd was geworden, was gelast met het uitgeven der kronijk van Braband, door Edmond de Dijnter, later door Mgr. de Ram in 't licht gebracht. Daar hij de door de Dijnter aangehaalde bescheiden in de oorspronkelijke stukken verlangde na te gaan, had hij de toelating verzocht en erlangd om de archieven der stad Leuven te doorzoeken. In dat onderzoek was Serrure zijn medestander. Te dier gelegenheid vergaderde onze student eene reeks van allerbelangrijkste oorkonden voor de nationale geschiedenis. Reeds in die dagen was Serrure een zoeker, een snuffelaar bij uitmuntendheid. Al wat met ons verleden in verband stond, leverde voor hem belang op. In elke boekverkooping trof men hem aan, en zelden vond men op zijne kamers een stoel welken niet met boeken beladen was. Doch, niet alleen boeken, maar tevens perkamenten, brieven, zegels, munten en penningen waren hem welkom. Hij was in kennis gekomen met den bekenden Leuvenschen penningkundige Jan-Pieter Meynaerts, en het was op aanrade van dezen geleerde, dat hij besloot tot het vormen eener verzameling van munten en penningen, betrekkelijk de geschiedenis van Nederland. Tot aan den dood van mijn onvergetelijken vriend en meester Meynaerts stond Serrure met hem in briefwisseling.

Aan de hoogeschool was Serrure de ziel der beweging ten voordeele der landtaal. Het was hij die, met eenige vrienden, onder de Vlaamsche studenten, een genootschap stichtte van vaderlandsche taal- en letterkunde, 't welk, in navolging van wat er aan de Hollandsche hoogescholen plaats had, in 1828, een *Leuvensche Studenten-Almanak* in 't licht gaf. In dit bundeltje leverde hij eenige stukjes in dichtmaat. Het volgende jaar gaf hetzelfde genootschap een tweeden bundel uit, onder den titel van *Jaarboekje der Leuvensche Hoogeschool.* Daar er in het boekje van 1828, eenige versjes opgenomen waren geworden, welke er wat los uitzagen, werd, op verzoek van het bestuur der hoogeschool, de poëzij, in het boekje van 1829, ter zijde gelaten. Reeds getuigen Serrure's bijdragen in deze bundeltjes van veel doorzicht en aanleg.

Van in die dagen had Serrure eene bijzondere liefhebberij in het navorschen en bijeenbrengen van de gedenkstukken der Nederlandsche poëzij uit de middeleeuwen. Reeds in 1827 schreef hij 48,000 verzen af uit een handschrift, toebehoorende aan den heer Ch. Van Hulthem, van Gent. Destijds stond hij mede in kennis met den bekenden boekminnaar Sir Richard Heber, van Oxford, die, op onderscheidene verkoopingen, in ons land gehouden, ettelijke oud-Nederlandsche handschriften en zeldzame boeken had aangekocht. Ter gelegenheid der ontdekking in een dezer handschriften van het tweede gedeelte van den *Spiegel historïael*, van Jacob van Maerlant, kwam Serrure in betrekking met Bilderdijk. De beroemde dichter zond hem, uit Haarlem, op 10 Maart 1828, een allervriendelijksten brief, om hem meer en meer tot de studie der oud-Nederlansche letterkunde aan te sporen.

Het beoefenen der Nederlandsche letteren, der vaderlandsche geschiedenis en der penningkunde, had Serrure veel tijd doen verliezen voor de studie der rechten, het vak waarvoor hij door zijne ouders naar Leuven was gezonden. Daarop brak de omwenteling van 1830 los. Men zal licht begrijpen, dat deze omwenteling, welke in den grond Fransch was, de genegenheid niet kon mededragen van een man als Serrure, die de moedertaal aanzag als de ark onzer nationaliteit. Hij trok naar Antwerpen en legde er zich met vlijt op de rechten toe. Ten jare 1832 kwam hij naar Leuven terug, en werd er tot doctor in de rechten bevorderd. Hij vestigde zich als advocaat in zijne

geboortestad. Doch, Serrure was in de rechtbanken op zijne plaats niet. Hij was een geleerde, geenszins een pleitbezorger. De beroemde Warnkoenig, die, na te Leuven geleeraard te hebben, naar de Gentsche hoogeschool was overgegaan, hield zich onledig met het schrijven zijner *Flandrische Staats- und Rechtsgeschichte*, een boek dat te recht als een meesterstuk van wetenschap gehouden wordt. Tot het opstellen van dit werk moesten de archieven der provincie Oost-Vlaanderen worden nagegaan. In September 1832 werd Lieven de Bast, bewaarder dezer archieven, door de cholera weggerukt. Warnkoenig kende den lust van zijnen oudleerling voor geschiedkundige navorschingen. Door zijne bemiddeling werd Serrure, in 1833, tot den post van archivaris der provincie, te Gent, geroepen, en in deze betrekking wist hij zijnen begunstiger groote diensten te bewijzen. Gent bleef, ondanks de omwenteling, nog steeds de groote Vlaamsche stad van vroeger dagen. Serrure achtte zich gelukkig in dat midden te leven en in de gelegenheid te zijn de gedenkstukken van het Vlaamsche voorgeslacht uit het stof der vergetelheid op te delven en aan 't licht te brengen. In Gent nam hij deel aan elke onderneming in het belang van letteren, kunsten en wetenschappen. Ten jare 1833 hernam hij met de Reiffenberg, Jaequemyns, Van Lokeren, Voisin en Warnkoenig, de uitgave van den *Messager des sciences historiques*, het eenige van al de Belgische tijdschriften, uit die dagen, welk niet opgehouden heeft te bestaan. Het bewees aan de historische wetenschap ongemeene diensten. In 1834 stichtte Serrure met Philips Blommaert, Frans de Vos en Vervier,[1] de *Nederduitsche letteroefeningen*, het eerste Nederduitsch letterkundig tijdschrift welk, na de omwenteling, werd uitgegeven. Hij leverde aan dit tijdschrift twee allerbelangrijkste artikels, een over *Nederduitsche boeken in vreemde landen gedrukt*, en een *over de beoefening der moedertaal te Leuven.* Hij werd tot lid benoemd der letterkundige maatschappij van Leyden, en, in 1835, tot lid van het *Institut historique de France.* Onze geleerde was in 1836 bij de stichting van de maatschappij *De taal is gansch het volk* aanwezig, en hij was de vader der maatschappij van Vlaamsche Bibliophilen, eene vereeniging welke, door het uitgeven van eene reeks allerbelangrijkste oud-Nederlandsche gewrochten, de grootste diensten aan het vaderland bewezen heeft. Op

(1) Zie voor het afbeeldsel dezes mans in de *Vlaamsche school* 1860, bl. 97.

last dezer maatschappij heeft Serrure de uitgave bezorgd van de *Kronijk van Vlaanderen van 't jaar* 580 *tot* 1467 (met jonkheer Blommaert); *Het dagverhaal van den oproer te Antwerpen* in 1649; - *Van Homulus*, - *d'Hystorie van Saladine*; - *De weerbare mannen van het land van Waes*; - *'t Baghijnken van Parijs; - Dat Dyalogus oft twistsprake tusschen den wizen Coninck Salomon en Marcolphus* (met Blommaert); - *Tafereelen uit het leven van Jesus; - De Grimbergsche oorlog* (met Blommaert).

Serrure bleef niet lang aan het bestuur der archieven van Oost-Vlaanderen. Ten jare 1836 werd hij tot hoogleeraar der vaderlandsche geschiedenis, aan de hoogeschool van Gent, verkoren. Deze aanstelling mocht eene gelukkige benoeming heeten, want de man begreep al het verhevene zijner zending: 'Zij die belast zijn, heeft hij ergens geschreven, met het onderwijs onzer geschiedenis, hebben eene groote plicht te vervullen, degene van bij te dragen tot de vorming van een echt nationalen geest, met de jongelingen de liefde des vaderlands in te boezemen. Onder dit oogpunt beschouwd, erlangt de beoefening onzer geschiedenis, welke schier op elke bladzijde voorbeelden oplevert van deugd, opoffering en moed, eene onberekenbare waarde.' Hij gaf insgelijks les over de geschiedenis der middeleeuwen.

Men weet dat Willems, na de omwenteling, om zijne verkleefdheid aan het vorige staatsbestuur, van Antwerpen naar Eecloo verzonden, of, om duidelijk te spreken, verbannen was geworden. Serrure legde alles in 't werk om voor den man, wiens gunsten hij vroeger genoten had, eene verandering van verblijfplaats te bekomen. Willems werd, in 1836, ontvanger der registratie te Gent benoemd, en zoo zagen de twee vrienden zich op nieuw, en thans in Vlaanderens hoofdstad, vereenigd.

Ondanks zijne veelvuldige bezigheden, wist Serrure den tijd te vinden om bijdragen te leveren aan het *Belgisch Museum*, *de Middelaar*, het *Kunst- en letterblad*, de *Eendracht*, den *Bulletin du Bibliophile belge*, *de Revue de la numismatique belge*, enz. Hij was een der aanleggers van het eerste Nederlandsch taal- en letterkundig congres, welk, ten jare 1849, binnen Gent werd gehouden,(1) en waaruit die tweejaarlijksche samenkomsten ontstonden, welke reeds zooveel goeds ten voordeele der nationale letterkunde gesticht hebben.

Ten jare 1854 werd Serrure, door den minister Piercot, gelast met het geven van den leergang van de geschiedenis der Nederlandsche letterkunde aan de hoogeschool van Gent. De heer Heremans, die den cursus van Nederlandsche letterkunde gaf, werd later tot buitengewoon hoogleeraar benoemd, en met de twee leergangen gelast.

Serrure was in 1856 rector magnificus der hoogeschool van Gent. Gansch buitengewone omstandigheden waren de oorzaak dat hij in het vervullen dezer waardigheid slechts kommer en teleurstelling vond. De beginselen, door professor Brasseur onderwezen, en de uitgave van een boek, door professor Laurent opgesteld, baarden te Gent, onder de katholieken, groote opspraak. Daar deze leeraren, in sommige dagbladen en in sommige kringen, duchtig aangevallen werden, veroorloofden zich eenige leerlingen, die het met hen hielden, betoogingen tegen de Kerk. Serrure poogde dezen jongelingen de ongepastheid hunner handelwijze te doen

(1) Zijne medestanders waren Dr Snellaert Philip Blommaert, Jules de St. Genois, enz. De *Vlaamsche school* heeft in 1862 portretten medegedeeld van den eerste op bladz. 108 en van den laatste bladz. 192.
Wat wijlen P. Blommaert betreft, daarop wachten wij, sinds lang, eene ons welwillend beloofde levensschets van Dr J.F. Heremans.
DE REDACTIE.

begrijpen. Doch hij werd niet aanhoord, en het kwam zoo ver, dat hij zich in de noodzakelijkheid vond er enkelen te straffen. Daarop liep de zaak in de war. Met de vreedzaamste inzichten bezield, legde Serrure alles in 't werk om beide partijen tot bedaren te brengen. Doch, gelijk het in soortgelijke omstandigheden doorgaans plaats heeft, hij mocht daarin niet slagen. Voor de eenen was hij te toegevend, voor de anderen handelde hij met te veel strengheid. Mannen - ik vernam het uit den mond van onzen vriend - die hem tot het uitvoeren van de door hem genomene maatregels het meest aangespoord hadden, lieten hem thans alleen. Niet bloot vele leerlingen, maar een aantal zijner ambtgenooten vielen hem af, en hij vond zich genoodzaakt het rectoraat neer te leggen. Deze omstandigheden hebben Serrure veel, zeer veel, doen lijden. Die man was te kalm, te vreedzaam van aard om aan partijtwisten een werkzaam deel te nemen, en zijn leed was des te grooter, daar hij in de overtuiging leefde dat hij met de oprechtste inzichten in het belang van het algemeen gehandeld had.

In het beoefenen der Nederlandsche letter- en penningkunde zocht en vond hij afleiding en troost voor zijn leed. Ten jare 1855 had hij het *Vaderlandsch Museum voor Nederlandsche letterkunde*, *oudheid en geschiedenis* beginnen uit te geven. De uitgave van dit tijdschrift werd door hem voortgezet. Hij hield het als een vervolg op het *Belgisch Museum* van Willems. Ik heb aan het tijdschrift medegewerkt en ben dus niet bevoegd om er een oordeel over uit te brengen. Doch, ik meen niets gewaagds te zeggen, met te verklaren, dat, mijne bijdragen ter zijde gelaten, het eene allerbelangrijkste verzameling voor onze oude letterkunde en voor onze geschiedenis uitmaakt. Het laatste stuk van het vijfde deel verscheen in 1863. Serrure had het vast besluit genomen, het voort te zetten. Reeds den 10^{n} November 1867, schreef hij mij: ‘Ik ook heb veel belangrijke zaken in gereedheid, die ik bestem voor een zesde deel van mijn *Museum.* Eer het jaar ten einde is, zal dat reeds ter pers liggen!’ Nog den 20^{n} Januari 1871 schreef hij mij: ‘Van mijn *Museum* zal toch nog een zesde deel verschijnen; doch, daarover nader.’ Helaas! de werker ging voor het einde zijner dagtaak heen!

Serrure, die steeds eene bijzondere genegenheid voor het buitenleven aan den dag gelegd had, kocht een huis te Moortzeele, bij Bottelaere, met het voornemen er zich met der woon te vestigen. Den 14^{n} Juni 1866, schreef hij mij over deze woning: ‘Het is geen ridderlijk slot, geen kasteel, geene campagne, maar een ruim burgershuis, over een twintigtal jaren door eenen notaris

gebouwd, met fraaien hof; met één woord, groot genoeg, om, zoo ik wil, aldaar al mijne boeken te plaatsen. De meesten gaan stellig mede. En alzoo ik, binnen weinige dagen, eenige maanden vacantie heb, ga ik daar naartoe, om op mijn gemak te kunnen studeeren en verscheidene werken, die sedert lang begonnen zijn, af te maken en ter pers te leggen.... Komt mij aldaar bezoeken. Ik heb twee kamers om vrienden te herbergen.' Ik weet ook, dat hij dergelijke uitnoodiging deed aan den heer Desiré Van Spilbeeck bestuurder van het tijdschrift de *Vlaamsche School* waarvoor hij insgelijks verschillende stukken in gereedheid bracht.

Reeds bewoonde hij Moortzeele, toen hij bij de hoogeschool. nog in bediening was. Serrure bekwam zijn emeritaat in 1871. Dat tijdstip had hij lang met vurig verlangen te gemoet gezien, om onverhinderd zijne begonnen werken te kunnen volvoeren. Doch een spreekwoort zegt: de mensch stelt voor en God beschikt. Reeds in 1861 door eene hevige galkoorts aangevallen zijnde, herstelde hij wel weder, na een kort tijdverloop. Echter werd zijne gezondheid sedert die ziekte meer en meer wankelend. De forsche boom had een knak gekregen, en er was nog slechts eene stormbui noodig om hem ten gronde te werpen.

Mijn broeder sprak hem te Gent, den 1^{n} Maart 1872, op eene veiling van oude munten en penningen. Des anderdags zegde hij mij: 'vader Serrure gaat heen!' Ofschoon die taal op mij den smartelijksten indruk deed, kon ik er echter geen geloof aan hechten. Ik dacht enkel aan eene voorbijgaande onpasselijkheid. Eenige dagen daarna werd ik door den lijder zelve in mijne meening versterkt. Den 8^{n} Maart schreef Serrure ons, met vaste hand, deze woorden: 'Met mijne gezondheid gaat het veel beter; ik denk mij eerstdaags op reis te zullen begeven, en zal dan wel eens naar Leuven komen.' Jammerlijk was die beternis zonder duur. Den 21^{n} Maart schreef hij: 'Wat weder! wat weder! Ik moet er ander hebben om mijne gezondheid te herstellen.' Helaas! zijne gezondheid was onherstelbaar geworden! Eene hoogst grievende teleurstelling, waarover ik hier niet zal handelen, was hem te beurt gevallen en had zijnen toestand verergerd. Op mijne schrijftafel ligt een stuk, den 27^{n} Maart door hem opgemaakt. In dit stuk is zijn vroeger zoo duidelijk geschrift haast niet meer te erkennen; de letters zijn bloot werktuigelijk op het papier gebracht. Den 28^{n} Maart reisde hij echter van Moortzeele naar Gent, en bezocht er zijnen zoon. Hij klaagde van eene buitengewone vermoeienis in de beenen. Te Moortzeele teruggekeerd, voelde hij zich diep afgemat, en begaf zich dadelijk naar bed. Des anderdags was het beter. Hij kwam op en, in den namiddag, speelde hij zelfs een eindje met de kaart met zijne huisgenooten. Zulks vernieuwde zich gedurende drie dagen. Daarop volgde eene algemeene verzwakking der levenskrachten, en alles liet voorzien dat 's mans einde nabij was. Dokter Snellaert, zijn oude, trouwe wapenbroeder, in den grooten strijd tot het verkrijgen van de rechten der Vlamingen, bracht hem de hulp der kunst en den troost der vriendschap. Hij wist deze diensten nog naar waarde te schatten en toonde er zich dankbaar voor. In den avond van 6 April 1872 sliep Serrure, omringd van zijne familie en van d^{r} Snellaert, zonder lijden, in. Hij had den ouderdom van 66 jaren en 7 maanden bereikt.

Serrure was ridder der Leopoldsorde, briefwisselend lid der koninklijke Academie van België en lid van vele geleerde gezelschappen van België, Holland, Frankrijk, Engeland, Duitschland, Rusland, Italië, enz. Hij stond in betrekking met de voornaamste geleerden en penningkundigen van Europa De man was een bijzondere

vriend van Sylvain Van de Weyer, oud gezant van België bij het hof van Engeland en een der voornaamste boekminaars onzes tijds. Hij was insgelijks bevriend met den prins de Ligne, voorzitter van den Senaat, op wiens slot, te Beloeil, hij meermaals eenige dagen ging doorbrengen. Men weet, dat hij eene beschrijving der verzameling van dezen staatsman heeft uitgeven onder den titel van *Notice sur le cabinet monétaire du prinee de Ligne.* Gand, 1847, in 8°. Dit boek, opgeluisterd met platen van Onghena, getuigt van eene groote belezenheid in alle vakken van geleerdheid.

Voor onze oud-Nederlandsche letterkunde deed Serrure allerbelangrijkste ontdekkingen, zooals het gedicht op den *Grimbergschen oorlog*, het 4e boek van den *Wapen Martijn*, door *Hein Van Haken*, eene brok uit de *Niebelingen*, eene brok uit den *Bere Wisselau*, enz.

Tot den laatsten sprankel van zijnen levensgloed bleef hij de vaderlandsche letteren beoefenen. In de laatste jaren leverde hij nog bijdragen aan de *Eendracht* en aan de *Vlaamsche School.* Hij had vast meerdere gewrochten gelaten, hadden niet zijne uitgebreide briefwisseling en het navorschen van boeken en penningen veel van zijnen tijd ingenomen.

Uit zijn huwelijk met mevrouw Mathilda van Damme, van Gent, laat hij een zoon na, den heer advocaat C.-A. Serrure, die, evenals zijn vader, de nationale letteren met voorliefde beoefent, en die zich door het uitgeven van verschillende werken gunstig heeft doen kennen.

Serrure was een man van een aangenaam uiterlijk, van een waarlijk deftig voorkomen, de type des oud-Vlaamschen burgers die aan land en zeden gehecht blijft. Zulks zal voor den lezer blijken uit 's mans afbeeldsel, gesneden door den befaamden Antwerpschen plaatsnijder Jos. Nauwens. Hij was begaafd met een verbazend geheugen, met een juist en uitmuntend oordeel. Nederig, oprecht en goedhartig, was hij aangenaam en onderrichtend in zijne gesprekken, en steeds genegen om anderen ten dienste te staan. Wat hij door jarenlange oefening geleerd had, deelde hij gereedelijk mede, stelde hij ter beschikking van wie tot hem kwam. Van eene aangename vriendelijkheid, had hij het slag om jongelingen tot het beoefenen der vaderlandsche geschiedenis, der vaderlandsche letteren of der vaderlandsche penningkunde aan te sporen en stichtte op die wijze veel goeds.

Serrure, ik heb het laten verstaan, had verbazende kennissen. Hij was doorleerd, doorkneed, doorzuld in alles wat tot het verleden der Nederlanden behoort. Niet alleen was hij grondig bekend met onze staatkundige geschiedenis, maar tevens met de geschiedenis onzer kunsten, onzer letteren en onzer wetenschappen. Hij was een behendig lezer van oude schriften, en dat hij in de penningkunde grondig ervaren was, getuigen de

bijdragen die hij leverde aan de *Revue de la numismatique belge*, welke hij mede had helpen tot stand brengen. Serrure was tevens een man van aanvang, van onderneming. Op zijne voordracht en aan zijne raadgeving heeft men een aantal verdienstelijke werken en meer dan eene nuttige instelling te danken.

De ontslapene was vast een der grootste boekenkenners van onzen tijd. Hij bezat eene bibliotheek betrekkelijk het vaderland, eenig in hare soort. Zij bestaat uit meer dan 28,000 boekdeelen. Geheel zijn leven had hij aan het verwerven van dezen letterschat besteed, en de grootste opofferingen had hij zich weten te getroosten om haar gedurig grootere uitbreiding te doen erlangen. Hoewel hij zich voornamelijk met de geschiedenis des lands moest bezig houden, had zich daartoe zijne boekenliefde niet beperkt. Al wat tot de oude Vlaamsche letterkunde behoorde had voor hem eene bijzondere aantrekkelijkheid, en nergens zal men eene verzameling aantreffen, zoo rijk aan oude dichters, inzonderheid oude liederen- en rederijkersboekjes, als door hem werd vergaderd. Niet bloot tot eigen genoegen, maar tot nut en luister van het vaderland, had hij ze vergaderd. De kostelijkste, de zeldzaamste boeken en handschriften zijner bibliotheek zond hij aan wie ze verlangde, als hij wist dat deze mededeelingen tot vooruitgang der wetenschap gedijen konden.

Zijne verzameling van munten en penningen is voor de vaderlandsche geschiedenis ontegensprekelijk eene der volledigste welke er voorhanden zijn. Steeds heeft hij alle mogelijke zorg en volharding aangewend om datgene machtig te worden wat er bij ons en in het buitenland op dat gebied te koop werd aangeboden. Het is te betreuren, dat eene verzameling, met zooveel voortvarendheid en liefde te gader gebracht, moet verstrooid worden.

Serrure werd, als gezegd is, te Bottelaere begraven. Zullen de Vlamingen hem daar vergeten? Heeft hij geene aanspraak op een gedenkteeken, hij, een onzer oudste en trouwste strijdgenooten; hij, die altijd, in lief en leed, in vreugde en in smart, met ons was? Hij, de man die aan Willems, aan Ledeganck, aan van Duyse, aan Cornelissen en aan andere letterkundigen gedenkzuilen heeft helpen stichten? Ik leef in de hoop, dat ook op zijn graf, uit openbare bijdragen, een zuiltje zal rijzen, welk, in dat gedeelte van Vlaanderen, zal getuigen, dat zij, die als Serrure, hun leven aan de verheerlijking, aan de zedelijke verheffing des vaderlands wijden, van dat vaderland herdacht worden.

LEUVEN, 22 Mei 1872.

ED. VAN EVEN.

De spoorvogel.

Wij geven hier eene afbeelding van den Spoorvogel, die ook wel lansvogel wordt geheeten. Men treft hem in Europa niet aan; ook niet in Australië. Daarentegen vindt men hem in alle moerassige streken van Amerika, Afrika en Azië. In Brazilië, waar de Spoorvogels zeer menigvuldig zijn, worden zij *Jacanas* geheeten. Onder dezen naam zijn zij ook in de verschillende werelddeelen gekend.

De Spoorvogels zijn berucht om hun twistzieken aard en hunne vechtersnatuur. Zij verdragen geene andere vogelen in hunne nabijheid. Overigens zijn zij zeer moedig en niet gemakkelijk tot vluchten te bewegen. Nooit versteken zij zich. Ook over dag houden zij zich volstrekt niet schuil. Integendeel, zij loopen meer bij dage dan des avonds.

Wij zeggen loopen, in plaats van vliegen, omdat de Jacana, gelijk men in Brazilië zegt, veeleer een loopende dan een vliegende vogel is. Hij weegt buitengewoon licht en in de vol onkruid zittende moerassen der warme landen, waadt hij zoo gemakkelijk door het water, alsof hij de eigenschap bezat om op hetzelve te gaan.. De waterplanten, die hem tot steun verstrekken, bezwijken volstrekt niet onder zijne zwaarte. Onze plaat vertoont een Spoorvogel, staande op een paar bladeren van eene waterleliënplant. Meer heeft hij niet noodig, om zich op het water recht te houden. Zwemmen kan hij niet; men ziet, dat zijne lange pooten van geene zwemvliezen voorzien zijn. Vliegen kan hij beter dan het waterhoen, maar hij stijgt niet hoog en vliegt steeds recht en op horizontale wijze.

Ofschoon hij alléén meer geschreeuw en getier maakt dan honderd andere vogelen te zamen en schier nooit zijnen bek houdt, is de Spoorvogel zeer moeielijk te vangen of te dooden. Hij is zoo slim en listig als een vos.

Hij paart met maar een wijfje, welk vier of vijf eieren legt. De Spoorvogels maken hunne nesten op den vasten grond en de jongen volgen de ouden met zooveel gemak en onbeschroomdheid op hunne watertochtjes, als zwaantjes en eendjes hunne oudjes nazwemmen. De Spoorvogel heeft zijnen naam te danken aan de soort van spoor of spies, welke hij aan den uitspringenden hoek van zijne twee vleugels heeft en waarmede hij zoo geducht aanvalt als hij zich verdedigt.

Cleomenes de Griek.
Een verhaal uit de tijden der vervolging onder Diocletiaan.
V.

Het forum van Rome was als de vergaderplaats aangeduid, waar, week aan week, zij die verdacht of erkend waren christenen te zijn, beschuldigd en geoordeeld werden. Het was een statige, uitgestrekte bouw, met al het kunstheerlijke dier tijden versierd. De dagen, wanneer de bestuurders van het republikeinsche Rome, streng in hunne eenvoudigheid, hun oordeel streken, gezeten naast des krijgers tent of de ploeg des landbouwers, waren sinds lang vervlogen. Diocletiaans voorbeeld, die zelf geene weelde ten toon spreidde, kon de eindelooze liefde tot de pracht, die de verdelging van Rome voorbereidde, niet te keer gaan. Hoe zouden de schimmen dier strenge oude Romeinen, met ongunst en medelijden, op hun oud forum nedergezien hebben, dat thans met standbeelden, niet van helden, maar van misdadige, verwijfde keizers opgeluisterd was, die zij als te verachtelijk zouden aanzien hebben, zelfs om der vrouwen spinrok te dragen - te laag om onder de kleederen eener slavin voort te kruipen!

Op de prachtige zitbanken, die de plaats bekleedden van het oud Rostra, lagen de rechters uitgestrekt. Het waren menschen wier rijke kleederen en zorgelooze houding hen meer aan gasten tot een feest genoodigd deed gelijken, dan aan senatoren, wier oordeel leven of dood ging doen toepassen. Voor hen stonden de christenen, even verscheiden in ouderdom, geslacht en maatschappelijken stand als de vergadering in de catacomben. Een voor een worden zij opgeroepen om de beschuldiging te beantwoorden, - of aan hun geloof te verzaken, met reukwerken voor het altaar van Janus te branden, wiens tempel binnen de omheining des forums opgericht was. Een voor een, gingen deze eenvoudige en getrouwe opvolgers der apostelen hunne veroordeeling en hun lot te gemoet; sommigen spraken godslasteringen tegen de afgoden en hunne aanbidders uit, en bekwamen hierdoor eene vroegere toepassing des verlangden doods; anderen aanvaardden hunne veroordeeling met kalme lijdzaamheid, zonder een woord van gramschap of verwijt uit te spreken. ‘Moesa, dochter van Irenoeus, treed voorwaarts!’ schreeuwde de strenge stem van den gevoelloozen Galerius, den tweede in het keizerrijk, en die als een hardvochtige, onmeedoogende rechter geboekt stond.

De jonge maagd stapte van nevens haars vaders zijde en trad voor de rechtbank, steeds het gelaat met haren sluier bedekt houdende. De rechter gebood haar den sluier weg te nemen; het bleeke, zoete gelaat der dochter van Irenoeus werd voor zijne ruwe oogen ontbloot.

‘Arm kind! gij zijt zoo jong om reeds te sterven,’ sprak er eene medelijdende stem; het was de stem van hem die nevens Galerius zat, een man van middelbaren leeftijd, wiens open gelaat en blonde haren met de donkere trekken en den wreeden blik des rechters niet strookten. - ‘Gij waart immer teeder van hart, Constantius Chlorus,’ antwoordde Galerius schimpend. ‘Maar de bevelen des keizers moeten evenwel uitgevoerd worden. Ik zal niet stuur zijn, schoone jufvrouw; het altaar is in de nabijheid, werp er slechts een weinig wierook op, en gij zijt vrij. Deze taak is waarachtig niet moeielijk.’

Maar Moesa bleef onbeweeglijk staan.

‘Geef haar het wierookvat!’ schreeuwde Galerius. ‘Kom, meisje, wilt gij dit doen?

“Ik wil niet,” waren de woorden die der maagds lippen ontvielen op een zoeten doch beraden toon.’ Ik ben eene christin.’

Een diep gezucht, als door eene angstige verwachting ontstaan, rees van tusschen de christenen op, en onder de menigte die zich achter hen verdrong, hoorde men een onderdrukten schreeuw opstijgen - zij kwamen van den vader en der moeder der veroordeelde Moesa. ‘Zinnelooze,’ sprak de rechter. ‘Wie leerde u aan die dwaasheden gelooven?’

‘Ik!’ schreeuwde Irenoeus, tot nevens Moesa vooruitstappende. ‘Ik ben de christelijke vader van dit christelijk kind. Ik was Irenoeus, de krijgsman van Probus, de verwinnaar der Sarmaten, de vereerde van den senaet; thans ben ik een martelaar voor het geloof van Jezus-Christus en bereid om te sterven met dit onderdanig en plichtbeseffend kind.’

De zachte gelaatstrekken van Constantius drukten eene groote smart uit. ‘Edele Irenoeus,’ zeide hij, ‘wij willen naar u niet luisteren - onze ooren zijn gesloten. Ga terug naar uw huis; eene is genoeg voor het offer.’

Maar Galerius, vol van een wild genoegen, beval den wachten den nieuwen misdadiger tot het reukaltaar te leiden. Tot aller verwondering, stapte Irenoeus, zonder weerstand, er heen en stond voor het standbeeld van Janus. Daar riep hij met luide stem:

‘Gevloekte afgod! blindelings geleid door de volgelingen eens vervloekten geloofs, dus wreekt de dienaar van den eenigen waren God zich op u!’

En met een enkelen slag van den verouderden doch eens zoo krachtig gespierden arm, die zoo dikwijls de vijanden van Rome als sprinkhanen vernietigd had, wierp Irenoeus het beeld van zijn voetstuk neder. Het viel, in duizende stukken, gebroken op den vloer van den tempel.

Een schreeuw van afschrik, van wraak, van begeestering barstte tevens onder de Romeinen en onder de christenen los. Geheel de vergadering was in de war en Irenoeus ware zeker door de verontwaardigde menigte verscheurd geworden, hadde Galerius den wachten niet bevolen hem te beschermen. De oude man werd bijgevolg weggeleid, en Moesa stond alleen en zonder beschermer in het midden van het forum.

Neen, toch niet zonder beschermer; want plotseling sprong er een jongeling van tusschen de menigte en stond aan 's meisjes zijde. Het was Cleomenes. Zelfs op dat verschrikkelijk oogenblik steeg er een glim van genoegen op het gelaat van Moesa, toen zij de getrouwheid zag van hem, dien zij beminde; maar bijna onmiddellijk nadien lispelde zij op droevigen

toon: ‘Waarom zijt ge hier gekomen, Cleomenes? - moet ik den dood over u ook brengen?’

Hij antwoordde haar niet, maar zich tot den jongste der rechters wendende sprak hij:

‘O Constantius! Ik beroep mij op u, om der wille van dit jonge meisje. Hoe kan zij misdadig zijn, zelfs dan wanneer zij zou gedwongen geweest zijn, het geloof haars vaders te aanvaarden? Edele Chlorus, gij hebt mij gekend van mijne jeugd af: thans bid ik u, dat ge mij het leven dezer maagd gunnet. Romeinen! schreeuwde hij, zich tot de menigte wendende, dat de dochter van den veroordeelden Irenoeus vergeten blijve als de vrouw van Cleomenes den Griek.’

Op het hooren van dezen naam steeg er een vreugdegeroep uit de menigte op. ‘Hij is een braaf man; laat hem het meisje. Lang leve Cleomenes de Griek!’ werd er ten allen kante uit het veranderlijke volk gehoord.

‘Dat zij slechts een enkel greintje wierook op het altaar werpe, en zij is vrij,’ zegden de rechters.

Cleomenes geleidde Moesa tot voor het altaar; hij plaatste het wierookvat in hare handen; hij stond nevens haar, met zijne zachte, minnende en smeekende oogen. De dochter van Irenoeus aanzag hem, drukte zijne handen tegen hare lippen en borst en liet hem los, zeggende:

‘Voor u - voor u, getrouwe minnende ziel, zou ik aan alles op aarde verzaken; maar ik mag mijnen God niet verloochenen!’

Zij wierp het wierookvat tegen den grond, kruiste geheel kalm de handen op de borst, en zegde nog eens:

‘Ik ben eene christin. Laat mij sterven met mijn vader.’

(Wordt voortgezet.)

Ex tempore.

Waarom, lieve, vlucht gij mij,
Als 'k u zachtjens treed op zij?
De hinde, die den jager vliedt,
Ontvlucht het minnend hert toch niet.

P.V.

Gevecht met eenen tiger.

Een Engelschman verhaalt het volgende, waarvan hij ooggetuige was op zijne reis in Hindostan: Wij hadden van den radja of prins van Mysore eene uitnoodiging ontvangen, tot het bijwonen van een dierengevecht, welke ‘vermakelijkheid’ in Indië zeer geliefd is. Op den bepaalden dag, vervoegden wij ons aan het paleis. Na eenig oponthoud, begaven wij ons naar eene gaanderij, van welke wij het uitzicht hadden over eene ruime vlakte. Volgens de opgaaf des reizigers, kon de uitgestrektheid dezer vlakte een honderdtal vierkante meters bedragen.

Een man trad in het strijdperk; hij had geene andere kleederen aan dan eene korte wijde broek. Zijn wapentuig was eene soort van zwaar kapmes, dat veel naar een ploegijzer geleek en ongeveer twee voet lang en ruim drie duim breed was. Deze

schier naakte man zou, alleen van dit wapen voorzien, tegen eenen tiger vechten. De kamper was slank en mager van gestalte, maar had eene breede borst en lange gespierde armen. Zijne beenen waren mager, doch bij elke beweging kon men duidelijk zijne spieren zien werken, terwijl zijn vlugge, ongedwongene gang en al zijne lichaamsbewegingen, zooveel rapheid als sterkte verrieden. De uitdrukking van zijn gelaat, toen hij het teeken gaf om den tiger los te laten, had inderdaad iets ontzettends; men zag hoe al zijne inwendige kracht en zijn vermetel besluit op één punt gevestigd waren. Zijn geheele lijf blonk van olie, waarmede hij zich ingewreven had, om de lenigheid van zijn lichaam te bevorderen.

Toen de ijzeren staven van eene groote kooi opgetrokken werden, sprong een groote koningstiger er uit en stond voor zijnen vijand; het dier zwaaide langzaam den staart heen en weder. Onder het aanheffen van een dof gehuil, staarde de tiger den kampvechter aan en dan de gaanderij, waar de prins en zijn hofstoet zaten. Het dier scheen beangstigd of verwonderd over het nieuwe van zijnen toestand. Na scherp rondgezien te hebben, keerde het zich om en was met eenige sprongen weder in zijne kooi, waaruit de oppassers het vergeefs trachtten te verdrijven, daar zij zich niet te zeer in zijne nabijheid durfden wagen. Eindelijk werd de valdeur weder nedergelaten. De staart van den tiger hing uit het kot. Men bond er een paar vuurpijlen aan. Den kampvechter werd eene brandende lont in de hand gegeven, de ijzeren deur weder omhoog getrokken en hij stak het vuurwerk aan. Vreeselijk huilend vluchtte de tiger in het strijdperk en terwijl het vuurwerk afbrandde, vloog, sprong, kroop en rolde hij als razend rond. Ten laatste kroop hij grommende in eenen hoek. Middelerwijl had men de kooi gesloten en hem aldus den terugtocht afgesneden. Gedurende al dien tijd had de kampvechter hem scherp gade geslagen en stapte thans, met langzame, maar vaste schreden naar hem toe. De tiger stond op en deinsde achteruit. Zijne haren rezen te berge en zijn staart was dubbel zoo dik als gewoonlijk gezwollen. Hij liet echter geen den minsten lust blijken om de vijandelijkheden te beginnen; dit scheen zijn vermetelen vijand des te stoutmoediger te maken. Met de oogen onafgewend op het dier gevestigd, stapte hij, met steeds gelijkmatige schreden, vooruit, terwijl de tiger op gelijke wijze terugweek, maar toch steeds den kop naar zijnen vijand toegekeerd hield. Op eens stond de man stil, daarna begon hij langzaam terug te wijken; thans echter richtte de tiger zich tot zijne volle hoogte op, kromde den rug, om eenen sprong te doen en sloeg geweldig met den staart. De man week steeds achteruit, en nauwelijks was hij zoover, dat zijn vaste blik niet meer te onderscheiden was, of het getergde beest deed plotseling eenen sprong vooruit, bukte en vloog op zijnen vijand los, onder een kort gebrom. Do kampvechter, hierop voorbereid, deed vlug eenen zijsprong, en toen de tiger op den grond nederkwam, zwaaide hij zijn zwaar mes, en hieuw met eene geweldige kracht het dier in den achterpoot, vlak boven het

gewricht. De pees was doorgesneden; dit belette den tiger een tweeden sprong te doen. Het gewonde dier brulde, doch wendde zich plotseling naar zijnen vijand, die intusschen verscheidene schreden achteruit geweken was, en ging grimmig op hem af; de achteraan slepende poot deed zien, dat deze gebroken was. Nu stortte de tiger, in den hoogsten graad van blinde woede, op den kampvechter los, die, met zijn zwaar mes hoog opgeheven, bedaard den aanval afwachtte. Zoodra het dier onder zijn bereik kwam, bracht hij het zulken fellen houw op den kop toe, dat de schedel van het eene oor tot het andere doorgekloven was. De tiger zeeg dood voor zijne voeten neder. Daarna wischte de man koelbloedig zijn mes aan den pels van het dier af, maakte voor den prins eene beleefde buiging en verwijderde zich onder de toejuichingen der aanschouwers.

Een redmiddel.

De menschen, in het water vallende en niet kunnende zwemmen, verdrinken gewoonlijk, omdat zij hunne armen boven water uitsteken, welker gewicht het lichaam doet zakken. De dieren, daarentegen, hebben geen denkbeeld en ook niet het vermogen van zulke handelwijze. Wanneer de mensch in een diep water valt, komt hij weder naar boven, en zal aan de oppervlakte van het water blijven, zoo hij de armen niet opsteekt. Indien hij zijne armen onder water, in elke richting, die hij goedvindt, beweegt, zal zijn hoofd zoover boven water komen, dat hij adem kan halen, en indien hij zijne beenen wil bewegen, alsof hij liep, of liever nog alsof hij trappen opklom, zoo zullen zijne schouders boven het water uitsteken, weshalve hij minder beweging met zijne handen zal behoeven te maken. Deze eenvoudige handelwijze wordt in de herinnering aanbevolen van allen die in hunne jeugd niet hebben leeren zwemmen; mochten zij genoodzaakt zijn, er gebruik van te maken, zoo zullen zij er zich wel bij bevinden.

Kronijk.

> ERRATUM. Op bladz. 71, KRONIJK, is bij misslag, eerste artikel, DOORNIK in plaats van KORTRIJK gedrukt; het is dus in de laatstgenoemde stad dat de heeren Guffens en Swerts de bedoelde zaal zullen beschilderen en waar de door ons vermelde schoone schouwen bestaan.

Antwerpen. - Aanbevelend vermelden wij de nieuw verschenen novelle van H. Conscience: *Een zeemanshuisgezin.*

- *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen.* Op Woensdag 1 Mei, ten 8 1/2 ure 's avonds, hield de heer E. Legouvé, lid der Fransche academie, in de groote zaal eene verhandeling over het drama l'*Abbé de l'Epée* en over het treurspel *Médée.*

Brussel. - Er wordt gemeld, dat de senator Bisschoffsheim, een van België's rijkste bankiers, 200,000 fr. aan het onderwijsverbond heeft geschonken, om in de hoofdstad eene modelschool van lager onderwijs te stichten.

- De klasse der letteren van de Academie van België heeft benoemd als leden: Em. de Laveleye en G. Nypels; als geassocieerden: de ridder van Antas, Portugeesch gezant te Brussel, P. Alberdingk-Thym en Ernest-Curtius, hoogleeraars te Leuven en te Berlijn.

Tongeren. - In de naburige gemeente Eygenbilsen zijn uit den grond en vermoedelijk uit eene overoude grafstede opgedolven: een doorluchtige gouden hoofdband, een emmer met twaalf kanten en meer andere oudheden, van Etrurischen vorm, al welke voorwerpen aangekocht zijn voor het museum van Brussel.

Luik. - Volgens gemeld wordt, zijn voor het stedelijk museum aangekocht de twee schilderijen der gebroeders De Vriendt: *Jacoba van Beieren* en *de H. Elisabeth van Hongarië.* In ons overzicht der Gentsche tentoonstelling van 1871, blz. 136 en 141, gewaagden wij, met verdienden lof, over deze twee puikstukken der talentvolle Vlaamsche schilders. Van *Jacoba van Beieren*, de schilderij van A. De Vriendt, schreven wij: 'Zij verdient aangekocht te worden voor het stadhuis van Gent, of voor een museum.' Onze wensch, wij stippen het met genoegen aan, is vervuld geworden. Juliaan De Vriendt zal zijnen broeder in Luik op waardige wijze gezelschap houden.

Henegauwen. - Volgens wordt gemeld, is in de kapel van O.-L.-Vrouw van Cambron, te Estinnes-au-Mont, de grafsteen van den befaamden geschiedschrijver Jan Froissart (1337-1440) ontdekt.

Buitenland.

Parijs. - De groote eeremedalie, in de Parijzer kunsttentoonstelling, is toegewezen aan den heer Julius Breton, door wien twee schilderijen waren tentoongesteld, getiteld: de *Koewachtster* en *de Fontein.* In 1863 deelden wij, op bladzijde 69, eene plaat mede naar een der werken dezes meesters.

Londen. - Bij den voorzitter van het aardrijkskundig genootschap is uit Zanzibar een telegram ontvangen van luitenant L. Dawson, de hoofdman van den tocht, ingericht ter opsporing van dr. Livingstone. Volgens dit bericht zou de beroemde Afrika-reiziger nog in leven zijn. (Zie over dezelfde aangelegenheid bladzijden 24 en 32 van dezen jaargang.)

Weenen. - De viool, die Mozart gebruikte, is te Weenen te koop. Zij was het eigendom van den graaf van Brunswijk, die haar, bij laatste wilsbeschikking, vermaakte aan den heer Pfeiffer, een kunstenaar te Pesth. Dezes zoon, die muziekmeester in Rusland is, biedt het speeltuig nu te koop aan.

Erfurt. - In onze vorige aflevering, blz. 72, maakten wij gewag van het vinden, in de aartsbisschoppelijke bibliotheek, te Parijs, van een exemplaar der allereerste gedrukte uitgaaf van den Latijnschen bijbel (tusschen 1450 en 1455 in het licht gegeven te Maintz, door Gutenberg en Joh. Faust of Fust). Een geschonden exemplaar van denzelfden bijbel werd dezer dagen te Erfurt, in eene veiling, aan eenen Engelschman toegewezen, tegen 1750 thalers. Van het eerste vel ontbrak ééne bladzijde, van het tweede veertien. Overigens was het boek gaaf en wel bewaard.

Sterfgevallen.

MARIA-JOSEPHA VAN AARSEN, de eeuwelinge, wier portret wij in 1871, blz. 105, opnamen aan het hoofd van de verhandeling, getiteld: *Langlevendhied*, is den 16^{n} Mei te Antwerpen overleden, oud 100 jaar 9 maanden en 15 dagen.

PLAATDRUKKERIJ DER KONINKLIJKE ACADEMIE VAN ANTWERPEN.

Schilderijenverzameling van Jacob-Jozef Wuyts, te Antwerpen.

In den eersten jaargang van ons tijdschrift (1855), gaven wij op blz. 89, 97 en volgende eene beschrijving van de kunsttonnekens, in 1785 gemaakt door Willem-Jozef Wuyts, in leven wijnsteker en kuiper. Deze kunsttonnekens, welke, in allen deele, een merkwaardig werk mogen genoemd worden, maken deel uit van het kunstkabinet, door wijlen Jacob-Jozef Wuyts achtergelaten en gevestigd in eene daartoe opzettelijk gebouwde fraaie galerij, Hofstraat, n^{r} 12, te Antwerpen. Dit kabinet, welk dagelijks kan bezichtigd worden, is bestemd om, na het afsterven van mev. J.J. Wuyts, over te gaan aan de stad Lier, de geboorteplaats van den erflater, en er ingericht te worden tot een openbaar museum. Het bevat een aantal puike hedendaagsche en oude schilderijen, waartusschen het stuk van Greuze, dat wij hier in plaat mededeelen, zeker een der eerste verdient genoemd te worden. Onze plaat, wier voortreffelijke hoedanigheden zeker aan niemand zullen ontgaan, is een werk van wijlen P.J.B. Van Reeth, den te vroeg gestorven Merxemschen plaatsnijder, wiens beknopte levensschets in 1870 door de *Vlaamsche School* werd medegedeeld (blz. 75), tenzelfden tijde als des kunstenaars schoone kopergravuur, naar De Keysers schilderij, een *Arabier* voorstellende.

Naar aanleiding van het hier afgebeelde stuk van Greuze, stippen wij eenige levensbijzonderheden over dezen beroemden Franschen schilder aan. Hij werd geboren te Tonneins, in 1726 en overleed te Parijs, in 1805. Na eenige voorbereidende studiën te Lyon, kwam hij de lessen bijwonen aan de academie van Parijs, en werd al spoedig de uitstekendste leerling van dit onderwijsgesticht. Voorafgegaan van zijn jeugdigen roem, doorliep hij 't schoone Italië, het van schilders en dichters geliefkoosde land. Te Rome hield hij zich gedurende een vrij langen tijd op. Hij kwam vervolgens te Parijs wonen en kreeg er aldra bestellingen. Zijne eerste schilderij die een tamelijk grooten bijval verwierf, was getiteld: *de Huisvader.* Er is op afgebeeld een vader die aan zijne kinderen een hoofdstuk uit de schriftuur voorleest. Dit schilderstuk werd keurig gegraveerd door den uitmuntenden Peeter Martenasie, wiens portret en korte levensschets wij in het begin van dezen jaargang, blz. 5, opgenomen hebben. Onder andere beroemde schilderijen van Greuze, noemen wij op: *Kinderlijke eerbied*, *Het Weenende meisje*, *De Vadervloek*, gegraveerd door R. Gaillard en Reveil, *De gestrafte Zoon*, gegraveerd door Gaillard, *De ondankbare Zoon*, *De Bruid*, *De Koningskoek*, *De lamme*, alle gegraveerd door J.J. Flipart, *De misleide blinde*, *De goede Moeder*, *De ontaarde Vader*, enz. Al deze genrestukken, waarin tafereelen uit het huiselijk leven des volks afgemaald zijn, werden door het publiek met groote graagte en gunst bejegend. Van al de Fransche schilders, is Greuze ongetwijfeld de populairste. Aan krachtige kleur paarde hij eene goede teekening, ofschoon het niet ontkend worden kan, dat hij in zijne voorstellingen niet zelden oversloeg tot verregaande gemaaktheid en onnatuurlijkheid. Hij heeft zich ook eenige zonden tegen den goeden smaak te verwijten.

Over 't geheel genomen, is Greuze een meester, waarop het land, dat hem zag geboren worden, eene rechtmatige fierheid mag gevoelen.

Vrij algemeen wordt het dusgenaamde *Meisje met den hond*, als zijn meesterstuk beschouwd. Dit tafereel bevond zich, met vele andere, in de galerij van den heer Demidoff, welke, over eenige jaren, te Parijs verkocht werd; de voornoemde schilderij

werd toegewezen tegen 89,000 fr. Al de andere stukken van Greuze, op deze verkooping geveild, golden een minderen prijs, uitgezonderd de schilderij, getiteld *Gebrokene eieren*, die 126,000 fr. betaald werd. Voor het *Kind met den appel*, betaalde men 31,000 fr.; voor *de Luisteraarster*, 31,500 fr.; *de Schalk*, 20,100 fr.; *de Schrik*, 11,200 fr.; *het Boerke*, 16,000 fr., *de Bacchante*, 58,000 fr.; *de Morgen*, 77,000 fr.; *de Droomster*; 29,000 fr.; *de Studie*, 20,000 fr.; *de Gunsteling*, 80,000 fr. *Napolitaansche rust*, 53,000 fr.; *Flora*, 18,000 fr.; *de Bacchante met de kruik*, 17,500 fr.; *Eerbaarheid*, 18,700 fr.; *Wellust*, 31,000 fr.; *de Smeekster*, 10,200 fr.; *de Spaansche vrouw*, 6300 fr. Verscheidene dezer stukken zijn eenvoudig kinderhoofdjes, die, wat de grootte betreft, niet veel verschillen van het tafereeltje, waarnaar onze plaat gesneden is.

De Greuze, uit de galerij van Wuyts, mag gerangschikt worden tusschen des meesters verdienstelijkste werken. Het stuk is geschilderd op hout; zijne hoogte bedraagt 40 centimeters, zijne breedte 32.

Onzen lezers, die het stuk nog niet gezien hebben, raden wij aan, de galerij, waarin het zich bevindt, te bezoeken. Wij zegden reeds, dat zij alle dagen toegankelijk is.

Cleomenes de Griek.
Een verhaal uit de tijden der vervolging onder Diocletiaan.
VI.

En waar bevond zich de verraadster, gedurende den tijd dat al deze tooneelen plaats grepen; - waar bevond zich die vrouw, wier liefde slechter was dan haat - de niet verdachte plichtige, wier eigen martelingen duizend malen heviger waren dan die der christin aangedaan - waar bevond zich Stratonicia?

Als een onrustige geest dwaalde zij rond - nu eens in de droevige woning, - dan onder de menigte in het forum of in het gevang, waar de veroordeelden den hun nakenden dood verbeidden, waardoor zij de aanstaande feesten, voor de Romeinsche moorders, meer luister moesten bijzetten. Zij hoorde den vader, die, hoewel kloekmoedig aan zijn begeesterend geloof vast gehecht, echter den onbekenden ongelukkige vervloekte, die zijn kind verraadde; zij zag de moeder die hare aangenomen dochter voor die heillooze liefde opleidde, zinneloos van smart, over den aanstaanden dood van haar eigen schuldeloos kind; - zij zag haren geliefde, wiens hartstochtelijke genegenheid niet langer verborgen bleef, overgegeven aan eene wanhoop, die als een scherpe dolk haar het afgunstig hart doorboorde. Aldus leefde Stratonicia!

Het was verschrikkelijk om verdragen, in haar binnenste, dat gloeiende vuur van een slecht geweten; verschrikkelijk zachte blik-

ken en woorden te ontvangen van hen die zij zoo diep belaagd had; daarbij duchtte Stratonicia steeds dat onvoorziens de waarheid zou bekend worden, en den vloek der ongelukkigen op de dubbele moordenaarster laden. Maar het ergste van al was nog, dagelijks getuige te zijn van de verheven wanhopende liefde - de bijna aanbiddende eerbiedigheid waarmede Cleomenes over Moesa waakte, terwijl zij, die hare ziel in gevaar had gebracht om die liefde te winnen, als geheel vergeten was. In het vooruitzicht des aanstaanden doods, was de gestrenge scheidslijn tusschen de heidenen en de christenen gedeeltelijk verdwenen; en alhoewel Irenoeus dikwijls zijne dochter berispte omdat zij aan gevoelens toegaf die hij als der christin onwaardig beschouwde en niet geschikt voor een meisje dat de martelkroon verbeidde, toch verbood hij den jongen Griek niet, hun dagelijks in het gevang een bezoek te brengen. De welgekende verkleefdheid van Cleomenes aan zijn eigen godsdienst, zijn grootmoedig karakter en de achting, die Constantius Chlorus hem toedroeg, verschaften hem deze gunst, en stelden hem in staat onder menige betrekking de gevangenschap zijner beminde te verzachten, gedurende den droevigen tijd, dien eene doorslepene wreedheid liet verloopen tusschen de veroordeeling en den dood der christenen.

Achter de sombere muren des gevangs zagen de jonge geliefden dus elkander, en de wrange droefheid, het dreigende noodlot, snoerden hunne harten meer en meer te zamen. Eene zalige kalmte, ruimde in Moesa's boezem de plaats in der maagdelijke schuchterheid: zij was thans zeker, dat zij niet zondigde met Cleomenes te beminnen. Zij gedoogde dat hij uren lang aan hare voeten gezeten bleef, en haar in de oogen blikte, tot wanneer het verleden uitgewischt scheen, en de gruwelijke toekomst zoo onbestemd voorkwam, dat het niet mogelijk scheen dat dergelijke liefde weldra door den dood zou gesmoord zijn.

Nu en dan sprak Moesa met hem over haar geloof, over de heilvolle hoop die haar steunde, en hoewel Cleomenes haar niet antwoordde, dacht zij evenwel te moeten voortgaan, opdat wellicht nadat haar mond voor eeuwig zou gesloten zijn, eenige harer woorden terug in zijn geheugen zouden komen, en misschien den verstandigen, edelen Griek, aldus door de eenvoudige leer van een onwetend meisje, wier liefde hare eenigste wijsheid was, de baan tot den hemel zou aangewezen worden. Met zulke gedachten bezield, scheen haar de scheiding niet eeuwig te zullen zijn, want beide, hoewel in alle andere omstandigheden zoo verschillend van elkander, waren krachtig vereenigd door den geheimzinnigen band der liefde.

Somtijds spraken zij met elkander als bestond er geen verdriet in de wereld, als hingen er geene dreigende wolken boven hunne hoofden: zij spraken van de vroegere dagen, zoo vol vrede en gelukzaligheid, en Moesa speelde met de vogelen en met de bloemen die haar geliefde haar in het gevang bezorgde. Zij luisterde naar 't gekweel, welk de vogelen soms deden hooren, wanneer zij hunne kooi op de plaats stelde waar een kleine zonnestraal door eene spleet der dikke muren drong; somtijds, als met kinderlijke onbezorgdheid haren toestand vergetend, hoorde men een zacht, welluidend gelach van hare lippen rollen. Hoe vreemd luidde het niet in dergelijke plaats.

Dikwijls echter overtoog droefheid haar gelaat en zij zuchtte, omdat zij deze schoone wereld, door de liefde nog aantrekkelijker geworden, moest verlaten, maar dan drukte Cleomenes, haar aan zijnen boezem - en in dergelijke omstandigheden wist haar vader zelf geen woord van berisping te vinden - en met onstuimige kracht

verklaarde de jongeling, dat geene macht ter wereld in staat was, haar van hem los te scheuren - dat zijne geliefde niet sterven zou!

Dit alles zag de gemartelde Stratonicia met eigen oogen, en zij besefte, dat de dood alleen de innig geliefden scheiden kon.

Eensklaps verspreidde zich het gerucht bij de verbaasde bevolking, dat Diocletiaan van de kroon afstand deed en dat Galerius alleen meester van het Westelijk keizerrijk wierd. Deze tijding veroorzaakte inderdaad eene groote vrees onder de christenen van Rome, want zij wisten, dat de feesten die ter eere van den nieuwen keizer zouden worden gegeven, het doodsbevel hunner veroordeelde broederen waren. Wat echter nog het pijnlijkste was, was de onwetendheid waarin de gevangenen gehouden werden over dag of uur, waarop de eenen tot de plaats der kruising en de anderen naar de renbaan zouden geleid worden, om tot vermaak te dienen der hooggeboren mannen en schoone vrouwen van Rome, die zich zouden verlustigen in den doodsangst hunner worsteling tegen de wilde dieren.

Het was uit den mond zijner vrouw zelve, dat Irenoeus de tijding het eerst vernam. Uitzinnig van schrik, spoedde Domitilla zich door de straten van Rome naar het gevang waar haar man en kind gekerkerd zaten. Ten allen kante hoorde zij de vreugdegeroepen, uit het coliseum opstijgende, het begin der vermakelijkheden aankondigen. Zij stapte in het gevang, waar de vreeselijke eenzaamheid zelf haar als een zegen voorkwam, na die doodzwangere toejuichkreten daarbuiten.

Moesa was aan haars vaders voeten gezeten; op haren schoot lag het perkament dat de kostbare troostwoorden bevatte - een schat met zulkdanigen iever bewaard door de eerste christenen, dat de martelpijnen zelfs dikwijls onbekwaam waren om hen te doen bekennen, waar zij hem verborgen hadden. Het meisje zag er zoo vergenoegd, zoo kalm, zoo vol leven, jeugd en minnelijkheid uit, dat op haar aanschouwen de moeder een angstschreeuw uitwierp en bewusteloos ten gronde viel. Irenoeus, met eene zachtheid waartoe men hem niet bekwaam zou geoordeeld hebben, tilde zijne vrouw in de armen, en wierp een ondervragenden blik op Stratonicia die haar volgde.

‘Vader,’ sprak deze traag doch zeer duidelijk, in weerwil hare lippen bleek waren als die eener doode, en dat hare oogen met eene zonderlinge helderheid schitterden, - ‘vader, de spelen in de renbaan, hebben eenen aanvang genomen.’

‘Is het wezenlijk zoo?’ vroeg Irenoeus; ‘dan is de tijd gekomen. Mijne duurbare Moesa, hebt gij het gehoord?’

Zij had haar gelaat in den witten sluier dien zij droeg verborgen, maar op het hooren dezer woorden, sprong zij recht,

en wierp zich, niet weenende maar bleek en koud als een marmeren beeld, aan den hals haars vaders.

‘Komt de dood u nog altijd zoo afschrikkelijk voor, arm kind?’ vroeg Irenoeus zacht. ‘Neen, vrees niet, Moesa; wanneer zij zal komen, zal de God uws vaders en de uwe u de noodige kracht verleenen. Zijn er reeds eenige onzer broederen omgebracht, Stratonicia?’ vervolgde hij, geheel gelaten.

‘Ik heb ze ontmoet met Leontius en met Balleus en zijne vrouw Placina, en uit de renbaan droeg men den grijzen priester weg die in het forum nevens u stond - ten minste zijn...’ Stratonicia kon den volzin niet eindigen, want eene zenuwachtige huivering liep over geheel haar lichaam. Maar geene enkele spier trilde op het ernstige gelaat van den ouden christen. ‘Zij wachten tot het einde, alvorens om Irenoeus den hoofdman te zenden,’ zegde hij grimlachende en zonder eenige vrees; ‘zij denken dat deze oude ledematen schoon spel zullen leveren aan de wreede tijgers; maar ik vrees niets, Stratonicia. Troost uwe moeder, voegde hij er stiller bij; ‘weldra zal zij buiten u niemand meer bezitten.’

Maar Stratonicia wierp zich op den vloer voor zijne voeten neder, en schreeuwde dat het gevang dreunde onder de schelle tonen van gewetensknaging en wanhoop.

‘Vader - vader, dood mij met uwe vervloeking, maar spreek zoo zacht niet tegen mij. Ik - ik alleen heb uw ongeluk bewerkt. Ik verried mijne zuster en vermoordde u. Och, Irenoeus! - ik durf u niet langer vader noemen - veracht mij - dood mij - laat mij voor uwe voeten sterven.’

Irenoeus trok zijne kleederen uit hare handen los, en wendde zich van haar af, als van eene vergiftige slang. Maar Moesa aanzag hare zuster en in hare blikken kon men noch gramschap noch afkeer lezen: wel droefheid en medelijden. En waarlijk, het was aandoenlijk, dat trotsche hoofd, tot in het stof vernederd te zien - die lange glimmende lokken, verward en losgerukt te zien fladderen in de zinnelooze bewegingen van haren doodelijken angst.

‘Stratonicia,’ zegde Moesa, ‘ik heb u altijd bemind - nooit deed ik u eenig kwaad, mijne zuster. Waarom dan hebt gij dit gedaan?’

‘Omdat ge mij de vreugd van mijn hart ontnomen hebt - mijn eenig genoegen in deze wereld; omdat uwe vervloekte schoonheid mij Cleomenes ontstolen heeft. En ik beminde hem, - duizendmaal meer dan gij hem bemindet! Gij, die zelfs geen greintje wierook wildet branden, om u te redden en hem gelukkig te maken, terwijl ik vader, moeder, zuster, ja mijne eigene ziel voor Cleomenes opgeofferd heb! Welke liefde, de uwe of de mijne, was de grootste?’

Bevende van schrik, trok Moesa zich achteruit voor de onstuimige woorden en gebaarden, die Domitilla zelve uit hare bezwijming riepen. Maar de verzwakte geest der vrouw van Irenoeus, kon niet goed begrijpen wat er plaats greep; zij nam haar kind in de armen en zat geduldig Moesa's zachte haren glad te strijken, en zag haar in de oogen met eene droomachtige onbewustheid, die in deze omstandigheden een wezenlijk geluk mocht genoemd worden.

Ondertusschen sprak Irenoeus op strengen toon tot de steeds geknielde Stratonicia: ‘Sta op, vrouw!’

De trotsche geest van het Grieksche meisje werd door deze woorden geknakt; zij stond recht, ootmoedig en stilzwijgend als een kind. ‘Belede ik hetzelfde geloof als gij, ongelukkige,’ zei Irenoeus, ‘ik zou u vervloeken: maar de christenen doen dit niet. Het ware slecht, voor iemand die weldra voor het aanschijn des Almogenden

gaat verschijnen, kwaad met kwaad te loonen. Daarom, dat uw eigen geweten u straffe!'

Op dit oogenblik en in weerwil de dikte der muren van het gevang, drongen de juichkreten der menigte tot de veroordeelden door. Wanneer de klanken het oor van Stratonicia bereikten, schenen zij haar bijna tot zinneloosheid te vervoeren.

'Och, vader, - zuster, - vergeving!' Schreeuwde zij. 'Verlaat mij niet met uw bloed op mijn hoofd geladen! Vergeving!... Vergeving!'

'Ik vergeef u, arme ongelukkige,' antwoordde Irenoeus. 'Uwe daad heeft Moesa en mij eene heerlijke kroon gegeven, terwijl gij zelf er alles bij verloren hebt.'

Moesa boog zich over hare zuster en drukte op haar voorhoofd den kus des vredes.

'Ik ook, ik vergeef u, Stratonicia,' zegde zij. 'Weldra zal ik u niet meer doen lijden; zijne liefde was mij zoet,' en 's meisjes stem trilde van aandoening; 'maar wanneer ik niet meer zijn zal, zal er niemand u van Cleomenes kunnen scheiden.'

'En laat ons nu met vrede - gij, die ik zoo lang dochter noemde,' sprak Irenoeus. 'Verlaat ons, opdat wij ons tot den dood dien gij veroorzaakt hebt, kunnen bereiden.'

Hij leidde Moesa van haar weg; Stratonicia sprong achteruit en ging in den versten hoek der duistere cel nedervallen. Irenoeus en zijne dochter zetteden zich te zamen neder en wachtten stil en kalm de noodlottige opeisching af.

Luider en luider werden de kreten der menigte - het scheen dat zij hoe langer hoe nader kwamen, tot wanneer zij eindelijk het gevang zelf bereikt hadden. Plotseling vlogen de deuren open, en op den dorpel stond, in plaats van den ambtenaar, die het doodsvonnis kwam uitvoeren, de edele en beminde gestalte van Cleomenes den Griek, wiens gelaat schitterde van vreugd, met het glimmende haar achteruit geworpen en met de rechte hand een stuk perkament in de hoogte zwaaiende.

Het was de vermaarde vorstelijke verordening van Galerius; de christenen waren gered.

Door een plotseling besluit van staatkunde, eerder dan door een gevoel van barmhartigheid, had de nieuwe keizer algemeene vergiffenis aan zijne christene onderdanen geschonken, met vergunning om hunnen godsdienst in vrede uit te oefenen.

Uit de bedompte cel steeg er een wilde, verwarde vreugdekreet op, - het was het dankgebed tot den hemel. De vrouw hing aan den hals van haren echtgenoot - alle verschil van geloof was vergeten; tranen - tranen lekten van de ijzeren wangen van Irenoeus, toen hij zijne dochter tegen zijnen boezem drukte, in het bewustzijn dat de schaduw des doods hen niet

langer bedreigde, terwijl Cleomenes nevens Moesa geknield hare handen en kleederen met zinnelooze vreugd kuste.

En daar, in de duisternis, - van allen afgezonderd - lag Stratonicia, zonder de gelukkigen te durven naderen. Zij blikte hen aan met ontroerde oogen en brandend voorhoofd, nu eens opgetogen in eene heilvolle verrukking over hunne redding en hare eigene bevrijding van de bloedschuld, en dan weder tot zinneloosheid gedreven op het hooren der minnende woorden en het aanschouwen der vroolijke blikken die Cleomenes zoo mild zijne Moesa toestuurde.

Eindelijk keerde Irenoeus zich tot den jongen Griek, en de teederheid van den gelukkigen vader ging over tot de strengheid van den christenen ieveraar. Hij trok Moesa van haren minnaar weg en zegde:

'De zegen van hen die gij eens reddet, en aan wien gij heden de blijde tijding der bevrijding bracht, zij over u, Cleomenes! maar gij moet ons thans voor altijd verlaten. Ik durf de wraak van den God der christenen niet tarten, met de hand mijner dochter aan een heiden te geven.'

Stratonicia sprong in hare duistere schuilplaats op hare voeten recht, en blikte met strakke oogen tot hem, die zij zoo uitzinnig lief had. Maar er was geen strijd van teleurgestelde hoop op het aangezicht van den jongen Griek zichtbaar. Cleomenes knielde voor Irenoeus en vatte zijne hand, zeggende:

'Dat het zoo zij, vader. Geef mij de hand mijner hartsgeliefde; want de God van Moesa is ook de mijne - ik ben christen geworden.'

Een geschreeuw, zoo woest, - zoo wanhopend - dat het voor het laatste angstgeschreeuw eener stervende zou kunnen doorgaan hebben, ontvlood de lippen van Stratonicia en vooraleer Cleomenes zijne bruid hadde kunnen omarmen stond zij reeds tusschen hen beide.

'Moesa,' zegde zij in een heesch gelispel, 'waart gij heden gestorven, ik zou ook gestorven zijn. Gij zijt vrij - gij zijt gelukkig - daarom wil ik nu ook sterven.' Zij trok een korten Griekschen dolk uit haar kleed, en plofte hem diep in haren boezem.

Haar leven liep ten einde - niet plotseling, maar zeer traag. Stratonicia lag met haar hoofd op den schoot harer aangenomene moeder; strak bleven hare brekende oogen met eene droeve teederheid op het gelaat van Cleomenes gevestigd.

'Vergeef mij,' murmelde zij: 'gij zijt gelukkig, Cleomenes, en ik sterf; vergeef mij, om mijner liefdes wille.'

Moesa neigde zich over het stervende meisje en legde een kruisbeeld op haar hart; maar de zwakke hand van Stratonicia wierp het met geweld van zich weg. Zij richtte zich met eene laatste inspanning op, wierp de armen in de hoogte en riep uit:

'Goden van Griekenland - goden mijns vaderlands - ik bleef getrouw aan uwe verlatene altaren en getrouw wil ik sterven. Het leven was mij eene gedurige martelpijn! mocht ik dus vrede in het land der dooden vinden! Geesten mijner vaderen, ontvangt de ziel van Stratonicia!'

Zij zakte ineen en was een lijk.

(Naar het engelsch door D. Baetslé.)

Samuel-Finley-Breese Morse.

De uitvinder van de electro-magnetische telegraaf, is onlangs in gevorderden ouderdom overleden. Hij was te Charlestown, in Massachusetts, geboren in 1791 en

de zoon van een protestantschen geestelijke, die zelf een verdienstelijk aardrijkskundig werk over Amerika in 't licht gaf. Samuel Morse was voornemens zijn vak te maken van de schilderkunst, die hij, na de schoolbanken te hebben verlaten, in Engeland ging studeeren. Op 22jarigen leeftijd moet hij te Londen eene middelmatige schilderij, waarop Hercules stervend afgebeeld was, tentoongesteld hebben. Hij leverde ook verders niets uitstekends in de schilderkunst. In Amerika teruggekeerd, leidde hij aanvankelijk een zeer karig bestaan in Zuid-Carolina. In 1824 vinden wij hem, nog steeds als kunstschilder, in Nieuw-York terug. De gemeenteraad dier stad bestelde hem zelfs een portret van den generaal Lafayette. Eenigen tijd later stichtte hij een kunstkring, waarvan hij de voorzitter was. De roem, die de schilderkunst, ondanks al zijne pogingen, hem bleef onthouden, zou het toeval hem, in een geheel ander vak, aanbrengen. In 1832, namelijk, keerde hij, op de pakketboot *Sully*, van eene tweede reis in Europa, naar Amerika terug. Een zijner medereizigers verhaalde hem, als tijdkorting, het een en ander, omtrent te Parijs genomene electro-magnetische proeven. Morse kwam daardoor op het denkbeeld, om de magnetische electriciteit aan te wenden tot het stichten eener telegrafische verbinding. Aanvankelijk mislukten zijne pogingen. Na drie jaren werkens gelukte hij er evenwel in, om een goed werkend telegraafmodel voltooid te krijgen. 't Was in 1835 dat hij aan de Nieuw-Yorksche hoogeschool zijne *Recording electric telegraph* kon aanbieden. Met uitzondering van een houten uurwerk, welk bij zijn toestel te pas kwam, had Morse zijne gansche telegraaf zelf vervaardigd. Twee jaren daarna (in 1837) verkreeg hij voor zijne uitvinding te Washington een brevet. Omstreeks denzelfden tijd werden door Wheatstone, in Engeland, en door Steinheil, in Beieren, magnetische telegrafen tot stand gebracht, die echter minder goed bleken te zijn dan die van Morse, waarmede in 1844, tusschen Washington en Baltimora, in de Vereenigde-Staten, de eerste berichten werden overgeseind. Reeds omtrent 1850 was de schoone uitvinding van Samuel Morse in nagenoeg al de beschaafde landen der wereld ingevoerd.

Het Belgische staatsbestuur werd bij de wet van 4 Juni 1850 gemachtigd, telegraafdraden op te spannen langs heen al de banen der staatsspoorwegen, en den 15^{n} Maart 1851 besloeg het Belgische dradennet reeds eene uitgestrektheid van 1177 kilometers, waardoor acht met elkander verbondene telegraafkantoren ter beschikking van 't publiek werden gesteld in de volgende steden: Brussel, Mechelen, Antwerpen, Gent, Oostende, Luik, Verviers en Quievrain. In 1859 bestonden er in ons land reeds 75 telegraafkantoren en de gezamenlijke electrische draden hadden toen eene lengte van 3220 kilometers. Sedert dien heeft het getal kantoren zoowel als de uitgebreidheid van het telegraafnet nog aanzienlijk toegenomen.

Het eerste jaar van 't bestaan der telegrafen, 1850-1851,

werden in België 14,025 telegrammen verzonden, waarvoor betaald werd 88,674 fr. 65 c., dat is gemiddeld fr. 6.32 per telegram. In 1852 werden 27,217 telegrammen overgeseind; de opbrengst was fr. 165,973.63, of fr. 6.09 per telegram. In 1860: 225,819 telegrammen; opbrengst fr. 526,743 of fr. 2.34 per telegram. In 1869: 1,722,586 telegrammen; opbrengst, fr. 1,323,033.70, dat is gemiddeld 77 centiemen per telegram. Gelijk men ziet, is het gebruik van den telegraaf drukker geworden, naarmate het bestuur den prijs der telegrammen heeft verminderd.

Sedert ongeveer een dozijn jaren zijn verschillende onderzeesche telegraafkabels gelegd; de eerste, zooals men weet, kwam tot stand tusschen Engeland en Amerika.

Gedurende vele jaren geschiedde het overseinen per telegraaf bij middel van punten en strepen, welke op papier gemaakt werden, door het aantrekken van een anker, verbonden aan eenen hefboom. Zoo werden namelijk aangewezen de letter *a* door. -, *b* door -..., *c* door -. -., *e* door., *i* door.., *o* door - - - enz. Op dit punt, is de uitvinding van Morse ongemeen vergemakkelijkt geworden in de toepassing. Hughes, in Amerika, vond een stelsel uit, welk toeliet, de woorden in drukletters over te brengen. Sedert eenige jaren wordt dit stelsel, min of meer gewijzigd, in nagenoeg alle landen en ook in België toegepast. De zekerheid en nauwkeurigheid bij het overseinen hebben hieraan veel gewonnen.

Men verzekert, dat Samuel Morse, tot het einde zijns levens, een vurig liefhebber en trouw beoefenaar van de schilderkunst gebleven is. Oude liefde roest niet!

De Spotvogel.

De hier afgebeelde fraaie vogel is geen bewoner van onze landstreek. 't Is een overzeesche gast, die namelijk te huis hoort in Noord-Amerika, in Brazilië en Afrika. Men rangschikt hem bij de lijsters, van welk geslacht ook onze welzingende

meerlen deel uitmaken. Hij voert een zonderlingen naam: *Spotvogel*, in het Latijn *Turdus Pollyglottus.* Amerika, welks onafmeetbare bosschen van prachtig gevederde vogelen krielen, telt maar betrekkelijk weinig zangvogels. Geen nachtegaal of geen leeuwerik verlevendigen in Amerika woud en veld. Europa is onder dat opzicht veel beter bedeeld dan de nieuwe wereld, waar de Spotvogel aan het hoofd der gevederde zangers staat. Onze meerle zingt evenwel welluidender dan hij.

In Brazilië is de Spotvogel zeer gezocht als kamervogel. Hij laat zich gemakkelijk tam maken en betoont eene groote gemeenschap opzichtens de persoonen van den huize, waar hij in gevangenschap leeft. Hij is een echte meester in de kunst van den zang van andere vogelen na te bootsen, zoowel in den vrijen staat als in de kooi. Evenals onze meerle en andere soorten van lijsters leert de Spotvogel ook arias nazingen die hem door menschen voorgespeeld of voorgefloten worden.

Volgens sommige natuurkundigen treft men in Amerika, buiten den Spotvogel nog een paar vogelsoorten aan, die, ook in den wilden staat, zich onderscheiden door de eigenschap, dat zij den zang van andere vogels nabootsen.

De Spotvogel behoort niet tot de grootste soort van lijsters, die, gelijk gekend is, al de andere zangvogels in grootte overtreffen. In Noord- en Zuid Amerika is hij zeer talrijk.

Aan het hoofd van ons opstel noemden wij den Spotvogel fraai. Hij is dat werkelijk, zooals men overigens gemakkelijk uit zijne afbeelding kan zien. 't Is een echte hupsche jongen en - ongelukkiglijk voor hem - hij munt zoozeer uit door zijn lekker vleesch als door zijn voortreffelijken zang, iets wat voor gevolg heeft, dat er in Amerika ook jacht op hem gemaakt wordt voor de keuken.

Wij dragen in Europa helaas! onze gevederde zangers al niet veel meer dankbaarheid toe dan de Amerikanen de hunne. Ook wij eten onze zangvogels. Ondankbaarheid ginds, ondankbaarheid hier. De menschen zijn overal dezelfden.

Kronijk.

Antwerpen. - Op Woensdag 29 Mei had in de hoofdkerk de wijding plaats van een nieuw beeld, uitgevoerd door de heeren De Bock en Van Wint, voorstellende de H. Norbertus, stichter der orde van Premonstreit, 1122.

- Op 6 Juni had de verkooping plaats der verzameling tafereelen van hedendaagsche meesters, achtergelaten door wijlen den heer A.F. Van Geetruyen, die vele diensten aan de kunst bewees, bestuurlid der koninklijke academie en werkend lid der maatschappij ter aanmoediging van schoone kunsten was. Deze verkooping werd gehouden door den heer Jos. Dierckx. onder het bestuur der kunstkenners E. Leroy, van Brussel en P.E. Nicolié, van Antwerpen. Wij laten hier den uitslag volgen: A. Achenbach, *strand van Scheveningen*, 11,000 fr., *Landschap met hoeve*, 8,600 fr., beide toegewezen aan het museum van Dordrecht; A. Calame, *Ondergaande zon*, 740 fr., aan Swartz, van Weenen; J.L. Coignet, *Landschap*, 720 fr., aan E. Grisar; E. De Block, *Broederschool*, 2,500 fr., aan J. Van Geetruyen; F. De Braekeleer, *het afgebrande Antwerpsch Entrepot*, 440 fr., aan De Braey; *de Touter*, 1650 fr., aan E. Ter Bruggen; *de Levenselixir*, 4000 fr., aan Muscart (dit laatste is wel het puikste tafereel dat wij ooit van F. De Braekeleer te zien kregen; ook spijt het ons dat men het niet voor het museum van hedendaagsche meesters heeft aangekocht; gelukkiglijk is het in handen van een waren kunstminnaar en derhalve zal men nog de gelegenheid hebben het te zien); J.B. De Jonghe, *Boorden der Maas*, 400 fr., aan E. Ter Bruggen; N. De Keyser, *een bedelmonik*, 1300 fr., aan F. Delahaye; A. De Lelie, *Zeepbellen*, 220 fr., aan E. Ter Bruggen; J. Dyckmans, *De Blinde*, 25,000 fr., aan het Antwerpsch museum; J.J. Eeckhout, *Vertrek van den visscher*, 300 fr., aan E. Ter Bruggen; E. Hamman, *Meisje bij de fontein*, 410 fr., aan Swartz voormeld; A. Hulck, het *Haarlemmermeer*, 1300 fr., aan P.E. Nicolié; J. Jacobs, *Gezicht uit Noorwegen*, 1100 fr., Kindermans, *Ondergaande zon*, 900 fr., beide aan E. Ter Bruggen; J. Kobel, *Weide*, 430 fr., aan Schouten, van Amsterdam; B.C. Koekoek, *Landschap*, 10,000 fr., aan Mev. de W^{e} Peeters-Schram; Id., *Landschap*, 7400 fr., aan John David; H. Koekoek, *Inkoom der Haven*, 650 fr., aan Grattan, consul van Engeland te Antwerpen; F. Lamorinière, *Landschap*, 510 fr., aan C. Van Geetruyen; P.W. Sebes, *Terug van*

't bal, 260 fr., aan Somers; H. Leys, *de Jager*, 4,500 fr., aan Van der Donck, van Brussel; J.B. Madou, het *verhaal van den Jager*, 8,500 fr., aan denzelfde; P.B. Ommeganck, *De Spinster*, 4,800 fr., aan Grattan; G. Pieron, *Landschap*, 2,600 fr., aan het Antwerpsch museum; C. Rochussen, *Halt op jacht*, 1,300 fr., aan Goupil en C^{o}, van 's-Gravenhage; N.J. Roozenboom, *Winter*, 290 fr., aan Gevers; J. Ruyten, *Een marketenstertje*, 350 fr., aan den schilder; H. Schaefels, *De verwachting*, 400 fr., aan Jos. Van Geetruyen; E. Schampheleer, *boorden der Zenne*, 1000 fr., aan denzelfde; A. Schelfhout, *Winter*, 1300 fr., aan Goupil en C^{o}; *Landschap*, 720 fr., aan E. Ter Bruggen; J.C. Schotel, *woelige zee*, 500 fr., aan P. De Beys; *Inkoom der haven*, 560 fr., aan De Smet, van Gent; Schutz, *Schipbreuk*, 500 fr., aan Muller; H. Ten Kate, *de toonkunstenaar*, 820 fr., *Vertrek voor de vischvangst*, 810 fr., beide aan Swartz, voormeld; G. Tielemans, *werkplaats van eenen geleerde*, 150 fr., aan J. Van Geetruyen; C. T'Schaggeny, *een wagen met een wit paard*, 2,800 fr., aan C. Michiels; *Te huiskeer*, 1,600 fr., aan J. David; *Toebereidsels tot vertrek*, 500 fr., aan H. Leroy; L. Tuerlinckx, *oude vrouw*, 2,000 fr., aan Ellerman; H. Van Assche, *Onweder*, 310 fr., aan Muller; M. Van Brée, *Christus de melaatschen genezende*, 200 fr., aan M. De Pret; Van Hove, *binnengezicht van het weezenhuis te Amsterdam*, 2,850 fr., aan E. Ter Bruggen; *de aalmoes*, aan denzelfde, 800 fr., aan Goupil en C^{o}; B. Van Hove, *twee stadsgezichten*, 420 en 400 fr., aan Mev. Peeters-Schram; J. Van Regemorter, *landschap*, 360 fr., aan Delahaye; P. Van Schendel, *Markt*, 2,500 fr., aan E. Leroy; J. Van Stry, *Landschap*, 800 fr., aan Swartz; E. Verboeckhoven, *Italiaansch landschap*, 3,500 fr., aan A. Van den Nest; *Schapen*, 3,150 fr., aan Mev. Peeters-Schram; *Weide*, 1600 fr., aan Grattan; C. Verlat, *morgenbezoek*, 3,700 fr., *Teleurstelling*, 2,300 fr., beide aan Swartz; *Kluizenaar*, 400 fr., aan De Gheus, van Brussel; W. Verschuur, *Rust*, 2,200 fr., aan Mev. Peeters-Schram. De zestig tafereelen, brachten te zamen 140,420 frank op. Zij, die bekend zijn met de prijzen, waaraan de meeste dezer schilderijen door den heer Van Geetruyen gekocht werden, zullen ongetwijfeld de opmerking gemaakt hebben, dat men, met verdienstelijke kunstgewrochten te verzamelen, zich niet alleen een edel genot verschaft, maar tevens ook zijn geld op goeden interest uitzet. Wij roepen de aandacht der welhebbende lieden hierop in.

- Wij vernemen dat het verdoeken der plafondstukken, die de zaal van den gemeenteraad, op het stadhuis, versieren, toevertrouwd is aan den heer Van der Haeghen, tegen 2,132 fr., en de eigenlijke herstelling aan den heer Sacré, tegen 800 fr.

- Bij alle boekhandelaren is verkrijgbaar tegen 90 centiemen

een nieuw werkje van Hendrik Conscience, getiteld: *Koning Oriand*, met 4 platen.

- De beeldhouwer R. Fabri heeft dezer dagen het gedenkteeken voltooid, welk Dautzenbergs vrienden en vereerders, te Elsene, op 's dichters graf gaan plaatsen. Het gedenkteeken bestaat uit eenen zerk van zeer harden grauwen steen, bestemd om recht overeind gesteld te worden; langs heen de bovenkanten, links en rechts, dalen lauwertakken en eene rol papier af; in het oppergedeelte van den zerk is Dautzenbergs portret in een bronzen medaillon aangebracht; het geheel vormt een inderdaad fraai gedenkteeken; de werking voldoet allerbest; dit stellen van een bronzen medaillon in eenen zerk is eene nieuwheid, waarop wij de aandacht vestigen; de familie Dautzenberg en de leden der commissie van inrichting hebben den heer Fabri geluk gewenscht over den goeden uitslag waarmede het maken van 's dichters afbeelding bekroond geworden is. De kunstliefhebbers weten overigens, dat de heer Fabri zich al sedert lang gunstig heeft doen kennen in 't moeielijke vak der gebeeldhouwde portretten. Op Dautzenbergs zerk staat het volgende te lezen:

> Johan Michiel Dautzenberg.
> 6 December 1808. - 4 Februari 1869.
> Rein van hart en gemoed,
> als een kind eenvoudig,
> Steeds in 't Schoone verliefd,
> en een vriend der Waarheid.

- Jos Geefs heeft een in hout gesneden beeld geleverd voor de Sint-Joriskerk: het H. Hart van Jesus. De inhuldiging geschiedde op 8 Juni, door Mgr Sacré.

Burgersbond. - Op 9 en 10 Juni waren tentoongesteld: van Ed. Rumfels, ‘de discipelen van Emmaüs,’ tafereel bestemd voor de Sint-Janskerk te Doornik; Jos. Van Genck, half verheven beeldhouwwerk, voorstellende: ‘de opoffering van Isaäk en het eten van 't Paaschlam;’ J.M. Gerrits en Van Sulper, schets van een ‘kolomkapiteel’ in ojivalen stijl en de lichtteekening eener schouw in den trant, gezegd Lodewijk XVI; A. Bertou, teekening van eenen door hem gemaakt wordenden kelk in ojivalen stijl en eene zinnebeeldige teekening, voor metaalwerk. De heer A. Bertou is een jong en talentvol zilverdrijver, dien wij aanbevelen met de innige overtuiging dat hij gewetensvol en keurig kunstwerk in zijn vak voortbrengt; evenals bij de heeren Watlé, vader en zoon, kan men zich bij hem aanbieden voor 't bestellen van keurige werken van echte christene kunst.

Verbond voor kunsten, *letteren en wetenschappen.* - De volgende tafereelen waren op 9, 10 en 11 Juni tentoongesteld: P. Van der Ouderaa, ‘Huwelijksgeschenk:’ de verloofde heeft zich tot een koopman in juweelen en kleinoden gewend om zijne toekomende een huwelijksgeschenk te laten kiezen; de blik, dien de maagd op haren aanstaanden echtgenoot werpt, schijnt te zeggen, dat zij geen geschenk verlangt en zij aan hem genoeg heeft. Keurig geteekend en goed geschilderd, vormt deze voorstelling een fraai tafereel; zoowel de beelden als het bijwerk zijn keurig en naar de natuur geschilderd. Het stuk is aangekocht door den heer J. Hollender, van Brussel. Het door ons op bladz. 63 vermelde tafereel van Van der Ouderaa is te Londen verkocht voor Liverpool en des schilders ‘Albrecht Durer te Antwerpen’ (zie 1871 bl. 141,) is insgelijks te Londen verkocht. De heer P. Vander Ouderaa neemt eene der eerste plaatsen in tusschen onze hedendaagsche schilders. E. Siberts tafereel is

door ons op bladz. 68 vermeld. H. Verbuecken, ‘fruit en vruchten;’ deze schildering, die reeds niet al te zeer de natuur nabij komt, wordt daarbij nog benadeeld door overtolligheid van bruine kleuren; G. Van Hoorde, gezicht op Andersenne (Dinant,) L. Pulinckx, gezicht op de nieuwe Eykevliet, twee niet onverdienstelijke stukken, welke nog veel zouden winnen bij eene verbetering der luchten; F. Crabeels stelde eene niet genoegzaam voltooide schilderij ten toon.

Eeckeren. - Ten verzoeke van het gemeentebestuur heeft de bestendige deputatie van den provincieraad den heer E. Gife, provincialen bouwmeester, gelast met het opmaken van het ontwerp eener monumentale pomp, die zal gesteld worden op de groote plaats van Eeckeren. De pomp zou versierd zijn met het standbeeld van Z.M. Leopold II. Dit stellen van monumentale pompen diende nagevolgd te worden in al de gemeenten, waar nog opene bornputten bestaan. De veiligheid en de gezondheid zouden er bij winnen en de dorpen zouden er door verfraaid zijn. Onder andere gemeenten waar nog opene bornputten bestaan, noemen wij Meir. Eene aanbeveling van de bestendige deputatie des provincieraads zou wellicht veel goeds uitwerken, en wave misschien noodzakelijk.

Brussel. - Het eeuwgetijde der academie van België, werd op 28, 29 en 30 Mei gevierd. Z.M. de koning woonde de plechtige zitting bij. De heer d'Omalius-d'Halloy verwelkomde den vorst die, in zijne dankzegging, keizerin Maria-Theresia herdacht, door wie de academie in 1772 werd gesticht. De leden der academie en de afgevaardigden der buitenlandsche academiën, genoten de eer, door Z.M. aan een gastmaal ten hove te worden vereenigd. Ter gelegenheid van de verjaring der stichting van de academie werden in de Leopoldsorde benoemd tot commandeurs, de heeren E. Verboeckhoven, H. Conscience, kanunnik Desmet, Van Beneden, J. Plateau en L. Alvin; tot officiers: F. De Braekeleer, E. Fetis, R. Chalon, baron A.M. Limnander; tot ridders: E. Candèze, F. Chapuis, F. Duprez, E. Quetelet, J. Leclercq en Stappaerts, allen leden van verschillende klassen der academie.

Naar aanleiding van de verjaring harer stichting, had de academie eene prijsvraag uitgeschreven en er waren twee stukken over ingezonden: een Vlaamsch en een Fransch. De rechters (Kervyn, De Smet en A. Wauters), zijn het echter niet eens kunnen worden over de uitspraak; het verslag van den heer Kervyn was gunstig aan het Vlaamsch stuk ongunstig aan het Fransch. Ten slotte is beslist, den prijs niet toe te kennen en de prijsvraag op nieuw uit te schrijven.

- Volgens door het weekblad *De Zweep*, wordt gemeld, is de Cirkschouwburg aangekocht door het rijk en de stad

Brussel, om uitsluitend gebezigd te worden tot het opvoeren van stukken van Belgische tooneelschrijvers.

- Den 19n Juni heeft te Elsene, op de Luxemburgscheplaats, de plechtige inhuldiging plaats gehad van het standbeeld van John Cockerill, bekostigd en aan de gemeente geschonken door den heer W. Rau. Volgens wordt gemeld, is het beeld, door den heer A. Cattier gemaakt, zeer goed uitgevoerd. Onder andere hooge overheden werd de plechtigheid bijgewoond door den heer Moncheur, minister van openbare werken, die den beeldhouwer geluk gewenscht heeft.

- Op den hoek der Karthuizerstraat, bij het maken van een moerriool, heeft men de grondvesten aangetroffen der kerk van het klooster der Karthuizers, welk, na ongeveer 200 jaren te hebben bestaan, in 't begin van den Franschen tijd verkocht en afgebroken werd. Men trof ook eenige grafsteden aan, waarin vele gebeenten werden gevonden.

Gent. - Het *Willemsfonds* heeft aan zijne inschrijvers verzonden, de derde uitgaaf van een werkje van W.J. Hofdijk, 79 bladz. beslaande, en getiteld: *De triomf der piraten*, eene feestgave bij Neerlands derde jubilé (1 April 1572-1872).

Buitenland.

'S-Hertogenbosch. - Ter gelegenheid der herstelling van den ouden toren van de prachtige Sint-Janskerk heeft het gemeentebestuur besloten, ook zijn wanklinkend klokkenspel te doen hergieten. Dezer dagen zijn de klokken uit den toren genomen en aan stukken geslagen. De klokspijs, ter zwaarte van ongeveer 42,000 kilogr., is ingekuipt om naar Leuven verzonden en tot welklinkende klokken gegoten te worden. Bij het bezoek dat wij dezer dagen aan dezen schoonen tempel brachten, hebben wij er verschillende fraaie geschilderde glasramen van den heer Capronier, van Brussel, opgemerkt.

De herstelling van de buitenzijden der kerk vordert slechts langzaam; er blijft echter nog veel, zeer veel te doen; het steenwerk der reeds herstelde ramen schijnt ons niet zwaar genoeg.

Zutfen. - Dezer dagen ontblootte men de muren eener kamer in een oud huis van deze Hollandsche stad. Er waren niet minder dan drie of vier lagen papier op geplakt, welke er achtereenvolgens afgescheurd werden. Hoe verwonderd was men niet, na het afrukken der onderste laag papier, den muur bespannen te vinden met een prachtig en wel bewaard oud tapijt uit de nog bestaande beroemde fabriek van Gobelin, in de XVe eeuw door Jan Gobelin gesticht aan de beek Bievre, bij Parijs, en later uitgebreid door Canaye en den Hollander Gluck. Om ieder een te laten oordeelen over de kostbaarheid der Gobelinsche tapijten, zal het voldoende wezen aan te stippen, dat een bekwaam wever, om eene schilderij van middelbare grootte in tapijtwerk over te brengen - in de fabriek van Gobelin, wel te verstaan - tusschen de 3 en 4 jaar noodig heeft. In de voornoemde fabriek, die ook thans nog voor rekening van het Fransche staatsbestuur gedreven wordt, zijn een veertigtal kunstwevers werkzaam, die elk eene jaarwedde van 1800 tot 2200 fr. genieten en, als zij oud zijn, pensioen trekken. De eigenares van het huis te Zutfen, waar het tapijt ontdekt is, mej. Ten H., heeft het kostbare behangsel reeds kunnen verkoopen tegen 5000 gulden.

Utrecht. - Verschenen bij Dekker en Van de Vegt: *Cervante's reis naar den Parnassus*, overgezet uit het Spaansch (*Viaje del Parnaso*), door den kanunnik Putman en door den geleerden vertolker met tal van belangrijke aanteekeningen voorzien. Wij vestigen met hooge ingenomenheid de aandacht onzer lezers op dit werk, welk in elke Nederlandsche boekerij eene plaats, en nog wel eene goede, verdient. De *Reis naar den Parnassus* van den beroemden schrijver van *Don Quijote*, is, gelooven wij, in onze gewesten zeer weinig, zelfs van de letterkundigen, gekend. Zij is nogtans een meesterstuk, welk ook in zijn Nederlandsch gewaad volle aanbeveling verdient. 't Mag gezegd worden ter eere van den Eerw. heer Putman, die zich door deze overzetting een onvergankelijken eeretitel in de geschiedenis der letterkunde heeft verworven.

Leipzig. - 's Heeren T.O. Weigels beroemde verzameling van oude drukwerken werd dezer dagen in openbare veiling verkocht en bracht niet minder dan 82,000 thalers op, ongeveer 32,000 th. meer dan de bezitter haar eenige jaren geleden aan het staatsbestuur had willen verkoopen. De oudste stukken, linnen en zijden doeken, perkamenten, enz., gedeeltelijk met geteekende en gedeeltelijk met gedrukte letters, dagteekenen van de XIIe eeuw, volgens den catalogus; sommige dezer stukken werden tot 1000 en een zelfs tot 1174 th. betaald. Een blad perkament, met eene afbeelding van het overlijden der Heilige Maagd, tusschen eenige regels tekst, volgens den catalogus dagteekenende uit de XIVe eeuw, gold 339 th. Onder andere zeldzaamheden betaalde men 1800 th. voor vier van de oudst bekende speelkaarten en 700 th. voor een volledig tarokspel, gegraveerd door V. Salis. Het eenig bekende exemplaar, volgens door den catalogus werd gemeld, van den eersten druk van het werk *Ars Moriendi*, werd toegewezen tegen 7,200 th. aan den heer Read, bestuurlid van het Engelsch museum. Het voorlaatste bod (7,100 th.) was gedaan door den heer Essen-Wein, bestuurder van het Germaansche museum.

Gorinchem. - Ter gelegenheid van haar tienjarig bestaan heeft de rederijkerskamer, *Nut en Genoegen*, een grooten tooneelwedstrijd uitgeschreven, waaraan zuid- en noord-Nederlandsche maatschappijen deel kunnen nemen. Voor het drama zijn prijzen uitgeloofd van gl. 400, gl. 150, gl. 100 en gl. 50. Aan iedere prijswinnende maatschappij zal daarenboven een verguld zilveren eeremetaal worden uitgereikt. De vereenigingen, die aan den wedstrijd wenschen deel te nemen, worden verzocht zich voor 15 Juli bij den secretaris der rederijkerskamer te laten inschrijven. De wedstrijd zal aan vang nemen op het einde van September aanstaande en zooveel mogelijk van 14 tot 14 dagen worden voortgezet.

Kopenhagen. - In deze stad is geopend eene tentoonstelling van nijverheid en kunst, waarop niet minder dan 612 kunststukken van Deensche, 189 van Zweedsche en 124 van Noorweegsche kunstbeoefenaars voorkomen. Zij bevat ook zeer belangrijke oudheden. De nijverheidsafdeeling bestaat uit 2237 nummers van Denen, 964 van Zweden en 480 van Noorwegen.

Griseldis de zachtzinnige.

De markgraaf Walther, uit het vermaarde stamhuis van Saluzzo, muntte boven al de adellijke heeren door vroomen koenheid uit.

Hij leefde zonder vrouw, zonder kinderen; zijn eenig tijdverdrijf was de jacht.

Deze levenswijze mishaagde eindelijk zijnen onderdanen. De vorst was reeds ver in de mannenjaren gevorderd en zij vreesden, dat hij geenen erfgenaam van het geëerde stamhuis zou achterlaten. Zij gingen dan tot hem en baden,

dat hij zich eene echtgenoote, zijner waardig, zoude uitkiezen.

Hoe ongenegen de markgraaf ook ware, zijne onberperkte vrijheid, door huwelijksbanden, te kluisteren, kon hij toch niet langer de bede zijner onderdanen wederstreven.

Hij sprak dan tot hen: ‘Mannen van Saluzzo, gij wijst mij vele jonkvrouwen aan uit beroemde en deugdzame adelgeslachten, welke gij tot uwe vorstin verlangt. Gij weet het, liever bleve ik ongehuwd. Wie zegt u, dat de kinderen den vader of der moeder gelijk zullen zijn? Maar, vermits gij er blijft op aandringen, zoo wil ik zelf mij eene vrouw zoeken, en wie ze dan ook wezen moge, gedenk ze te vereeren als uwe meesteres en mijne vrouw.... Zoo niet, wee over hen, die mij gepraamd hebben te huwen!’

In den omtrek van Saluzzo woonde een arme boer, genaamd Jan de Nicole. Zijn eenig kind, Griseldis, was eene maagd, uitermate schoon van aangezicht, slank van leden, rein van zeden, lieftallig van inborst. Hare deugdzaamheid overtrof hare schoonheid. Zij bezorgde het huishouden haars vaders, hoedde het vee, spon garen en arbeidde onverdroten van den vroegen morgen tot den laten avond.

Telkenmale dat graaf Walther het nederig meisje aanschouwd had, werd zijne ziel verheugd.

En nu dacht hij, waar zou ik schooner en reiner maagd vinden? Indien ik ze uit hare nederigheid tot mij verhief, zou zij niet trachten mij te beheerschen, maar zich eene onderdanige en liefderijke echtgenoote betoonen.

Hij verborg dit gepeins zorgvuldig in zijn hart, en deed de bruiloft voorbereiden.

Het vorstelijk slot werd prachtig versierd; de kelders met een voorraad van spijzen en dranken opgevuld. Rijke bruidskleederen, met goud en paarlen geborduurd, werden vervaardigd, kostbare juweelen en sieraden aangekocht.

Maar niemand kende nog de bruid, en, o wonder, reeds was de trouwdag bepaald, en de edellieden ter bruiloft uitgenoodigd.

Den dag waarop de huwelijksplecht moest plaats hebben, reed de graaf, aan het hoofd eener talrijke schaar edelheeren, vrouwen en freules, zijn slot uit, om de bruid af te halen...

Omtrent de woning van Nicole ontwaarde men Griseldis, die met eene waterkan op den schouder, zich van de bron naar huis spoedde om den prachtigen stoet te zien voorbijtrekken.

Maar graaf Walther riep haar bij haren naam en zeide: ‘Griseldis, waar is uw vader?’

Het meisje werd schaamrood en zeide:

‘Heer, hij is in huis?’

‘Verzoek hem buiten te komen,’ zeide de graaf.

Toen steeg Walther van zijn paard af, nam den ouden man bij de hand, voerde hem een weinig ter zijde, en sprak: ‘Jan de Nicole, ik ben naar uw huis gekomen, om uwe duurbare dochter tot mijne huisvrouw te vragen.’

De arme boer verbleekte van schrik; zijne tong verstijfde van verwondering in zijnen mond; eindelijk zeide hij: ‘Genadige Heer, waarom wilt gij met een ouden man den spot drijven?’

Doch de graaf zeide: ‘Jan de Nicole, het is u in ernst gevraagd, zoo antwoord *ja* of *neen?*’

Dan sprak de boer: ‘Hoe zou een nederig man als ik ben, zich tegen den wil van zijnen gerechtigen Heer durven stellen!’

‘Het is genoeg, zeide de graaf, laat ons binnen gaan!’

Walther trad de hut binnen, vatte het schaamroode meisje bij de hand, en zeide: ‘Griseldis, het belieft mij en uwen vader dat gij mijne huisvrouw wordet, en ik hoop, dat gij mij en uwen vader zult gehoorzamen. Maar alvorens, antwoord mij op mijne vraag: - Als wij voor Gods altaar zouden getrouwd zijn, zoudt gij dan uwen wil stellen in den mijnen, mij in alle dingen onderdanig wezen, en in dank aannemen wat ik u ook gebiede?’

Een tijd lang stond het meisje als versteend van aandoening, eindelijk zeide zij: ‘Heer, ik weet het wel, zulke groote eer ben

ik niet waardig; maar indien ik genade vind in uwe oogen, durf ik noch uwen wil wederstaan, noch mijn geluk verstooten. Ik wil niets doen, noch denken wat u zou mishagen, en al bevoolt gij mijnen dood, ik zou 't van u in dank en zonder morren aannemen.'

Walther verheugde zich over dit antwoord, en zeide: 'Het is genoeg!'

Nu nam hij de maagd bij de hand, leidde ze buiten en riep voor al de omstanders uit: 'Ziehier mijne en uwe vrouw, wilt deze eeren en liefhebben, zoo als gij mij eert en liefhebt, ja, nog veel meer!'

Toen traden de edelvrouwen met de rijke bruidsgeschenken vooruit, sloten eenen kring rond Griseldis, trokken hare slechte kleederen uit, omhingen haar met zijden en gouden stoffen, versierden ze met paarlen en edelgesteenten als eene koningin.

Onder den hofstoet rees een lang geruisch op van verwondering over hare uitstekende schoonheid.

Graaf Walther naderde de maagd met blijden gemoede en stak haar een kostbaren ring aan de hand; dan hief hij zijne bruid op een sneeuwwit paard en, onder de toejuichingen des volks, reed hij met den prachtigen stoet het slot van Saluzzo binnen. Daar wachtte een bisschop, omringd van vele priesters en klerken, om het huwelijk in te zegenen.

Acht dagen lang werd de bruiloft gevierd en open hof gehouden.

Het was wonderlijk om zien, hoe Griseldis zich in haren nieuwen stand gedroeg. Lieftallig en statig tenzelfden tijde was het arme boerenmeisje als eene koningsdochter. Graaf Walther verheugde zich in zijn geluk, en wie voormaals zijne zonderlinge keus gelaakt had, prees nu zijne hoogere wijsheid.

Nog was geen jaar verloopen of Griseldis baarde een dochterken.

Graaf Walther besloot de deugd zijner huisvrouw hard te beproeven. Hij toonde een toornig gelaat, en scheen misnoegd omdat zij een meisje gebaard had.

'Griseldis, zeide hij, gij weet hoe ik u in mijn huis genomen heb, u lief gehad en in eere gehouden; doch nu mort mijn volk tegen mij, omdat gij een meisje gebaard hebt, en mijne lieden dulden niet dat het kind eener boerendochter, als mijne erfgename, over hun heersche.'

Griseldis zeide met bescheiden stem: 'Heer, mij geschiede volgens uwen wil; ik weet het, gij hebt mij uit het slijk tot u verheven en ik ben niet meer waard dan de nederigste uwer onderdanen.'

De graaf was inwendig ontroerd over zooveel zachtmoedigheid; hij verborg echter zijne aandoening, en ging weg met een streng gelaat.

Als het kindeken gespeend was, trad een verkleefd dienaar het vertrek van Griseldis binnen, en sprak met bedroefde stem:

'Genadige vrouw, vergeef mij om den wille Gods wat ik ga volbrengen, want ik moet doen, wat mijn Heer bevolen heeft. Ik moet uw kind nemen en....' Verder kon de oude knecht niet spreken, tranen verstikten zijne woorden in de keel. Griseldis verschrikte, zij herinnerde zich de woorden des graven, en zij meende dat men het kind vermoorden zoude.

Doch zij bedwong zich, en maakte geen droevig misbaar. Zij nam haar dochterken in de armen, zoende het, liefkoosde het nogmaals, zegende het driemaal en gaf het den knecht over: 'Ga, zeide zij, en doe wat u bevolen werd.'

De dienaar droeg het kind bij den graaf en deze bewonderde het geduld en de standvastigheid van Griseldis, maar liet zich van zijn genomen besluit niet afbrengen. Hij deed het dochterken bij zijne zuster in Boloniën dragen en heimelijk opvoeden.

De armzalige Griseldis verborg hare treurnis in het diepste haars harten; zij toonde haren man een blij gemoed, zonder ooit over het gebeurde te klagen.

Vier jaren nadien, werd Griseldis weder zwanger en baarde eenen zoon.

Graaf Waltherkon moeielijk zijne vreugde verbergen. Al zijne onderdanen waren insgelijks over deze geboorte verheugd. Nogtans besloot de vorst nogmaals zijn getrouw wijf hard te beproeven.

Als het kind drie jaar oud was, sprak de graaf tot Griseldis: ‘Sinds gij mij een zoon hebt gebaard, groeit het gemor bij mijne onderdanen gedurig aan. Hoe, zeggen zij, zal dan een boerenkind, de kleinzoon van Jan de Nicole, over ons heerschen! Mijne bloedverwanten, mijne edelen en mijne vrienden beschimpen dagelijks mijn huwelijk met eene arme boerendochter. Zij dreigen tegen mij op te staan, en om des vrede's wille, moet ik met uwen zoon doen wat ik vroeger met uwe dochter deed!’

De armzalige verstierf bij deze woorden van smart. Doch zij bedwong met kloeken moed hare zuchten en zeide: ‘Heer, ik heb u beloofd gehoorzaam te zijn, en ik heb geenen anderen wil dan den uwen. Met liefde zal ik sterven, indien gij ook mijn eigen dood beveelt.’

Graaf Walther wendde zich haastig om, ging heen en weende bitter. Doch zijn besluit stond even vast en onveranderlijk als vroeger. De knecht nam het knaapje uit Griseldis armen en voerde het weg, daar waar hij reeds het dochterken gebracht had.

Eenigen tijd later liep de mare door het! and, dat graaf Walther voornemens was zijne huisvrouw te verstooten. Hij zeide openlijk aan zijne naastbestaanden, zich te berouwen eene ellendige boerenmeid lichtzinnig op den troon te hebben verheven. Tot den Heiligen Vader den Paus zou hij gezanten afzenden om oorlof te verkrijgen zijn huwelijk met Griseldis te verbreken, en eene freule uit vorstelijken huize tot zich te nemen.

De treurige tijding kwam weldra ter ooren van de rampzalige gravin. De arme liet echter haren jammer niet blijken, en hing aan haren man met dezelfde vaste liefde als vroeger.

De gezanten keerden eindelijk uit Rome terug, en vertoonden een valschen machtbrief, met pauselijk bevel om Walther zijn huwelijk te verbreken.

De graaf deed Griseldis voor zich roepen en sprak met ruwe stem: ‘Mijne onderdanen beschimpen mij om uwentwille; zij kunnen niet verduren dat langer nog, eene gemeene boerin op den grafelijken troon zetelt, zij verlangen eene adelvrouw uit vorstelijken bloede, en eenen erfgenaam waardig om na mij,

over hen te heerschen. - Griseldis, ziehier de brieven van onzen Heiligen Vader den Paus, ons huwelijk verbrekende, en mij oorlof verleenende, om eene andere vrouw te huwen. Ga dus van hier in vrede, keer terug naar uws vaders huis, en neem met u mede, wat gij hier gebracht hebt.'

Pijnlijk was het om aan te zien, hoe deerlijk het gemoed der arme gravin werd geschokt, en nogtans kon zij hare smart kloekmoedig bedwingen, en zij zeide met zoete stem: 'Heer, ik heb wel bevroed en geweten dat mijne kleinheid en armoede niet paste bij uwe hoogheid en uwen adel. Nooit heb ik mij geacht meer te wezen dan uwe nederige dienstmaagd. In uw huis ben ik geëerd geweest, niet volgens mijne waarde, maar volgens de grootheid van uwen naam; u zij dan lof en dank voor de liefde welke gij mij betoond hebt. In mijns vaders huis, waar ik de dagen mijner jeugd geleefd hebt, zal ik terugkeeren, en ik hoop u niet tot schande te verstrekken. Niets kan ik meedragen wat mij toebehoort; want ik heb niet vergeten, hoe men mij mijne boerenkleederen heeft uitgetrokken, om mij met uwe vorstelijke kleederen te versieren. Van de mijnen heb ik niets meegebracht, dan een eerbaar lijf, een trouw gemoed en een gehoorzaam hart.'

Dit zeggende, trok Griseldis haar overkleed uit, legde het met den trouwring aan de voeten van graaf Walther neder en zeide:

'Heer, naakt ben ik uit mijns vaders huis tot u gekomen en naakt wil ik er in terugkeeren. Alleen, ik smeek u, laat mij dat linnen hemd behouden, in ruiling van mijn onbekommerd maagdelijk gemoed en opdat dit lijf, welk uwe kinderen gebaard heeft, geen voorwerp van spot voor uwe onderdanen worde.'

Graaf Walther had deernis met de zachtmoedige; hij kon zijne tranen niet langer wederhouden, hij keerde zich om, en weende....

Griseldis verliet bloothoofds, barrevoets, in een linnen hemd het grafelijk slot, en de lieden, die de rampzalige zagen voorbijgaan jammerden luide over haar.

Jan de Nicole ontving zijne dochter teerhartig aan zijnen haard. Hij had zich verwacht aan de wisselvalligheden des lots, en zorgvuldig de boerenkleeding zijns kinds bewaard. Griseldis trok gelaten hare arme kleederen aan, en hielp, even naarstig als vroeger, haren vader in zijnen arbeid.

Intusschen deed graaf Walther zijne beide kinderen met zorg opvoeden. Het meisje was nu twaalf jaar oud en tot eene schoone en begaafde maagd opgegroeid. De jongen was zestien jaar en reeds een fraai en volmaakt edelman.

De graaf zond twee hofjonkers naar zijne zuster, met bevel de kinderen terug te voeren. Middelertijd liet hij aankondigen, dat zijn huwelijk aanstaande, en de adellijke bruid reeds op weg naar Saluzzo was.

Groote toebereidsels tot een schitterenden bruiloftsdag werden in het paleis gemaakt.

Als de bruid nog twee dagen reizens van Saluzzo was, liet de graaf Griseldis roepen, en zeide: 'Morgen zal mijne jonge bruid met een talrijken hofstoet hier aankomen; en onmiddellijk zal bruiloft gehouden worden. Ik verlang, dat de adellijke heeren en vrouwen hier een goed onthaal vinden. Gij, Griseldis, weet, hoe alles naar mijn zin moet gedaan worden. - Derhalve is het mijn wil, dat gij het opzicht hebbe over de ontvangst der gasten en het bruiloftsfeest.'

Hoe het der arme vrouw te moede was, laat zich licht begrijpen, en toch aanvaardde zij zonder morren de pijnlijke taak.

Zij vaagde en kuischte, schikte en plaatste, en voorbereidde alles voor eene prachtige ontvangst der bruiloftsgasten.

Eindelijk genaakte de feestelijke stoet het grafelijk slot, onder eenen grooten toeloop van volk.

Het meisje zat nevens haren broeder in eenen vergulden wagen met vier sneeuwwitte paarden bespannen.

Hare bevallige schoonheid wekte aller bewondering op, en velen riepen uit, dat de graaf wel dede zulke slanke en lieftallige maagd te huwen.

Aan het hoofd der knechten en dienstmaagden, ontving Griseldis de voorname gasten en heette hen welkom in het slot haars meesters.

Als nu graaf Walther met de edellieden aan tafel zat, en ieders gemoed door de lekkere spijzen en dranken tot blijdschap was gestemd, riep hij luide: ‘Griseldis, hoe bevalt u de bruid?’

Bij deze vraag voelde de rampzalige haar bloed in het hart verstijven en toch had zij den moed te antwoorden: ‘Heer, ik geloof niet, dat er eene edeler en schooner jonkvrouw te vinden zij, en indien haar hart en geest gelijk zijn aan haar bekoorlijk aangezicht en hare bevallige gestalte, dan zult gij in vrede en zegen met haar leven. Doch, mijn Heer, wat ik u bidden mag, stel het geduld en de trouw dezer teere maagd op zulk geene harde proef als bij uw vorig wijf, die den arbeid en de ellende van jongs af gewend was.’

De graaf kon zich niet langer bedwingen. Zooveel zachtmoedigheid, vroomheid en trouwhartigheid zou beloond worden.

Hij vatte dan Griseldis bij de hand, en zeide: ‘Griseldis, mijn wijf, lang en scherp heb ik u beproefd, maar, bij God, gehoorzamer en eerlijker vrouw ken ik niet; gij zijt mij meer waard dan goud en edelgesteenten.’

Hij stond recht en omhelsde haar.

Griseldis was als een mensch, schielijk uit eenen droom ontwaakt.

Maar weder sprak graaf Walther: ‘Griseldis, ik zal geene andere vrouw hebben dan gij: geene andere heb ik ooit bemind en zoo wil ik doen zoolang ik leef... Ziehier deze maagd, welke gij voor mijne bruid hebt gehouden, zij is uwe en mijne dochter!... ziehier dezen jongeling, haren broeder, hij is uw en mijn zoon!’

Griseldis viel in bezwijming van overmatige vreugde en lang duurde het, voor zij het gebruik barer zinvermogens kon terugkrijgen. Dan sloot zij beide kinderen in hare armen en ze kon zich niet verzadigen ze te zoenen en te streelen.

De edelvrouwen en freules naderden eerbiedig en verdrongen zich in eenen wijden kring rond Griseldis, en zooals eens voor de hut haars vaders, trokken zij weder hare gemeene boeren-

kleederen uit en omhingen haar met een nog kostbaarder bruidsgewaad.

Graaf Walther trad vooruit met den trouwring in de hand en als hij het rijk juweel haar aan den vinger stak, werd het Griseldis te moede als op den dag harer verloving. ‘God zij mij getuige, sprak hij, ik heb nooit opgehouden u te beminnen, en indien ik u zoo hard beproefd heb, was het om aan de gansche wereld te toonen, dat ik de edelste, de trouwhartigste en de zachtzinnigste aller vrouwen gehuwd heb.’

Al de aanwezigen juichten en jubelden luide bij het hooren dezer woorden, en zij die de hardvochtigheid des graafs gelaakt hadden, prezen nu zijne wijsheid.

Walther liet den ouden Jan de Nicole aan zijn hof halen, en vereerde den grijsaard als een waardigen schoonvader.

Lange jaren leefde het gelukkige paar in huiselijken vrede. De dochter werd aan een dapper edelman uitgehuwelijkt; de zoon volgde zijnen vader op in het graafschap Saluzzo.

(*Legende naar de beste bronnen afgeschreven.*)

De plaats Memlinc.

De heer W.H. James Weale, in zijne schets over *Hans Memlinc*, *zijn leven en zijne schilderwerken* (Brugge, 1871, blz. 16), heeft aangeteekend, dat, naar zijne denkwijze, deze groote meester ‘voortkomstig is van de parochie Memelinck, hedendaags Medenblik, die eertijds nevens eenen waterplas de Medemleck of Memmeleck gelegen was, in Noord-Holland, ten noord-oosten van Alkmaar.’ Ik deel volkomen in de meening van den heer Weale. De schilderkunst had, in de 15^{e} eeuw, in Noord-Nederland eene verbazende hoogte bereikt. Trouwens, Dirik Bouts, Albrecht van Oudewater, Geert van St-Jans, Geert David en ettelijke andere beroemde meesters waren Hollanders. Vast had het aanwezen van Jan Van Eyck, aan het hof van Jan van Beieren, in die gewesten, tot de volmaking der kunst bijgedragen.

Memlinc was te Brugge gevestigd vóór 1478; hij ontsliep er vóór 10 December 1495.

Wanneer, in de middeleeuwen, een man zijn geboorteoord verliet, om zich in eene andere streek te vestigen, werd hij veelal aangeduid met den naam van zijne geboorteplaats. Zulks kan ook het geval zijn geweest met den schilder der legende van Sinte-Ursula. Wat er van zij, de naam *Memlinc*, welke op zijne schilderstukken voorkomt, bewijst, dat hij tot Nederland en geenszins tot Duitschland behoort, gelijk men het beweerd heeft. Memlinc ligt in Holland, en in Holland was, gelijk ik het kom op te merken, de schilderkunst, in de 15^{e} eeuw, in den bloeiendsten toestand.

Volgens de getuigenis van H. Soeteboom, *Oudheden van Zaanland*, 1702, I^{e} deel, blz. 118, is de waterplas bij Memelinck door overstroomingen ingenomen geworden. De plaats Memelinck was in het begin der 17^{e} eeuw nog in een betrekkelijk voordeeligen toestand. Een burger van Leuven, die tot eene begoede familie behoorde, had er zich destijds met der woon gevestigd. Hij droeg den naam van Jacob Hertshals, zoon van Huibrecht en van Katlijne van den Putte, kleinzoon van een anderen Huibrecht en van Katlijne van Hoelede. Deze Katlijne van Hoelede was dochter van Geert en van Margriet van Kinckem, eene bloedverwante der moeder van Quinten Metsys. Bij den dood zijns vaders, a^{o} 1577, was Jacob Hertshals nog minderjarig.

Hij telde 4 broeders en 3 zusters. Verschillende leden zijner familie waren der hervorming toegedaan. Om hunne geloofsbeginselen waren zij vervolgd geweest in 1543, toen te Leuven, wegens ketterij, twee burgers levend verbrand, twee vrouwen levend begraven en een man onthoofd werden. Wellicht had hij zijne vaderstad verlaten, om meerdere vrijheid in Memelinc te zoeken. Wat er van zij, hij was in deze plaats gevestigd in 1610. Zulks blijkt uit de twee volgende oorkonden, welke voorkomen in de akten der schepenen van Leuven:

'Item, JACOP HERTHALS, sone wylen *Huybrecht Herthals*, woonende tot MEMMELINGHEN, in Hollandt, in presentia, heeft opgedragen, met behoorlijke vertijdenisse, alsulken derden deel als hij is hebbende in drij vleesbancken staende bijnnen deser stadt Loven, in het Vleeshuys, staende in de eerste rye achter een, die nu tegenwoordelycke gebruyckende is Germeyn Willemaerts, exposito, imposito est Jan Herthals, broeder des voorscreven Jacob, en dat in plaetse en in vergeldinghe van diversche diensten by den selven Jan Herthals, aen synen voorscreven broeder gedaen en alnoch te doene, alsoo hy alhier present bekinde, op het derdendeel van chynsen en lasten daerop vuytgaende. Coram Beringhen, Schutteput, Julij XXVIIJ 1610, 1[a].

Allen, doen condt en te weten, certificeren midts desen te voordere, want men der waerheyt schuldich is getuygenisse te geven, besundere des versocht zynde, dat op heden datum van desen, voor ons comen en gecompareert zyn, in properen persoonen, Gooris vander Veecken, sone wylen Niclaes, en Henrick Willemaerts, sone wylen Rombouts, beyde beenhouwers, borgeren en inwoonderen deser Stadt Loven, die welcke, ten ernstige versuecke van Jacob Herthals, woonende tot MEMMELINGHEN, in Hollandt, hebben vercleert en geaffirmeert, vercleeren en affirmeren midts desen, op hennen manne waerheyt, in plaetse van eede, dyen sy, altyts presenteerden te doene, des noot synde, seer wel te kennen den voorscreven Jacob Herthals, alhier present, en dat hy es geboren van wettighen bedde, bynnen deser voorscreven Stadt Loven, vercleerende voor redene van wetentheyt dat deselve Jacob, alhier bynnen deser voorscreven Stadt, in het voorscreven Beenhouwers ambacht es hebbende twee broeders, met naemen *Jan* en *Liebrecht Herthals*, hen insgelyks seer wel bekent, verclerende des voorscreven waerachtich te wesen, te dyen eynde, etc. Actum eodem, eisdem.'

De groote Hans Memlinc was vast afkomstig uit gemelde plaats. Wellicht zouden in het huidige Medenblik opzoekingen kunnen worden ingesteld, tot het ontdekken van oorkonden over de familie van dezen grooten meester. Op dit punt vestig ik de aandacht der geleerden van Noord-Nederland.

LEUVEN, 25 April 1872.

ED. VAN EVEN.

Wijzen.

Een mensch verdient den naam van wijze zoolang hij de wijsheid zoekt; maar als hij meent die te bezitten - is hij een dwaas.

Basilieken.

De bovenstaande gravuur geeft eene afbeelding der schoone Basilika van St.-Agnes, te Rome.

De Basilieken, zooals men weet, zijn gebouwen van Griekschen oorsprong. Onder dezen naam, die *koningshof* beteekent, duidde men in het oude Griekenland al de aanzienlijke, grootsche gebouwen aan. Ook het lokaal waarin te Athene vierschaar gehouden werd, was Basilika geheeten, evenals de plaats, waar de kooplieden bijeenkwamen om over hunne zaken te handelen.

De Basilieken besloegen gemeenlijk eene groote ruimte, maar onderscheidden zich door strengen eenvoud van bouw; zij vormden eigenlijk slechts eene langwerpige zaal, met galerijen van weerskanten, verlicht door een zeer groot getal vensters. Ook buitenwaarts waren zij niet versierd.

De Romeinen namen deze gebouwen van de Grieken over. In het oude Rome waren de Basilieken zeer menigvulig. Op de meeste opene pleinen trof men er aan. Zij dienden namelijk voor het houden van openbare terechtzittingen. De rechters zaten in de half cirkelvormige ruimte, die tegenover den ingang was en *apsis* werd geheeten. De middelplaats was voorbehouden aan de advocaten en de personen, door wien en tegen wien proces was ingespannen; in de zijgalerijen hielden zich de nieuwsgierigen van min of meer voornamen stand of rang. Degenen die niet genoegzaam in eer en aanzien stonden om aanspraak te kunnen maken op het verkrijgen van toegang tot de voorbehoudene plaatsen, moesten langs voren buiten de pilaren blijven. In onze hedendaagsche gerechtshoven gaat het ongeveer ook zoo.

Toen de vervolgingen tegen de christenen in Rome opgehouden hadden en deze niet meer verplicht waren zich voor 't verrichten hunner godsdienstige oefeningen te gaan verschuilen in de catacomben, werden een aantal Basilieken in christelijke kerken veranderd.

De eerste tempels, door de christenen gebouwd, hadden hoofdzakelijk den vorm van Basilieken. Van de *apsis* maakte men het choor, van de middelplaats en de galerijen, het schip en de beuken; daar voegde men nog twee dwarsloopende galerijen aan toe, welke de ommegang of de kruisbeuken genoemd werden. In het choor, over het altaar, stelde men de stoelen der geestelijkheid; vandaar de naam *presbyterium.* Boven het altaar, onder het op vier pilaren rustende verhemelte of *ciborium*, hing

eene zilveren of gouden duif, welke hol was en waarin de gewijde hostiën bewaard werden. Bij de nuttiging van het misbrood, werd het choor afgesloten met een gordijn, zoodat de geloovigen den priester niet zagen en alleenlijk door het klinken der bel vernamen, tot welk punt de mis gevorderd was. Ook de zijbeuken waren afgescheiden met gordijnen en de vrouwen mochten niet met de mannen onder elkaar zitten. Zij, die nog maar pas tot het christendom bekeerd waren, mochten niet in de kerk komen; zij moesten blijven staan in het *atrium* of *narthex*, wat wij het portaal kunnen noemen. Vóór het *atrium* bevond zich het kerkplein. De wijwatervaten en de doopkapel, die nu vooraan in de kerk staan, bevonden zich vroeger op het kerkplein.

Moeder en dochter.

- Als ge getrouwd zijt, Isabella, en zelve kinderen hebt, zult gij zien, hoe zeer ik u lief heb.

- Ik weet, dat gij me lief hebt, beste moeder. Als ik uwe liefde niet verstaan en erkennen kon, zou ik immers een door en door ondankbaar schepsel zijn.

- Alleen eene moeder kan de liefde eener moeder oprecht verstaan. Wat gij voor mij voelt en dat wat ik, volgens uw gedacht, voor u voel, verschilt zoo hemelsbreed van elkander, Isabella, als het getjilp van eene musch van het gezang van den nachtegaal. Het teerst beminnende kind beantwoordt de liefde der koelste moeder niet volkomen.

De tranen kwamen Isabella in de oogen, want hare moeder sprak in die teedere, klagende toonen van stil duldend onrecht, en dat griefde de dochter in haar hart. Mevrouw Gray was eene van die in pijnlijke zelfbeschouwing levende personen, die denken, dat niemand lief heeft gelijk zij beminnen, dat niemand lijdt gelijk zij lijden, die gelooven, dat zij voor hun hartebloed ijs en sneeuw terugontvangen, en die hen kwellen, voor wie zij volgaarne hun leven zouden opofferen. Eene minder geliefde vrouw was er volgens haar niet, alhoewel haar echtgenoot, uit gewoonte, gelijk zij dacht, eene zekere genegenheid voor haar koesterde; maar zijne liefde had van de innige, schier aanbiddende genegenheid, welke zij hem toedroeg, niet meer dan de starren van de gloeiende middagzon.

- Dat is zoo'n slechte vergelijking niet, mijne lieve, antwoordde de heer Gray eens, met zijn gewoon vriendelijk lachje, daar de starren zelve zonnen zijn, en zoo wij ons gezichtspunt veranderen konden, zouden wij haar grooter en schitterender dan onze eigene zon vinden. Wie weet, of ik, die, met u vergeleken, zulk een aardklomp ben, - wie weet, of mijne star niet eene grootere, sterkere zon is, dan de uwe.

Op de lippen zijner vrouw speelde een flauw lachje van geduldig lijden en zij zei treurig: Ach, Hubert, zoo ge wist, wat doodsangst ik lijd, als ge mijne liefde in 't belachelijke keert, dan zoudt gij mij zeker ontzien.

De opene, vroolijke man was, zooals hij zich uitdrukte, voor dien avond den mond gesnoerd. Mevrouw Gray weende in stilte en noemde zich zelve de vreugdebederfster der familie.

Met hare dochter was het evenzoo. Isabella's gansche ziel en gansche leven was aan hare moeder gewijd; dit was het middelpunt, waarom zich geheel haar jong aanzijn bewoog. De dochter had geene gedachten, waarvan hare moeder niet het hoofdonderwerp was, geen wensch, die niet bovenal hare moeder betrof; maar toch was mevrouw Gray nooit tot het geloof te brengen, dat de liefde harer dochter slechts nevens de hare verdiende genoemd te worden. Isabella werkte voor haar, speelde of las haar voor, deed alles, leefde geheel voor haar. Plicht, mijn kind, zegde zij, is niet liefde, en ik ben niet blind genoeg, om 't een met het ander te verwisselen. Dit was de belooning die Isabella ontving. Toen zij met Karel Houghton verloofd geraakte, hield mevrouw Gray's geluk op. Van dien tijd af, was haar leven eene lange, zwakke weeklacht der vertwijfeling. Thans was zij niets meer; haar kind had haar uit haar hart verstooten en de liefste plaats aan een ander gegeven, - haar eigen kind, hare Isabella, haar kleinood, haar leven, hare ziel. Haar uur was voorbijgegaan, zelfs de dood scheen haar vergeten te hebben. Thans beminde haar niemand. Zij was een vertrapte worm, eene arme, verachtte oude vrouw, eene ongeliefde, kinderlooze

weduwe! Ach, waarom konde zij niet sterven. Door welke zonde had zij eene zoo zware straf verdiend?

Isabella beleefde menig treurig unr en raadpleegde zelfs dikwijls haar geweten, of zij hare verkeering met Karel Houghton ook moest afbreken, daar die hare moeder zoo ongelukkig maakte. Zij kwam nogtans met haar geweten niet in 't zekere, of de kinderlijke plicht zoo ver behoorde te worden uitgestrekt, want, zij had ook een plicht jegens den verloofde te vervullen: en Isabella gevoelde, dat zij geen recht had, om met het geluk eens mans te spelen, dien zij had leeren liefhebben. Zij erkende, dat haar eerste plicht aan hare ouders behoorde, maar zij had ook plichten jegens haren geliefde en kon deze plichten, zelfs om wille van hare moeder, niet geheel vergeten. Zoo duurde dan hare verloving voort, verbitterd door de klachten der moeder.

- Kindlief, zeide haar vader, Houghton heeft dezen morgen met mij over uwe bruiloft gesproken. Kom mee, in mijne studeerkamer.

Isabella, beurtelings blozend en verbleekend, volgde haren vader; zij vreesde zoowel zijne toestemming als zijne verwerping. De eerste zou hare moeder grieven, deze laatste haren minnaar tot vertwijfeling brengen.

- Hij zegt, dat hij langer dan een jaar met u verloofd geweest is. Wij mogen hem niet al te lang op de proef stellen. 't Is zeer natuurlijk, dat hij wenscht, dat de zaak in orde komt. Wat zegt gij? Vindt ge goed, dat we uwe bruiloft binnen eene maand vaststellen?

- Zooals gij wilt, vader, zeide Isabella, eene kleur krijgende, als de bloem eener kamperfoelie.

- Neen, neen, gelijk als gij wilt, mijn lief kind. Denkt gij met Houghton gelukkig te worden? Hebt gij hem lang genoeg gekend?

- Ja, vader: maar....

- Maar wat, lieve?

- Ik zou moeder niet gaarne verlaten.

Zij liet het hoofd treurig op de borst zinken.

- Dat is de beproeving des levens, mijn kind, zei de heer Gray met zachte stem; zijn gelaat vertoonde de rustige bezorgdheid eener vaste natuur, die alle uiterlijke teekens onderdrukt, wanneer zij den last van anderen verdubbelen konden; - maar het is eene beproeving, die uit den aard der zaak moet worden doorgestaan. Wij kunnen niet verwachten, u immer bij ons te behouden, en schoon 't een treurige dag voor ons zijn zal, als ge van ons zijt weggetrokken, moet dat toch, daar het uw geluk is, ook het onze zijn. Zeg mij, wat antwoord wenscht gij, dat ik hem geef?

- Zou hij niet nog wat wachten? en het meisje sloot zich inniger aan haar vader.

- Ik zie wel, dat ik zonder u handelen moet, zeide hij glimlachend, terwijl hij hare wang streelde.

- Arme Karel! zuchtte zij.

Haar vader glimlachte nog, schoon treurig, en zeide: Ga nu weer bij uwe moeder, lieve. Gij zijt nog jong en kent uw hart even weinig als een kind, als het tusschen twee stukken speelgoed kiezen moet. Ik zal, naar het schijnt, voor u moeten kiezen.

- O, vader!

- Ja, gij behoeft mij daarom niet zoo bedroefd aan te zien. Vertrouw op mij en - ga; uwe moeder zal naar u verlangen.

Hoewel dit kleine tooneel eene oude zorg dieper in zijn hart gedrukt had, was toch de heer Gray, toen hij weder in den huiskring kwam, bedaard en zelfs redelijk opgeruimd. Hij speelde met Karel schaak en liep met Isabella door den hof. Toen hij tot zijne vrouw terugkeerde, voegde hem deze gemelijk toe, dat het haar onbegrijpelijk was, hoe hij zoo gevoelloos zijn kon. Wat had zij door dit vreeselijk huwelijk te lijden! En toch had zij geene reden, om meer dan hij te lijden: maar, voegde zij er zuchtend bij, geen man had ooit zoo lief, als wij vrouwen lief hebben.

- En gelooft gij dan, dat ik niet voel, beste, wijl ik niet spreek? Kunt gij de plicht van 't zwijgen niet verstaan? Klachten zijn soms verbazend zelfzuchtig.

Hij sprak zeer bedroefd. Zij schudde het hoofd. Menschen die zich zoo geheel beheerschen! Als gij voor ons geliefd kind gevoeldet, wat ik voor haar voel, zoudt gij niet zoo bedaard zijn en niet zoo tevreden schijnen.

Herbert glimlachte, maar antwoordde niet; en mevrouw Gray beklaagde Isabella, omdat zij een zoo onverschilligen vader had. Alles was bepaald: Isabella zou binnen eene maand getrouwd zijn. Karel beklaagde zich heimelijk over het uitstel en meende, dat veertien dagen tot de toebereidselen ruim voldoende waren; maar Isabella zeide, dat eene maand al te te kort was, en dat zij wenschte, dat haar vader den tijd had verdubbeld.

Mevrouw Gray was geheel ontroostbaar. De arme vrouw was niet wel en hare zenuwen waren meer dan gewoonlijk gespannen. Zij berokkende zich zelve ook veel drukte en onrust - veel meer dan noodig was - en haalde zich eene verkoudheid op den hals, door in den tocht te staan, terwijl ze voor Isabella een kleed sneed. Het meisje zou dat veel beter gedaan en zich niet beklaagd hebben over de moeite van het lang staan, gelijk mevrouw Gray dat den ganschen dag deed. Hare zenuwachtigheid, haar tobben en klagen maakten haar tot een allerpijnlijkst gezelschap, bovenal voor eene liefhebbende dochter. Zij weende dag en nacht en had nu en dan aanvallen van hoest. Zij at niet, en antwoordde ieder die haar daartoe noodzaakte, op eenen toon alsof men haar beleedigd had. Zij sliep weinig en wou zelfs ontkennen dat zij des nachts een enkel oog toedeed. Zij klaagde telkens over zwakheid, over teleurgestelde verwachting en onbeantwoordde genegenheid, en het minste, dat haar in den weg kwam, bracht haar in koortsachtige opgewondenheid.

De trouwdag kwam nader. De toebereidselen, vermengd met mevrouw Gray's zuchten en bevrucht door hare tranen, geleken minder die eener bruiloft, dan van eene begrafenis, waarbij mevrouw Gray de eerste rouwdragende was, De vader, voor wien Isabella het schitterendste punt in het leven was en die alles met haar verloor, was de vroolijkste in het gezelschap. Isabella zelve, verdeeld tusschen haren geliefde en hare ouders, werd door de tegenstrijdigste aandoeningen geslingerd en wenschte dikwijls, Karel Houghton nooit gezien te hebben. Dit zeide zij hem eens tot zijne

groote droefenis, toen zij lang gewerkt had om hare bezwijmende moeder weer tot bezinning te brengen.

Het was nog slechts eene week voor de bruiloft, toen Herbert Gray op zekeren morgen alleen beneden kwam om te ontbijten.

- Waar is moeder? vroeg Isabella.

- Ze is niet al te wel, lieve, en wil op 't bed ontbijten.

- Arme moeder! die verkoudheid duurt ook zoo lang. Wat kunnen wij voor haar doen?

- We zullen om dokter Melville zenden, als ze niet spoedig beter wordt. Ik ben al een tijd lang ongerust voor haar geweest; maar ze wou van geenen dokter weten.

- Er is toch geen gevaar? vroeg Isabella angstig.

Haar vader antwoordde een oogenblik niet; vervolgens zeide hij ernstig: Zij was nooit sterk en ik vind haar door haar hoesten zeer verzwakt.

De thee was thans gezet en Isabella stond op, om hare moeder een kop te brengen. Zij zag vol liefde op haren vader, toen zij hem voorbijging, en keerde zich bij de deur nog eens om en lachte hem toe. Vervolgens ging zij langzaam den trap op. Een vreeselijke aanval van hoesten scheen plotseling onderdrukt te zijn, toen zij in de kamer harer moeder trad. Zij zette het ontbijt zachtjes op de tafel neer.

Een zacht kreunen liet zich hooren, een kreunen, dat Isabella door merg en been ging. Toen zij de gordijnen terugtrok, zag zij hare moeder als een lijk liggen, - de beddelakens met bloed bevlekt. Hare eerste gedachte was aan moord, en wild zag zij het vertrek rond, als verwachtte zij, nog eens iemand dit geheiligde leven te zien aantasten; maar mevrouw Gray zeide fluisterend: ‘Er moet mij een bloedvat gesprongen zijn, lieve. Roep terstond uwen vader hier.’ Een nieuw wezen scheen in Isabella geboren te zijn. Ofschoon zij hevig ontsteld en verschrikt was, scheen vrouwelijke zelfbeheersching haar toch eene verdubbelde kracht te geven. Zij vergat zich zelve. Zij dacht alleen aan hare moeder en aan wat deze goed kon zijn. Gelijk bij alle krachtige naturen, nam bij haar ook de genegenheid meer de gedaante der hulpvaardigheid, dan die des medelijdens aan. Zij belde. ‘Ga naar beneden en verzoek mijnen vader hier te komen, zeide zij bedaard tot de meid, Mevrouw is ernstig ziek, haast u en zeg dat aan mijnheer, maar doe hem niet verschrikken.’

Zij kwam stil en bedaard in het vertrek der kranke terug, zonder eenig teeken van schrik of buitengewone ontsteltenis. Zij wiesch haar behoedzaam het bloed van het gezicht, en zonder haar hoofd op te lichten nam zij haar de bevlekte muts af. Om haren vader niet door het plotseling gezicht, van al deze merkteekens des gevaars of wellicht van den dood, te verschrik-

ken, spreidde zij een schoon laken over het bed en legde vervolgens natte doeken op de borst harer moeder. Hierop trok zij, toen haar vader binnenkwam, de gordijnen voor het ledikant, trad aan het raam en zeide zachtjes: Spreek niet te hard, lieve vader. Er is haar eene ader gesprongen.

Herbert Gray, van wien zijne dochter hare zelfbeheersching geërfd had, zag oogenblikkelijk, dat alles, wat zonder geneeskundige hulp geschieden kon, gedaan was. Hij kuste de bleeke wang zijner vrouw, zei bij het verlaten der kamer eenvoudig: God zegene u! en stond, in minder tijd, dan menig veel jonger en krachtiger man daartoe gebruikt zou hebben, bij dokter Melville op den dorpel.

Al deze zelfbeheersching was enkel koude gevoelloosheid in mevrouw Gray's oogen, en de onverschilligheid van haren echtgenoot en van haar kind vervulde haar met zooveel bitterheid, dat zij ten laatste in tranen en snikken uitbrak en zich in zulk eenen staat van opgewondenheid bracht, dat de bloedstorting op nieuw en wel nog op eene meer onrustwekkende wijze begon. 't Zou haar duizendmaal liever geweest zijn, als beiden geweend, gejammerd en al handenwringende haar hulpeloos gelaten hadden. Liefde bestond voor haar enkel in medelijden en liefkozingen.

- O kind, snikte mevrouw Gray, wat toont gij weinig liefde voor mij!

Isabella zeide in het eerste oogenblik niets. Zij kuste de hand harer moeder en onderdrukte met moeite hare tranen; want dit was eene vreeselijke aanklacht, die schier hare rust verstoorde. Daar zij nogtans vreesde, dat eene uiting harer ontroering hare moeder nog meer opwinden en bedroeven zoude, hield zij met geweld hare tranen terug en zeide enkel: Beste moeder, gij weet, dat ik u meer dan mijn leven lief heb.

Mevrouw Gray scheen echter besloten, om in deze rust slechts koudheid en gevoelloosheid te zien. Zij maakte zich van de hand harer dochter verdrietig los en begon op nieuw te snikken. Indien Isabella eenen stroom van tranen vergoten en haar bijna gedood had door hartstochtelijkheid, zou zij beter tevreden zijn geweest. Isabella wachtte angstig op haren vader.

- Blijf niet bij mij, ga - ga - dat wilt gij immers liever, snikte mevrouw Gray in lange, lange poozen. Ga bij uwen bruidegom; hem komt thans uwe eerste zorg toe.

- Lieve moeder, hoe kunt gij zoo spreken? zeide het meisje op zachten toon. Wat is u overkomen?

- Als gij mij lief hadt, zuchtte mevrouw Gray, zoudt gij anders handelen.

Op dit oogenblik traden Herbert Gray en dokter Melville binnen. Na de zieke onderzocht te hebben, zeide de dokter:

- Gij hebt alles gedaan, jonkvrouw, wat gij doen kondet. Waarlijk, als gij minder zelfbeheersching betoond hadt, had uwe moeder haar leven kunnen verliezen.

Hij zeide dit om de zieke te troosten, doch deze wendde zich mismoedig af en fluisterde:

- Mijn kind heeft mij niet lief; zij heeft haren plicht gedaan; maar plicht is geene liefde.

Mevrouw Gray beterde intusschen niet. Na weinige weken verklaarde de dokter, dat zij aan een verval van krachten leed, dit slepend worden of, in weinige dagen, met den dood eindigen kon, - eene langzame, kwijnende uittering, die iedereen in onzekerheid laat, waar de vreeselijkste zekerheid wenschelijker zijn zoude.

(Wordt voortgezet.)

Kronijk.

Antwerpen. - Verschenen: *Jubelfeest van Z.H. Pius IX*, *op* 16, 17 *en* 18 *Juni* 1871, *te Antwerpen plechtig gevierd*, enz., door A. De Wolf. Prijs: 1.50 fr.

- De befaamde kunstsmid, Jan Hilgers, stichter der Nijverheidsschool, heeft onlangs een open vuur in Vlaamschen stijl tentoongesteld, dat waarlijk prachtig mag worden genoemd; door zijne eenvoudige en tevens doelmatige versiering is het een waar kunstwerk, dat de reeds lang gevestigde faam van den maker nog verhoogen zal. Zie over Hilgers werken den eersten jaargang der *Vlaamsche School*, bladzijde 52.

Brussel. - De heer Gevaert, de bestuurder van het koninklijk muziekconservatorium, is benoemd tot lid van den bestuurraad der koninklijke bibliotheek.

Maldeghem. - Na de plechtige ter-aardebestelling van den verdienstelijken schilder, jonkheer Romaan-Eugeen van Maldeghem[1], vormde zich door de bijzondere zorg van twee zijner vrienden, de heer advocaat de Locht en baron de Buisseret, eene commissie, ten einde den betreurden overledene waardiglijk te herdenken, en door den ijver van den heer D. Van Mullem, burgemeester van Maldeghem en lid van het provinciaal bestuur van Oostvlaanderen, die zich met het inzamelen der gelden gelastte, was men eindelijk in staat, het plan ten uitvoer te brengen. Op 24 Mei dezes jaars werd het grafteeken, geplaatst op het oud kerkhof, onthuld; voorzeker was het daar, ter schaduw van Gods tempel, de geschiktste plek voor het gedenkteeken van den kunstenaar die zijn penseel bijna uitsluitelijk aan de schepping van godsdienstige tafereelen heeft toegewijd.[2]

De uitvoering van het grafteeken van jonkheer Romaan-Eugeen van Maldeghem, oud-bestuurder der academie van Brugge, ridder der orden van den Heiligen Gregorius, van het Heilig-Graf en van Nicham-Iftchar, werd toevertrouwd aan den kundigen beeldhouwer J. Jaquet, te Brussel. Het bevat het in wit marmer gebeiteld afbeeldsel van den genialen schilder, dat treffend is door zijne gelijkenis; de wapens der adellijke familie van Maldeghem, zijn er keurig op uitgevoerd.

De zerk draagt het volgende opschrift:

Romanio Eugenio van Maldeghem, pictori flandriae, proenobili, amici, et incalae hujus pagi semper fldelisfimi, crexerunt.

Anno 1872.

(1) Zie de jaargangen 1867, bl. 156 en 1868, bl, 95.

(2) De *Vlaamsche School* heeft er een van in plaat medegedeeld in 1864, bladzijde 40.

Grafstede van Isabella van Bourbon.

In zitting van 8 Maart

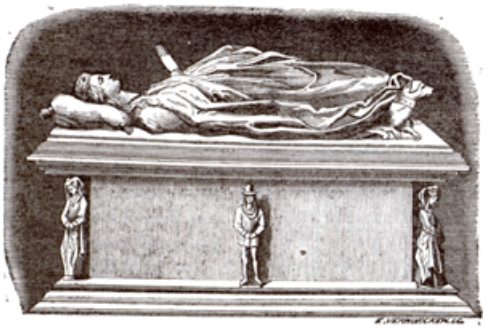

HOUTSNEDE VAN ED. VERMORCKEN.

ll., besliste de Antwerpsche gemeenteraad, dat het nog bestaande gedeelte van de prachtige grafstede van Isabella van Bourbon, gravin van Charolois, voortskomende uit de kerk der Sint-Michielsabdij, waar het ongeschonden in 't midden van het koor omtrent het hoog altaar stond tot in 1566, en welk overblijfsel tot in den laatsten tijd de trapzaal van het Antwerpsch museum versierde, zou verplaatst en overgebracht worden naar het museum van oudheden, in het Steen, voor welke inrichting het eene schoone aanwinst zou geweest zijn; maar het daarover geraadpleegde bestuur van gemeld museum heeft verklaard, dat daartoe de plaats ontbrak. 't Gemeentebestuur heeft zich vervolgens gewend tot den fabriekraad van Onze-Lieve-Vrouwekerk, te Antwerpen, die zich verhaast heeft aan de stad te laten weten, dat de grafstede kon geplaatst worden achter het hoog altaar, in den ommegang. Den 11^{n} Juli heeft de gemeenteraad hiertoe bewilliging verleend.

Wij geven hier eene afbeelding van het geschonden gedenkteeken, volgens Le Roy[(1)]; wij hopen, dat men het in zijnen oorspronkelijken staat zal trachten te herstellen; het werd grootendeels vernield door de beeldstormers der XVIe eeuw.

Alleen het bovengedeelte en het bronzen liggende beeld der prinses zijn bewaard gebleven.

Uit de volgende opgave blijkt, dat het gedenkteeken, zooals wij het in plaat mededeelen, volgens Le Roy, niet volledig is, daar er vier-en-twintig beeldjes aan het ondergedeelte geweest zijn en er hier slechts acht zijn aangeduid, vier aan de hoeken en een in het midden langs de vier kanten.

Zooals men weet, was Isabella van Bourbon de vrouw van Karel-den-Stoute; zij stierf te Antwerpen in Sint-Michielsabdij, op 13 September 1465. Het gedenkteeken werd opgericht door hare dochter, Maria van Bourgondië; het ondergedeelte bevatte de afbeeldingen der voorouders van Karel-den-Stoute en van Isabella van Bourbon; Joannes, hertog van Bourgondië en Margaretha van Beieren; Philips-den Stoute en Margaretha van Vlaanderen; Albertus, hertog van Beieren en Margaretha van Brigue, in Silezië; Joannes, koning van Bohemen, en Elisabeth, erfgename van Bohemen; Ludovicus, graaf van Vlaanderen en Margaretha van Brabant; Ludovicus van Beieren, keizer der Romeinen, en Margareta van Henegouwen; Beralt, graaf van Foreeste, en Joanna, gravin van Auvergne; Petrus van Bourbon en Isabella van V a l o i s ; Joannes van Armagnac en Bourges en Joanna van Perigueux; Ludovicus van Bourbon en

(1) *Le grand théâtre sacré du duché de Brabant,* t. II, 2me partie, page 100.

Anna van Auvergne; Carolus van Bourbon en Agnes van Bourgondië; eindelijk de afbeeldsels van Karel-den-Stoute, echtgenoot van Isabella en van M a r i a hunne dochter.

Langs weerskanten van het koor der abdijkerk hingen de wapenschilden van Bourbon en Bourgondië.

Fr. Sweertius heeft het oorspronkelijk opschrift dat op het gedenkteeken te lezen stond bewaard; het is herdrukt in de *Graf- en gedenkschriften van Antwerpen*, Deel: Abtelijke kerk van S. Michiel, bl. 10, waaraan wij het volgende ontleenen.

In 1796, schrijft de heer P. Génard, was er een edelman die eene bijzondere hoogachting voor de nagedachtenis der Bourgondische vorstin Isabella van Bourbon koesterde en het waagde met twee zijner bedienden, des nachts, de grafstede, op het koor der St-Michielskerk te openen en de doodkist met de beenderen der grootmoeder van keizer Karel daaruit te halen, om ze aldus van onteering te bewaren. Ongelukkiglijk voor hen, werden zij door de krijgsmacht ontdekt en, nog van de doodkist voorzien, naar het stadsgevang (de amigo) geleid. Nauwelijks had S.P. Dargonne, commissaris der republiek, kennis van het feit, of hij schreef desaangaande den 28^{n} *Frimaire an V* (18 December 1796) aan den openbaren beschuldiger, om hem het feit kenbaar te maken, hem verwittigende, dat de vrederechter Mellerio, de drie mannen 's anderdags had los gelaten, waaruit hij besloot, dat het maar ondergeschikte bedienden waren; hij zegde, dat hij geschreven had aan gemelden vrederechter, opdat hij de ware schuldigen zou opsporen en de kist in bewaring houden. Hierop antwoordde de openbare beschuldiger 's anderdags aan den commissaris, dat hij den vrederechter Mellerio uitdrukkelijk in last gegeven had, strenge vervolgingen in te spannen, zoowel tegen de plegers van den roof, als tegen de aanleggers er van; hij keurde het loslaten der op heeter daad betrapte personen af, beloofde dat het misdrijf niet ongestraft zou blijven en beval, de looden doodkist, als een rechterlijk bewijsstuk, voorloopig in bewaring te houden, 't zij in den amigo, 't zij in eene andere plaats van het Antwerpsch stadhuis.

Hoe deze zaak verder afgeloopen is wordt zoomin gemeld als waar de doodkist met de gebeenten die zij bevatte verbleven is.

Bernardus-Pieter Weiser.

Deze kunstschilder, op 1 November 1822, te Doornik geboren en te Antwerpen op 10 Juni overleden, was zoon van Bernardus-Antoon, sieraadschilder, en van Agnes-Josepha Pernois; hij ontving de eerste lessen in het teekenen van zijnen vader; in 1835 kwam hij de lessen volgen aan de Antwerpsche academie, waar hij dit jaar de 6de plaats der omtrekteekening bekwam in den jaarlijkschen kampstrijd; in 1836, de 4de der figuren in omtrek; in 1837, de eerste der geschaduwde figuren; in 1838, de 4de in de ontleedkunde, de 3de in de doorzichtkunde en de 2de in de teekening naar het antiek; in 1839, in de twee voornoemde vakken, de tweede; in 1840, de 5de in de uitdrukking; in 1841, de 3e in de teekening naar het levend model en de 2e in de uitdrukking; in 1842, de 1e in de teekening naar het leven, de 6e in de uitdrukking en de 1e in de doorzichtkunde. De jonge Weiser was als bijzondere leerling door G. Wappers aangenomen. Den 1sten October 1843 werd hij als hulpleeraar aangesteld, en bij koninklijk besluit van 30 Januari 1851, werd hij tot leeraar der klasse van doorzichtkunde benoemd. Intusschen deed Weiser zich door een aantal verdienstelijke schilderstukken kennen; wij geven verder de lijst zijner bijzonderste gewrochten.(1)

Weiser behandelde bij voorkeur onderwerpen, aan het dorpsleven ontleend. Hij was een vriend der natuur en had oog en oor voor hare schoonheden, die hij, in menig aangenaam tafereeltje, getoond heeft te begrijpen. Gelijk hij de natuur beminde, zoo beminde hij ook de studie en den arbeid. Hij leefde inderdaad met hoofd en hart voor de kunst.

Ongelukkiglijk was hij niet sterk van gestel en werd hij verscheidene malen door zware ziekten aan de smartensponde gekluisterd en derhalve ook gedurende langen tijd van zijne geliefkoosde bezigheden afgehouden, iets waarover hij zich, bij die gelegenheden, niet zelden luider bekloeg dan over de lichamelijke folteringen welke hij had te verduren.

Overal waar hij 't kon, moedigde hij anderen aan tot beoefening van de schoone kunsten, zonder daarom te gewagen van zijn eigen kunstiever, want Weiser was een

(1) LIJST DER BIJZONDERSTE TAFEREELEN: 1843, *De Boetende Magdalena;* 1844. *Jeanne d'Arc in het gevang;* 1845, *De communie van Atala; Sint-Pieter Tabita tot het leven verwekkende; de XIV statiën van den Kruisweg, voor de parochiekerk van Impe,* bij Aelst; 1849, *Het bezoek aan den kluizenaar;* 1851, *Christus troost de vrouwen van Jerusalem,* aangekocht door het staatsbestuur; *de H. Catharina* (dit stuk bevindt zich in het klein seminarie te Mechelen); 1854, *Magdalena aan den voet des kruizes,* het volgende jaar verkocht op de tentoonstelling van Bergen; *Ribeira en hare dochters,* 1855, *Zoet gesprek; de opwekking van Lazarus,* aangekocht voor de Sint-Lazaruskerk te Doornik, zie de jaarg. 1859, bl. 120 en 1860, voor de plaat, door den schilder naar dit tafereel vervaardigd; 1857, *Lijden en medelijden; de bloemen des velds,* in het museum van Mechelen; *de lente;* 1860, *Jonge meisjes aan den boord der vliet,* aangekocht door den heer Ed. Verhaegen; *de Blinde moeder,* aangekocht voor de verloting op de Gentsche tentoonstelling (zie voor de gravuur onzen jaarg. 1861, bladz. 73); *Zonder schuilplaats; Het overschreden verlof* (zie 1860, bl. 87); *terugkomst van het veld,* aangekocht in de tentoonstelling van Luik; *de Oogst; Rustende korenmaaisters;* 1861, *Jonge meisjes aan den boord der vliet,* aangekocht door den heer Ed. Verhaegen; *Jonge meisjes in het veld,* aangekocht door de koninklijke Harmonie-maatschappij van Antwerpen, als prijsstuk voor eene schijfschieting der Antwerpsche burgerwacht; 1862, *De Hoop,* aangekocht voor het museum van Spa; 1863, *Het Rozenknopje;* 1864, *De geïmproviseerde dans;* 1867, *Boerin met haar kind; de zondenbok enz.*

zedig en ingetogen man. Verwaandheid, laatdunkenheid waren hem geheel vreemd. Verscheidene jongelingen, bij wien hij gelukkigen aanleg meende te ontdekken, werden door hem of op de baan der kunst gebracht of, wanneer zij die reeds betreden hadden, door hem met goede raadgevingen bijgestaan. Tusschen degenen welke uit dezen hoofde een goed aandenken van den te vroeg ontslapen kunstenaar zullen bewaren, noemen wij onzen vriend J.E. Van den Bussche.[1]

Zijne goede diensten aan jongelingen van aanleg bewezen, bepaalden zich niet altoos tot het verstrekken van raad. Zoo weten wij, dat door Weisers toedoen, aan eenen koffiehuis-bediende te Antwerpen, die veel aanleg voor de teekenkunst verried, de middelen verschaft werden, om te studeeren. Gedurende vrij langen tijd, was deze jongeling Weisers leerling. 't Zou ons niet moeielijk vallen meer dergelijke voorbeelden van 's mans kunstliefde en edelmoedigheid aan te halen.

Weiser leidde verscheidene goede leerlingen in de kunst op. Allen beminden hem als een vaderlijke vriend.

Op 11 September 1855 was de schilder in den echt vereenigd met mejuffer Joanna-Francisca Lottner; hij laat zijne vrouw met één kind achter.

Van toen ons tijdschrift werd gesticht (1853), telde het Weiser tusschen zijne medewerkers. In eene volgende aflevering zullen wij eene door hem geteekende plaat mededeelen, welke door H. Brown, die gelast was ze te snijden, onvoltooid achtergelaten en thans afgewerkt is door den nieuw benoemden leeraar van houtgravuur aan de Antwerpsche academie, den heer Ed. Vermorcken.

Onder een grooten toeloop werd op 13 Juni in St-Josephskerk Weisers lijkdienst verricht. De ter-aardebestelling had plaats op de begraafplaats van het Kiel. Aan het graf spraken de heer N. De Keyser, bestuurder der academie en J. De Braekeleer, namens de afdeeling van beeldende kunsten van het *Verbond voor kunsten, letteren en wetenschappen,* redevoeringen uit, beide in de Fransche taal.

Weiser schilderde en teekende een zeer groot getal portretten, zoo voor Antwerpen, Brussel, als andere plaatsen.

Sub Rosa.

Bij de gastmalen der oude Germanen werd juist in het midden boven de tafel aan de zoldering een krans opgehangen, waarin eene natuurlijke of eene gemaakte roos vastgemaakt was. Deze bloem was aan Harpocrates, den god der stilzwijgendheid, gewijd en gold voor een teeken van geheimhouding. Wat onder vrienden bij het vroolijke maal was gesproken, moest geheim blijven. Vandaar het spreekwoord: *iets sub rosa* (*onder de roos*) zeggen.

(1) Zie de *Vlaamsche School*, 1863, blz. 148.

Treurig.

Treurig hangt de bloeme neder,
Als het vuur der zon heur schroeit
En als er noch dauw, noch regen
In haar harte lavend vloeit.

Treurig is ook de arme vogel,
Als men hem zijn nestje steelt,
Treurig dan klinkt ook het deuntje,
Dat hij in het loover kweelt.

Treurig ach! is ook mijn harte
- Ach! mijn harte steeds zoo blij! -
Als het mist den zoeten balsem
Van de zoete poëzij!

L. RIJMCREEM.

Moeder en dochter.
(1e Vervolg en slot.)

Onder deze omstandigheden werd Isabella's bruiloft voor onbepaalden tijd uitgesteld, en Karel Houghton klaagde natuurlijk. Hij bewees Isabella, dat het beste, wat zij voor hare moeder doen en het overtuigendste bewije van liefde, dat zij haar geven kon, was, met hem te trouwen; dan zou zij meer tijd hebben, om haar op te passen, daar nu zijne bezoeken zooveel tijd wegnamen, en alles zou goed gaan. Toen het hem niet gelukte, haar te overreden, werd hij lastig, zoodat Isabella tusschen hare moeder en haren geliefde niet gelukkig leefde. Zij deed intusschen haren plicht, stil en bedaard als te voren, week rechts noch links af, maar handelde, zooals zij begreep, dat recht was.

De wrevelige klachten harer moeder plachten altijd het ergst te zijn na Karels bezoeken.

Op eenen morgen kwam Karel en was uiterst bleek.

- Gij zijt niet wel, zeide zij angstig.

- Ja, Isabella, ik lijd wezenlijk veel.

Zij nam zijne hand in de hare en zag hem liefderijk in de oogen. Hij liet haar lijdelijk zijne hand. Niet enkel bleek en ongesteld scheen hij, maar ook wrevelig en mismoedig.

- Kan ik iets voor u doen?

- Alles, zei hij op eens; trouw mij!

Zij poogde te glimlachen, doch de ernst van haren geliefde maakte haar moedeloos.

- Gij kunt alles voor mij doen en gij doet niets.

- Ik wil al doen, wat ik kan; maar als een hooger plicht....

- Een hooger plicht? viel hij haar in de rede. Wat hooger plicht kunt gij hebben, dan jegens den man, dien gij lief hebt, en die u lief heeft, en wiens vrouw gij beloofd hebt te worden?

- Maar, Karel, als ik uwe vrouw was, zou ik geen hooger plicht hebben, dan uw geluk. Zooals het nu is, bindt mij een heiliger band, schoon geen liever, voegde zij er op haren zoetsten toon bij.

- Ik heb ook hoogere plichten, Isabella.

Zij zag hem bevreemd aan; doch na een oogenblik zwijgens antwoordde zij: - Voorzeker.

De jonge man zag haar scherp aan.

- En wat zoudt gij zeggen, Isabella, als ik die banden veel hooger dan uwe liefde stelde, en dan al, wat ik u schuldig ben, en alles, wat wij elkander beloofd hebben?

- Ik zou u geen onbeleefd woord zeggen, Karel, antwoordde het meisje, wier hart bij den verwijtenden toon zijner stem onrustiger sloeg.

- Maar, Isabella, gij zult mij niet alleen laten gaan, riep hij hartstochtelijk; ge kunt het hart niet hebben, u van mij los te rukken - wellicht voor altijd!

Hij sloeg zijnen arm om haar.

- Alleen gaan - losrukken.... wat bedoelt gij? Gaat gij werkelijk heen of wilt gij mij enkel op de proef stellen?

- U op de proef stellen, beste? Neen, het is treurige waarheid.

- Wat wilt gij dan zeggen? Hare oogen stonden vol tranen.

- Gij weet, dat mijn vader in den laatsten tijd nog al tegenspoeden gehad heeft.

- Neen, zeide zij zeer haastig.

- Ja, zijne bezitting in West-Indië is zoo goed als ten onder gegaan. Zijn agent is nu juist van de gele koorts gestorven en er moet oogenblikkelijk iemand gezonden worden om de plantage te beheeren. Het is het eenigste, waarvan hij leven kan, als hij niet iets gespaard heeft - en dat geloof ik niet, - als hij niet langer als advocaat kan werken. Het is van te veel belang, om het te laten verloren gaan.

- Nu, Karel?

- Ik moet er zelf heen.

Er ontstond eene lange poos. Isabella's slanke vingers sloten zich krampachtig om de in hen rustende hand; zij maakte eene beweging, alsof zij hem nader naar zich toe wilde trekken.

- Wat wilt gij nu doen, lieve? Wilt gij mij alleen laten gaan; wilt gij mij verlaten, misschien voor altijd - zeker voor jaren - zonder uitzicht om u weder te zien, en onder vele doodsgevaren? Wilt gij van uwe verloving afzien en mij mijn hart dood en gebroken teruggeven, of wilt gij de wereld met mij trotseeren, mijne vrouw worden en in mijn lot deelen?

- Karel, hoe kan ik mijne moeder verlaten, daar ieder dag haar laatste kan zijn, en als zij toch bij goede verpleging nog jaren lang voor ons kan gespaard worden? Wat kan ik doen?

- Met mij gaan. Luister naar de inspraak van uw eigen hart en word mijne vrouw.

Isabella zag peinzend voor zich neder.

- Neen, fluisterde zij, mijne moeder eerst - voor u.

Hij liet hare hand uit de zijne vallen.

- Kies dan! zeide hij streng en koel.

Zij sloeg de armen om zijnen hals, diep verslagen en weenend. Hij drukte haar aan zijn hart en meende, het pleit gewonnen te hebben.

- Kies, fluisterde hij nogmaals, indien gij nog niet gekozen hebt, en hij kuste haar teeder.

- O, Karel, gij weet niet, hoe lief ik u heb.

Op dit oogenblik hoorde zij hare moeder hoesten. De ramen stonden open en door de stille zomerlucht drong het duidelijk in haar oor. Isabella huiverde, drukte haar gelaat aan de borst van haren geliefde en rustte daar eenige oogenblikken.

- Ik heb gekozen, zeide zij eindelijk na lang zwijgen. Zij hief haar hoofd op en zag hem in de oogen. Hoewel doodsbleek, doch bedaard en vastberaden, was zij hem nooit nog zoo schoon en zoo beminnelijk voorgekomen. Er lag iets in hare schoonheid dat haren geliefde met eerbied vervulde en tot bedaren bracht, schoon slechts voor een oogenblik; dat ging voorbij, en al zijn iever, al zijne wilskracht keerden terug, en hij zou zijn leven gegeven hebben, om de deugden in haar uit te roeien, welke hij vereerde.

In de teederste bewoordingen, welke de liefde ingeven kan, bezwoer hij haar, hem aan te hooren en hem te volgen. Hij schilderde tooneelen van zulke vertwijfeling en ellende zonder haar, dat Isabella weende. Hij sprak van zijnen dood als zeker, en vroeg, hoe zij te moede zijn zou, bij de tijding, dat hij te Jamaïca bezweken was, en hoe zij ooit weder gelukkig kon zijn, als zij dit op haar geweten had? En alhoewel zij hem smeekte, haar te sparen, en door haar gevoel overweldigd in zijne armen eene onmacht nabij was, wilde hij dat toch niet. Hij overstelpte haar door gedurig meer bitterheid en zeide haar ten laatste, dat zij hem niet beminde.

Na een vreeselijk tooneel, rukte het meisje zich los en snelde als om eene toevlucht tegen een verzoekenden engel en tegen zich zelven te vinden, naar het vertrek harer moeder, om daar der kranke nog grooter zorg en teederheid dan ooit te wijden.

- Gij zijt lang weg gebleven, Isabella, zeide mevrouw Gray verdrietig.

- Ja, het spijt mij zeer, lieve moeder. Ik werd opgehouden.

- Opgehouden! Gij bekent dus zelve, dat gij mij vergeet?

Er stonden tranen in de oogen der moeder, terwijl zij fluisterde: Maar stoor u maar niet aan mij, als het u hier verveelt; ik ben wel gewoon, alleen te zijn.

- Geloof mij, moeder, ik verlang niet u een enkel oogenblik te verlaten.

- O ja, Isabella, dat doet gij zeker wel. Ik weet het, Karel is beneden, - hij schijnt wel altijd hier te zijn, sedert ik ziek ben. Gij hebt hem wel zeker veel te zeggen.

- Ik heb hem alles gezegd, wat ik te zeggen had, zeide Isabella bedaard.

Zij zat half achter de venstergordijnen, en toen zij sprak boog zij zich dieper over haar werk neder. Hare moeder zag de tranen niet, die uit hare oogen stroomden.

- O, Karel hield u dus op! Ik begrijp wel, lieve, hoe ik u tot last moet dienen. Ik ben overtuigd, dat gij goed zijt, dat gij mij niet dood wenscht - en toch, misschien wenscht gij mij dikwijls dood - ik ben u in den weg, Isabella. Als ik gestorven was, zoudt gij nu gelukkig getrouwd zijn, want gij hadt misschien niet al te lang rouw gedragen. Waarom moet ik toch mijne familie zoo lang tot last dienen?

Karel vertrok naar Jamaïca. De donkere schaduw der afwezigheid viel tusschen beider harten. Van nu af moest zij voor haren plicht leven en de thans bijna hopelooze liefde vergeten. Een hard lot voor een negentienjarig meisje!

De ontmoetingen op reis, de nieuwheid der levenswijze en drukke werkzaamheden bij de aankomst waren zoovele heelmiddelen voor het gewonde hart des jongen mans. Hij was niet trouweloos en vergat zijne liefde niet, maar hij was gegriefd. Hij meende, dat Isabella hare moeder gemakkelijk had kunnen verlaten, en dat het zeer berispelijk was, dat zij zulks niet had gedaan. Tusschen de spanning van nieuwe tooneelen en nieuwe vermaken en die van ergernis en verdriet, erlangde Karel Houghton spoedig zijne opgeruimdheid terug en genoot de gastvrijheid van Jamaïca in volle mate.

Tegen het einde van dat jaar werd de kranke dagelijks zwakker. Zij kon thans haar bed niet meer verlaten; eerlang kon zij zich niet meer oprichten; daarna lag zij zonder beweging en kleur, en eindelijk, op den eersten dag der lente, stierf zij. Zij overleed op denzelfden dag, dat Karel Houghton ten huize van een rijken Franschen planter, Girard, toegang verkreeg en aan zijne dochter en erfgename, Paulina, werd voorgesteld.

Paulina Girard! Een klein, donker, flonkerend edelgesteente - een fladderende vlinder - eene vuurvlieg in den nacht - een regenboog in den storm, alles, wat de natuur schitterends en schoons biedt: daarmede vergeleek haar Karel en met nog veel meer; dat wil zeggen - toen zij elkaar voor het eerst zagen. Karel verliefde op haar op het eerste gezicht. Het was niet eene liefde, gelijk hij die voor Isabella had gevoeld; zij tastte hem aan als eene plotselinge krankheid. Het was niet de bedaarde, kalme, broederlijke genegenheid, die hem niets te beklagen en weinig te wenschen had gegeven; maar het was eene wilde, heftige koorts,

die in hem gloeide en zijn leven verteerde. Hij wilde zich verwijderen, hij wilde vluchten; hij was met Isabella verloofd. Zij beminde hem niet, anders had zij nooit kunnen toegeven, dat hij haar verliet, maar toch was hij aan haar gebonden. De eer konde niet zoo licht geofferd worden. Zou Paulina, met hare groote hartstochtelijke oogen, haren geliefde zoo koel hebben opgegeven? Hij was niettemin toch verloofd, en het ware zonde en misdaad geweest aan eene andere te denken. Hij wilde het gevaar ontvlieden, zoo lang hij kon; hij wilde den strijd volhouden, zoo lang hij nog kracht had, dat was zijn stellig besluit. Nog ééne bijeenkomst met Paulina en - maar Paulina verscheen zelve toevallig midden onder al deze voornemens. Een blik uit hare donkerblauwe oogen verjoeg alle besluiten; - de plicht ook trad als een bleeke geest op den donkeren achtergrond.

Toen Houghton tot volle bewustheid van zijnen toestand ontwaakt was, schreef hij aan Isabella. Hij schreef aan haar als een waanzinnige, terwijl hij haar smeekte, oogenblikkelijk tot hem over te komen, alle dwaze bedenkelijkheden ter zijde te stellen, aan hem slechts als aan haren echtgenoot te denken, hem onbepaald te vertrouwen en hem van het verderf te redden.

Deze brief vond Isabella verzwakt door de lange oppassing harer moeder, onbekwaam om 't zij geest of lichaam in te spannen, en dringend behoefte hebbende aan volmaakte rust. Dat zij aan haren geliefde teruggegeven, dat zij zijne gelukkige vrouw worden zoude, kwam haar een oogenblik als een nieuwe gelukkige lentetijd haar levens voor. Vervolgens dacht zij aan haren lieven, geduldigen, edelen, zelfverloochenenden vader, voor wien zij thans alles was, en zij schreef en berichtte aan Karel, dat zij niet tot hem kon overkomen, doch herinnerde hem, dat de tijd zijner afwezigheid immers bijna verstreken was, en dat zij, wanneer hij mocht terugkomen, zich aan elkander voor hun leven verbinden konden. Waarom zouden zij niet liever in Engeland dan op Jamaïca trouwen?

- God zij dank, ik ben vrij! riep Houghton, toen hij den brief gelezen had.

Deze viel uit zijne hand. Hij verlangde zijn paard en reed door de gloeiende keerkringszon naar Paulina Girard. Geen twee volle uren na het ontvangen van Isabella's brief was hij verloofd aan de jonge Fransche erfgename.

Arme Isabella! op dat oogenblik bad zij voor hem in hare binnenkamer.

De tijding daarvan kwam na eenigen tijd naar Engeland. Karel zelve schreef aan Isabella, zacht en goedig, maar duidelijk genoeg. Er stond daar in eenvoudige, heldere woorden: ‘Ik ben met Paulina Girard verloofd,’ en geen woordenpraal kon die aankondiging verzachten. Hij poogde haar gekwetst hart te sparen, door met hare fierheid verschoonend om te gaan; hij had immers, voegde hij er bij, in haar hart slechts de tweede plaats ingenomen. Zij stelde anderen boven hem en wilde hem niets opofferen. Wat gebeurd was, was enkel hare schuld, zij had geene moeite gedaan, om hem terug te houden en hij handelde eenvoudig, gelijk zij wenschte, nu hij van haar afzag. Hij eindigde met te zeggen, dat hij altijd haar vriend zoude blijven.

Isabella kwijnde niet weg; zij nam ook niet uit spijt een anderen man, gelijk al menigeen gedaan heeft. Zij zag er bleek uit, maar was altijd opgeruimd in haar spreken en verklaarde volmaakt wel te zijn. Zij was nog teederder en oplettender dan gewoonlijk jegens haren vader, en ging veel minder dan vroeger onder de menschen. Zij las zeer veel; haar gansche leven was, zonder aanspraak of aanmatiging, een liefelijk gedicht vol geduld, opoffering en vrouwelijke liefde.

Naar CHARLES DICKENS.

Geboortehuis van Joannes Malderus.

In het hier afgebeelde huis, werd de kunstminnende bisschop Joannes Malderus of van Maldere te Sint Pieters-Leeuw geboren op 12 Augustus 1563; in onzen jaargang 1869, bl. 53, gaven wij 's bisschops wapenschild, vergezeld van eenige korte aanteekeningen over den verdienstelijken man. Hij studeerde aanvankelijk de wijsbegeerte te Douai, werd in 1586, professor in de pedagogie van het *Wildvarken,* te Leuven, en promoveerde in 1594 als doctor in de godsgeleerdheid bij de *Alma mater.* In 1596 vinden wij hem kanunnik der eerste fondatie in Sint-Pieterskerk, te Leuven; in 1598 voorzitter van het konings-collegie; in 1602 rector-magnificus der Leuvensche hoogeschool en in 1611 bisschop van Antwerpen, waar hij dat jaar gemijterd werd. Hij hechtte zijnen naam aan ettelijke schoone instellingen, onder andere het Malderuscollegie, te Leuven, en maakte zich verdienstelijk door ievervol mede te werken tot het helpen oprichten van onderscheidene monumentale gebouwen. Zoo legde hij in 1615 den eersten steen der Antwerpsche Jezuïetenkerk,[1] welke hij

(1) Zie de *Vlaamsche School,* jaargang 1870, blz. 60.

plechtiglijk en met buitengewone pracht inwijdde op Zondag 12 September 1621. Drie jaar vroeger had hij de Augustijnenkerk, te Antwerpen, ingewijd; in een vensterraam, noordwaarts, boven de deur der sacristij, zag men vroeger het afbeeldsel van den bisschop knielende naar het altaar en in het ondergedeelte prijkte zijn wapen.

Het groot portaal der Antwerpsche Lieve-Vrouwekerk werd door zijn toedoen gebouwd.

Malderus bezat te Beerschot een fraai buitengoed, welk hij zelf had doen aanleggen en dat gekend stond onder den naam van *Bisschoppehof.* In 1649 verkocht hij dit eigendom aan de paters Jezuïeten.

Hij overleed te Antwerpen, den 21^{n} October 1633, en werd in het koor der hoofdkerk begraven.

Dr Ferdinand-Augustijn Snellaert.

Nauwelijks is het graf van Serrure gesloten, en reeds moeten wij dat zijns vriends zien delven. Voor de tweede maal, met weinige maanden tusschenruimte, meldde men op het einde der maand Mei dat de heer F.-A. Snellaert ziek was en in bedenkelijken toestand verkeerde. Ditmaal heeft de dood het zoo werkzame en nuttige leven van den geleerden Vlaming afgebroken. Snellaert bezweek den 4^{n} Juli 1872, 's namiddags, in den weinig gevorderden ouderdom van ongeveer 63 jaren, te zijnen huize, Merelbeekstraat, te Gent.

Hij werd geboren te Kortrijk op 21 Juli 1809, en deed zijne eerste studiën in het collegie zijner geboortestad. Hij had van jongs af eene groote neiging voor den militairen stand, doch zijne ouders waren er tegen; om tenzelfden tijde hunne met zijne neiging overeen te brengen, trad hij in 1826 in de krijgsgeneeskundige school te Utrecht. Tegen het einde van 't jaar 1829 werd hij als officier van gezondheid aangesteld bij de 15^{e} infanterieafdeeling, die toen te Antwerpen in bezetting lag. Hij bleef in 1830 in Hollandschen dienst, daar hij de scheuring der Nederlanden als een groot onheil voor zijn vaderland aanzag. Gedurende den veldtocht van 1830-31 bevond hij zich beurtelings bij de infanterie en bij het 4^{e} regiment dragonders, doch altijd in de afdeeling van den hertog Bernaard van Saksen-Weimar, den voortreffelijken prins, die in ons land in zulke goede herinnering is gebleven.

Eerst in 1835 gaf hij zijn ontslag, en kwam, nadat hij het slagveld van Waterloo bezocht had, in Juni, naar Gent, waar hij zijne geneeskundige studiën voltrok, in 1838 het diploma ontving en zich dan als geneesheer vestigde. Goed gewapend om ‘tegen den Franschen geest in zijn enger geworden vaderland te strijden,’ had hij reeds, toen hij nog studeerde, eene nauwe vriendschap aangeknoopt met J.-F. Willems, en met F. Rens het genootschap *De taal is gansch het volk* gesticht. Eveneens vond hij tijd voor het schrijven eener *Verhandeling over de Nederlandsche dichtkunst in België, sedert hare eerste opkomst tot aan de dood van Albert en Isabella,* welke door de koninklijke Academie van België bekroond werd.

Ten jare 1840 gaf hij het *Kunst- en Letterblad* uit, waarvan 4 jaargangen verschenen, en nam een allerijverigst deel aan de Vlaamsche beweging. Zoo was hij het, die met Ph. Blommaert nog datzelfde jaar het eerste algemeen petitionnement tot herstelling der taalgrieven begon, ofschoon het verzoekschrift zelf door Willems

werd opgemaakt. De volgende vertoogen echter, die van Gent uitgingen, werden alle door Snellaert opgesteld. Had Snellaert met diep leedwezen de scheiding der beide deelen van Nederland gezien, hij zou trachten de door de staatkunde vaneengerukte broederen langs eenen anderen weg op nieuw bijeen te brengen. Daartoe richtte hij, ten jare 1849, door andere Vlamingen geholpen, het eerste *Nederlandsch letterkundig congres* in, dat eenen onverhoopten bijval had, en door een tiental andere werd opgevolgd. Al hadden deze bijeenkomsten ook geen ander practisch nut opgeleverd dan de invoering van de spellingseenheid en de uitgave van het *Woordenboek der Nederlandsche taal,* dat reeds is veel, en de inrichting allerloffelijkst.

Op het letterkundig gebied heeft hij ongemeen tot de kennis der Nederlandsche letterkunde bijgedragen, eerst door zijne *Schets eener geschiedenis der Nederlandsche letterkunde,* waarvan drie of vier uitgaven het licht zagen, en die door hare korte doch zaakrijke omvatting nog altijd als het beste der werken in dit vak gehouden wordt. Een andere titel op de erkentenis der Vlamingen, door Snellaert te zamen met baron Julius de Saint Genois[1] en eenige andere Vlamingen verworven, is de stichting van het *Willemsfonds,* dat eenige jaren onder zijn bestuur stond, en zoo krachtig medehielp tot de ontwikkeling van den leeslust onder het Vlaamsche volk en de opwekking, de uitbreiding van het vaderlansch gevoel. Groote diensten heeft Snellaert dit genootschap in zijne opkomst en eerste ontwikkeling bewezen, en toch - hoe zijn die door de Vlamingen zelven vergolden geworden?

Als lid der Academie onderscheidde zich Dr Snellaert door eene buitengewone werkzaamheid. Talrijke verslagen over prijskampen en ingezondene verhandelingen, de uitgave van verscheidene dichtwerken uit de middeleeuwen, getuigen van 's mans diepgrondige geleerdheid, veelomvattende kennis, scherpzinnigheid, kloek en juist oordeel. Ook zal zijn verlies, wij twijfelen er niet aan, in 't eerste geleerde genootschap van ons land eene groote leemte doen ontstaan, welke in lang niet zal aangevuld worden.

Snellaert laat eene aanzienlijke bibliotheek achter; onder 't opzicht van de geschiedenis der Nederlandsche letteren, naast die van wijlen C.-P. Serrure[2] de belangrijkste, die wij kennen. Hij vormde, onder andere, eene verzameling volksliederen, van de vroegste tijden tot heden, welke het spijtig zoude zijn dat ze moest verstrooid worden, benevens eene

(1) Zie voor 's mans afbeeldsel enz. *de Vlaamsche School,* 1862, bladz. 192 en 1867, bl. 164.
(2) Zie over C.P. Serrure bladzijde 72.

collectie van Nederlandsche schriften over, voor en tegen de hervorming, op godsdienstig gebied in de XVIe eeuw ontstaan; eene niet onbelangrijke verzameling van plaatdrukken en spotprinten, enz. Eenige handschriften, alsmede een aantal boeken, van welke geen tweede exemplaar gekend is, geven voorts aan zijne bibliotheek eene aanzienlijke waarde.

Dat Snellaert zich geene persoonlijke opofferingen spaarde, waar het de Vlaamsche zaak gold, heeft hij bewezen, toen hij tijdens de maandenlange ziekte, die Zetternam aan de vaderlandsche letterkunde ontroofde, wekelijks meermaals naar Antwerpen reisde, om de smarten des zieken, - die het vaste geloof had dat Snellaert hem kon en zou redden, - ten minste door zijne tegenwoordigheid te lenigen. Bij het overlijden van Zetternam droeg hij ook het zijne bij, om de weduwe en kinderen ter hulp te komen, en vormde met eenige heeren van Antwerpen een kapitaaltje, dat aan mejufvrouw Constantia Teichmann werd toevertrouwd, welke edele weldoenster de zorg der weezen op zich genomen had. De twee oudste meisjes werden, door hare bemiddeling, later geplaatst in de normaalschool te Herenthals, maar zijn reeds overleden.

Snellaert was een man van een eenvoudig karakter, van edelmoedige, milde beginselen. Van hem mag gezegd worden, dat hij hoofdzakelijk geleefd heeft voor de redding en rechtsvordering van Vlaanderen.

Waren de Vlamingen, ongelukkiglijk, niet zoo verdeeld geweest op staatkundig terrein, hij, en hij alleen ware, na vader Willems, de waardige hoofdman geweest der beweging, welke hij hielp in 't leven roepen en door woord en daad trachtte voort te planten: zijn verstand, zijne voorzichtigheid, zijne diensten aan de Vlaamsche zaak bewezen, gaven er hem 't recht toe! Ongelukkiglijk werd zijn streven meer dan eens miskend, door mannen, die niet begrijpen konden of wilden, dat de Vlaamsche zaak eene algemeene, eene *volks*-, geene bekrompene partijzaak is....

De man had tegenstrevers, benijders, misschien vijanden - maar niemand onder hen zal de onmetelijke diensten loochenen, die Vlaanderen hem heeft te danken.

Sedert 1847 was Snellaert lid der Academie van België; hij werd later ridder der Leopoldsorde en van den Nederlandschen Leeuw. Hij was ook vereerd met het Metalen-Kruis.

In 1856 werd hij, bij koninklijk besluit van 27 Juni, lid benoemd der taal-commissie, later met recht grieven-commissie genoemd, waar hij groote diensten bewees. De *Vlaamsche School* heeft in 1862, op bladz. 108, zijn welgelijkend afbeeldsel met die der andere leden gegeven, uitgevoerd door Hubert Meyer en Désiré Van Spilbeeck.[1]

Op 6 Juni 1864, gaf Snellaert in de vergadering der koninklijke Academie (afdeeling der letteren) een antwoord op de verhandeling van den procureur-generaal Leclercq, ten opzichte van het gebruik der Vlaamsche taal in het bestuur; deze voordracht, een krachtig pleidooi voor de taal der meerderheid, werd in het *Bulletin de l'Académie* opgenomen.

Als geneesheer had Snellaert ook groote verdiensten; hij had sedert lang veel te doen meest onder de burgerklasse en in de mindere standen der samenleving, welke laatste hij door zijne edelmoedigheid, zijne dienstwilligheid, zoowel des nachts als in den dag, groote diensten bewees. In tijden van groote volksziekten vooral was de geneesheer onvermoeielijk, zijne liefde voor den lijder onuitsprekelijk. En toen hem,

(1) Deze plaat is nog afzonderlijk verkrijgbaar en diende in ieder Vlaamschgezind huisgezin eene eereplaats in te nemen.

na het woeden van eene dier verschrikkelijke plagen, van rijkswege eene gouden medaille voor zijnen verheven moed en groote zelfopoffering werd toegekend, ging in de stad Gent een algemeen gemor op, omdat de belooning niet geëvenredigd was aan de verdienste.... Maar Snellaert - moeten wij het zeggen? - was geen indringer, geen intrigant; hij was een al te vrijmoedig, al te rondborstig Vlaming om bij zekere bestuurders met onpartijdigheid bejegend te worden. Er zijn er, ja! die het den man niet hebben kunnen vergeven, dat hij een Nederlandschgezinde Vlaming, een moedig burger was, die, op zekere oogenblikken, door deftige medeburgers gesteund, aan machtige coterieën het hoofd durfde bieden.

Zulk een leven ten nutte van het algemeen, voor de lijdende menschheid en het verongelijkte vaderland, kan niet onbeloond blijven!

Wij houden ons overtuigd, dat degenen, die den geleerden Vlaming miskend en zelfs geene versmading gespaard hebben, zich thans met zijne vereerders zullen aansluiten om hem de hulde van erkentenis te brengen, welke hem in zoo hooge mate toekomt. De ter-aardebestelling van 's mans vergankelijk overschot had plaats Zaterdag 6 Juli, na den plechtigen lijkdienst, in de hoofdkerk van St-Baafs, op het kerkhof buiten de Dampoort. Uit verscheidene plaatsen des lands waren vrienden van den afgestorvene gekomen om hem de laatste eer te bewijzen. Wij noemen enkel: Conscience, Jottrand (vader), Blieck, Sleeckx, Delcroix; ook verscheidene Vlaamsche letterkundigen uit Gent waren den verdienstelijken man tot aan zijn graf gevolgd, waartusschen: Geiregat, Heremans, De Potter, Rens, K. Van Acker, met de kunstenaars Jos. Pauwels, Van Eenaeme, Aug. Van Assche enz.

Vijf lijkredenen werden bij het graf uitgesproken: 1° door Conscience, namens de Belgische Academie; 2° door Dr Engels, namens de maatschappij van geneeskunde (in 't Fransch); 3° door Heremans, voor de *Taal is gansch het volk* en het *Willemsfonds;* 4° door Jottrand (Vlaamsch en Fransch), als lid der grieven-commissie; 5° door K. Van Acker, in eigen naam. De rede van Hendrik Conscience maakte vooral eenen diepen indruk op de talrijke omstanders; zij schetste in kloeke trekken het zoo wel vervulde leven van den menschenvriend en vaderlander, terwijl de heer Van Acker, onder andere, met nadruk, als op een te volgen voorbeeld, wees op de verdraagzame gevoelens des betreurden overledenen, die, gelijk men weet, moedig, doch te vergeefs geijverd heeft om de een-

dracht onder de Vlamingen van alle denkwijzen tot stand te brengen.

Wij hopen, dat, ingevolge den wensch, door Snellaert uitgedrukt, zijn lijk naar St.-Amandsberg zal overgebracht worden, en een denkmaal aldaar van de gewichtige diensten des volstandigen Vlamings, tegelijk als van de erkentelijke trouw des volks, getuigen zal.

Ziehier eene lijst van de voornaamste werken, door Dr Snellaert geleverd:

1830-1855. Vlaamsche bibliographie. - 1838. Verhandeling

over de Nederlandsche dichtkunst in België, sedert hare opkomst tot aan de dood van Albert en Isabella. - 1839. Over het taaleigen van Kortrijk. - 1839. Over de Kamers van rethorika te Kortrijk. - 1840. Iets over den toestand onzer taal en letterkunde. Een paar dagen in Luik en in de Ardennen. - 1841. Taalcongres en Vlaamsch feest te Gent. - 1845. Het Vlaamsch tooneel in de XVIIe eeuw. - 1846. De Goudbloem van St.-Nicolaes, hoofdkamer van 't land van Waas. - 1846. Drie spelen van Zinne uit den tijd der reformatie. - 1846. Eertijds, Maar en Tegenwoordig. Kluchte. - 1847. Waal en Vlaming. - 1847. Korte levensschets van J.F. Willems. - 1849. Kort begrijp eener geschiedenis der Nederduitsche letterkunde. - 1849. Redevoering over de noodzakelijkheid der kennis van de lotgevallen van 's lands taal- en letterkunde. - 1853. Redevoering over Van Maerlant en zijnen tijd. - 1854. Redevoering over den invloed van Van Maerlants schriften. - Arnoud van Geluwe, bijgenaamd de Vlaamsche Boer - 1855. Een woord over de cholera. Voorts eenige dichtstukken, enz. - 1859. Vlaamsche taalcommissie. Verslag. Histoire de la littérature flamande. (Bibliothèque nationale.) - 1860. Alexanders yeesten. Met inleiding, aanteekeningen en glossarium. - 1865. Over den toestand van het Nederlandsch in België. (Hetzelfde werk in 't Fransch). - 1869. Nederlandsche gedichten uit de XIVe eeuw. Liedjens, verzameld door J.F. Willems. (Inleiding en aanteekeningen.) - 1872. Levensbericht van Adrianus Bogaers, Leiden.

Eindelijk een groot getal artikelen en bijdragen in de *Gazette van Gent,* de *Eendracht,* het *Taalverbond,* het *Lees-Museum,* de *Almanakken van het Willemsfonds,* Noord-Nederlandsche tijdschriften, de *Annuaires* en *Bulletins* der koninklijke Academie van België, enz. enz.

D.

Het troonplein te Brussel.

Het Brussel onzer dagen is eene stad die tusschen de merkwaardigste van Europa verdient genoemd te worden. Niet aan de zelden geëvenaarde schilderachtigheid harer ligging alleen heeft zij hare schoonheid te danken. Immers zij bezit een zeer

groot en nog dagelijks aangroeiend getal van fraaie en breede straten, ruime opene pleinen en uitgestrekte leien, beplant met boomen en hier en daar afgewisseld door squares.

Niet minder munt Brussel uit door zijne prachtige en grootsche gebouwen, waarvan wij er reeds verschillende in plaat hebben medegedeeld. Ter eere van de bouwmeesters der hoofdstad, is 't ons een genoegen te kunnen aanstippen, dat in vele nieuwe gebouwen, ook waar het slechts gewone burgerhuizen betreft, een streven naar goeden smaak en kunstaanleg zichtbaar is, dat wij allengs meer en meer algemeen hopen te zien worden.

De bovenstaande houtsnede geeft een gezicht op het Troonplein, te Brussel, met den ingang van het park in 't midden, 's konings paleis rechts en het gunstig gekende *Grand hôtel britannique* links. Het Troonplein is eene van Brussels fraaiste en aangenaamste openbare plaatsen, waar echter van 's morgens tot 's avonds eene buitengewone drukte van gaan en komen heerscht, die niet weinig verhoogd wordt door de omnibussen van den Amerikaanschen ijzeren-weg, welke elkander schier van vijf tot vijf minuten opvolgen en telkens volle vracht hebben.

Bries op de Schelde.

STERKWATERPLAAT DOOR HENDRIK SCHAEFELS.

Wij hebben nogmaals het genoegen, onzen lezers eene fraaie sterkwaterplaat, van onzen uitstekenden Hendrik Schaefels, een der besten tusschen de levende meesters der Vlaamsche schilderschool, te kunnen aanbieden.

Zoo voortreffelijk als de heer Schaefels weet om te gaan met het penseel, kan hij ook de etsnaald hanteeren. Is elke zijner schilderijen een meesterlijk gewrocht; elke zijner platen verdient dien naam niet minder. Onder meer andere, kan de bovenstaande daarvan ten bewijze strekken. Wij hoeven het voorwaar niet te doen uitschijnen; het werk zelve spreekt luid genoeg den lof des makers uit.

Eene fiksche bries, bijna wel eene stijve bries, roert de wateren der Schelde en doet de masten der vaartuigen kraken, die zich op den prachtigen stroom bevinden. De zwakke biezen, dicht aan den oever samengegroeid, zuchten onder het geweld van den machtigen adem die hen doordringt; zij staan echter pal in hunne broosheid, want zij weten te buigen voor den wind. Wij zien hier de Schelde op de hoogte van de Oost-Vlaandersche gemeente Burght. Tusschen veld en beemden bespeurt men den nederigen dorpstoren.

Is het niet, wanneer men deze krachtige, levendige etsing beschouwt, als zag men de afgebeelde plaats zelve, door eene verkleinende zienbuis? Er is werkelijk leven in dat water, leven in die scheepjes, leven in 't landschap, leven in de lucht. Zij zijn bezield. 't Is een echte greep uit de natuur, zooals alleen echte kunstenaars die vermogen te doen.

Wij zijn verzekerd, dat al onze lezers, onze ingenomenheid met het lieve tafereeltje, welk de heer Schaefels ons hier heeft geleverd, zullen deelen. Wij zijn verzekerd, dat zij allen met ons naar meer dergelijke voorstellingen van de hand des befaamden kunstenaars, onzen medewerker, zullen wenschen.

Over de aantrekkingskracht.

Onder de verschillige verschijnsels door aantrekkingskracht op onzichtbaren afstand veroorzaakt, blijft er ons nog te spreken over die, welke bij de Fransche natuurkundigen bekend staan onder den naam van capillariteit (*capillarité*), deze verschijnsels het meest zichtbaar zijnde in enge buizen welker middellijn, uit hoofde harer fijnheid, aan die der haren vergelijk-

baar is[1]. Wanneer men het ondereinde eener glazen buis in een vocht dompelt, bemerkt men doorgaans, dat de kolom vocht die in de buis klimt, niet op dezelfde hoogte is als die van het vocht buiten de buis; dat bij sommige vochten, zooals water, deze kolom hooger klimt, daar ze integendeel bij het kwik lager blijft staan. In het eerste geval wordt de glazen buis nat, en in het tweede blijft ze droog; zulks bewijst, dat het glas en het water op elkander eene aantrekking teweegbrengen, en dat er tusschen het glas en het kwik geene aantrekkingskracht bestaat. Verders zullen wij doen aanmerken, dat wanneer er klimming der vochtkolom bestaat, het toppunt dezer kolom half rond hol is. Integendeel wanneer de kolom nedergedrukt is, heeft derzelver toppunt den vorm van eene halve bolle sfeer. Deze vormen zijn noodzakelijk verbonden met de klimming en neerdrukking, want indien men de binnenvlakte eener glazen buis met een vetachtig lichaam besmeert en daarna deszelfs onderste einde in een gekleurd water dompelt, bemerkt men dat het water, in plaats van zich boven de buitenhoogte te verheffen, neergedrukt blijft, en dat het toppunt der vochtkolom bol is, omdat alsdan de aantrekkingskracht der gedeelten water op elkander, niet meer belet wordt door die van het glas op het water.

Onzuivere stoffen, die zich in het binnenste eener buis zouden kunnen bevinden, zouden, evenals vet, het vocht kunnen beletten op de vereischte hoogte te klimmen. Ook, om vergelijkbare proefnemingen aangaande de capillariteit in het werk te stellen, zal men door de glazen buizen een zuurvocht of alcool laten loopen, daarna zal men ze zorgvuldig uitwasschen en ze eindelijk op hare gansche lengte nat maken met het vocht, dat men tot de proefneming wil gebruiken.

Dr F.-J.-MATTHYSSENS.

Snedig antwoord.

Eene oude jufvrouw, wier gelaat,
Gelijk 't verslenst gebloemt',
Het frissche schoon verloren had,
Waarop de jeugd steeds roemt,
Trad bij de vrouw van haar' gebuur
Juist binnen op het koffie-uur.

De vrouwen zetten zich nu neêr
En klapten luid en veel;
En buurmans dochtertje nam ook
Daaraan een werkzaam deel;
Want 't schreide tranen bij de vleet,
Terwijl het op een broodkorst beet.

Nu zei de jufvrouw: ‘lieve kind,
Och, schrei toch niet zoo fel;
Daardoor misvormt gij uw gelaat,
De tranen rimplen 't vel.’
‘“Dan hebt gij, - sprak het kind met spijt, -
Ook veel geschreid in uwen tijd.”’

PIETER VIERHOUT.

(1) Het woord *capillarité*, neemt zijnen oorsprong van het Latijnsche woord *capillus*, haar.

Ledegancksfeesten.

De maatschappij van Nederlandsche letterkunde en geschiedenis: *De taal is gansch het volk*, te Gent, had besloten, op plechtige wijze, den 25n verjaardag van het afsterven des dichters Karel Ledeganck[1] te herdenken. Die plechtigheid, eerst gesteld op 21 Juli, werd verschoven tot Zondag daaropvolgende, 28 Juli.

'Een volk, dat zijne groote mannen herdenkt, is wel een volk, dat leeft en recht heeft om te leven; het feest van Zondag, is dus het bewijs van het krachtig bestaan der Vlamingen. Wij teekenen het aan als een verblijdend feest, als een feit dat nieuwe hoop en verschen moed zal geven tot volharding in den strijd, die in volle overtuiging en uit liefde tot het volk, voor de eereherstelling onzer taal wordt gevoerd.'

Aldus sluit het verslag, door de *Gazette van Gent* over de Ledegancksfeesten medegedeeld, en voor ons, die deze plechtigheid in hare onderscheidene deelen hebben bijgewoond, heeft deze vaderlandsche betooging dezelfde grootsche beteekenis; bij ons ook geldt zij ten bewijze, dat de volksstam, welke aldus de aanvoerders van den taalstrijd weet te verheerlijken, getuigt van een eigen leven, van standvastige trouw aan eigen taal en eigen aard!

Den Zondag morgen, 28 Juli, namen de feesten aanvang met eene letter- en toonkundige zitting, in de ronde zaal der hoogeschool. Deze plechtigheid werd voorgezeten door den drie-en-tachtigjarigen dichter C.A. Vervier,[2] ondervoorzitter van *De taal is gansch het volk*, welke maatschappij, benevens de Gentsche afdeeling van het Nederlandsch Tooneelverbond, de feesten inrichtte. Een groot getal letterkundigen en voorstanders der Vlaamsche beweging waren daar vereenigd, terwijl de ruime zaal bezet was door een uitgelezen publiek, waarbij het vrouwelijk gedeelte waardig vertegenwoordigd was.

Het Willemsgenootschap voerde op onberispelijke wijze, het schoone koor, *De uitwijkelingen,* woorden van N. Destanberg, muziek van F. Gevaert, uit, onder de leiding van den heer Blauwaert, en de verdienstelijksten der bekroonden in den wedstrijd uitgeschreven door het Nederlandsch Tooneelverbond, zongen er de stukken, waarmede zij de prijzen hadden behaald.

Mejuffer Rosalia d'Hauwe, twee Vlaamsche liederen: *Hij sprak van wonderlijk zaken,* woorden van F. De Cort, muziek van Richard Hol, en het *Denderliedeken,* woorden van E. Hiel, muziek van P. Benoit.

De heeren K. Waeyenberghe, de prachtige melodie *Aan u*, P. Delannoy, *Verlangen,* beide getoonzet door H. Waelput.

Het was de heer Max Rooses welke de lofrede van Karel Ledeganck voordroeg. De bijval, dien deze redenaar verwierf,

(1) Zie voor het afbeeldsel dezes dichters de *Vlaamsche School*, 1864, bladzijde 85.
(2) De hooggeachte heer F. Rens, voorzitter, was door voortdurende ziekelijkheid belet de feesten bij te wonen.

was wel verdiend en wij verhopen, dat zijne merkwaardige rede, door den druk verspreid, in handen zal komen van allen Vlaming, welke aldus den zanger der *Drie Zustersteden,* in zijne drievoudige hoedanigheid van dichter, van rechtsgeleerde en van burger grondig zal leeren kennen.

Een duo voor twee fluiten van Ledegancks samenstelling, werd met veel kunst gespeeld door de heeren Vuylsteke en Van Syngel. De piano werd gehouden door den heer K. De Smedt; de begeleiding van dit duo is van Van den Heuvel.

Ledegancks *Ode aan Brugge,* werd vervolgens door den gevierden dichter Jan Van Beers voorgedragen. Wij wisten, dat hij een knap declamator was, doch nooit hebben wij Ledegancks meesterstuk zoo meesterlijk vertolkt gezien. De toejuichingen van het publiek bewezen dat ieder een ons gevoelen deelde.

Ten slotte ging men over tot de uitreiking der prijzen, behaald in den wedstrijd van uitgalming en solozang, uitgeschreven door de Gentsche afdeeling van het Tooneelverbond, en zong de heer Waeyenberge Richard Hols meesterstuk: *Vlaanderen* (op woorden van Frans De Cort), waarmede de zanger de gansche zaal in vervoering, in vaderlandschen geestdrift wist te brengen.

Mejuffer Blauwaert, van Lokeren, sloot de plechtigheid met het aria *Kalmte,* uit den *Freischütz.*

Met vreugde wonen wij dergelijke letter- en toonkundige zittingen bij, waar alles *Vlaamsch* is, waar gesproken wordt over de mannen die onze Vlaamsche nationaliteit hebben gered, waar gezongen wordt van Vlaanderens roemrijk verleden, waar het gevoel van liefde tot alles wat den Vlaminge eigen is, zich mildig uitstort en medegedeeld wordt aan het volk, dat aldus hoort en ziet en zich overtuigen moet, dat de vaderlandsche spraak luider tot het harte spreekt dan de vreemde taal, die men ons, kost wat kost, opdringen wil!

Eene niet min indrukwekkende betooging greep 's namiddags plaats. Men vereenigde zich op het bepaalde uur op den Kouter om den optocht te vormen die naar St-Amands-heuvel, waar Ledeganck, in de nabijheid van J.F. Willems en P. Van Duyse, begraven ligt.

Ziehier de namen der maatschappijën welke wij bij den optocht hebben opgemerkt: Muziek der weeskinderen, Fanfarenkring en *De Noordstar*, en *De Eendracht.* Schermmaatschappij St-Joris. Leesgezelschap der wevers. Broederlijke maatschappij der wevers. Lei- en Scheldezonen. De Melomanen. Broedermin en Taalijver. Maatschappij tot bevordering van Nijverheid en wetenschappen. Van Crombrugghe's genootschap. Zetternamskring. De Volksvrienden. De Vlaamsche jongens. Zangerskring *De Eendracht.* Willems-genootschap. Willemsfonds. De taal is gansch het volk, Nederlandsch Tooneelverbond, allen van Gent en voorsteden. De Morgenstar. De Wijngaard. De Veldbloem. Agneessenszonen, van Brussel. De Peoene, van Mechelen. Het Vlaamsch verbond, van Oostende. De Ledegancksbroeders. Vlaamsch vooral! Eikels worden boomen, van Eecloo. Taal- en kunstverbond. De Eigenaardigen, van Antwerpen.

Aan het graf werden verscheidene redevoeringen uitgesproken, namenlijk door den heer Pieter Geiregat, namens *De taal is gansch het volk;* door Karel Ledeganck, namens *De Ledegancksbroeders*; door Hendrik Keurvels, namens den *Zetternamskring;* Julius Hoste, opsteller van *De Zweep*, van Brussel, in eigen naam; Vanden Bergen, in naam van het *Taal- en kunstverbond* en *De Eigenaardigen*, van Antwerpen; A.J. Cosijn, namens het tijdschrift *De Vlaamsche kunstbode*, te

Antwerpen; Lodewijk de Vriese, namens *De Vlaamsche jongens;* een lid van *De Morgenstar*, van Brussel en eindelijk door den heer Van den Dungen, in naam van *De Veldbloem* en *De Agneessenszonen*, van Brussel.

Al deze redevoeringen, met kracht en overtuiging uitgesproken, brachten een diepen indruk te weeg onder het talrijk publiek, dat zich meer dan ooit Vlaamsch gevoelde, bij de geestdriftige stem van zoovele Vlaamsche kampers.

Meermalen werden de kreten ‘In Vlaanderen Vlaamsch!’ ‘Leve Ledeganck!’ luidruchtig aangeheven en het gebeente van den gevierden zanger moet voorzeker van vreugde en fierheid in de koude grafstede hebben getrild, bij de plechtige hulde, welke zijner nagedachtenis door de algemeenheid van het Vlaamsche volk werd gebracht.

Hij ruste er in zalige voldoening! De kamp, dien hij mede begon, voor de hergeboorte van het vaderland, wordt door ons, zijne verkleefde zonen, moedig voortgezet; wij winnen dagelijks veld, stap voor stap gaan wij vooruit en eens zal de dag komen, dat wij met den afgestorven bard over Vlaanderen mogen uitroepen:

> ..... 't Blijft trouw aan zijn verleden!
> 't Blijft thans zijn' Vlaamschen oorsprong waard!
> 't Is Vlaamsch van hart en Vlaamsch van aard!
> 't Is Vlaamsch in zijne spraak en Vlaamsch in zijne zeden!

Des avonds vereenigden zich de vereerders van Ledeganck aan een banket in het *Post-Hotel*, op den Kouter.

Talrijk waren de aanwezigen, talrijk de redevoeringen, naar Vlaamsch gebruik, gedurende het feest uitgesproken.

Geven wij er een beknopt verslag over.

De heer Vervier dronk aan de nagedachtenis van Ledeganck.

Hij zegde:

‘De verjaardag van Ledegancks afsterven is voor mij een bedroevende en tevens een verblijdende dag.

Bedroevend, omdat hij mij het smartelijk verlies herinnert, dat het geliefde vaderland, dat de kunst, dat wij allen, vóór vijf-en-twintig jaar, hebben geleden.

Verblijdend daarentegen, omdat wij den gevoelvollen dichter, op dezen dag, plechtig herdenken en hem volle recht laten wedervaren.

Te vroeg ontviel hij ons voorzeker, ons alzoo bewijzende, dat wij, op deze aarde, reizigers zijn, die elkander slechts een oogenblik ontmoeten, om welhaast van elkaar te worden gescheiden.

Op Ledegancks voortreffelijke werken hoef ik niet meer uwe aandacht te vestigen, daar er van die voortbrengselen

door ons achtbaar medelid den heer Max Rooses een volledig en diep doorwrocht tafereel, voor uwe oogen heden morgen is opgehangen.

Bepalen wij ons dus tot eene lichte schets van zijne geaardheid.

Ledeganck, wiens zoon en evenbeeld wij het geluk hebben thans onder ons te bezitten, was mensch in den vollen zin des woords; hij was dienstvaardig en verdraagzaam voor zijnen evenmenssh, tot welk land of godsvereering, deze mocht verklaren te behooren; hij begreep, in al hare schoonheid, deze zedeles:

> Vergeeft, vertroost, bemint elkaar;
> De goede God is altijd daar,
> In welke kerk wij nederknielen,
> Waar liefde en broedermin het menschlijk hart bezielen.

Dit preekte hij en volbracht hij; zulk een gedrag wordt beloond aan gene zijde des grafs, in de gewesten daar wij hem zullen wederzien, en waar geene tranen meer vloeien, geene zuchten meer zullen geslaakt worden. Kwam echter de roemrijke afgestorvene voor een oogenblik, onder ons terug, dan zou hij uitroepen:

> O! zoo ik thans aan de aarde ben ontheven,
> Gewenkt door hooger geest naar hooger stand,
> Toch blijft mijn naam nog in uw midden leven,
> Al leef ik reeds in beter vaderland;
> Eens zal de Vlaamsche lier mij nog herdenken;
> Dan klinkt haar toon, bij 't schildren van den rouw,
> Hij, aan wiens terp wij onze tranen schenken,
> Bleef 't vaderland en onze zaak getrouw.

Dr Jan-Kazimier Ledeganck bedankte in den naam zijner familie, de vereerders van zijnen vader. Al de verwanten van Ledeganck, verzekerde hij, zijn Vlamingen van hart en ziel en de Vlaamsche grondbeginselen teenemaal toegedaan. Hij dronk op den bloei der maatschappij *De taal is gansch het volk* op het heil harer leden.

Daarna dronk de heer Vervier aan de vreemdelingen, opgekomen om te bewijzen, hoe zij ook de Vlaamsche belangen behartigden.

De heer Jan Ten Brink van 's-Gravenhage, drukte den grijzen dichter over dien dronk zijnen hartelijken dank uit, doch protesteerde tegen de benaming van vreemdeling, welke, onder anderen, aan hem gegeven werd. Hier, zegde hij, in Vlaanderen, ben ik zoo wel t'huis als ginds in Noord-Nederland; ik reken mij hier onder de mijnen.

De heer Vervier antwoordde dat hij alleen de benaming van vreemdeling geeft aan personen, die niet tot de stad Gent behooren en eene verre reis deden, om met de Vlamingen te komen feest vieren. De heer De Geyter stelde vervolgenseenen dronk in, in naam der Geuzen van Antwerpen. De heer Van Beers dronk aan de maatschappij *De taal is gansch het volk;* de heer Julius Hoste, van Brussel, aan den heer Heremans, die, de eerste in onzen provincialen raad, het Vlaamsche woord deed hooren; - een lid van *De Veldbloem,* te Brussel, aan den bloei van al de Nederlandsche gemeenten; - de heer Heremans, aan den heer Wagener, schepene van onderwijs en schoone kunsten der stad Gent; - de heer Rooses aan de heeren Block en Van Hoorde, inrichters van de prijskampen van declamatie en solozang en de heer Julius Vuylsteke, aan den Nederlandschen toondichter Pieter Benoit, welken hij te recht *onzen* Benoit noemde.

Daarna sprak de heer schepen Wagener eene knappe redevoering uit, waarin hij zijne Vlaamsche geloofsbelijdenis aflegde, en protesteerde tegen de beweringen van sommigen, dat hij het onderwijs in de Gentsche stadsscholen wil verfranschen. Dat is teenemaal valsch. Hij heeft altijd het grondbeginsel verdedigd, dat in Vlaanderen het Vlaamsch de volkstaal blijven moet. De slotrede was des sprekers politieke geloofsbelijdenis en een dronk aan de liberale Vlaamsche beweging.

De heer Ten Brink dronk op de eensgezindheid der Nederlandsche bevolkingen en de heer Heremans op de gezondheid van de Noord-Nederlanders.

Nadat de heer Willem Rogghé zijn spijt had uitgedrukt dat er enkel drie leden van den Gentschen gemeenteraad op het feest aanwezig waren, sprak de heer Julius Sabbe, in den naam van Brugge, ‘de doode maged,’ zooals ze Ledeganck noemde, en verzocht de aanwezigen, hunnen penning te storten ten voordeele van het standbeeld op te richten aan Breydel en De Coninck. Deze oproep wordt bereidwillig beantwoord en de gedane omhaling bracht eene vrij ronde som op.

Het was tien ure, toen het feest ten einde liep en de vergadering uiteenging.

Bij ons blijft de plechtigheid in duurzame herinnering. Het welgelukken van dit vaderlandsche feest, bewijst ons dat de Vlaamsche beweging mannen van overtuiging in hare gelederen telt: de strijders waren in groot getal opgekomen; de tijd is lang voorbij, dat de Vlaamsche kampers alleen stonden; onze zaak beschikt thans over een machtig leger, en zoo al hare verdedigers dezelfde politieke overtuiging niet deelen, zoo allen het niet eens zijn voor wat de middelen aangaat, welke moeten aangewend worden om de verfransching van Vlaanderen te keer te gaan, dit weten wij en dit verheugt ons, dat allen moedig strijden tot bereiking van hetzelfde doel: Vlaanderen *vrij* te maken en *Vlaamsch,* zooals het vroeger vrij en Vlaamsch is geweest.

De opwekkende stem van Ledeganck is aanhoord geworden. Het volk, ontwaakt uit den slaap, dien men den doodslaap noemt, heeft zich bij ons aangesloten, in wien het de verdedigers erkent van zijne taal en van zijn recht.

Vijf-en-twintig jaren zijn heengevloden, sedert 's dichters afsterven; wat weg de Vlaamsche beweging op dien tijd heeft afgelegd, is bijna onmeetbaar. Laat nog zóó eene tijdruimte verloopen zijn, en de strijd dien wij begonnen, dien wij voortzetten, zal doorgestreden zijn; in het hoogere bestuur, in het leger, voor het gerecht, en het onderwijs zal de taal des volks gansch hare plaats herwonnen hebben en Vlaanderen

zal het eindelijk begrepen hebben, wat groote waarheid er ligt in Ledegancks woord:

> Geen rijker kroon
> Dan eigen schoon!

In de f e e s t r e d e , voorgedragen d o o r

DE VREDE,

den heer Max Rooses, evenals in de r e d e v o e r i n g op Sint-Amands heuvel uitgesproken door den heer Pieter Geiregat, namens *De taal is gansch het volk*, werd g e w e z e n o p d e n voortdurenden bijval dien de werken van den dichter Ledeganck ten onzent genieten.

Elk een is van deze waarheid overtuigd; geen schrijver, geen dichter ten minste, is zóó diep bij het volk ingedrongen, als de z a n g e r der *Drie Zustersteden*, welke in alle lezende huisgezinnen gekend en bewonderd wordt.

Niet min dan twee nieuwe uitgaven van zijne *Volledige werken* zijn thans aangekondigd. De eene verschijnt bij den boekhandelaar Hoste, te Gent, aan fr. 1.90, de andere bij den uitgever L. De Cort, te Antwerpen, aan fr. 2.

Aan den om zijn keurig werk, zoo gunstig gekenden drukker, I.S. Van Doosselaere, te Gent, die zoo machtig veel heeft bijgedragen tot het verspreiden der Vlaamsche letterkundige gewrochten en, om zoo te zeggen, de eerste was welke, op eigene kosten, een aantal voortbrengselen onzer jongere schrijvers, in het licht zond, aan

den heer Van Doosselaere, hebben wij de eerste uitgave dier *volledige werken* te danken.

Zij werden bij hem in 1856 gedrukt en uitgegeven; het was eene prachtuitgave, waardig van het vernuft, dat zulke heerlijke werken schiep. Versierd met het portret van den dichter en eene welbewerkte teekening van Victor Lagye, *De Vrede* voorstellende, welke wij hier mededeelen, gesneden door wijlen den vermaarden H. Brown[1], is deze uitgave de eerste bijdrage, het eerste gedenkteeken tot het vereeuwigen van Ledegancks nagedachtenis. Verhopen wij, dat door de dankbaarheid van het Nederlandsche volk weldra een bronzen gedenkteeken te zijner verheerlijking zal worden opgericht in 't Vlaamsche Eecloo, waar hij het levenslicht ontving!

LODEWIJK DE VRIESE.

Kronijk.

Antwerpen. - Met groot genoegen melden wij, dat de bestuurraad der koninklijke academie, in zitting van 28 Juni, den heer Ed. Vermorcken benoemd heeft als leeraar der nieuw in te richten klasse van houtsnede; de heer Vermorcken is geboren te Nieuwkerke, in Oost-Vlaanderen; door zijne kunde en werkzaamheid heeft hij eene welverdiende faam verworven, niet a l l e e n in ons land, maar ook in Frankrijk en in Holland. Hij is geroepen, om groote diensten te bewijzen aan de kunst en aan de kunstnijverheid; ook hopen wij, dat de gelukkige k e u s van den bestuurraad door eene krachtdadige ondersteuning van de uitgevers en door talrijke leerlingen bekroond zal worden. Zie over de houtgravuur *de Vlaamsche School,* 1870, blz. 13 en 37.

- In de roepzaal van den heer Jos Dirickx zullen binnen kort de violen en muziekwerken verkocht worden, achtergelaten door den muziekliefhebber, den heer Wuyts.

Onder andere violen zal er eene in veiling worden gebracht, welke destijds door keizerin Maria-Theresia werd geschonken aan G.G. Kennis, die in 1750 muziekmeester van de Leuvensche St-Pieterskerk was. Volgens wordt gemeld, zou

(1) Zie de *Vlaamsche School* 1870, bladzijde 13.

dit speeltuig gemaakt zijn door den befaamden Steiner en van 1803 tot 1845 toebehoord hebben aan G.J.J. Kennis, de zoon des voornoemden, in leven muziekmeester in de Antwerpsche hoofdkerk.

- De uitgever L. De Cort, Hoveniersstraat n^{r} 30, zal eerlang doen verschijnen eene volksuitgaaf van al de gedichten van K. Ledeganck. Het werk zal in den loop der maand Augustus in 't licht gegeven worden en eenen bundel vormen van ongeveer 200 bladzijden, op zeer schoon papier in octavoformaat en met eene nieuwe letter gedrukt, en den inteekenaren vrachtvrij afgeleverd worden tegen den geringen prijs van twee frank.

- GEDENKTEEKEN VAN H. LEYS. Den 23^{n} Juli heeft de gemeenteraad beslist, het beeld te doen stellen in de square der Louiza-Marialei, nabij het Park. Overeenkomstig het verzoek van den beeldhouwer, Jos. Ducaju, heeft de gemeenteraad, in zitting van 11 Juli, overeenkomstig de verslagvoorstellen der commissie van schoone kunsten, van 23 Mei, toelating verleend, om het beeld van Hendrik Leys in wit marmer, in plaats van brons, uit te voeren, zooals vroeger door hem was opgegeven. Zie 1870 bladzijde 63.

- *Koninklijke academie van schoone kunsten.* Waren tentoongesteld van Zondag 23 tot 30 Juni, alle dagen van tien ure des morgens tot vier ure des avonds, de volgende stukken, afgezonden door de laureaten van de groote wedstrijden, gezegd prijskampen van Rome:

1. Paleis voor nationale tentoonstellingen der beeldende kunsten, en gebouw bestemd voor openbare plechtigheden en volksmuziekfeesten. Bouwingen ontworpen op den huidigen grond van het hertogelijk paleis en der stallingen van het paleis, te Brussel; vijf teekeningen; 2^{e} oorspronkelijke afzending van den heer J.J. Naert, laureaat van den grooten prijskamp van bouwkunst in 1866.

2. *Tarpeïa versmachtende onder de schilden der Sabijnen*, schilderij, 2^{e} oorspronkelijke afzending van den heer Ern. Van den Kerckhove, lanreaat van den grooten prijskamp in schilderkunst van 1867.

3. *De engel de geboorte des Zaligmakers aan de herders aankondigende,* kopij naar de schilderij van Le Bassan, in de academie van St-Lucas, te Rome. Door het staatsbestuur aan gemelden heer Ernest Van den Kerckhove besteld.

4. *Philopemen en zijn waard.* Halfverheven beeldwerk. Eerste oorspronkelijke afzending van den heer G. Marchant, laureaat van den grooten prijskamp in beeldhouwkunst van 1869.

- Den 25^{n} Juli heeft de gemeenteraad goedkeuring verleend op de wijzigingen, te brengen aan de verordening van het hooger handelsgesticht, ingevolge den maatregel, waarbij in dit gesticht een Vlaamschen cursus wordt tot stand gebracht, dien alle Belgische leerlingen (zoo Walen als Vlamingen), gehouden zijn te volgen, om het uitgangsdiploma te kunnen bekomen. De nieuwe leergang zal met October aanstaande in voege komen. Door de oprichting van den nieuwen leerstoel, zal het studieprogramma van het gesticht eene wezenlijke en lang gewenschte verbetering ondergaan. De eer van deze nuttige hervorming komt toe aan het Antwerpsch gemeentebestuur in de eerste plaats. Ook de meerderheid van het besturend bureel der handelschool heeft er zich gunstig aan verklaard, evenals de minister van binnenlansche zaken, de heer Delcour.

Brussel. - De besturende commissie der aanstaande driejarige tentoonstelling is op 19 Juli overgegaan tot het samenstellen van de plaatsings-jury, tellende elf leden; 250 stemmers namen deel aan de benoeming. Werden gekozen: de heeren E. Slingeneyer met 169 stemmen, J.J.F. Stallaert 175, P.J. Clays 180, J. Quinaux 164, E. Melot 169, W. Franck 180, H. Beyaert 158. Jos. Delin, F. Lamorinière en J. De Braekeleer zijn voor Antwerpen en A. Sunaert voor Gent benoemd.

- Voor het museum zijn onlangs eenige zeer belangrijke aankoopen gedaan. Op 5 schilderijen waarmede het is verrijkt, zijn er drie bestemd voor de galerij gezegd der gothieken. De voornaamste is een deurstuk, verkocht onder den naam van Memlinc. Er zijn omstandigheden die doen twijfelen of deze schilderij van Memlinc is, maar het is stellig dat degene die de schilderij vervaardigd heeft, een meester was. Het onderwerp van het hoofdpaneel, is een Calvarienberg. Men heeft er 23,000 fr. voor betaald in eene openbare verkooping te Londen. Verders portretten van Philips-den-Schoone en Johanna de Zinnelooze, die men insgelijks aan Memlinc toeschrijft. Zij zijn belangrijk, zoowel onder het opzicht van de geschiedenis als onder dat der kunst. De echtheid der beide afbeeldingen schijnt onbetwistbaar. Zij komen voort, zegt men, uit de kerk van Zierk, in Zeeland, die afgebrand is. Zij vormden de twee luiken van een deurstuk, want men ziet nog het spoor der sloten, die ze hechtten aan het hoofdpaneel. Het museum heeft ze aangekocht voor 800 fr. De vorige eigenaar heeft ze 5000 fr. betaald. De schilderijen waarvan wij spreken komen voort uit de verzameling, te Brussel bijeengebracht door den heer Middleton, oud eigenaar van het *Hôtel de l'Europe*, die verleden jaar overleden is. De heer Middleton was een zonderling verzamelaar. Hij nam de schilderijen die hij kocht zelfs niet in zijn huis. Een kunstenaar, die zijne aankoopen deed, bewaarde ze in eene soort van magazijn, waar zij de eene tegen de andere stonden.

Gent. - De ontmanteling van het fort, opgericht in 1822 en voltooid in 1830, onder de leiding van majoor Gey, wordt met vlijt voortgezet. Dit werk, dat slechts veertig jaren bestond, heeft acht millioen Nederlandsche gulden gekost.

Het fort, van hetwelk Karel V de eerste steen legde op 15 Mei 1540, om zijne stadgenooten ‘in bedwang te houden,’ kostte niet min dan 114,554 pond grooten 5 schellingen en 5 deniers. Het bleef gedurende 250 jaar tot zijne bestemming dienen. De Oostenrijkers sloten er zich in op ten jare 1789, tijdens de Brabantsche omwenteling en verlieten 't weinig tijds nadien, en men liet het in puin vallen. In 1815, omringden de Engelschen het met batterijen, en stelden het in staat van verdediging. Zeven jaren later liet koning Willem I op Sint-Blondinusberg het nu geslecht wordende kasteel bouwen. In

1830 deed de regeering een der bolwerken van 't Spanjaardskasteel neerleggen, ten einde bezigheid te verschaffen aan de arme werklieden. Later werd tot zelfs het laatste spoor van keizer Karels stichting weggeveegd, en eene nieuwe wijk verrees in de plaats, hetgeen ook schijnt te zullen gebeuren met het tweede fort.

- Het *Vlaamsch gezelschap,* van Sint-Amandsstraat en de fanfarenkring *de Onbekenden,* hebben besloten een festival van Vlaamschen koorzang en fanfaren uit te schrijven tegen 18 Augustus.

St.-Nicolaas. - De heer A. Siret, uitgever van het *Journal des Beaux-Arts,* looft drie prijzen uit voor het maken van sterkwaterplaten, die niet meer dan 260 millimeters in opstand en 190 in de breedte mogen hebben. De eerste prijs beloopt 400 fr., de tweede 200 fr., de derde 100 fr. Als onderwerpen heeft men de keuze tusschen de geschiedenis, het genre, het landschap, binnengezichten, zeestukken en dieren. De koperplaten, vergezeld van twee afdrukken (een op Chineesch papier) moeten voor 31 Augustus vrachtvrij ingezonden zijn aan het adres van het blad, Casinostraat, te St-Nicolaas. De inzenders moeten hunnen naam en hunne woonplaats opgeven in een verzegeld briefje; op de binnenzijde het onderwerp van de plaat te melden. De bekroonde platen worden het eigendom van den heer Siret, door wiens zorgen zij zullen gedrukt worden. De bekroonden bekomen 25 afdrukken. Niet bekroonde platen worden teruggegeven. De kunstrechters zullen zijn drie leden der Academie van België.

Buitenland.

's-Gravenhage. - H. Waelput is benoemd als orkestmeester van den Franschen schouwburg.

Amsterdam. - Bij de veiling van schilderijen, den 25^{n} Juni, in de Brakke Grond, te Amsterdam, gehouden, zijn onder andere de volgende prijzen besteed: B.C. Koekkoek, *een landschap in Duitschland,* gl. 6900; dezelfde, *landschap,* gl. 422; A. Calame, *een Zwitsersch landschap,* gl. 1250; H. Leys, *inval in Gent,* gl. 910; Eug. Verboeckhoven, *weide met vee,* gl. 580; F. Willems, *binnenvertrek,* gl. 410; C. Bieste, *landschap,* gl. 355; H. Koekkoek, *stil water,* gl. 320; dezelfde, *schipbreuk*, gl. 160; J.H. Koekkoek, *zeegezicht,* gl. 245; F. Hengsbach, *Zwitsersch landschap,* gl. 640; J.H. van Grootveld, *kaarslicht,* gl. 255; A. Hulk, *woelend water,* gl. 108; F. Haseleer, *jong meisje,* gl. 101; H.J. Burgers, *de herstellende zieke,* gl. 500; dezelfde, *jong meisje in een bosch,* gl. 200; Eug. de Block, *boerenbinnenvertrek,* gl. 205.

Luxemburg. - Ter eere van wijlen prinses Hendrik der Nederlanden gaat een gedenkteeken opgericht worden, voor hetwelk reeds 40,000 fr. ingezameld is.

Parijs, - De Fransche academie heeft den prijs van 1500 fr., ingesteld door wijlen den heer Halphen, voor het beste geschied- of letterkundig werk, toegewezen aan den heer L. De Backer, voor zijne *Études néerlandaises,* uitgegeven door den heer C. Vyt, te Gent.

- Door het Fransch genootschap tot het bestrijden van het misbruik van sterke dranken, is een prijs uitgeloofd van 100 fr. voor den schrijver van een werk, in den vorm eener novelle, van een zedelijk verhaal, van spreuken of van met platen opgeluisterde mededeelingen, geschikt om aan personen van allerlei ouderdom en geslacht in handen te worden gegeven en waarin de gevaren der dronkenschap op

de meest aanschouwelijke en aangrijpende wijze worden voorgesteld. De stukken in te zenden uiterlijk op 31 Maart 1873, aan den algemeenen secretaris des genootschaps, Jacobstraat, n^{r} 52, te Parijs.

- De gemeenteraad heeft eenen wedstrijd uitgeschreven voor de herbouwing van het stadhuis, afgebrand tijdens het schrikbewind der dusgenaamde commune. De wedstrijd zal gesloten zijn op 31 Januari 1873. Elk in te zenden ontwerp zal moeten bestaan uit een algemeen plan van het onderwerk en van elke verdieping, de opstand van elken gevel, doorsneden in de lengte en in de schuinte, met den opstand van al de gevels der binnenkoeren en een nauwkeurig bestudeerd beschrijvend en ramend bestek. De ingezondene ontwerpen zullen gedurende twintig dagen tentoongesteld worden. De maker van het bekroonde ontwerp zal gelast worden met de uitvoering. De vijf nabeste ontwerpen zullen prijzen bekomen van 15,000, 12,000, 10,000, 8000 en 5000 fr. Het bestuur zal, naar verkiezen, aan deze ontwerpen deelen mogen ontleenen. De jury, voorgezeten door den prefect der Seine, zal bestaan uit 10 leden, gekozen door den gemeenteraad, 10 leden gekozen door den prefect in het bestuur of in de commissie der schoone kunsten en geschiedwerken van de prefectuur der Seine en 10 gekozen door de mededingers, den 1^{n} Februari 1873.

Boulogne-ann-zee. - Wij hebben tot heden nog vergeten te melden, dat in de tentoonstelling der *Société des amis des Arts,* twee Belgische schilders onderscheidingen hebben bekomen, namelijk de heeren Wautermaertens, van Kortrijk, in het vak van dierenschildering, en Vervloet, van Mechelen, met gebouw- en doorzichtkundige tafereelen.

Londen. - Den 19^{n} Juli werden in de zalen van Sotheby en comp. Wellingtonstreet, onder andere de volgende muzikale werken verkocht: 9 samenstellingen van Mozart voor piano en viool, dragende datum en handteeken; eene sonate werd 29 pond sterl. betaald, een stuk van twee bladzijden 8 pond enz.; een concerto voor piano in si bemol, 54 bladzijden, van Beethoven, 16 pond sterl.; 3 liederen van denzelfden meester, woorden van Goethe, 16 bladz., gedagteekend van 1810 en de laatste bladzijde onvolledig, 12 pond en 10 shell.; een groot aria van Haendel, op Italiaansche woorden, 35 pond; eene bruiloftsmis van Bach, 20 foliobladzijden, 24 pond sterl. enz.

- Met zekerheid kan thans gemeld worden, dat d^{r} Livingstone nog in leven is. Een Amerikaansch dagbladschrijver, de heer Stanley, door den uitgever van de *New-York Herald* ter opsporing van den beroemden reiziger naar Afrika gezonden, heeft hem nabij Unyanyembo, 30 dagen gaans van Zanzibar, aangetroffen, in een zeer berooiden en ziekelijken toestand. Dr Livingstone bekloeg zich, dat de hem uit Zan-

zibar toegezondene benoodigdheden aan slaven werden toevertrouwd, die ze onderweg verduisterden, zoodat hij er schier niets van in handen kreeg. Gedurende jaren was hij zonder berichten uit Europa geweest - behalve dat hem een paar nummers van de *Saturday Review* en *Punch* van 1868 waren in handen gekomen. 't Gewichtig nieuws dat Stanley hem kon vertellen, had, door zijne belangstelling in de hoogste mate gaande te maken, dadelijk een heilzamen invloed gehad op zijne gezondheid. De reiziger verklaarde, dat, zoo zijne mededeelingen zullen mogen leiden tot onderdrukking van den slavenhandel aan de oostkust van Afrika, zulks hem meer voldoening zal schenken, dan de ontdekking van al de bronnen van den Nijl. Livingstone heeft aan Stanley brieven medegegeven voor het Engelsche staatsbestuur. In eenen brief aan den minister lord Clarendon, deelt de beroemde reiziger mede, dat de Nijl zijnen oorsprong heeft in een uitgestrekt bergland, tusschen de 10 en 12 graden Zuiderbreedte en 4 of 5000 voet boven de zee gelegen, met bergtoppen van 6 tot 7000 voet hoogte. De bronnen, die in deze streek opwellen over eene lengte van meer dan 700 Engelsche mijlen van Oost naar West, zijn zoo talrijk, dat het een menschenleven zou kosten om ze te tellen. Livingstone heeft zijn inzicht te kennen gegeven, om Afrika niet eerder te verlaten, dan na het stroomgebied te hebben nagegaan, welk hem bij de zoolang gezochte Nijlbronnen moet brengen. (Zie over deze aangelegenheid blz. 80 van dezen jaargang.)

Metz. - Bij het herstellen van den vloer in de hoofdkerk, heeft men een fraai altaar in gothischen stijl gevonden. Het dagteekent uit de 15^{e} eeuw en prijkt met de beelden der twaalf apostelen. Het zal in het stadsmuseum van oudheden geplaatst worden.

Sterfgevallen.

J.H. VAN DALE, hoofdonderwijzer en archivaris te Sluis, een van Nederlands uitstekendste taalbeoefenaren, is aldaar dezer dagen overleden. Buiten ettelijke zeer gewaardeerde leerboeken leverde de heer Van Dale eene gansche reeks belangrijke taal- en geschiedkundige bijdragen in verschillende tijdschriften. Hij bezorgde thans de uitgaaf van een *Nieuw woordenboek der Nederlandsche taal*, waaraan hij verscheidene jaren met de hem eigene stalen vlijt gearbeid had. 's Mans afsterven is voor de letterkunde een zeer groot verlies.

JULIUS SNORR, van Carolsfeld, een der uitmuntende historieschilders van Duitschland, eene beroemdheid der Munchener school, is te Dresden overleden in den ouderdom van 78 jaren. De muurschilderingen, die hij heeft uitgevoerd in het koninklijk paleis van Munchen, en welke de gewichtigste episoden der geschiedenis van Duitschland verbeelden, worden als meesterstukken geroemd. In 1846 werd hij benoemd als bestuurder van het museum van Dresden.

HENRY TRAPPES, de graveerder met sterk water, die de prachtuitgaaf van *Gil-Blas* opluisterde, heeft zich, volgens een bericht uit Parijs van 30 Juli, dood geschoten, ten gevolge van huiselijk wee. Hij was 37 jaar oud.

FRIEDRICH GERSTäCKER, de verdienstelijke Duitsche romanschrijver en reisbeschrijver, is onlangs te Brunswijk overleden. De algemeene Nederlandsche

Encyclopedie behelst over hem de volgende levensbijzonderheden: Hij vergezelde als kind zijn vader, den beroemden tenorist Sam. Friedr. Gerstäcker, op zijne kunstreizen, leerde na diens dood te Döben, bij Drimma, de landhuishoudkunde en begaf zich in 1837 naar Amerika, waar hij de meeste staten der Unie doorreisde, een tijd lang als jager in de urwouden van het westen een avontuurlijk leven leidde, en in 1842 aan het hoofd stond van een hotel te Point-Coupee, in Louisiana. In 1843 keerde hij naar Duitschland terug. Zijne mededeelingen uit Amerika in tijdschriften vonden eene goede ontvangst, waarna hij zijne belangrijke *Streif und Jagdzügen durch die Vereinigten Staaten Nordam.* (2 deelen 1844) uitgaf, gevolgd door die *Regulatoren in Arkansas* (3 deelen 1846), *Die Flusspiraten des Mississippi* (3 deelen 1848), *Mississippibilder* (3 deelen 1847) en *Amerik. Wald- u. Strombilder* (2 deelen 1849). Tot zijne meer populaire schriften behooren: *Reisen um die Welt* (6 deelen 1847-48) en *Der deutschen Auswanderer Fahrten u. Schiksale* (1847). Van 1849-52 ondernam hij, door het rijksministerie ondersteund, eene groote reis over Rio-Janeiro, Buenos-Ayres en Valparaiso naar Californië, de Sandwich- en Gelzelschaps-eilanden, Sidney, het zuid-oosten van Australië en Java, vestigde zich na zijne terugkomst te Leipzig, ondernam in 1860 eene derde reis over de landengte van Panama, door Ecuador en Peru en verder van Chilie, Kaap-Hoorn om, naar Montevideo en over land door Urugay naar Brazilië en keerde, in 1861, van Rio over Frankrijk naar Duitschland terug. In 1862 vergezelde hij hertog Ernst van Gotha op diens reis naar Egypte en Abyssinië, en vestigde daarna zijn verblijf te Gotha. Sedert zijne tweede reis gaf Gerstäcker nog eene menigte geschriften uit, zooals *Reisen* (5 deelen 1853-55), *Achtzehn Monate in Südamerika* (3 deelen 1862) en een tal romans, die het leven en de zeden der menschen in de door hem doorreisde landen levendig afschetsen, zooals in Australië: *Die beiden Sträflinge* (3 deelen 1856) en *Im Busch* (3 deelen 1864); op de eilanden van den Grooten-Oceaan: *Tahiti* (4 deelen 1854); op Java: *Unter dem Aequator* (3 deelen 1861); in Ecuador: *General Franco* (3 deelen 1865); in Californië: *Gold!* (3 deelen 1858) enz. Zijn roman: *Das alte Haus* (1857) is een der weinigen, waarvan het verhaal tot den vaderlandschen bodem behoort. Vele kleine verhalen vereenigde hij onder verschillende titels, zooals: *Aus zwei Welten* (2 deelen 1859), *Hell und Dunkel* (2 deelen 1859) en andere. Voor vrienden van de jacht schreef hij onder andere *Waidmanns Heil!* (1857) en *Eine Gemsjagd in Tirol* (1857). Als volksboek verdient *Nach Amerika* (6 deelen 1855) en als geschrift voor de jeugd vooral *Die Welt im kleinen für die kleine Welt* (2de uitgaaf, 7 deelen 1866) vermelding. Vele zijner schriften zijn in het Engelsch en Nederduitsch, sommigen ook in het Fransch overgezet.

Antwerpsche provincieraad. Zittijd van 1872.

De handelingen van den raad der provincie Antwerpen, in 1872, verdienen in ruime mate de belangstelling der voorstanders van de Vlaamsche zaak en der vrienden van de kunst. De beraadslagingen werden voor een zeer groot gedeelte in de moedertaal gevoerd en zij hebben er aan duidelijkheid en bondigheid bij gewonnen; tevens hebben wij met genoegen waargenomen, dat al de sprekers, zonder onderscheid, die zich voor hunne redevoeringen van het Vlaamsch bedienden, zich niet alleen met gemak en zwier en rijkdom van woorden uitdrukten; maar dat zij ook eene nagenoeg zuivere taal spraken. Zoo hoorden wij in den provincieraad meer dan een redenaar, bij wien menige onzer tooneelisten, wat de sierlijkheid der uitspraak betreft, les zouden mogen nemen. De sprekers bewezen, dat zij meesterschap oefenden over de taal, dat zij, er volkomen grondig in ervaren, doordrongen waren van haren aard en vertrouwd met hare eigenschappen, in eenen graad, die niet alleen van oefening, maar ook van studie getuigt.

Verwonderd hebben deze feiten ons niet. Aan den uitslag, heden waargenomen, hebben wij ons altoos verwacht, omdat wij wisten, dat de redenaars, die Vlaamsch zouden spreken, natuurlijk zouden zijn. Hoe dikwijls, als wij door Vlamingen in wettige of andere vergaderingen omzichtig en nauwlettend en dus stijf en gewrongen, in de Fransche taal bemerkingen hoorden maken of redevoeringen uitspreken; hoe dikwijls hebben wij bij die gelegenheid niet uitgeroepen:

> Verlos ons van de *Franschmans,* Heer!
> Geef ons natuur en waarheid weer.

Ons gebed is verhoord geworden, voor een groot gedeelte ten minste, in wat den Antwerpschen provincieraad betreft. Wij hebben natuur en waarheid in zijne beraadslagingen teruggevonden en kunnen waarnemen, hoe meerdere middelmatige sprekers in de Fransche taal, ware redenaars zijn, als zij zich van 't Vlaamsch, hunne moederspraak, bedienen.

Zoo heeft het goede zaad, welk voor weinige jaren door eenige enkele raadsleden werd uitgestrooid, heilzaam gekiemd en rijpe halmen doen opschieten. Den zaaiers zij eer en eere ook aan hen, die hunne voetstappen drukken. Volgehouden en 't zal wel gaan.

De heer gouverneur heeft nog niet in het Vlaamsch aan de beraadslagingen deel genomen, doch wij verwachten dat Z. Ed. zulks in 't vervolg wel doen zal. De heer ridder Pycke van Ideghem spreekt zuiver Vlaamsch, en hij drukt zich in die taal met zooveel gemak als woordenrijkheid uit.

Den 11^{n} Juli werd door den provincieraad een voor de Vlaamsche zaak gewichtige maatregel genomen, die, reeds sedert 1866, door den Antwerpschen gemeenteraad voor de stadszaken genomen is en sedert dien onafgebroken toegepast wordt met den besten uitslag. De provincieraad heeft namelijk met 40 tegen 3 stemmen en 4 onthoudingen goedkeuring verleend, op een door den raadsheer Frans Van Boghout ontwikkeld voorstel, volgens welk er voortaan gebruik zal gemaakt worden van de Vlaamsche taal, in al de handelingen en stukken, voor welke de raad zich slechts van eene taal zou bedienen. Dien ten gevolge, zullen de ambtelijke proces-verbalen,

welke tot hiertoe in 't Fransch opgesteld waren, te rekenen van 1873 in het Vlaamsch zijn.

Jegens de kunst heeft de provincieraad zich hoogst milddadig getoond. Onze lezers zullen zich herinneren, dat wij in 1871, bladz. 111, mededeelden, dat het Antwerpsch gemeentebestuur jaarlijks 10,000 fr. beschikbaar had gesteld voor het aankoopen van schilderijen voor het museum van oude en hedendaagsche meesters. Eene som van hetzelfde bedrag werd verleend door het staatsbestuur en ook het museum zal jaarlijks 10,000 fr. bij te brengen hebben. De provincieraad heeft dit goede werk willen aanmoedigen en een hulpgeld van 10,000 fr. toegestaan. Aangezien de middelen der provincie beperkt zijn, heeft de raad zich slechts kunnen verbinden voor één jaar; maar het is evenwel verstaan gebleven, dat, zooveel mogelijk alle jaren, eene zekere som, door den provincieraad, ten behoeve van de uitbreiding van het Antwerpsch museum zal worden gegeven.

Den 17^{n} Juli vereenigden de heeren raadsleden zich aan een feestmaal, ter eere van den heer gouverneur gegeven. Wij drukken hiervoren de fraaie dischkaart, een keurig werk van den heer Jan Verhoeven. Zooals men ziet, is de tekst dezer kaart in het Vlaamsch gesteld.

Eischt nooit van de menschen, dat zij iets anders wezen, dan hetgeen zij waarlijk zijn: eischt altijd van u zelve te zijn hetgeen gij wezen moet.

Geschillen van Lier met Antwerpen en Brussel.[1]

De geschillen van Lier met Antwerpen en Brussel behooren tot eene reeks feiten, die eenen volledigen ommekeer aanduiden in den inwendigen toestand van Brabant.

Tijdens de XIIIe en XIVe eeuwen heerschte steeds de beste verstandhouding tusschen de Brabantsche steden. Was het vaderland in gevaar of de vrijheid bedreigd, dan vereenigden zich allen in een plechtig verbond, en de eendracht van groot en klein beschermde aller rechten.

Die toestand onderging in de XVe eeuw eene grondige verandering.

De vier hoofdsteden, Brussel, Antwerpen, Leuven en 's-Hertogenbosch, de twee eerste vooral, hadden eene ontzaglijke ontwikkeling genomen. Steunend op hare rijke en machtige burgerij, zagen zij met minachting op de kleine of smalle steden neder, en schepten er behagen in aan deze laatste hunne overmacht te doen voelen.

De twisten van stad tot stad ontstonden, de smalle steden zochten bescherming bij den souverein, en de Burgondische hertogen maakten van die verdeeldheden gebruik, om hunne macht te vergrooten en de vrijheden in te korten, wat onmogelijk ware geweest, hadde men de oude eendracht behouden en de oude verbonden gehandhaafd.

(1) Ontleend aan de door ons op bladz. 71 aangekondigde *Geschiedenis der stad Lier*, door Anton Bergmann.

Die strijd der smalle steden tegen de aanmatigingen der hoofdsteden bevat eene belangrijke bladzijde voor de geschiedenis van Brabant.

Lier was, benevens Thienen, de volkrijkste der Brabantsche smalle steden; ook hield het den strijd zeer lang vol.

Eerst had het te kampen met het naburige Antwerpen, dat zijn gezag steeds zocht uit te breiden. In het jaar 1400 ontstond er een eerste geschil, weshalve te Antwerpen, op St-Catharinadag, werd afgekondigd, dat niemand eenen Lierenaar mocht herbergen, hanteeren of voedsel geven. Die geweldige maatregel bleef echter niet lang behouden; het geschil was reeds in 1402 bijgelegd, daar de Lierenaars in dit jaar hunne lakenhalle te Antwerpen openden.

Kort daarop volgden moeilijkheden over het rechtsgebied.

Op 11 September 1419, had het Liersch magistraat zich verbonden, niemand ter dood te brengen, dan op advies van den schout van Antwerpen, blijvende de schepenen van Lier rechters in zaken van minder belang.(1)

Die bereidwilligheid gaf tot andere eischen aanleiding, en welhaast lag men weder met Antwerpen overhoop, nopens het uitleveren van verdachten aan Leuven.

De Liersche schepenen hadden een geding, hangende tusschen *Michaël Van der Haegen* en *Joannes Wagemans,* eenen Leuvenaar, verzonden naar de schepenbank van Leuven. Antwerpen kwam tegen die beslissing op, bewerende, dat men zijne rechten krenkte, door eene zaak buiten het markgraafschap te verzenden. Vandaar een rechtsgeding, dat de Liersche schepenen verloren. Zij werden veroordeeld tot het betalen van 22 gouden Rijders en het stellen van een venster in de nieuwe Minderbroederskerk te Antwerpen (1451).

Het volgende jaar, wendde Lier eene poging aan, om zijne vrijheid te herwinnen; doch eene nieuwe veroordeeling tot eene boete van 12 andere Rijders en het stellen van een tweede raam bij de Minderbroeders, ontnam voor althans den lust tot verderen wederstand.

In 1469 brachten de Antwerpenaars het nog verder. Een beestenkoopman, *Jan Ameloo,* werd ter markt van Lier bestolen door *Cornelis van Pantgate.* De dader, aangehouden, bekende het feit, maar beriep zich op zijne hoedanigheid van poorter van Antwerpen.

Dit was voldoende om de Antwerpenaars tot geweldenarijen aan te sporen. De onderschout, met volk naar Lier gezonden, haalde met geweld den dief uit de gevangenis en voerde hem naar Antwerpen. Daar werd hij vrijgesproken. Doch Karel-de-Stoute deed zijn gezag gelden, en verzond den dief met zijne rechters en den Antwerpschen schout, naar het parlement van Mechelen, dat in December 1474 een vonnis gaf, waarbij de vraag in schadevergoeding van *Jan Ameloo* wel van de hand werd gewezen, doch de Antwerpsche schepenen in een deel der kosten werden verwezen(2).

Met Brussel bepaalde het zich niet bij rechtsgedingen: tweemaal dreigde een ware oorlog tusschen Lier en Brussel uit te barsten, en verwachtte men zich aan een beleg der Brusselaars.

Vooreerst in 1405. Eenige Brusselaars hadden, door hun onzedelijk gedrag, te Lier eenen volksoploop verwekt. Onze schepenen vertrokken naar Brussel, om voldoening

(1) PAPEBROCHIUS, D.I. bl. 228 en v. - TORFS, *Nieuwe Geschiedenis van Antwerpen,* bl. 102 en v.

(2) *Nieuwe geschiedenis van Antwerpen,* door TORFS, deel I, bladz. 108.

te vragen; doch, verre van gehoor te vinden, werden zij met verwijtingen en bedreigingen onthaald, zoodanig dat zij bevreesd de stad verlieten, en naar Lier vluchtten, er de tijding medebrengende, dat men eenen aanval der Brusselaars te duchten had.

Aanstonds kwam *Jan van Immerseele* naar Lier, bood aan het magistraat zijne hulp, belovende met de burgers te strijden en te sterven. Toebereidsels werden gemaakt voor eenen dapperen tegenstand, 5300 stukken geschutijzers aangekocht, het noodig buskruit door meester *Geert,* den donderbusmaker, geleverd, 24000 stukken door hem en *Hannekijn* den boogmaker, geijzerd, en 12000 bogen door *Hendrik Lessche*(1). De Brusselaars maakten zich van hunnen kant strijdvaardig; doch men gelukte er in, de twee steden te verzoenen, en den vrede te herstellen.

De tweede maal, in 1427, nam de zaak een nog erger aanzien, en geheel het hertogdom geraakte, door het geschil der Brusselaars en Lierenaars, in onrust. Ziehier te welker oorzake.

Bij het vernieuwen der Liersche wet, op St-Jansmisse van het jaar 1427, werd zekere *Pieter van Aken,* gezegd *van Paesschen,* poorter van Brussel, als schepen aangesteld. Reeds vroeger maakte Van Paesschen deel van het Liersch magistraat, namelijk in 1418, 1420 en 1423. Had hij, in 1427, aan zijne ambtgenooten mishaagd, of de burgerij misnoegd; althans bij zijne nieuwe aanstelling wierp men tegen hem op, dat hij een Brusselaar en geen poorter van Lier was, en dus onbekwaam om te Lier schepen te zijn. Steunend op hunne privilegiën, weigerden de Lierenaars den vreemdeling verder als lid van het magistraat te ontvangen, en verkregen, op 9 Juni 1428, eene verklaring van den hertog, dat niemand schepen mocht worden, zonder de *poorterij* te bezitten.

Die akte, alhoewel door de voorname edelen onderteekend, werd door de Staten niet erkend. Zij behielden Van Paesschen in zijne bediening, en zonden den graaf van Coversan, den kanselier, de heeren van Rotselaer en Witthem en de secretarissen der drie hoofdsteden naar Lier, om den vreemdeling als schepen aan te stellen. De Liersche burgers, op de markt vereenigd, weigerden de afgevaardigden te ontvangen, overlaadden hen met verwijtingen en bedreigingen, en het oproer ging zoo verre. dat de drie secretarissen en Van Paesschen door de vlucht hun leven moesten redden.

Aanstonds namen de hoofdsteden maatregelen, om dien hoon, hun door eene smalle stad aangedaan, te wreken.

(1) VAN LOM, HENNE en WAUTERS, *Histoire de Bruxelles,* t. I, p. 162.

Op 20 Juni 1428, sloten Brussel, Antwerpen en Leuven een verbond tegen Lier, bevalen al de Lierenaars op hun grondgebied aan te houden, eischten van den hertog de uitbreiding van dien maatregel tot geheel Brabant, zoolang de wederspannige stad geene voldoening gaf en geene genade vroeg.

Op 22 Juni veroordeelden zij de hardnekkigste tegenstrevers van Van Paesschen, *Willem Dries* en *Bouden van Buten*, de twee schepenen na Van Paesschen, tot eene bedevaart naar Nicosië in Cyprus, en den eersten, die het hoofd des tegenstands was, daarenboven tot eenige jaren ballingschap, terwijl de vier andere schepenen, *Hendrik van der Straten, Jan van Scoenbroeck, Hendrik van Brechte* en *Hendrik van Cuyc,* die geweigerd hadden met Van Paesschen te dienen, van alle openbare ambten vervallen werden verklaard.

Wat kon Lier tegen de drie hoofdsteden doen? De hertog was onmachtig om het te beschermen, en de hoofdsteden dreigden hem allen dienst te weigeren, indien hij Lier dorst ondersteunen.

Van iedereen verlaten, moesten de Lierenaars toegeven, en deden hunne akte van soumissie, op 7 Januari 1428.

De beslissing der hoofdsteden volgde spoedig. Op 2 Februari eischten zij, dat Lier, de kiesbaarheid van de poorters der hoofdsteden erkennen, en alle privilegiën, waar dit recht in betwijfeld werd, afgeven zou. Tien of twintig van de aanvoerders des opstands moesten gestraft worden, en de stad 600 voet geschilderde ramen leveren: 200 voor een venster in St-Pieters te Leuven, 200, aan S^{ter}-Goele te Brussel, en 200, aan O-L.-Vrouwekerk te Antwerpen. Pieter Van Paesschen moest zijn ambt zonder eenig letsel kunnen uitoefenen, en op 11 April verklaarde Lier, dat Brussel in het bezit zoude blijven van al zijne voorrechten, zoolang het contraire niet gebleken was[(1)]. Pieter Van Paesschen bleef schepen en werd later, namelijk in 1431, nog hernoemd, terwijl zijne tegenstrevers van het schependom verwijderd bleven.

ANTON BERGMANN.

Waarom onrustige menschen niet vet worden.

Eene hoofdoorzaak van onze innerlijke vertering ligt in den bestendigen omloop van het bloed. Iemand die 100 polsslagen in eene minuut heeft, moet dus spoediger verteren, dan een ander die er slechts 50 heeft. Gevolgelijk, zegt Hufeland, hebben die menschen, wier pols steeds in drift is, bij welke iedere kleine gemoedsaandoening, ieder druppel wijn terstond de beweging van het hart vermeerdert, geene gegronde aanspraak op een lang leven; want hun geheele levensduur is eene bestendige koorts, en de verlenging des levens wordt hier, op eene dubbele wijze, tegengewerkt, deels door de daarmede gepaard gaande spoedigere vertering, deels dewijl de voeding der sappen door niets zoozeer verhinderd wordt, als door een voortdurenden snellen omloop des bloeds. Om de voedseldeeltjes zich te doen vereenigen met onze natuur, wordt er volstrekt zekere rust vereischt en 't is dus uit gebrek daaraan, dat onrustige menschen nooit vet worden.

Koninklijke maatschappij ter aanmoediging van schoone kunsten, te Antwerpen.

(1) *Histoire de Bruxelles,* deel I, bl. 230.

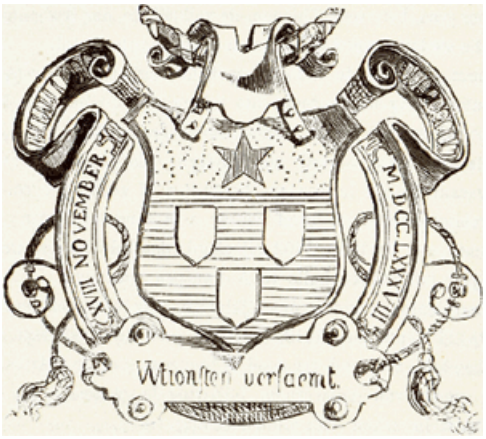

Programma van de prijskampen des jaars 1873.

Ter gelegenheid der nationale tentoonstelling van het jaar 1873, wordt er door de maatschappij uitgeschreven:

I.	Een prijskamp van beeldhouwkunde.
II.	Een prijskamp van klassieke bouwkunde.
III.	Een prijskamp van spitsbogige bouwkunde.
IV.	Een prijskamp van beeldhouwkundige versiering.

Onderwerpen der prijskampen.

I. Beeldhouwkunde - Tuinbouw. Half verheven beeldwerk. - Het paneel zal ten minste 1 meter 20 centimeters tot 1 meter 35 centimeters breed, en 70 tot 80 centimeters hoog zijn. De prijs is een eermetaal en eene belooning van zes honderd franken.

II. Klassieke bouwkunde. - Gasthof voor zeelieden, op den boord van eenen stroom te bouwen. - Deze bouw, voor 200 personen bestemd, zal bevatten: kamers (200) hebbende elk eene oppervlakte van 10 meters, eetzalen voor de zeelieden, een dezer van 1ste klasse voor 25 personen, eene tapperij (cantine), keukens en aanhoorigheden, een museum van werktuigen tot het zeewezen behoorende, kaarten enz., eene boekenzaal met leeszaal en zaal voor onderhandelingen, eene vergaderzaal, baden en waschplaatsen, woningen voor den bestierder, den cantinehouder, de bedienden en voor den portier, bureelen, spaarkas, bewaarplaats voor de goederen der zeelieden welke op reis zijn, openplaatsen, voorzalen, groote trappen. De medekampers zullen ten minste vijf teekeningen leveren: *A.* Plan gelijkvloers; *B.* Plan van het eerste verdiep; *C.* den bijzondersten voorgevel; *D.* eenen zijgevel; *E.* de doorsnede op de diepte van den bouw. - De planteekeningen op eene schaal van 5 millimeters per meter, de voor- en zijgevel, en de doorsnede op eene schaal van 1 centimeter per meter. Eene legende of korte beschrijving moet het werk vergezellen. De prijs is een eermetaal en eene belooning van zes honderd franken.

III. Spitsbogige bouwkunde. - Campo Sancto (Doodenakker) ter grootte van vier hectaren voor eene stad van ten minste

100,000 zielen. - Hetzelve zal bevatten: eene kapel met kroft, galerijen, gronden bestemd tot afstand van verschillende rangschikkingen, lijkhuisjes, plaatsen om de lijken voorloopig bij te zetten, enz., woningen voor den kapelaan, voor de bedienden en voor den portier. De medekampers zullen ten minste zes teekeningen leveren: *A.* eene algemeene grondteekening op eene schaal van 3 millimeters per meter; *B.* het plan der kapel op eene schaal van 1 centimeter per meter; *C.* het plan der kroft op eene schaal van 1 centimeter per meter; *D.* de voorgevel der kapel op eene schaal van 2 centimeters per meter; *E.* de doorsnede der kapel op eene schaal van 2 centimeters per meter; *F.* de algemeene doorsnede, op eene schaal van 1 centimeter per meter. De prijs is een eermetaal en eene belooning van zes honderd franken.

IV. Beeldhouwkundige versiering. - Tympaan voor eene poort van een gerechtshof (inkoom van het vredegerecht en van den krijgsraad). - De versiering zal alleenlijk uit sieraden en zinnebeelden samengesteld zijn. Het tympaan vormt een langwerpig vierkant, lang 3 meters en 1 meter 50 centimeters hoog. Het plaasteren model zal 1 meter 50 centimeters lengte en 75 centimeters hoogte hebben en zal gelijk staan met de helft der uitvoeringsgrootte. De prijs is een eermetaal en eene belooning van vijf honderd franken.

Voorwaarden.

1. Niemand wordt tot den prijskamp toegelaten dan Belgen of kunstbeoefenaars in het koninkrijk gehuisvest.

2. De kunstenaars welke reeds te voren eenen prijs hebben behaald, mogen niet meer mededingen voor dat gedeelte van den prijskamp, waarin zij eenmaal bekroond zijn geweest.

3. De teekeningen en de halfverheven beeldhouwwerken moeten toegezonden worden aan den knaap van de koninklijke maatschappij ter aanmoediging der schoone kunsten, in het museum te Antwerpen, en aldaar uiterlijk op 4 Juli 1873, ten 8 ure des avonds, besteld zijn. Alle later ontvangene werken zullen onwederroepelijk buiten de prijskampen gesloten worden, welke reden men ook zou inbrengen.

De maatschappij neemt ten haren laste de kosten van vervoer weg en weer, van al de voorwerpen tot de prijskampen bestemd welke haar uit België langs de spoorbaan, tarief n^{r} 2 (petite vitesse), zullen gezonden worden. De vervoerkosten langs alle andere baan blijven voor rekening van den afzender.

De voorwerpen, uit den vreemde gezonden, zullen moeten gefrankeerd worden tot aan de Belgische grenzen.

In geval van beschadiging zullen de voorwerpen tentoongesteld worden in den staat, waarin zij bij de uitpakking zullen bevonden zijn.

4. De teekeningen, en halfverheven beeldhouwwerken zullen eene zinspreuk of eenig ander kenteeken dragen, hetwelk ook voor opschrift dienen moet van een verzegeld en afzonderlijk briefje, waarin naam, voornamen, voluit geschreven, woonen geboorteplaats des mededingers zullen aangeduid zijn. Dit briefje moet aan den secretaris toegeschikt worden met een naamloozen of onderteekenden brief, waarin hem kennis wordt gegeven van den aard des afgezonden stuks en van de daarbij passende uitleggingen en opmerkingen.

5. Al de teekeningen en halfverheven beeldhouwwerken die deel maken van den prijskamp, zullen in de tentoonstelling der maatschappij worden geplaatst, en daarna aan de eigenaars worden teruggegeven. De kunstenaars die eenen prijs of zelfs een accessit behalen en hun ingezonden werk niet aan de maatschappij willen laten, moeten er, binnen het jaar na de beoordeeling, eene kopij, op verkleinde schaal, van inzenden; voor den prijskamp van klassieke en spitsbogige bouwkunde, zal het voldoende zijn het plan en de teekening des voornaamsten voorgevels in te leveren.

De begiftigingen zullen niet betaald worden dan na het afstaan van het werk, of bij de aflevering der verkleinde kopij door de commissie goedgekeurd.

6. De werken waaromtrent al de vereischten, bij dit programma bepaald, niet in acht genomen zijn, zullen uit den prijskamp gesloten worden, en op de tentoonstelling verschijnen zonder naam der vervaardigers.

7. De commissie zal tot het beoordeelen der prijskampen eene jury van ten minste negen leden benoemen, welker meerderheid altoos zal gevormd zijn uit personen die der stad Antwerpen vreemd zijn.

Niettemin zal de commissie het recht hebben geene jury te benoemen voor den prijskamp, voor welken blijkbaar onvoldoende stukken zouden ingekomen zijn.

8. Onmiddellijk na de beoordeeling zullen de briefjes geopend worden, welker zinspreuken of kenteekens overeenstemmen met die der bekroonde stukken, en zal men de namen der overwinnaars uitroepen. Indien er accessits worden toegekend, zullen deze insgelijks worden bekend gemaakt door middel der zinspreuk; zoo de vervaardiger zich niet opdoet en van het hem toegestane voordeel wil afzien, zal men hem, evenals aan alle andere mededingers, het verzegeld briefje gezamenlijk met het ingezonden werk weergeven, na het sluiten der tentoonstelling. De namen van al de mededingers, welke zulks aanvragen na de beoordeeling, zullen bij hun werk worden gevoegd.

9. Binnen de maand, na het sluiten der tentoonstelling, zullen de teekeningen en de modellen, aan de personen in de bijgaande briefjes vermeld, weergezonden, of in het lokaal der maatschappij teruggehaald worden.

10. De teekeningen en de modellen, niet teruggevraagd binnen de zes maanden na het sluiten der tentoonstelling, zullen aanzien worden als onwederroepelijk afgestaan aan de maatschappij, welke er, volgens haar goeddunken, zal over beschikken.

Antwerpen, April 1872.

JACQ. CUYLITS, voorzitter.

FLORENT MOONS, secretaris.

De laatste Ruthven.
1e deel.

- David Calderwood! waarde voogd en meester! David Calderwood! De oude man beantwoordde dezen roep niet, dien hij nauwelijks scheen gehoord te hebben. Hij was niet ver buiten de schaduw der muren van zijn college gezeten, en aanschouwde in diepe gedachten de kleine zilveren rimpels van den Cam. Zijn leeraarsmantel, verborg zijne grijze huisdracht; zijne groote voeten, over elkander gekruist, zwierden over den boord der beek, en zijn wit glad haar gaf hem een puriteinsch voorkomen, wanneer men het in vergelijking bracht met het ruiterlijk uitzicht der twee jongelingen die achter hem stonden.

- David Calderwood - ontwaak, mensch! Er is nieuws! - groot nieuws. Het komt van Schotland! voegde de oudste jongen er voorzichtig fluisterend bij.

Dit woord drong door de diepe gedachten van den ouden man: bevende van verlangen sprong hij recht.

- Hei, mijn duurbare jongen! - Mijlord wil ik zeggen - Mijlord Gowrie!

- Stil! zei de jongen, spijtig; dat de vogelen des hemels deze klanken op hunne vleugelen niet medevoeren. Werd die naam niet reeds een jaar geleden van de aarde verbannen? Noem mij William Ruthven of eenvoudig William, tot wanneer ik, bij middel van mijn goed zwaard, mijn eeretitel en mijns vaders naam terugwinnen kan.

- Willie - Willie! murmelde de jongere broeder, op een toon van angstvallige waarschuwing.

- Hij is bevreesd - die arme Patrick! lachte William Ruthven.

- Hij denkt dat de muren ooren hebben, en de wateren tongen, en dat elk nutteloos woord dat ik mijnen mond ontsnappen laat, met spoed naar de verwaande, verslensde, oude tooveres in Londen overvliegen zal of tot den schoonen koning Jamie, in Edinburg! Hij vreest de beminde haarlokken van zijn broeder Willie, nog van het hoogste punt van den Talbooth te zien in de lucht zweven, even als die van den overwinnenden Alex en den edelen John.

De oudste jongeling sprak op dien toon van bittere scherts, waarachter gewoonlijk de diepst gevoelde smart verborgen wordt; maar de jongste, een magere, teedere knaap van negentien jaren, greep krampachtig zijns broeders arm vast, en barstte in tranen los.

- Mijlord, sprak de leeraar David Calderwood, gij diendet den jongen zachter aan te spreken - hij is uw broeder - de jongste zoon uwer moeder! Gij spreekt te lichtzinnig van dingen die vreeselijk om vermelden zijn, - vreeselijk om aan te denken. Heer Patrick, vervolgde hij, zachtjes zijne hand op den schouder van den jongen drukkende, gij denkt aan elk lichaam den roofvogels der lucht en den winden des hemels ter prooi gegeven te Stirling, te Edinburg en te Dundee; maar ge vergeet, dat terwijl de mensch het stof onteert, God de ziel bewaart. Daarom, denkt ge derwijze aan uwe twee broeders - de goede graaf van Gowrie, en den edelen Alexander Ruthven, - want beide zijn thans bij den Heer.

De leeraar uitte deze laatste woorden met eene stamelende stem, want de natuur had in zijn groot, onregelmatig lichaam een zachten geest geplaatst; en in weerwil hij zijn vaderland ontvlucht was, en het nooit meer terug bezocht, sinds het jaar dat zijn beminde heer, de eerste graaf van Gowrie, en vader der twee jonge lieden, op

het schavot het leven verloor, toch, bleef David Calderwood, in het midden zijner schatten van geleerdheid en der eerbewijzen waarmede zijn aangenomen vaderland hem begunstigde, een echt Schotsch hart in den boezem dragen. Mogelijk bekommerde dit hart zich het meest over den jongen Patrick, omdat hij, evenals zijn sinds zoo lang gestorven vader, een stil ingetogen student was, die tot elke diepgrondige wijsbegeerte voorbeschikt scheen, terwijl William, de oudste, een jongeling was met een stoutmoedigen geest bedeeld, die steeds in opstand leefde tegen zijne gedwongen eenzaamheid, en niets zoo zeer verlangde als de voetstappen zijner voorvaders te drukken, zelfs dan, wanneer zij tot een even bloedig einde geleiden moesten.

- Welnu, mijn goede leermeester, zeide hij, wanneer gij en Patrick zult uitgeweend zijn, luister dan, naar mijne nieuwstijding.

- Komt zij van uwe moeder, arme, verjaagde duif, die, oud en afgesloofd, hier en ginder, rond de puinen van haar nest rondvliegt? Lord Gowrie - laat ons hem dien eeretitel geven, welken hij reeds drie maanden gedragen had, en waarvan hij vervolgens vervallen verklaard werd, maar die steeds met voorliefde op de lippen zweefde van twee trouwe vrienden, namelijk van David Calderwood en zijne dochter Letticia - lord Gowrie's voorhoofd kleurde en instinctmatig bracht hij de hand naar de plaats, waar, hadde hij er een gevoerd, zijn zwaard zou gehangen hebben. Ha! lispte hij gramstorig, ik vergat dat ik geen graaf noch Schotsch edelman meer ben, maar eenvoudiglijk een arm student aan de hoogeschool van Cambridge. Maar, vervolgde hij, terwijl zijn gelaat ophelderde, alhoewel de bliksem op den vaderstam en zijne twee moedige takken gevallen is, en het overige onder de voeten der menigte verpletterd werd, toch is er nog leven, - stout, nieuw leven, in den ouden boom. Hij zal opgroeien en haar nog beschutten, - mijne edele langlijdende moeder - de eerste, de beste, de... Neen, zij zal *niet* de laatste edelvrouw van Gowrie zijn.

Terwijl hij aldus sprak, kwam er een hoogere blos, dan de blos eener jeugdige begeestering, des jongen graafs wangen bestijgen, en zijne blikken richtten zich naar het venster waarvoren Letticia gezeten was - de zachtaardige Letticia Calderwood, veel zachtaardiger zelfs dan zij schoon was! Van op dien afstand had zij dien blik waargenomen en beantwoordde hem met een vromen glimlach - een glimlach die elk niet beminnend, gelukkig meisje met genoegen op al het geschapene rond zich henen werpt.

- Het nieuws! - het nieuws! herhaalde de oude David. Gij klapt en raaskalt, jongens, maar gij vertelt mij het nieuws niet.

- Mijne moeder schrijft mij, dat de zwarte wolk, die ons huis bedreigde, schijnt voorbij te drijven; want koningin Anna - die ons steeds begunstigde ondanks haren man - heeft in 't geheim onze zuster Beatrix aan het hof ontboden.'

- Beatrix, die onzen broeder Alexander boven ons allen lief had, bemerkte Patrick. Maar de oudste broeder gebood hem bijna bitsig, zich stil te houden.

- Patrick is een kind en weet niets, zei de jonge graaf; maar ik weet alles. Wat geeft mij de uitzinnigheid dier zwakke koningin of hare wroegende zonde? Wat geeft het mij, of mijn stoutmoedige broeder Alexander hare misdadige liefde aanmoedigde of niet, indien ik door hare hulp, binnen het heerlijke slot mijns vaders komen kan? Och schande! dat ik er slechts *binnenkruipen* kan; dat ik als een dief in Schotland dringen, en, mij vasthoudende aan den rok eener vrouw, binnen het hof sluipen moet, wanneer ik zoo graag met vuur en zwaard afkomen zou om den moorder van mijn geslacht onder de asch van zijn eigen paleis te begraven!

Hij sprak met eene beraden gewelddadigheid, die men zelden bij zulke jonge lieden aantreft; zijne zwarte wenkbrauwen trokken te zamen, zijne gestalte scheen te verlengen en te verzwaren. De eenvoudige David Calderwood staarde hem aan en beefde.

- Gij zijt een echte en stoutmoedige Ruthven, maar gij gelijkt aan den gewezen graaf van Gowrie niet. Ik zie in uw gelaat datgene terug van uw vaders vader - van hem die van zijn sterfbed opstond om een bloedvergieter te worden - van hem die Rizzio in Holyrood om het leven bracht!

- En wanneer ik eens in Holyrood ben, - of ik er dan ook binnensluip, of door het geweld van mijn zwaard, mij er eenen weg toe bane - zal ik op die bloedige plaats nederknielen en den hemel smeeken, dat hij *mij* ook een even trouwe wreker make.

Dan met een gebaar, zijn drift afwerpende, zooals het hem dikwijls gebeurde, sprak lord Gowrie vroolijk tot zijnen broeder: 'Kom, kom, Patrick, zie er zoo beangstigd niet uit, vertel onzen goeden meester het overige nieuws, - zeg hem dat gij en ik dezen nacht, dezen nacht zelf, naar het lieve Schotland vertrekken moeten!'

- Wie spreekt er van het lieve Schotland? vroeg de stem van een meisje, die inderdaad nog jeugdig was, maar reeds dien onverklaarbaren klank bezat, die nergens gehoord wordt dan daar waar de eerste ondervindingen des levens reeds waargenomen zijn; - die ondervindingen, hetzij ze vroolijk of smartvol zijn, die in 's kinds zorgeloozen boezem steeds het hart eener vrouw na zich laten.

Lord Gowrie wendde zich spoedig om, en staarde Letticia opgetogen doch bedeesd aan, zooals een jongeling immer het voorwerp zijner eerste liefde aanstaart. Vervolgens herhaalde hij de tijding van hun vertrek, doch ditmaal op een min vroolijken toon. Letticia hoorde dit aan, zonder schijnbare ontroering, doch hare twee magerige handjes - want zij was klein, bleek en tenger - wrongen zich innig te zamen. Er zijn personen wier gelaatstrekken, hetzij instinctmatig of uit wilskracht, al hunne inwendige gevoelens verbergen kunnen, en bij deze zijn het de handen, de bevende vingeren, eene krampachtig geslotene vuist, of de sterk in elkander gewrongen palmen die het geheim ontsluieren. Maar deze kenteekenen van een innig lijden worden door niemand waargenomen: niemand ook bemerkte ze bij Letticia Calderwood.

- Betreurt gij niet, mijne dochter, dat de jonge heeren ons verlaten? Wee mij! er bestaat gevaar in elken stap dien zij wagen.

- Vertrekken zij beide? vroeg Letticia, en haar oog zocht den jongeren broeder op, die een weinig ter zijde gegaan was, en thans aan den boord der beek stond, waar

hij, droomend, de twijgen hunne bladeren afrukte en dezelve in het vlietende water nederwierp. Het is eene lange afmattende reis, en master Patrick is onlangs zoo ziek geweest en is thans nog niet geheel hersteld, voegde het meisje er bij op eenen toon van statige waardigheid, dien zij soms in het bestuur des huishoudens aannam, en die haar veel ouder schijnen deed, dan zij werkelijk was.

- Patrick is inderdaad een zwakke kerel, antwoordde lord Gowrie, inwendig lachende over zijne eigene jeugdige kracht en schoonheid; maar ik zal er zorg voor dragen - hij zal met zijnen broeder meegaan.

- Ja, zei Patrick, die, zoo het scheen, alles gehoord had. Maar hij voegde er geen woord bij: hij was een weinig gespraakzame jongeling. Weldra waren Calderwood en de jonge lord in een gesprek gewikkeld over de ontworpene reis; maar Patrick had zich aan den boord der beek nedergezet en begon de grasbloemen rond zich te plukken en te onderzoeken, juist als maakte zijne lievelingsstudie, de kennis van kruiden en planten, het eenigste belang van zijn leven uit.

- Patrick! lispelde Letticia met eene zoete zusterlijke stem. Door het teeder gevoel dat zij koesterde jegens de jonge verbannen vluchtelingen, die in zulken uiterlijken staat van verlatenis en ellende, aan haars vaders zorgen toevertrouwd waren geworden, vergat zij somtijds het verschil van stand en bloed dat er tusschen hen bestond. - Patrick!

- Wat is uw verzoek, jufvrouw Letticia?

- De avondlucht wordt zeer koud, neem dit aan! Zij had een mantel medegebracht om er hem mede tegen de guurheid des weders te beschutten.

- Ge zijt zeer goed, zeer bezorgd - juist als eene *zuster*. Deze woorden uitsprekende, wendde hij zich plotseling om en bezag haar. Letticia glimlachte: vroolijk of droevig gestemd, immer kon zij hare lippen tot dien bleeken, ernstigen glimlach plooien.

- Welnu, luister naar mij, zooals gij gewoonlijk doet - naar mij die zulk eene gestrenge, verstandige oude vrouw ben.

- Gij zijt een jaar jonger dan ik!

- Echter, luister naar mij. Mijlord Gowrie is oploopend en stoutmoedig; gij moet voor u beide voorzichtig zijn. Wanneer ge van hier henen gaat, Patrick, wedersta dan aan uwe neiging tot droomen, en gebruik het verstand dat ge

bezit. Gij hebt inderdaad krachtdadigheid en wijs beleid evenals een man; gij zult deze hoedanigheden noodig hebben. Laat u door William tot geen gevaarlijk bedrijf verleiden; draag zorg voor hem en voor u zelf.

De lippen, die deze woorden, zoo liefdevol, zoo ernstig en zoo kalm, uitspraken, begonnen te beven, en haren naam hoorende roepen, liep zij plotseling henen.

Patrick scheen zich hare laatste woorden werktuigelijk te herhalen. Of hij dit deed met genoegen, met smart of onverschilligheid, ware onmogelijk met zekerheid te zeggen. Vervolgens ontspande zijn gelaat zich tot zijne gewone uitdrukking - gedachtvol, rustig en zonder driften. Het was een oud-jong wezen - eene vermengeling van het gelaat des kinds met dat van een bejaarden mensch, maar zonder jonkheid tusschen beide - een gelaat zooals men er somtijds ontmoeten kan, en waarin men waant, zijne toekomende lotgevallen te lezen, even goed als waren zij in een boek geschreven. Lord Gowrie's vurige geest hield zich onledig, gedurende den avond, met samenzweringen en ontwerpen te smeden en over het lot van landen en koningen te beschikken, - terwijl David Calderwood, gestoord in zijne geleerde bezigheden, zijne eenvoudige inbeelding met schrikbeelden bevolkte, over het lot zijner twee duurbare leerlingen - en Letticia hield al hare gedachten, trouw in het hart gesloten, en mijmerde vreesachtig over hun aller toekomst. Maar de jonge kruidkundige zat zijne bloemen geduldig aan stukken te rukken, en de oogen strak op het rimpelige beekje gericht, in diepe gedachten verslonden. Hij scheen geboren om een dier zachtaardige wijsgeeren te zijn, die een geheel leven in rust overbrengen, en de wereld, met haar gedruisch, hare driften en zorgen, nevens hen voortrollen laten. Zij zijn boven of, zooals sommigen veronderstellen, ver beneden haar; maar, in alle geval, de wereld raakt hen niet.

(Wordt voortgezet.)

Kronijk.

Antwerpen. - *Koninklijke academie van schoone kunsten.* Op bladz. 61 hebben wij den uitslag medegedeeld van den voorbereidenden wedstrijd tot den dusgenaamden prijskamp van Rome (beeldhouwkunde). Het onderwerp was: *Calpurnia smeekt Cesar zich niet naar den senaat te begeven* (zie bladz. 61). Op 14 Augustus benoemde de heer minister van binnenlandsche zaken de volgende jurij: Ridder Ed. Pijcke, gouverneur der provincie; N. De Keyser, Jos Geefs, Jos. Bellemans, van Antwerpen; Simonis Fraikin en Jaak Jacquet, van Brussel; Canneel, van Gent, L. De Taye, van Leuven en Drion, van Luik. Deze laatste was niet aanwezig op 17 Augustus, dag der beoordeeling. De uitslag was als volgt: 1^{e} prijs, Jan Kuypers, van Leuven; 2^{e} prijs, met gelijke verdiensten, Thomas Vinçotte, van Borgerhout; Lodewijk Dupuis, van Lixe en Karel de Kesel, van Sotteghem. De prijsstukken zijn openbaar tentoongesteld geweest in de academie, van 18 tot 25 Augustus, van tien ure 's morgens tot 4 ure 's namiddags; zij lokten vele belangstellenden.

- Het door ons in 1870 bladz. 162 aangekondigde groote glasraam in Sint-Andrieskerk, is voltooid en geplaatst; het is het werk des heeren P. De Craene en stelt voor: *de predicatie van den H. Norbertus*, apostel en oud patroon der stad Antwerpen. In het onderste gedeelte van het raam ontwaart men de wapenschilden van het markgraafschap van Antwerpen, der Sint-Michielsabdij, van den H. Norbertus,

naamcijfers en opschriften. Daarboven de H. Norbertus met een olijftak in de hand, zinnebeeld van den vrede; achter hem, twee zijner gezellen. Op het voorplan, de gelukzalige Waltmannus, eerste abt van Sint-Michiels met het abtboek; de tweede draagt den staf; op het achterplan een kanunnik der collegiale Lieve-Vrouwekerk met den pels op den arm. Rechts de laatste overgebleven heer der Sint-Michielsabdij, Waltmanus van Lissem, knielende voor eene bank en in biddende houding, achter hem Sint-Michiel en verscheidene andere personen. Op het achterplan de muur en de poort der voormelde abdij; boven op de kanteelen het wapenschild van Godfried van Bouillon, van wien twaalf kanunikken de oude Sint-Michielskerk, haren bijvang en de tienden ontvingen, welke zij uit dankbaarheid overlieten aan den H. Norbertus en zijne gezellen.

Het bouwkundig gedeelte en de sieraden zijn in ojivalen styl van het derde tijdvak, evenals de kerk. Het raam is een geschenk van den voornoemden laatsten overgebleven heer van Sint-Michiels; hij overleed in 1853 te Deurne.

- De beeldhouwer P. De Vriendt heeft een Lieve-Vrouwebeeld vervaardigd, voor de inwoners der lange- en korte-Leemstraten dat op 24 Juli ingehuldigd is.

Brussel. - De koninklijke tooneelmaatschappij *Broedermin en Taalijver,* van Gent, heeft in den tooneelprijskamp den eersten prijs van het drama behaald, bestaande in eene gouden eeremetaal en 500 fr. De Gentsche maatschappij trad in het strijdperk met het drama *Vondel* en het blijspel *Wit en zwart,* beide van den betreurden Van Peene. De prijs van uitmuntendheid voor de beste tooneelspeelster in het drama, is behaald door Mej. Beersmans en voor de beste tooneelspeelster in het blijspel, door Mev. Gassée.

- Door den bouwmeester E. Hendrickx, leerling van Violet-Le Duc, is een ontwerp aangeboden voor de vergrooting en verbouwing van den Augustijnentempel. Het bestek bedraagt niet minder dan 700,000 fr.

Sterfgevallen.

WILLIAM MARTEN WESTERMAN overleed te Amsterdam, in de maand Mei 1872, op zes-en-dertigjarigen leeftijd; deze verdienstelijke dichter, de bij de Nederlandsche jongens zoo beminde opsteller van het tijdschrift ‘Bato,’ de man, die als mede-opperhoofd der zoo gunstig bekende firma Blikman en Sartorius, en als bestuurlid van verschillende genootschappen, maar bovenal als ieverig, nauwgezet en kundig burger en huisvader, in de stad zijner inwoning algemeen geacht en bemind was. Eene treurige ongesteldheid maakte binnen weinige dagen een einde aan een leven, dat reeds zooveel had gegeven, maar nog oneindig meer beloofde.

Een buitengezicht.

De onderstaande sterkwaterplaat is een werk van den heer Karel Theodoor Hippert. 't Is eene eenvoudige voorstelling:

STERKWATERPLAAT VAN KAREL THEODOOR HIPPERT.

een eenzaam landschap, met enkele boomen op den voorgrond en een paar heuvelen in 't verschiet.

Ofschoon met nauwelijks meer dan eenige omtrekken aangeduid, heeft het geheel, aan des teekenaars vaardige hand, eene onmiskenbare schilderachtigheid ontleend.

Dit kleine natuurtafereeltje is goed getoetst. Wat wij vóór ons zien, is een wezenlijk landschap, wij kijken op een plekje in den buiten, wij ontwaren de frissche lucht, het verkoelende windje dat van over de heuvelen komt en tusschen de boomen en struiken speelt.

Wij bevinden ons buiten het gewoel en gedrang van de stadsstraten. Hier heerschen kalmte, stilte, rust. Geene bedrijvige menschenmassa, spoedt zich hier van 's morgens tot 's avonds voort. Het gedurig aan- en afrijden van wagens en koetsen, die straten en huizen in de steden doen daveren, zal de enkele lieden, die hier over den weg gaan, niet verplichten haastig op zij te springen; want ter nauwernood komt hier nu en dan eene traag voortgetrokkene boerenkar voorbij.

Velen, zeer velen, ja, zelfs de meesten, zouden die eenzaamheid niet beminnen en zich zelven als ongelukkige bannelingen beschouwen, indien zij, door omstandigheden, verplicht werden, hunne woonplaats te kiezen in een afgelegen dorpje. Dezulken, zullen het hier vertoonde landschap eene woestijn noemen, een oord van verveling, eene begraafplaats, en zij zullen medelijdend de schouders ophalen bij het lezen van de volgende verzen, waarin een oude dichter den lof van het buitenleven bezingt, vergeleken aan het leven in de steden:

Dheeren-huysen in de stadt
Staen gheghevelt schoon en prat,
En haer torens, fraey gevrocht,
Staen verheven in de locht:
Maer een hutjen van het landt

Staend' in sijnen kleemen wandt,
En met rieten wel beleydt,
Duysent mael my meer ghereydt,
Want de ruste, peys en vré
Houden daer in hunne sté.

De heer Karel Theodoor Hippert vervaardigde bovenstaande sterkwaterplaat naar eene zwartkrijtteekening van Ernest-Willem-Isaak Bogelaar, majoor bij het Hollandsch leger, geboren te Eindhoven op 16 September 1775 en den 8^{n} Februari 1837 overleden te Zou. Bogelaar heeft ongeveer 200 platen geteekend. De lijst zijner werken is verschenen in het *Bulletin du bibliophile belge*, bezorgd door den heer Hippert, die, ofschoon advocaat en secretaris bij het parket van het hof van cassatie, zelf vele verdienstelijke teekeningen en gravuren heeft geleverd. Er verschenen van hem twee reeksen van zeven sterkwaterplaten, zoowel eigenaardige als navolgingen

van meesters. Onder andere komen in de eerste reeks voor, een gezicht op het park der hoofdstad, na den storm die de halve dreef, over het paleis, verwoestte, en in de tweede reeks een gezicht op de vaart en een op de vallei van Josaphat, beide naar de natuur geteekend.

Inhuldiging van N. de Keysers schilderingen in de trapzaal van het Antwerpsch museum van oude meesters.

In 1861 werd de beroemde meester, bij tusschenkomst van het stadsbestuur, door het staatsbestuur gelast met de uitvoering der thans voltooide schoone schilderingen. Op 28 Augustus van het aangegeven jaar, zond de heer De Keyser, het programma zijner eerste opvatting aan den heer minister van binnenlandsche zaken; aan dit programma is ruimschoots door hem voldaan; zijn tienjarig werk is niet alleen welgelukt; het heeft des meesters welverdiende faam overtroffen.

De inhuldiging had plaats op Maandag 19 Augustus, tweeden dag der Antwerpsche kermis, 's middags. Onder anderen hebben wij bij de plechtigheid opgemerkt: de heeren Delcour, minister van binnenlandsche zaken, Ed. Romberg, de oud-bestuurder der afdeeling van schoone kunsten bij het ministerie van binnenl. zaken, met wiens medewerking de overeenkomsten werden gesloten nopens de menigvuldige groote kunstwerken, sedert 1861 uitgevoerd,(1) Bellefroid, thans bestuurder van gemelde afdeeling; dan de heeren baron E. Van Delft d'Eyssel en Cogels-Osij, senatoren; J.A. De Laet, E. Coremans, E. Meeus, d'Hane Steenhuyse, leden der kamer van volksvertegenwoordigers; ridder Ed. Pycke, gouverneur der provincie; Alph. Dellafaille de Leverghem, Em. Geelhand, leden der bestendige deputatie; A. Geelhand, baron A. de Fierlant, F. Van Boghout, leden van den provincieraad; J.F. Van den Bergh-Elsen, dd. burgemeester, Jan Schul, J.A. Van Hissenhoven, schepenen; Jos. Bellemans, F. Gys, L. Mathot, J. Van den Bemden, Van Cutsem-Molyn, Aug. A.J. Van Dael, A. Guyot, P.J. Van Noten, H. Schaefels, J. De Winter, C. Ommeganck, leden van de gemeenteraad; J. De Craen, gemeentesecrtaris; T. Van Bever, stadsingenieur; Savile Lumley, Engelsche minister; Alvin, E. Fetis, F. De Scaglia, A. De Pret, Grattan, van Brussel; De Beva, Nederlandsch generaal; E.B. De Biefve en Meyers, generaals der Belgische genie; Chauvin, bestuurder der academie van Luik; Jos. Dijckmans, F. Pauwels, F. De Braekeleer, Lamorinière, V. Lagye, Ruyten, P. Kremer, Platteel, P. Van der Ouderaa, majoor Muscar, professor E. Rigelé, Peter Benoit, ridder L. De Burbure, J. Nys, vele kunstbeoefenaren, enz.; de leeraren en leerlingen der koninklijke academie.

De heer dd. burgemeester Van den Bergh-Elsen opende de plechtigheid met de volgende redevoering:

'Mijnheeren, in naam van het gemeentebestuur ben ik geroepen, om het feest voor te zitten, dat de geschiedenis onder het getal der merkwaardigste plechtigheden, die ooit in onze stad werden gevierd, rekenen zal. Dit feest, inderdaad, heeft eene dubbele beteekenis; het is niet alleen het feest der stad, maar ook dat der Vlaamsche kunstschool, waarvan de zetel sedert eeuwen in ons midden is gevestigd en die er moet gevestigd blijven.

Een groot schilderde, begaafde bestuurder onzer academie, werd door het staats- en stadsbestuur gelast, de voorzaal van het museum met kunststukken te versieren,

(1) Zie *de Vlaamsche School*, 1860 bladz. 64, 96, 142, 184, 1861, bladz. 40, 61. 1862, bladz. 7.

en de befaamde meester, aan wien men, in 1836 reeds, *De slag der gulden sporen*, had te danken, heeft getoond, dat hij, na zulk een lang en werkzaam leven, nog immer in de eerste rij der Nederlandsche schilders uitmunt.

De Keyser heeft, mijnheeren, onder alle opzichten, de verwachting, niet alleen der overheden, maar van het gansche land overtroffen,

Zijn werk mag gerekend worden onder de verhevenste voortbrengsels van het penseel.

Gelijk de galerij van Medicis, van Rubens, gelijk de scheppingen van Kaulbach en Flandrin, gelijk de hemicycle van Paul de la Roche, gelijk de zaal van Leys, op het Antwerpsch stadhuis(1), zal de voorzaal van ons museum eene wereldberoemdheid bekomen.

Grootsch is het onderwerp door den kunstenaar uitgekozen; de geschiedenis der Vlaamsche school, voorgesteld door de schoonste feiten uit het leven onzer kunstenaars! Immers, het is niet alleen in ons vaderland, dat onze roemrijke kunstschool heeft uitgeschenen; maar hare leerlingen zijn in al de landen van Europa hunne stelsels en overleveringen gaan voortplanten.

Het gemeentebestuur van Antwerpen is gelukkig, den heer De Keyser, hier op deze plaats, een openbaar blijk zijner hooge tevredenheid te kunnen geven. - Wij danken hem, niet alleen omdat hij, door het vervaardigen eener reeks meesterstukken, eene nieuwe parel aan Antwerpens kunstkroon heeft gehecht; maar tevens, omdat hij, door de keus zijner onderwerpen, een goed en echt nationaal werk heeft verricht. Inderdaad, bij deze plechtige tafereelen zal onze vaderlandslievende bevolking de grootheid onzer school bewonderen, en de toekomende geslachten zullen er moed komen scheppen, in het beschouwen der schitterende daden, door hunne voorzaten op het veld der kunst verricht.

Mijnheeren, een kreet stijge uit onze borst: Leve de heer De Keyser! Leve de kunstschool van Antwerpen!'

Onnoodig te zeggen, dat deze kreten algemeen luidruchtig herhaald werden.

Daarna gaf de heer Delcour, minister van binnenlandsche zaken, lezing van het koninklijk besluit, waarbij de heer De Keyser tot commandeur der Leopoldsorde verheven werd. Hierop antwoordde de heer De Keyser in eene taal, waardig van den grooten meester, en bracht hulde en dank aan den koning

(1) En de *Vergoding van Frederik-Hendrik,* in het *Huis ten Bosch*, te 's-Gravenhage, door J. Jordaens, Van Thulden en anderen.
D.V.S.

en aan het staatsbestuur, wegens de hooge onderscheiding die hem te beurt viel.

De heer d'Hane-Steenhuyse hield eene redevoering in de Fransche taal, waarin hij deed uitschijnen, wat de trapzaal van het museum vroeger was: koud, duister en zonder karakter, terwijl zij thans, schitterende van licht en heerlijkheid, bevolkt is met de levende, sprekende gestalten der groote vernuften, die 's lands roem uitmaken bij eigen en vreemden. De bakermat van zoovele groote mannen was hun een gedenkteeken, hunner waardig, verschuldigd; dit gedenkteeken is thans voltooid; de overschoone opvatting des heeren De Keyser heeft op deze wanden de herinnering van België's kunstroem onsterfelijk gemaakt. Welsprekend bracht de magistraat, in uit het hart gevloeide woorden, hulde en dank aan den grooten kunstenaar, zijn persoonlijken vriend, en deed opmerken, hoe de schilder zijn eigen afbeeldsel (hij deed zulks ten verzoeke van het Antwerpsch stadsbestuur) in het groot tafereel, rechts van den inkoom, geplaatst had. Met eene hem vereerende zedigheid, heeft de heer De Keyser zijn portret in den hoek der schilderij gesteld. Groot, zei de spreker, moge 's kunstenaars nederigheid zijn; maar hij maakt voortaan desniettemin deel uit van deze schitterende vergadering; niet alleen zijne tijdgenooten gunnen hem daarin eene eereplaats; het schijnt mij, dat zijne beroemde voorgangers, met geluk, het oordeel, dat wij heden uitbrengen, bevestigen.

De heer leeraar P. Beaufaux, in naam der leeraren der academie, bracht hulde aan den uitstekenden bestuurder en zegde, dat, zoolang de academie aan haar hoofd een leider zal hebben, die zulke werken voortbrengt, zij zeker mag zijn het openbaar vertrouwen te verdienen. Niemand beter dan wij, vervolgde de heer Beaufaux, kan waardeeren wat al inbeelding en kunst er ten koste gelegd is aan de waarlijk monumentale schepping die hier glansend voor ons oprijst; zij is, dag aan dag, grooter geworden onder onze oogen. De Keysers schilderingen omvatten niet minder dan 200 figuren van buitengewone grootte. - De zware taak, door den meester zoo gelukkig volvoerd, zou, zelfs onder een zuiver stoffelijk oogpunt beschouwd, bekwaam geweest zijn, om jonge kunstenaars, in de volle kracht des levens en die hunnen naam nog te maken, die zich nog aan het duister te ontrekken hadden, achteruit te doen wijken. De Keyser heeft moedig de verpletterende taak aanvaard, aan het einde eener reeds lange en welvervulde loopbaan, die hem het recht gaf op zijne lauweren te rusten. Waar is het, dat het hier voor den kunstenaar een werk gold, welk hem inderdaad moest toelachen. Immers, De Keyser is zijne kunstloopbaan begonnen met de verheerlijking onzer politieke grootheden, groote staatsmannen, groote veldoversten; hij heeft groote slagvelden gemaald. 't Moest hem een verleidelijk iets wezen, in den avond zijns levens en terwijl zijn talent nog krachtig en onverflauwd was, zijn vernuft te kunnen wijden aan een ander gedeelte der geschiedenis, een gedeelte welk in 's lands kronieken en in de hedendaagsche beschaving, eene voorwaar niet geringe plaats inneemt. Wie zijn de mannelijke beelden, op deze muren afgemaald? Het zijn de meesters van die machtige Antwerpsche school, welke, op haar eigen, bijna geheel de Vlaamsche school uitmaakt. Men ontrolt ons hier hare geschiedenis. Niets eenvoudiger en tenzelfden tijde niets welsprekender dan deze tentoonstelling. Zoo aanschouwen wij eerst de gansche school met hare meesters uit alle tijdvakken en van allen aard. Quinten Massys vereenigd met de antieken, Frans Floris met de veritaliaande Vlamingen, die, gelijk hij, hun ideaal over de Alpen hebben gezocht; Rubens, te midden zijne mededingers, zooals Rombouts, zijner vrienden, zooals Crayer, en geheel het leger zijner leerlingen, Van Dyck aan het hoofd; de

genreschilders met Brouwer en Teniers, de landschapschilders met Huysmans, de beeldhouwers met Pieter Koeck, de plaatsnijders met Bolswert en de De Jode's. Al de kunstberoemdheden verschijnen in dezen weergaloozen optocht; ieder vindt de plaats, die hem de geschiedenis toekent. Aan het hoofdpaneel paren zich de twee groote schilderingen, die herinneren, welke invloeden op de Vlaamsche school gewerkt hebben en welken invloed zij zelve uitgeoefend heeft. Het kapittel der *ondergane invloeden* is kort. Het bepaalt zich, bij den Brugschen invloed, voortgesproten uit verwantschap, en den Italiaansche, die maar korten tijd het Vlaamsch karakter onzer schilderschool heeft vervalscht in de 16^{e} eeuw en waartegen zich reeds de ruwe eigenaardigheid van den ouden Brueghel aankantte. Hoeveel belangrijker was niet de invloed, door de Vlaamsche school op de vreemde scholen uitgeoefend! Holland, zonder beeldhouwers, heeft ons Artus Quellin gevraagd. Duitschland heeft ons Spranger en Sadeleer ontnomen. Italië heeft ons de twee Brils te danken, die er het geschiedkundig landschap hebben geschapen, en Calwaert, die de Bolonische meesters der 17^{e} eeuw vormde. Frankrijk is ons niet alleen Philips van Champagne, Van der Meulen en vele anderen verschuldigd, het is de Vlaamsche Edelinck, die zijne beroemdste plaatsnijders vormde; en dankt het niet aan de studie van Rubens zijne beroemdste meesters, van Watteau en Boucher tot aan Eugeen Delacroix? Is eindelijk de Engelsche school niet de dochter van Van Dijck? In deze trapzaal, aanschouwt men, langs eenen kant, onze school met al hare zuilen; langs den anderen kant omvat het oog al hare zegepralen. Kan de bloedige zege, die op slagvelden bevochten wordt, en waarvan de roes zoo spoedig voorbij is; kan *die* zege vergeleken worden aan de schitterende overwinningen, behaald door de ontwikkeling en veredeling van smaak en geest? En 't is na een honderdjarigen strijd ten zijnen nadeele te hebben zien eindigen, dat België, door zijne grootheid in de kunst, zich als met den geest wreekt over het ruwe geweld. Hoeveel is ook de hedendaagsche beschaving niet verschuldigd aan die krachtige schilderschool, welke het ware schoone boven het gemaakte heeft gesteld en die, met Teniers en Brouwer, ook aan de grofste typen uit den volksstand de poorten van den tempel der kunst geopend heeft. Welsprekend riep de redenaar eere! eere! over den schilder, die met zooveel vernuft de groote meesters deed herleven in het gebouw zelve, welk hunne puikstukken bevat. De stad Antwerpen,

zoo ging hij voort, heeft reeds aan den heer De Keyser de eervolste belooning toegekend, die hij kon betrachten. Zij heeft gewild, dat hij zich zelve tusschen de meesters plaatste die hij met zooveel waarheid en kracht aanschouwelijk heeft gemaakt en zoo glansrijk volgt. Die belooning was verdiend. Spreker herinnerde vervolgens aan de kunstlauwheid van den tegenwoordigen tijd en aan de schaarschheid van hedendaagsche uitstekende kunstgewrochten. Hij wees op de dwaling van velen, die zich over dit droevig verschijnsel verheugen en het uitsterven der monumentale en geschiedkundige schilderkunst als een vooruitgang beschouwen. Maar, zoo riep de heer Beaufaux geestdriftig uit, de verhevene kunst is niet dood; ik neem de weidsche en heerlijke tafereelen, waaraan uwe oogen zich hier vermeiden, tot getuigen; neen, zij zal niet sterven; hare levensvatbaarheid is verzekerd, zoolang de natie in hare geschiedenis deugden en talenten zal te vereeren, groote voorbeelden te herinneren of te volgen hebben. Het is eene van de schoonste zendingen der kunst, dat zij die herinneringen doet voortleven, welke de eer en de macht der beschaafde volkeren uitmaken en hen behoeden tegen verval. Deze zending heeft onze waarde en uitstekende bestuurder zijnenthalve moedig vervuld. De Antwerpsche academie mag haren bestuurder dank weten, voor de lessen die hij geeft. Hij bepaalt zich waarlijk niet bij het onderwijs met de lippen. *Woorden wekken, daden trekken!* 't Is met woord en daad dat de heer De Keyser onderwijst. Hij toont den weg en gaat ons voor! (Ook deze redevoering was in 't Fransch.)

Een prachtig album, met de portretten der gezamenlijke leeraars, getrokken door den lichtteekenaar Maes, werd den heer De Keyser aangeboden; de vereenigde academie-leerlingen boden hem eene lauwerkroon aan, nadat een hunner, de heer Van Beste, in aller naam, eene hartelijk eerbiedige toespraak had gehouden, die den jongen redenaar, zoo om den sierlijken Vlaamschen vorm, als om den degelijken inhoud en de gemakkelijke voordracht alle eer aandeed en hem dan ook een gul antwoord van den bestuurder en luidruchtige toejuichingen van de aanhoorders verwierf.

Hiermede was de plechtigheid afgeloopen. Derzelver beknopt verslag, geschreven in het gedenkboek der stad Antwerpen, werd door een aantal van de aanwezigen - hiertoe aanzocht - onderteekend.

In eene volgende aflevering geven wij eene omstandige beschrijving van de ingehuldigde schilderingen.

Het menschelijk leven.

Ons leven is gelijk aan eene zeereis; sommigen zeilen voorspoedig, en wind en weder zijn hun gunstig, terwijl anderen met stormen en woedende zeeën te kampen hebben; doch allen landen eindelijk, hetzij na korten of langen duur, in de bestemde haven.

Over de aantrekkingskracht.

De uitgestrektheid der middellijn van de buizen wordt vastgesteld door de berekening van het gewicht van het kwik dat de buizen op eene bepaalde lengte kunnen inhouden.

Het waarnemingstuig dat men aan den natuurkundige Guy-Lussac verschuldigd is, is bijzonder wel geschikt, om de

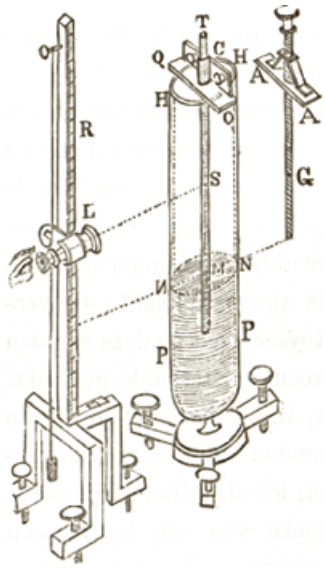

hoogte der klimming of neerdrukking te bepalen. PP is een glazen vat, staande op eenen voetzuil met vijzen, die toelaat den rand HH van het vat juist horizontaal te plaatsen. De haarvormige buis TSM is voorzien van een planksken QQ dat op den rand van het vat rust.

Deze buis kan men doen dalen of klimmen bij middel van een schuifberdeken C. Nevens het vat en op eenigen afstand, bevindt zich een maatstaf R, op welken eene beweegbare loerbuis gehecht is. Om de hoogte SM der kolom af te meten, beweegt men vooreerst de loerbuis tot dat men het toppunt S der vochtkolom er door beschouwe, daarna plaatst men in het vat nevens het planksken QQ de vijs AA, welke men doet draaien tot dat derzelver punt het vocht in het vat aanrake. Alsdan teekent men het punt aan, waar de loerbuis zich bevindt, en men doet deze dalen tot dat het punt het vocht in het vat aanrake. Alsdan teekent men het punt aan, waar de loerbuis zich bevindt, en men doet deze dalen tot dat men het punt der vijs er door zien kunne; de doorloopende afstand duidt de hoogte der vochtkolom boven de buitenhoogte aan.

Bij proefnemingen heeft men bewezen, dat de hoogte der opgehevene of neergedrukte vochtkolommen in omgekeerde reden is van de middellijn der haarvormige buizen, zoodat voor eene buis van 1/2 millimeter binnenmiddellijn, de hoogte der vochtkolom het dubbel zal zijn van die welke men in eene buis van eenen millimeter middellijn zou aantreffen, wel te verstaan wanneer de buis door het vocht nat wordt. In het tegenovergestelde geval, is het de neerdrukking, die dubbel is in eene buis van 1/2 millimeter.

Wanneer men met omzichtigheid eene haarvormige buis uit een vocht trekt, bemerkt men dat de kolom vocht, die in haar binnenst blijft hangen, grooter is dan te voren. Dat verschil schijnt veroorzaakt te zijn door den druppel vocht die aan het ondereinde der buis blijft hangen en den vorm van een halven ronden bol heeft. Inderdaad, de overmaat in de hoogte is des te grooter naarmate de druppel vocht meer bol is, hetgeen men bijzonder bekomt door het gebruik van buizen welker wanden weinig dikte hebben. Met zuigpijpvormige buizen doen er zich

gelijkslachtige verschijnsels op. Bij voorbeeld in eene buis van gelijkvormige binnenmiddellijn, zijn de toppunten S en S der twee kolommen op dezelfde hoogte, zoolang het vocht het uiteinde van den korten tak der buis niet bereikt; maar op dit oogenblik kan men in het laagste gedeelte der buis vocht laten loopen, en eene overmaat van hoogte teweegbrengen; naarmate deze hoogte klimt, verandert de vorm van het

toppunt der vochtkolom in het kortste gedeelte der buis, het wordt al minder en minder hol en eindigt zelfs met bol te worden.

D[r] F.-J.-MATTHYSSENS.

Sir Edwin Landseer.

De hier medegedeelde plaat is gegraveerd naar eene goede schilderij van Sir Edwin Landseer, een der beroemdste hedendaagsche Engelsche schilders.

Vechtende reigers.

Het gevecht tusschen de verwoede dieren is zeer aanschouwelijk voorgesteld; wij zien het bloedig drama, dat zij spelen, op zijn keerpunt. De slag is grootendeels geleverd en de allerwege gestrooide uitgerukte veeren, zoowel als de wonden der kampers, getuigen, dat hij met wezenlijke hardnekkigheid werd gevoerd.

Ofschoon een uitmuntend schilder in onderscheidene vakken, is 't vooral in het afmalen van dieren, dat Edwin Landseer den grootsten roem verworven heeft. Zeer aanzienlijk is het getal schilderijen, waarin de meester dieren van allerhande soort, 't zij in de rust, 't zij aan den arbeid, 't zij in den strijd heeft afgemaald. De honden hebben hem het onderwerp van menig tafereel geleverd.

Tusschen zijne beste gewrochten behooren de volgende schilderijen: *Terugkomst van de valkenjacht, De kinderen van den hertog van Sutherland met honden en herten, Het portret van lady Fitzharris met hare schoothonden, De vloed in de hooglanden, De getemde wederspannige, enz. enz.* Wij verhaasten ons, hier bij te voegen, opdat het noemen van die eenige stukken niemand in dwaling brengen zou, dat de lijst der *voortreffelijke* werken van Sir Edwin Landseer eenige bladzijden vullen zou.

Wij zegden reeds, dat hij niet al zijne onderwerpen aan de dierenwereld ontleende. Inderdaad, men bezit van hem buitendien eene menigte genre-stukken, portretten, bloem- en fruitstukken en stillevens. Landseer is niet enkel een van Europa's beste, maar ook een van zijne vruchtbaarste schilders. Al zijne gewrochten verraden een

buitengewoon gemak in 't werken, zonder zulks iets te kort doet aan hunne verdiensten. Hij heeft ook muurschilderingen gemaakt, waartusschen als de best geslaagde die worden genoemd, welke hij, onder medewerking van Eastlake, Stanfield en andere schilders, uitvoerde in Buckingham-house. De onderwerpen dezer frescos zijn geput uit de werken van Engelsche dichters en voornamelijk uit die van Milton.

Een groot getal van Landseers schilderijen werden gegraveerd. Sommige werden door den schilder zelve in plaat gebracht.

Edwin Landseer aanschouwde het eerste levenslicht te Londen, in 1802. De eerste lessen in de kunst werden hem gegeven door zijn ouderen broeder, Charles Landseer, geboren in 1799 en die insgelijks een geachten naam tusschen de Engelsche schilders geniet, onder andere wegens zijne schilderijen *De plundering van Basing-house* en *De ark van Noë.* Eerstgenoemd tafereel werd gegraveerd door Murray. Edwin streefde zijnen broeder echter al spoedig op de baan der kunst vooruit. Van voor hij dertig jaren oud was, had hij zich reeds eene benijdenswaardige en verdiende faam verworven, die hij trapsgewijze heeft weten te verhoogen, naarmate hij in leeftijd vorderde.

In 1866 werd Sir Edwin Landseer het bestuur der Londensche academie aangeboden, doch hij bedankte voor dezen post. Sir Edwin Landseer is lid van de Londensche en van verscheidene academiën buiten Engeland, onder andere die van Antwerpen en Brussel. Zijne benoeming als werkelijk lid van het academisch lichaam der Antwerpsche academie dagteekent van 23 Augustus 1870. Hij verving als dusdanig wijlen F. Overbeck. Van voor 1870 had Landseer den titel van buitenlandsch toegevoegd lid der Antwerpsche academie.

Wij hopen, dat de meester in de gelegenheid zal gesteld worden, om voor het Antwerpsch museum der academiekers eene schilderij, vergezeld van zijn portret, te leveren.

De laatste Ruthven.
1e deel.
(vervolg.)

Het was het aanbreken van een mistigen kouden September-dag. Geheel de natuur scheen in een zwaren slaap gedompeld; de Cam alleen, liep uur voor uur, van 's avonds tot 's morgens, steeds murmelend over haar keienbed. Terwijl Letticia in den schemer, met onvaste hand, hare haarlokken trachtte te schikken, hoorde zij onder haar venster dit eentonig gemurmel tot haar doordringen. Het was op dit uur dat zij juist afreisden - de twee jonge Schotsche cavaliers. Beiden hadden hunne studentenkleederen afgeworpen en verschenen in eene dracht, hunner afstamming waardig. Stoutmoedig, edel en schoon was het voorkomen van den jongen graaf William, in zijn tettig wambuis gedoscht en met het zwaard aan de zijde. Als hij met Letticia naar den hof toe wandelde (hij had, half op smeekenden, half op gebiedenden toon, haar gedwongen, hem met eigen handen eene roos tot aandenken te geven), scheen zijne handelwijze min jeugdig - meer bedaard en teeder tevens. Toen hij heenreed, waren zijne laatste woorden ook eene vroolijke plichtpleging, eene uitbarsting vol jeugdige verwachting; hij zinspeelde zelfs, op het oogenblik dat hij terugkeeren zou, in bezit van al de thans verbeurde eeretitels zijns geslachte, wanneer hij, zegde hij, eene Mevrouw Gowrie kiezen zou, niet onder de Schotsche, maar onder de Engelsche maagden.

Een weinig bleeker - een weinig stilzwijgender dan gewoonlijk, volgde Patrick; hij sprak zijnen leermeester een hartelijk vaarwel toe, en wist alleen '*Amen*' te lispelen op de zegening en den wensch eener gelukkige reis, die deze hem liefdevol toesprak. Daarna nam hij Letticia bij de hand; hij kuste ze niet, zooals zijn broeder, bevallig

en hoffelijk, gedaan had, maar schudde die hand met eene lichte, koude drukking, terwijl hij zachtjes zegde: ‘Vaarwel! Letticia, mijne goede *zuster*.’

Kalm beantwoordde zij dit vaarwel. Maar wanneer het geluid der paardenhoeven zich verwijderde en wegstierf, klom zij traagzaam naar haar kamertje, sloot de deur dicht, zette zich neder en weende. Slechts éénmaal, wanneer zij hare tengere hand aanschouwde, - en ze hield ze onbeweeglijk, als ware er nog een reeds verdwenen druk op zichtbaar - steeg er een hoogroode blos op hare wangen, en over haar gelaat verspreidde er zich eene uitdrukking vol smart en angstvalligheid.

- Zijne zuster - altijd zijne *zuster!* - waren hare eenigste woorden. Na eenige oogenblikken, veegde zij zich de tranen uit de oogen, wond rond haar hart dien sluier van het gewoon uiterlijke leven, die eene vrouw altijd dragen moet, en ging beneden haren vader vervoegen.

- Wat zijn dat voor verscheurde bladen, Letticia, die ge daar met uwe naald aan elkander hecht? Zijn het misschien eenige schriften of voorstellen van mij?

- Ditmaal niet, beste vader, zei Letticia zacht; het zijn enkel eenige schriften door uwe twee leerlingen ons nagelaten.

- 't Is te zeggen, door Patrick nagelaten, want William was niet leerzuchtig, uitgezonderd voor die zonderlinge kennis, welke door al de Ruthvens in aanzien gehouden werd: - de geheimzinnige wetenschap. Wat schriften zijn dat?

- Zij zijn van jonker Patrick; wanneer hij terugkomt zou hij ze kunnen behoeven.

- Wanneer! Ach! die duurbare jongen, de ware zoon van zijn armen vader; zal ik nog wel ooit hem terugzien?

Deze vraag bekwam geen ander antwoord dan een diep stilzwijgen en eene doodelijke bleekheid des gelaats. Maar eene droevige, koude schaduw scheen zich over geheel de zaal uit te spreiden - over alles waarop Letticia de oogen richtte; droeviger dan de duistere nacht, - kouder dan de kille regen van Maart die tegen de nauwe vensters van het huis joeg, kroop deze schaduwe over haar hart. Zij scheen als iemand die gedurende lange dagen en weken op den geest voelen drukken had - niet een zwaar gewicht, dat is min afmattend, maar een rustelooze strijd - somtijds smart, somtijds vreugd - twijfel, vrees, verwachting, geloof - een wild verlangen, door een ontmoedigend lijden opgevolgd. Sedert lang reeds had zij geleerd, wat bitter gedacht er in deze woorden besloten ligt: ‘'t Is de onverzadigde hoop die 't hart ontstemt.’

- Mijn braaf kind, zei de oude leeraar, als het ware ontwakende uit eene wiskundige berekening, die tot eene dagelijksche droomerij overgeslagen was, mijn braaf kind, waar hebt gij den brief geborgen, die de jonge graaf ons schreef, en waarin hij zegde, dat beide, hij en Patrick, binnen eene

week naar Cambridge terugkeerden? Kunt ge mij zeggen, hoe lang dit geleden is?

Letticia hadde deze vraag zonder talmen kunnen beantwoorden - zij hadde kunnen zeggen, hoeveel weken, hoeveel dagen, zelfs hoeveel uren er sedert dien verloopen waren - aangezien elk dezer, lang als jaren haar toegeschenen had, - maar zij deed het niet. Zij zweeg een oogenblik, als om haar geheugen te raadplegen en sprak: ‘Het is wellicht twee maanden geleden, indien ik mij niet bedrieg.’

- Twee maanden! Eilaas, eilaas!

Traagzaam en zich geweld aandoende om voor de eerste maal te gewagen van iets, welk zoo zwaar haar op het hart drukte, dat geheel haar gestel er door van aandoening geschokt werd, vroeg zij: - ‘Denkt ge, vader, dat er aan die arme jonge heeren eenig kwaad kunne overkomen?’

- Ik smeek God, dat het zoo niet zij! Letticia, herinnert gij u, wat onze arme Willie - ik kan mij het woord graaf niet gemeen maken - ons zegde, over de groote genegenheid der koningin jegens hen? hoe hij weldra als een groote heer aan Edinburgh wonen, en zijn broeder zijne studiën te St-Andreas eindigen zou; slechts Patrick merkte hierop aan, dat hij liever naar Cambridge, bij zijnen ouden leermeester, terugkeeren zou. De brave jongen! Herinnert gij u dit, Letticia?

- Ja wel, vader. Ach, waarlijk, de arme Letticia herinnerde zich alles.

- Welnu, mijn kind, wij hoeven dan voor hen niet te vreezen. Zij zijn twee jongelingen van hoogen stand, en mogelijk leiden zij thans een vroolijk leven, en vergeten ondertusschen hunne oude vrienden; maar zij zullen tijdig en in veiligheid hier terugkeeren.

Dit zeggende, plaatste de oude leeraar zich in zijnen zetel met hooge rugleuning, en viel vol genoegen in slaap. Zijne dochter vervolgde haar werk, tot wanneer al de papieren gerangschikt waren, en het reeds te donker geworden was, om iets te onderscheiden; zij sloot de oogen dicht en mijmerde.

Hare gedachten echter, mochten niet met den naam van liefdegedachten bestempeld worden, zooals die, waarin gij u, jonge meisjes, dikwijls verdiept, wanneer ge droomt van ergens eenen beminde, aan uwe voeten nederknield, of aan uwe zijde met u voortwandelende en gij u bemind gevoelt, en gij in deze liefde u verheugt. Dergelijke droomerijen neen, beheerschten Letticia's verbeelding niet. Hare liefde - indien dit gevoel wel liefde heeten mocht, want zij zelf dierf het dezen naam niet geven - was onbemerkt in haar hart geslopen; onder den dekmantel van het medelijden, van eerbied en genegenheid had, het diepe wortelen in haren boezem geschoten; en in weerwil het geene bloemen voortbracht, was zijn bestaan onafscheidbaar van het leven haars harten geworden. Nimmer was het haar gebeurd, zich af te vragen: ‘of zij beminde,’ of ‘bemind werd,’ maar geheel haar wezen stortte zich in dat gedacht uit, golf achter golf, zooals een stroom ongevoelig zijne wateren naar eene enkele bedding voortrolt, en geheel de overige landstreek droog laat.

Letticia zat in droevige gedachten, de menigte weken te overdenken van ijdel wachten naar hem, die maar niet kwam. Hoe eerst de uren met spoed voorbijvlogen, gedragen op de vleugelen eener rustelooze vroolijkheid; hoe zij hoopvol zich te slapen legde, en 's morgens hoopvol weder ontwaakte, en hoe zij, kalm glimlachende, zich zelve toefluisterde: ‘Morgen - Morgen!’ Hoe zij later deze woorden gebruikte als een dagelijksche balsem, om hare vrees en smart, die zij niet kon in slaap wiegen, een weinig te lenigen; hoe zij eindelijk dezelve als uitzinnig, den ganschen dag uitriep, niet omdat zij er nog eenig geloof aan hechtte, maar als een roep vol wanhoop, die

moest beantwoord worden. En echter, hij werd niet beantwoord; en de stilte rondom haar, was tot zulk een staat van duisternis en droefheid aangegroeid, dat alle verdere worsteling er door verlamd werd - en haar zelfs geene kracht genoeg overbleef om nog eenige vrees te koesteren.

In het begin had zij veel vrees uitgestaan. De jonge graaf William, die zoo bloedrijk, zoo stoutmoedig was, kon mogelijk zich laten bedriegen hebben. 's Konings schijnbare hartelijkheid was misschien maar eene mom om te beter de eenige overblijfselen van het geslacht der Ruthvens, te kunnen verdelgen. Het vreesaanjagend verhaal der samenzwering van Gowrie bleef haar standvastig in het geheugen; 's nachts, in hare droomen, dacht zij dikwijls, de bloedige bijl voor hare oogen te zien zweven, en de twee zoo schoone en jeugdige hoofden, op de hoogte van Tolbooth te zien afhouwen. Nevens deze meende zij somtijds nog een ander hoofd te zien. Afzichtelijk! Zij erkende het onmiddellijk - met zijne bleeke, kinderlijke wangen - en gedachtvol voorhoofd. In dergelijke omstandigheden ontwaakte zij bevende en weenende; en voor hare bedsponde op de knieën vallende, bad zij God, dat, waar ook hij zich bevinden mocht - of het haar al dan niet gegund zoude zijn hem nog wel ooit te mogen aanschouwen of niet, - Hij steeds een wakend oog op hem houden mocht en zich harer ontfermen.

Een andermaal dacht zij hem in vollen voorspoed te zien, geëerd en veilig onder den ouden roem des geslachts der Ruthvens, - en, zooals haar vader gezeid had, zich zijner oude vrienden niet meer geheugende. Welnu, wat recht bezat zij, om hiertegen te morren? Zij deed dit dan ook niet - tenzij wanneer somtijds, ondanks haren wil, die ikzuchtige klacht der menschelijke teederheid in haar hart oprees: - ‘Eilaas, gij leeft in voorspoed, en ik - ik sterf van gebrek!’ Maar onmiddellijk antwoordde haar geweten: ‘hij weet noch ziet het, bij gevolg doet hij u geen ongelijk.’

Nog eens was de nacht aangebroken. Letticia had reeds leeren wenschen naar de droevige bewusteloosheid die de slaap haar aanbracht - naar die geringe gemoedsrust en korte vergetelheid die elken ontmoedigenden dag opvolgde. ‘Is het nog geen tijd om ons ter rust te begeven, vader?’ vroeg zij dikwijls, lang voor het gewoone uur en zij was zoo vergenoegd van naar haar slaapvertrek te mogen gaan, er de licht-

stralen der maan en der starren buiten te luiken, en zoo in de grootste duisternis en uitwendige vergetelheid zich neder te vlijen, tot wanneer het murmelen der beek haar in slaap wiegen kwam. Vroeger was er een tijd, dat zij verkoos, met haren op vader te blijven zitten, of ergens tot middernacht te waken, luisterende naar voetstappen, daar beneden in den hof, - naar stemmen onder haar venster - toen elk gerucht aan de poort haar hart sneller kloppen deed. Maar al deze gemoedsaandoeningen waren voorbij.

Letticia plaatste hare nachtlamp op de tafel, nam hare muts van het hoofd en bevrijdde hare haarlokken. Vooraleer zich ter rust te begeven, opende zij het venster en blikte naar buiten; 't was koud, doch zeer helder. Zij was voorover gebogen en met de armen noordwaarts uitgestrekt. Geene woorden zijn in staat den blik te ontleden, die hare gelaatstrekken bescheen. Die blik was vol innig lijden, smeekend en wanhopend tevens, evenals die eener ziel, die de ontbinding met het stoffelijke verlangt, om hare medezuster te volgen, reeds naar een beter vaderland getogen. Hare oogen vertoonden die strakheid, die schijnt machtig genoeg te zijn, om gansch de ruimte te doordringen, en, als eene duif op hare vleugelen, het voorwerp haars verlangens te gaan vervoegen. Vervolgens zonken hare oogleden neder, brandende zilte tranen rolden over hare wangen, en zij zonk neerslachtig ineen.

Een gerucht onttrok haar aan dezen toestand: - het was de regelmatige slag der roeispanen in het water der gewoonlijk zoo eenzame rivier. Spoedig sloot zij het venster dicht, en bloosde, uit vrees, dat de flikkering der lamp aan een vreemdeling hare houding aan het raam mocht verraden hebben. Het gerucht der roeispanen hield op - voetstappen weergalmden in de dreven des hofs - en zij vernam de scherpe stem haars vaders, zich met andere, even goed gekende stemmen vermengende aan de voordeur. Zij kwamen! - Zij waren eindelijk toch daar!

Evenals de wolken, waren al die dagen, die weken en maanden van smartvolle verwachting, in een oogenblik uit haar gemoed gezweept. Het nachtelijk duister harer droefheid was vergeten, als hadde het nimmer haar hart gefolterd.

(Wordt voortgezet.)

Kronijk.

Antwerpen. - Bij Feliciaan Baggerman is verschenen de 4de aflevering van het 2^{e} deel van de *Liggeren en andere historische archieven der Antwerpsche Sint-Lucasgilde*, door Ph. Rombouts en Th. Van Lerius. Deze aflevering reikt van 1659 tot 1670 en moet in belangrijkheid van inhoud niet onderdoen voor de reeds verschenen stukken. Wij roepen nogmaals de aandacht van alle kunstbeoefenaren en liefhebbers op deze uitgaaf, welke van een onschatbaar gewicht is voor de geschiedenis der Vlaamsche kunstschool. Zwaar en stroef is de taak die de heeren Rombouts en Van Lerius zich getroosten; maar zij bewijzen er diensten mede, waarvoor vele geslachten nog hun dankbaar zullen zijn.

- Bij de op 15 Augustus gedane uitreiking der prijzen aan de leerlingen van de middelbare school, is door den onlangs nieuw benoemden bestuurder, den heer Arents, eene Vlaamsche redevoering gehouden over opvoeding en onderwijs. Spreker drukte zich uit in eene hoogst sierlijke taal en werd door de aanwezige overheden met zijne rede geluk gewenscht.

Brussel. - Volgens wordt gemeld, bestaat de schoot van het doopkleed der onlangs geboren koninklijke prinses Clementina uit één enkel stuk gewerkte Vlaamsche kant, 2 1/2 meter lang en 1 1/2 meter breed. Schooner of grooter kantwerk schijnt nooit in Vlaanderen gemaakt te zijn.

Gent. - Het staatsbestuur is, zoo het schijnt, in onderhandeling met de familie van wijlen Dr Snellaert, over den aankoop zijner belangrijke boekerij.

- Aangekondigd, om uitgegeven te worden door het *Willemsfonds*, een werk over de geschiedenis der muziek, door onzen uitstekenden Peter Benoit.

- Bij de delfwerken aan 't Rabot, op de Begijnhofslei, zijn grafzerken uit het opgebroken metselwerk van de bedding der rivier opgehaald. Deze steenen waren voortkomstig uit de Sint-Jacobs- en Sint-Nicolaaskerken, en behooren tot de XVIe eeuw. De opschriften zijn min of meer goed leesbaar.

Buitenland.

Londen. - De onderkoning van Egypte heeft in de wereldtentoonstelling, waarvan de sluiting binnen kort zal plaats hebben, een halssnoer en een armband tentoongesteld, welke voorzeker eenig in hunne soort mogen genoemd worden. Zij zijn gemaakt van negen geldstukken, ieder zoo groot als eene Engelsche kroon, welke de beeltenis dragen van Arsinoë, koningin van Egypte, vrouw van Ptolemaeus II, bijgenaamd Philadelphus, die, 285 jaar vóór de geboorte van Christus, vorst van Egypte werd en veel bijdroeg tot de bevordering der beschaving in dat land (onder zijne regeering telde de bibliotheek van Alexandrië niet minder dan 400,000 boekrollen). Het hoofd van koningin Arsinoë is op de gezegde munten verheven gewerkt; op de keerzijde prijkt een horen des overvloeds. De bewuste geldstukken zijn met diamanten en andere kostbare steenen omzet.

Rome. - Volgens wordt beweerd, zouden in den koepel der Sint-Pieterskerk, het reusachtige bouwwonder van Michel Angelo, min of meer onrustbarende bewegingen waargenomen zijn. Bouwkundigen zijn in commissie gesteld om de zaak te onderzoeken. (Zie voor de beschrijving van den koepel onzen jaargang 1866, bladz. 38 en voor platen en aanteekeningen omtrent de St.-Pieterskerk 1869, bladz. 57 en 1870, bladz. 102.)

Japan. - De Westersche gebruiken dringen in dat rijk al meer en meer door. Zoo wordt thans gemeld, dat de bibliotheek van Japans wereldlijken keizer, de taikoen, voor het publiek toegankelijk is gemaakt. Zij bestaat uit 100,000 boekdeelen.

De werkende standen in Engeland.

Er is in Europa geen land, waar de kanker der armoede tusschen de werkende standen dieper wortel geschoten heeft, dan in Engeland. Hoe groot ook de bedrijvigheid der Engelsche fabrieken zij en hoe aanzienlijk de uitvoer van Engelsche waar naar alle markten der wereld moge wezen, er is, in Engeland meer dan elders, volk te veel; waar men één werkman noodig heeft, vindt men er zes die zich als om strijd voor het verdienen eener daghuur aanbieden. Daardoor, en ook ten gevolge van de felle concurrentie die er tusschen de fabrieken en de ambachten in hetzelfde vak bestaat, zijn de loonen niet toereikend, om de werklieden te veroorloven, op min of meer dragelijke wijze in hun onderhoud en in dat van hunne vrouw en kinderen te voorzien. Hierbij voegt zich nog de omstandigheid, dat, in de de Engelsche steden, de

PLAATSNEDE VAN ED. VERMORCKEN.

levensmiddelen en de huishuren betrekkelijk veel duurder zijn, dan in de groote steden van het Europesche vasteland.

De werkende stand in Londen en in de andere Engelsche zee- en fabrieksteden is o o k zeer verdorven, waarschijnlijk ten gevolge van de harde wederwaardigheden, waarmede hij te k a m p e n heeft, om in zijn onderhoud te voorzien. De verbeestende dronkenschap is, zoowel voor vrouwen als voor mannen, de n o o d l o t t i g e bron, waarin millioenen ongelukkigen van de beide geslachten den troost der verdooving zoeken en een langzamen zelfmoord vinden.

In Londen alleen, wonen meer dan een half millioen arme menschen in dompige gangen, in achterhuizen, op zolders, of, gelijk de ellendige vrouw, hier afgebeeld met haar kind, in ongezonde, ziltige kelders. Te Liverpool, Engelands grootste koopstad na Londen, zijn meer dan 20,000 werklieden gehuisvest in kelders; 60,000 anderen wonen in gangen en stegen van de ongezondste soort.

In de fabrieksteden is de toestand der werklieden nog slechter dan in de zeehavens. In de fabrieksteden ook, en namelijk te Manchester, wonen duizende huisgezinnen onder den grond, in groote en kleine kelders. In die holen, vindt men arme, onderkomene menschelijke wezens, die met twee en drie op wat stroo of een hoopke vodden slapen. Van de 1000 kinderen, die te Manchester uit behoeftige ouders geboren worden, sterven er 570, eer zij hun vijfde jaar bereikt hebben. In dezelfde stad, worden

jaarlijks meer dan 4000 arme kinderen in de gasthuizen geboren. Manchesters armste kartier voert den naam van Engelenwei (*Angel-Meadow*), maar 't is eene echte duivelenwei. Van op de zolders tot in de voor- en achterkelders, zijn de huizen er volgepropt met menschen, die meest allen tot den laagsten trap der ellende afgedaald en ook tot de uiterste ondeugd vervallen zijn. Een ooggetuige, die eene der woningen van de Engelenwei bezocht, geeft hieromtrent de volgende inlichtingen: 'Wij daalden af in eenen kelder, zegt hij, die tien of elf voet lang en zes of zeven voet breed was. Wij bespeurden er geen ander licht dan het zwakke schijnsel van eenige op den haard brandende kolen. Wij raakten het welfsel met onze hoofden. Rond het vuur zaten gehurkt of op schabellekens of lagen tegen den grond, ten minste een dozijn mannen, vrouwen en kinderen. De hitte en de geuren waren onuitstaanbaar. Daar deze kelder niet toegankelijk was voor het publiek, kon de politie geene waakzaamheid u i t o e f e n e n over de personen, welke er zich in bevonden, en die hier allen onder malkander sliepen op de plaveien of op hoopen vodden, schavelingen en stroo. Bedden waren er niet te zien. In dezen kelder kwam een achterkelder uit, die bestrooid was met klompen steenkolen en spaanderen, welke laatste m o e s t e n dienen voor het maken van phosphorstekskens. In de hoeken van dien achterkelder, op wat schaafkrullen en eenige handvollen hooi, lagen twee meisjes in een vasten slaap. Wij bezochten nog eene andere dergelijke woning. De voorkelder was de weerga van den reeds afgeschilderde; achterin waren nog drie dooreenloopende kelders, echte grafkuilen, waarin geen straal licht kwam. Bij het schijnsel eener kaars, kon men het nat op de zwarte zweetende muren bespeuren. In eenen hoek, lag een man op eene handvol stroo; naast hem, sliep een kalf. Op een anderen stroohoop lag een smoordronken ouderling. De volgende kelder was bewoond door twee kinderen en eenen man; zij sliepen alle drie. In eene soort van hol, zes voet lang en twee voet breed, uitgegraven tegen den muur, vonden wij eenen grijsaard slapen, op eene bussel bedorven stroo. Volgens ons werd verhaald, had men hem daar ingenomen, uit medelijden, om hem niet onder den blauwen hemel te laten vernachten.'

De omstandigheden van den werkenden stand zijn nagenoeg

even beklagelijk in de Engelsche steden van tweeden en derden rang, zooals Bolton, Leeds, Rochdale, Ahston, Nottingham, Newcastle, Sheffield, Stockport, Birmingham enz. Overal is de groote meerderheid der werklieden, bij zwaren arbeid, slecht gevoed, slecht gehuisvest en op verregaande wijze verslaafd aan den sterken drank. Op een gegeven oogenblik, kan deze schromelijke staat van zaken voor Engeland zeer gevaarlijk worden. Als men er niet in gelukt, de ellende en de ondeugd, door betrekkelijken welstand en beschaving te vervangen, is vroeg of laat eene omwenteling te vreezen, die inderdaad ijselijk zal mogen genoemd worden.

Tentoonstelling van schoone kunsten, te Brussel.

Op 15 Augustus werd plechtig geopend de driejarige tentoonstelling in een gedeelte der gebouwen van het museum van oude meesters, te Brussel, ten aanwezen van den koning, die verwelkomd werd door den graaf de Robiano, voorzitter der commissie. De Vlaamsche catalogus was nog niet verkrijgbaar. De tentoonstelling bevat 1277 stukken en dan zijn er nog ongeveer 700 geweigerd, gedeeltelijk bij gebrek aan plaats. Verschillende bij de opening aanwezig zijnde kunstbeoefenaren zijn aan den koning voorgesteld geworden. Z.M. heeft aan sommigen hunner kennis geven van het voornemen des staatsbestuurs, om, in den aanstaanden zittijd, aan de kamers de noodige middelen te vragen, tot het bouwen van een geschikt lokaal, bestemd voor de driejarige tentoonstellingen en voor het houden van openbare plechtigheden. Wij hopen, dat deze zaak, welke reeds zoovele jaren hangende is, eindelijk haar beslag zal krijgen. Wanneer het zoo verre komt, dat men verplicht is kunstgewrochten te weigeren, uit hoofde van plaatsgebrek, is 't zeker meer dan tijd, maatregelen te nemen.

Het staatsbestuur heeft reeds zes tafereelen aangekocht voor het rijksmuseum; daaronder behoort *De atlas*, door H. DE BRAEKELEER, een puikstuk der tentoonstelling, bijzonder voor wat het koloriet betreft: een man, met den rug naar den toeschouwer gezeten, bestudeert eene landkaart. 't Is inderdaad een stuk, welk eene schoone en goede aanwinst voor het museum zal zijn. Voornoemde Antwerpsche schilder stelt nog ten toon een stuk, welk getiteld is: *De les*, maar dat juister de kinderschool zou heeten; het behoort aan den heer Wolff, en eene schilderij getiteld: *Antwerpen*, wezende een gezicht, langs een bovenraam, op de daken van de Antwerpsche vischmarkt en de daar omstaande huizen (behoorde aan den heer Couteaux, maar is op de tentoonstelling door den koning aangekocht). *De les* en *Antwerpen* munten beide ook uit door hunne inderdaad prachtige kleur. De schilder zal vast een onzer beste meesters worden, als hij zich ernstig toeleggen wil op samenstelling en teekening.

De Tooverheks, van V. LAGIJE, ook voor het rijksmuseum aangekocht, is een zeer schoon tafereel, in onze oogen evenwel minder fraai dan des meesters *Grietje in de kerk*, van de Gentsche tentoonstelling, zie 1871, blz. 141. *Datura*, van denzelfde, is ook een zorgvuldig en puik geschilderd tafereeltje; echter vinden wij de vleeschdeelen niet genoeg afgewerkt.

J.G.A. VAN LUPPEN geeft ons een *Morgenstond* te aanschouwen, aangekocht voor het rijksmuseum, vol dichterlijkheid en rijkdom van kleur, een morgenstond welke bij ons de herinnering heeft opgewekt aan Starings prachtige verzen:

> Schoon is de Dag, als zijn purperen gloed

Vorstelijk stijgt; -
Als hij *zingend* de ontwaakten groet!

Inderdaad, Van Luppens schilderij is een ‘welluidend’ stuk; er klinken u als zangen en juichtonen uit tegen. Verschiet en teekening zijn goed verstaan. Van Luppen wordt bepaald een landschapschilder van eersten rang. De voorgrond zijner schoone schilderij zou misschien wel wat krachtiger hebben kunnen zijn.

Van J.B. VAN MOER, van Brussel, begroetten wij een schoon gezicht op Brussel in 1868; waarheidsvoller zou men maar moeielijk iets kunnen teruggeven; het is alsof men de stad door eene microscoop ziet; teekening en schildering mogen keurig genoemd worden. Van denzelfden schilder is door den koning aangekocht een puik morgengezicht op Venetië.

EMILE WAUTERS stelt drie tafereelen ten toon: *Een fruitkoopman in Caïro* (de koning is reeds in bezit van eene waterverfschildering van ditzelfde onderwerp); de voormelde schilderij is krachtig en schoon; die moor, met zijne Egijptische pijp, is een prachtig weergeven toonbeeld van zijn ras. Tweede schilderij: *Maria van Burgondië genade smeekende voor Hugonet en Humbercourt*, ontleend aan De Barante's *Geschiedenis der hertogen van Bourgondië:* terwijl de veroordeelden zich ten dood bereidden, ging de jonkvrouw van Burgondië, die alles in het werk had gesteld om dit vonnis te beletten, en nu wist dat de rechting ging gebeuren, te voet uit hare woning en kwam in rouwgewaad en met een enkelen sluier op het hoofd naar het stadhuis bidden, dat men hare twee trouwe dienaars zoude sparen, doch werd niet verhoord. Dit onderwerp is uitgewerkt in een tafereel vol goede hoedanigheden, gepaard met zwakke deelen, maar van een veelbelovend talent getuigende. Het was, reeds voor de opening der tentoonstelling, het eigendom des staatsbestuurs. Vooral in des schilders derde stuk blinkt zijn talent uit. Dit stuk is gewijd aan de voorstelling der *Zinneloosheid van Hugo Van der Goes*, en vormt een der puikste geschiedkundige tafereelen der tentoonstelling. De kunstschilder Hugo Van der Goes, die, in de XVe eeuw, te Gent leefde, had zich in 1482 afgezonderd in de priorij van het Roodeklooster en werd krankzinnig; men bracht hem naar het ziekenhuis van Brussel, waar de prior Thomas, gedenkende hoe Saül zich verlicht gevoelde, toen David op de harp speelde, op het denkbeeld kwam, om een dergelijk middel bij Van der Goes aan te wenden. Men ziet den armen lijder, in het krankzinnigengesticht geplaatst, waar men hem, om zijne zinnen te verzetten of om zijnen geest te vermilderen, muziek laat hooren. In eene groote zaal, zit de zieke schilder in een ruimen zetel, in ojivalen trant; rechts, een weinig naar achter, ziet men een

half dozijn koorknapen, die muziek maken onder de leiding van eenen pater. Links, op den achtergrond, in het half donker, zitten en staan drie geestelijken van het gesticht. De jongens spelen wat zij kunnen, met onverdeelde aandacht. De zinnelooze zit stijf en bewegingloos, als een beeld, daar neder; strak en verwilderd is zijn blik; zijn vermagerd gelaat doet den beschouwer pijnlijk aan. De geestelijke muziekmeester, terwijl hij de maat slaat, houdt bezorgd de oogen op den ongelukkige gevestigd; ook de drie andere paters slaan hem gade. De schilder mag geluk gewenscht worden met zijn werk. Zijne schilderij verraadt zooveel fijn gevoel en menschenstudie als verstand van ordening, teekening en schildering. Als hij houdt wat hij belooft, wordt Emile Wauters een uitstekend, een groot meester, over wien ook de naneef nog fier zal zijn. De hier beschrevene schilderij is aangekocht voor het rijksmuseum en zal eene waarlijk goede aanwinst voor die galerij uitmaken. (Wij vernemen dat de schilder het ridderkruis der Leopoldsorde zal ontvangen.)

J. STALLAERT, te Brussel, reeds met het gouden eermetaal in eene vroegere Brusselsche tentoonstelling vereerd, heeft in de pronkzaal eene ongemeen groote schilderij, *De dood van Didon* voorstellende. Men ziet de koningin van Carthago, aan den boord der zee, vóór haar paleis uitgestrekt op een lijkbed waaronder een smeulende brandstapel. Zij staart het schip achterna, welk aan den gezichteinder verdwijnt en waarop zich haar ongevoelige minnaar bevindt, om wiens trouwloosheid zij besloten heeft zich van het leven te berooven. Uit eene wonde in de borst vloeit bloed en weldra zullen de vlammen het rustbed met hare vurige tongen likken. Eene slavin maakt groot misbaar over de rampzaligheid harer gebiedster, wier zuster Anna het bloeden tracht te stelpen, terwijl eene rijk getooide oude vrouw het hoofd der stervende koningin ondersteunt. Links achter de slavin staat eene reukbrandende vaas, waarvan de rook een grijsachtigen toon over het geheel werpt; rechts op den achtergrond onder een gebouw, waarin verschillende aloude bouwtranten vermengd zijn, houden zich personen van verschillende rassen, die hunne meewaardigheid over het lot der vorstin betuigen. De schilderij is een stuk vol verdiensten, maar al te decoratief behandeld. Zou er bij eene nauwgezette ontleding nog al veel op af te wijzen zijn, gezegd moet worden dat de schilder over het geheel in zijne moeielijke onderneming goed is geslaagd. Het tafereel is aangekocht voor het rijksmuseum, naar men verzekert tegen 25,000 frank, op voorwaarde dat de schilder het vroeger van hem aangekochte stuk terugneme en daarvoor 3,000 fr. aan het staatsbestuur vergoede.

(Wordt voortgezet.)

Waltmannus Van Dyck.

Theodoor Van Dyck, met den kloosternaam Waltmannus geheeten, had in de Sint-Michielsabdij, te Antwerpen, het wit habijt der orde van Premonstreit aangenomen. Intusschen was zijn broeder Antoon, de wereldberoemde kunstschilder, aan het hof van Karel I en deze vorst stelde alles te werk, om hem in Engeland te houden. Deze was ongetwijfeld ook de reden, waarom koningin Hendrika-Maria verlangde, den kanunnik Waltmannus als kapelaan aan het hof te bezitten. Te dien einde wendde zij zich tot Joannes Drusius, prelaat der abdij van Park, bij Leuven, en vicaris van den generaal der orde in de *circariën* van Brabant en Friesland. Dien brief, naar het oorspronkelijk stuk afgeschreven, deelen wij hier mede:

Monsieur L'Abbé de l'église de Parsen (sic) *Le bon rapport qu'on nous a faict de Théodore Waltman de Vandyck, chanoine de l'Eglise de St-Michel à Anvers, Et les bons et agréables services que nous recevons touts les iours du Chevalier Antoine Vandyck son frère, nous ont faict naistre le désir d'avoir auprès de nous le dict Théodore*; *pour nous servir de luy en qualité de Chappellain. Or ne pouvant esperer d'obtenir cela sans la licence de ses supérieurs, nous avons trouvé bon de nous adresser a vous, qui pour estre Vicaire du Général de son ordre aux pais de Brabant et de frise, aves beaucoup de pouvoir et autorité sur luy: Vous priants comme nous faisons très-instamment de luy vouloir donner permission de passer par deça, pour exercer auprès de nous Ladicte fonction: Le crédit que par ce moyen il pourra acquérir tant a soymesme comme a tout son ordre, Le contentement qu'il pourra recevoir iouissant de la conversation de son frère, La securité en laquelle il sera pour le faict de sa conscience, ayant à vivre soubs nostre protection, nous font esperer que vous ne nous esconduires pas en ceste requeste, ains l'accorderes aussy librement, Comme vous pouves croire fermement que nous ne manquerons pas de nous en souvenir, quand l'occasion se presentera pour nous en revancher, Cependant nous prions Dieu qu'il vous ayt en sa saincte garde, donné a nre Cour a Londres ce vingt et sixiesme d'Aoust* 1633.

(Eigenhandig geteekend) *Henriette Marie R.*

Het opschrift van den brief luidt als volgt:

A Monsieur L'Abbé de Parsen a Anvers (sic), *et Vicaire de l'ordre de Premontré, au païs de Brabant et de frise.*

Op de twee zegels die er aan vastkleven staat een omloofd schild met de vereenigde wapens van Frankrijk en Navarra[(1)], bekroond met de koninklijke kroon. Nevens het wapenschild staan de naamletters H 1 M R (*Henriette Marie Reine*).

Waltmannus Van Dyck schijnt echter niet lang in Engeland verbleven te hebben, want volgens eenen brief, door den abt van Park, den 14 Maart 1634, aan zijnen prior toegestuurd, was hij alsdan reeds wedergekeerd. De gemelde brief begint in dezer voege: *Dne prior. Waltmanus religiosus S. Michaelis Antverpien, ante quinque dies rediit domu ex Anglia, et* etc. (Heer Prior, Waltmannus, kloosterling van St. Michiels, te Antwerpen, is voor vijf dagen uit Engeland te huis wedergekeerd, enz.)

Van Dyck was een geleerde en ijverige priester. Hij werd bachelier in de godgeleerdheid, bekleedde het ambt van cellier en van lector der godgeleerdheid in zijn klooster, werd later

(1) Hendrika-Maria, den 25^{n} November 1609 geboren, was dochter van Hendrik IV, zuster van Lodewijk XIII, moei van Lodewijk XIV en echtgenoote van Karel I, koning van Engeland.

onderpastoor, en eindelijk pastoor te Minderhout. Het was daar dat hij, na een herderlijk bestuur van 28 jaren, in den ouderdom van 63 jaren overleed.(1)

F.W.

XII^de^ Nederlandsch taal- en letterkundig congres, te Middelburg.

Men weet, dat in 1870 te Middelburg moest gehouden worden het XIIe der congressen, die, in 1849, te Gent werden belegd en opvolgenlijk plaats hadden te Amsterdam, Brussel, Utrecht, Antwerpen, 's-Hertogenbosch, Brugge, Rotterdam, Gent, 's-Gravenhage en Leuven: tijdsomstandigheden waren oorzaak, dat het congres twee jaren verschoven werd. De 3de September was voor de vereeniging bepaald en het oude Middelburg had zich beïeverd, om zijne menigvuldige gasten hartelijk te ontvangen. De op vele plaatsen uitgestokene Nederlandsche en Belgische vlaggen, gaven der stad een feestelijk aanzien. Ten half acht werden de van elders toegekomen congresleden verwelkomd aan het spoorweggebouw, door eene commissie, samengesteld uit de heeren: G.-N. de Stoppelaar, P.-F.-J. van Burg, F.-G. Sprenger, P.-L. de Bruijne, H.-J. Dronkers Jr.

In de wachtkamer geleid, sprak de heer m^r^ W.-C.-M. de Jonge van Ellemeet, voorzitter der regelingscommissie, de volgende woorden:

'Zeer gewaardeerde bezoekers van het XII^de^ Nederlandsch taal- en letterkundig congres in Zeeland!

Het genoegen, ulieden al dadelijk te begroeten bij uwe aankomst op Middelburgs gebied, stel ik op hoogen prijs, ja! op een zóó hoogen, dat ik mij zelven geweld moet aandoen, om mij tot die bloote verwelkoming te bepalen. Doch de commissie van regeling is te recht van oordeel, dat het hier niet de geschikte plaats is, om in uitvoeriger woordenwisseling te treden. Bovendien, het komt eene welsprekende autoriteit toe, om u het uitgebreider welkom toe te roepen en den gebruikelijken eerewijn aan te bieden. Met het hoofd van het plaatselijk bestuur toch, zou ik niet in welsprekendheid, veeleer in hartelijke gevoelens, bij ulieder aankomst, willen wedijveren. Laat ons, gehoorzaam aan onze overheden, ons in feestelijken optocht scharen naar eene plaats, elders gelegen, feestelijk te dezer gelegenheid uitgedoscht, en ons daartoe met zooveel welwillendheid beschikbaar gesteld! Komt, spoeden wij ons naar het Schuttershof!'

(1) Zie de Graf- en gedenkschriften, *obituarium Ecclesiae S. Michaëlis Antverpiae*, bl. 139.

Weldra waa de stoet gevormd en zette zich in beweging; duizenden verdrongen zich op den weg.

De stoet werd gevormd op de volgende wijze: 1. Vier trompetters. - 2. Twee mannen te paard met de vlaggen van Nederland en België. - 3. De banieren van Nederland en België. - 4. De banieren van Zeeland en Middelburg. - 5. De leden der regelingscommissie. - 6. Afgevaardigden van het Zeeuwsch genootschap der wetenschappen. - 7. Muziekcorps der stedelijke schutterij van Middelburg. - 8. Zinnebeeldige banier, hulde aan de congresleden. - 9. Congresleden. - 10. Afgevaardigden van de verschillende instellingen van hooger, middelbaar en lager onderwijs. - 11. Het bestuur en de leden der rederijkersvereeniging: *Vriendschap en vergenoeging,* met banier. - 12. Afgevaardigden van het departement Middelburg der maatschappij *Tot nut van 't algemeen.* - 13. Afgevaardigden uit het bestuur der vereeniging: *Uit het volk, voor het volk,* vertegenwoordigende de afdeeling volksvoordrachten, met banier. - 14. Banier: kunsten en wetenschappen. - 15. Afgevaardigden van de afdeeling Middelburg, der kunst en wetenschap bevorderende maatschappij: V.W. - 16. Congresleden, tweede gedeelte. - 17. Afgevaardigden van de verschillende muzikale instellingen, als: het bestuur der vereeniging tot bevordering der toonkunst; het muziekgezelschap: *Uit kunstliefde;* de zangvereeniging: *Oefening en uitspanning; Middelburgs liedertafel.* - 18. Banier: Eendracht maakt macht. - 19. Het bestuur der volkszangvereeniging: *Uit het volk*, *voor het volk*, met banier. - 20. Afgevaardigden van het drukkersgenootschap: *Harmonie en vriendschap*, met banier; de rederijkersvereeniging *Oefening en uitspanning.* - 21. De Nederlandsche, Belgische en Middelburgsche vlaggen.

Onder het spelen van het klokkenspel van den Abdijtoren, *Lange Jan* genaamd, trok de stoet door de bijzonderste straten naar het Schuttershof, lokaal der maatschappij *De edele handboog.*

De stoet werd voorgelicht met brandende toortsen, die wij gelooven den naam van kroonfakkels te kunnen geven: ijzeren stokken met kroonen van hetzelfde metaal, waaraan brandende lonten in vorm van kroonen. Aan de meeste gebouwen op den doortocht wapperden Nederlandsche of Belgische vlaggen. Vele gevels waren verlicht en op sommige punten werd Bengaalsch vuur gemaakt, waardoor men én de plaatsen én den dicht saamgepakten menschenhoop in een recht eigenaardig licht kon overschouwen.

In het Schuttershof werden de congresleden, door burgemeester en wethouders gewacht in eene onlangs nieuw gebouwde zaal, versierd met de beide landskleuren, doorstrengeld met festoenen, afgewisseld met wapenschilden, jaartallen en opschriften betrekkelijk de steden waar in vroeger jaren

congressen plaats hadden. Boven het spreekgestoelte de wapens van Zeeland, Holland en België en de naamcijfers en borstbeelden der twee vorsten. Tegenover deze plaats, eene tropee van banieren, vlaggen en blazoenen; die, welke in den optocht hadden gediend, werden hier bijgezet. De eerste magistraat der gemeente, Jhr. m^{r} J.-W.-M. Schorer, hield de volgende rede:

'Mijne heeren! Van harte welkom namens het gemeentebestuur van Middelburg bij den aanvang van het XIIe Nederlandsch taal- en letterkundig congres, dat, naar wij allen hopen, wederom niet weinig zal bijdragen tot versterking van den band tusschen Noord- en Zuid-Nederland. Ik breng dit welkom met te meer aandrang, nu het reeds drie jaar geleden is sedert Noord en Zuid elkaar het laatst ontmoet hebben, en hetzij de ontzettende menschenslachting in naburige rijken, hetzij eene gevreesde volksziekte het u onmogelijk maakte in rust te beraadslagen. Het is mij daarom een geluk u in ons midden te zien, Noord-Nederlandsche letterkundigen, u, die de vanen onzer moedertaal, waaraan onze voorouders de roemrijkste herinneringen hebben vastgehecht, met eere omhoog houdt; u, Zuid-Nederlandsche dichters en schrijvers, die, op de voorposten van den strijd geplaatst, een dikwijls zwaren en moeielijken kamp hebt, maar door uwe uitstekende kunstwerken het schoone beginsel waarom gij strijdt niet alleen doet waardeeren, maar, wat meer zegt, doet zegepralen.

Welkom, daarom allen in deze grijze stad, die wel met hart en ziel aan Noord-Nederland is gehecht, maar te veel herinneringen van vroegeren tijd, aan hare Vlaamsche afkomst heeft, dan dat zij, die, gedurende eeuwen, de twistappel was tusschen Vlamingen en Hollanders, thans niet de meest geschikte plaats zoude zijn, waar Zuid- en Noord-Nederland komen bewijzen één volk te zijn.

De verbinding der kleuren van België en Nederland, die gij op uwen tocht hier en overal hebt kunnen zien, bewijst het, dat niet alleen een wetenschappelijk doel in uwe samenkomst gezocht wordt, maar dat er ook in gevonden wordt een streven, om den band tusschen de twee landen nauwer toe te halen, opdat wij, des noods, gezamenlijk en naast elkaar, pal kunnen staan, tegenover allen die den oud-Nederlandschen geest van vrijheid en onafhankelijkheid mochten belagen.

Immers, hoe lief wij ieder ons vaderland mogen hebben, wij zijn één volk, want wij hebben ééne taal.

Daarom roep ik u dan ook het welkom toe, niet alleen namens het bestuur dezer gemeente, maar namens al mijne stadgenooten, die er trotsch op zijn zoovele uitstekende mannen in hun midden te zien.

Beschouwt u deze dagen geheel als onze gasten. Ik weet, dat gij deze plaats niet meer zult verlaten dan met de overtuiging, dat de van ouds geroemde Zeeuwsche gastvrijheid voor u zal blijken geen ijdel woord te zijn geweest.'

Onnoodig te zeggen, dat deze woorden hartelijk en algemeen toegejuicht werden. De eerewijn werd vervolgens aangeboden.

De heer Désiré Delcroix, afgevaardigde van het Belgisch staatsbestuur, betuigde, namens de Belgische regeering, den wensch, dat ook dit XII^{de} congres, evenals al de vorige, rijpe vruchten mocht dragen voor de Nederlandsche taal en letterkunde. Hij bedankte de heeren burgemeester en wethouders, de regelingscommissie en Middelburgs hartelijke bevolking voor het gul en prachtig onthaal, dat zoo welsprekend het zegel drukte op 's heeren burgemeesters woorden, dat Noord- en Zuid-Nederlanders kinderen van een en hetzelfde vaderland zijn.

Professor Van Driessche, van Brussel, hield vervolgens, eene dankrede namens de Belgische congresleden, namens het Vlaamsche volk. ‘Wij weten, zegde hij, dat wij ons bevinden in het land waar Bellamy geboren werd, in het land waar Cats handelde en wandelde, in het land van den onsterfelijken de Ruijter. Wij zijn hier gekomen met de heilige vlam in het hart, met de overtuiging dat alle volkeren broeders zijn, maar bovenal met eene innige toegenegenheid jegens de Noord-Nederlanders. Aan u zeggen wij niet: vrienden; voor ons zijt ge veel meer; voor ons zijt ge broeders door de taal, broeders door de zeden, broeders door het verleden, kinderen van dezelfde Nederlandsche moeders, mannen met dezelfde gedachte bezield, in wier hart dezelfde vaderlandsche gevoelens kloppen. De allerprachtigste ontvangst, die ons heden avond te beurt valt, is ons het grootste bewijs, dat gansch Zeeland, dat Nederland ons de armen opent. Dank voor uwe indrukwekkende betooging, met de hoop dat wij aanstaande jaar, in ons Vlaamsch vaderland u even veel vriendschap zullen mogen bewijzen. Ik zeg “*Vlaamsch vaderland*;” maar neen, wij dragen immers in het hart maar één vaderland, dat is het land der verbroedering, het prachtig Nederland, door eene grens gescheiden, ja! maar die wij zelfs niet gevoeld hebben, toen wij naar hier gevoerd werden; wij maken slechts één gezin uit, gescheiden in twee huishoudens, maar zedelijk verbonden door stamverwantschap en door onze schoone Nederlandsche moedertaal, het machtige voertuig der eeuwenoude Nederlandsche beschaving! O, ja, verbonden, omdat wij, kinderen van dezelfde moeder, niet afgescheiden mogen leven, omdat wij beiden even veel belang hebben, onze zelfstandigheid als Noord- en Zuid-Nederlanders nog meer door gemeenschappelijke betrekkingen te bevestigen. België en Holland gaven zich elfmaal den verbroederingskus; nu komen wij u dien voor de twaalfde maal brengen! In aller naam dank ik u, Zeeuwen; u, heer burgemeester; u allen, Nederlandsche broeders!’ Evenals de heer Delcroix, werd deze spreker warm toegejuicht.

Hierna werd door *Middelburgs liedertafel* de volgende *Welkomstgroet*, woorden van J.-C. Altoffer, muziek van H.-J. Kirwald, onder dezes leiding op de flinkste wijze voorgedragen:

Welkom hier op Walchren's grond
Met zijn rijke beemden,
Waar nog 't oud: ‘Goed Zeeuwsch, goed rond,’
Vrienden geldt en vreemden!
Broed'ren uit het Zuid en Noord,
Mannen, trouw aan Maerlant's woord
In uw doen en droomen,
Tot het eigen schoonst akkoord
Hier te zaâm gekomen!

Wachters van het heiligst pand
Ooit een volk geschonken:
Eigen Taal en Vaderland
Innig saâmgeklonken! -
Moedertaal geeft mannenkracht,
Wee! wie ooit dat pand belacht,
Vreemde sprake huldigt,
En, verslaafd, den plicht veracht
Aan zijn land verschuldigd.

Welkom! strijders voor de taal
Vondel's lier ontvloten;
Willems' strijd en zegepraal
Bij zijn stamgenooten; -
Welkom op het vreedzaam veld,
Waar het kunst en kennis geldt;
Kampt er kloek en krachtig! -
De eigen leus ons wapen spelt:
'Eendracht slechts maakt machtig!'

Deze met zeer veel eenheid en gevoelvol gezongene woorden, maakten een warmen indruk en verwekten een uitbundig gejuich tusschen de menigte, die niet alleen de zaal vervulde, maar ook den fraai versierden en verlichten hof. In 't voorbijgaan maken wij Middelburg een welgemeend compliment over zijne menigvuldige schoone vrouwen.

Het muziekcorps der stedelijke schutterij voerde vervolgens, onder de leiding van den kapelmeester, de heer A. De Jong, de volgende stukken uit:

1.	Feestmarsch	A. de Jong.
2.	Fantaisie uit de opera: *der Freischütz*, von Weber.	
3.	*Fleurs d'Automne*, wals	C. Faust.
4.	Aria uit de opera: *Rinaldo*, voor solo hobo, Händel.	
5.	Fantaisie uit Gounods opera *Faust*,	A. de Jong.
6.	Congresmarsch	Westerbach.

Hiermede werd de avond besloten.

Dinsdag, 3 september.

Om 9 ure 's morgens vereenigden zich de leden in de concertzaal, waar de openingszitting moest plaats hebben. Achter in de zaal, onder een rood fluweelen, met goud afgelegden troon, prijkten de borstbeelden van HH. MM. Willem III en Leopold II, tusschen oranje- en andere bloemen, vlaggen, tropeën enz. Boven den troon, de zwarte arend, met gouden bek en klauwen, uit Middelburgs stedewapen (zie hooger).

Vóór den troon, de tafel van het voorloopig bureel.

De weledele heer de Jonge van Ellemeet leidde de zitting in met ongeveer de volgende rede:

'Zeer gewaardeerde leden uit Noord- en Zuid-Nederland, voorstanders van taal- en letterkunde en gij, edele vrouwen, die ook van uwe belangstelling in alles wat taal en letterkunde betreft blijken geeft door uwe tegenwoordigheid op deze plaats, van harte groet ik u, bij den aanvang onzer werkzaamheden!

Gisteren had ik reeds het genoegen en het voorrecht velen uwer op Zeeuwschen bodem te begroeten; na de krachtige taal en de kernachtige woorden, door het hoofd van het plaatselijk bestuur van Middelburg en de Zuid-Nederlandsche broeders gesproken, acht ik het overbodig aan de gebrachte welkomstgroete thans nog veel toe te voegen. Ik geloof niet te veel te zeggen dat bij hunne aankomst alhier het de aandacht der van elders hier gekomenen moet getrokken hebben, hoe men heeft gewedijverd om van belangstelling in dit congres te doen blijken. Het schijnt mij bijna onnoodig in de eerste plaats een woord van dank te brengen aan hen die, geheel belangloos en met ingenomenheid de regelingscommissie ter zijde hebben gestaan, namelijk de Middelburgsche bevolking en de verschillende vereenigingen; ik vind er geen bezwaar in, dat men daarvan blijken van instemming geve. (Toejuichingen.)

Het zou onbescheiden zijn, van mij zelven te spreken, maar ik vraag vergunning om toch één punt aan te halen, dat vooral dit congres kenmerkt en waarop gister avond mijne aandacht viel: van waar het verschil, vroeg ik mij, in de verhouding tusschen Noord- en Zuid-Nederland?

Het is toch niet te ontkennen, dat als iemand zooals degene die thans de eer heeft tot de vergadering te spreken, twee- enveertig jaren geleden voorspeld had, dat hij eenmaal in Zeelands hoofdstad de Zuid-Nederlandsche stamgenooten onder het wapperen der vlaggen en met klinkende muziek mede zou inhalen, men dien man zou hebben verdacht. De oplossing van die veranderde stemming zoek ik zoowel in eene verwijderde als in eene nabijliggende oorzaak. Ik houde het er voor, dat de mensch hier op aarde wordt voorbereid voor eene hoogere roeping; daarin zie ik eene verwijderde oorzaak. De meer nabijliggende is.... de taal.

Gisteren avond nog is door afgevaardigden uit België met nadruk en welsprekendheid de waarheid bevestigd van de woorden die hier aan den ingang van het gebouw te lezen staan: *De taal is gansch het volk.*

En toch geloof ik niet, dat men na alle oorlogen en omwentelingen of scheidingen die tusschen de natiën hebben plaats gehad, reeds na veertig jaren elkanders grenzen overschrijdende, zou kunnen zeggen: *er is geene grens voor ons*, *wij bevinden ons in ons eigen land.*" De oorzaak daarvan zijn de betrekkingen tusschen Noord- en Zuid-Nederland op intellectueel en moreel gebied.

Is het niet opmerkelijk dat in de 16^{e} eeuw Middelburg reeds negen predikanten telde, uit Vlaanderen afkomstig? Kan Middelburg niet wijzen op een Gaspard Van der Heyden, een der voorvaderen van AEgidius Burgers, rector te Middelburg, een Gomarus, die aan het hoofd van zoovele bewegingen heeft gestaan, een Jan Van Migrode, die over het huwelijk van den prins van Oranje werd geraadpleegd?

Maar ook op ander gebied treft men namen van Vlamingen aan, en in eene der zalen waar de afdeelingen zullen vergaderen, kan het tapijtwerk getuigen voor hunnen arbeid; men zal daar den naam van Jan de Maeght aantreffen. Wagenaer vermeldt, dat meer dan 8000 Vlaamsche wevers naar Noord-Nederlanden uitweken, waarvan een aantal waarschijnlijk zich te Middelburg zal hebben gevestigd.

Op het gebied der drukkunst verraden de naam van Adriaan van Gennep en die van van der Helm hunne Vlaamsche afkomst, terwijl men, in de straten van Middelburg wandelende, nog menigen naam zal opmerken, die van Vlaamsche afkomst getuigt.

Daarover verheug ik mij in de tegenwoordigheid onzer Zuid-Nederlandsche gasten, daar er nu te meer aanleiding is om ons tot elkander aangetrokken te gevoelen.

Is dit lieflijk, toch heeft het ook, evenals alle aardsche zaken, eene schaduwzijde en daarom komt het mij niet ongepast voor, te herinneren aan de woorden van den voorzitter van het X^{e} taal- en letterkundig congres te 's-Gravenhage gehouden: *Deze congressen zijn en behooren te blijven bijeenkomsten van letterkundigen en geleerden uit Noord- en Zuid-Nederland, die vreemd moeten blijven aan ieder politiek debat.*

Dat moet de strekking ook van dit congres wezen. Men moet niet uit het oog verliezen, dat het congres ook zijne vijanden heeft. Sommigen pogen er eene verkeerde voorstelling aan te geven, terwijl men er zelfs vindt die het in een bespottelijk daglicht willen stellen. Dit congres onderscheidt zich in twee opzichten van de vorigen. Nooit hebben nog zooveel vertegenwoordigers van vereenigingen en maatschappijen aan een taal- en letterkundig congres deel genomen als thans het geval is, en de gelegenheid om die allen welkom te heeten wil ik niet laten voorbijgaan.

Maar er is een tweede punt, waarin dit congres zich van de vorigen onderscheidt, namelijk dat de regelingscommissie tweemaal in het belang der zaak heeft moeten besluiten om het te verdagen. Het was, zooals gisteren reeds door den achtbaren burgemeester van Middelburg werd opgemerkt, de eerste maal ten gevolge van eene besmettelijke ziekte, de tweede maal ten gevolge van het zwaaien van de oorlogsfakkel op onze grenzen.

De regelingscommissie was van oordeel geweest, dat de dampkring zuiver moest wezen als dit congres bijeen zou komen. In 1870 en 1871 toch zou het onmogelijk zijn geweest twee menschen bij elkander te brengen, die niet geheel vervuld waren van de berichten in de nieuwspapieren en van de politieke gebeurtenissen. En nu: *Si vis pacem, para bellum!* Dat men moedig strijde voor taal en letterkunde, maar de politiek late rusten!

Ten slotte moet ik nog een wensch uitbrengen, zoo het niet te veel gezegd ware, eene bede. Het was aan de regelingscommissie gebleken, dat zij sprekende en handelende was ingevoerd, daar waar haar dit minder aangenaam was. Ik wil niet dieper in de zaak indringen, maar alleen zeggen, dat de regelingscommissie, hoe ook ieder harer leden persoonlijk moge denken over de hulde welke heden aan een hoog persoon uit onze geschiedenis zal worden gebracht, deze geheel buiten haar plaats heeft. Met nadruk moet ik herhalen, dat wat straks op korten afstand zal geschieden, geheel vreemd is aan dit congres en aan de regelingscommissie.

Met den wensch, dat het veel moge bijdragen tot de waardeering van onze taal- en letterkunde, open ik het XIIe Nederlandsch taal- en letterkundig congres.'

De heer m^{r} G.N. de Stoppelaar, secretaris, geeft lezing van ingekomene stukken, waaronder een brief in de Fransche taal, bij welken Z.M. Leopold II van zijne belangstelling in het congres doet blijken.

De voorzitter deelt mede, dat de regelingscommissie het eere-voorzitterschap heeft opgedragen aan Jonkheer m^{r} J.W.M. Schorer, burgemeester, en voorstelt den heer H. Conscience, voorzitter van het XIe congres, tot eerelid te benoemen. Een en ander werd met algemeene toestemming aangenomen.

Aan de dagorde was de samenstelling van het bureel; de heer d^{r} M. de Vries, hoogleeraar te Leiden, vroeg het woord om een voorstel te doen, hetwelk, naar hij meent, algemeen zal worden toegejuicht; namelijk om het voorzitterschap op te dragen aan den man, die, sedert drie jaren, met zooveel ijver, de belangen van het congres heeft behartigd; aan den man die gister avond de leden met eene zoo hartelijke rede heeft begroet; aan den man die het congres met zoo warme taal heeft geopend en in wiens handen de belangen van dit congres zoo goed waren toevertrouwd: den heer de Jonge van Ellemeet. De uitstekende redenaar werd niet teleurgesteld in zijne uitgedrukte verwachting. Een daverend handgeklap kwam de aangewezene keus bekrachtigen.

Onder dankbetuiging voor de wijze waarop hij door de vergadering werd gekozen, verklaarde de heer de Jonge van Ellemeet, zich niet te willen terugtrekken, doch hij zegde, dat hij, waar er sprake is van zijnen ijver voor de belangen van dit congres, niet kan nalaten te wijzen op den steun, dien hij steeds van den heer de Stoppelaar, secretaris der regelingscommissie, heeft ondervonden, en die zijne taak merkelijk heeft verlicht. Hij zelf, hoewel niet geheel onbekend met wat op taal- en letterkundig gebied omgaat, is slechts een liefhebber die buiten woont, en acht zich eigenlijk onbevoegd de leiding op zich te nemen van eene vergadering, waarin zooveel geleerde mannen bijeen zijn gekomen. Evenwel wil hij zich niet onttrekken. Indien men hem den steun niet wil onthouden, die hij noodig heeft en inroept, aanvaardt hij de taak hem door de vergadering opgedragen.

Het bureel werd als volgt aangevuld: ondervoorzitters, de heeren J.P. Vander Auwera, van Leuven; J. Van Beers, van Antwerpen; d^{r} M. De Vries, van Leiden en m^{r} F. Landsheer, van Middelburg; secretarissen: J. Brouwers, van Leuven; E. Van Driessche; G.N. de Stoppelaar en F. Nagtglas; de twee laatste van Middelburg.

Voor de afdeelingen deed de vergadering op voorstel van het bureel de volgende benoemingen:

Eerste afdeeling. Voorzitter: ds. N. Beets; ondervoorzitters: d^{r} J.F.J. Heremans, van Gent en d^{r} J. ten Brink; secretarissen: J. De Geyter, Joh. Gram en J. Keller.

Tweede afdeeling. Voorzitter: G.W. Vreede, hoogleeraar te Utrecht; ondervoorzitters: L. Geelhand, van Merxem en d^{r} P. Alberdingk-Thijm, hoogleeraar te Leuven; secretarissen:

J. Blockhuijs, van Antwerpen; J.M.E. Dercksen, notaris te Leiden; J. Boudewijnse, snelschrijver.

Derde afdeeling.

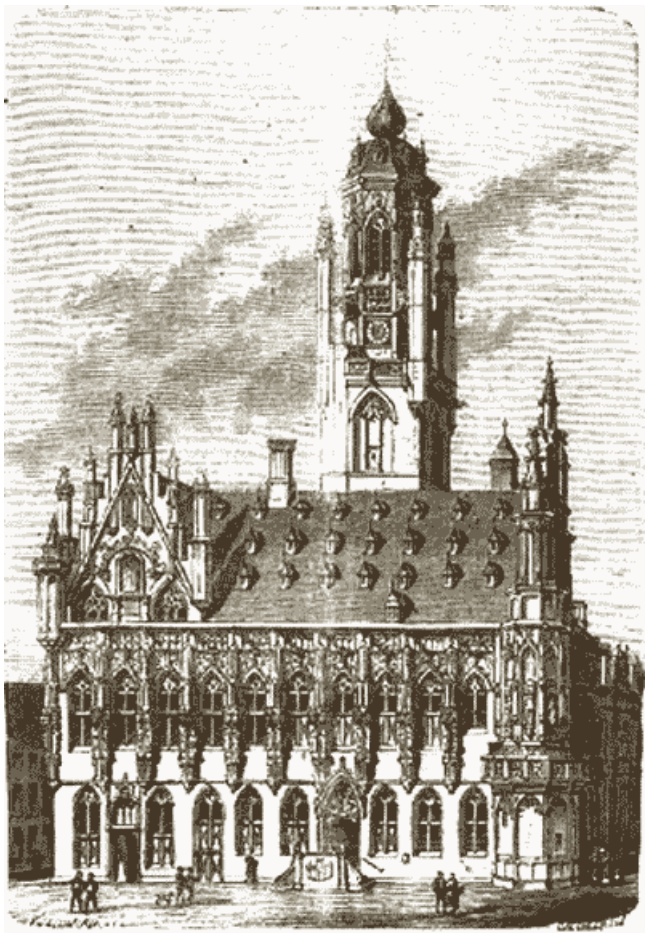

Stadhuis van Middelburg.
TEEKENING VAN V. DE DONCKER, PLAATSNEE VAN C. HECHLER.

Voorzitter W.J. Hofdijk; ondervoorzitters: Max. Rooses, van Gent; M. Nijhoff, van 's-Gravenhage; secretarissen: M. Van Lee, van Brussel; W. Rogghé, van Gent; W. Keuskamp, snelschrijver.

De voorzitter zegt, dat de geldelijke zaak ook in een congres niet mag worden uit het oog verloren en dat daartoe de heer J.C. Altoffer veel heeft bijgedragen als penningmeester der regelingscommissie: derhalve stelt hij voor, den heer Altoffer als schatbewaarder van 't bureel te benoemen. Werd met algemeene toejuiching aangenomen.

De heer Van Driessche wijst op de treurige wijze, waarop in sommige bladen van het vorige congres verslag is gegeven. Hij doelt niet op de Vlaamsche of Nederlandsche dagbladen of tijdschriften, die gewoonlijk met rechtzinnigheid en grooten iever dien stroeven arbeid vervullen. Hetzelfde kan hij echter niet zeggen van de Fransch-Belgische bladen, waarin men tracht de congressen belachelijk te maken. Zoo is gezegd geworden, dat er op het vorige congres over niets anders was gehandeld dan over het woord *velocipêde.* In een Javaansch blad, werd spreker op eene belachelijke wijze afgeschilderd; andere bladen beweerden, dat de congresleden, gedurende drie dagen, te Leuven onder de drukking der hooge Belgische geestelijkheid

hadden gestaan; spreker verklaart die drukking niet te hebben gevoeld, en ware het zoo geweest, dan zou hij die niet verdragen h e b b e n , aangezien hij de vrijheid wil genieten die hij ook voor ieder andere eischt. De meeste en volkomene vrijheid h e e f t te L e u v e n geh e e r s c h t . De heer Van Driessche eindigt, met een beroep te doen op de r e c h t z i n n i g heid der Nederlandsche pers, die hij r e e d s v o o r l o o p i g openlijk dank brengt voor hare welwillende medewerking. (Toejuiching.)

De heer J. ten Brink meent, dat m e n een woord van hartelijken d a n k verschuldigd is aan de leden der regelingscommissie; dat woord kan niet h a r t e l i j k genoeg zijn. Twee jaren toch heeft de commissie met moeielijkheden te kampen gehad en thans een congres tot stand gebracht, dat alle voorgaande in luister zal overtreffen. Deze woorden vonden bij al de aanwezigen een gullen weerklank.

De heer M. Van Lee stelde voor, dagelijks aan den ingang der vergaderzaal van iedere afdeeling neer te leggen eene lijst der op dien dag aan de orde zijnde werkzaamheden. Aangenomen.

De heer m^{r} F. Lantsheer roept de aandacht der leden in op eene fout in het programma. Dan verklaart de voorzitter de zitting gesloten. Hij verzoekt de leden, zich naar hunne afdeelingen te begeven: *eerste afdeeling*, in de zaal der provinciale staten; *tweede afdeeling*, in de koffiekamer van het concertgebouw; *derde afdeeling*, in de zaal der gedeputeerde staten.

Eerste afdeeling. (De wanden dezer zaal zijn versierd met zeven keurige tapijtbehangsels, die door den tijd geleden hebben, voor wat de

kleur betreft[1]; op het behangsel boven den schoorsteen is afgebeeld het geharnaste borstbeeld van prins Willem I, met zijne leus: *Saevis tranquillus in undis*, 'Gerust te midden der woedende baren'; de andere behangsels stellen feiten voor uit de zeeoorlogen tusschen de Zeeuwen en de Spanjaarden, 1572-1576; de behangsels werden gedeeltelijk vervaardigd in de werkhuizen van Jan de Maeght en François Spierinckx, te Middelburg en te Delft, tusschen 1591 en 1598. De bemeubeling der zaal past niet bij de behangsels, evenmin als de levensgroote portretten van de koningen Willem I en Willem II en den admiraal de Ruiter.) De voorzitter opende de zitting met de zeer geestige opmerking, dat het *Luctor* en niet *Emergo* was. D^{r} ten Brink leidde zijn onderwerp, *Het gebruik van bastaardwoorden in den modernen Nederlandschen stijl*, in; hij verdedigde het gebruik daarvan.

De heer de Beer, van Goes, zag er gevaar in, en wees te recht op de talrijke germanismen van hedendaagsche Nederlandsche schrijvers.

De zeer eerw. heer dr. H.-J. Schaepman, van Rijsenburg, duchtte insgelijks het overtollig gebruiken van bastaardwoorden, dat niet zoozeer taalbederf, als wel stijlbederf zal ten gevolge hebben.

De heer M. de Vries doet opmerken, naar aanleiding van vroeger besprokene woorden, dat het woord *papa* en *mama* geenszins van Franschen oorsprong, en maar de eerste klanken van het kind zijn.

(1) Zijn op koper gegraveerd door Ch. Onghena, van Gent, en beschreven en uitgegeven door m^{r} J. Van de Graft, Middelburg, 1869.

De heer Hermans drukt den wensch uit, dat ook een Zuid-Nederlander hierin zijn gevoelen zou laten kennen; hij is tegen het gebruik van bastaardwoorden. De heer Van der Cruyssen, van Thielt (West-Vlaanderen), begrijpt niet, waarom men vreemde talen gebruiken moet, als men zich zoo gemakkelijk in het Nederlandsch uitdrukken kan. Spreker zegt, dat het gebruik van bastaardwoorden in Zuid-Nederland niet kan geduld worden, en denkt dat het niet noodig is ze in Noord-Nederland te gebruiken, om door het volk verstaan te worden. Wel integendeel. Hij haalt als voorbeeld aan, de schriften van den grooten Zuid-Nederlandschen schrijver H. Conscience, waarin nooit een bastaardwoord voorkomt, en die nogtans zoo zeer in Noord-Nederland gelezen en gekocht worden.

De heer Schaepman uit den wensch, het gebruik van bastaardwoorden te zien beperken bij twee soorten: 1° die een bepaald geschiedkundig feit kenschetsen en 2° de kunstwoorden. Verschillende redenaars mengen zich in deze bespreking; onder

andere neemt ook de heer Van der Cruyssen weder het woord; hij doet door menigvuldige voorbeelden uitschijnen, hoe belachelijk het gebruik van sommige bastaardwoorden is. Hij kan wel aannemen, dat men zekere kunstwoorden en benamingen, zooals procureur, gouverneur, enz., behoudt; maar spreekwijzen zooals: *retournereen, travesteeren, frapperen, idee, resultaat*, enz. enz., zal of kan hij niet aannemen. Dit ontsiert taal en stijl en maakt ons belachelijk.

Ten besluite, wordt geheel de zaak door den uitstekenden redenaar, de heer voorzitter Nicolaas Beets, in een zoo vernuftig als welsprekend betoog, samengevat. Hij bewijst, dat het gebruiken van bastaardwoorden ontstaat hetzij uit *affectatie*, hetzij uit armoede: de schrijver moet in de eerste plaats meester zijn over zich zelven en dan over de taal.

Tweede afdeeling. (In de koffiekamer van het concertgebouw, zagen wij op de schouw, een keurig uitgevoerd sieraadwerk, versierd met twee inderdaad fraaie kinderbeeldjes in half verheven beeldhouwwerk.) Na de opening der zitting en na de afwezigheid der heeren Ed. Van Even en J.-P. Van der Auwera, van Leuven, te hebben bestadigd, verleende de voorzitter het woord aan den heer P. Ecrevisse, van Eecloo, om te handelen *over de noodwendigheid, voor Noord en Zuid, eener beknopte geschiedenis der beide rijken, ten gebruike der lagere en middelbare scholen.* Hij zegde:

‘Mijnheeren! Indien het eene onbetwistbare waarheid is, dat in de school de burger moet gevormd worden door den onderwijzer, dan zal men ons niet tegenspreken, als wij vooruitzetten, dat de keus der schoolboeken van groot belang moet zijn. Onder dit opzicht beschouwd, ruimen wij de eerste plaats in aan de historische feiten. Immers geene kennis boeit den burger vaster aan zijn vaderland, dan een heerlijk, roemrijk verleden. En wie zou zulk verleden aan de Nederduitsche provinciën betwisten?

In Noord-Nederland heeft de geschiedenis voor de schooljeugd, wel is waar, haar nationaal karakter behouden; maar men zoekt daarin te vergeefs de banden, welke de Zuider- aan de Noorderbroeders vasthechten, bij voorbeeld gemeenzamen oorsprong, gelijke taal, zeden en gebruiken, een eeuwenlang samenleven en samenstrijden. Hoe evenwel staat het bij ons geschapen? Een enkel voorbeeld onder duizend zal aan de vergadering den maatstaf geven. Onlangs viel ons een leesboek in handen, ten gebruike der normaalschool van Nijvel (een staatsgesticht waar de onderwijzers worden gevormd voor België). In dit werkje lazen wij, tot onze grootste verbazing, dat *Napoleon I de weldoener was geweest van België! Dat hij vaarten deed delven, steenwegen aanleggen, de nijverheid bloeien! Dat, onder zijn beheer, ieder soldaat den maarschalksstaf in zijnen ransel op den rug droeg!!!* enz. - Waarheid nogtans is, dat hij onze gewesten beroofde van hunne krachtigste jongelingen; dat hij het land uitputte door gedwongene leverantiën; dat hij een kanaal zonder water liet delven van Maastricht naar Venloo; dat de nijverheid van oorlogstuig dag en nacht bezig was; dat de hooge posten in het leger, bij de rechtbanken en in alle besturen uitsluitelijk voor de zuivere Franschmans waren! dat wij maar goed waren om te betalen, te zwijgen, en voor kanonvleesch te dienen!!!

En zulke onzin, zulke onvaderlandsche leugentaal worden voor goede spijs opgedischt aan Belgische jongelingen, die opgeleid worden voor het verheven vak van onderwijzers der jeugd!

Men beelde zich niet in, dat zulke ongerijmdheden bij misslag in het boek zijn geslopen; geenszins! immers dit werkje is, in 25 jaren tijds, aan zijne 23e uitgave.

Indien men historische figuren wil op vaderlandsch gebied, men heeft maar te kiezen: Van Artevelde, Willem de Zwijger, Karel V, De Ruiter, Maria-Theresia, Leopold I en meer anderen.'

De heer Anton Bergmann onderbrak den spreker, om hem te wijzen op den dusgenaamden conseil de perfectionnement.

De heer Ecrevisse zette zijne rede als volgt voort:

'Men maakt ons de bemerking, dat er in België een conseil de perfectionnement bestaat voor het onderwijs, en dat het heet: "aan doovemans deur kloppen!" Dit bewijst, dat deze *Conseil* zijne zending of niet verstaat, of niet in den echt vaderlandschen zin volbrengt! en aan den onderbreker zal 't ons geoorloofd zijn de vraag te stellen: zal men eerder voor hem opendoen, als hij niet klopt? - Overigens, een letterkundig congres, waarvan deze tweede afdeeling op haar programma schrijft: "vaderlandsche geschiedenis," heeft niet alleen het recht, maar het is zijn plicht, de stem te verheffen en openlijk te brandmerken alles, wat op het gebied der letteren anti-nationaal en onwaar voorkomt. In allen gevalle, mogen wij soortgelijke rechtsverkrachting niet zonder protestatie laten bestaan. Onzes dunkens heeft de Belgische regeering, door den heer Désiré Delcroix af te vaardigen bij het XIIe congres, wel ter dege voor zending aan dezen hoogen ambtenaar gegeven, verslag op te maken van al de grieven en gegronde klachten, welke zich hier zouden lucht geven; tijd en plaats zijn daartoe gekozen en gunstig. Zou men ons nog tegenwerpen, dat de taak, om zulk gewenscht werk tot stand te brengen, moeielijk (om niet te zeggen onmogelijk) is, dan zullen wij ons voorstel zeer vereenvoudigen en tot den volgende aanvaardbaren wensch beperken: Het XIIe taal- en letterkundige congres, zetelende te Middelburg, overwegende dat het voor de Belgische nationaliteit, en in het belang der waarheid, van de grootste aangelegenheid is, geene andere leesboeken in de handen der Nederduitsche en Belgische schooljeugd te geven, dan diegenen, welke eene echt vaderlandsche strekking hebben en op de zuivere waarheid gegrond zijn, durft den wensch uiten, dat het staatsbestuur van Zuid-Nederland eenen kampstrijd opene voor het opstellen van een leesboek voor de lagere en middelbare scholen, waarin de historische daadzaken gedurende de vijf laatste eeuwen, beknoptelijk en bondig worden opgesomd, in zooverre de feiten zich voordeden op Nederlandschen bodem, aangezien men naar hetzelfde doel streefde. Intusschentijd, zoo spoedig mogelijk uit de thans gebezigde schoolboeken te doen verdwijnen al de onwaarheden, en al de dwaalbegrippen, welke dreigen onzen landaard te verbasteren en ons zelfbestaan, als eenzelvig volk, te verzwakken.

Wij, die de eer hebben tot de vergadering te spreken, geloof-

den een heiligen plicht te moeten vervullen. Geheel ons leven en al onze krachten waren toegewijd aan volksveredeling door volksbeschaving; wij blijven met het overschot onzer krachten vragen en smeeken, dat dit voorstel worde onderworpen aan de bepleiting der drie afdeelingen van het congres, en aan het Belgische staatsbestuur voorgedragen als de wensch van geheel het congres.'

Deze denkbeelden werden ondersteund door een der aanwezige leden, terwijl de heer Anton Bergmann als zijn gevoelen te kennen gaf, dat het onmogelijk is, een voor de twee landen bruikbaar geschiedboek te schrijven. De heer P. Alberdingk-Thijm wijst op een boekje van den heer Verzeyl, te Roermond, dat, met enkele wijzigingen, zeer geschikt te maken zou zijn voor het onderwijs in Zuid-Nederland.

De voorzitter roept de aandacht in, op een boekje, in zijne jeugd in gebruik, zelfs aan de Gentsche hoogeschool, en welk, met eenige bijvoegingen, nog zeer bruikbaar kon wezen voor de scholen; hij bedoelt een werkje van professor Schrant; hij meent, men zou dit boek zeer doelmatig kunnen herdrukken.

Aangezien de ingeschrevene heeren J. Blockhuys, van Antwerpen; J. en A. de Vriendt, van Brussel; Jh^{r} Salvador, van Haarlem; d^{r} C.J. Hansen, van Antwerpen, afwezig zijn, verleent de voorzitter het woord aan den heer L. Geelhand, van Merxem, die de volgende redevoering hield:

'Ik heb een schrift van langen adem opgesteld, aangaande de *Historische verbinding van Holland en België, door geest en taal, roem en zeden.* Maar uwe oogenblikken zijn dierbaar. Ik zal dus enkelijk en zoo kort mogelijk, de voornaamste punten mijner studie mededeelen. Zij kan genoemd worden: *Een blik in de algemeene historie nopens de grootheid der kleine staten van Europa....* de kleine staten, die soms ook wel de groote zijn; want men zal met ons bekennen, dat de volkeren niet gerangschikt moeten worden volgens de uitgestrektheid huns bodems, maar volgens de waarde van hun karakter, hunnen geest, hunne gevoelens. En wie, ik vrage het u, mijne heeren, wie kan, op dien edelen grond, den palm aan Holland en België betwisten? Wie heeft meer gestreden en geleden dan de beide Nederlanden voor vrijheid en beschaving? Wie heeft meer rechten verkregen, meer kennissen verworven, meer vrome daden verricht? In hoeveel bladen der geschiedenis leeft de glorie van onze helden; en benevens onze helden, waar zag men, binnen de volle middeleeuw, meer licht verspreiden dan in Holland en België? Terwijl op de rijkste oevers van de wereld, de gouden staf van kunsten en wetenschappen nauwelijks *eene* koningshand kon vinden, ziet men in ons klein Nederland, honderde koningen, beurtelings, dien staf met lof en eere dragen; en terwijl men elders geene scholen bezit, bestaat er reeds, bij ons, een volkomen onderwijs, dat de stoutheid van onzen geest voorspelt en aan allen het ontzag inboezemt. Een gewoon thema is dit: alle ontwikkeling komt voort uit Frankrijk en dagteekent van het jaar 1789. Dit is een groot misverstand. Alles bewijst integendeel dat de ontwikkeling in Europa meestendeels is toe te schrijven aan de krachtige pogingen die men sedert eeuwen, in Holland en België tot onafhankelijkheid en vervoordering heeft gedaan. In beide gewesten, ondanks den zoo langen en bitteren strijd van arbeid en geduld tegen de onstuimige zee en het woedend orkaan, welke dappere worsteling, welke gedurige kamp op het slagveld van voortgang en geleerdheid! Welke reuzenstap gedaan, bij voorbeeld, op die edele baan, in 1784, door de stichting van het schoone genootschap *Tot nut van 't algemeen*!

Indien er iets prachtiger bestaat dan de zegepraal van moed over geweld, is 't de zegepraal over de barsche onwetendheid, over de trotsche heerschappij van onkunde en duisternis, en die zegepraal behoort ongetwijfeld, en sedert eeuwen, aan de beide Nederlanden. Nog een woord, ten besluite dezer voordracht. De overwinning der wapenen heeft, ten allen tijde, een verheven top bekleed, bij de zonen van Civilis en Caransius, maar een grooter en luisterlijker victorie wacht de beide Nederlanden, in de velden van het toekomende. Aan hun behoort het, na eeuwen lang het strijdperk van Europa geweest te zijn; aan hun behoort het van het verzoeningsoord te worden, waar alle nijd en haat zal vallen, voor de broederliefde en voor de vereeniging der volkeren!'

De voorzitter, prof. Vreede, dankte in eenige passende woorden, den heer L. Geelhand, en zegde, dat inderdaad de kleine landen, zooals Zwitserland, België en Holland, de grootere tot voorbeeld kunnen dienen.

Op de vraag: welke pogingen zijn er gedaan sedert 1568 tot het einde der 18e eeuw, om Noord- en Zuid-Nederland vereenigd te houden of te hereenigen? - Waardoor is ver- en hereeniging telkens verhinderd? - herinnerde de heer Verbruggen, dat België dikwijls Nederland nagevolgd heeft, en wees op de pogingen, door den heer Arnolt in het werk gesteld, om de maatschappij *Tot nut van 't algemeen* ook in België ingang te doen vinden. De voorzitter wees nog op pogingen, in vorige eeuwen gedaan, tot het behoud der vereeniging of de hereeniging van Noord- en Zuid-Nederland; hij herdacht hierbij de pogingen van den als dichter en wijsgeer beroemden Joannes Kinker,(1) over wien de achtbare heer Jottrand in zijn werk heeft gehandeld, alsmede het streven van den heer Nothomb en van Z.M. koning Willem I. Spreker besloot met eene Latijnsche spreuk, waarvan de zin, volgens den heer Ecrevisse, klaarder uitgedrukt was door Willems met de woorden: '*Mijn vaderland is mij niet te klein.*' De heer Vreede wees nog op de stukken, door hem medegedeeld aan den heer Gachard en in de *Documents inédits* van dezen Belgischen geleerde verschenen, betreffende den slag van Nieupoort, de staten-generaal, de verovering van Maestricht, den vrede van Munster, enz.

Derde afdeeling. (In de zaal der gedeputeerde staten, welke grenst aan die der eerste afdeeling, prijkt boven den schoorsteen het door John Bredon geschilderd portret van den stadhouder en koning Willem III, aan wien men in 1699 een metalen standbeeld wilde oprichten; aan de wanden hangen de oorspronkelijke kaarten van de Zeeuwsche eilanden, door de

(1) J. Kinker werd in 1764 te Nieuwer-Amstel geboren en overleed in 1845; hij was tot in 1830 hoogleeraar te Luik.

ingenieurs D.W. Carel en Anth. Hattinga in 1752 vervaardigd.) De voorzitter opent de zitting en drukt zijn genoegen uit over de belangstelling, in dit congres betoond, en over het groot getal aanwezige leden. Na mededeelihg der ingekomene stukken, verleent hij het woord aan den heer E. Van Driessche, om te spreken: Over het tooneel, beschouwd als eene staatsinstelling. De heer Van Driessche verzocht zijne spreekbeurt tot morgen te verschuiven. In afwezigheid der heeren G. Spoor, van Rotterdam, J. Blockhuys, van Antwerpen, Joh. Russel, van Maastricht, werd het woord verleend aan den heer J. Scherpenseel, van Luik; deze verklaarde niet te hebben gerekend op de afwezigheid der vóór hem ingeschrevene leden en derhalve niet in bezit te wezen van zijne aanteekeningen, daar hij gedacht had, eerst morgen aan het woord te komen. Hebben de leden eenige oogenblikken geduld, dan zal hij zijne aanteekeningen halen. De heer Max Rooses meent, dat de meeste congresleden, in deze afdeeling aanwezig, gekomen zijn naar aanleiding van het eerste punt, door den heer Van Driessche te behandelen, en dringt er op aan, dat de dagorde zou worden gevolgd. De heer Van Driessche bewilligde hierin en ving zijne rede aan, met te doen opmerken, dat de eenige practische uitkomst van de beraadslagingen over het tooneel is geweest, de stichting van het Nederlandsch tooneelverbond. Het tooneel is tot in 1860 in Vlaanderen vrij geweest. In dat jaar heeft het staatsbestuur gemeend, dat tooneel eene zekere leiding te moeten geven. Van daar het ontstaan van het premiestelsel, dat spreker sterk afkeurt. Er zijn veel tooneelgewrochten ontstaan in tien jaren tijds, zeker wel tweeduizend; maar er waren er weinige die bekroond werden. Er was natuurlijk eene zekere drukking, die medebracht dat de tooneelletterkunde eenigszins aan den leiband van het hooger bestuur en in dezes richting liep. Die druk moet verdwijnen; het tooneel dient vrij te zijn. Wel mag het eenigszins geleid worden, maar niet door het staatsbestuur. 't Is de plicht van de gemeente het tooneel te ondersteunen. Wij moeten de gemeente hare vorige rechten trachten terug te geven; een burgemeester, moet meester zijn in zijne gemeente. Spreker stelt als grondbeginsel: 1° dat het gevaarlijk is het tooneel aan de leiding van het staatsbestuur over te laten; 2° dat het hoogst wenschelijk is dat de gemeenten zich belasten met de ondersteuning van het tooneel; 3° dat het noodzakelijk is dat het volk zijn eigen tooneel ondersteune. Hij neemt als stelling aan: het tooneel voor en door het volk uit eigen krachten, terwijl de gemeente dat tooneel ondersteunt als zijnde eene voortzetting van het openbaar onderwijs.

De heer Max Rooses stemt met spreker in, wanneer hij het tegenwoordige premiestelsel afkeurt, dat een rechtstreeksch toezicht door het gouvernement op het tooneel uitgeoefend huldigt; hij ontkent echter dat het vorige premiestelsel van dergelijke uitwerking eenig spoor hebbe gedragen. Daarom wil hij verbetering van het premiestelsel, maar niet de afschaffing. De ondersteuning van den staat op de gemeente overbrengen verplaatst de vraag zonder ze op te lossen. De invloed der gemeente zou toch van denzelfden aard zijn als die van den staat en zou nog onmiddellijker zich doen gevoelen. Het moge waar zijn, dat het vrije tooneel voor en door het volk een ideaal is; voor de verwezenlijking van dit ideaal mogen wij echter niet kampen, zoolang er nevens het schamele Nederlandsch tooneel een rijk ondersteund Fransch tooneel bestaat. Wilde men er toe komen aan beide tooneelen geene andere toelage te verstrekken dan het gebouw, dan zou spreker ook geene verdere aanmoediging vragen; maar den strijd aangaan op eigen kracht tegen het

Fransch tooneel, ware onvoorzichtig, onmogelijk. De beste wijze, waarop tegenwoordig het volk de zaak van het tooneel in handen kan nemen, is aansluiting bij het tooneelverbond.

Na afloop der werkzaamheden in de afdeelingen, zijn wij, evenals 's morgens, de fraaie stad Middelburg wat meer van nabij gaan beschouwen; in de eerste plaats dienen wij een woord te zeggen van het schoon stadhuis, welk de groote markt versiert en dat wij in plaat hebben medegedeeld, op bladz. 138, deze plaat was ontleend aan het werk: *Geschiedenis der Zeventien Nederlanden*, door P.H. Witkamp, uitgegeven bij den heer L. Van Bakennes, te Amsterdam. Het is gebouwd in ojivalen stijl van het laatste tijdvak dat men te recht het tijdvak van verval der gothieke bouwkunst mag noemen; het is deels onder den invloed van de kunstherbloeiing of renaissance voltrokken, naar de teekeningen en onder de leiding van Anthonis Kelderman en zonen, geboren Mechelaren en aan wien niet alleen België, maar ook Holland menigvuldige pronkjuweelen der bouwkunst van de 16e eeuw te danken heeft. De geheele voorgevel is van Bentheimer steen, misschien wel al te rijk aan sieraden en bijwerk, zooals lijstingen, drachten en troongehemelten, waaronder vijf-en-twintig beelden der graven van Holland en Zeeland, beginnende met Dirk I en eindigende met Karel V, welke beelden oorspronkelijk met goud en kleuren waren opgeluisterd volgens de beschrijving van den heer F. Nagtglas(1). Gemelde beelden zijn juist geene meesterstukken; toch zouden wij die, alsook het stadhuis, zorgvuldig willen zien herstellen met de vergulde en gekleurde sieraden, enz. De voorgevel werd in het begin der 16e eeuw (1512 en 1513) gebouwd; aan den toren, welke, met den Zeeridder, tot windwijzer dienende, 55 meters hoog is, arbeidde men van 1507 tot 1513; vroeger was deze toren voorzien van een fraai klokkenspel, thans nog van een uurwerk, waarop, bij klokkenslag, een paar der vergulde kampvechters beurtelings te paard en te voet elkander aanvallen. Aan de westzijde van het stadhuis, is de vleeschhal met een eigen spitsen voorgevel, waarvan de helling met torentjens versierd is; dit gedeelte van het stadhuis werd gebouwd van 1513-1518, doch de vergulde zonnewijzer met de kernachtige spreuk: *Praetereunt in imputantur* (Zij - de uren - gaan voorbij en worden toegerekend), werd slechts in 1729 geplaatst door

(1) Middelburg en omstreken geschetst door F. Nagtglas, Middelburg. J.C. en W. Altorffer. Prijs 40 centen.
De hier medegedeelde bijzonderheden zijn hoofdzakelijk ontleend aan dit verdienstelijk werkje.

Jan de Munck, stadsbouwmeester en sterrekundige en geschilderd door Cornelius Schouwman. De schoone vleeschhal wordt nog slechts door een viertal beenhouwers gebezigd.

De veranderingen en bijvoegingen die het stadhuis onderging in 1780-1784 hebben het veel van zijne schoonheid doen verliezen; binnenwaarts is het geheel verminkt en draagt weinig of niets meer het karakter van het tijdstip waarin het werd gebouwd. In 1840 heeft men de dusgenaamde oudheidkamer tot eene verzamel- en bewaarplaats van op de stad betrekking hebbende oudheden ingericht; jammer is 't, dat vele tafereelen en kunstvoorwerpen zoodanig geplaatst zijn, dat men ze zelfs niet zien kan. Tusschen dezelve bevindt zich een prachtig tafereel: *Het laatste oordeel*, door Gysbrecht, in 1560 geschilderd; te wenschen ware het, dat men het hing, was 't dan ook in eene andere zaal. waar het ten minste behoorlijk kon gezien worden.

Van de belangrijke gemelde verzameling bestaat een catalogus, bevattende 455 nummers, opgesteld door den gemeentesecretaris, den heer G.N. de Stoppelaar; wij bevelen dit werk den vrienden en liefhebbers der oudheidkunde aan.

Tegen 3 ure was de algemeene vergadering van het congres aangezegd.

Lang vóór 3 ure was de zaal volzet. Tusschen het publiek waren vele dames. De zitting werd geopend met de voorlezing van het proces-verbaal. Overeenkomstig des voorzitters voorstel werd beslist, die lezing in de volgende zittingen achterwege te laten, om tijd te winnen. Na mededeeling van de ingekomene stukken verleende de voorzitter het woord aan den heer m^{r} M.F. Landsheer, voor het lezen van het volgende verslag:

> ‘Bij besluit van de algemeene vergadering van het XI^{de} Nederlandsch taal- en letterkundig congres, op den 8^{n} September te Leuven gehouden, werd aan de regelingscommissie van het XII^{de} congres de taak opgedragen om het voorstel van d^{r} Van der Linde te onderzoeken, “dat in het XII^{de} Nederlandsch taal- en letterkundig congres de voorlezing van alle geschreven verhandelingen zal verboden zijn.”(1)
> Op voorstel van den heer J. Vuylsteke werd de heer Van der Linde aan onze commissie toegevoegd.
> Nadat in 1870 die heer door de regelingscommissie was uitgenoodigd om met haar in overleg te treden, doch op dit schrijven had geantwoord dat, indien het congres niet werd uitgesteld, na de uitvaardiging van het programma, die had plaats gehad, zijns inziens, om daarvoor aangevoerde redenen, “het te laat was tot eenig practisch overleg,” is genoemde doctor Van der Linde in de maand Juni van dit jaar nogmaals door de commissie uitgenoodigd om eene bijeenkomst der regelingscommissie bij te wonen, tenzij hij aan eene schriftelijke gedachtewisseling de voorkeur gaf. Op dien brief, gezonden naar Berlijn, waar de heer Van der Linde, volgens ingewonnen berichten, thans zijn verblijf moet houden, is geen antwoord ingekomen, zoodat het onderzoek van het voorstel door de regelingscommissie alleen is geschied, waarvan wij u thans den uitslag gaan mededeelen.

(1) *Verslag van het Congres te Leuven,* bladz. 447 en 452.

De commissie stelt u voor de voorlezing van geschreven stukken te blijven toelaten, doch onder de straks te vermelden voorwaarden.
Dat de commissie zelve geene beslissing omtrent dit voor de congressen zoo gewichtig punt heeft genomen, doch wenscht dat de zaak door het congres worde beslist, behoeft slechts weinige woorden van toelichting.
Welke toch de opvatting van sommigen moge zijn, omtrent den last door het congres aan de commissie opgedragen, dit staat vast dat de commissie, waarvan geen der leden het XI^{de} congres heeft bijgewoond, gebonden was door de officieele opgave, daaromtrent voorkomende in het gedrukt verslag en die opgave spreekt slechts van onderzoek.
Bovendien acht de commissie het wenschelijk dat een zoo gewichtig punt, waarbij zoo zeer de toekomst van het congres betrokken is, door de algemeene vergadering, niet door een betrekkelijk klein getal leden wordt vastgesteld.
Wellicht zal men ons tegenwerpen: door het uitvaardigen van het programma, waarbij de geschreven stukken worden toegelaten, is de zaak niet meer in haar geheel.
Wij antwoorden: bij het beperkte van den ons opgedragen last en de noodzakelijkheid van een programma, was dit bezwaar onvermijdelijk.
Had men alle geschreven stukken van het programma weggelaten, de commissie had alsdan zelve eene beslissing genomen; en wanneer nu de algemeene vergadering tot het besluit was gekomen om zulke stukken wel toe te laten, dan was het te laat geweest om die te verkrijgen.
Bovendien, stelt dat de commissie zelve had beslist, de beslissing zou geweest zijn, zooals uit ons voorstel blijkt, om de voorlezing toe te staan en het programma zou hetzelfde geweest zijn als nu,
Nu evenwel zal het congres, wanneer het eene beslissing neemt afwijkende van ons voorstel, het recht nog hebben alle geschreven stukken te weren, hetzij op dit congres, wanneer ons voorstel vóor alle andere zaken wordt behandeld, hetzij voor de volgende congressen.
Vergunt ons met weinige woorden te vermelden de gronden waarop wij de bevoegdheid tot voorlezen behouden en in hoeverre wij die bevoegdheid beperkt wenschen te zien.
Wel hebben de bezwaren tegen de voorlezing van opstellen op het congres, in ons oog, groot gewicht.
Wie zal ontkennen den voorrang, in bijeenkomsten als die van het congres, van het gesproken, boven het geschreven of liever het voorgelezen woord?
Moge dit laatste vaak soberder, nauwkeuriger, meer doordacht zijn, het andere spreekt meer tot het gemoed, het dwingt tot luisteren, zelfs bij middelmatige gaven van den spreker. Worden geschreven opstellen voorgelezen, welk een talent wordt er vereischt, niet alleen in de behandeling van het het onderwerp, maar inzonderheid in de voordracht, om de toehoorders in hunne lijdelijkheid niet te vervelen! Duurt de voorlezing lang, is het onderwerp van dien aard dat het slechts aan enkelen belang inboezemt, is de spreker, hoe bekwaam ook in zijn vak, een man aan wien de gave der uiterlijke welsprekendheid ontbreekt, aan hoe weinigen is alsdan geduld genoeg gegeven om ter liefde van de wetenschap, zulk eene verveling te doorstaan! neen, waar de zelfopoffering te groot zou worden is het te verwachten dat de meeste toehoorders, zoo zij slechts

kunnen, de zaal zullen verlaten om elders troost te zoeken voor de verveling die hen overmant, terwijl de overigen, met grootere zelfbeheersching of standvastigheid begaafd, alle lust zullen verloren hebben tot vruchtbare bespreking van het onderwerp, dat hun reeds veel te lang op hunne plaats heeft geboeid.

De commissie is het dan ook geheel eens met hen die van oordeel zijn dat, wanneer het congres mocht ontaarden in eene bijeenkomst, waar het voorlezen van verhandelingen over wetenschappelijke onderwerpen hoofdzaak is, het einde der Nederlandsche taal- en letterkundige congressen spoedig zal nabij zijn.
Maar, is het daarom nuttig, noodig, raadzaam alle voorlezing van opstellen te verbieden? De commissie gelooft het niet, zoolang het niet bewezen is dat de middelen ontbreken om den duur der voorlezingen zoo te beperken dat de bezwaren, die er anders aan verbonden zijn, voor het grootste gedeelte verdwijnen.
Velen toch, en juist onder hen vaak mannen door langdurige studie in hunne kabinetten vergrijsd en het verst gevorderd in de wetenschap hunner keuze, zien op tegen het spreken in het openbaar, in eene talrijke bijeenkomst, zooals die van het congres. Is het gebrek aan oefening? gemis van zelfvertrouwen? aangeboren beschroomdheid? Hoe het zij, het verschijnsel bestaat, en wanneer men nu, om het misbruik te keer te gaan, het optreden van dergelijke mannen onmogelijk maakt, zal dan niet het congres wellicht van de beste vruchten van degelijke studie in een bepaald vak verstoken worden?
En nu is de commissie niet overtuigd dat dit behoeft. Beperking van den tijd der voordracht, ernstige handhaving daarvan door den voorzitter. Ziedaar het middel dat zij wenscht te zien aangewend.
Daartoe heeft zij dan ook reeds vastgesteld dat, in dit congres, aan elken spreker slechts tien minuten zullen worden gegund.
Gaat de spreker die grenzen te buiten, de onverbiddelijke hamer van den voorzitter voorkome de aanstaande verveling en dringe den spreker binnen de wettige grenzen terug.
Slechts bij uitzondering raadplege hij de vergadering, die het alsdan in hare macht zal hebben, bij hoogst belangrijke voordrachten, haar wensch tot verlenging van den gehoortijd uit te spreken,
En men zegge niet: tien minuten zijn te kort. Wanneer een begaafd man de resultaten van zijn onderzoek wil mededeelen, afsnijdt alles wat met de zaak niets te maken heeft, niet zichzelf zoekt maar de wetenschap in het oog heeft, dan kan in tien minuten tijds genoeg gezegd en voorgelezen worden om langere tijdsruimte niet noodig te achten.
Zelfbeperking wordt daartoe vereischt, doch wie acht die ook niet gewenscht, waar zoo velen gereed zijn om het woord te voeren?
Acht de spreker het noodig de gronden, waarop zijne mededeelingen rusten, breedvoerig uiteen te zetten, welnu, het verslag zal voor hem open staan, waarin het niet voorgelezen gedeelte zijner verhandeling zal kunnen worden opgenomen.
Ziedaar, leden van het XII^{de} congres, het gevoelen der regelingscommissie. Mocht het later blijken dat de geschreven voordrachten zoo belangrijk zijn dat de maatregelen tegen te lange redevoeringen onnoodig worden, dan zal de tijd geboren zijn om de beperking op te heffen; doet men daarentegen de ondervinding op dat onze maatregel niet kan gehandhaafd worden en

dat voorziening tegen langgerekte verhandelingen noodzakelijk blijft, dan, maar dan ook eerst zal het oogenblik gekomen zijn om het doortastend middel van alle lezingen te verbieden in het leven te roepen als uiterste redmiddel uit onzen nood.
De regelingscommissie heeft hier slechts de hoofdpunten aangestipt die voor en tegen het voorstel pleiten. In de redevoeringen, op het congres te Leuven gehouden en in het verslag afgedrukt, vindt men ze breedvoerig uiteengezet.
Nu evenwel dat de commissie tot het voorstel kwam om alle voordrachten tot den tijd van tien minuten te beperken, heeft zij gemeend ook het eerst zelve een goed voorbeeld te moeten geven en acht hiermede hare taak afgedaan.
Als slotsom van haar onderzoek stelt zij u derhalve voor: het voorstel van den heer Van der Linde te verwerpen, de voorlezing van opstellen toe te laten, onder bepaling dat de duur zoo van deze als van de overige voordrachten, in den regel, niet langer zal zijn dan van tien minuten, terwijl tot overschrijding van dien tijd telkens de vergunning van de vergadering zal gevorderd worden.'

De heer J. Ten Brink verklaart dat hij de verslagvoorstellen wel gaarne zou willen onderteekenen, als hij zich niet verplicht achtte, hier een woord te zeggen voor eenen afwezige, hetgeen hem doet denken aan de spreuk: *Les absents ont tort.* De ondervinding had geleerd, dat het voorstel van maar tien minuten te mogen spreken, ontoepasselijk was; de heuschheid des voorzitters zou hem beletten, den spreker, na het verloopen der tien minuten, in de rede te vallen met den klank des hamers. Dr Van der Linde's doel met zijn voorstel was, langwijlige beraadslagingen zooveel mogelijk te voorkomen en, waar zij zich voordeden, een middel te hebben, om ze af te snijden. Wat nu betreft de opmerking van den heer Landsheer, dat d^{r} Van der Linde niet had geantwoord op een aan hem gerichten brief, zoo verklaarde spreker, dat d^{r} Van der Linde nooit antwoordt.

De heer N. Beets zou de verslagvoorstellen gesplitst willen zien. Hij erkent met den heer Ten Brink, dat de heuschheid van den voorzitter een hinderpaal is voor het voorstel om iederen spreker slechts gedurende tien minuten het woord te gunnen, en zou genegen zijn meer over te laten aan de toehoorders. Het zou, meent hij, jammer wezen, het publiek te storen in zijn genot, wanneer het een goed stuk hoorde. De toehoorders zijn toch de rechters over de sprekers. Een stuk dat goed is, is altijd goed, al duurt het ook langer dan tien minuten; en als het stuk verveelt, zijn ook vijf minuten nog te lang. Hij zou wat meer vrijheid aan het publiek willen laten, evenals in Engeland, waar de toehoorders, als een spreker niet bevalt, uitroepen: *too long.* Een voorstel van den heer Beets om de bepaling nopens de tien minuten weg te laten, wordt aangenomen.

Bij afwijking van de dagorde verleent de voorzitter het woord aan den heer Vreede, ter herdenking van het overleden congreslid, d^{r} F.A. Snellaert. De uitstekende hoogleeraar herdacht zijn ouden vriend in eene uitvoerige rede en zwaaide hem, die een der leiders van de Vlaamsche beweging was, een welverdienden lof toe. Hij gaf lezing van eenen brief van Snellaert, waaruit bleek, dat een der laatste wenschen van den schrijver was, een fonds te zien stichten, waaruit Belgische en Hollandsche jongelingen beurzen zouden ontvangen, ter bekostiging van studiën, welke hun in staat zouden stellen, den Nederlandschen geest in België te bevorderen. Hij had

gewenscht, dat de stichting van dit fonds van een congres zou uitgaan, en dat het fonds zou worden gevestigd in Noord-Nederland, omdat zijne aanwending daar veiliger zou kunnen

geschieden dan in België. Een toepasselijk voorstel - doch welk niet dadelijk in behandeling kon worden genomen - werd door den professor ingediend.

De heer Max Rooses deelde mede, dat onlangs in België het plan is opgevat, om een gedenkteeken op te richten ter nagedachtenis van Ph. Blommaert, C.P. Serrure en d^{r} Snellaert, de drie laatst gestorvene Vlaamsche letterkundigen. Hieraan verbond zich tevens het denkbeeld, tot stichting eener beurs, waaruit een Vlaming aan eene Noord-Nederlandsche hoogeschool zou kunnen studeeren; spreker gelooft, dat dit gedacht kan samengaan met het voorstel van den heer Vreede.

Door den heer M. Van Lee werd aanbevolen, het voorstel van den heer Vreede en het denkbeeld, aangehaald door den heer Rooses, aan eene der afdeelingen te verzenden, voor onderzoek en het uitbrengen van verslag in de algemeene vergadering.

De heer J.F.J. Heremans drukte den wensch uit, dat nog in dit congres een besluit zou worden genomen, omdat men anders misschien in België zou overgaan tot de stichting van gedenkteekens, waardoor men verscheidene bijdragen voor de ontworpene beurzenstichting zou missen.

De heer N. Beets vroeg of de wensch van d^{r} Snellaert, als een voorstel van prof. Vreede is overgenomen?

Overeenkomstig het voorstel van den heer voorzitter, wordt heel de zaak verzonden naar de eerste afdeeling.

De zeer eerw. heer H.J. Schaepman, bekwam nu het woord, om te handelen over Nederlands grooten dichter: m^{r} Isaac da Costa, wien hij in eene welsprekende en dikwijls door toejuichingen onderbrokene redevoering, afschetste als een der grootste dichters uit den nieuweren tijd; hij noemde hem: een koningszanger naar geest en hart, een geest vol genie, een hart vol van liefde en grootheid, beiden even machtig als groot; een dichter die al het verhevene van het heldendicht vereenigde met de liefelijkheid der lyrische poëzie. Hij besloot met te zeggen, dat deze dichter zich onsterfelijk heeft gemaakt.

Na deze prachtige voordracht die in de handelingen van het congres zal gedrukt worden, wenschte de heer N. Beets den redenaar hartelijk geluk en zegde te gelooven, dat er niemand in de vergadering zou zijn, die wenschte te weten hoeveel minuten de heer Schaepman had gesproken.

Hiermede werd de zitting gesloten en de algemeene vergadering van 's anderdags bepaald op 2 ure.

Ten 7 1/2 ure had een letter- en toonkundig feest plaats in de groote zaal van het Schuttershof. Eenige congresleden hadden daartoe hunne belanglooze medewerking verleend.

Ziehier het programma: 1. *Welkomsgroet aan de congresleden*, met veel juistheid uitgevoerd door Middelburgs liedertafel; 2. Fragment uit da Costa's Caïn, uitstekend voorgedragen door den befaamden declamator, J.A. Vrugtman, van Zutphen; 3. *De dochter van Horodias*, van ds. B. ter Haar, onverbeterlijk voorgedragen door mevrouw M.J. Kleine, van Amsterdam; 4. Andante en finale, uit het G Mol concert, voor piano-forte, met begeleiding van eene tweede piano; van Mendelssohn, Bartholdy, zeer keurig uitgevoerd door den heer H.J. Kirrwald; 5. *De zoon van den metseldiender,* door Jan Van Beers, door den dichter zelve voorgedragen (dit zegt genoeg *hoe* de voordracht was); 6. *Jan Janssen,* van N. Beets, voorgedragen door mevrouw M.J.

Kleine. Het zou ons inderdaad moeielijk zijn te zeggen, wie den grootsten bijval genoot of verdiende; de vier voordrachten waren meesterlijk; nooit hoorden wij iets beters; mev. Kleine en de heeren Vrugtman en Van Beers werden dan ook geestdriftig toegejuicht door het talrijk publiek, welk hun als het ware aan de lippen had gehangen, ofschoon de stikkende hitte, die in de zaal heerschte, het kunstgenot niet bevorderde. Wat spijt, dat onze voortreffelijke jufvrouw Beersmans bedankt had voor de uitnoodiging, haar gedaan, om ook een verzenstuk te komen voordragen! Wij rekenen op hare talentvolle medewerking voor eene volgende gelegenheid.

Door den heer N. Beets werd, buiten het programma, het volgende door hem vervaardigde en aan Zeeland toegewijd gedicht, voorgedragen:

Hef, Zeeuwsche leeuw! de breede kop
En schouders uit de baren,
Schud fier en trotsch de manen op
En laat uw oogen waren
Langs drom bij drom uit elk gewest
In uwe hoofdstad saam geprest,
Waar, onder roos en palmen
De schoonste tonen galmen.

Met dien van Holland, u getrouw
Sinds zooveel honderd jaren,
Biedt Vlaandrens leeuw u thans de klauw
Bij onze vrede-altaren.
De staatkunst scheidt en scheurt en deelt;
De taal vereenigt, zalft en heelt;
En Cats en Zevecoten
Zijn eeuwig bondgenooten.

O land van Cats, goed Zeeuwsch, goed rond,
Die 't zout en 't zoet vereende,
Waar Bellamy het speeltuig vond,
Dat Roosjes dood beweende;
O bloemhof rijzende op uit zee,
De vriendengroet, de zegenbeê
Van alle Dietsche tongen
Wordt thans u toegezongen.

Uw vette klei zij meer en meer
Met voedzaam goud beladen,
Uw handel bloei gelijk weleer,
Op nieuw beproefde paden.
De ronde Zeeuw verandre nooit!
De Zeeuwsche zij zoo schoon als ooit!
En al wat Zeeuwsch is toone
Den glans van 't Goede en Schoone!

Het p u i k e

DE NEDERLANDSCHE VLAG.
TEEKENING VAN CH. ROCHUSSEN, PLAATSNEE VAM C.H. HECHLER.

Vlaggelied van d[r] J.P. Heije, op muziek van Joh. J.H. Verhulst, w e r d v e r v o l g e n s flink gezongen, m e t begeleiding van piano. Het slot van dit m a n n e n k o o r w e r d begroet met eene uitboezeming van N e d e r l a n d s c h e n geestdrift, die aant o o n d e, dat 's d i c h t e r s w o o r d e n d e snaren van aller harten hadden doen trillen.

Wij l a t e n het stuk hier v o l g e n m e t eene k e u r i g e plaat, ontleend aan de *Oude Tijd*, e e r s t e jaargang, door J. Ter Gouw, het hoogst aanbevelenswaardige tijdschrift, welk uitgegeven wordt bij den heer A.C. Kruseman, te Haarlem:

O schittrende kleuren van Nederland's vlag,
Wat wappert gij fier langs den vloed!
Hoe klopt ons het hart van vreugd en ontzag,
Wanneer het uw banen begroet!
Ontplooi ze, waai uit nu van stengen en stag,
Gij blijft ons het teeken, o heilige vlag!
Van trouw en van vroomheid en moed.

Of is niet dat blauw in zijn vleklooze pracht,
De trouw onzen vadren gewijd?
Of tuigt niet dat rood van hun manlijke kracht
En moed in zoo menigen strijd?
Of wijst niet die blankheid, zoo rein en zoo zacht,
Op vroomheid, die zegen van Gode verwacht,
Den zegen die eenig gedijt?

Waai uit dan, o vlag, en verkondt onze beê
Om trouw en om vroomheid en moed!
De wereld ontzie u op golven en reê!
Maar daaldet gij ooit op den vloed, -
Wij heffen uw wit uit de schuimende zee
En voeren naar 't blauw van den hemel u meê,
Al kleurt zich uw rood met ons bloed.

Op de groote markt was eene verhevenheid gemaakt, prijkende met vier zinne beelden en omringd van bloemenperken, vazen, enz. In hetmidden was geplant eene kolom, voerende eene groote lier en langs de vier kanten de naamcijfers van Willem III en Leopold II, het alles schitterend verlicht à giorno; de groote markt, het stadhuis en de bijzonderste gebouwen waren insgelijks rijkelijk met gas verlicht. Bij poozen werd Bengaalsch vuur van verschillende kleuren gebrand. Ten half negen werd, door de zorgen van de maatschappij *Vergenoeging*, op de markt muziek gemaakt door de muzikanten der stedelijke schutterij, onder de leiding van hunnen kapelmeester, den heer A. de Jong. Wij laten hier 't programma volgen:

1.	Congresmarsch	Westerbach.
2.	Ouverture	Bellini.
3.	Wals	Labitzky.
4.	Fantaisie uit de opera: Obéron	von Weber.
5.	Cavatine uit de opera: *Le Barbier de Séville*, voor solo clarinet	Rossini.
6.	Fantaisie uit Gounod's opera: Faust, gearrangeerd door	A. de Jong.
7.	Feestmarsch	A. de Jong.
8.	Potpourri uit de opera: *La Fille du Régiment*	Donizetti.
9.	Polonaise	A. de Jong.
10.	Abendlied	Abt.
11.	Volksliederen	Abt.

De uitvoering der verschillende stukken verdient geroemd te worden. Het muziekcorps toonde zich in alle opzichten voor zijne taak berekend. De muziek en de verlichting hielden het volk tot lang na middernacht te been en op straat. Eene bijzondere melding verdient het gezicht, welk de markt en den omtrek aanboden, toen op den toren Bengaalsch vuur gebrand werd.

De avond was den dag ten volle waardig geweest. - Wel tienmaal hoorden wij zeggen: de Zeeuwen mogen er zijn! En wij zegden het hartelijk mede.

Woensdag 4 September.

Eerste afdeeling. Ten 9 1/2 ure aanvang der zitting. Welbezette zaal, mededeeling van ingekomen stukken en namelijk van het voorstel van den heer Vreede: Stichting van eene studiebeurs of een fonds, ter vereering van wijlen d^{r} Snellaerts nagedachtenis (zie bl. 144). Beslist, overeenkomstig de voorstellen van den heer ten Brink en den heer voorzitter, deze zaak in te dienen aan de algemeene vergadering, met verzoek, er het onderzoek van op te dragen aan de heeren W. Vreede, de Jonge van Ellemeet, J.F.J. Heremans, Max Rooses en J. Vuylsteke.

De heer P. Alberdingk-Thijm betoogt, dat het wenschelijk is de beoefening van de Nederlandsche taal en letterkunde in Duitschland te bevorderen, maar tevens door de vergadering protest te doen aanteekenen tegen het streven van sommige Duitsche tijdschriften ten gunste van de zucht tot inlijving die door zekere partij in Duitschland wordt gekoesterd, zoowel als tegen hetgeen als weerklank daarvan in sommige Nederlandsche tijdschriften wordt gevonden.

De heer d'Ablaing van Giesenburg levert eene bijdrage ten aanzien van de vraag: tot hoever een Nederlandsche tongval de volksspraak in Duitschland is en de heer de Beer drukte den wensch uit, dat de congresleden zich zouden beijveren om de vertalingen van Nederlandsche werken in het Hoogduitsch door Nederlanders te doen plaats hebben, opdat de voortbrengselen der Nederlandsche letterkunde niet verminkt in Duitschland aankomen.

De heer de Jonge van Ellemeet stelt voor, om het doel door den heer Alberdingk-Thijm vooruitgezet te bereiken, dezen eenige exemplaren van het verslag der handelingen van het congres ter hand te stellen, om die in Duitschland te geven aan personen die hij denkt daaruit nut te kunnen trekken.

De heer ten Brink verzet zich tegen de bewering van den heer Alberdingk-Thijm, dat ook in Nederlandsche tijdschriften den Duitschen inpalmingsgeest in de hand zou gewerkt worden.

De heer Van Helten draagt een paar losse taalkundige opmerkingen voor, over het gebruik van sommige verleden deelwoorden; deze opmerkingen worden grootendeels door den heer d^{r} de Jager bijgetreden.

De voorzitter deelt een voorstel mede, van den heer Van Eck, om aan de algemeene vergadering voor te stellen, het Nederlandsche volk uit te noodigen, geen titels bij namen te voegen, als: Weledele, Hooggeleerde, Hooggeboren, Hooggestrenge, enz., tenzij die op wettelijke verordeningen steunen, en tot het indienen van een verzoekschrift aan de Nederlandsche regeering, om geene titels toe te kennen, dan in zoover wettelijke verordeningen daartoe aanleiding geven en alsmede, voortgaande op den in den laatsten tijd ingeslagen weg, de bepalingen te doen vervallen waarop de nog bestaande titels berusten. De heer Van Eck licht zijn voorstel toe met herinnering onder andere dat het wenschelijke daarvan reeds lang geleden, door Van Lennep in het koninklijk instituut was voorgestaan.

De heer Van Helten wenschte ook eene betere bepaling van de titels der vrouwen, terwijl de heer ten Brink meent dat die aan de hoffelijkheid van het Nederlandsch publiek tegenover het schoone geslacht moeten worden overgelaten.

De heer Muskeyn ziet in de verlangde afschaffing de bevordering der eenheid met Zuid-Nederland. De heer Vreede acht de afschaffing goed, doch zijns dunkens,

behoort het niet aan het congres om er toe te besluiten. De heer Beets is het eens met de strekking, maar vindt het voorstel niet practisch; ook denkt hij te moeten waarschuwen tegen overdrijving; waar men vroeger tot in het bespottelijke de titulaturen uitbreidde, vervalt men nu wel eens in stuitende platheid. De heer Heremans doet opmerken, dat in Zuid-Nederland die aangelegenheid reeds is opgelost door de afschaffing van de titels.

De heer Van Eck trekt zijn voorstel in, omdat gezaghebbende mannen het met hem eens zijn over de zaak zelve, maar den vorm van het voorstel afkeuren.

Hiermede sluit men de zitting.

Tweede afdeeling. De zitting werd ten 9 1/2 ure geopend met de lezing en goedkeuring van het proces-verbaal der vorige en de lezing van de lijst der aanwezige leden, waartusschen wij met genoegen opmerkten den heer Xav. A. Gheijsens, oud notaris, gewezen dd. burgemeester van Antwerpen en lid van den Antwerpschen provincieraad.

De heer G P. Van der Auwera, van Leuven, leidde de werkzaamheden in, met eene redevoering over Frans Van Mieris, als penningkundige. Hij vestigde de aandacht op de werken van dezen geleerde en in het bijzonder op zijn groot bekend werk over de penningkunde. Hij zegde: Van Mieris en Van Loon zijn onafscheidbaar in de geschiedenis, en stelde voor, aan beide uitstekende mannen een gedenkteeken op te richten, hoe eenvoudig ook, bij voorbeeld een eerezuil te Leiden, bekostigd uit bijdragen, in België en in Holland in te zamelen.

De heer Ecrevisse stelde voor, eene inschrijving te openen; hij zou dadelijk inschrijven voor eene som van 20 fr.; werd zijn voorbeeld gevolgd, zou het gedenkteeken weldra tot stand komen. De voorzitter deed opmerken, dat de afdeelingen geen dergelijke besluiten konden nemen. De afdeeling besloot, aan de algemeene vergadering voor te stellen, eene commissie te benoemen om dit voorstel nader te overwegen.

De heer J. Blockhuijs, van Antwerpen, las een stuk *over de dagbladen als middelen van volksopvoeding.* Na zijne inleiding deelde hij eene brok mede uit een dagblad en besloot, dat de taal zoowel als de inhoud der dagbladen noodig hebben in menig opzicht gewijzigd te worden. De heer voorzitter Vreede geloofde, dat eene beraadslaging over dit punt slechts zou kunnen uitloopen op tijdverlies, daar het congres in deze zaak practisch niets kan doen. Eene censuur, ook wanneer daardoor een beter gehalte van dagbladen mocht verkregen worden, is niet wenschelijk, daar zij de drukpersvrijheid zou beperken.

Men moet alles verwachten van het gezond verstand van het publiek.

Van den heer J^{r}. Salvador was een stuk ingekomen over de stenographie in Nederland en hare zich steeds uitbreidende roeping, in verband met het aangenomen beginsel van open-

baarheid in de staatsinstellingen en maatschappelijke, verrichtingen. Een der aanwezige leden verzette zich tegen de voorlezing van opstellen van afwezigen, daar er iedermaal personen zijn die zich doen inschrijven om op het congres te verschijnen, zonder ooit te komen. De voorzitter deed opmerken, dat echter dit verwijt niet aan den heer Salvador kon gedaan worden; een onvoorzien toeval was oorzaak van 's heeren Salvadors afwezigheid en het door hem behandelde onderwerp werd reeds besproken op vorige congressen. Met inachtneming van deze redenen, had de voorlezing plaats. De schrijver bekloeg zich over onnauwkeurigheden in de opgaaf van het door hem gesprokene op 't XIe congres te Leuven, alsmede over het slordig afdrukken van den titel eener verhandeling over de snelschrijfkunst, door hem nedergelegd in voormeld congres, welk een en ander beantwoord werd met de opmerking van den heer Brouwers, secretaris van het XIe congres, dat de heer Salvador drie drukproeven had ontvangen.

De heer P. Ecrevisse zegde, dat naar aanleiding van den wensch, uitgedrukt op het congres van 's-Hertogenbosch, in 1865, de paspoorten zijn afgeschaft; aan pogingen, uitgaande van latere congressen, hebben de Hollandsche bladen de afschaffing van het zegelrecht te danken. Die goede uitslagen zijn bemoedigend. Spreker zou nu eenen wensch willen zien uitdrukken om het port van dagbladen en tijdschriften uit Nederland naar België en wederkeerig te zien verminderen. Werd ondersteund door verschillende leden en eindelijk voorbehouden om behandeld te worden op de algemeene vergadering. In de derde afdeeling was hetzelfde punt aan de dagorde.

De heer L. Geelhand sprak ten gunste van de munt-eenheid tusschen Holland en België. De voorzitter en andere leden vestigden de aandacht op degroote moeielijkheden, die hier in den weg stonden en uit hoofde van welke de afdeeling zich bepaalde met het verlangen te betuigen, aan het geld in de beide landen eene officieele waarde te zien toekennen.

Hiermede liep de zitting af.

Derde afdeeling. De zitting werd geopend op de gebruikelijke wijze. Nadat eenige regelende bepalingen waren genomen, vroeg de heer Van Eyck de behandeling van eenen brief van den heer d^{r} A.M. Ledeboer, ten geleide van een werk: *Over het geslacht der Waesbergen.* De heer M. Van Lee drukte zijn leedwezen uit, over de afwezigheid van den heer Joh. Russel, van Maastricht, aangezien hij zich had voorbereid om met dien heer in bespreking te komen over: *de vlucht der Limburgsche pers gedurende de laatste jaren* (een punt der dagorde). Spreker meende, dat die pers in de laatste jaren eer eene vlucht naar beneden dan naar boven genomen heeft.

De heer Scherpenseel betwistte zulks; hij wees op de verschijning van een belangrijk werk, als een bewijs, dat de Limburgsche pers wel degelijk is vooruitgegaan. Er ontstond eene woordenwisseling omtrent het begrip van het woord pers, tusschen de heeren Van Lee, Hofdijk en Scherpenseel.

De heer voorzitter Hofdijk nam het woord voor het geven van inlichtingen over 't tooneel in Noord-Nederland. Hij stelde vast, dat de tusschenkomst van stad en staat, maar slechts in eene stad plaats vond, en wel in Amsterdam, waar de koning en het stedelijk bestuur den nationalen schouwburg ondersteunen. Deze aangelegenheid gaf aanleiding tot eene vrij heftige woordenwisseling, vooral tusschen de heeren Van Driessche, Max Rooses, A. Bergmann en D. Deleroix. Er werd van

Belgische zijde volgehouden, dat in Zuid-Nederland staat en stad moeten tusschenkomen; maar dat de inmenging niet mag overwegend zijn; dat men ook moet trachten den persoonlijken ondernemingsgeest uit te breiden en als practisch middel werd op het Tooneelverbond tusschen Noord en Zuid gewezen. Op voorstel van de heeren W. Rogghé en Fredericks, werd de beraadslaging gesloten onder afspraak, dat zij 's anderdags zal hernomen worden als de tijd het toelaat.

De heer Scherpenseel sprak over den invloed dien de stereotypie thans in het drukwezen, vooral in Duitschland, Frankrijk en Engeland uitoefent en het wenschelijke in het belang der Nederlandsche pers, deze nijverheid in Nederland in te voeren, of er meer uitbreiding aan te geven.

Hiermede liep deze zitting af.

Algemeene vergadering.

Aanvang ten 2 ure. Volle zaal. Lezing van het verslag der commissie benoemd op het XIe congres, te Leuven gehouden, betreffende het voorstel van den heer S. Gille Heringa, van Utrecht, aangevuld door den heer J.F.J. Heremans, over de oprichting van een gedenkteeken voor Zevecotius en het daarover met het gemeentebestuur van Gent gehouden overleg. Door den heer J. Brouwers, secretaris der uitvoerings-commissie van het XIe congres, is medegedeeld: ‘dat die commissie zich den 30^{n} Juni 1872 met eerbiedig schrijven tot het gemeentebestuur van Gent heeft gewend; maar - dat haar tot den huidigen dage van het Gentsche magistraat geen letter antwoord is toegezonden.’

De heer Brouwers wees op eene vergissing, in het verslag der commissie ingeslopen, namelijk dat de datum ‘30 Juni 1872’ moet wezen ‘30 Juni 1870.’

Na eene woordenwisseling tusschen de heeren Heremans, Brouwers en G.N. de Stoppelaar werd de mededeeling van dit verslag voor kennisgeving aangenomen, en de heer Heremans, gelastte zich, verder deze zaak met de regeering van Gent te behandelen. Omtrent het voorstel van den heer L.W. Schuermans, te Wilsele, gewijzigd door den heer J. Vuylsteke, van Gent, omtrent een verzoek aan de staats-, provincie- en gemeentebesturen, alsook aan de geestelijke onderwijs-besturen in de Vlaamsche gewesten, ten einde voortaan in alle takken en graden van het onderwijs de Nederlandsche taal niet langer als eene bijzaak te behandelen, was van den heer J. Brouwers bericht ontvangen: ‘dat de uitvoeringscommissie zich reeds op 5 Juli 1870 met eerbiedig schrijven had gewend: *a* tot den heer minister van binnenlandsche zaken; *b* tot de heeren gouverneurs der vijf Vlaamsche provinciën; *c* tot de hoogeerwaarde bisschoppen; maar - dat haar tot den huidigen dage noch van dezen, noch van genen een letter antwoord is toegekomen.’

Vervolgens was aan de orde het voorstel van de heeren

J.F. Hendrickx, van Wilsele, en Th. Roucourt, van Mechelen, tot het stichten van eene academie van taalkundigen, ten einde door deze tot éénheid van spelling te geraken, waaromtrent door de commissie, in het XIe congres benoemd, in overweging wordt gegeven het te verwerpen, daar de verslagvoorstellen haar niet als uitvoerbaar voorkomen.

De heer Heremans maakte betreffende dit voorstel mondeling verslag. Hij herinnerde dat die academie voor de helft zou bestaan uit leden uit Noord-Nederland en voor de andere helft uit leden uit Zuid-Nederland, terwijl men zooveel mogelijk wilde zorgen alle steden van Noord- en Zuid-Nederland daarin te doen vertegenwoordigen. De commissie was van oordeel, dat eene zoodanige academie wel veel nut zou kunnen stichten, maar dat de oprichting niet moest geschieden door een congres, maar moest worden overgelaten aan hen die in de oprichting in de eerste plaats belang zouden stellen. Overigens had de zaak reeds een begin van uitvoering erlangd, daar in Zuid-Nederland reeds een zoodanige academie tot stand gebracht is, die sedert twee jaren bestaat en waarvan de voornaamste Zuid-Nederlandsche letterkundigen lid zijn. De oprichting van eene vereenigde academie voor Noord- en Zuid-Nederland komt der commissie voor, eigenaardige bezwaren te hebben, daar onder andere de reiskosten te hoog zouden loopen om de bijeenkomsten door de leden uit de beide landen te doen bijwonen. Dit verslag werd voor kennisgeving aangenomen.

Thans kwam in behandeling het voorstel van den heer J. Vuylsteke, te Leuven gedaan, nopens de bewerking van een historischen atlas der Nederlanden, voor schoolgebruik geschikt en voorzien, als opheldering, van de onpartijdige aanhaling der voornaamste feiten, gebeurtenissen en staatsinstellingen, zonder zich nogtans met waardeering of beoordeeling er van in te laten. De commissie aan welke de bewerking was opgedragen, bestaat uit de heeren P. Alberdingk-Thijm, G.W. Vreede en J. Vuylsteke.

Door den heer G.W. Vreede is, onder dagteekening van den 15^{n} Augustus 1872, aan zijne beide medeleden, bij wijze van verslag, het volgende schrijven gericht:

> ‘Ik heb drie jaren geleden, mijne benoeming tot lid der commissie tot de bewerking van eenen historischen atlas der Nederlanden, met ingenomenheid aanvaard. Eenige maanden later, is ook tusschen ons aanvankelijk over het onderwerp van gedachten gewisseld: sedert heeft het herhaald uitstel van 't congres, mij de zaak uit het oog doen verliezen. Maar nu in de jongst verloopen dagen, de taak weder ter hand genomen hebbende, ben ik, na rijp nadenken, tot het volgende besluit gekomen. Moet de atlas dienen tot *schoolgebruik* (*lager of middelbaar*) en kan de opheldering zich bepalen tot de onpartijdige aanhaling der voornaamste feiten, gebeurtenissen en staatsinstellingen, zoo schijnt de bewerking zeer wel in een kort tijdsbestek, door één bekwaam man, met hulp van een goeden leiddraad, tot stand te kunnen komen; terwijl dan juist het doel van den voorsteller zou worden bereikt, het al nauwer en nauwer toehalen der banden tusschen Zuid- en Noord-Nederland. De leiddraad is, naar ik meen, in de fraaije schets van Snellaert, de reeds vier malen gedrukte en bij het onderwijs veel gebruikte *Geschiedenis der Nederlandsche*

letterkunde, voorhanden. Looft het congres een prijs uit voor een historischen atlas ter aanvulling en opheldering van het werk, door Snellaert met het bepaald oogmerk ondernomen, "om onder de Nederlanders *het gevoel van zelfstandigheid en van zelfkracht te versterken*," zoo zoude in de eerstvolgende algemeene vergadering de prijs hoogst waarschijnlijk al toegekend kunnen worden, tot voordeel ja der wetenschap, maar gewis nog veel meer van de broederlijke vereeniging met Holland en België; en van het besef van ons gemeenschappelijk onuitroeibaar volksbestaan, in onmiskenbaar nationale trekken uitgedrukt. Snellaert, om hier niet van den atlas van mr. G. Mees Az. te gewagen, heeft niet meer dan zes tijdvakken. Wij zouden geloof ik niet veel meer noodig hebben indien de eischen niet klimmen tot die der strenge wetenschap en van hooger onderwijs, en als wij ons van de gedachte van een toch niet te bereiken *ideaal* willen losmaken.

Slaan wij daarentegen het *Handboek* op *der middel-Nederlandsche geographie*, door den rijks-archivaris mr. L.Ph.C. van den Bergh naar de bronnen bewerkt (Leiden 1852), en verlangen wij dat de historische atlas in dien geest en met zulke degelijkheid worde bearbeid, terwijl de kaarten en synchronistische tabellen tot in allerlei bijzonderheden zouden moeten afdalen, zoo ziet - zou men durven gissen - niemand onzer het einde der grenzelooze taak. Geen uitgever zou die aandurven, of een tal van mede-arbeiders, met veel moeite en niet zonder veel geld en subsidiën te vereenigen, zouden het onvruchtbaar werk hebben te torschen. Zoo ontwierp Bakhuizen van den Brink in grootsche trekken, de schets van een ideale geschiedenis van den Nederlandschen Waterstaat; zoo hebben anderen (de ondergeteekende was in 1845 en 1846 een der mede-rapporteurs) de eischen van eene Nederlandsche regtsgeschiedenis, nog altijd te leveren, gepoogd uiteen te zetten; nog anderen die van eene even onbereikbare statistiek. Om maar niet te spreken van het ontwerp van wijlen mr. I. da Costa, betreffende de zamenstelling van een *Antiquarisch geographisch woordenboek van de gezamenlijke provincien, steden, dorpen, plaatsen, rivieren, meeren enz. van de Nederlanden,* (30 Junij 1845) over hetwelk eerst den 30 Januarij 1848 bij het Utrechtsch genootschap door de heeren prof. de Wal, Royaards, Karsten, Vermeulen, van Marle en mij insgelijks verslag is uitgebragt.

Die ervaring is even leerrijk als waarschuwend; zij staafde de oude waarheid, "*qui trop embrasse, mal étreint.*" Al hadden wij het vrij gebruik der verzameling van kaarten, door Bodel-Nyenhuis nagelaten, van het begin af, het populaire uit het oog verliezende, en met het streven naar eene hoogere bestemming van den historischen atlas, zouden wij op de grootste bezwaren stooten. Bestaan er al dan niet kaarten uit de middeleeuwen? Van den Bergh (bladz. 17) betwist de echtheid van het kaartje Utrecht in de 7^{e} eeuw voorstellende, en van vier kaarten van Zeeland, waarvan eene uit den tijd van Willebrord; de andere zouden dagteekenen van de jaren 1230, 1274 en 1288. Wat vóór die tijden ligt, is derhalve nog veel meer aan gissingen onderhevig. Teregt schijnt dezelfde geleerde (bladz. 121) eene drieledige verdeeling van Nederland, eene *kerkregtelijke*, eene *staatsregtelijke* en eene *burgerlijke* of *geographische* de eigenlijk nationale, uit den boezem des volks voortgesproten, op den

voorgrond te plaatsen; deze laatste 1° in *volkeren* of *landen* (*nationes* of *patriae*); 2° elk land in *gouwen* (*pagi*) en 3° elke *gouw* in kleine *gouwen* en in *marken.* Indien de *historische atlas* met al de wetenschappelijke zorgvuldigheid en kritiek door Van den Bergh aan zijne *middel-Nederlandsche geographie* besteed, zou bewerkt moeten worden, die nergens onbewezen stellingen of meeningen van latere geschiedvor-

schers, maar enkel bewijzen uit charters, landwetten, levensbeschrijvingen der heiligen en uit de oudste kronijken aanneemt, is het te ontginnen veld niet te overzien. Vergelijkt slechts *de Chronologische opgaaf der landschappen*, *wateren en plaatsen*, *voor het eerst in de* 12e *en* 14e *eeuw vermeld*, *met den ouden naam* (Aanhangsel bladz. 233 volgg.) En toch, zoo ergens, zal men bij een boek voor schoolgebruik, behooren uit te gaan van *zekere data*, van onwraakbare feiten.

Hoe weinig nu met zekerheid zelfs op zuiver geographisch gebied, met opzigt tot voorname deelen van ons land kan beweerd worden, zal bijv. uit het *Register* van den advocaat van Holland, mr. Aart van der Goes, kunnen blijken. Dáár is herhaaldelijk van 1529 af tot 1541, de rede van eene op 's lands kosten te vervaardigen "Carte van den Lande van Hollant, daerinne stellende die Duynen, Meeren, Veenen ende andere ten perfectste men mach, totten palen van den Lande toe, daer Hollant ende Waterlant anne paalt;" vervolgens nog afzonderlijk, van eene kaart van den Lande van Putten enz. Er bestaat eene kaart van Dresselhuis, Zeeland in de middeleeuwen voorstellende; maar volgens Van den Bergh (bl. 223) ontbreken daar een drietal eilanden enz., en wat Utrecht betreft, worden de nasporingen van den heer van Asch van Wijck er vinnig gehekeld en op geringen prijs gesteld. Noord-Brabant of het Taxandrië van mr. W.C. Ackersdijk komt er beter af (bl. 11); maar met opzigt tot andere gewesten, zal de bewerker van den Atlas, indien hij zich niet gemakshalve aan zijn voorganger mr. G. Mees Az. houden mag, nog allerlei onbesliste punten hebben te vereffenen.

De geschiedenis van onze watervloeden zal ongetwijfeld geoordeeld worden tot de voornaamste gebeurtenissen te behooren, en toch zie men al de moeielijkheden van dit onderzoek door wijlen mijn vriend mr. J. Hora Siccama, in zijne uitnemende Verhandeling met aanteekeningen verrijkt (1839, 1848), *Neêrlands grond en beschaving in verband beschouwd*, met stalen vlijt en veel scherpzinnigheid aangewezen. Hij had zich ook, van de verhandelingen van Belpaire en van d'Omalius d'Halloy bediend. Hij vermeldt er de Hollandsche dijkwerkers in 1181 door Floris III naar Vlaanderen gezonden (bl. 34, op het gezag van Bilderdyk). Niet minder dan 35 vloeden worden in de XIIIe eeuw door Muyt aangestipt (Siccama, bl. 43). De vorming van den Dollart, van de Zuiderzee, van den Biesbosch, de wijzigingen in den loop der Schelde kunnen toch niet vergeten worden.

Wil men de kerkregtelijke verdeeling in acht hebben genomen, ééne enkele algemeene kaart, zou, naar ik meen, kunnen volstaan; die van de onder Philips II ingevoerde bisdommen, hoe kortstondig dan ook in het Noorden, bewerkt op de wijze als die voor Antwerpen in 1856 door de Commission Royale d'Histoire, te Brussel (de Ram) uitgegeven (Dioecesis episcopatus Antverpiensis). Want wilde men alle détails in de verschillende tijdperken en ook van de verhouding tot buitenlandsche kerkvoogden of abdijen nauwkeurig vermeld hebben, ware dat al weder onbereikbaar. Van den Bergh's Gedenkstukken tot opheldering der Nederl. geschiedenis uit de

Archiven te Rijssel opgezameld, (Leiden 1842, 3 deelen) beginnen met eene opgave der Geldersche bezittingen (elfde eeuw) van de abdij van St. Vedastus te Atrecht (Arras); het tweede stuk behelst den verkoop van goederen van den Abt van St. Amand in Friesland (12^{e} eeuw); moeten deze of gene bijzonderheden al dan niet worden vermeld? Gelijkelijk met het staatsregtelijke of leenverband, het beurtelings over en weder, in pandschap geven en houden, hoe Gelder, Zutphen en Kessel door Reinoud aan zijn schoonvader Guy van Vlaanderen, in het laatst der 13^{e} eeuw verpand werden, enz. Of de graaf van Hoorn wegens Altena aan den hertog van Kleef dan wel aan Philips II hulde verschuldigd was, (Adr. van der Goes, *Register*, 30, 31 Maart, 1 April 1559), is dit al dan niet uit te drukken? In welken doolhof begeeft men zich dan? En toch is dit alles gansch niet onverschillig, evenmin als toen de stad Antwerpen voor de burgers van Groningen partij trok tegen keizer Maximiliaan (a^{o}. 1509). Van den Bergh, *Corresp. de Marguerite d'Autriche avec ses amis sur les affaires des Pays-Bas*, (*Gedenkstukken*, II, 168). De conflicten van jurisdictie, de verhouding tusschen Nijmegen en Aken, het verzet van die van Leiden tegen de rechtspraak der Universiteit te Leuven, (van der Goes, (*Register*, 16-19 Sept. 1559), met het beroep op het privilegie *de non evocando* zijn met tallooze andere van gelijken aard, gedenkwaardige feiten. Maar men geraakt langs dien weg op een onmetelijke zee. Aan het Muntwezen kan men niet denken, of men herinnert zich de ponden Vlaams in Zeeland en Holland. De geestverwantschap in de beginselen van hetgeen van Mieris het Heemregt noemde, de inrigting van Dijk en Polderbesturen mag bij den atlas ook niet uit het oog worden verloren. Hoeveel bevat tot dat einde Warnkönig's *Flandriche Staats- u. Rechtsgeschichte!*
Gedurende het bestaan van het koningrijk der Nederlanden hebben wat meer bepaald de staatsinstellingen betreft, Raepsaet, *Hist. des États-Géneraux et Provinciaux, Analyse historique et critique*, J.D. Meijer, *Esprit*, *origine et progrès des Institutions judiciaires*, (4e deel) en de archivaris De Jonge in zijne bekroonde *Verhandeling over den oorsprong, den voortgang en de hoedanigheid van den invloed des derden staats in de staatsvergaderingen, gedurende het hertogelijk en grafelijk bewind in Braband, Vlaanderen, Holland en Zeeland*, de punten van overeenstemming of van verschil tusschen het Zuiden en het Noorden, zoo grondig als de toenmalige onbekendheid met de sedert opgedolven archivale bescheiden toeliet, in het licht gesteld. Moet van dien voortgang, van die ontwikkeling of van het verval der parlementaire bevoegdheid, hetzij dan regtens of feitelijk gezagbetoon, periodiek in den Atlas nauwkeurige aanteekening worden gehouden, al weder geen gering bezwaar, hoeveel naderhand in de *Actes des États-Generaux* in 't bijzonder door Gachard, sedert ook door Theod. Juste, opgehelderd zij. Zeker zal men men geographisch niet wel kunnen nalaten de gewesten chronologisch te vermelden, die achtervolgens deel van de landen van herwaarts over (*pays de pardeça*) hebben uitgemaakt. In 1509 (Van den Bergh, *Gedenkstukken*, II, 156 vers.) komen in het besluit der staten-generaal, houdende bewilliging van Beden aan Maximiliaan, alleen voor “les États des pays de Brabant, Haynau, Hollande, Zeelande, Namur, Lille et Valenciennes” gezamentlijk en “ceulx de Flandres” afzonderlijk genoemd;

geen andere. Natuurlijk dus moeten de later verkregen of met geweld aangehechte landschappen worden aangestipt. Terwijl andere integendeel van de lijst te schrappen zijn. Wat de regterlijke instellingen aangaat, men klaagde onder Karel V, dat zijn procureur-generaal “Hollant genouch na den stile van Vlaenderen wilde reguleren,” terwijl men collegiën vond, die de bedenkelijke leer voorstonden dat “alle de landen van den keyser herwerts over ééne provincie” uitmaakten. (Aart van der Goes, *Register*, 1528 en 1531, en wat ik daaruit in 1839 in de verhandeling over den hoogen raad van Holland, Zeeland en Westfriesland heb ontleend (§ 1, *Oorsprong*).

Alles wel beschouwd en overwogen, meen ik van het gewigt der zaak doordrongen, dat de *eenheid* van Nederland tegenover vreemde Staten, door middel van den bedoelden

Historischen Atlas, in de algemeene overtuiging in Holland en België meer en meer worde verlevendigd en versterkt, aan mijne geëerde

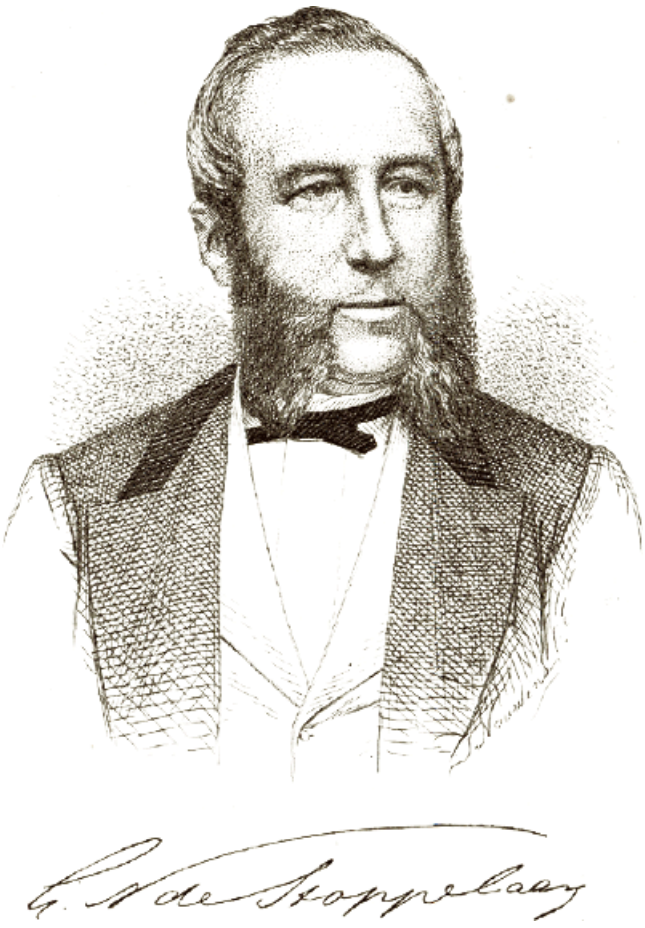

medeleden te moeten voorstellen, de eischen niet te hoog op te voeren. Is in hunne beschouwing, een andere leidraad voor schoolgebruik, boven de schets van Snellaert verkieslijk? Ik zal het gaarne vernemen. Die geschiedenis der letterkunde nevens welke de *Bibliotheek der Nederlandsche Geschiedschrijvers* door mr. S. De Wind, goede diensten zou kunnen doen, is in eene zeer ruime beteekenis genomen van algemeene verlichting en beschaving. Door een katholiek geschreven, getuigt het boek van groote welwillendheid jegens Noord-Nederland waar het de *hervorming* en den opstand tegen Spanje, de verhuizing van duizende Vlamingen en Walen en de vestiging dier uitgewekenen in Holland geldt, of de pogingen sedert 1568 aangewend om Noord en Zuid vereenigd te houden of te hereenigen (bijv. 1632 en 1795). Willen wij nut stichten, zonder op het voorbeeld van het Nederlandsch woordenboek gevaar te loopen al te zeer het geduld op de proef te stellen, zoo bezitten wij in den arbeid van ons onvergetelijk medelid Snellaert, dunkt mij, een legger, die ons zoo veel spoediger het doel kan doen treffen. Verlangen wij de innige verbroedering van België en Holland, er is geene eenheid denkbaar zonder verdraagzaamheid, en deze straalt in Snellaert's geschrift op de loffelijkste wijs door. Aan zijne hand kan het niet moeijelijk vallen,

in eenige kaarten en synchronistische tabellen de hoofdpunten en trekken van ons gemeenschappelijk staatswezen, van den Nederlandschen volksaard zamen te vatten. Onze gemeenschappelijke vrijheden en hare wakkere voorstanders, de handhavers der bezworen handvesten, die advocaten, pensionarissen, burgemeesteren en schepenen, onze vroedschappen, gilden en ambachten waren te Gent en te Brugge, te Brussel en te Antwerpen, te Middelburg en te Dordrecht, te Haarlem en te Amsterdam, te Deventer en te Groningen, te Kampen en te Nijmegen, te Leeuwarden en te Sneek door denzelfden burgermoed bezield. Deze en andere merkteekenen der Nederlandsche vrijheid van geslacht tot geslacht erfelijk, onder wier lommer de nijverheid en handel in de beide afdeelingen voorheen, gelijk thans in de twee onafhankelijke rijken zoo ongemeen hebben gebloeid, in de verschillende tijdvakken van den *Historischen Atlas* uitgedrukt, kunnen naar mijne overtuiging, en geheel in den zin van onze taal- en letterkundige congressen, ontegenzeggelijk het hunne bijdragen om de Nederlandsche nationaliteit door vriend en vijand te doen eeren, en zelfs door de mannen des gewelds in onze dagen te doen ontzien. Ik waag het, deze beschouwingen aan het beter oordeel mijner geachte medeleden te onderwerpen.'

De heer P. Alberdingk-Thijm doet opmerken, dat het stuk van professor Vreede minder is het resultaat van de overwegingen der commissie dan wel de meening van professor Vreede zelf. Evenwel hadden de leden zich met de denkbeelden van professor Vreede, nagenoeg kunnen vereenigen, en ook over enkele toevoegingen waren zij het met hem vrij wel eens.

De heer Lantsheer vroeg, wat de commissie eigenlijk voorstelde? De heer P. Alberdingk-Thijm antwoordde, dat zij zou verlangen, door de vergadering den wensch te zien te kennen geven, zulken atlas te zien samenstellen. Snellaerts *Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde* zou tot grondslag van dit werk worden genomen, waarvan professor Vreede zegde, dat het vooral in de tegenwoordige omstandigheden hoogst belangrijk zou zijn.

De voorzitter nam het voorstel van den heer Vreede over; het werd bij algemeene toestemming aangenomen.

Voor kennisgeving werd aangenomen het volgende verslag van de handelingen der commissie benoemd tot oprichting van een tooneelverbond, gedrukt in de verslagen van commissiën benoemd op het XIe Nederlandsche congres, te Leuven:

> ‘Op het XI^de^ letterkundig congres in September 1869 te Leuven gehouden werd besloten tot de oprichting van het tooneelverbond, eene vereeniging, die zich ten doel zou stellen “de belangstelling in het Nederlandsch tooneel op te wekken en de belangen van dat tooneel met alle haar ten dienste staande middelen te behartigen.”
> Tot leden van de voorloopige commissie dezer vereeniging werden benoemd de heeren: Jan van Beers, Max. Rooses, E. Van Driessche, G. Keller, K. Miry, mr. J.N. van Hall, H.J. Schimmel, J.J. Cremer, P. Benoit en J.J.H. Verhulst.
> Eene eerste opwekking om de nieuwe vereeniging te steunen, reeds in het begin van October 1869 algemeen verspreid, had ten gevolge dat verschillende personen uit Noord- en Zuid-Nederland zich als lid lieten inschrijven.
> Al ras deed zich echter de behoefte aan een vasten duidelijk omschreven plan gevoelen. Eene bijeenkomst ter bespreking van zulk een plan en van de middelen, waardoor het tooneelverbond zijn doel zou trachten te bereiken, had den 16 April 1870 te Rotterdam plaats en werd bijgewoond door de heeren Van Beers, Rooses, Schimmel, Cremer en van Hall.
> De heer Schimmel herinnerde daar aan de vroegere pogingen tot verheffing van het Nederlandsch tooneel en voornamelijk aan de plannen ontworpen door eene commissie, in 1859 door Willem III benoemd, en waarvan ook hij lid was geweest. Na de opgedane ervaring meende de heer Schimmel in de eerste plaats de oprichting van eene tooneelschool te moeten aanbevelen; eene degelijke opleiding van tooneelspelers moest, volgens hem, op den voorgrond staan, - de vorming van een groep kunstenaars, die aan hunne roeping tegenover een beschaafd publiek beantwoorden. Het denkbeeld van den heer Schimmel werd voornamelijk door de heeren van Hall en Rooses ondersteund.
> De heer Cremer, hoewel evenmin als de heer Van Beers het plan van eene tooneelschool bestrijdende, achtte het nog practischer en van meer dadelijk nut, wanneer men de beste bestaande krachten kon vereenigen tot één groot tooneelgezelschap, dat onder bescherming van het tooneelverbond in Noord- en Zuid-Nederland voorstellingen zou geven. Hiertegen werd aangevoerd, dat, gezwegen nog van de financiële bezwaren, eene grondige

en blijvende verbetering van het tooneel, zooals het tooneelverbond wenscht, moeielijk verwacht zou kunnen worden van een dergelijk reizend tooneelgezelschap, dat uit den aard der zaak weinig tijd aan de studie zou kunnen wijden; voor eene blijvende verbetering achtte men de vorming van een nieuw geslacht tooneelspelers dringend noodig.
Verder werd in deze bijeenkomst de wenschelijkheid erkend van de oprichting van een eigen tijdschrift, waarin de belangen van het Nederlandsch tooneel geregeld zouden worden besproken.
Eindelijk meende de commissie, dat tot bereiking van het doel, dat zij zich voorstelde, de bestaande vereeniging zich behoorde uit te breiden tot eene maatschappij met afdeelingen in de voornaamste steden, van welke maatschappij het hoofdbestuur te Amsterdam gevestigd zou moeten zijn.

Aan den secretaris werd opgedragen eene circulaire te ontwerpen, waarin de plannen der voorloopige commissie in groote trekken zouden worden aangegeven. Deze circulaire werd aan de verschillende leden der commissie ter goedkeuring toegezonden en daarna in Mei 1870 algemeen verspreid.

Weinige weken later werd te Amsterdam eene bijeenkomst gehouden van belangstellend en in het Nederlandsch tooneel, waarin het denkbeeld van de oprichting eener maatschappij en van de vestiging eener kweekschool voor tooneelisten te Amsterdam werd toegejuicht. De oprichting eener Amsterdamsche afdeeling was van deze bijeenkomst het gevolg.
Een wet voor de aanstaande maatschappij, op de grondslagen in de circulaire van April/Mei 1870 vermeld, werd hierop door den secretaris der voorloopige commissie ontworpen, en zoowel aan de leden dier commissie als aan het bestuur der Amsterdamsche afdeeling toegezonden, opdat deze hunne bedenkingen daartegen in het midden zouden kunnen brengen.
Inmiddels hadden zich ook te Rotterdam en te Utrecht afdeelingen gevormd, en zoo kon dit wetsontwerp in eene algemeene vergadering van de voorloopige commissie met de afgevaardigden der afdeelingen, den 19 December 1870 te Amsterdam gehouden, tot wet worden verheven en was de maatschappij “Het Nederlandsch tooneelverbond” definitief gevestigd.

De ontbinding der voorloopige commissie en hare vervanging door een hoofdbestuur was daarvan het gevolg.
Met deze korte uiteenzetting van feiten meent de verslaggever te kunnen volstaan.
De vermelding der verdere lotgevallen van het bij koninklijk besluit van 16 Maart 1871 als rechtspersoon erkend “Nederlandsch tooneelverbond” behoort in de jaarverslagen dier maatschappij te huis.
De verslaggever, secretaris der voorloopige commissie,
J.N. VAN HALL.’.

De heer J. Vuylsteke had doen kennen, dat hij, gezien de practische moeielijkheden, aan de zaak verbonden, afzag van het voorstel, door hem op het XIe taalcongres gedaan, tot oprichting van een algemeen Nederlandsch zingend verbond. Hij deed opmerken, dat in de meeste Hollandsche zanggenootschappen de Duitsche taal en

in de meeste Vlaamsche maatschappijen de Fransche taal voor den zang verkozen wordt en, voor het overige, geschikte Nederlandsche zangstukken zonder orkest vrij schaarsch waren. Er werd beslist, dat eene commissie uit het congres zich in betrekking zal stellen met het hoofdbestuur van het Nederlandsch zangersverbond te Dordrecht.

Overeenkomstig het verslag der commissie, op het XIe congres benoemd, zullen de Nederlandsche en Belgische staatsbesturen, namens het congres, verzocht worden, maatregelen te willen nemen, om de schrijversrechten in de twee landen op eenvormigen voet vast te stellen.

Door den voorzitter werd medegedeeld, dat de heer Hansen, een der afwezige ingeschrevene sprekers, voor de handelingen van het congres had ingezonden zijne toegezegde bijdrage aan-

gaande staats-, volks- en taalgebied onder een Dietsch oogpunt

Intusschentijd, was de heer B. Vrambout, gouverneur van West-Vlaanderen, wiens afbeeldsel wij in 1862, ter gelegenheid van het congres te Brugge, op blz. 177 hebben medegedeeld, onder de algemeene toejuichingen in de vergadering verschenen, waar hij plaats nam naast den commissaris des konings in Zeeland. Hij werd benoemd tot eerelid van het congres. De heer Vrambout dankte in eenige passende woorden voor deze onderscheiding en uitte den wensch dat dit congres even als de vorige rijpe vruchten mocht dragen.

De heer W.E.N. Muskeijn, uit Sas-van-Gent, droeg het volgende gedicht voor, getiteld: *Vooruit:*

Gij die den geest met windslen wilt omringen,
Die trotsch hem toe durft roepen: - ‘Verder niet’ -
Weet dat ge iets onuitvoerbaars hem gebiedt,
Wanneer gij zegt: - ‘Wees werkloos, laat u dwingen!’
Weet dat een zijnswet in den stervling woont,
Die hem beweging voorschrijft voor zijn leden,
Wil hij gezond en sterk zijn weg betreden,
En dat ook 't brein die wet niet strafloos hoont.

Wij minnen, ja, de rust, ze is ons een zegen!
Maar niet de rust in al haar ledigheid,
Geen stilstand, die tot levenskwijning leidt;
Neen, zulk een rust grijnst als een vloek ons tegen!
Bevangen door een koude als die van 't graf
En zich bewust der spierkracht hem geschonken,
Verlamd te zijn en aan een rots geklonken,....
Voor 't kind der stof bestaat geen zwaarder straf!

Aldus de geest. - O! geeft hem foltring, lijden,
Beproeving, iets om 't leêg dat hem omgaapt
Te vullen, iets waaruit hij krachten raapt
Om tegen zelfvernietiging te strijden!
Onthoudt hem nimmer wat voor zijn bestaan
Noodzaaklijk is als spijs voor de ingewanden;
O! geeft hem iets dat hem belet de tanden
Ooit aan zijn eigen levenskiem te slaan!

Volmaking is den mensch ten doel gegeven!
‘Vooruit!’ een stem drijft onverpoosd dien kreet
Hem in. - Geen dwang, hoe listig ook gesmeed,
Die niet door haar geweerd wordt en verdreven!
De geest vaart trots geweld en drukking voort,
Hij weet van boei en band zich los te maken
En nader steeds bij 't licht, zijn hemelsch baken,
Brengt op zijn vleuglen hem 't gedrukte woord!

't Gedrukte woord, onwederstaanbaar wapen,
Dat list, bedrog en dwaling nedervelt,
Orkaan, die zee en bergen oversnelt,
Om wakker hen te schudden die nog slapen!
't Gedrukte woord, dat grenslijn tart en slot,
Dat hoe men 't kneevlen, kluistren moge of binden,
Zijn vlucht herneemt, zijn wegen weet te vinden,

En 't wraakgeschreeuw der dwinglandij bespot!

't Gedrukte woord, dat rusten kent noch dralen,
Dat, hoe door duisterlingen ook gewraakt,
Den geest zijn renbaan breed en effen maakt
En, hun ten spijt, hem eens doet zegepralen.
Zoo wil het God! Ook Hij, de Alvormer, gunt
Geen stilstand zich en kan dien niet gedoogen;
Staag brengt Hij voort en wat voor sterflijke oogen
Een eindpaal schijnt, is Hem een uitgangspunt!

Neen, nooit vertraagt de Oneindige Zijn schreden,
Steeds levenwekkend zweeft Hij over 't Niet!
Hij schept en wat Zijne eeuwge hand verliet
Wijst Hij den weg, dien 't veilig kan betreden;
Hij schenkt den stervling geest en levenskracht,
Tot zijn volmaking, niet om die te smoren.
Vooruit! is 't woord, dat Hij 't Heelal doet hooren;
Tot werkloosheid heeft Hij niets voortgebracht!

De schepping haar bewegingskracht ontrooven,
Geen twijfel, ware haar vernietiging!
Dit weet ge en toch durft ge aan de kluistering
Van 't edelst deel, dat ze in zich sluit, gelooven!
O dwazen! leert dat elke hindernis,
Waarmeê ge, trots des Ongezienen wetten,
De vrije vlucht des geestes wilt beletten,
Tot klimmen hem een nieuwe prikkel is!

Ja, versche krachten put hij tot volharden
Zelfs uit verdrukking zich; vertrapt, verplet
Naar lust hem, strikt hem vast in 't fijnste net,
Hij scheurt e n rijt de mazen ras aan flarden!
De God, wiens macht al wat bestaat omsluit,
Wiens minste wenk voor alles wet moet wezen,
Toont hem zijn baan en volgzaam, zonder vreezen
Snelt hij vertrouwende op dien God vooruit!...

Vervolgens hield de vergadering zich onledig met een voorstel van den (afwezigen) heer W. Van der Kaaij, advocaat te Alkmaar, overgenomen door den heer J. ten Brink, houdende uitnoodiging aan de Zuid-Nederlandsche leden van 't congres, dat door hunne zorg op elk congres verslag worde uitgebracht omtrent het gebruik van de Nederlandsche taal in België door 's lands regeering, door de gewestelijke en plaatselijke besturen, in de rechtspleging, in vereenigingen van kunsten, wetenschappen, handel, nijverheid, enz., in kerk en school, in de dagbladen, in den huiselijken kring en den dagelijkschen omgang van de verschillende klassen der samenleving.

De heer Odilon Perier, advocaat, te Dendermonde, deed de grieven der Vlamingen op rechtskundig gebied kennen, en

zegde, dat het Belgische staatsbestuur nog weinig gedaan had, om daarin te voorzien. Wel heeft de tegenwoordige Belgische minister van justitie, de heer de Lantsheere, eenen omzendbrief gericht aan de hoofden der parketten, om voor te schrijven, dat een ruimer gebruik worde gemaakt van de Nederlandsche taal, bij het behandelen der strafzaken, en de minister heeft hierdoor den dank der Vlamingen verdiend; maar de misbruiken zijn talrijk en diep ingeworteld. Spreker betreurde, dat de congressen zich tot hiertoe zoo weinig ingelaten hadden met deze gewichtige aangelegenheid. Hij stelde aan het congres voor, zich te richten tot het Belgische staatsbestuur, om te vragen: 1° dat al de studenten in de rechten een gedeelte van hun aannemings-examen zouden afleggen in de Nederlandsche taal; 2° dat de studenten die het verlangen zouden te kennen geven, om plaatsen te bekomen in de magistratuur, vooral in de Vlaamsche provinciën, bij hun candidaatsexamen zouden moeten bewijzen, het strafwetboek in het Vlaamsch te kunnen uitleggen; 3° dat de Vlaamsche tekst van het strafwetboek officieel zou verklaard worden.

De voorzitter onderbrak den spreker, om aan de vergadering te vragen, of zij niet meende, zooals hij, dat de behandeling der voorstellen van den heer Perier in strijd was met het reglement van orde. Na eene korte gedachtenwisseling omtrent deze vraag, die door de vergadering niet bevestigend werd beantwoord, zette de heer Perier zijne redevoering voort, die den aanhoorders meermalen blijken van goedkeuring ontlokte.

Aan het slot der redevoering van den heer Perier, werd andermaal de vraag gesteld, of door het behandelen van dergelijke onderwerpen, het congres zijn reglement niet te buiten ging. Hierover ontstond eene lange woordenwisseling, waaraan onder andere deelnamen de heeren voorzitter, N. Beets, J. ten Brink, O. Périer, Van Eck, Vreede, M.F. Lantsheer, M. Van Lee en M. Rooses. Eindelijk werd het nemen van eene beslissing aangaande 's heeren Periers voorstellen tot de volgende zitting verdaagd.

Uit hoofde van het reeds gevorderde uur, werd de behandeling van de overige punten der dagorde tot 's anderdaags verschoven.

Tegen 7 1/2 ure waren de congresleden met hunne dames genoodigd op een prachtig concert, ingericht door *de confrerie van St. Sebastiaan* in het Schuttershof, *de Edele Handboog*. De tuin was zoo prachtig, als smaakvol verlicht, zoo met gas als à-giorno. Onder de leiding van den heer A. Grund, werd door het muziekcorps der veldartillerie uit Arnhem, het volgende programma zeer verdienstelijk uitgevoerd:

1.	Nationale congresmarsch	A. Grund.
2.	Ouverture van de opera: *Die lustigen Weiber von Windsor*	Nicolaï.
3.	Introductie en allegro con brio uit het septuor van	L.V. Beethoven.
4.	Les cloches du monastère	Lefébure Wely.
5.	Groote fantaisie uit Wagner's opera: Tannhauser, gearrangeerd door W.J. Hutschenruyter WZ.	

6.	Ouverture der opera: Hans Heiling	Marschner.
7.	Liederen: A. Am Meer	Fr. Schubert.
	Ungeduld B., solo voor piston, voorgedragen door den heer	A. Grund.
8.	Groote fantaisie op motiven uit Flotow's opera: Stradella, gearrangeerd door Blumentritt.	
9.	Adagio van de Sonate pathétique	L.V. Beethoven.
10.	Un jour d'été en Norvège, groote fantaisie	Wilmers.

Donderdag 5 September.

Eerste afdeeling. De belangrijkste punten, in deze afdeeling behandeld, waren de volgende:

1° In hoeverre is uitbreiding van de Nederlandsche taal onder de Waalsche bevolking in België mogelijk? De heer Delcroix deelde mede, dat de heer Delcour, de Belgische minister van binnenlandsche zaken, nu onlangs bij de bestuurraden van de scholen voor middelbaar onderwijs in 't Walenkwartier aangedrongen had, om leergangen van Nederlandsche taal tot stand te brengen of, waar die gegeven werden, dezelve uit te breiden.

2° Is het mogelijk, noodig of wenschelijk, dat pogingen gedaan worden tot het bewaren van de zuiverheid der Nederlandsche taal, waar die in landen buiten België en Nederland gesproken wordt, zooals in de Nederlandsche koloniën, Zuid-Afrika, Japan, Noord-Amerika? Zoo ja - moet en kan het taal- en letterkundig congres daartoe medewerken? Vrij algemeen werd erkend, dat het congres zich niet practisch kon bezig houden met deze aangelegenheid. De heer Beets en mev. Storm deelden berichten mede nopens de Nederlandsch sprekende bewoners van Frankrijk en Amerika. Dat de afstammelingen dezer bewoners op den duur hunne moedertaal verleeren zullen, spreekt nagenoeg van zelve. Over de uitbreiding van de Nederlandsche taal in Indië gaf de heer ten Brink eenige niet gunstig luidende mededeelingen. Onzes dunkens, zou het Nederlandsche staatsbestuur hier evenwel zeer veel kunnen doen en wel langs den meest practischen en natuurlijken weg, namelijk door de Nederlandsche taal te laten aanleeren in de Indische scholen, met wier vermenigvuldiging de minister van koloniën zich thans ernstig bezig houdt.

3° Of er in de Vlaamsche gewesten in de taal nog sporen te vinden zijn van den invloed der vroegere betrekkingen met Engeland? werd door den hoogleeraar Heremans ontkennend beantwoord.

4° Merkwaardige redevoering van den heer P. Romeijn, van Middelburg, over het rechte gebruik van wijzen en tijden der werkwoorden, als middel om de taal te verrijken.

5° Over den toestand der Vlaamsche taalbeweging, gaf professor Rooses eene reeks inlichtingen, welke met belangstelling werden aanhoord, en waarin vooral Gent en Antwerpen eene goede plaats bekwamen. Lof werd door spreker toegezwaaid aan den gemeenteraad en den provincieraad van Antwerpen (zie ons tijdschrift, blz. 119), in welke beide vergaderingen het gebruik van de Nederlandsche taal zich sedert eenige jaren op de meest verblijdende wijze heeft uitgebreid. Met vertrouwen mag de toekomst der taalbeweging te gemoet gezien worden; zij wint veld, dag aan dag.

ZAAL DER PROVINCIALE STATEN TE MIDDELBURG.

TAPIJTWERK DER XVIe EEUW, SCHOORSTEENSTUK. ZIE BLADZ. 139. STEENDRUK NAAR EENE KOPERSNEDE DOOR CH. ONGHENA.

De Nederlandsche muzikale beweging werd door den heer P. Fredericq (Mechelen) herdacht: hij deed er het belang en de kracht van uitschijnen en noemde als hare sterkste zuilen, Gevaert, Miry en Benoit; verscheidene jongere toonzetters beloven de stappen dezer meesters op waardige wijze te zullen drukken. En tusschen de gewrochten van de herlevende Vlaamsche muziekschool, kunnen Benoits *Lucifer* en *Schelde* met eere vergeleken worden aan de goede muzikale werken van buitenlandsche meesters; een nieuw oratorio van groote verdiensten wordt door Peter Benoit bewerkt: de *Oorlog,* woorden van Jan Van Beers. Het Vlaamsch publiek begint zin en gevoel voor de Vlaamsche muziek te openbaren; allerwege in de Vlaamsche gewesten laat dit verblijdend en bemoedigend verschijnsel zich waarnemen, en dat zoowel in de steden als in de buitengemeenten. Spreker herinnerde aan de door Willems en Snellaert uitgegevene *Vlaamsche liedjes* en wees op de liederen, door het *Willemsfonds* in het licht gegeven en welke een gretigen aftrek vinden. Hij deed ook uitschijnen, hoe de wedstrijd voor Nederlandschen zang, uitgeschreven door het *Willemsgenootschap*, te Gent, boven alle verwachting gelukt was. De zangen in de eigen

taal zijn krachtige middelen van beschaving. De heer Fredericq vestigde met klem de aandacht der congresleden op dit punt en betuigde den wensch, hen allen, ieder in zijnen kring, onvermoeid pogingen te zien aanwenden om het zingen in de Nederlandsche taal te bevorderen.

Aan het einde der zitting, ter gelegenheid van het sluiten der werkzaamheden van de afdeeling, hield de heer Nicolaas Beets, met de hem eigene welsprekendheid, eene korte afscheidsrede, die door den heer ten Brink, in den naam der vergaderden, zeer gepast werd beantwoord.

Tweede afdeeling. Overeenkomstig een voorstel van den heer Alberdingk-Thijm werd beslist, aan de algemeene vergadering voor te stellen, eene commissie te benoemen, die persoonlijke stappen zou aanwenden bij de openbare bestuurdiensten en de hoofden der geestelijke onderwijsgestichten in België, om te verkrijgen, dat aan de Nederlandsche taal eene ruimere plaats zou worden ingeruimd. Aanvankelijk en in de woordenwisseling welke aan dit besluit voorafging, was het gedacht opgeworpen, den heer D. Delcroix met deze zending te gelasten; maar er werd tegen ingebracht, dat zij, voor één persoon alleen, te zwaar zou geweest zijn. Als leden van de te benoemen commissie werden aangeduid de heeren Schuermans. Vuylsteke, Hendrickx, Roucourt, Alberdingk-Thijm en Brouwers.

Over het voorstel: aan Gerard Van Loon en Frans Van Mieris een gedenkteeken op te richten, greep eene vrij langdurige gedachtenwisseling plaats. Een lid geloofde, dat voor de verheerlijking van de nagedachtenis der twee verdienstelijke penning- en oudheidkundigen meer zou gedaan worden, door het openen van eenen wedstrijd voor het schrijven hunner levensschetsen, die dan konden uitgegeven worden met de portretten, dan door het oprichten van zuil of beeld. Een ander spreker wilde eenen gedenkpenning met de afbeeldingen van Van Loon en Van Mieris doen slaan. Eindelijk werd beslist, aan de algemeene vergadering te verzoeken, dat zij de heeren prof. Vreede, A.H.J. Fokker en J.P. Visvliet, Ed. Van Even, Van der Auwera en L. Geelhand in commissie zou stellen, om gansch de zaak nader te overwegen.

Naar aanleiding van de door de regelingscommissie gestelde vraag: welke soort van schriften behooren in eene geschiedenis der letterkunde besproken te worden? behandelde de heer Dercksen dit onder vele opzichten belangrijk punt.

Daarna werd van gedachten gewisseld over de volgende punten: Welke waarde, uit een taalkundig oogpunt, moet aan de oudste staatsstukken, opgesteld in de landstaal, uit de XIIe en XIIIe eeuw, worden toegekend? Zijn die stukken, bij voorbeeld de keur van den graaf Willem, Roomsch koning, aan de poorters van Middelburg verleend in 1235, tot de kennis en beoordeeling der taal in die tijden van hetzelfde of van minder gewicht dan de dicht- en prozawerken, die voor onze letterkunde van die dagen zijn bewaard gebleven? De heer A. Bergmann waarschuwde tegen het overdrijven van de belangrijkheid der voormelde staatsstukken, welke waarde zij dan ook mogen bezitten als geschiedkundige oorkonden; hij zou het van meer belang achten, zoo iemand zich de moeite wilde getroosten, om ons, in navolging van de Franschen, een of meer anecdotische geschiedverhalen te leveren. Vele gewichtige daadzaken, vele twijfelachtige en duistere punten in de algemeene geschiedenis, zouden door eene *histoire anecdotique*, beter of nader toegelicht worden. Schrijver heeft zich hiervan eenmaal te meer kunnen verzekeren, bij het samenbrengen van

bouwstoffen voor zijne *Geschiedenis der stad Lier*.(*) Om maar één feit te noemen: in oude bestuurlijke oorkonden heeft hij vele namen aangetroffen van Hollandsche uitwijkelingen, die zich te Lier hadden nedergezet, en onder andere eene familie Vreede, waaruit misschien de geleerde professor Vreede, die de tweede afdeeling voorzit, gesproten is.

De voorzitter antwoordt, dat leden zijner familie inderdaad te Lier gevestigd zijn geweest, zooals hij reeds vroeger geschreven heeft.

De heer Bergmann denkt, dat het wellicht niet onbelangrijk zou wezen, voor de gewestelijke of plaatselijke geschiedenis, de reden van deze en andere uitwijkingen op te sporen en meer dergelijke feiten, welke tot nog toe schier geheel voorbijgezien werden, op te helderen. In de archieven van meest al de steden en van een groot getal gemeenten is voor dien tak der geschiedenis veel te vinden. Spreker noemt eenige personen, wier afkomst, handel en wandel het misschien van veel belang zou zijn goed te kennen, zooals een De Moor, die procureur te Antwerpen was, een De Haen, die in 1793 eene rol speelde, en anderen. In de teekens van goedkeuring, waarmede de heer Bergmann werd bejegend, zagen wij iets meer, dan een blijk van de ingenomenheid der vergadering, met de haar voorgehoudene denkbeelden, namelijk haren wensch om den heer Anton Bergmann eene proeve van eene Vlaamsche *histoire anecdotique* te zien leveren.

Met eenige hartelijke woorden van den voorzitter en eene dankbetuiging aan hem, werden de werkzaamheden der afdeeling gesloten.

Derde afdeeling. Bij ontstentenis van den heer Hofdijk, werd het voorzitterschap waargenomen door den heer M. Nijhoff.

Eene vrij levendige woordenwisseling werd gevoerd over den toestand van de Limburgsche pers. Ging zij, sedert de zegelafschaffing, voor- dan wel achteruit? Waren de dagbladartikels degelijker geworden? Won het dagbladschrijven in letterkundige waarde? 't Was de heer Joh. Russel die dezen ‘appel’ ter tafel had doen brengen op eenen schotel, tot opschrift voerende: ‘De vlucht der Limburgsche pers gedurende de laatste jaren.’ Toen het er op aankwam, tot het klieven van den appel over te gaan, bleek de heer Joh. Russel evenwel niet daar te wezen, aan welk feit, volgens ondeugende fluisterende beweringen, Limburgsche gazettieren niet geheel vreemd waren. De heer Maurits Van Lee brak over de Limburgsche bladen den staf en deed hun het gelag van de vroolijkheid der vergadering betalen. Met aanhalingen uit hoofdartikels en uit nieuwsberichten betoogde spreker, dat de Limburgsche pers alles behalve

(*) Op blz. 116 gaven wij een hoofdstuk uit dit werk, welk nog onder de pers is.

vorderingen maakte. De heer Scherpenseel verklaarde, dat hij wel niet op alle punten het oordeel van den heer Van Lee omtrent de gehalte der Limburgsche bladen deelde; maar toch tot zijn leedwezen moest erkennen, dat deze spreker op vele wonden den vinger had gelegd. De heer Wedding meende te mogen beweren, dat vele groote Hollandsche bladen niet veel beter geschreven waren dan de Limburgsche. Zoo noemde hij onder andere *het Dagblad, de Tijd* en *de Standaard*, als weinig verheven boven de Limburgsche couranten. *De Tijd* en *de Standaard* zijn ons minder bekend; maar dat de heer Wedding het Haagsche *Dagblad* als slecht geschreven aan de kaak stelt, vinden wij waarlijk wat kras.

De heer J.C. Altorfer hield eene beknopte verhandeling over de laattijdige invoering der boekdrukkunst te Middelburg en betuigde, aan het slot daarvan, den wensch, om zooveel mogelijk tusschen schrijvers en geleerden de handen ineen te slaan, ter verzameling van bouwstoffen voor eene nog ontbrekende geschiedenis van de boekdrukkunst in Nederland.

De heer Van Eyk, van Deventer, doet opmerken hoe nuttig het zijn zou, indien men zich meer in het algemeen op de geschiedenis van de boekdrukkunst wilde toeleggen.

De voorzitter is het met den heer Van Eyk eens en vraagt of deze zich niet zou willen onledig houden met het schrijven eener geschiedenis der boekdrukkunst in Deventer, zijne woonplaats. De heer Van Eyk verklaart zich bereid om reeds op het volgend congres den uitslag van zijne nazoekingen mede te deelen.

De heer Van der Cruyssen vraagt, hoe het geschapen staat met het verslag der commissie, die zich met de beschaafde uitspraak had onledig te houden. Spreker toont al het belang der zaak aan, en wenscht dat men gevolg geve aan het voorstel, door hem op het XI^{de} congres te Leuven gedaan, om van den heer minister de bekrachtiging te bekomen tot het gebruik van een eenvormig boekje voor de heeren onderwijzers in de volks- en normaalscholen.

Aangezien niemand der heeren leden van de commissie aanwezig was, werd dit voorstel tot de algemeene vergadering verzonden.

De voorzitter gaf lezing van eenen brief van den heer Em. Hiel, die zich verschoont de vergadering niet te kunnen bijwonen en meldt, dat bij in onderhandeling is met eenen uitgever van Leipzig voor het uitgeven van Nederlansche boekwerken. De heer Hiel is inderdaad den 14^{n} September naar Duitschland vertrokken. De heer Scherpenseel zegt, dat gemelde uitgever gebruik zal maken van de stereotypie, eene kunst, waarvan hij reeds een woordje in het midden heeft gebracht, en maant de drukkers aan daarvan het gebruik ten hunnent in te voeren.

Hiermede werd de zitting gesloten.

Op de weide van den heer A.J. Haman, aan den singel bij de Seis-buitenburg, was van 11 tot 6 ure, eene *Landbouwtentoonstelling* ingericht door de *afdeeling Walcheren*, *der Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Veeteelt in Zeeland.*

Gedurende deze tentoonstelling werd er, van 1 tot 4 ure, muziek uitgevoerd door het muziekcorps der stedelijke schutterij onder het bestuur des heeren A. De Jong. Wij laten hier het programma volgen:

1.	Marsch	Panne.
2.	Wals	Labitzky.

3.	Potpourri uit de opera: Jeruzalem	Verdi.
4.	Polonaise	De Jong.
5.	Fantaisie uit de opera: Lucie de Lammermoor	Donizetti.
6.	Ouverture van de opera: Dichter und Bauer.	Suppé.
7.	Cavatine uit de opera: Norma, voor solo clarinet	Bellini.
8.	Huzaren galop	De Jong.
9.	Potpourri uit de opera: de Groothertogin van Gerolstein	Offenbach.

De uitvoering dezer stukken was het ons onmogelijk bij te wonen aangezien de algemeene vergadering ten een uur aanvang nam.

Wij mogen niet vergeten te vermelden dat het klokkenspel van den vroeger vermelden Abdijtoren, bij afwisseling dagelijks bespeeld werd door de heeren A.A. Varel en J.F. Klein, twee in dit vak der muziek zeer ervarene mannen.

Algemeene vergadering.

De achtbare voorzitter, de heer de Jonge van Ellemeet, verklaarde ten 1 uur de zitting geopend. Geen plaatsje in de zaal was onbezet gebleven. Na eenige regelende bepalingen, bracht de voorzitter in herinnering het afsterven van den om zijne veelzijdige kennissen en goede hoedanigheden hooggewaardeerden taalkundige, J H. Van Dale[1]. Hij geloofde, dat het congres niet scheiden mocht, zonder eene welverdiende hulde te hebben laten wedervaren aan de nagedachtenis van den betreurden man, die, in zoo ruime mate, tot de bevordering der belangen van de vaderlandsche taal en letterkunde heeft bijgedragen. De vergadering, spreker twijfelt er niet, zal ook ten opzichte van Van Dale willen toonen, gelijk zij dat reeds jegens wijlen d^{r} Snellaert heeft gedaan, de echte verdienste op prijs te stellen en naar waarde te eeren. Het is den voorzitter een genoegen te kunnen melden, dat d^{r}. A. de Jager, uit Rotterdam, bereidwillig aangenomen heeft, eene korte redevoering over Van Dale te houden.

De heer d^{r}. de Jager herinnerde, dat hij, op het congres te Leuven, eene beknopte lofrede op wijlen den betreurden hoogleeraar David gehouden had en een blad uit den Haag te dezer gelegenheid de meening had te kennen gegeven, dat zulke redevoeringen wel niet te huis hoorden op congressen. De redenaar was van een ander gevoelen; wij mogen, op deze congressen vooral, onze afgestorvene medewerkers gedenken. Van Dale werd door den heer de Jager genoemd een van Neerlands verdienstelijkste letter- en taalkundigen en het pleit wel zeker voor de begaafdheid van den betreurden overledene, dat hij al zijne kunde aan eigene opleiding

(1) Zie de *Vlaamsche School*, blazijde 114.

te danken had. Een onvermoeibaar en gemoedelijk werker was Van Dale in den vollen zin des woords. Talrijk en degelijk zijn ook de vruchten van zijnen arbeid. Van Dale was een bescheiden, nederig man, die zich liefst niet buiten den beperkten kring zijner omgeving

bewoog. Hij was archivaris en hoofdonderwijzer te Sluis en maakte zich veelzijdig nuttig in deze dubbele betrekking. Ook als mensch en burger verdiende Van Dale de algemeene hoogschatting. Goed Zeeuwsch, goed rond, mocht naar waarheid van hem gezegd worden. De warme ontboezeming van d^{r}. de Jager werd met daverende toejuichingen begroet, die herbegonnen, nadat de heer H.Q. Janssen, van St.-Anna-ter-Muiden, een persoonlijke vriend van den overledene, den redenaar in diepgevoelde woorden zijn innigen dank had betuigd.

Ter bekorting van de werkzaamheden, zagen de heeren Heremans en Bril van het woord af; een ander ingeschreven spreker, de heer Blockhuys, onverwacht naar Antwerpen teruggeroepen, had zijne bijdrage over de Nederlandsche muziek en de opvoeding der Belgische vrouwen, aan den secretaris besteld, om opgenomen te worden in de handelingen van het congres.

De vergadering stelde de heeren D. Van Becelaere, van Kortrijk (door wien het voorstel gedaan was) en professor Heremans en A. Bergmann in commissie, om bij het Belgische staatsbestuur stappen aan te wenden, opdat ten minste bij eene van 's rijks hoogescholen een stoel worde opgericht ter aanleering der Germaansche taal en letterkunde, met bijzonderen terugblik op het Nederlandsch.

Een aangenaam kwartiertje werd thans aan de vergadering verschaft door d^{r}. E. Laurillard, uit Amsterdam, een spreker die aan de gave van het woord de voorwaar niet gering te schatten eigenschap paart, de hoorders en hoorderessen gunstig voor zich in te nemen. De heer Laurillard hield de volgende, in vele deelen geestige speech:

'Gaarne, Mijne Heeren! wil ik de belijdenis afleggen, dat ik misschien in duizend opzichten, of wellicht duizend en één, beneden andere leden van dit congres ben te stellen. Maar, in ééne zaak doe ik voor niemand hunner onder, ook voor den beste niet, te weten: in liefde voor onze taal.

Daarom kan ik het dan ook niet goed verdragen, als men die taal van ons onrechtvaardig beschuldigt.

En eene onrechtvaardige beschuldiging acht ik, onder andere, de zeer dikwijls uitgesprokene en dan meestal door velen nageprate bewering: 'ja, zie je? *woordspelingen* - daar moet je de Franschen voor hebben; daar is onze taal zoo niet voor geschikt.'

Staat mij toe, daarover en daartegen een woordje te zeggen. Voorop zet ik de opmerking, dat men aan de geschiktheid eener taal tot het vormen van woordspelingen *te* veel waarde kan hechten. Die geschiktheid zou wel eens zóóver kunnen gaan, dat zij een gebrek werd, in plaats van een deugd. Zeker pleit het niet voor den rijkdom en de verscheidenheid eener taal, zeker is het ook voor de duidelijkheid en de waardigheid van den stijl niet bevorderlijk, als men telkens, zonder het zelf gewild of geweten te hebben, tot eene woordspeling komt, als men telkens *bij ongeluk* eene woordspeling maakt.

Maar toch, tot op zekere hoogte en in zekere mate is de geschiktheid eener taal tot het vormen van woordspelingen ongetwijfeld eene aanbeveling. Die woordspelingen immers geven iets treffends, iets puntigs, iets aardigs ook, aan het gesprek of 't geschrift. 't Zijn bloemekens in 't veld der spraak; 't zijn sterren aan de lucht der taal; - vooral hebben ze iets van verschietende sterren.

Zelfs kunnen ze wel eens dienen, om een edel of weldadig doel te bereiken. Menigmaal is eene woordspeling het middel geweest, om toorn te ontwapenen, om

twist bij te leggen, om de weigering van iets goeds in toestemming te doen overgaan, of de betrachting van iets goeds tot hoogere hoogte te ontwikkelen. - Mij is wel eens verhaald, dat, in de stad Dordrecht, bij zekere gelegenheid een verschil van gevoelen bestond tusschen twee heeren, waarvan de een heette de Kater van Gijn en de ander de Kat, en dat, toen dit verschil van gevoelen eene onaangename spanning dreigde te bewerken, op eens een zachtere geest, ja! een vroolijke toon ging heerschen, bij deze woordspeling van een der aanwezigen: ‘mijne heeren! zijt gij 't niet met mij ééns, dat in de eerste plaats de Kat en de Kater het ééns moeten worden?.’ - Iets anders. In zeker gezelschap zette een jong meisje den hulpbehoevenden toestand uitéén van een haar bekend gezin, en besloot hare mededeelingen met het houden van eene inzameling van giften. Een der heeren legde een paar rijksdaalders op het bord, dat zij ophield, en sprak: ‘daar, lief kind! dat is voor je mooie oogen.’ Het meisje bedankte en ging verder, maar kwam daarna ten tweedenmale bij dien heer, met haar bord. ‘Wat bedoelt gij?’ vroeg hij; ‘ik heb u mijne gift al gegeven.’ ‘Met uw verlof,’ antwoordde het juffertje, ‘u heeft gezegd, dat was voor mijn oogen, maar nu kom ik nog eens terug voor mijne armen.’ En de aangesprokene verdubbelde daarop zijne gift.

Maar ik moet terugkeeren tot de zoo even vermelde bewering, dat, namelijk, onze taal voor woordspelingen min geschikt wezen zou. Daartegenover beweer ik, dat, wie er naar omzien wil in onze letterkunde, zonder moeite er een tal van verzamelen kan. Ik heb geen tijd, om daarvan nu eene opgave te doen, maar ik wil, tot staving van mijn zeggen, alleen de *Brieven* van Hooft en de *Sneldichten* van Huyghens u noemen. En als ik dat doe, krijgt aanstonds ieder uwer eene menigte woordspelingen in zijn geheugen, - ja, zeker, ten deele niet fijn en niet fraai, - maar ten deele toch ook schoon en gelukkig van vinding.

Dat ook het volk, de spraakmakende gemeente, er gevoel voor heeft, kan blijken, uit spreekwoorden en gezegden als deze: *Rapen is een edel kruid, ieder is op rapen uit; - Duren is een schoone stad; - Duren ligt aan 't Sparen; - Meenen ligt dicht bij Kortrijk*, en zoo al meer.

Zelfs leent in enkele gevallen onze taal er zich toe, om eene woordspeling uit een vreemde taal zóó over te zetten, dat de woordspeling blijft. Om ééne proef te geven, wijs ik op de twee Latijnsche regels, die doelen op de wegzending van de Spaansche benden door Don Juan van Oostenrijk, in 1577:

> Boeotia gens abiït, Cur ploras, Belgica? Dicam: *a* quod in *o* non est litera versa queror.

Ik vind het jammer, wil dat zeggen, dat *abiït,* de Spanjaard

ging heen, niet mocht zijn *obiït*, *hij ging dood.* - Welnu, Hooft vertaalde dan ook die twee regels aldus:

> De Spanjaarts zijn nu door, wat schreit gij, Neêrlands zaat?
> Ik kerm omdat in steê van d'*r* de *t* niet staat.

Zoo gaf hij de speling van *abiït* en *obiït* terug in *door* en *doot.* -

Maar nu verder. - Als ik wel zie, dan kan men zes soorten, - misschien wel meer, - maar ten minste zes soorten van woordspeling onderscheiden. Ik ga achtereenvolgens die zes soorten u aanduiden, en daarbij er op wijzen, dat onze taal voor geen van die zes ongeschikt is.

1ste *Soort.* Ik noem het eene woordspeling, als men door verandering of omzetting van een letter eene verassende of treffende wending aan zin of gedachtengang geeft. Daartoe behoort bij voorbeeld, reeds de aangehaalde regel van Hooft:

Ik kerm omdat in steê van d'*r* de *t* niet staat.

Hierbij voeg ik de mededeeling, dat ik eens gelezen heb: als er gemeentebesturen zijn, die verlof tot ganstrekken of katknuppelen geven, dan hebben die gemeentebesturen eene *t* te veel in hun naam; - de vermelding, dat iemand, die de woorden *ons genoegen* las op een huis, waar binnen een zeer oneenig echtpaar verblijf hield, daarvan zeî; 'als de *s* er uit was, zou het waar zijn,' en het verhaal, dat, toen een apotheker eene zekere buitenplaats *Spruitenburg* gekocht had, een voorbijganger de eerste *r* uitwischte, zoodat men *Spuitenburg* las.

2de *Soort.* Men kan ook eene woordspeling maken door omzetting van de lettergrepen, waar een woord uit bestaat. - Een looierszoon, die een tijd lang in zijns vaders bedrijf was werkzaam geweest, verliet dat vak, om theologie te studeeren. Zeer pover was het candidaatsexamen, dat door hem afgelegd werd. En een der professoren nam daaruit aanleiding, om te verklaren 'hij had bij de stukken leer moeten blijven, want van de leerstukken weet hij niets af.' - Een horlogemaker was kapitein bij de schutterij; maar, op grond zijner onbekwaamheid in laatstgenoemde betrekking, kwam een zijner manschappen tot het oneerbiedige zeggen: 'van tiektak mag hij verstand hebben, hij heeft het niet van taktiek.'

3de *Soort.* Ook dan heeft er eene woordspeling plaats, als men eene uitdrukking, die altijd in figuurlijken zin wordt gebezigd, in letterlijken zin gebruikt. - Zoo zou men bij voorbeeld met *openhartig*, *rondborstig* en meer zulke woorden zeer licht kunnen spelen. Zoo zeî een onhoffelijk spotter van iemand, die erg bijziende was en eene buitengewoon kleine vrouw had getrouwd: 'ja, zoo'n bijziend man moet een klein vrouwtje hebben, anders kan hij zijn leed niet overzien.' En toen een jongen met een onmatig groot hoofd en geweldig kromme beenen tot een anderen jongen zeî: 'ja, sla me eens als je durft!' kreeg hij aanstonds van dezen ten antwoord: 'ik sla niet graag een gek figuur.'

4de *Soort.* Sommige woorden hebben te gelijk eene eigenlijke en eene overdrachtelijke beteekenis, die onderling geheel verschillen. Nu ontstaat er weder eene woordspeling, als men het woord in zijne eigenlijke beteekenis gebruikt, maar daarbij tevens op de overdrachtelijke beteekenis doelt. In dien geest valt, bij voorbeeld het woord van den conducteur eener omnibus, dat hij, al jaren achtereen de menschen oplichtte, meênam en afzette zonder dat men er hem iets over kon doen. Ook laat zich daartoe het woord van den beschuldigde brengen, die op de vraag des rechters:

‘waar ben je van daan?’ ten antwoord gaf: ‘dat weet ik niet; maar ik woû, dat ik hier al van daan was.’

5de *Soort.* Somtijds zijn twee woorden, die geheel en al van beteekenis verschillen, gelijk in vorm of klank, en er heeft eene woordspeling plaats, als men die twee òf verbindt, òf door elkander werkt. Bij voorbeeld: *Echt is 't geluk van een gelukkige echt.* Tot zulke spelingen geven ook aanleiding de woorden *arm,* lichaamsdeel en *arm*, behoeftig; *tieren*, verteren, en *teren*, met teer bestrijken; *vergeven*, vergiffenis schenken, en *vergeven,* vergiftigen, en eene menigte anderen. Maar het lust mij, afzonderlijk hierbij het volgende geval te vermelden. Een houtkooper, die in al zijn denkbeelden en daden iets zonderlings, vaak iets geks had, werd ziek en zag zijn dood te gemoet. Hij liet zijn meesterknecht met planken voor zijn bed komen, om zelf het hout uit te zoeken voor zijne kist. Dat hout moest mooi en gaaf zijn en er mocht volstrekt geen kwast in wezen. De kist werd gemaakt. De man stierf en werd er in gelegd. En de meesterknecht veroorloofde zich de spottende woorden: ‘nu is er ten slotte toch een kwast in de kist.’

6de *Soort.* Eindelijk kan men ook eene woorspeling maken, door zich niet te houden aan de algemeen gangbare beteekenis van een woord, maar eene andere beteekenis er onder te schuiven, in aansluiting aan den vorm of den klank van het woord. - Zoo deed de man, die, toen eene vergadering aanving en een gaskroon in honderd stukken neêrplofte, de aanmerking maakte: ‘gewoonlijk hebben we de ingekomen stukken op 't laatst, maar van avond schijnen we er meê te beginnen.’ Zoo deed een ander, die, toen iemand, wien hij niet goed verdragen kon, zeî: ‘ik houd niet van gekscheren,’ daarop ten antwoord gaf: ‘gij scheert dus zeker u zelven niet.’ Zoo deed een derde, die, toen hij een apotheker hoorde zeggen: ‘daar heb ik eene ingeving,’ hem toevoegde: ‘ik hoop, dat je er nog veel zult hebben, want daar moet je van leven.’ - Er was een ontzettende oploop. Die oploop werd veroorzaakt doordien een man zijne vrouw sloeg. ‘Wat is hier te doen?’ vroeg ik aan een bekende, dien ik onder de menigte zag. ‘Wij slaan hier gade het *gadeslaan* was 't antwoord.’ En toen een oud vrouwtje de opmerking maakte: ‘'t is toch schande, een mensch zoo te mishandelen,’ toen zeî mijn bekende, die een onverstoorbaren luim scheen te hebben: ‘mishandelen, vrouwtje? - neen, dan heb je 't niet goed gezien; mis was het niet.’

Genoeg, Mijne heeren! ik meen iets gedaan te hebben tot ontzenuwing van die aanklacht, dat onze taal voor woordspelingen ongeschikt wezen zou. Als wij zelven er maar voor geschikt zijn, dan leent onze taal er zich oogenblikkelijk toe. 't Ligt niet aan de schaatsen, dat vele rijders niet vlug vooruitkomen, maar aan de rijders. En 't ligt niet aan de taal, als een mensch nooit een woordspeling maakt, maar dat ligt aan dien mensch. Misschien zijn, in 't algemeen, de Franschen meer begaafd met dat spe-

lend vernuft, dan de Nederlanders; maar van de taal der Nederlanders moet gij afblijven, want die kan het niet helpen.

Ik heb gezegd. Moge ik maar waarlijk iets hebben *gezegd.* Over één ding mag ik mij verheugen: ik heb uit het hoofd gesproken, en dat is althans bij één lid van ons congres, welk het voorlezen van opstellen verboden wilde zien, eene *hoofdzaak.* Ik hoop, dat ik daarmeê aan den anderen kant de heeren Altorffer niet tegen mij ingenomen heb, wier stempel in het Latijn deze woordspeling geeft, dat de vruchten juist tusschen de bladeren zitten. (Inter folia fructus.) Toch zal men moeten toestemmen, dat vruchten gegeven kunnen worden zonder de bladeren er bij, gelijk men ook bladeren kan geven, waarin geen vrucht is te vinden. Maar, ik *verlaat* nu de tribune, mij *verlatende* op uwe welwillendheid, doch juist daarom het uur der sluiting niet willende *verlaten.* Ook zou, als ik te lang bleef spreken, de geachte heer die hier *voorzit*, mij door eene terechtwijzing toonen, dat een waar *voorzitter* een echt *voorstander* van regel en orde is. *Vaartwel*, Mijne heeren! ook al keert gij over land naar uw woning, en grieft mij niet met tot elkander te zeggen: ‘waarom heeft men hem *toegelaten*?’ ‘Wat? men had hem juist *toe* moeten *laten*; want wat er uit kwam, was niet veel waard.’

Bij de toejuichingen der vergadering, geloofde de heer voorzitter nog in 't bijzonder de zijne te moeten voegen, terwijl de heer N. Beets de opmerking maakte, dat het niet het Nederlandsch volk is, welk de Nederlandsche taal beschuldigt, niet geschikt te wezen voor het maken van woordspelingen: die beschuldiging komt van de - letterkundigen en... zij slagen den bal mis.

Nu was de beurt aan professor. G. Ph. F. Groshans, van Rotterdam, om te spreken over Coenraed Droste (1643-1734). De redenaar was echter afwezig. Derhalve werd het woord verleend aan den heer J.H. de Stoppelaar, van Middelburg, die lezing gaf van een opstel over Willem van Hillegaertsberg, Meeus van Dordt, Dierik van Beverwijk, Jan van Diest, Pieter van der Minnen, Willem van Leiden, Floris van der Goude en andere vertegenwoordigers van de Middel-Nederlandsche dichtkunst, te Middelburg, 1365-1415.

Dan vergastte de eerw. heer d^{r}. H.J.A. Schaepman, van Rijsenburg, de vergadering op het volgende fraaie gedicht, getiteld: *Neêrlands taal*:

Voorbij zijn de dagen van glorie en glans,
De Leeuw is geen koningsleeuw meer,
Onze vlag beurt nog fier hare kleuren ten trans,
Maar ze beurt haar in engere sfeer;
Onze stem klinkt niet langer langs vlakten en zee
Door de Ruyters en Trompen gevoerd,
Onze vloot ligt daar rustig en veilig ter reê,
Door de kabels der onmacht gesnoerd.

Onze roem is voorbij, onze glorie verging;
In de schaal weegt ons Holland zoo licht;
Och, wij traden terug uit den machtigen kring;
Waar eens Holland Euroop had gericht;
Maar klinkt onze stem dan niet langer langs de aard
In den dreunenden klank van 't metaal;
Wij hebben toch de eer onzer vaadren bewaard:
Wij hebben der Vaderen taal!

Wij hebben de taal, die, monarchen ten trots,
Voor 't bestaan van ons volk heeft gepleit,
Die langs 't slagveld der eer, boven 't golvengeklots,
Onzen naam, onze faam heeft verbreid!
Wij hebben de taal, die aan Zuid en aan Noord
Den roem van den Leeuw heeft gebracht
En getuigenis gaf in het krachtige woord
Van zijn eerlijke mannelijke kracht.

Ja, wij hebben die taal en wij houden die taal
Als het best wat de voortijd ons gaf;
En wat ook de vreemdling al spottende smaal',
Wij staan haar nan spotters niet af! -
Onze smart, onze vreugd, onze toorn, onze klacht,
Geef zich lucht in ons Nederlandsch woord,
Wat het hart heeft gevoeld, wat de geest heeft gedacht,
Spreekt de taal onzer moeder weêr voort!

O, blijve die taal dan het pand onzer eer,
Als onze eer zoo vlekloos bewaard -
Dan viel nog uw grootheid, o Holland, niet neêr,
Dan blijft onze glorie gespaard! -
Wat de wentling der eeuwen dan ook doe vergaan,
Wat ook valle voor 't eerlooze staal,
Wees blijde, o mijn Holland, uw volk blijft bestaan,
Want de ziel van het volk is de taal!

Deze voordracht werd op de warmste wijze toegejuicht.

Thans kwam in behandeling het voorstel: door toedoen van Belgische leden, op elk congres verslag uit te brengen, aangaande het gebruik van de Nederlandsche taal in België.

De heer Odilon Perier heeft voorgesteld, door het XIIe congres den wensch te doen uitspreken, de bezwaren die in de rechtspleging in België bestaan, voor zooveel betreft het gebruik der Nederlandsche taal, zooveel mogelijk te zien wegnemen, en van dezen wensch kennis te gegeven aan den Belgischen minister van justitie, den heer de Lantsheere, aan wiens Vlaamschgezindheid de heer Perier, in zijne toelichtende redevoering, lof toezwaait en onder andere aanstipt, dat de genoemde minister, in vergaderingen welke de kiezing voorafgingen, waarbij hij tot volksvertegenwoordiger werd benoemd, zijne staatkundige geloofsbelijdenis afgelegd heeft in de Nederlandsche taal, waarvan de heer de Lantsheere, als advocaat, zich ook meermalen heeft bediend voor rechterlijke pleidooien. Spreker doet opmerken, dat, waar hij in de vorige zitting gesproken heeft van het Belgische staatsbestuur, hij met die uitdrukking verstaan heeft het ministerie te bedoelen.

Het voorstel omtrent het uitbrengen van verslag aangaande het gebruik der Nederlandsche taal in België en het voorstel van den heer Perier worden zonder tegenkanting aangenomen. Nu werd overgegaan tot het mededeelen van voorstellen, in de afdeelingen gedaan.

Eerste afdeeling. 1° om Snellaerts nagedachtenis te vereeuwigen, eene beurs te stichten, waaruit een Zuid-Nederlander aan eene Noord-Nederlandsche hoogeschool zou kunnen studeren. Aangenomen, met bekrachtiging van de door de afdeeling gedane keuzen, voor de samensielling der commissie van uitvoering (zie blz. 147). 2° voorstel van den heer P. Alberdingk-Thym, een of meer exemplaren van het verslag van het congres aan hem te doen toekomen, ten einde die te zenden aan personen in

Duitschland van wien het bekend is, dat zij wezenlijk belang stellen in de Nederlandsche taal en letterkunde.

Het verwonderde meer dan een lid, hoe eene zaak, zoo eenvoudig als deze, het onderwerp van een ‘voorstel’ geworden was en nog wel van een voorstel in algemeene vergadering te behandelen, daar ieder een, tegen geringen prijs, zich exemplaren der verslagzittingen van de congressen aanschaffen kan, om er vervolgens naar goeddunken mee te handelen. De inzichten van den voorsteller waren voorzeker allerbest en volkomen de hulde waardig, er door den heer Beets, voorzitter van de eerste afdeeling, aan gebracht; maar... het voorstel had geen voorstel mogen worden.

Intusschen werd de vergadering er door den hoogleeraar Vreede tegen gewaarschuwd, als tegen een slag van Trojaansch paard: de spreker duchtte, dat de aanneming van het voorstel, wellicht zou kunnen leiden tot het brengen van Duitsche elementen in de Nederlandsche taal- en letterkundige congressen, iets wat hem minder gewenscht voorkwam. De congressen moeten van zuiver Nederlandschen aard blijven.

De heer M. Van Lee vroeg, evenals de heer Vreede, dat aan het voorstel geen gevolg zou worden gegeven, doch niet om dezelfde redenen. Hij verklaarde er prijs aan te hechten, dat onze letterkunde ook in Duitschland gekend en gewaardeerd werd en voegde er bij, niet zoo vooringenomen tegen de Duitsche natie te wezen, als de heer Vreede scheen te zijn; maar hij vond de veronderstelling vernederend, dat de Duitsche letterkundigen niet zouden vernemen wat op het congres verhandeld werd, indien de heer Alberdingk-Thijm zich de moeite niet gaf, hun exemplaren van de zittingverslagen te sturen, Holland is toch geen China, door eenen muur van de beschaafde wereld afgescheiden.

De heeren Beets en Alberdingk-Thijm verdedigen het voorstel, waaraan men verhoudingen geeft, die het inderdaad niet bezit. De meeste Duitsche schrijvers zijn slecht bekend met de Nederlandsche letterkunde, het is wenschelijk hun daaromtrent nader in te lichten, de zittingverslagen van het congres kunnen daartoe medewerken: dit zijn de eenige bewegredenen, welke tot het indienen des voorstels hebben aangezet.

De heer Heremans heeft geen bezwaar tegen het zenden van exemplaren der handelingen van het congres aan Duitsche letterkundigen, want hij denkt, dat het voor de Nederlandsche letterkunde slechts bevorderlijk kan zijn, hare voortbrengselen in Duitschland te doen kennen, hoezeer wij ook wenschen, in staatkundige aangelegenheden, buiten allen vreemden invloed te blijven.

De heer Laurillard is het niet eens met den heer Van Lee, dat in het voorstel van den heer Alberdingk-Thijm iets vernederends zou liggen; hij acht het zelfs zeer aanneemlijk, mits het gewijzigd worde in dezen zin, dat de exemplaren zullen opgezonden worden door het bestuur van 't congres zelve, met welke wijziging de achtbare voorsteller verklaarde genoegen te nemen.

Hoogleeraar Vreede bracht nog eenige bedenkingen in het midden, als vervolg op wat reeds door hem gezegd werd en ten antwoorde aan de verdedigers van het voorstel. Sommige bedenkingen van den redenaar gaven aanleiding tot eene vrij levendige woordenwisseling, tusschen hem, den heer voorzitter en de heeren Van der Cruyssen en Scherpenseel.

Intusschen was het voorstel van den heer Alberdingk-Thym, gewijzigd door den heer Laurillard, aangenomen, toen de heer de Lantsheer verklaarde, in zijne hoedanigheid als bestuurlid van het congres, dat het bestuur geene adressen van Duitsche letterkundigen bezat en zich dus moeielijk in staat zou bevinden, om exemplaren van de zittingverslagen, overeenkomstig het aangenomen voorstel, op

te zenden. Hij stelde derhalve voor, geene exemplaren naar Duitschland te zenden; de belangstellenden kunnen die des verkiezende koopen.

De vergadering kwam op hare eerste beslissing terug en nam het voorstel van den heer de Lantsheer aan, waarmede deze storm in een glas water eindigde.

Als voorzitter van de eerste afdeeling was door den heer Beets nedergelegd eene bijdrage van een (afwezigen) ingeschreven spreker, den heer N.B. Donkersloot, over *De onjuistheid in het gebruik van anthropologische termen.* Wij denken, dit stuk in de handelingen van het congres te zullen aantreffen.

Overeenkomstig de voorstellen, in de tweede afdeeling gedaan, werd door de vergadering goedkeuring verleend op de benoeming der commissiën voor het onderzoeken van het voorstel betreffende Van Loon en Van Mieris (zie blz. 156) en het behartigen van het besluit van het XIe congres, rakende het onderwijs in de Nederlandsche taal in de Vlaamsche gewesten (zie blz. 156). De commissie voor deze laatste aangelegenheid is bevoegdheid gelaten om zich buiten de aangeduide, nog twee of drie andere heeren toe te voegen.

Overeenkomstig het gevoelen van de regelingscommissie en het voorstel van den heer voorzitter, werd het opgeworpen punt betreffende de munteenheid, buiten verdere behandeling gelaten.

Van wege de derde afdeeling, waren aan de algemeene vergadering geene voorstellen in te dienen. Door de heeren W. Rogghé, Hofdijk en P. Fredericq, werden eenige uitleggingen gegeven, omtrent punten, in de afdeeling behandeld en namelijk de belangen van het tooneelverbond.

Overeenkomstig een voorstel van den heer Fredericq, spreekt de vergadering den wensch uit, dat het Nederlandsch tooneelverbond meer ondersteuning moge vinden.

De heer Max. Rooses bekomt het woord voor de toelichting van zijn voorstel, strekkende om pogingen aan te wenden, ten einde bij de drukpers meer steun voor de Vlaamsche zaak te vinden en het port van de dagbladen tusschen België en Holland te verminderen. Spreker wenschste vooral bij de Hollandsche bladen meer belangstelling voor de Vlaamsche zaak aan te treffen. Zoowel van die bladen als van de Belgische zou hij verlangen, dat zij de Vlaamsche taalbeweging ondersteunden, buiten en boven de belangen der gewone staatspartijen. De Belgische dagbladpers zou een ruimer deel van hare kolommen behooren in te ruimen aan de berichten uit Noord-Nederland. Ten besluite zegt spreker te gelooven, dat de gedachtenwisseling tusschen Noord en Zuid veel bevorderd zou worden, door eene vermindering van het port van gedrukte stukken.

De heer van Eck zou het weinig doelmatig achten, de hulp der dagbladen in te roepen, overeenkomstig het voorstel van den heer Rooses en wat betreft het port der gedrukte stukken, het Nederlandsche staatsbestuur moet zich natuurlijk houden aan de internationale regeling, aangaande het postverkeer.

Na nog eenige woordenwisseling tusschen de heeren Rooses, Fredericq en de Lantsheer wordt het voorstel van den eerstgenoemde aangenomen, in dezen zin, dat het congres den wensch betuigt *a* pogingen te zien aanwenden om de belangstelling der Noord- en Zuid-Nederlandsche bladen in de Vlaamsche zaak te bevorderen, *b* het port van de dagbladen, uit Holland naar België en uit België naar Holland te verzenden te zien verminderen. Hiermede waren de eigenlijke werkzaamheden van het congres afgeloopen. Er bleef nog slechts over te bepalen, waar het XIIIe congres zou gehouden worden.

De heer Van Driessche stelde voor, te Brussel; hij herinnerde, dat in die stad, sedert 21 jaren, geen Nederlandsch congres meer gehouden was en zegde, dat het ook de wensch van het gemeentebestuur der Belgische hoofdstad was, het XIIIe congres daar te zien plaats hebben. De leden mogen rekenen op een gul en luisterlijk onthaal.

De heer voorzitter deelde aan de vergadering mede, dat de heer Leopold de Wael, burgemeester van Antwerpen, hem, eenige uren geleden, bij telegram had verzocht, de stad Antwerpen aan te bevelen, voor het houden van het XIIIe congres, in 1873.

De heeren J. de Geyter en Heremans kozen partij voor het Vlaamsche en Holland zoo toegenegen Antwerpen, waar in 1873 de eerste Vlaamsche schouwburg, in België door een gemeentebestuur gebouwd, zal ingehuldigd en tevens eene driejarige tentoonstelling van schoone kunsten zal gehouden worden. Naar aanleiding van de inhuldiging des nieuwen schouwburgs, zal de zaak van het Nederlandsch tooneelverbond gunstig kunnen behandeld worden. De sprekers wezen op Brussels Fransch karakter en de eerste herinnerde aan de woorden door den heer burgemeester Anspach destijds uitgesproken en volgens welke er te Brussel geene Vlamingen meer zouden zijn.

De heer Soetbrood Piccard vreest, dat er in 1873, voor een taal- en letterkundig congres te veel beweging te Brussel zal zijn, uit hoofde van de internationale schutterswedstrijden, waarop de heer Van Driessche antwoordt, dat hij niet weet, of zulke wedstrijden in 1873 zullen plaats hebben, doch al ware dit zoo, van eene hartelijke ontvangst mogen de congresleden zich in Brussel verzekert houden.

De heer Perier zou wenschen, dat het XIIIe congres kon gehouden worden in eene Vlaamsche stad van derden of vierden rang (in Dendermonde?) maar ten aanzien van het voorstel van den heer Van Driessche en het verzoek des burgemeesters van Antwerpen, begrijpt hij, dat er tusschen Brussel en Antwerpen moet gekozen worden. Hij verklaart zich ten gunste der Scheldestad, in welker gemeenteraad de Vlaamsche taal volkomen hersteld werd in hare rechten.

De heeren L. Jottrand en Scherpenseel zouden, voor het XIIIe congres, aan Brussel de voorkeur willen geven; de eerstgenoemde zegt, dat noch het schepencollege, noch de gemeenteraad der hoofdstad Waalsch- of Franschgezind zijn, en de heer Scherpenseel doet uitkomen, dat het onrechtvaardig zou zijn te beweren, dat de Brusselsche bevolking verfranscht is; van het houden van het congres in de Belgische hoofdstad, verwacht hij veel goeds, voor de zaak die wij verdedigen.

De heer Van Driessche beweert, dat men het gezegde over de vlamingen van Brussel, den heere Anspach toegeschreven, verkeerd heeft uitgelegd en hij stelt zich borg voor de goede bedoelingen van het Brusselsch gemeentebestuur, waartegen de heer Heremans nog eenige bedenkingen aanvoert. Naast ons hoorden wij den wensch uitspreken, den heer Van Driessche zijnen invloed bij het stadsbestuur van Brussel te zien aanwenden, om op de aanwijzende platen, de namen der straten te zien stellen in de twee talen. Wij brengen langs dezen weg, den uitgedrukten wensch ter kennis van den achtbaren professor.

De beraadslagingen zijn gesloten en er wordt gestemd over de vraag: waar zal het XIIIe congres plaats hebben: 91 leden verklaarden zich voor Antwerpen, 58 voor Brussel; de anderen hielden zich buiten stemming.

De heer ten Brink stelde voor, de stad Brussel en de sprekers ten gunste van die stad te bedanken en de heer de Geyter, na voor de gedane keuze dank te hebben gesproken, deed het voorstel, ook den dank van het congres aan den heer Anspach, burgemeester van Brussel, te betuigen. Deze beide voorstellen werden aangenomen.

Het voorstel van dr. van Helten, om de volgende congressen in de laatste week van Augustus te houden, werd overgelaten aan de regelingscommissie van het XIIIe congres. Met de uitvoering van de genomene beslissingen wordt gelast de regelingscommissie van het XIIe congres.

De heer J. Van Beers stelt zich als de tolk der vergadering, om den heer de Jonge van Ellemeet een woord van warmen dank toe te spreken, voor de uitmuntende en beleidvolle wijze waarop hij het voorzitterschap der congreszittingen heeft waargenomen. Hij heeft met der daad bewezen, gelijk wij het toch wel verwachtten, dat de moeielijke taak van voorzitter, aan geene betere handen dan de zijne kon toevertrouwd wezen. Eene bijzondere hulde moet gebracht worden aan des achtbaren voorzitters onpartijdigheid en welwillendheid. Hij heeft inderdaad recht, op ons aller dankaarheid. (Toejuichingen.)

De heer voorzitter zegde zich getroffen over de welwillendheid, die de vergadering hem betoonde, ofschoon zij wel had kunnen merken, dat hij, in meerdere gevallen, zich niet volkomen berekend voor zijne taak had getoond; hij betuigde vervolgens zijnen dank aan de aanzienlijke vrouwenschaar, die het congres met hare tegenwoordigheid had vereerd; hij dankte ook voor de medewerking, welke hij had genoten van de regelingscommissie en vooral van den heer secretaris de Stoppelaar. Hij hoopte, dat het XIIIe congres het tegenwoordige en de vorige congressen zou evenaren, ja, zoo mogelijk overtreffen. Daarna verklaarde hij het XIIe congres gesloten.

(Langdurige toejuichingen.)

De daverende toejuichingen kwamen nogmaals aantoonen, hoe hoogelijk ingenomen de congresleden met hunnen voorzitter waren geweest, die ook van het publiek blijken van onverdeelde hoogschatting ontving. De regelingscommissie der algemeene vergaderingen en der afdeelingen was samengesteld uit de heeren d^{r}. F.P.J. Sibmacher-Zijnen, J.J.L. Luti, K.R. Pekelharing, B.A. Verhey, F. Nagtglas, P.D. Koning, m^{r}. P. Roetert Tak, J.C. Altorffer en m^{r}. J. Ermerins.

Feestmaal.

In het Schuttershof waren de congresleden ten half zes vereenigd aan eenen feestdisch, tusschen welks aanzitters wij opmerkten: de heeren baron van Lijnden, commissaris des konings in Zeeland, B. Vrambout, gouverneur van West-Vlaanderen, m^{r}. H. Vollenhoven en D. Delcroix, afgevaardigden der Nederlandsche en Belgische staatsbesturen, Hendrik Conscience, de twee Vlaamsche puikschilders Ad. Dillens en H. Bource, L. Jottrand, oud voorzitter der grievencommissie, Xav. A. Gheijsens, oud dd. burgemeester van Antwerpen enz. De dischgenooten waren een paar honderd in getal. De heer de Jonge van Ellemeet heette den aanwezigen welkom bij den disch en zegde te verwachten, dat de tafelwetten van Jacob Cats, die op Zeeuwschen bodem werd geboren, bij dit feestmaal toepasselijk zouden gemaakt worden. Eene der tafelwetten van Jacob Cats schrijft voor, nooit eenen maaltijd te beginnen, zonder met een dankbaar hart Hem te gedenken, van wien alle goede gaven komen. Geen rechtgeaard Nederlander, zoo vervolgde de heer de Jonge van Ellemeet, zal dezen plicht vergeten; wij allen zullen hem betrachten.

Wij geven hier de spijskaart van den disch:

Schilpadsoep.
Visch.
Runderhaas met groenten.
Ossentong met morilles.
Kalfskop met schilpadsaus.
Kiekens met appeltjes in rijnwijnsaus.
Zwijnskop met sla.
Chipolata-podding.
Citroenvla.
Annanas-gelei.
Gebak.
Nougat.
IJstaarten.

Over de spijzen zullen wij zwijgen, en dat aan het nagerecht de toasten niet ontbraken, zal wel niet behoeven gezegd te worden.

De heer de Jonge van Ellemeet stelde twee heildronken in: aan de beide vorsten, Leopold II en Willem III, en aan het Vaderland, aan België en Nederland.

De heer D. Delcroix nam hierop het woord, om den heer voorzitter te danken voor de warme hulde door hem aan koning Leopold gebracht en verklaarde, in naam van

het Belgische staatsbestuur en van de aanwezige Belgen, dat zij zich gulhartig aansloten bij de hulde, gebracht aan koning Willem III, den vorst van het broederland. Hij drukte er op, dat Noord- en Zuid-Nederlanders een gemeenschappelijk vadererf te bewaren hebben, hunne vaderlandsche taal en vaderlandsche zeden. In België teruggekeerd, zullen al de Zuid-Nederlanders zich herinneren, dat zij hier als broeders zijn ontvangen, en volmondig durfde hij verzekeren, dat zij in waarheid broeders zijn en broeders willen blijven; hij eindigde met een dronk te brengen aan het Nederlandsche volk.

De heer voorzitter stelde eenen dronk in, ter eere van Middelburgs wakkeren burgemeester, den heer Schorer, eerevoorzitter van het congres; hij herdacht de diensten, door hem bewezen bij de inrichting der congresfeesten, en de trouwe en hoogst welwillende medewerking, die de regelingscommissie steeds bij hem aangetroffen had. Deze toast vond bij de aanwezigen een allerhartelijkst onthaal.

De heer Vollenhoven, na op het nut en het verheven doel der congressen gewezen te hebben, en de hoop te hebben uitgedrukt dat zij voortdurend zoo goed mogen blijven slagen als tot hiertoe het geval is geweest, onder steeds nauwere toehaling van den broederband tusschen Noord en Zuid, dronk op de gezondheid en het bestendig welvaren van den hooggeeerden voorzitter, den heer de Jonge van Ellemeet. Aan de toejuichigen, die op dezen toast volgden, scheen geen einde te zullen komen.

De heer voorzitter dronk op het welzijn der eereleden van het congres, waartusschen hij zich gelukkig achtte te kunnen noemen de heeren Vrambout en baron van Lijnden.

De heer Schorer dankte in eene fraaie rede, voor de eer, hem aan dezen feestdisch bewezen, welke eer hij geloofde dat meer in het bijzonder diende overgebracht te worden op de stad welke hij als burgemeester vertegenwoordigde, weshalve hij ook dankte namens Middelburg. Uit de *Middelburgsche courant* nemen wij de volgende opgaaf van den beknopten inhoud der toespraak van den heer Schorer over: Spreker stelde voor, dat thans alle Middelburgsche congresleden wederkeerig hulde zouden brengen aan Zuid-Nederland; hij wees op de kracht van een echten vriendschapsband, die ons in staat stelt om, al zijn wij klein, onze onafhankelijkheid ongeschonden te bewaren; hij verzekerde dat Middelburg trotsch was op de eer der samenkomst van dit congres in haar midden; met vele kundige mannen op taal- en letterkundig gebied, die wij vroeger slechts uit hunne werken kenden, hebben wij nu persoonlijk kennis gemaakt en vriendschapsbanden aangeknoopt; niet licht zullen de indrukken dier kennismaking verloren gaan, en die vroeger slechts eene plaats op onze schrijftafel hadden, hebben thans ook eene plaats in ons hart. Hij eindigde met te zeggen: laat ons allen, als herinnering aan dit congres, blijven zorgen, dat geene vreemde smetten de Nederlandsche taal en, in de Nederlandsche taal, het Nederlandsche volk ontsieren. (Aanhoudende toejuichingen.)

De heer Delcroix wijdde een toast aan de gansche bevolking der gastvrije hoofdstad van Zeeland.

De heer baron van Lijnden stelde voor, de gezondheid van zijnen Vlaamschen collega, den heer Vrambout, te drinken.

De gouverneur van West-Vlaanderen betuigde zijnen dank voor de eer, welke hem hier wedervoer en herhaalde, dat hij zijne benoeming als eerelid van het congres op zeer hoogen prijs had

gesteld. Hij betuigde zijne beste wenschen voor den toenemenden bloei van de Nederlandsche taal en letterkunde.

De heer Van Beers stelde eenen dronk in aan de regelingscommissie en voornamelijk aan den heer secretaris de Stoppelaar. Te dezer gelegenheid herdacht hij, in eene hartelijke, doordrongene taal, de zoo bij uitstek gulle en prachtige ontvangst, die het vriendelijke Middelburg den congresleden bereid had. Sedert tal van jaren woonde spreker de Nederlandsche congressen bij en in gemoede verklaarde hij, dat, tusschen alle, het congres te Middelburg de kroon zou spannen, om de broederlijke gevoelens, door de ingezetenen aan de congresleden betoond en om de talrijke en schoone feesten, naar aanleiding van het congres, door de burgerij gegeven.

Professor Vreede bracht eenen toast aan den verdienstelijken ondervoorzitter van de regelingscommissie en van het congres, den heer F. Lantsheer.

De heer Hendrik Conscience stelde voor, op het behoud van den gemeenschappelijken Nederlandschen stam te drinken. Dezen toast liet hij voorafgaan van eene kernige rede, waarin hij den reuzenstrijd der vaderen, hun heldenmoed, hunne standvastigheid en hunne trouw afmaalde met woorden, die aller harten en aller hoofden in vuur brachten. Hij schetste in eene verhevene taal het doel van de Vlaamsche beweging, wierp een terugblik op wat reeds door haar werd tot stand gebracht, somde de voornaamste door haar behaalde zegepralen op en deed beknoptelijk zijne verwachtingen voor de toekomst kennen. Bij het eindigen dezer wegslepende redevoering brak een donder van toejuichingen los en werd de gevierde spreker van verschillende zijden hartelijk geluk gewenscht.

De heer G.N. de Stoppelaar dronk op allen, die hem in zijne taak als secretaris behulpzaam waren geweest.

De heer F. Lantsheer aan Hendrik Conscience.

De staatsraad C.H.B. Boot zegde, dat hij den te recht toegejuichten toast op het gastvrij Middelburg, zoo even uitgebracht op den wakkeren burgemeester dier gemeente, wenschte uit te breiden door te drinken op de provincie Zeeland. Hij herinnerde, hoe Zeeland, nauw verbonden met Holland en West-Friesland, meermalen met deze gewesten ten tijde onzer voormalige republiek der vereenigde Nederlanden, een overwegenden en heilzamen invloed op den gang der zaken uitoefende - hoe daartoe bijdroegen helden als de Ruijter en de Evertsen, wier daden reeds op de eerste scholen aan de jeugd bekend worden, maar ook staatslieden, als de Boreels, om niet van Jacob Cats te spreken, en geleerden als Bijnkershoek, op wien hij dichtregelen van O.Z. van Haren aanhaalde. Zeeland (zeide hij verder) voert in zijn wapenschild het *luctor et emergo.* Hij had nog gisteren, zaken betreffende de *calamiteuse polders* behandelende, gedacht aan het *eerste* deel dier spreuk, aan den worstelstrijd tegen de woede der golven; doch heden, per spoortrein Middelburg bereikt hebbende, had hij gedacht aan het *tweede* deel der zinspreuk; en met het oog op de stellige schoone toekomst der haven van Vlissingen, roept hij uit: '*Emerges*, *Zeelandia*, *et salva eris!*' (Luide toejuichingen.)

Daarna werden nog toasten ingesteld

Door den heer Laurillard op den bloei van 't volksonderwijs;

Door den heer Van Eck aan de heeren Bachiene en Boot;

Door den heer Bachiene op den voorspoed en de ontwikkeling van Zeeland.

Omtrent 10 ure liep het feestmaal af, nadat de heer voorzitter nogmaals zijne wenschen had uitgedrukt, voor het welslagen van het volgende taal- en letterkundig congres in de stad Antwerpen.

Gaarne voldoen wij aan het ons uitgedrukt verlangen, om ook in dit tijdschrift het volgende dichtstukje op te nemen, welk in het congresblad verscheen en dat door den schrijver, den heer mr. A.F. Sifflé, zou voorgedragen zijn geworden op den feestmaaltijd, indien niet eene ernstige ziekte hem plotseling ware komen beletten het congres bij te wonen:

Welkom, taal- en letterminnaars,
In dit midden hier vereend,
Waar zijn reeds gesloopte Burgwal
Naam en wapen aan ontleent!

Uit de beide Nederlanden,
Zijt gij hier te zaam gevloeid,
Daar dezelfde zucht bij allen
Hier het hart verheft, ontgloeit.

Hier in deze heilge hallen,
Scheiden staats- noch godsdiensttwist
Vrije mannen van elkander,
Wat hier buiten zij beslist.

Hier verrijst voor ons de tempel
Van het onverganklijk schoon,
Zit weetgierigheid ten zetel
En spant broedermin de kroon.

Dàarom was, en zij, en blijve
Van deez' taal- en letterkring
Steeds de nooit te wraken leuze:
Vriendschap en verbroedering!

Na den feestdisch, gingen de meeste gasten op de fraai beplante en sierlijk verlichte wandelplaats het *Molenwater* genaamd, het concert bijwonen, welk daar gegeven werd door het muziekcorps der veld-artillerie uit Arnhem, onder de bekwame leiding van den heer A. Grund. Wij geven hier het programma van dit concert, welk duizende hoorders had uitgelokt, waartusschen wij eene groote menigte Zeeuwsche buitenlieden in hunne eigenaardige kleederdracht opmerkten:

1.	Nationale feestmarsch	A. Grund.
2.	Ouverture: Leichte Cavallerie	Suppé.
3.	Am schönen Rhein, Gedenk ich dein, concert wals	Vieler Béla.
4.	Groote fantaisie op motieven uit Verdi's opera: I Masnadieri, gearr. door	Schröder.
5.	Ouverture van de opera Tannhäuser	Wagner.

6.	Ich kenn'ein Auge dasso mild, romance *Solo voor piston door A. Grund uitgevoerd.*	Reichard.

7.	Le réveil du lion, caprice heroïque	Konstky.
8.	Fantaisie uit Rossini's opera Guillaume Tell, gearrangeerd door	Bender.
9.	Finale en koor uit de opera: Il Giuramente	Marcadente.
10.	*a.* Avondgebed. *b.* Turksche marsch uit die Ruinen von Athen	L.V. Beethoven.
11.	Fanfare militaire	Asscher.
12.	Groote potpouri uit verschillende opera's	Zuhlener.

Ten elf ure werden de feestlijkheden op waardige wijze besloten door een van de beste geslaagde vuurwerken, die wij ooit zagen afsteken. Het was geleverd door den heer J.F. Hendrickx, van Antwerpen, en ving aan met de opstijging van eenen luchtbal, die de landskleuren voerde en Bengaalsch vuur van zich gaf. Een vuurwerk beschrijven is moeielijk; daarom bepalen wij ons bij de eenvoudige opneming van 't programma, ja, het program ma van het vuurwerk, welk de zeer voorkomende inrichtigscommissie had laten drukken en uitdeelen. Wij nemen letterlijk over:

Programma der voornaamste stukken.
Twee draaiende tourbillons, in chineesch vuur.
Groote molen in brillant en bengaalsch vuur van verschillende kleuren.
Een haspelmolen in chineesch vuur en eene fontein in brillant dito.
Een groot stuk met drie piramieden, in brillant vuur en in lances à feu van allerlei verschillend bengaalsch vuur.
Drie groote drijvende vuurpijlen, met bengaalsch vuur in verschillende kleuren. (Nieuwe uitvinding.)
Een groote molen met drie chineesche corbeilles, in brillant en chineesch vuur en met drie fonteinen in brillant vuur.
Een groot stuk, met vijf molens, in brillant en bengaalsch vuur, in verschillende kleuren.
Een groote keizerskroon in brillant vuur, met zestien groote romeinsche kaarsen, uitwerpende allerlei gekleurde sterren, met eene groote fontein in brillant vuur.
Een groote wereldbol, met vier groote fonteinen, in brillant en chineesch vuur, met dertig groote romeinsche kaarsen als boven.
Drie pauwstaarten met zeven-en-twintig romeinsche kaarsen als boven.
Groot prachtig bouquet.
Tot slot van het vuurwerk.
Leven België en Nederland! in letters van een meter groot, in wit diamant vuur.

Een groote tempel, 9 meters hoog en 12 breed, in wit glinsterend diamant vuur.
Achttien groote zwermpotten met gelijk getal romeinsche kaarsen, uitwerpende allerlei gekleurde sterren, in batterij met 3000 fusées met slagen, in batterij.
Honderd vuurpijlen (fusées royales), in de lucht allerlei verschillende gekleurde sterren, vormende een prachtig bouquet van ontelbare bloemen en bladeren van alle kleuren.
Drie groote pauwstaarten met vijf-en-zeventig romeinsche kaarsen, uitwerpende allerlei gekleurde sterren, in batterij.
Vijf-en-twintig dubbele moordslagen in batterij.

Toen de rook van den laatsten vuurpijl in het prachtig duister van den heerlijken nacht was verzwonden, verlieten wij ietwat somber gestemd de plaats waar de vroolijk joelende menigte uiteenging. Wij dachten aan het nakend uur van scheiden en 't was ons in Middelburg zóó goed en zóó aangenaam, wij hadden zooveel genoten in het drietal verloopen dagen, wij gevoelden ons zoo geheel te huis waar wij waren, dat wij niet zonder een zeker hartzeer aan het oogenblik der afreis konden denken. Waarom, zoo morden wij, duren de schoone dingen niet langer!...

Wij gelooven hier te moeten vermelden, dat het inrichten en ordenen van de concerten, verlichtingen, enz. op het Molen-water, de markt en elders, geschied zijn door de zorgen van de heeren W. Appel, G. Knol, P.D. Koning, C. Krijger en J.J. Worrell, hiertoe aangesteld door het bestuur der vereeniging *Uit het volk - voor het volk.* Grooten lof verdienden deze heeren.

Vrijdag, 6 September.

Dezen dag zou een rijtoer gehouden worden, waarvan allen, die er deel aan namen, nog lang een aangenaam aandenken zullen bewaren. Omstreeks 10 ure 's morgens voerden een dozijn dusgenaamde tentwagens een honderdtal congresleden, te dezen einde bijeengekomen op het Abdijplein, naar de kleine stad Veere. Hier werden, aan het in 1475 gebouwde fraaie stadhuis, de congresleden opgewacht door de gemeenteoverheden en door eene talrijke menigte. Langs weerskanten van den met de nationale kleuren der beide landen versierden stoep van het stadhuis, was de schooljeugd der twee geslachten geschaard. De heer burgemeester Snijder had naast zich den hierachter afgebeelden grooten zilveren vergulden beker staan. De achtbare magistraat heette de bezoekers welkom in hartelijke en gespierde taal; Veere, zegde hij, was niet meer de bloeiende, luisterrijke handelplaats van vroeger; maar zij was toch nog de woonplaats van eene vaderlandslievende en gulle bevolking, die ook den broederen uit het Zuiden de meest vriendschappelijke gevoelens toedroeg. Onder het wijzen op den zilveren beker, zegde de heer burgemeester, dat dit kostbaar stuk in 1551 door den markgraaf Maximiliaan van Burgondië aan Veere geschonken was, op voorwaarde, dat de gemeente het nimmer vervreemden en bij alle plechtigheden gebruiken zou. Eene plechtige gelegenheid noemde de redenaar het bezoek der congresleden en hij stelde hun voor, naar oud vaderlijk gebruik, den met wijn gevulden beker te laten rondgaan van mond tot mond, al mocht zoo iets ook minder strooken met onze hedendaagsche gewoonten. Meer dan een ander, zou de op deze wijze

genotene teug een vriendenteug zijn, uit ganscher hart de welvaart en den bloei van Nederland gewijd.

Na de toejuichingen die de rede van den welsprekenden burgervader onthaalden, sprak de heer Désiré Delcroix dank voor de gulhartige ontvangst en vooral voor de zoo vleiende en vaderlandslievende woorden aan de Zuid-Nederlanders gericht. Hij drukte er op, dat sinds eeuwen Vlaamsch België en vooral Vlaanderen in broederlijk verkeer met Zeeland heeft geleefd, dat wij ons dus in Zeeland niet als vreemdelingen maar wel als broeders beschouwden en wel als broeders die voor dezelfde grondbeginselen hadden geleden en gestreden. Gij, heer burgemeester, zeide spreker, hebt ons gewezen op den vroegeren roem en de vroegere grootheid dezer stad, maar wanneer ik daar de jeugd uwer scholen voor ons zie geschaard, heb ik de innige overtuiging, dat het opkomende geslacht den bloei en den luister dezer aloude gemeente zal weten op te beuren, en dat is ook de hartelijke wensch van al de aanwezige Zuid-Nederlanders. Herleve Veere!

Toen het ‘leve Veere!’ uitgeklonken had, nam de heer Jan ten Brink het woord en zeide:

‘Geacht hoofd der gemeente Veere! Achtbare heeren wethouders en leden van den gemeenteraad! Ingezetenen van Veere!

Eene herinnering uit onze oude Nederlandsche lettergeschiedenis komt mij op dit oogenblik voor den geest.

't Was in den aanvang der XVIIe eeuw (1622), dat eene der uitstekendste Hollandsche vrouwen, Anna Roemers, oudste dochter van den luimigen poëet Roemer Visscher, de stad Middelburg en het eiland Walcheren bezocht. De hartelijke ontvangst welke haar van alle Zeeuwsche vrienden en autoriteiten te beurt viel, bezielde haar tot heusche en dankbare poëzie, welke, met een aantal gelegenheidsstukjens bijeenverzameld, het leven gaf aan den bundel: “De Zeeuwsche Nachtegaal.”

Wellicht zal later de een of ander der hier aanwezige congresleden uit Zuid en Noord het voorbeeld onzer geestige kunstenaresse volgen en de dichtpen ter hand nemen om voor de Zeeuwsche gastvrijheid in gulden regelen te danken. Vergunt mij echter reeds aanstonds een eenvoudig woord in proza te spreken, bij het hartelijk welkom, dat de stad Veere ons toebrengt. De verrassing ons hier bereid vordert een onmiddellijk en dankbaar antwoord.

Weest verzekerd, dat zoo het ons ook niet allen moge gegeven zijn, uwe Zeeuwsche gastvrijheid als dichters te loven, gij toch in ons aller hart een duurzaam aandenken hebt achtergelaten door uwe zeldzame hartelijkheid, door uwen verkwikkelijken broederlijken zin.

Leve de stad Veere! Leve de burgemeester en alle ingezetenen!’

Daarna ging de volle beker rond, aan- en omgedragen op eenen schotel, door eenen beambte der plaatselijke politie. Onderwijl hief een koor van heeren en vrouwen achtereenvolgens de *Brabançonne*, *Wij leven vrij* en *Wien Neerlands bloed* aan. Het Nederlandsche volkslied werd door al de aanwezigen met ongedekten hoofde bijgestemd.

Ter loops eenige bijzonderheden omtrent Veere's stadsbeker, die in 1867 naar de Parijsche wereldtentoonstelling gezonden en er een eermetaal waardig gekeurd werd. Hij is 22 duim hoog; het Pallasbeeldje rust met de rechterhand op het stedewapen, met de linker op eene speer. Op de binnenzijde van het deksel prijkt het wapen van Maximiliaan van Burgondië in smalt. Op den rand des bekers herinnert een Latijnsch opschrift, dat, den 15^{n} September 1545, Maximiliaan, graaf van Buren, ondanks de pogingen der vijanden, met zijn leger over den Rijn trok en zich bij de keizerlijke veldmacht aansloot. Deze overtocht is op het deksel afgebeeld, benevens de gevangneming van den hertog van Saksen.

Wij geven hier het voormelde opschrift en den tekst van de akte van begiftiging:

> ‘XV. SEPTEMB. M.D. XLVI. MAXIMIL. COMES A BVREN INVITIS HOSTIB. TRAIECTO RHENO CAESAREIS CASTRIS SVAS COMIVNGIT COPIAS.

Maximiliaan van Bourgoigne, Ridder van de Orde van den Gulden Vlieze; Here van Beveren, van der Vere, van Vlissingen, Brouwershaven, Duvelandt, Tournehem etc. etc. Admiraal en Kapitein-Generaal van der Zee Stadthouder van Hollandt, Zeelandt, Vrieslandt, en Utreght: Doen te weten dat, omme die goede affectie die wy dragende

zyn tot onze Stadt en Gemeente van der Vere, hebben wy dezelve Stadt gegonnen en gegeven, gonnen en geven en transporteren nu jegenwoordiglyk in effecte, en met kragte van dezen onzen tegenwoordigen Brief in regten vryen Eigendomme, alzulken *Vergulden Kop met een Deksel als ons gekomen is by Testament van onzen lieven en beminden Neve en Medebroeder van der Ordene van den Gulden Vlieze*, *Here Maximiliaan van Egmond, den Graven van Buren*, *zaliger Memorien, daar ook zyne Wapenen opstaan; op welken Kop staat gewrogt de vangingen van den Hartoge van Saxen in Duitschlandt;* mits Conditie dat wy alleen daar aan reserveren het gebruik ons leven langk gedurende en anders niet. Ordinerende mits dezen, en willende dat de Executeurs van Onzen Sterfhuize terstondt na onzen doodt den zelven Vergulden Kop leveren in handen van de Burgemeesters, die als dan Burgemeesters van der Vere zyn zullen; die daar op zullen doen *graveren onze Wapene*, en dien bewaren ter liefde en Memorie van ons tot een eeuwige Gedenkenisse op ter Stadhuis van den Vere, binnen der Stede Kiste, den welke zy bezigen zullen als tydt en stonde wezen zal; zonder dit tot eeniger tydt te mogen verkopen, verzetten of belasten in geender manieren, in wat zaken dat de Stadt zoude mogen bekommert of belast wezen niet uitgesteken, op de verbeurte van den zelven *Kop*, die in zulken geval weder komen zal aan onzen regter Erfgenamen. Gegeven op onzen Huize van *Zandenburg*, onder onzen Name en Zegel van Wapene, op Lichtmissen avondt Anno XVc. Een en Vyftig *a Nativitate.*

M.V. Bourgoingne.'

Van Veere ging de tocht naar Oostkapelle, waar de voorzitter van het congres, op zijn prachtig buitengoed *Overduin*, de congresleden op een lunch had genoodigd. De hoofsche gastheer, bijgestaan door zijne zonen en de freules zijne dochters, zorgde in eigen persoon dat het den genoodigden aan niets ontbrak en ieder bekwam wat hij wenschte. Na afloop van den uitgelezen maaltijd deden de gasten eene wandeling op het uitgestrekte goed, een van de schoonste bijzondere eigendommen die wij ooit hebben betreden. De heer de Jonge van Ellemeet ontsloot ons bij deze gelegenheid het dusgenaamde *Museum Catsianum*, een gebouw waarin hoogst zorgvuldig bewaard worden exemplaren van de eerste drukken der werken van Jacob Cats en van de daarin voorkomende platen, handschriften van den beroemden dichter, oorspronkelijke teekeningen van Van der Ven, die op zoo keurige wijze den dichter met zijne teekenpen ten dienste stond, verschillende papieren, perkamenten, enz., uit het tijdvak van Cats en op hem of zijne werken betrekking hebbende. In het *Museum Catsianum* zagen wij ook... het keukenboekje der dienstmeid van Jacob Cats. Men weet, dat de heer de Jonge van Ellemeet een uitmuntend verzorgden catalogus van zijn weergaloos museum uitgegeven heeft. Daar de oplaag ge-

heel uitgeput is, is de heer de Jonge op eene tweede uitgaaf van zijn werk bedacht.

Met leedwezen ontrukten de meeste aanwezigen zich aan het beschouwen der kunstschatten, welke de achtbare gastheer zich een genoegen stelde hun te toonen, maar het uur der scheiding was op handen. Er moest gedacht worden aan het vertrek. Wij keerden terug naar de

oranjerie en schaarden ons allen rond den heer de Jonge van Ellemeet, terwijl Hendrik Conscience het woord nam, om in den naam van de Zuid-Nederlandsche congresleden eene hartelijke afscheidsrede uit te spreken. De gevierde schrijver drukte zich uit in de hem zoo eigene gevoelvolle en krachtige taal. Hij dankte den heer de Jonge van Ellemeet om de onuitputtelijke welwillendheid en de w e l g e m e e n d e vriendschap, die hij niet opgehouden had jegens den congresleden aan den dag te leggen; hij dankte hem, om de voorkomendheid, den aanwezigen betoond van den dag hunner aankomst af, tot nu het uur van vertrekken ging slagen; ondanks zijne hooge jaren, had de edele voorzitter zich inderdaad onvermoeibaar getoond, had hij zich als ware het vermenigvuldigd, ten gelieve van Middelburgs gasten. De spreker gaf zijne hooge ingenomenheid te kennen - en wèl was hij de tolk van allen - met het bezoek, dat

ons vergund was geweest aan deze schoone streek van het eiland Walcheren te brengen. Hoe genoeglijk was aan allen dit uitstapje niet geweest en welke belangstelling had niet de bezichtiging van Overduins wetenschappelijk museum bij ons allen opgewekt! Het gedenkteeken, door dit museum gesticht aan den Zeeuwschen dichter, die gekend en genoemd wordt waar men Neerlands taal leest en spreekt, zal de naam van de Jonge van Ellemeet nevens dien van Cats bij de nakomelingschap doen voortleven. God heeft edele gevoelens in het hart van zekere uitverkorenen doen ontstaan, en ieder moet bekennen, dat de fortuin hier nuttig en tevens vruchtbaar is geplaatst. De redenaar sprak de verwachting uit, dat 's vaders edele gevoelens voor het nuttige en schoone bij zijne kinderen zullen voortleven. Het genoegen, hier gesmaakt, is onvergetelijk. De eerste dag was schoon, de tweede overschoon, de derde heerlijk, maar de vierde is overheerlijk.

Zeer geroerd dankte de heer de Jonge van Ellemeet den spreker, in eenige diepgevoelde woorden, waarna de beroemde Nicolaas Beets de volgende dichtregelen voordroeg:

In de Oranjerie van Overduin, 6 *September* 1872.

Dat de Overduinsche bloemhof bloei,
Zijn boomgaard rijke vrucht doe plukken,
Het kunsttrezoor er overvloei
Van altijd nieuwe meesterstukken,
Zijn Eigenaar aan 't zilvren haar
Op 't hoofd zoo ongebogen
Nog lang den gloed van 't leven paar,
Dat tintelt in zijn oogen.

Dat aan zijn zij zijn Gade prijk',
Hem 't levenspad blijv' tooien,
Zijn Dochteren, aan gaven rijk,
't Met bloemen overstrooien,
Zijn zoons den naam van zijn geslacht
Met nieuwen luister kronen,
Door 't zwaard, den tabberd en de kracht
Der kunst in 't rijk der tonen.

Bij zoo veel keurigs, zoo veel schats,
Als reeds zijn hand en vlijt vergaarde,
Verhoog nog steeds ‘iets nieuws van Cats’
Van zijn verzameling de waarde;
Cats' hooge leeftijd, blijde moed
En hoop op 't beter leven,
Meer waard dan al des werelds goed,
Zij rijklijk hem gegeven!

Een dankbre ‘Afdeelings-president’
Wenscht dit den ‘Algemeenen’
En al wat ademt hieromtrent
Moet in dien wensch vereenen.
‘Lang en gelukkig leef de man,’
Roepe ieder duizend malen,
‘Die ons zoo goed regeeren kan,
En ons zoo gul onthalen!’

Het overstelpte den waardigen gastheer zichtbaar, zoovele gulle betuigingen van hoogschatting en dankbaarheid te ontvangen, waarbij zich nog voegen kwam een

met algemeene instemming aangenomen voorstel van den heer Odilon Perier, aan de familie de Jonge een album met de portretten van al de congresleden aan te bieden.

Eenige oogenblikken later, waren de tentwagens weder beklommen en reden wij af naar Domburg. Onderweg werd halt gehouden aan het kasteel Westhoven, een der oudste gebouwen

van Walcheren, en dat, volgens ons werd verzekerd, zou aangelegd wezen door de Tempeliers; later werd het door de abten der abdij van Middelburg als zomerverblijf gebruikt; onder andere vorsten, zouden de prelaten er geherbergd hebben, hertog Filips van Oostenrijk en keizer Karel V. Omtrent het einde der vorige eeuw was het de woning van den gekenden kunstbeschermer, J.A. Van de Perre, heer van Nieuwerve, wiens naam menigmaal in de geschiedenis van Zeeland voorkomt. Volgens het schijnt, zou deze kunstminnaar een in de nabijheid gelegen eigendom in gebruik gegeven hebben aan den beroemden Van der Palm. Wy bezochten de hovingen van het kasteel, thans behoorende aan den heer jhr. mr. J.P. Boddaert, die ons, in de prachtige lanen, wachtende was met gade en kind. Ten 6 ure 's avonds gebruikten wij het noenmaal in het badhotel te Domburg, waar de muziek der Middelburgsche schutterij ons met eene serenade vereerde. Van de veelvuldige toasten, gedurende dezen maaltijd ingesteld, bepalen wij ons bij de vermelding van dengene, aan de aanwezige dames gebracht, en waarop de echtgenoote van den heer burgemeester van Middelburg in eene zeer sierlijke taal antwoordde.

Ten 8 1/2 ure woonden wij, in den hove de Edele Handboog, een door de confrerie *St.-Sebastiaan* ingericht en door de muziek der veld-artillerie uit Arnhem gespeeld concert bij, welk opgevolgd werd van een puik dansfeest, in dezelfde maatschappij, dat tot 5 ure 's morgens voortduurde en waar een allerbeste toon en de aangenaamste gezelligheid heerschten. In het fraaie gezelschap ontbrak het niet aan schoone vrouwen. Het zij tot Zeelands eer gezegd.

Zaterdag, 7 September.

Omtrent 9 ure 's morgens, troffen de congresleden aan de standplaats van den ijzeren-weg, te Middelburg, hun wakkeren voorzitter, den heer de Jonge van Ellemeet, den onvermoeibaren secretaris, den heer de Stoppelaar, en andere leden der regelings-commissie aan. Een laatste, hartelijk dankbaar afscheid werd hier genomen en weldra reed de trein af, onder de luid herhaalde kreten: ‘Leve Zeeland! Leve Middelburg!’

De post bracht ons van den heer J.C. Altorffer, den dichter van het *Welkom* (bladz. 135), het volgende dichterlijk *Vaarwel*, welk wij hier opnemen ten besluite van ons overzicht van het congres:

Een afscheidsgroet, uit vol gemoed,
Zij thans u opgedragen,
Nu gij naar huis en haardsteê spoedt
En 't scheidsuur is geslagen!
Éen doel bracht allen hier te zaâm:
Het was een grootsche, schoone naam...
Neen, meer! een heilig teeken:
Het was de zoete Moedertaal,
De taal, die we allen spreken,
Een schat, door strijd en zegepraal,
Dien we in den boezem kweeken!
De taal, die, tolk van vreugde en smart,
Zoo dierbaar is aan ieder hart
Dat Neêrland blijft beminnen,

Eens, in het Noord, schier óok versmoord
Door Frankrijk's dwingelanden,
Maar nog in vollen luister gloort,
In Holland's lustwaranden.

Onze afscheidsgroet, hij klinke zoet,
Schoon al te snel, in de ooren
Der mannen, kundig, kloek en vroed,
Wier taal ons mocht bekoren;
Der mannen, hoog in naam en faam
Als riddren zonder vrees of blaam,
Die uit hun rijke schatten
Van kunst en kennis, overdaad
Van paarlen deden spatten!
Die, vreemden, bleken vriend te zijn,
Niet slechts in kunstkoor, op festijn,
Maar ook in 't huislijk leven,
Als echte teelt van Dietschen stam,
Die uit één bron zijn oorsprong nam,
Één is in doen en streven.

Vaart allen wel! - En waar ge gaat,
Op eigen grond, naar verre beemden,
Bij taalverwanten of bij vreemden,
Maakt steeds op onze erkentnis staat!
Het plekje gronds dat wij bewonen
Erlang' herinring in uw hart!
De spreuk waarop we ons fier betoonen,
En die steeds eeuwen heeft getart
Bij wisseling van staat en zeden,
Moge u gebleken zijn nóg Heden
Geen woord van hollen klank te zijn;
Maar waarheid, eenvoud, zonder schijn.
Dan hoorden we in uw afscheidswoorden,
Zoowel van 't Zuid als die van 't Noorden.
Dat gij 't aloud: Goed Zeeuwsch, goed rond,
In Middelburg, op Walchren vond.

Sedert het congres gehouden werd, liet de heer J.C. Altorffer een werkje verschijnen, getiteld: '*Op Overduin,' herinneringen van een congreslid aan den zesden September* 1872; hij was zoo vriendelijk, er ons een exemplaar van te schenken. Wij betuigen hem hier om zijne heuschheid en om het genoegen welk ons de lezing van zijn boekje heeft verschaft, onzen welgemeenden, hartelijken dank. Vele aanteekeningen over Middelburg en omstreken leggen wij tot nadere benuttiging ter zijde; wij hopen nog meermalen op deze stad en hare letterkundige en wetenschappelijke kringen terug te komen.

Te Middelburg bij de heeren J.C. en W. Altorffer, is het prospectus verschenen der *Handelingen van het* xii^{e} *Nederlandsch taal- en letterkundig congres*, aldaar gehouden op 2, 3 en 4 September 1872. Het uitvoerig en met zorg door den secretaris, mr. G.N. de Stoppelaar, samengesteld verslag der werk-

zaamheden, zal een kloek boekdeel in gr. 8° formaat uitmaken en weldra het licht zien. Inteekeningsprijs: voor Nederland 3 1/2 gl., voor België 7 fr.

D.V.S.

Balboa.

Bij het ontdekken der onderscheidene nieuwe gewesten in Amerika, schijnt men te hebben getwijfeld of deze aan Azië behoorden, dan of zij inderdaad een afzonderlijk werelddeel uitmaakten. Die twijfel nogtans werd grootendeels weggenomen door de stoute onderneming van Vasco-Nugnèr Balboa, een der eerste Spanjaarden, welke naar Amerika overstaken. Geboren omtrent het jaar 1475, deed hij zich vroegtijdig door eene gansch ongewone dapperheid onderscheiden. - Na zijn geheel fortuin te hebben verkwist, stak die Spaansche gelukzoeker, omtrent 1513, naar de nieuwe wereld over, alwaar hij, met de algemeene goedkeuring zijner reisgenooten, tot hoofdbestuurder der volkplanting van Santa-Maria, in Darië, werd aangesteld.

Het was hij, die, van op de hooge kusten van Midden-Amerika, de eerste dien Oceaan ontwaarde, welke men Stille- of Zuidzee noemt. Hij trad alsdan dadelijk tot aan den gordel in 't water en met het opgeheven zwaard in de hand, verklaarde hij plechtiglijk, namens den koning van Spanje, van die zee bezit te nemen.

Balboa onderwierp zich verscheidene Amerikaansche vorsten, zamelde eene groote hoeveelheid gouds op en maakte zich vervolgens reisvaardig om met een aanzieniijk legercorps Peru te gaan veroveren, als wanneer de afgunst eens bloedverwants zijne onderneming kwam verhinderen. Zijn schoonvader, Pedrarias, welke door Ferdinand-den-Katholijke, koning van Spanje, tot gouverneur van Darië was benoemd geworden, riep Balboa voor zich en beschuldigde hem openlijk van verraad. Ofschoon niet enkel de geheele volkplanting, maar tevens ook de rechters zelven ten zijnen voordeele de stem verhieven, werd niettemin Balboa ter dood veroordeeld en het vonnis onmiddellijk ten uitvoer gebracht.

S.W.

Over de aantrekkingskracht.

Een druppel water geplaatst tusschen twee glazen platen, die met elkander volgens eene liggende richtlijn eenen hoek uitmaken, neemt eene cirkelvormige uitbreiding en nadert tot het toppunt van den hoek. Het zelfde verschijnsel heeft plaats in kegelvormige buizen, en de kleine kolom vocht die ze inhouden, nadert tot het toppunt of verwijdert zich ervan, volgens dat hare einden hol of bol zijn.

De haarvormige verschijnsels hebben niet alleenlijk plaats in enge buizen of tusschen dicht tegen elkander gevoegde platen, maar ook bij enkele aanraking van een hard lichaam met een vloeibaar lichaam. Het water verheft zich tegen eene glazen plaat, integendeel verlaagt het rond dezelve, wanneer de plaat met vet besmeerd is.

Dagelijks hebben wij verschijnsels voor oogen die door haarvormkracht of capilariteit veroorzaakt worden.

Een stuk suiker, gedeeltelijk in water gedompeld, wordt er spoedig in zijne gansche uitgestrektheid van doordrongen; een muur, welks onderwerk in water of in eenen

natten grond geplaatst is, wordt vochtig op eene groote hoogte; een druppel olie verspreidt zich verre in een linnen weefsel of in een stuk papier. Het is door capilariteit dat de vetstoffen tot de wiek van eene kaars of van eene lamp opklimmen; dat een vat, gedeeltelijk met water gevuld, zich gansch ledigt druppelsgewijs, wanneer men er een katoenen lemmet in plaatst, dat met een zijner einden buiten het vat hangt.

Dr F.-J.-MATTHYSSENS.

Kronijk.

Luik. - De gemeenteraad heeft twee tafereelen aangekocht voor het museum; het eene: *Maria van Burgondië genade smeekende voor Hugenot en Humbercourt*, door ons besproken op bladz. 132 en uitgevoerd door E. Wauters, tegen 12,000 fr.; de helft van den koopprijs wordt door het Staatsbestuur betaald. De andere schilderij, een bloementuil van mej. Sartorius, voor 1,200 fr.

Buitenland.

Amerika. - De *Boston Advertiser* meldt, dat een liefhebber van schilderijen, te Boston, bij toeval een tafereel van Passerotti ontdekt heeft, welk, volgens het opschrift, het portret van den schilder zou wezen, door hem zelven vervaardigd, toen hij 51 jaar oud was, te Bologna, in 1571. Er is eene lichtteekening van genomen en naar Dresden gezonden, om er vergeleken te worden aan het portret van Passerotti, welk in het museum dier stad is. Als kunstgewrocht heeft deze schilderij eene groote waarde en, zegt het Amerikaansch blad, als ze echt is, stelt zij een einde aan den twist nopens het tijdstip der geboorte van den schilder, waarover de schrijvers het niet volkomen eens zijn.

Sterfgevallen.

THEODOOR DE BACKER, leeraar bij 's rijks middelbare school te Gent, is overleden te Meulestede, bij Gent, op 17 September, in den ouderdom van nauwelijks 33 jaar. Hij was secretaris der maatschappij: *De Eendracht*, onder kenspreuk: *In Vlaanderen Vlaamsch!* Hij schreef verscheidene verdienstelijke dichtstukken, alsook een *Handboek van Volksgezondheidsleer,* met welks derde uitgaaf hij zich onledig hield. Het overlijden van De Backer is ontegenzeggelijk een verlies voor de Vlaamsche beweging. 's Mans plechtige begrafenis had plaats op 19 September, onder een grooten toeloop van volk. Bij het graf werden redevoeringen uitgesproken door de heeren De Rijcker, in naam der middelbare school; V. Vooren, namens *de Eendracht*, en J. Van Renterghem, namens *Van Crombrugghe's Genootschap.* Volgens wordt gemeld, heeft de overledene bij laatste wilsbeschikking, zijne bibliotheek en eene som van duizend frank aan de volksboekerij der *Eendracht* vermaakt. Wij geven hier de redevoering van den heer De Rijcker, regent der middelbare

school: ‘Mijnheeren, Dit graf zal zich weldra sluiten op het stoffelijk overschot eens jongelings, dien wij lief hadden en hoogschatteden en wiens overlijden allen, die hem kenden, en vooral zijne collega's der middelbare school, met de grootste droefheid vernomen hebben. De Backer was inderdaad met innemende hoedanigheden bedeeld: leerzuchtig, werkzaam, openhartig, volkslievend; kon het anders, of hij moest de algemeene achting op zich trekken en zijne talrijke kennissen tot vrienden maken? Steeds handelde hij met rechtzinnigheid en bescheidenheid en zoo kwam het dat de eens aangeknoopte vriendschap nooit verflauwde, ja, immer steviger werd. Aan zijne medeburgers stond hij bij elke gelegenheid ten dienste, gaarne verplichtte hij iemand, zonder dat men hem daarbij ooit van een gevoel van eigenbelang of zelfverheffing kon verdenken. Met de kalmte en genoeglijkheid van het buitenleven was hij altijd in zijn schik, en dagelijks, wanneer zijne drukke bezigheden in de stad afgeloopen waren, keerde hij opgeruimd naar zijn geliefd Meulestede terug. De vrije ongekunstelde natuur had voor hem schoonheden en aantrekkelijkheden, welke hij te vergeefs in de vermaken der stad zocht. Zijn grootste genoegen was zijne uitspanningsdagen te kunnen wijden aan het bezoek van den eenen of anderen ambtgenoot of lettervriend uit het omliggende en met dezen een paar uren vertrouwelijk te kouten over onderwijs, over volksverlichting, over letterkunde en wel hoofdzakelijk over de belangen der Nederlandsche taal, wier bloei hem innig aan 't harte lag. De Backer behoorde tot die overtuigde en moedvolle Vlaamsche strijders, die door geene hinderpalen zijn af te schrikken en tegen alle teleurstellingen bestand zijn. Daarvan getuige de vlammende ijver, welke hem sedert jaren bezielde voor de volksbibliotheek van Meulestede, alsook voor de zangmaatschappij *De Eendracht*, twee instellingen voor wier bloei hij zijne snipperuren veil had. Zijn ideaal was, op den buiten een geestesleven op te wekken en gaande te houden, dat, volgens zijne overtuiging, de gelukkigste uitslagen moest opleveren. Daarom sprak hij herhaaldelijk aan zijne makkers van lezen, van zelfoefening, van muziek, van voordrachten, van tooneelfeesten, in een woord, van al wat tot de veredeling van het hart en tot de ontwikkeling van het verstand kan bijdragen. Op het gebied der letteren bleef hij niet werkeloos. Te midden der moeielijkheden van zijnen onderwijzerspost, vond hij tijd om een schoolboek te maken van *Gezondheidsleer*, waaraan het staatsbestuur zijne goedkeuring hechtte en dat op dit oogenblik in een groot getal scholen van volwassenen in Vlaamsch België in gebruik is. Als onderwijzer was hij hoogst verdienstelijk, verslaafd aan zijne plichten en steeds bezorgd met de vorderingen zijner leerlingen. Hij gelukte er in de hem toevertrouwde knapen aan eene strenge orde te gewennen, tot groot voordeel van meester en leerling en dus ook van het onderwijs. Helaas, het was onzen vriend niet gegeven de vruchten in te oogsten van zijnen milden arbeid; het lot was wegens hem hard en wreed, het schonk hem de lichaamskrachten niet welke hij tot het vervullen zijns ambts zoo noodig had en rukte hem uit ons midden in den bloei des levens, na een langdurig en smartvol lijden. Theodoor De Backer, voor allen die mij op dit oogenblik aanhooren, zal uw aandenken niet verloren zijn. Uwen naam zullen wij bewaren als een kostelijk onderpand van zoete vriendschap, als eene duurbare herinnering aan de zuiverste broederlijkheid!’

GRAAF D'ARDRES, de gekende verzamelaar van handschriften, penningen, enz., is in October te Parijs overleden, nalatende eene verzameling die op meer dan een millioen geschat is en welke openbaar zal verkocht worden.

JOANNES FRANCISCUS VERCAMMEN, oud-onderwijzer, gemeenteraadslid, oud-schepen en gewezen lid van het weldadigheidsbureel, is op Zondag 24 November, te Borgerhout, in zijn 81ste jaar overleden. Tusschen de menigvuldige hooggeplaatste personen die vroeger zijne leerlingen waren, telde hij Hendrik Conscience, welke in zijne schriften te recht met lof over hem spreekt, die het eerst zijn jeugdig talent zag ontkiemen en aanmoedigde. De achtbare heer Vercammen was 20 jaar onderwijzer, 32 jaar schepen en dd. burgemeester, 15 jaren lid van het bureel van weldadigheid, en 28 jaar voorzitter der maatschappij *Apollo.* Onschatbaar zijn de diensten door hem aan de gemeente Borgerhout bewezen.

LIEVEN-AMAND SLOEDENS, de deken der Gentsche dagbladpers, die zijn proeftijd deed aan den *Messager de Gand* en laatstelijk den Gentschen *Nouvelliste* opstelde, is te Gent op zijn 71ste jaar aan eene beroerte overleden. De aflijvige behoorde tot de stichtende leden der zangmaatschappij *De Melomanen.*

KAREL-AUGUST VERVIER, de uitstekende dichter en geleerde, is den 21n October op zijn kasteel van Dam, te Waerschoot, bij Gent, overleden, in 83-jarigen ouderdom. 's Mans welgelijkend portret vindt men op bladz. 97 van onzen jaargang 1860, met eene omstandige levensschets, geschreven door H. Ledeganck. Dit zelfde jaar (bladz. 83) gaven wij van Vervier een gedicht, opgedragen aan Karel Bogaerd. Als schrijver zal de aflijvige voortleven in de geschiedenis onzer letterkunde; als mensch zullen allen die het voorrecht genoten omgang met hem te houden, eene trouwe en aangename herinnering van hem bewaren; hij was een edel man in den vollen zin des woords. Tot aan het einde van zijn langen levensloop bleef hij zijne gaven en krachten wijden aan de kunst en aan de Vlaamsche zaak. Velen zullen zich over zijn afsterven des te pijnlijker aangedaan hebben gevoeld, omdat, kort geleden, hij nog in betrekkelijk goeden staat van gezondheid, aan de Ledegancksfeesten, te Gent, deelnam (zie bladz. 108). Ongetwijfeld heeft niemand, van wie hem daar zag, kunnen vermoeden, dat de achtbare man, de eeuwigheid zóó nabij was. Den 23n October, ten half drie, werd het stoffelijk overschot van den heer Vervier bijgezet in den grafkelder zijner familie, op de begraafplaats buiten de Dampoort, te Gent. Aan het graf werden redevoeringen uitgesproken door de heeren H. De Brouckere en J.F.J. Heremans; de heer Karel Bogaerd, statie-overste te Wondeleghem, droeg een voor deze droevige gelegenheid vervaardigd gedicht voor. De kring *Zonder naam niet zonder hart* en het bureel van weldadigheid hebben ieder duizend frank ontvangen, om aan de armen te worden uitgedeeld.

Aardrijkskundig congres te antwerpen.

Steendruk. S. Mayer, Antwerpen.

Bovenstaande plaat versiert het diploma welk uitgereikt is geworden aan de leden van het aardrijkskundig congres, in 1871 te Antwerpen gehouden en van welks handelingen ons tijdschrift een beknopt verslag mededeelde (blz. 128 en volgende). Het was een gelukkig gedacht van den heer Hubert Meyer, de afbeeldingen van de twee op het aardrijkskundig

gebied meest beroemde Belgen, op het diploma af te beelden. De omlijsting van het stuk, in den stijl der Vlaamsche kunstherbloeiing, is zeer smaakvol aangebracht. De liefhebbers weten, dat vele oude landkaarten en atlassen, door onze landgenooten gemaakt, op dezelfde wijze versierd waren.

Tentoonstelling van schoone kunsten, te Brussel.

De volgende onderscheidingen zijn toegekend bij koninklijk besluit van 2 September: *Schilderkunst*, aan de heeren: A. Hennebicq, X. De Cock, J.G.A. Van Luppen en E.P. Boulenger;

Beeldhouwkunde: J.A. Laumans en G. De Groot, beide te Brussel woonachtig;

Bouwkunde: E. Carpenter, van Beloeil;

Graveerkunst: J. De Mannez, allen het gouden eermetaal.

De door ons op blz. 132 besprokene schilderij van E. Wauters. *De zinneloosheid van Van der Goes*, was gekozen om op koper te worden gegraveerd; maar thans is *De dood van Didon* (zie blz. 133) hiertoe aangeduid.

KAREL OOMS heeft zich goed uit den slag getrokken met een geschiedkundig tafereel van tamelijk grooten omvang, waarvan het onderwerp is ontleend aan de Geschiedenis van Antwerpen van Mertens en Torfs: *Vlaamsche zeeschuimers met hunnen buit.* Genoemde schrijvers stippen aan, dat Meyer, in zijne annalen, gewag maakt van Vlaamsche zeeschuimers, die, omstreeks 1405, den Antwerpschen handel veel afbreuk deden en ook de kooplieden, die de Vlaamsche markten bezochten, geweldig op rantsoen stelden. In de schilderij van Karel Ooms, zien wij de zeeschuimers aan den wal met koffers en rijkdommen, ontweldigd aan eenen reeder, die men, evenals zijne dochter, gevangen heeft genomen. De roovers zijn goed voorgesteld. Ook is de aandoening van den gevangen handelaar die, in de verte, zijn schip, door de zeeschuimers aan de vlammen prijs gegeven, ziet branden, met veel waarheid in 's mans wezenstrekken en houding uitgedrukt. Minder bevielen ons de dochter en de zeeduinen. De, over 't geheel genomen, verdienstelijke schilderij, vond op de tentoonstelling eenen kooper in den heer Alevy, van Nieuw-York.

Een bijzichtige aan het visschen, zoo is de titel eener aardige schilderij van E.J. BOKS, die veel bijval in de pronkzaal heeft. Een oudachtige heer vischt met de hengelroede, in ergens eenen vijver op een buitengoed en jonge jufvrouwen vermaken zich met den visscher allerlei poetsen te spelen, zooals namelijk het vastmaken van den draad der hengelroede aan een der knoopen van 's mans frak. Verkocht door bemiddeling van de commissie der tentoonstelling.

J.F. BOULANGER, van Gent. Goed weergegeven tafereel der *Inhuldiging van Jacob van Artevelde's standbeeld op de Vrijdagmarkt*, van welke inhuldiging wij eene beschrijving gaven in 1863, blz. 149. Indien het Gentsche gemeentebestuur dit tafereel niet aankoopt, zou het ons spijten om de stad Gent. Het stuk is, in alle opzichten, deze eer waardig.

De *Zondag in zee aan boord eener Hollandsche vissch*ersschuit, van den zoo gunstig gekenden HENDRIK BOURCE, is een verdienstelijk, doch (tegen gewoonte) geen uitmuntend tafereel.

C. CAP maalde een plezierreisje per stoomboot op eigenaardige en talentvolle wijze; het stuk vormt eene aangename kabinetschilderij; vele passagiers schenen ons echter niet genoeg naar de natuur geschilderd te zijn.

A. CLUYSENAER, van Brussel, heeft sedert 1864 en 1869, toen wij hem, in ons tijdschrift, als een veelbelovenden jongen kunstenaar begroetten, groote vorderingen gemaakt. Zijn *Mazeppa* is een stuk waarin kracht en verdienste uitblinken. De arme jonge page, vastgebonden op het woeste paard, is zeer goed afgebeeld; de dieren zijn dat niet minder. De kleur van het tafereel is zeer merkwaardig. Dezelfde kunstenaar stelde drie portretten ten toon, welke goed, ja, zelfs zeer goed aangelegd, maar niet genoegzaam voltooid zijn.

Judith en *Teleurstelling*, van J. PORTAELS, vormen twee prachtige schilderstukken, hoezeer op de voorstelling der schoone Jodin, die ons afgebeeld is op het oogenblik dat zij de tent van den veldheer Holophernes gaat binnentreden, onder geschiedkundig oogpunt wel het een en ander zou kunnen aangemerkt worden. Teekening en schildering strekken echter den meester tot eer. Beide stukken hooren toe aan den heer C. Verbessem, te Gent.

H. WULFAERT, van Brussel, schilderde Beatrice Cenci en hare moeder Lucretia, veroordeeld wegens het ten dood brengen van Francesco Cenci, de vader der eerste en echtgenoot der tweede, op het oogenblik dat haar doodvonnis wordt voorgelezen. De verschillende personen, vrouwen en rechters, zijn goed geplaatsten de gelaatstrekken van de meesten hunner vol waarheid van uitdrukking. De scherprechter evenwel hadde, onzes dunkens, minder op den voorgrond moeten gesteld worden. De *Venetiaansche waterdraagster*, van denzelfden schilder, is een verdienstelijk portret.

Over de tafereelen van VAN ALPHEN, van Hove, gewaagden wij reeds in 1871, in ons verslag van de Gentsche tentoonstelling.

De jonge bestuurder der academie van Bergen (Henegouwen), A. HENNEBICQ, heeft groote vorderingen gemaakt. Zijne *Messalina* schijnt ons nog verbeterd, sedert wij van dit tafereel, in 1870, bladz. 54, melding maakten. Verdienstelijk is te noemen des schilders *Vriendenvergadering*, alsook zijne *Italiaansche werkers.* Aangekocht voor het rijksmuseum.

ALB. DE VRIENDT en JUL. DE VRIENDT hebben beide de tafereelen tentoongesteld, waarmede zij in 1870 zooveel bijval verwierven in de Gentsche pronkzaal en welke sedert dien door de stad Luik zijn aangekocht (zie onzen jaargang 1871, bladz. 136 en 141 en jaarg. 1872, blz. 80). Buitendien zond de eerste: *Richilda en Jan Van Gaveren;* de tweede: de *Gentenaren bezweren Philips Van Artevelde het opperbevel over hen aan te nemen.* Geen dezer twee geschiedkundige tafereelen heeft een goeden indruk op ons gemaakt, doch wij voegen er bij, dat zij in een zeer slecht licht hangen. Wij hopen ze terug te zien.

Van jufvrouw C. DE VRIENDT zagen wij een frisch fruitstuk

dat wij met genoegen zouden hebben zien aankoopon voor de trekking.

Van E. SLINGENEYER bevat de pronkzaal een inderdaad treffend en prachtig geschilderd tafereel: eene jonge vrouw met een kindje, slapende op den grond, naast een gebroken zuil, in de barre vlakte, welke de plaats aanwijst, waar eens de stad Karthago, met hare 700,000 inwoners, stond. Deze schilderij is een meesterstuk. Dezelfde uitstekende kunstenaar stelt nog ten toon *Eene vrouw van Tunis* en eene recht puike studie, een allerliefste meisje, dat er inderdaad uitziet om te stelen.

P.C. COMTE, thans te Brussel woonachtig, is vertegenwoordigd door twee tafereelen die zooveel ondervinding als gemak van penseeling verraden, maar waarin de teekening der figuren en de schildering der vleeschdeelen te wenschen laten. In zijn bijzonderste tafereel is voorgesteld Johanna d'Albret, vergezeld van haren zoon (later Hendrik VI) en hare schoondochter Margaretha van Frankrijk, terwijl zij bij Réné, den reukmenger van Katharina van Medicis, de handschoenen koopt, waardoor zij vergiftigd werd. In *Marie Touchet*, het tweede tafereel van denzelfden schilder, zijn de vleeschdeelen beter behandeld, maar de achtergrond eenigszins verwaarloosd.

Een Maartsche dag en de *Herstelling*, van F. CRABEELS, zijn twee stukken die goede hoedanigheden bevatten.

Als lieve genrestukjes noemen wij van R. CRAEYVANGER, te Amsterdam, *De wildstrooper betrapt door den jachtwachter, De koffie van den postrijder* en *De jachtopening.*

F. DE BRUYCKER, van Antwerpen, die, in 1845, te Brussel, het verguld en, in 1862, te Amsterdam, het gouden eermetaal bekwam, en wiens verdiensten wij meer dan eens in de gelegenheid waren te doen uitschijnen, stelt twee stukken ten toon: *De kiekens* en *Lente*, welke zich onderscheiden door de goede hoedanigheden, het talent van den kunstenaar eigen.

E. CARPENTIER, te Antwerpen woonachtig, is een jong schilder, van wien wij twee schilderijen zagen die ons, voor des kunstenaars toekomst, groote verwachtingen doen opvatten. Deze stukken zijn getiteld: *Het eerste nieuws van de rampen des grooten legers in Rusland* en *De duivenmelker.*

TH. CLEYNHENS' *Werkzaal* is eene zorgvuldig bewerkte schilderij en met genoegen zagen wij, dat des schilders *Herinnering* (in 1871 door ons vermeld op blz. 143 en 190) voor de verloting is aangekocht.

De drie tafereelen van P.J. CLAYS: *Handelsdok te Brussel, Nadering van het onweer* en *Koeltje* (op de Hollandsche kusten) zijn talentvolle schilderijen. Eerstgenoemde aangekocht door den heer W. Rau.

C. CLAES, van Tongeren, heeft in kleur gewonnen; zulks laat zich vooral waarnemen in *Laaf de dorstigen.* Wij vonden in *De laatste dagen* gemis aan waarheid.

Aan DAVID COL zal de eer te beurt vallen, een zijner drie tentoongestelde stukken, getiteld: *Onbehendigheid*, te zien graveren op steen; wie tien loten in de tentoonstelling neemt (zij kosten slechts één frank het stuk), zal een exemplaar van de plaat ontvangen. Over des schilders *Fijne staatkundigen* meenen wij reeds vroeger met lof te hebben gesproken. Zijne *Dubbele vangst* (een jager, in wiens oog een vliegje is gevlogen, laat zich dat daaruit wegblazen door een bevallig meisje), mag genoemd worden een juweeltje van een schilderij, te rangschikken bij de beste gewrochten des kunstenaars.

DE HAAS, te Brussel, verrukte ons met zijn kapitaal landschap aan de *Boorden der Yssel*, een echt sieraad van de pronkzaal.

De Zangles, van TH. B. DE HEUVEL, te Brussel, munt wel niet uit door rijkdom van kleur, maar vormt toch eene verdienstelijke schilderij, waarin vooral de schoolmeester en de meesteres goed getroffen zijn.

Een herfstgezicht aan de *Boorden der Lesse*, van JAAK JANSSENS, door ons op blz. 38 (in 1872) vermeld, zagen wij met genoegen verbeterd terug, doch op eene zeer slechte plaats; het stuk hing geheel tegen den dag. Aangekocht door den heer Wilson.

Ook de *Vliet in Antwerpen*, van A. DE KEYSER, hing zeer slecht, zoomede de *Hof eener hoeve*, van A. DE LATHOUWER (laatstgemeld niet onverdienstelijk stuk behoort aan den heer V. Lijnen).

Als eene vrij goede schilderij van A. DE WILDE, bestuurder der academie van St.-Nicolaas, vermelden wij *De kunstenaar op den buiten.* Aangenaam is het ons, bij dezen kunstenaar ontwikkeling waar te nemen.

LAMORINIÈRE'S *Eerste Julidagen* (zie onzen jaargang 1871, blz. 168) zagen wij in de Brusselsche tentoonstelling, met vernieuwd genoegen terug. Dit meesterstuk handhaaft ook hier waardig zijnen rang. Het is, verre weg, 't schoonste landschap in de pronkzaal.

De aangerande kudde, van KAREL VERLAT, is een tafereel, welk voor de puikstukken van Snijders niet moet onderdoen; de meester heeft er al de groote hoedanigheden, welke zijn machtig talent kenmerken, op de stoutste en gelukkigste wijze in ontvouwd.

(Wordt voortgezet.)

De verschrikte leeuw.

Bij een grooten boschbrand in Algerië vluchtte een leeuw, door de vlammen uit zijnen schuilhoek gedreven en niet wetende in welke richting hij zich wenden moest, in eene tent, waar de eigenaar met zijn gezin zich bevond. Het spreekt van zelf, dat de verschijning van den koning der wouden eene algemeene ontsteltenis deed ontstaan. Daar het dier zich bij den ingang nederlegde, bleef er aan de tentbewoners niets overig, dan af te wachten, welke wending de zaak nemen zou. De leeuw bleef den heelen nacht daar liggen, en bij het aanbreken van den dag vluchtte hij na een kort gebrul in het gebergte, zoodat men gelukkig met den schik vrij kwam.

Onbestendigheid.

Hoe weinig weten wij, wat elk ons volgend oogenblik te wachten staat! Hoe onzeker is elke onzer schreden op den hobbeligen levensweg! Zoo waren wij soms een bloempje der vreugde, op het anders schaars met bloemen bestrooide pad te zullen aantreffen, en verheugen ons, evenals kinderen, reeds bij voorraad daarover, terwijl een geducht onweder zich boven onze hoofden samenpakt en ons plotseling treft, wanneer wij juist het greintje levensblijdschap meenden in te oogsten! Arme mensch! wat zou uw lot, wat uwe bestemming zijn, zoo er geene toekomst ware, welke dit geheimzinnig raadsel *leven* genaamd, oploste.

J.B. CHRISTENMEIJER.

De laatste Ruthven.
1e deel. (Vervolg.)

- En nu ik wedergekeerd ben, wilt ge mij thans niet eene andere bloem geven, mejufvrouw Letticia? vroeg de jonge graaf, terwijl hij met haar, door den schoonen lentemorgen uitgelokt, eene wandeling in den hof maakte. Zij was vroeg opgestaan, want de vreugd had den slaap van hare sponde verjaagd.

- Er zijn nu geene bloemen, ten minste geene, die fraai genoeg zijn, om door u gedragen te worden. Madelieven en viooltjes zouden op uwe hofkleederen niet goed uitkomen, antwoordde de maagd lachende, in de volle vreugd haars gemoeds.

- Mishagen deze kleederen u dan? Moet ik mijn zwaard met zilveren gevest afleggen, en mijn rijk wambuis met zijne drie honderd nestels uittrekken, om het eenvoudig grijs van den armen student aan te doen? Zeg het, lieve jufvrouw, want om uwentwille zou ik mij hieraan graag onderwerpen. En hij glimlachte eenigszins hoogmoedig, als ware het hem bekend, dat zes maanden, overgebracht in de omgeving van het hof, den schuchteren jongeling in een volmaakt cavalier herschapen hadden - een cavalier, moedig, schoon, betooverend, echter steeds zuiver en edel van hart, zooals de jonge ridders waren in den gulden tijd van Sidney en Raleigh.

Letticia staarde hem aan met onbedwongen bewondering. ‘Waarlijk, Mijlord Gowrie, ge zijt veranderd. Nauwelijks durf ik u den naam geven, met welken ik mij eens vereerd gevoelde, u te mogen aanspreken. Hoe zal ik u en jonker Patrick nog langer durven mijne broeders noemen?’

- Ik wensch dit ook niet, zei de jonkman met klem. Aangaande Patrick - denk thans aan Patrick niet - zegde hij, toen hij zag, dat de oogen van Letticia zich naar den boord der beek wendden, waar de jongste Ruthven gezeten was. Gij ziet wel, dat hij gelukkig is, met zijne kruidkennis en zijne wijsgeerige boeken. Laat hem daar staan, want ik zou gaarne u een weinig alleen onderhouden. Hij geleidde haar naar een lommerrijk pad, en begon op dringenden toon te spreken: Letticia, zeide hij, weet ge wel, dat ik weldra naar Schotland zou kunnen teruggeroepen worden - niet als gevangen, maar als de in zijne eer herstelde graaf van Gowrie? En, Letticia..... - hier begon hij te stamelen, zijne wangen gloeiden, en niet langer bleek hij den stoutmoedigen cavalier te zijn, maar integendeel een bedeesde jongeling, die zijne eerste liefdeverklaring deed. - Duurbare Letticia, mocht ik den wensch mijns harten bevredigd zien, ik zou niet alleen terugkeeren.

- Niet alleen terugkeeren! Gij zoudt dus Patrick met ons niet laten, zooals ge het voornemens waart, vroeg het meisje, die de eerste gedachte uitte, welke uit haar hart opwelde, en onmiddellijk, over dezelve, den blos der schaamte op hare wangen voelde stijgen.

- Ik sprak van Patrick niet - hij mag handelen zooals hij het goed denkt. Ik sprak van iemand, duurbaarder zelfs dan een broeder of eene zuster; van haar die... - ‘Wat! zijt gij reeds zoo ver gevorderd?’ lachte vroolijk het onachterdochtige meisje. ‘Is onze William, zoo op eenmaal, zonder voorafgaande teeken of gebaar, te wege om eene Mevrow Gowrie naar Cambridge te brengen en haar vervolgens naar zijne woning over te voeren?’

De graafscheen door een plotselingen twijfel geheel onthutst. ‘Het is zonderling dat gij er aldus over spreekt! Lacht ge met mij, of wel is het een vrouwelijk

voorwendsel, opdat ik u in opene woorden mijne liefde verklaren zou? Letticia! Letticia, u die ik bemin! Gij zijt het wier hart ik zou willen veroveren, het is u die ik zou willen in zegepraal huiswaarts voeren als mijne liefste, mijne vrouw, mijne erfvrouw Gowrie!' Zij bleef pal staan, staarde hem aan, maar niet blozende van ontroering, niet met de maagdelijke schaamte op het voorhoofd, maar met een slag van droevige verwondering.

- Ontstellen mijne woorden u, liefste? Vergeef ze mij dan, want ik weet nauwelijks wat ik zeg. Maar ik bemin u, - ik bemin u! Kom aan mijn hart, mijne Letticia, mijne toekomende bruid; en hij strekte de armen uit om haar aan den kloppenden boezem te drukken. Maar Letticia, een schreeuw slakende, onttrok zich aan zijne omarming en vluchtte binnenshuis.

In hunne geheimste gewaarwordingen, oordeelen de vrouwen zeer weinig volgens uiterlijken praal. De jonge graaf, begaafd met al de hoedanigheden die het oog eener juffer hadden moeten betooveren, was als een broeder bemind geworden, - maar ook niet anders. De droomende Patrick integendeel, wiens schijnbaar driftloos karakter, het geheim bezat, om gemoederen als dat van Letticia aan te trekken, wiens geleerdheid eerbied inboezemde, terwijl zijne flauwe gezondheid, teeder medelijden verwekte - Patrick was het, die onbewust den schat veroverd had, die een man niet verwinnen kan, al gave hij ook al wat hij bezit, - de eerste, de beste liefde eener vrouw.

Haar aanbidder scheen de waarheid niet geraden te hebben. Zij zag hem steeds over en weder wandelen op de plaats waar zij hem verlaten had, of onder haar venster voortstappen, en angstvallig glimlachende opzien. Het gedacht rees dadelijk in Letticia's ontstelden geest op - dat hij moest een antwoord bekomen; dat zij de oorzaak niet zijn mocht, dat hij zich zelve zou misleiden. Wat zij zeggen moest, helaas! zij wist het wel - maar hoe dit kenbaar maken? Zij trachtte zich voor eene toespraak voor te bereiden; maar nooit was zij genoodzaakt geweest, om een enkel gedacht van haar schuldeloos hart te verbergen jegens hem dien zij als een broeder aanzien had. Het was zoo smartvol te ontwaren dat thans alles veranderen moest.

Letticia was weinig meer dan achttien jaren oud, maar het zorgvol leven van een moederloos meisje, had haar zelfbetrouwend en krachtdadig gemaakt. Daarom ook kwam na eene korte wijl neerslachtigheid, al haar moed terug. Gesterkt door haar verlangen om rechtzinnig te handelen keerde zij naar den hof terug en stapte traagzaam maar statig in de laan voort

en den jongen graaf te gemoet. De vroolijkheid zijns gemoeds, sprak uit zijnen groet.

- Jaag ik onwillig mijn duifje van mij weg? en is het thans uit eigen beweging naar zijn veilig nest wedergekeerd - haar toevluchtsoord voor nu en immer? en hij strekte de armen uit met een blik vol fiere teederheid, zoo als de jonge minaars uitstralen laten wanneer zij eerst gevoelen, dat, met hunne toekomende vrouw te liefkozen, zij voor immer de lichtzinnigheid des jongelings afwerpen en de plichten en waardigheden des mans op zich laden.

Letticia durfde naar hem niet opblikken, uit vrees dat haar hart haar zou begeven hebben - haar hart, dat reeds half gebroken, het thans als een plicht achtte, een ander hart te breken. Mogelijk gevoelen de vrouwen scherper, hoe droevig het is deze smart aan iemand toe te brengen, en in dien dit moedwillig gebeurt, hoe zwaar om dragen die zonde zijn moet! Zelfs met haar vlekkeloos geweten, gevoelde Letticia zich bijna schuldig, om deze onwaardeerbare liefde op zich gehaald te hebben. Bleek en bevende, begon zij woorden te spreken, die zij als de beste, de ootmoedigste en zachtste voor dit oogenblik, zich in den geest geplant had. - Mijlord Gowrie! - Neen, zoo niet, lieve Letticia, noem mij William, zooals gij placht de doen in duurbare vervlogene dagen.

Door deze zinspeling werden hare woorden onderbroken en zij barstte in tranen los. Och! William, waarom bleeft gij voor mij niet steeds een broeder? Ik ware dan zoo gelukkige geweest!

- En nu?

- Ik gevoel mij diep, - diep ongelukkig.

Er was een minuut van sprakeloosheid, gedurende welke lord Gowrie's gelaat veranderde en hij tegen eene onbepaalde vrees scheen te worstelen. Eindelijk vroeg hij op een kouden toon dien Letticia al hare kalmte terug gaf: Waarom?

- Omdat, murmelde zij, met droevigen ernst, daar er geen twijfel noch tegenspraak in haar hart bestond, omdat ik uwer liefde niet waardig ben, vermits ik u met geene wederliefde beloonen kan!

Voor een enkelen stond bekleedde Lord Gowrie zich met al zijnen voorvaderlijken hoogmoed. Mejufvrouw Letticia Calderwood het spijt mij dat... dat... Hij stamelde, hield op van spreken, en zich op een houten stoel werpende, liet hij zijn hoofd in de hand zinken, en worstelde tegen 's jongelings eersten zielenangst. - tegen eene verworpene liefde.

Letticia knielde aan zijne voeten neder. Zij sloot zijne krampachtig ineengedrongen handen in de hare, en over beide viel een regen van zilte tranen; maar welke hoop, welke troost kon zij hem inspreken? Zij dacht niet eens aan hunne wederzijdsche verhouding als eenvoudige maagd en minnaar, - zij zag alleen haar ouden speelmakker door een doodenden angst vermeesterd, en door hare eigene hand zoo zwaar geslagen!

- William, fluisterde zij met gebrokene stem, denk niet slecht over mij. Ware het mij mogelijk u gelukkig te maken, ik zou het gaarne doen, maar ik kan niet! ik durf uwe vrouw niet worden, omdat ik u niet bemin zooals eene vrouw moet beminnen.

- Het is dus toch waar, dat gij mij niet bemint, murmelde den jongen graaf. Maar hij kreeg geen ander antwoord dan een droevig stilzwijgen. Na eenige stonden vervolgde hij op smartelijken toon: Dan heb ik mij als een uitzinnige, of gij hebt mij bedrogen. Waarom bloosdet en beefdet gij, wanneer wij verleden avond elkander ontmoeteden? Waarom, voor onze ontmoeting, zag ik u zoo verlangend, zoo hartstochtelijk naar de baan blikken langs waar ik tot u komen moest? Was die blik den ook valsch?

Letticia stond recht. en een hoog rood beklenrde haren hals en hare wangen. Mijlord Gowrie, in weerwil ik mij door u vereerd gevoel en ik er u dankbaar over ben, gij bezit echter het recht niet -

- Ik bezit het recht van iemand wiens leven gij vernietigd hebt, die gij eerst verblind hebt, en verder door overdrevene liefde uitzinnig maaktet! Mejufvrouw Calderwood - Letticia -

Deze aanbeden naam uitsprekende, scheen zijne gramschap te breken en weg te smelten, evenals de geringste aanraking het gesmolten glas verbrijzelt. Toen hij wederom het woord 'Letticia' uitsprak, was het op een zoo ootmoedigen, zoo smartvollen toon, dat zij, dit hoorende, als eene echte vrouw alles vergat en vergaf.

- Ik deed u nimmer ongelijk aan, Wiliam; want nooit dacht ik door u bemind te worden. Op mijn geweten, nooit droomde ik van liefde, tot wanneer...

- Ga voort.

- Ik mag niet - ik mag niet! En weder zweeg zij, doch bittere tranen lekten haar van de wangen.

Na eene korte wijl kwam Lord Gowrie haar nevens de zijde staan, maar zoo veranderd, dat lange jaren levens misschien niet zouden kunnen te weeg brengen hebben wat het laatst verloopen uur gedaan had. 'Letticia! zeide hij, dat vrede en vergeving tusschen ons beide besta. Ik zal heengaan, en gij zult door geene verdere liefdebetuiging meer bedroefd worden. Vooraleer ik vertrek, echter, zeg mij, of ik door verduldigheid, door lang wachten en trouwe liefde, eenige hoop op wederliefde koesteren mag!'

Droevig aangedaan schudde zij het hoofd, ten teeken van ontkenning. 'Dan moet het hart welk door mij niet is te winnen, reeds door een ander veroverd zijn? Gij bemint, in weerwil *ik* het voorwerp uwer liefde niet ben: ik zie het in uwe blikken. Indien het zoo werkelijk is, ik denk - ik denk dat het goed zijn zou, het mij te verklaren. Dan zal ik geene vruchtelooze hoop koesteren: ik zal leeren lijden, mogelijk eindigen met verwinnaar te blijven. Spreek, Letticia, een woord - slechts een enkel woord?'

Maar hare bevende lippen weigerden om het uit te brengen.

'Geef een teeken - ja, geef het teeken, dat vroeger het teeken der dood was! - laat uw zakdoek vallen!'

Voor een enkelen stond, sloten hare vingeren zich dichter toe, doch aldra openden zij traagzaam hare hand: de zakdoek ontviel haren bevenden vingeren!

Zonder een enkel woord te uiten, zonder op te zien, ging

Lord Gowrie heen. Hij stapte naar het einde der laan, en wierp zich daar op de koude, dampige graszoden neder.....

Toen onze kleine kring voor de eerste maal na dit voorval samenkwam, was het zichtbaar voor het oog van Letticia, dat Lord Gowrie aan zijn trouwen en minnenden broeder, de verwerping zijner liefde bekend had. Maar Patrick liet deze bekentenis toch niet raden en bleef steeds zijne droomende houding bewaren. Eene enkele maal, toen hij eene poos ophield met lezen en Letticia bleek en droevig zich uit de vergaderzaal verwijderen zag, kon men eenige ontroering in zijne blikken bespeuren. Of echter medelijden, smart of verwijt uit zijne blikken spraken, zou niemand kunnen bevestigen hebben. Hij trachtte elk bijzonder gesprek met haar te vermijden. 's Anderdaags morgens kuierde hij op zijne gewone plaats rond; tot tijdverdrijf wierp hij keien in het water, en zag de kringen die ze in het vallen maakten ontstaan, in elkander dringen en wegsterven; eensklaps kwam eene zachte stem deze woorden aan zijn oor fluisteren:

- Master Patrick Ruthven!

Hij ontstelde, toen hij zijnen naam zoo plechtig hoorde uitspreken door een zusterlijken mond.

- Letticia, wat is er?

- Het is nog vroege morgen; niemand buiten ons beide is reeds te been; kom mede in huis, want ik *moet* met u spreken. En wat ik u te zeggen heb, moet zelfs door den wind niet weggevoerd worden. Kom, Patrick; om 's hemels wil, kom!

Haar gelaat was ontsteld, hare woorden onsamenhangend. Zij trok hem voort, eerder dan zij hem voorging, naar de zaal waar eertijds de twee jongelingen met haren vader studeerden. Daar eerst begon zij te spreken met overhaasting:

- Hoordet gij niets verleden nacht? - vernaamt gij geene voetstappen - geen gerucht?

- Neen, ofschoon ik weinig geslapen heb.

- Ik ook, ik sliep weinig. En de twee jonge lieden bogen het hoofd om elkanders blikken niet te ontmoeten. Maar Letticia herstelde zich weldra en sprak: Met het aanbreken van den dag lag ik wakker, en ik meende onder mijn venster stemmen te vernemen. Ik ben niet gaan zien, ik dacht dat het mogelijk...

- William staat soms zeer vroeg op, zei de broeder ernstig.

- Het was Lord Gowrie niet, want ik hoorde die vreemde stemmen zijnen naam uitspreken. Uwe verwachtingen van koning James waren valsch! Och, Patrick, er is gevaar, - groot gevaar op handen! Ik heb alles vernomen.

- Welk gevaar? En zich oprichtende, staarde de jongeling strak op het ontstelde wezen van Letticia.

- Ik opende zachtjes het tralievenster en luisterde. Toen zij heen gingen, volgde ik hen onbemerkt tot aan den oever der beek. Ik hoorde hen zeggen, Patrick, dat zij binnen twee nachten zouden wederkeeren en u in 's konings naam komen aanhouden! Vlucht! Vlucht! opdat ik niet, tenzelfden tijde, mijne twee broeders voor eeuwig verlieze!

En zij vatte zijne hand in de hare, evenals zij het placht te doen, wanneer zij nog beide kinderen waren, en zij hem verzocht om harent wille iets te doen, dat hij uit droomende onverschilligheid voor zich zelve nooit zou gedaan hebben.

- Wat moet ik aanvangen, Letticia, ik, die niets van de wereld weet? Waarom zegdet gij dit alles aan William niet?

- Ik, aan William zeggen? Een hoogroode blos bekleurde haar gelaat, en zij scheen met eene diepgevoelde ontroering te worstelen.

- Och, inderdaad, - inderdaad! zei Patrick en eene lichte huivering scheen over zijne gespannen gelaatstrekken te loopen. - Er is niets aan gelegen; ik ga zelf mijnen broeder vinden, en hem alles vertellen.

(Wordt voorgezet.)

Ellende.

Het zijn niet onze tuchthuizen, niet onze dwangkerkers, strafschavotten alleen, die ons met bloedige verwen teekenen, hoe diep, hoe vreeselijk diep de mensch, Gods evenbeeld! zinken kan; neen! wij gaan de straten onzer groote steden door: men vindt er - paleizen en prachtzalen, afgodstempelen van het spel en den wellust, waar de weelde hare tooverroede zwaait, en de ondeugd juichend gehuldigd wordt. En wie wijst ons al die tallooze andere offerplaatsen aan, waar, in de schaduwen des geheims, der ondeugd eenen tempel wordt gebouwd; waar dans- en snarenspel de stem des inwendigen rechters overdruischen en bruisende bokalen den gloed onder gewetensangst verkoelen? Zullen niet tuchthuizen en dwangkerkers eenmaal in het oordeel tegen dezen opstaan? Ja, gewis moet in het oog des eeuwigen wereldrechters, de traan der boete, al is die op de handboei eens misdadigers geroest, toch nog schooner blinken, dan het met briljanten omzet ordekruis, dat op de verkrachting des gewetens werd gekocht.

J.B. CHRISTENMEIJER.

Nieuw glasraam in O.-L.-Vrouwekerk te Antwerpen.

In de O.-L.-Vrouwekerk, in den kruisbeuk zuidwaarts, is het groot geschilderd glasraam geplaatst, geschonken door de *Maatschappij ter aanmoediging van schoone kunsten*, bekostigd uit de opbrengst der tentoonstelling van oude kunstvoorwerpen, welke, in 1854, ter gelegenheid van de 400ste verjaring der stichting van de Sint-Lucas-gilde werd ingericht. In het raam is afgebeeld: *De verheerlijking van God door de kunsten.* De eerste rang, van onder, stelt de aarde voor; de tweede het oud en de derde het nieuw testament; het kroonwerk, de hemel. Alles is uitgedrukt door de kunstvakken, waarin onze voorvaderen het meest uitblonken en verdeeld in acht vakken, als volgt ingedeeld: 1° de scheepvaart, 2° de drijfkunst, 3° de bouwkunst, 4° de schilderkunst, 5° het recht en de burgerlijke welsprekendheid, 6° de dichtkunst en de wijsbegeerte, 7° de godgeleerdheid, 8° de toonkunst. In den eersten rang van onder houden engelen de wapenschilden der gilden die in de hooger gemelde vakken uitblonken: voor de godgeleerdheid het wapenschild der abdij van Sint Michiels; voor 't recht en de wereldlijke welsprekendheid, het wapen van Antwerpen, daar de magistraten allen licentiaat in de rechten waren en deel uitmaakten van de gilde

der mannen van de wet, onder de aanroeping van den H. Yvo; voor de schilderkunst, het wapen der maatschappij, dat der Sint-Lucas-gilde bevattende.

De maatschappij en de inwoners van Antwerpen waaruit deze is samengesteld en die de schenkers van dit prachtig gedenkteeken zijn, worden herinnerd in het volgende opschrift: *societas regia bonis artibus promovendir Antverpiae instituta hanc vitram. P.C.*

In de twee hooger gemelde rangen, zijn voormelde vakken als volgt door heiligenbeelden voorgesteld:

1° Voor de scheepvaart, Noë en St.-Nicolaas; 2° voor de drijfkunst, de uitvoerder van den kandelaar met zeven takken en de H. Eloy; 3° voor de bouwkunde, Salomo en de H. Barbara; 4° voor de schilderkunst, een Israëliet, op zijne deur eene T schilderende en de H. Catharina van Bologne, bijzondere patroones der glasschilders; 5° voor het recht en de wereldlijke welsprekendheid, Jesaja en de H. Yvo; 6° voor de dichtkunst en de wijsbegeerte, Ezechiël en de H. Catharina; 7° voor de godgeleerdheid en de gewijde welsprekendheid, Mozes en de H. Norbertus; 8° voor de toonkunst, David en de H. Cecilia In het timpaan van onder, de H. Lucas, het afbeeldsel van O.-L.-Vrouw schilderende, de H. Maagd als onbevlekt ontvangen en de H. Thomas, patroon der bouwmeesters, het model eener kerk aanbiedende; in het bovengedeelte, de drie personen der H. Drievuldigheid.

De twee kunsten, die vooral den roem der stad Antwerpen hebben uitgemaakt, de schilder- en de bouwkunde, zijn dus dubbel voorgesteld en hebben stof geleverd tot twee aanroepingen, welke op wimpels geplaatst zijn in openingen van het timpaan:

O Luca, pictor optime Beate structor Didijme
Protector sis artis nostrae. Coelos nobis fac lucere.

In de overige openingen van het timpaan, Violieren, eene Goudbloem en een Olijftak, zinnebeelden der oude rederijkkamers die aan de Lucasgilde gehecht waren.

De uitvoering van dit groote raam was toevertrouwd aan den bekwamen glasschilder, den weledelen heer Jan de Bethune, die lof verdient over zijn werk. Door hunne ieverige en beleidvolle bemoeiingen in deze zaak, hebben zich bijzonder verdienstelijk gemaakt de heeren Jac. Cuylits, voorzitter en Th. Smekens, secretaris der maatschappij in 1854. Wij hopen het beschreven raam later in plaat te zullen kunnen mededeelen.

Kronijk.

Antwerpen. - Van Hendrik Conscience, onzen vruchtbaren romanschrijver, is een nieuw verhaal van de pers gekomen: *Twee vrienden*, versierd met platen van E. Dujardin.

- Verschenen: *Hildegonde*, geschiedkundige roman van den verdienstelijken schrijver, professor Sleeckx. Het tooneel van het verhaal is de stad Lier, waar de heer Sleeckx sedert ettelijke jaren gevestigd is. Als wij zullen gemeld hebben, dat het onderwerp van den roman het in 1169 te Lier gesloten huwelijk van Filips den Schoone met Johanna van Castillië is en dat de heer Sleeckx het uitgewerkt heeft met zijne gekende vindingrijkheid en zijn zoo merkwaardig talent van beschrijving,

zullen wij ongetwijfeld genoeg gezegd hebben, om alle leeslustigen aan te sporen, nadere kennis met *Hildegonde* te maken.

- In de Zuiderbeuk der Sint-Andrieskerk is onlangs een prachtig nieuw glasraam geplaatst, uitgevoerd in den stijl der XVe eeuw, naar teekeningen van den talentvollen kunstschilder L. Hendrickx, door A. Stalins en Cie, en die wij als een der schoonste glasramen beschouwen die er tot heden gemaakt zijn. In het ondergedeelte zijn afgebeeld de patronen der gevers: de H. Ludovicus, koning van Frankrijk en de H. Elisabeth van Hongarië; in het midden een engel met een opschrift ter eere der gevers; daarboven Adam en Eva uit het paradijs verjaagd; Ahasveros en Esther en de veropenbaring aan Joachim; in het kroonwerk, de H. Drievuldigheid. Alles is uitmuntend goed verstaan, de beelden zijn vol karakter en de bouwkundige versierselen geheel en al in overeenkomst met den stijl der kerk en met het raam, naast het nieuwe, een werk van den weledelen heer J. de Bethune. Wij wenschen den kunstminnenden pastoor, den zeer eerw. heer Kuyl, hartelijk geluk, en zijn wel verzekerd dat hij niet zal naar Parijs gaan om er glasramen doen te maken, zooals men voor de kapel van het H. Sacrament in de hoofdkerk deed; hij weet de kunde onzer stad- en landgenooten op prijs te stellen.

- In de kerk der gemeente Meir, is onlangs door A. Stalins en Cie een schoon glasraam geplaatst in het choor boven het outaar, uitgevoerd naar eene teekening van F. Gons, den Calvarieberg voorstellende; twee andere ramen zijn in uitvoering bij voornoemde heeren Stalins en Cie.

Brussel. - Nabij de Brabantsche gemeente Assche, op eene plaats waar een Romeinsch legerkamp moet bestaan hebben, zijn onder de leiding van den heer P. Crik vele aloude voorwerpen van Romeinschen oorsprong opgegraven, zooals vaatwerk, geldstukken, sleutels, keisteenen, schrijfstiften, enz. Er zijn ook, op dezelfde plek, vele gebeenten van menschen en dieren gevonden.

Gent. - Door het *Willemsfonds* zijn uitgegeven en aan zijne inschrijvers verzonden: 1° *Belgisch kieswetboek van* 18 *Mei* 1872, Nederlandsche vertaling met ophelderingen, door J.O. De Vigne, advocaat, een boekdeel van 96 blz.; 2° *Verhandelingen over de grondwet*, door G. Rollin-Jaequemeyns, advocaat, tweede verbeterde uitgaaf van het tweede deel.

- *Willemsfonds.* - In den prijskamp van dichtstukken, geschikt om als koren, melodiën of volksliederen, in muziek te worden gebracht, heeft de commissie gelast met de beoordeeling, de volgende toewijzingen gedaan: Premiën van fr. 40: 1° *Bij de wieg*, aan G. Antheunis, vrederechter te Thourout; 2° *Avondwandeling*, aan J. Boucherij, onderwijzer te Halle; 3° *De Visschers*, onbekend. - Premie van 20 fr.: 1° *Wapenkreet voor Vlaanderen*, door Frits Smit-Kleine, te 's-Gravenhage; 2° *De Schuchtere*, door G. Antheunis; 3° *Help u zelf*, onbekend. - Vereerende melding: 1° *De Vaan der ontwaking geheven;* 2° *Gezang.* Onbekend.

Sotteghem. - Volgens wordt gemeld zal eerlang het thans voltooide standbeeld van den graaf Lamoraal van Egmont, te Brussel onthoofd op 5 Juni 1568, in Sotteghem opgericht worden. Het model, vervaardigd door J. Calloigne, beeldhouwer te Brugge, werd meer dan eene halve eeuw geleden (in 1820) te Gent tentoongesteld. Er werd aan den beeldhouwer 2,600 fr. voor betaald en hij had zich verbonden om het beeld te maken tegen 15,000 fr. De inschrijving, voor het bijeenbrengen der noodige gelden, dagteekent van 1819! HH. KK. HH. de prins en de prinses van Oranje, schreven in voor 1000 gl., op 5 Juli 1819. De *Vlaamsche School* heeft in 1861 blz. 109 een artikel over Lamoraal van Egmont medegedeeld.

Brugge. - De heer J. Sabbe, leeraar der Nederlandsche taal aan het atheneum, heeft op de prijsuitdeeling die op 14 Augustus plaats had, over de Vlaamsche zaak gehandeld. Het is voor de eerste maal sedert vele jaren, zegt een berichtgever, dat er in het verfranschte Brugge op de prijsuitdeeling, Vlaamsch werd gesproken.

Buitenland.

Londen. - De koningin van Engeland heeft aan Stanley, den koenen opzoeker van d^{r} Liningstone, haar met diamanten omgeven portret geschonken, onder geleide van een eigenhandigen brief. Maatschappijen van aardrijkskunde, namelijk die van St-Petersburg en Florence, hebben aan Stanley, gouden eermetalen aangeboden.

Weenen. - Er is spraak van het oprichten eens standbeelds aan Beethoven, die, ofschoon te Bonn geboren, in Weenen zijne opleiding genoot en het grootste gedeelte van zijn leven doorbracht.

Leeuwarden. - Onder de gemeente Dronrijp, in de afgegraven terp van den heer Osinga, is gevonden een Romeinsch goudstuk van keizer Jovinus (jaar 411-413); aan de voorzijde is het borstbeeld des keizers, rechts met het opschrift: D.N. Jovinus P.F. Aug.; aan de keerzijde ziet men den keizer in krijgsgewaad, rechtstaande, in de eene hand een standaard, in de andere een wereldbol houdende, gekroond door het beeld der overwinning; zijn linkervoet is geplaatst op een onder hem liggenden gevangene; het omschrift luidt hier: *Restitutor Reip.* Dezen zomer werd op dezelfde plaats nog een Romeinsch goudstuk gevonden. De beide munten hadden gouden oogjes van eene andere goudsoort dan de munt en zijn waarschijnlijk als medailles gedragen geworden. Eerstgenoemd stuk bevindt zich in de verzameling van den heer Questius, te Dronrijp, het andere in het Friesch genootschap, te Leeuwarden.

Rome. - Uit den beganen grond van het paleis di Tiano zijn twee gebeeldhouwde witmarmeren doodkisten opgehaald; op de eene is een getuigden leeuw uitgehouwen.

Sterfgevallen.

F. KAISER, de beroemde sterrenkundige, een uitstekend man onder alle opzichten, is den 28^{n} Juli 1872 overleden.

Geboren in 1808 beijverde hij zich reeds in jeugdigen ouderdom zoozeer met zijn geliefkoosd vak, dat hij op zijn 18^{e} jaar tot observator aan de sterrenwacht te Leiden werd aangesteld; van dit tijdstip dagteekenen zijne bekende onderzoekingen omtrent

de comeet van Halley. In het jaar 1837 werd hij tot lector in de sterrenkunde en bestuurder der sterrenwacht benoemd, in 1840 tot buitengewoon hoogleeraar en korts daarop tot gewoon hoogleeraar. Van dien tijd af (1837) kon Kaiser vrij streven naar zijn doel om belang bij het volk voor de sterrenkunde op te wekken en haar eene eereplaats aan de hoogeschool te doen innemen. Groot is het aantal zijner volksgeschriften en bijdragen in verschillende tijdschriften, maar belangrijk vooral zijn: *De Sterrenhemel*, in 2 deelen en zijne *Geschiedenis van de ontdekking der planeten.* Boeiend, leerzaam, bondig en duidelijk zijn deze werken; zijn *Sterrenhemel* onder ander is in verschillende talen overgezet. Zijne lessen aan de hoogeschool waren opwekkend, helder, krachtig en sierlijk; zij werden graag bezocht ook door leerlingen tot wier eigenlijke studierichting de sterrenkunde niet behoorde; zijn huis stond 's avonds voor hen open en zijne gesprekken waren levendig en geestig.

Zijn droom een nieuw behoorlijk observatorium te stichten werd in 1860 verwezenlijkt, dank aan particuliere inschrijvingen, terwijl echter door het staatsbestuur de nog ontbrekende gelden werden toegekend.

Het was Kaisers bedoeling niet het colossaal aantal sterrenkundige waarnemingen met een aantal dergelijke te vermeerderen; wat hij beoogde en heeft bereikt, getuige de 3 deelen van de *Annalen der Sternwarte*, is waarnemingen te doen, die door de methode en de wijze van uitvoering, voorbeelden zouden zijn van hetgeen in onzen tijd maar eenigszins verwacht worden kan. - Door zijne bemoeiing werd de hoogleeraar Oudemans, zijn oud-leerling, in 1849 gelast met de zoo nuttige plaatsbepaling in den Indischen Archipel der Nederlandsche bezittingen. In 1857 nam hij de zorg voor de instrumenten en verdere wetenschappelijke aangelegenheden voor de marine op zich; daardoor staan tegenwoordig de zeevaartkundige instrumenten in Nederland op eene hoogte door geene andere natie overtroffen. In 1867 was hij als afgevaardigde voor Nederland, tegenwoordig bij de algemeene bijeenkomst van gemachtigden voor de graadmeting in Europa te Berlijn; hem viel de eer der benoeming tot onder-voorzitter der vergadering, tot voorzitter der sterrenkundige afdeeling en tot lid van het hoofdbestuur der graadmeting te beurt, terwijl hij spoedig daarna benoemd werd tot lid der Berlijnsche academie. Alle wetenschappelijke genootschappen des lands, en vele vreemde, hebben zich beijverd den grooten geleerde het lidmaatschap aan te bieden; ook ontving hij het ridderkruis van den Nederlandschen Leeuw. Doch zijn hoofdroem zal altoos wezen de stichting van Leidens sterrenwacht, tot welke volk en regeering hebben samengewerkt ter eere en ter liefde van Kaiser en waaraan diens naam voor altijd verbonden blijven zal.

H.

BURCHT BIJ ANTWERPEN. - Sterkwaterplaat van den kunstschilder HENDRIK SCHAEFELS.

Burcht bij Antwerpen.

In den loop dezes jaars, blz. 107, werd in de *Vlaamsche School* eene sterkwaterplaat van den heer Hendrik Schaefels opgenomen: een gezicht op de Schelde, bij het waaien van eene frissche bries. De nevenstaande schoone plaat is nogmaals een werk van dezen befaamden schilder. Al onze lezers zullen het reeds opgemerkt hebben van bij den eersten oogopslag en voor dat zij nog den naam van den gevierden kunstenaar onder den afdruk hadden gelezen. Hendrik Schaefels bezit eene eigenaardigheid, die al zijne werken kenschetst en dadelijk erkennen doet, door allen, die er maar eens eenige van te zien kregen. Des meesters hier medegedeelde sterkwaterplaat mag in den vollen zin des woords, eene schoone etsing, eene voortreffelijk aangelegde en allerbest gelukte samenstelling worden genoemd. Zij strekt het hoofd dat ze ontwierp, de hand die ze wrocht inderdaad tot eer.

De voormelde plaat, van den heer Hendrik Schaefels, gedrukt op blz. 107, vertoonde de Schelde, ter hoogte van Burcht, welk dorp op den achtergrond verrees. Hier, in des schilders grootere plaat, krijgen wij Burcht met zijne timmerwerf van meer nabij te zien, en wij gelooven deze gelegenheid te mogen waarnemen, om nopens die gemeente eenige bijzonderheden aan te halen, overgenomen uit: *Het Land van Waas*, door den heer Adolf Siret(*).

'De ligging van Burcht, op den uitersten oever der Schelde, is zeer schilderachtig. Langs zijnen linken kant en op den rechten oever des strooms strekt zich de stad Antwerpen uit, beheerscht door de torens harer kerken en de koepels harer monumenten. Dit doorzicht, nog verhoogd door den heerlijken waterspiegel die zich in de lengte van de kleine gemeente tot de groote stad uitstrekt, vormt een der fraaiste gezichtspunten van het land. Daar tegenover, op den anderen kant der Schelde, liggen de velden van Hoboken, en rechts verlengt zich de krook van dit water, welks zoomen beplant zijn met boombossen die men zou zeggen door de hand van een ervaren kunstenaar geregeld te zijn. Hooge schoorsteenen, waar lange rookwolken als zegevierende banieren van den menschelijken arbeid uit opstijgen, prijken hier en daar in dit lachend oord, en verkondigen dat de mensch daar leeft en zich zijnen kleinen weg baant in den schoot der groote maatschappelijke beweging. Het grondgebied van Burcht heeft eene uitgestrektheid van 444 hectaren en telt omtrent 300 huizen.

Burcht moest, volgens een ouden kronijkschrijver, eene abdij bezitten, afhangende van St. Fredegondus-abdij, te Deurne, bij Antwerpen, gevestigd. Die van Burcht moest door de Noormannen verwoest geworden zijn omtrent het einde der IXe eeuw. Zij was op de Schelde gelegen, tusschen Antwerpen en Rupelmonde. Deze schrijver voegt er bij, dat men, op de vesten te Burcht den grond opdelvende, menschelijke overblijfselen, vermengeld met steenbrokken, gevonden heeft. Wat er van deze soort van overlevering zij, het is zeker dat Burcht een zeer ouden oorsprong heeft, en het is maar zeer redelijk te denken, dat daar ten tijde der Romeinen een sterk kasteel (burgslot) of een bewakingspost voor Antwerpen zal bestaan hebben. Dit slot moet eenigszins de Schelde beheerscht hebben.

De heerlijkheid van Burcht behoorde in de XVe eeuw aan de familie Vilain, van welke zij door huwelijk overging aan Jan de Montmorency. Kornelis van den Leerghe,

(*) St.-Nicolaas, J. Van Edom, 1870.

heer van Zevenbergen, kocht ze met die van Zwijndrecht, in 1553, voor de som van van 32,473 ponden *tournois*. In 1724 behoorde deze heerlijkheid aan Lodewijk van Colen van Bouchaute, en ging eindelijk over aan de familie de Neuf.

De bouwval van het kasteel, genaamd Kraaienhof, bestaat tegenwoordig in een ouden vierkanten toren, waarnevens een nieuwerwetsch huis met groote blinden. Een onweder, een windstorm, zal den eenen of den anderen dag dezen eenzamen, afgebrokkelden toren omversmijten, die daar staat op den zoom van den Burgerweert, als een zwijgende en ongevoelige schildwacht. Misschien zelfs zal hij van bouwvalligheid instorten en het drabbige water, dat zich aan zijnen voet uitstrekt, met zijne puinen vervullen.

De kerk van Burcht is toegewijd aan den heiligen Martinus. Zij is opvolgenlijk vergroot geworden; het middendeel is het oudste; de pilaren dragen het onmisbaar teeken der XIVe eeuw. Zonder eenigen twijfel versierden schilderingen de muren van dezen tempel. De koor is gebouwd geworden in 1400, door een lid der familie Vilain, welke persoon talrijke giften aan deze kerk deed en ze rijkelijk versierde. Er is niets gebleven van deze rijkdommen; zij zijn door geweld verdwenen gedurende de onheilen van allen aard welke deze gemeente heeft moeten uitstaan.

De grafzerken met opschriften zijn talrijk genoeg, maar zonder eenig belang. Zij dagteekenen van de XVIIe en de XVIIIe eeuw.

In het inwendige van den koor, gebouwd door Vilain, van Gent, bevond zich nog in het eerste kwart dezer eeuw de grafstede van dezen edelman. Het monument dat dezelve aanwees, is, buiten alle palen van eerbiedenis en tegen de rechten der familie, verplaatst geworden buiten de kerk, aan den voet van den Kalvarieberg op het kerkhof. Het moest eertijds een breede steen zijn, waar, zeker in liggende houding, de beeltenissen van den overledene en van zijne vrouw zullen op gebeiteld geweest zijn. De steen draagt nog het merkteeken van de aanhechting der beelden. Waar zijn deze vervaren? Niemand weet het. Op dezen zerksteen staat het volgende uitermate wel bewaard opschrift te lezen: *M. Vilain, Ridder*, *heer van Huyse, van Pamele*, *van Leeberghe, van Borcht en Zwijndrecht, die sterft in 't jaer* 1449. *VIII daghen in Julo en vrouwe Goenele Raes, zijne Gheselline, wijlen was, die sterft in 't jaer* 1461. Buiten aan de kerk bevindt zich het lijkgedenkstuk der familie de Neuf, hetwelk opgericht is in 1841, en in eene lange Latijnsche lijst de namen der onlangs gestorven leden herinnert.'

De gemeente Burcht telt tusschen de 1700 en 1800 zielen.

Tentoonstelling van schoone kunsten, te Brussel. (Zie blz. 132 en 164.)

Van den Belgischen schilder C. BAUGNIET, te Parijs verblijvende, zagen wij drie fraaie tafereelen in de pronkzaal: *Het bezoek der meter, De vreugde van het huisgezin* en *Smartelijke herinneringen.* Vooral het tweede tafereel verdient geroemd wegens zijne keurige uitvoering, eenige hardheid van toon daargelaten. De schilder werd op 3 November tot den rang van officier der Leopoldsorde bevorderd.

C. BISSCHOP, van 's-Gravenhage, maalde een Zeeuwsch koppel op zijnen *Huwelijksdag*, en dit wel echt meesterlijk, zoo wat betreft teekening en kleur, als dichterlijkheid en waarheid van uitdrukking. Het behoort aan den heer J. Borski, te Amsterdam. In 1871, bladz. 142, gewaagden wij nog, en dit ter gelegenheid van de Gentsche tentoonstelling, van dezen kunstenaar, die, bij besluit van 3 November, als ridder in de Leopoldsorde is opgenomen.

H.J. BURGERS zond uit Parijs twee puike schilderijen, gewijd aan het Hollandsche huiselijk leven: *De weduwe van den landbouwer* en *Bruiloftsdag.*

C.L. CARDON, van Brussel, laat goede verwachtingen koesteren met zijne *Vlaamsche buksdragers* en *De liefhebber op de werkzaal*, twee verdienstelijke gewrochten.

TH. CERIEZ, van IJperen, leverde een geestig en welbewerkt tafereeltje in zijn *Kwakzalver op het dorp.*

A. CORKOLE, van Gent, beviel ons niet zeer met zijne *Fijne politiekers.* Zijn schilderijtje, getiteld: *Sta!* is beter.

J.B. COROT, van Parijs, die zich op 3 November ook tot ridder der Leopoldsorde benoemen zag, zond drie schilderijen naar de pronkzaal: *De lezeres, Nimfendans* en *Het vaartuig;* alle dragen den stempel van een krachtig ontwikkeld talent.

L. DANSAERTS *Koffiehuis onder het directorium* is te noemen eene fraaie schilderij, zich onderscheidende door tal van goed getroffen beelden, met veel smaak en leven gegroept. De geheele schilderij is echter wat grijs van toon. Door denzelfden schilder was een merkwaardig portret tentoongesteld.

Onze bijna tachtigjarige FERD. DE BRAEKELEER schijnt maar niets gemeens te willen hebben met de rust; hij zond niet minder dan drie tafereelen: *De verrassing, De openbare schrijver* en *De wonde.* Dit laatste stuk, behoorende aan den heer G. Couteaux, is het beste van de drie en zeer schoon.

ADR. DE BRAEKELEERS *Wachthuis* en *Oudheidskenners* doen den schilder niet veel eer. De eischen van waarheid en kunst zijn er onder meer dan een oogpunt in te kort gedaan.

L. DELBEKE'S twee tafereelen bewijzen, dat de schilder vooruitgaat; hij legge zich toe, op het verkrijgen van meer vastheid in kleur en toon. Zijn stuk: *Zoo blind niet*, is eigenaardig genoeg.

J.B. MADOU handhaaft voortreffelijk zijnen rang met de drie schilderijen, welke de tentoonstelling van hem bevat, onder de titels: *Uitlegging van eene duistere plaats, De hardoorige* en *De redeneerder.* Het publiek, de kenners niet uitgezonderd, toonde voor 's meesters gewrochten eene welverdiende bewondering.

Van GUILL. KOLLER, te Brussel, nog een nieuwbenoemd ridder der Leopoldsorde, zagen wij twee verdienstelijke geschiedkundige schilderijen: *Anton Fugger*, die in

't bijwezen van keizer Karel eenen schuldbrief van 800,000 goudgulden, door hem aan dezen vorst geleend, verbrandt, en *Hugo van der Goes*, het portret van Maria van Burgondië schilderende.

Tusschen de drie schilderijen van G. HENKES, uit 's-Gravenhage, geven wij de voorkeur aan: *Daar zijn ze!* welke uitroep de titel is van eene lieve binnenkamer, waar een oud moederke eenige harer genoodigden aan de koffietafel wacht. Als kleur is de schilderij in sommige deelen wat zwart.

H. HEYERMANS, te Antwerpen, leidt ons in bij eene kaartzienster, welke aan twee dienstmeisjes de geheimen der toekomst ontsluiert; het geheel vormt een aangenaam groepje, doch het stuk is niet genoegzaam afgewerkt.

J. ISRAËLS, van 's-Gravenhage, leverde in de afbeelding van den Leidschen hoogleeraar, Mr. Goudsmit, een zeer puik portret, een van de uitstekendste in de tentoonstelling, een gewrocht dat tot eere strekt aan de Nederlandsche school. Buitendien stelde de meester nog ten toon een van de aantrekkelijkste binnengezichten, welk oogen kunnen wenschen: eene moeder die koeken bakt om *Johanna's feest* te vieren. De dochter (Johanna) en de zoon bevinden zich met de moeder in het prettige vertrek, waaruit den toeschouwer als eene lucht van levenslust en zielevrede tegenwaait. Het tafereel is zeer keurig bewerkt en strekt, ook onder dit opzicht, den befaamden schilder tot eer.

Van CH. JACQUE, te Brussel, is tentoongesteld eene aan den heer E. Wolf behoorende kudde.

JOS. VAN LERIUS schittert hier vooral met zijne puike schilderij *Het spijt*, door ons beschreven in 1871, blz. 15, en verkocht, gelijk wij reeds meldden, aan den heer L. Lemmé. In zijn tweede stuk: *Elaine*, de ongelukkige koningsdochter, op haar doodbed uitgestrekt, heeft de schilder vele schoone hoedanigheden van zijn veelzijdig talent ontwikkeld.

Bij L. BLANC (*De afwachting*) en FR. BASER (*Zondag namiddag in de kerk* en *Verwachting*), twee schilders van Dusseldorp, namen wij met genoegen verbetering waar onder het oogpunt van de kleur.

J. GUFFENS vertoonde ons, in een aangenaam tafereel, eene van de muurschilderingen waarmede hij, op de in 1858 afgebrande Antwerpsche beurs, het lokaal der kamer van koophandel had versierd: *Margareta van Oostenrijk, in* 1523 *een Perzisch gezantschap ontvangende, in de St. Michielsabdij te Antwerpen.* In 1859, blz. 25, gaven wij eene plaat naar dit tafereel, welk eene plaats zou verdienen in een van Antwerpens openbare gebouwen.

P. KREMERS *Hertog van Alva*, voorgesteld op het oogenblik dat hij aan den bisschop van Utrecht, Martinus Rithavius, de doodvonnissen der graven Egmont en Hoorn overreikt, met last om de veroordeelden tot sterven te bereiden, is een van de geschiedkundige stukken welke op de tentoonstelling het meest de aandacht trokken. Z.M. de koning wenschte den schilde

met zijn werk geluk. Kremer heeft zijn onderwerp met de hem eigene zorgvuldigheid uitgewerkt en is ook wel gelukt.

JAN PLATTEEL, een oud leerling van P. Kremer, is zeer gelukkig met zijne *Redekaveling op het ijs*; hij heeft ook groote vorderingen gemaakt sedert hij tooneelen uit het Zeeuwsche volksleven schildert.

Van EM. VAN DEN BUSSCHE, van Antwerpen, bevat de pronkzaal drie schilderijen; *Margaretha*, de kindermoordster, is daartusschen het merkwaardigste, zoo wegens de kracht en de waarheid in de afbeelding, als om de teekening en kleur. *De laatste der Romeinen* en *Lucretia Borgia*, twee stukken van grooteren omvang, zijn rijk aan hoedanigheden die verdienen op prijs gesteld te worden en welke wij hoog waardeeren; maar zij beletten niet, dat in de beide schilderijen ook meerdere zwakke deelen zijn en wel namelijk in wat betreft ordening, harmonie en vooral teekening.

B. VAUTIER, van Dusseldorp, verdient den lof, dat hij de schoonste genreschilderij der tentoonstelling leverde, ten minste volgens ons gevoelen; stellig is 't, dat zoo wij ons een stuk tusschen de genreschilderijen mochten uitkiezen, Vautiers *Gelegenheidsmaal in een dorp*, het onze zou zijn. De hoogwaardigheidsbekleeders, zoo van het dorp als van het arrondissement, tot deelneming aan den maaltijd opgekomen, zijn inderdaad onnavolgbaar getypeerd en wel met zooveel zorg, dat ieder beeldje een portret schijnt te zijn. Door de glazen der deur, gluren een aantal nieuwsgierige dorpelingen naar al de heerlijkheid daar binnen, en ook hunne wezenstrekken heeft de schilder niet verwaarloosd. De heer baron de Hauff, te Brussel, is de gelukkige bezitter van deze prachtige schilderij. Wij stippen hier aan, dat wij in ons overzicht van de vorige Brusselsche tentoonstelling (1869, blz. 161), aan Vautier evenveel lof als thans hebben mogen toezwaaien.

Met P. VAN DER OUDERAA'S *Uitstekende geneesheer* maakten wij reeds vroeger kennis, bladzijde 187.

Als schilders van *landschappen*, die of met eer of met glans in de tentoonstelling prijken, noemen wij G. ANTOINE en G. HENRARD, van Spa; L. APAL, van 's-Gravenhage; A. ASSELBERGS, TH. BARON, F. de MARNEFFE, J. HEYMANS, F. KEELHOFF en F. COGEN, van Brussel; J.B. BOGAERTS en J.T. COOSEMANS, van Tervueren.

E. BRETON, van Courrières, oogstte een welverdienden bijval met zijn *Wintermorgen* en zijne *Dalende zon na den regen*, twee inderdaad schoone schilderijen.

L. CREPIN, van Bruseel, vond een kooper voor een van zijne twee gezichten op Boitsfort (een kijkje in eene hoef).

Puike *zeestukken* zijn die van L. ARTAN, van Parijs en J. HILVERDINCK, van Amsterdam.

Van H. DURAND-BRAGER, van Brussel, vermelden wij hoogst loffelijk de gezichten op den Bosphorus in den omtrek van Terapia, alsmede eene *Genueesche sterkte bij Trebizonde.* Drie puike stukken.

V. VERVLOET, van Mechelen, stelt twee tafereelen van grooten omvang ten toon: 1° *Het portaal der Sint- Peters- en Pauluskerk te Mechelen*, ware type van klassieke bouwkunde; de lijn- en schilderachtige doorzichtkunde zijn in dit stuk hoogst zorgvuldig behandeld; de talrijke figuren zijn ook goed geteekend en geschilderd; 2° *Het adellijk verblijf*, beviel ons nog meer, als algemeen effect; dit tafereel is breed

geschilderd; de edellieden in de boot op den voorgrond zijn goed weergegeven. Beide tafereelen zijn verkocht voor eene kunstgalerij te Liverpool.

Schoone *stadsgezichten* leverden J.B. BINDER, F.A. BOSSUET en J. CARABAIN, van Brussel, alsmede E.A. HILVERDINCK, van Amsterdam.

J. BILDERS, te Amsterdam gunde ons een verkwikkelijk kijkje op de boomgaarden der Hollandsche gemeente Norden, in eene zwierig behandelde, frisch gepenseelde schilderij; van denzelfden kunstenaar zagen wij eene goede teekening, voorstellende *Het klooster der H. Clara te Nassau.*

E.P.H. BOULENGER, van Tervueren, maalde in drie goede tafereelen eene laan zijner gemeente, eene beek in de Ardennen en een Brabantsch lentegezicht.

X. DE COCKS *Koeien in de wei* en *In het bosch* zijn schoone schilderijen; wij meldden reeds, dat het gouden eermetaal dezen kunstenaar toegewezen werd.

Aan E. DE SCHAMPHELEER, te Brussel, ons welgemeend compliment over zijn gezicht op de boorden van de Amber, in Beieren. 't Is een fiksche greep in de natuur.

E. DE PRATERE, van Kortrijk, reeds lang gekend voor zijne puike dierenstukken, munt weer uit met drie schilderingen in zijn geliefkoosd vak. Met genoegen zagen wij zijne *Ossen van Veurne-Ambacht*, voor de trekking aangekocht. Loffelijk verdient ook gemeld te worden C. EBERT, van Munchen, om zijne recht fraaie *Kudde schapen in een Beukenbosch.*

M. DEUDON, van Heijsbroek, leverde een tafereel met *Turksche voorwerpen*, dat wij liefst buiten de pronkzaal hadden zien laten.

FRANS DE WILDE, van St.-Nicolaas, heeft in den laatsten tijd niet vele vorderingen gemaakt, te oordeelen althans naar de door hem tentoongestelde *Blinde moeder.*

A. DILLENS is Zeeland ontrouw geworden en, hoe er ook anderen mogen bij varen, hem brengt de trouwloosheid geen geluk. De *Bolero*, waarvan Spanje hem het onderwerp leverde, is volstrekt niet meegevallen en wij wenschen maar, dat de verdienstelijke schilder ons weer spoedig onthale op de hem zoo goed van de hand gaande voorstellingen, waarin Zeeuwsche boeren en boerinnetjes de hoofdrollen vervullen.

Bij ALBERT DILLENS getuigen de *Droevige tijding* en de *Visschers van Blankenberghe* dat de schilder vorderingen maakt en wij namen dit ook waar bij HENRI DILLENS, al beviel ons van zijne twee schilderijen alleen *De kamenier.* Met *Schoentje lap* zijn wij niet ingenomen.

Aan godsdienstige schilderijen bevat de pronkzaal niet veel bijzonders; de voornaamste stukken in dit vak teekenen wij hier aan. Een outerstuk van A. THOMAS, *De aanroeping van St. Joost*, bestemd voor de naar dezen heilige genoemde kerk te St. Joost-ten-Noode bij Brussel. Wij zochten in deze groote schilderij te vergeefs naar een plan, een gedacht, een stelsel;

ook leidde geen zichtbaar godsdienstig gevoel des schilders penseel. Over het geheel, steekt dit tafereel zeer ongunstig af bij vroegere werken van A. Thomas.

JOS. VAN SEVERDONCK, van Brussel, legde meer verdiensten aan den dag in zijne *Roeping van den H. Petrus*; in het tafereel is echter gebrek aan eenheid; de schildering daarentegen is breed en krachtig; enkel beviel ons daarin niet de al te lichte toon van den grond. Onder dit opzicht zijn des schilders twee andere (niet godsdienstige) schilderijen beter uitgevallen: *Rust van Fransche gevangenen te Messincourt* en 7 *September* 1870.

Eene van de goede godsdienstige schilderijen der tentoonstelling is de *Mater dolorosa*, van C. MEUNIER, te Brussel, ofschoon de kleur eenigszins kracht mist, een gebrek waaraan ook mank gaan *De Lente* en *Klein kleuterken*, van denzelfden schilder. De eerste van deze laatste schilderijen is voor de trekking aangekocht.

Het gebed en de *Liefdadigheid* van G. GUGLIELMI, te Rome, zijn twee gevoelvolle en keurig bewerkte schilderijen.

Als fraaie wasschilderingen vermelden wij van C. DE MISSINI, van Florence, een *Ecce homo* en een niet godsdienstig stuk, getiteld: *Rafaël en de Formarina.*

(Wordt voortgezet.)

De laatste Ruthven.
Vervolg van bladz. 168.

Letticia zette zich neder om Patricks terugkeeren te verbeiden. Zij gaf haar hart lucht met deze woorden: - Och, William, arme William! - gij, die mij zoo innig bemint, ofschoon ik u geene wederliefde kan schenken! In uwen voorspoed wendde ik mij van u af, en nu... zal ik u redden en mij zelf in het verderf storten? - zal ik alles aan u opofferen? Maar haar geweten meer dan haar wijs beleid, lispelde Letticia tegen, dat zij die zich in het huwelijk begeeft, in het volle bewustzijn dat haar hart aan haren echtgenoot niet verkleefd is, twee slachtoffers maakt. Bij den hemel en de aarde zweert zij eenen valschen eed, en indien zij niet door den mensch gestraft wordt, zeker zal zij de wraak van God op zich laden.

Patrick Ruthven keerde geheel ontsteld terug, en zegde, dat zijn broeder niet vluchten wilde, dat hij noch het gevang noch de onthoofding vreesde, geene vreugd meer beleven kon, en hij het best achtte te sterven! ‘Ga tot hem, Letticia, red hem - gij alleen kunt dit doen!’

- Hoe kan ik hem redden? klaagde Letticia droevig.

- Met hem tot vluchten aan te manen. Wij kunnen te paard stijgen en dwars door het veld naar Harwich rennen, vanwaar dezen nacht een schip naar Frankrijk zeilt. Ik weet het, want gisteren zocht ik ook een middel om van hier te vertrekken.

- Gij?

- Neem geen aandacht, zei Patrick overhaastig, Ga slechts tot mijnen broeder; dwing hem, om zijn leven te redden; op uw verzoek zal hij het doen.

Hij sprak deze woorden op bevelenden toon, als hadde de broederliefde den bedeesden jongeling eensklaps in een beraden man herschapen. Letticia, verwonderd en onthutst, gehoorzaamde hem werktuigelijk. Zij kwam bij Lord Gowrie, die, met het ontsteld voorkomen van iemand, die een ellendigen nacht overgebracht en niet geslapen had, op den vloer uitgestrekt lag in de plaats, die eertijds getuige was zijner

kinderlijke vermaken. Ondanks al haar smeeken, antwoordde hij niet en keerde slechts zijn gezicht van haar af. Eindelijk werd Letticia door zijnen broeder afgehaald.

Patricks gelaatsuitdrukking verwonderde het meisje. De droefheid was van zijn wezen verdwenen. Hij zag er over 't geheel veel waardiger uit; zijn blik was vol uitdrukking; voor de eerste maal zag Letticia in hem wat zij innig overtuigd was dat hij eerlang worden moest - een grootmoedige, echte man. Patrick bleef eene poos stilzwijgend; dan sprak hij plechtig: ‘Letticia, er is thans geen tijd om eenigen gemoedstwijfel te onderzoeken. Ik weet alles wat er gisteren plaats gegrepen heeft. Ik weet ook, dat er slechts ééne kans overblijft om William te redden. Is uw wil zóó vast, dat er geene verandering aan te brengen is? Moet mijn edele, duurbare broeder, voor wien ik gaarne mijn leven opofferen zou, moet hij den dood vinden in de liefde die hij voor u opvatte? In dezen grooten strijd, Letticia, ik - zelfs ik, - smeek u, en hij huiverde zichtbaar, toen hij deze woorden uitsprak - overweeg wel wat ge doet. Het is eene verschrikkelijke zaak, het leven van eenen mensch in handen te hebben. Ik bid u, laat u door hem beminnen en wees gelukkig.’

Letticia luisterde. Terwijl hij sprak, trok het jong rijk bloed zich traagzaam van haar gelaat naar het hart terug; zij werd ernstig, bleek en koud; al het leven dat haar nog bezielde scheen in hare oogen saamgetrokken en zij waren op Patrick gericht met de strakheid van den laatsten blik eener stervende.

- Antwoord mij, sprak zij met doffe stem, - antwoord mij naar waarheid en op uwer ziele zaligheid. Verlangt *gij* dit van mij? Is het *uw* wensch dat ik de vrouw van uwen broeder worde?

- Mijn wensch - mijn wensch! stamelde hij, doch liet er klaar en duidelijk op volgen: ‘ten aanhooren van God, zeg ik ja!’

Letticia gaf hem hare hand en hij geleidde haar terug bij zijnen broeder.

- Het is niet noodig dat ik met u blijf, lispelde hij: gij, Letticia, zult hem alles zeggen - zeg het zonder talmen.

Zij aanzag Patrick ontsteld en begon dan te spreken: ‘Lord Gowrie - ik wil zeggen, William, ik...’ Zij kon niet verder en stortte in zwijm voor Patricks voeten neder.

Uren lang bleef Letticia bewusteloos. Toen zij weder tot bezinning kwam, waren de twee broeders vertrokken. Eene gouden keten was rond haren hals gehangen, en aan haren vinger stak een ring; de driftige William had haar, die hij voortaan als zijne verloofde aanzag, vurig omhelsd. Maar Letticia was onbewust van al wat er plaats gegrepen had, en toen men het haar mededeelde, wierp zij ring en keten ver van zich weg en smeekte den hemel om te mogen sterven, vooraleer Lord Gowrie haar de vervulling harer belofte zou komen afeischen. Van den jongsten Ruthven kon zij, van haren ontstelden vader, noch van hare voedster iets vernemen, tenzij

dat hij zijnen broeder met geweld van haar had moeten wegrukken.

Tegen den avond stond Letticia van hare legerstede op; voor geene inwendige smart wilde zij haren braven vader verzuimen. Nogtans waren hare zintuigen zoodanig verstompt, dat zij nauwelijks haren tegenwoordigen en toekomenden staat beseffen kon. Zij zat daar bijna als ware er niets voorgevallen en luisterde naar de onsamenhangende woorden van den ouden man, of volgde droomend met hare blikken de bevallige rookwolkjes van den Virginietabak, kort te voren door Sir Walter Raleigh ingevoerd en van welk zeldzaam artikel van weelde, de vriendschap der jonge edellieden David Calderwood voorzien had. Nedergedrukt door de plotselinge voorvallen, die zoozeer zijn kalmen levensloop gestoord hadden, was de waardige leeraar al rookende in slaap gevallen. Dezen sluimer nam Letticia te baat om ongemerkt de doffe kamer te verlaten. Het arme meisje smachtte naar lucht en ondanks de duisternis en de koude van den Maartschen avond, spoedde zij zich naar buiten, en dwaalde rond, in de donkere lanen van den hof. De maan verlichtte hare schreden, toen zij zich, als door eene onzichtbare macht voortgestuwd naar Patricks gewone zitplaats aan den boord der Cam begaf.

Wie beschrijft haren schrik, toen zij Patrick zelve, aan den boord van het water, slapende vond.

Nauwelijks wetende wat ze deed, liet Letticia zich nevens hem nederzijgen; zij vatte zijne koude hand en drukte ze aan haren boezem. Plotseling ontwakende, voelde hij dezen innigen handdruk; een blik vol zuivere liefde lachte hem tegen. ‘Wanneer kwaamt ge terug?’ vroeg Letticia, nauwelijks hoorbaar.

- Omtrent den avond; een volle dag te paard zitten had mijne krachten uitgeput, en ik veronderstel dat ik hier in slaap gevallen zal zijn.

- Waarom keerdet gij terug?

- Waarom ik terugkeerde?

- Ja, terug in het gevaar? Och, Patrick! wat zullen wij doen om u te redden? Waarom gingt ge niet met William scheep, indien hij afgevaren is?

- Ja, dat is hij. Er was slechts ééne plaats meer aan boord, en zijn leven was het kostbaarste; hij is mijn oudste broeder; zoodus heb ik hem aangeboden van dit redmiddel gebruik te maken en heb hem dan verlaten.

- Patrick! Patrick! Zij lachte hem aan op hare oude kinderlijke wijze, terwijl hare oogen vol tranen schoten.

- Zijt ge tevreden, Letticia?

- Tevreden, ja, omdat ge zulke edele daad verrichttet. Maar indien gij hierdoor moest ontdekt en gevangen genomen worden: indien ik - 't is te zeggen, indien wij uw bijzijn derven moesten... Stil! Haar gehoor, door den schrik gescherpt, vernam op dat oogenblik, beneden den stroom, de vallende slagen van roeiriemen in het water. - Daar zijn, riep zij, dezelfde mannen die ik verleden nacht hier zag; zij zullen thans 's konings bevel medegebracht hebben, waarvan ik hen hoorde gewagen. Het is te laat. Gave God, dat gij ten minste in veiligheid waart!

- Ik, en William niet? Zijne woorden drukten een ernstig verwijt uit, maar zijne schitterende blikken weerspraken dit.

- Ik denk thans aan Wiliam niet. Waarom vertrok hij, terwijl hij u achterliet om te sterven? Maar ik zal u niet verlaten; met u zal ik den dood te gemoet gaan, Patrick.

- Letticia! Zijne stem begon te beven, hij vatte hare hand, en blikte haar ondervragend in de oogen. Plotselings scheen er een twijfel uit zijnen geest te

verdwijnen, zoodat alles voor hem licht en volle dag werd. Ja, in weerwil met elken stond, het verwijderd gerucht naderde, en hem van het dreigend gevaar waarschuwde waarin hij zich bevond.

- Luister! zij zijn reeds dicht bij, zei Letticia, angstvol fluisterend. Zij zullen eerst het huis doorzoeken: wat moet er gedaan worden!

- Ik weet het niet, antwoorde Patrick werktuigelijk.

- Maar ik weet het, kom, kom.

Voorzichtig geleidde zij hem in een laurierboschje, daar dicht bij, dat, geheel overschaduwd, eene veilige bergplaats aanbood. Zich verders een oogenblik bedenkende, ontdeed zij zich van haren zwarten mantel, opdat men dwars door de twijgen der boomen, zijn licht gekleurd wambuis niet zou zien schitteren hebben.

- Wij kunnen hen ontsnappen, zeide zij; beiden hebben wij ons hier dikwijls verborgen, toen wij kinderen waren.

- Ach, Letticia! zuchtte hij, dan waren wij gelukkig! Thans nog, indien Willam u niet bemind had.

- Stil! zij zijn aangeland; ik hoor hunne voetstappen - hou u dicht bij mij. Zij deed hem nederknielen, opdat hare kleederen hem zouden verbergen; vreezende dat zijne blonde krullende haarlokken een straal der maan opvangen mochten, legde zij hare handen op zijn hoofd.

(Wordt voortgezet.)

Kronijk.

Antwerpen. - *Koninklijke academie van schoone kunsten.* Door den gouverneur, voorzitter van den bestuurraad, was, ten gevolge van het overlijden des heeren Bernard Weiser, bekend gemaakt, dat de plaats van leeraar der doorzichtkunde bij de academie open was en de gadinghebbenden hunne vragen aan de academie moesten zenden vóór 11 Juli. Er meldden zich vier kunstbeoefenaars aan; op 2 Augustus moesten zij zich bij den bestuurraad aanbieden, om bewijzen van hunne bekwaamheid te leveren. Als candidaten werden benoemd de heeren Em. Van den Bussche en Ed. Rumfels. Eerstgenoemde werd bij koninklijk besluit van 26 Augustus benoemd.

Bij koninklijk besluit van 8 Augustus, is de heer Ed. Vermorcken benoemd als professor van houtgravuur (zie bladz. 30 en 111 van 1872). Er waren drie candidaten ingeschreven die proeven hunner werken moesten inzenden.

Bij koninklijk besluit van 4 October is de heer A. Schoy benoemd als leeraar der klassen van (a) *Vergelijkende bouwkunde* en van (b) *Teekenkunde toegepast op kunsten en stielen*, in vervanging van wijlen L. Baeckelmans. Deze benoeming heeft een slechten indruk gemaakt op velen die belang stellen in de Antwerpsche academie, 1° omdat, bij stellige beslissing, het

gemeentebestuur zich had verklaard tegen het stelsel van cumulatie der jaarwedden,[1] 2° omdat de bestuurraad, met ondersteuning van den gemeenteraad, twee hoogst verdienstelijke candidaten had voorgesteld: Luc Schaefels, voor de klasse van teekenkunde toegepast op de kunsten en stielen (zitting van 29 Maart) en F. Baeckelmans, voor de klasse van vergelijkende bouwkunde (zitting van 10 Juli). In 1871, bladz. 181, veroorloofden wij ons, den heer Luc. Schaefels aan te bevelen en in 1872 (zie bladz. 23) verzochten de leerlingen aan 't gemeentebestuur, dat het zijne keuze op den heer Schaefels zou gelieven te vestigen, voor de bediening, die hij, sedert het afsterven van den heer L. Baeckelmans, tijdelijk waarnam, met den besten uitslag. De klasse waarvan wij hier spreken, werd gesticht, zooals men weet, door den betreurden Frans Durlet; toen deze niet te vervangen meester het tijdelijke met het eeuwige verwisselde, ging het grootste en moeielijkste gedeelte van zijn onderwijs, op den heer L. Schaefels over.

De keuze van den candidaat voor de klasse van vergelijkende bouwkunde, nam verscheidene zittingen van den bestuurraad in, en eerst nadat de candidaten een examen te hadden onderstaan, werd de voorkeur aan den heer Frans Baeckelmans gegeven.

Het hooger bestuur heeft vermeend geene rekening te moeten houden van de keuzen van den bestuurraad der academie en van 't gemeentebestuur van Antwerpen. Tegen alle gebruiken in, heeft het die geheel voorbijgezien. In deze omstandigheid, mag deze handeling genoemd worden eene miskenning, want de verordeningen der academie, vastgesteld bij koninklijke besluiten van 15 October 1841 en 27 Maart 1855[2] zeggen duidelijk, dat al de leeraren genoemd worden door den koning op het advies van den academieraad en het college van burgemeester en schepenen. Hoe verdienstelijk de heer A. Schoy ook moge wezen, zijne geschiktheid voor het geven van den leergang van teekenkunde toegepast op de kunsten en stielen, gaat zeker die van den heer L. Schaefels niet te boven en waarom, als van andere verdienstelijke candidaten voer den leergang van vergelijkende bouwkunde een examen gevergd werd, moest de heer Schoy zich hieraan ook niet onderwerpen. Hierover wachten wij de noodige uitleggingen.

- *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen.* - Op 6, 7 en 8 October waren van den heer E. Van den Bussche niet minder dan drie veelbelovende en van groote vorderingen getuigende schilderijen tentoongesteld, te weten: *De vreugde des levens en de angst voor den dood*, *Bekoring* en *Het huis van hierover* (Rome). Nog waren tentoongesteld:

De terugkeer van de markt en een gezicht op Eijckevliet, twee goed bewerkte tafereelen van L. PULINCKX, getuigende van veel vooruitgang, en *De geheimzinnige reis,* van A. STEIN, bevattende goede hoedanigheden.

Op 27 en 28 October waren tentoongesteld:

Het werkhuis (een aap die een borstbeeld teekent) en *De quatuor* (vier muziekmakende apen), van C. VERLAT, in allen deele des meesters roem waardig. Vooral het laatste stuk is meesterlijk bewerkt. - *Geheiligde liefde Aardsche liefde* en

(1) Zie de verslagen aan den gemeenteraad van 23 Januari 1868, 29 November 1869 en 15 Maart 1872.

(2) *Réorganisation de l'académie royale des beaux-arts à Anvers.* Arrêté royal du 27 Mars 1855. Page 15, art. 30. 'Tous les professeurs sont nommés par le Roi, sur l'avis du conseil académique et du collége des bourgmestre et échevins.'

Overwinning, van F. VINCK; de twee eerste stukken beantwoorden aan hunne titels niet en de drie tafereelen laten als opvatting en uitvoering te wenschen. - *Herinnering van St. Malo*, een bevallig stuk van M. ARTAN. - Een zeer verdienstelijk kinderportret van P. VAN HAVERMAET. - *Achterdenken*, eene schilderij met goede hoedanigheden, van L. DANSAERT. - *Kinderstreken*, van P. HEYERMANS (terwijl grootmoeder ingeslapen is op haren stoel, passen een knaap en een meisje haren bril op hunne schalksche neusjes). Een levendig en natuurlijk bewerkt geestig schilderijtje. - *De onbescheidene*, van C. CAP (eene jeugdige schoone die in de afwezigheid van den schilder zijn tafereel bekijkt). Een puik gewrocht en de keurigst bewerkte schilderij die Cap ons nog te zien gaf. *Burcht*, van denzelfden schilder, getuigt van zijne vaardigheid in het vak der landschapschildering. - De *Maasoevers* en *Weidende schapen*, twee verdienstelijke stukken van den goed vooruitgaanden J. JANSSENS. - Het *Boschgezicht* en het *Noorweegsch landschap*, van A. WUST, versterken al meer en meer onze overtuiging dat deze schilder een meester wordt. - Een goed *Gezicht op Cruybeke*, van L. DERICKX. - *De dokter*, *Het ware voor het valsche* en *Op den loer*, drie tafereelen van J. STOBBAERTS; zij toonen ons eenmaal te meer des schilders groot talent als kolorist en zijne zwakheid in het teekenen. Met wat inspanning nogtans zou hij zich eene goede en zelfs uitstekende plaats bij onze verdienstelijke meesters verwerven. - *De Watergeuzen* van F. MUSIN laten veel te wenschen. - *Weelde en armoede*, van P. VAN DER OUDERAA, ofschoon aangekondigd om van de tentoonstelling deel uit te maken, was niet aanwezig; de schilder had zich verplicht gezien het stuk af te leveren aan den kooper, den heer Hollender, van Brussel. Wij waren in de gelegenheid het te zien en kunnen verklaren, dat het een hoogst verdienstelijk gewrocht is, zoowel wat opvatting als wat teekening en kleur aangaan. Er is op afgebeeld eene rijk getooide vrouw, die voorbij eene oude bedelares gaat.

Ten besluite vermelden wij met hooge ingenomenheid de vier borstbeelden, tentoongesteld door J. PECHER. Vooral dat zijns vaders is uitstekend. Wij hopen dat deze kunstenaar zich blijvend op de beeldhouwkunde zal toeleggen. Hij heeft talent.

Ter gelegenheid der voltooiing der schilderingen in de trapzaal van het museum (zie bladz. 124), heeft het *Verbond* eene openbare inschrijving geopend, om den heer N. De Keyser eene gouden gedenkpenning, voerende 's meesters beeltenis, aan te bieden, zooals er destijds een geslagen werd ter eere van Hendrik Leijs (zie 1869 bladz. 137). Weer is L. Wiener met de uitvoering gelast. Op 10 November is van de genomene beslissing aan den heer De Keyser kennis gegeven.

Op 13 November hield de heer E. Deschanel, van Parijs, eene voordracht over Benjamin Franklin, zijn leven en zijne briefwisseling.

Den 20n derzelfde maand hield de heer P. Wijnen eene verhandeling in het Fransch over het onderwijs en de opvoeding.

- *Nederduitsche Bond.* - Op 24 October werden aan twee jonge Vlamingen, Wijnants en Campers, prijswinnaren in den Vlaamschen wedstrijd tusschen de leerlingen der atheneums, van wege den bond de prachtig ingebonden dichtwerken van Vondel en Bilderdijk geschonken. De heeren Schoiers en De Roy wenschten de twee jongelingen geluk. In dezelfde zitting hield de heer L. Mathot eene verhandeling over *Marnix van Sint-Aldegonde*, welke hij in zitting van Donderdag 7 November voortzette; en den 21n derzelfde maand gaf de heer L. De Coninck lezing van stukken uit een heldendicht: *Het menschdom verlost.*

- Door heeren burgemeester en schepenen is bekend gemaakt dat, tot 12 Januari 1873, er gelegenheid bestaat voor alle Belgische kunstbeoefenaren, alsmede voor de vreemde kunstenaren, in het land woonachtig, om aan het gemeentebestuur in te zenden, schetsteekeningen van een ontwerp van monument, in Antwerpen op te richten, ter herinnering van de vrijmaking der Schelde. Elk stuk moet vergezeld zijn van eene opgaaf van den prijs, waartegen de maker zich verbinden wil, het werk uit te voeren op eene door hem aan te wijzen schaal en in bouwstof zijner keuze. De aard van het monument wordt overgelaten aan de vinding der kunstenaars, die ook hun verlangen nopens de plaats van oprichting zullen kunnen doen kennen. Buiten de voormelde opgaaf zullen bij de teekeningen moeten gevoegd wezen verzegelde briefjes, bevattende den naam en het adres van de kunstenaars. Het gemeentebestuur houdt zich voor, van eene of meer daartoe waardig gekeurde teekeningen, geboetseerde modellen te doen maken, mits toekenning van eene later vast te stellen vergoeding. Eene som van 65,000 fr. is door den gemeenteraad beschikbaar gesteld, voor het bestrijden van al de kosten, waartoe het uitschrijven van den oproep en het maken en oprichten van 't gedenkteeken aanleiding zullen geven. Van dit bedrag worden 3000 fr. afgenomen, om, in het voorkomend geval, te dienen tot het toekennen der hooger gemelde vergoedingen, die echter minder dan 3,000 fr. zullen kunnen beloopen. Twee en zestig duizend frank is de hoogste som, welke voor het maken en oprichten van het gedenkteeken zal worden toegekend. De kunstenaar, wiens werk zou aangenomen zijn om uitgevoerd te worden, zal voor het maken van geboetseerde modellen geene extra belooning ontvangen. Als de aangebodene ontwerpen, of er geboetseerde modellen van gemaakt zijn of niet, aan de opvatting van den gemeenteraad niet beantwoordden, en deze oproep dus zonder gevolg bleef, zal geen van de inzenders uit dezen hoofde eenig verhaal hebben op de stad. In dit geval, zal het gemeentebestuur slechts verbonden zijn tot het uitbetalen van de vergoedingen, waartegen kunstenaars zouden aangenomen hebben geboetseerde modellen te maken. De inhuldiging van het gedenkteeken is vastgesteld op 1 Augustus 1874, in het vooruitzicht dat de tegenwoordige oproep een voldoende uitslag opleveren zal.

Voor de beschrijving van de feesten, in 1863 te Antwerpen gegeven ter gelegenheid van den afkoop van den Scheldetol, verwijzen wij naar de *Vlaamsche School* van dit jaar, bladz. 112; zie voor de platen, 1864, bladz. 9 en 225. Zie ook nog 1865, bladz. 105, voor inlichtingen betreffende ontwerpen van gedenkteekens, door de heeren J. De Braekeleer, Ch. Servais en wijlen L. De Cuyper ingediend aan de kamer van koophandel en de sedert dien ontbondene maatschappij, geheeten Zeemanscollege.

- Van het door ons op bladz. 63, van P. Van der Ouderaa vermelde tafereel, thans in bezit van een Amerikaanschen liefhebber, is eene keurige houtsneeplaat in de *Illustrated London news* van 21 September verschenen.

- De afdeeling van het *Willems-Fonds* heeft op 17 November hare winterwerkzaamheden ingehuldigd met eene zitting in de schouwburgzaal van den heer F. Joostens. De heer A. Michiels hield de openingsredevoering en de heer F. Joostens gaf eene voorstelling van vermakelijke natuurkunde. Verschillende Vlaamsche liederen werden gezongen door jufvrouw V. Le Delier en de heeren De Keghel en A. Janssens. Er werden tevens prachtwerken uitgedeeld aan de leerlingen die zich onderscheiden hadden in den algemeenen prijskamp voor de Nederlandsche taal tusschen de middelbare onderwijsgestichten des lands.

- In eene liefdadige tentoonstelling, geopend door de maatschappij *Victoria*, in het *Café des Arcades*, Hoogstraat, bevinden zich tusschen de te verlotene stukken eene schildering van C. Verlat, door hem geschonken, voorstellende een Nieuw-Foundlandsche hond, in de Schelde zwemmende, en schilderingen van J. Linnig, Verhoeven-Bal, Buisson, Van Regemortel enz.

- Op 25 November had in 't lokaal *De Konijnenpijp* het eerste feest plaats, gegeven door eene nieuw gestichte maatschappij, geheeten het *Vlaamsche volk*, door wier zorgen des winters volksvoordrachten zullen worden gehouden. Het publiek was talrijk opgekomen om het eerste feest bij te wonen; de heer Schoiers hield er met veel bijval eene verhandeling over Benjamin Franklin.

Mechelen. - *Instituut van schoone kunsten.* - In de door ons op bladz. 46 medegedeelde prijskampen zijn de volgende onderscheidingen toegekend: 1e vak. *Hout- en marmerschildering.* 1e prijs verdeeld tusschen: A. Dierckx, van Antwerpen, met onderscheiding voor hout- en A. Volckaerts, van Mechelen, voor marmerschildering; 2e prijs: A. Cluytens, van Mechelen; 1e bijprijs, M. Skornpowski, 2e J. Van Roy, beide van de teekenschool van Vilvoorde. Hadden tentoongesteld: C. Van Hoorde, van Antwerpen en M. Longerstaey, van Temsche. 2e vak. *Zilversmeden.* Eervolle melding, Festraets, van Mechelen. 3e vak. *Koperdrijven.* 1e prijs met onderscheiding: M. Van den Broeck, van Mechelen; 2e A. Van Dijck. Voor de kanten zijn 550 fr. premiën verleend.

Brussel. - *Koninklijke academie van België.* Programma der prijskampen voor 1873 en 1874, uitgeschreven door de klasse der letteren.

Programma voor 1873. - 1e vraag: Het talent schatten van Chastelain, zijnen invloed, zijne staatkundige denkbeelden en zijne letterkundige strekkingen. 2e Verhandeling over de staat-

kundige geschiedenis van Vlaanderen sedert 1305 tot de opkomst van het huis van Burgondië (1382), vooral de wijziging aantoonende, welke ten dien tijde de algemeene instellingen van het graafschap en de bijzondere instellingen van zijne groote gemeenten ondergingen. 3e Eene beoordeeling der regeering van Karel den Stoute en van de ontwerpen, door dien vorst opgevat in het belang van het huis van Burgondië. 4e Welke zouden in België de voordeelen en de nadeelen zijn van de vrije uitoefening der vrije beroepen? 5e Het geschiedkundig wonder uitleggen van het behoud van ons nationaal karakter, niettegenstaande al de vreemde overheerschingen.

De prijs voor iedere vraag bestaat in een gouden eerepenning, ter waarde van 600 fr. De memoriën moeten in het Nederlandsch, Fransch of Latijn uiterlijk op 1 Februari 1873 ingezonden worden aan den heer Ad. Quetelet, bestendigen secretaris.

Voor 1874. - 1o Schets van het leven en de regeering van Septimus Severus. 2o Breedvoerig de wijsbegeerte van St. Anselmus van Cantelberg uitleggen; er de bronnen van doen kennen; er de waarde van schatten en er den invloed in de geschiedenis der denkbeelden van aanwijzen. 3o De economische theorie aangeven over de betrekkingen van 't kapitaal en 't werk. De academie verlangt dat het werk opgesteld zij in een eenvoudigen stijl, bevattelijk voor al de klassen der samenleving. 4o De geschiedenis der Dietsche taalkunde te schrijven tot het einde der XVIe eeuw. 5o Een vertoog te maken van de onderhandelingen die het verdrag van Westfalen (1648) teweegbrachten. Het karakter en de uitslagen van deze beroemde akte, met betrekking tot de Nederlanden, aan te duiden.

De academie verlangt dat de mededingers de onuitgegevene handschriften raadplegen.

De prijs voor de 1e en 2e vraag zal een gouden eerepenning zijn van 600 fr; hij werd op 1000 fr. gebracht voor de 3e, 4e en 5e vragen. De antwoorden, moeten voor 1 Februari 1874, aan den heer Ad. Quetelet toegezonden worden.

De schrijvers der verhandelingen, in de verzamelingen der academie opgenomen, hebben recht tot het ontvangen van honderd exemplaren van hun werk. - EEUWIGDURENDE PRIJS, INGESTELD DOOR BARON DE STASSART. (Zie daarover de *Vlaamsche School*, 1871, bladz. 127.)

In de door ons, in 1871, op bladz. 182 vermelde wedstrijden der klasse van schoone kunsten, zijn met eenparige stemmen bekroond: (*a*) schilderkunst, Xaveer Mellery, van Laeken, thans in Venetië; (*b*) beeldhouwkunde, Jan Cuypers, van Leuven.

- De beroemde P.A. Gevaert heeft te Parijs in October met den heer Amb. Thomas het programma opgesteld van handboeken en klassieke uitgaven, bestemd om aan de leerlingen der conservatoriums de groote meesters en hunne werken onder practisch, theorisch en geschiedkundig oogpunt, te doen kennen.

- Men verzekert dat Gevaerts groot zangspel *Roger de Flor*, in Februari of Maart in de groote Opera te Parijs zal opgevoerd worden.

- Op 19 November en volgende dagen, werden bij Fr. J. Olivier, Parochiaanstraat, verkoopingen gehouden van boeken, uitmakende een gedeelte der rijke bibliotheek van wijlen C.P. Serrure, wiens levensschets en afbeeldsel wij, op bladz. 72, hebben medegedeeld. De catalogus bevatte 247 bladzijden en 287 nummers polemische, mijstieke, dogmatische en theologische werken en een aantal zeldzame boeken over

de rechtsgeleerdheid, kunst en letterkunde. Een exemplaar der *Referijnen*, van Anna Moens, werd tegen 2,900 fr. toegewezen. Alles te zamen werd ruim 50.000 fr. besteed.

- Volgens het schijnt zou in de hoofdstad eene schilderij van Ribero ontdekt zijn, den H. Franciscus voorstellende.

- De heer E. Le Roy zal kortelings de verzameling van wijlen den baron Frederik Van Brienen van Grootlindt verkoopen; in deze verzameling bevinden zich tafereelen van Arij Scheffer, Rosa Bonheur, Achelbach, Koekoek, Willems, Chavet, Van Schendel, Jacques, Schelfhout, Fauvelet, Luckx.

- De heer Leo Van Gheluwe heeft een keuze verzameld van een zestigtal der schoonste volksmelodiën, welke hij zal bewerken als leerboek voor kinderen van 7 tot 12 jaren. De gedichten worden in het Nederlandsch geschreven door Em. Hiel, en in het Fransch door Ad. Van Soust-de Borckenfelt.

Zoo zal dit werk, dat eene groote leemte aan vult, in de beide deelen des lands als zangboek kunnen gebruikt worden en in de scholen nut stichten. Wij zullen de gelegenheid hebben, eenige dezer kinderliederen over te nemen om daardoor den dichter van *Lucifer* en de *Schelde* en andere grootsche zangen, langs eene nieuwe zijde te doen kennen.

Gent. - *Willems-Fonds*. Op zondag 17 November, werd de reeks der voordrachten geopend door den heer Minnaert, met eene verhandeling *Over den vooruitgang door de wetenschap.* In eene even klare als wel doordachte rede, behandelde spreker zijn belangrijk onderwerp en boeide zijne talrijke hoorders. Op 24 November sprak de heer De Smet *Over de spijzen die wij eten.* Het Willemsfonds heeft besloten aan den hoogleeraar Stecher, te Luik, eenen dankbrief te schrijven voor de voortreffelijke redevoering door hem, te Brussel, op 25 September ll. uitgesproken over de beoefening der Nederlandsche taal.

De dichter en zijn droombeeld, door Hendrik Conscience.

Den 1sten December jl. hadden wij het genoegen, eenen der Vlaamsche kunst gewijden avondstond bijtewonen. In de Marugg-zaal te Brussel was een groot deel der Vlaamsche familie in vroolijkheid vereenigd rondom hem, dien zij, èn om zijne jaren èn om zijne werken, met fierheid, als haren vader beschouwt. Blijdschap en opgetogenheid blonken op het open gelaat der ware Vlamingen; want zij gingen op nieuw getuigen zijn van den onvermoeiden ijver en de onuitputbare geestesbron des in Zuid- en Noord-Nederland steeds hooggeschatten en beminden schrijvers, Hendrik Conscience.

De zaal was reeds vroegtijdig met talrijke toehoorders vervuld, onder welken zich vele talentvolle mannen bevonden, die uit Antwerpen, Gent en andere steden naar de hoofdstad waren samengevloeid, om de twee helden van dit feest: Conscience, den schrijver, en Mirij, den toonzetter, hunne welgemeende en welverdiende hulde te brengen, ter gelegenheid

der proeflezing huns jongsten kunstgewrochts: *De Dichter en zijn droombeeld.*

Eene ontleeding te geven van dit zangspel, zoo vol gevoel, zoo vol geloof, achten wij overbodig, daar wij meenen dat elke Vlaming, wiens hart nog klopt voor zijnen stam en wiens geest door de uit het Zuiden overgewaaide pestluchten nog niet bedorven is, zich dit lieve boekdeeltje zal aanschaffen en de dieproerende taal des Dichters, die in zoo eenvoudige klanken tot hart en geest spreekt, zal gevoelen en begrijpen.

Nogtans willen wij onzen lezers eenige regelen daarvan voor oogen stellen, om hun des Dichters doel, wat hij op zoo schitterende wijze bereikt, des te gemakkelijker te doen vatten.

Wat is het doel des Dichters?

Aan te toonen dat, om dichter te zijn, men, als het ware, de aarde moet verlaten en voor geest en hart in hooger sferen voedsel moet zoeken, in één woord, dat de dichter moet gelooven.

Daarom stelt hij hem, in 't eerste bedrijf voor als verlaten en miskend - wat, helaas! maar al te dikwerf het geval is, - waardoor hij in twijfel vervalt en zich ten laatste in de armen der wereld stort, die hem troost en lafenis voor zijn smachtend hart belooft. Hooren wij zijne klacht:

DE DICHTER, ***moedeloos en klagend:***

Hoe pijnlijk is mijn troostloos leven
In deze woestenij!
De laatste hoop heeft mij begeven,
Geen redding meer voor mij.

Wat stilt den gloed van mijn gedachten?
Wie zou des Dichters wee verzachten?
Geen mensch die zijne taal verstaat;
Elkeen den armen droomer haat.

Zoo draag ik steeds alleen mijn smarte
Onheelbaar in 't gefolterd harte;
En dwaal ik op dees woesten grond
Als een versmade balling rond.

Natuur, men roeme uw pracht en luister;
Voor mij zijt ge onvolmaakt en duister.
Mijn geest tot hooger sferen stijgt
En naar een betre schepping hijgt.

Wat mijne wanhoop kan genezen
Bestaat op aarde niet;
Door Godes Wil ben ik verwezen
Tot eeuwig zielsverdriet!

Zoo mijmert, zoo klaagt hij, tot dat IDEA, zijn droombeeld, de ingeving uit den hooge, welke zijne zangen bezielen zal, hem in den droom komt troosten:

IDEA.

Hier ben ik, 't reine beeld, dat ademt door uw zangen

En leeft in uw verlangen.
Uw geestdrift schept als God en roept mij tot het aanzijn.
.....
Zoo lang gij zucht naar al wat schoon en goed is,
Blijft zij u trouw, die 't kind van uw gemoed is.
Mijn wieg, o Dichter, is uw eigen hart;
Uit uwe reine drift ben ik geboren;
Bij minder zuivren wensch ga ik verloren.

Ja, zijn droombeeld, de ingeving uit den hooge, die de moeder is der verheven gedachten, die 's dichters geest boven de vergankelijke en ongevoelige stof doet omzweven, en hem de grootsche schoonheid der Godheid zal doen aanschouwen, die ingeving, IDEA, zal hem getrouw blijven, zal hem steunen, zoo lang hij de vuige driften en begeerten uit zijn hart verwijderen zal, zoo lang hij zijn bezielend geloof niet zal wegwerpen, om zich als het dier in 't stof te wentelen en zich daaraan te kluisteren.

IDEA.
Nu, dichter, wil uw klachten staken
En 't zuiverst zielsgenoegen smaken.
Mijn zoete vriend,
Gij wordt bemind.

Gij ziet het, de Dichter zucht naar liefde, en IDEA schenkt hem die; maar hoe noemt zij die liefde? - ‘'t Zuiverst zielsgenoegen.’ Daarom ook ontwijkt zij hem, als de hartstocht in hem begint te ontwaken en op zijnen kreet van uitzinnige blijdschap:

Wat geluk gaat mij bestralen
Bij het blijde zegepralen
En het zaligend genot!
Aan mij!

Antwoordt

IDEA.
't Bezit op aard is u verboden.

Omdat hij nog niet genoeg beproefd, nog niet genoeg gelouterd is; omdat hij nog niet genoegzaam begrijpt, dat het schoon, wat de dichter moet betrachten, met geene handen te grijpen, maar alleen door den geest te vatten is.

Dan ontwaakt de Dichter uit zijne sluimering, wrijft zich het hoofd, en ziende dat hij zich nog op aarde bevindt, en het genoegen, wat hij zoo even smaakte, slechts een genoegen des geestes was, zucht hij:

Des Dichters ziele zweeft aan hooger transen,
Zich badend in der heemlen heldre glansen.
Hij drukt een engel aan zijn borst
En laaft zijn vuurgen liefdedorst;
Maar dalen moet hij naar beneden,
En valt terug in d'aardschen nacht,
Waar bittre wanhoop hem versmacht.
Eilaas! hoe lang heb ik geleden!

Nu beginnen de twijfel en de strijd. De Dichter is mensch en bestaat dus uit twee deelen: geest en vleesch. Wel voedt hij zijnen geest met de vruchten der verbeelding;

maar het vleesch zoekt ook naar voldoening, en nijgt zich dus naar de vruchten, die onder zijn bereik liggen, de genoegens der stof, de wereldsche geneuchten.

Daarom voert de schrijver een derde personnaadje ten tooneele, welk hij MUNDUS, de geest der aarde, noemt. Deze wendt alle middelen aan, om de zinnen des Dichters te streelen, hem door valschen schijn tot zich te lokken, hem zijne IDEA de ngeving uit den hooge, het geloof, dat alleen in een onbedorven geest, in een zuiver hart kan verblijven, in wellust, brasserij en hoogmoed te doen verliezen, en van hem een

dier wezens te maken, die door hunne werken den verheven dichternaam bezoedelen, onteeren. Hooren wij MUNDUS spreken:

MUNDUS
Kom, arme Dichter, lang genoeg hebt gij geleden,
'k Geleid u naar mijn woon;
Mijn dochters zijn als englen schoon.
Weersta mij niet, volg mijn schreden.

DE DICHTER
Neen, ik volg u niet!
Dierbaar zijn mij mijne droomen.
.....

MUNDUS
Schooner dan uw droomgedachten
Zijn de maagden, die u wachten.

DE DICHTER
En mijn droombeeld?

MUNDUS
't wacht u ook.

DE DICHTER
In de waarheid, in het leven?

MUNDUS
Wezenlijk, in volle leven.
En met alle pracht omgeven,
Sierend uw verbeeldingsspook.

Met welk eene sluwheid tracht MUNDUS zijn doel te bereiken. Hij belooft den Dichter ook zijne IDEA, het goddelijk beeld, dat zijnen geest vervult, dat hij tot hiertoe slechts met de oogen zijner ziele heeft kunnen beschouwen, hem te toonen ‘wezenlijk, in volle leven,’ met vleesch omkleed, om zoo doende den denker des te zekerder in zijne strikken te doen vallen. Doch de Dichter dit hoorende, roept met verbazing:

Maar, zij is een kind der aarde?

dat beeld zoo fijn, zoo zuiver, zoo schitterend schoon, mij zoo heilig, dat beeld is dat een aardsch wezen, beheerscht, gelijk wij, door driften en begeerten; onderworpen als wij aan dezelfde ellenden? Neen denkt hij, dat is niet mogelijk; en hij zegt twijfelende:

In bangen twijfel mijn harte vlot.
Gij wilt mij verleiden tot zingenot,
Mij doen dwalen,
Nederdalen,
En, van mijnen hemelschen roep ontaard,
Buigen en kruipen in 't stof der aard.

Lang houdt de dichter vol, aan de verleidingen van MUNDUS te weêrstaan, tot hij eindelijk bij 't hooren dezer woorden:

‘De wijze man proeft wat hij nog niet kent,’

begint te wankelen en besluit, den strijd te wagen, dien MUNDUS hem aanbiedt.

In het tweede bedrijf verbeeldt het tooneel een oasis of een tooverachtig schoon landschap. Daar bevindt zich DELICIA, de wereldsche vreugde, met de Dochters der aarde. Op den achtergrond verschijnt IDEA, biddende voor de zegepraal des Dichters, haren minnaar:

Eilaas, de harde strijd komt nader;
De stof zal worstlen met den geest.
Versterk zijn moed, o hemelvader!
Mijn hoop is groot, doch 'k ben bevreesd.
.....
Hij eert uw naam en mint het goede,
Laat hem niet vallen, sta hem bij.
De mensch is zwak, maar *hem* behoede
Het heilig vuur der poëzij!

Hoe diep godsdienstig is deze bede; zou men niet zeggen: een engelbewaarder, die voor zijnen beschermeling smeekt?

De dochters der aarde bespotten IDEA en vertrouwen reeds op eene zekere overwinning; waarop IDEA dit schoone antwoord geeft:

(1) Wat is het aardsche goed voor hem, die, weggetogen,
Hart en oogen
Ten hemel opgeheven houdt?
Als de arend in zijn vlucht, zoo machtig en zoo stout,
De glanzende zonnen,
De bronnen
Van 't eeuwige licht aanschouwt,
En zijn heil op een betere toekomst bouwt?

doch DELICIA antwoordt haar:

MENSCH is ook uw trotsche zanger.

Dit wil zeggen: uw zanger is niet alleen geest, maar hij is ook vleesch.

Hier ziet men, hoe de Poëzij en de Wereld elk hunne zijde kiezen. IDEA vertrouwt op de sterkte des geestes, welke zij hoopt over 't vleesch te zien zegepralen; terwijl DELICIA, de wereldsche vreugde, op de zwakte des vleesches vertrouwt, om den krachtigen geest te overwinnen.

Eindelijk nadert de Dichter met den verleider MUNDUS, die hem op de pracht wijst der Natuur, en hem daarna aan zijne dochters voorstelt, wier schoonheid des Dichters oogen doet schemeren en zijn hart doet popelen. Men kroont hem met rozen, den wellustenkrans; doch als hij deze slechts even aanraakt, vallen de bloemen af, en met teleurstelling en verachting zegt hij:

Hoe broos die bloemen!

MUNDUS.

't Is de kroon der aardsche lusten,

(1) In de tekstboekjes staat boven deze strophe verkeerdelijk DELICIA in plaats van IDEA.

Die door hun wisseling u nimmer laten rusten.

DE DICHTER.

Zijn dit de vreugden, door den aardeling gewenscht?
Nog niet gesmaakt en reeds verslenst!

Zijn zegepraal is half behaald, en de verschijning van IDEA voltooit dezelve.

IDEA.

O Dichter, versmaad niet het heilige vuur
En de eedle natuur,
Door God u geschonken;
Laat weder uw ziele door geestdrift ontvonken,
Wordt sterk en vrij,
Door liefde tot mij,
Ik ben de zoete poëzij!

DE DICHTER (*met verachting tot de dochters der aarde*).

Is dit, o wereld, nu het heil dat gij kunt geven?
Uw vreugdekroon doorwondt mijn hoofd;
Zij is van kleur en geur beroofd;
Alleen de doornen zijn gebleven!

De wellusten zijn verwonnen en verwijderen zich met schaamte.

Het zesde tooneel dezes tweeden bedrijfs is een afwisselend gezang tusschen IDEA en den DICHTER, en wordt besloten met den volgenden tweezang:

Liefde der zielen, o heilig vuur,
Machtig en puur!
Vonk der begeestring, gedaald uit den hoogen,
Straal aan de hemelsche lichtbron ontvlogen!
Aardsche genuchten, onttoovrend het hart,
Laten tot nawee de doornen der smart;
't Kuische genot kan uw glans niet verdooven.
Wie aan u gelooven,
Schenkt ge onzeglijke vreugd
In eeuwige jeugd.

In het derde bedrijf wordt in het tooverachtig paleis der aarde de strijd tusschen den Dichter en de stof, voortgezet. Ditmaal zijn het de Driften en Vermaken, die hem zullen aantasten. Hij aarzelt; maar daar hij den strijd heeft willen beginnen en dus verplicht is, die tot het einde voort te zetten, verlaat IDEA hem niet en moedigt hem aldus aan:

IDEA.

Zoudt gij dralen?
Wiens ziele met zuivere wenschen zich voedt,
Die wordt door zijn strekking naar hooger behoed:
Kan hij falen,
Verdwalen.
In 't einde toch zal hij de zege behalen.

MUNDUS roept nu de Dienaars des rijkdoms te voorschijn en doet allerlei schatten: goud, juweelen en geld aan des Dichters voeten dragen, terwijl hij aldus derzelver lof bezingt:

O goud, o edel goud!
Op uw bezit de mensch zijn hope bouwt.
Gij zijt de bron van alle macht op aarde:
Van aanzien, eerbied, roem en eigenwaarde!

O geld, o glinstrend geld!
Wie uwen schat bij millioenen telt,
Wordt als een God door elkeen, hier beneden
Vereerd, gevleid, ontzien en aangebeden.

De Dichter, getroffen schijnende met bewondering en begeerte, wordt op nieuw door IDEA tot de rede teruggebracht, door deze schoone en krachtvolle woorden:

Keer af van 't verleidend metaal uwe oogen;

't Zal uw hart verdroogen.
Het goud is de bronne van alle kwaad:
Van woeker, van list en van broederhaat.
't Verbastert de zielen,
Die voor zijnen tooverglans nederknielen.
Uit gouddorst verkoopt men, met vuige hand,
Zijn God en zijn vorst en zijn vaderland.

Kon IDEA wel een krachtiger argument vinden, dan wat in de twee laatste verzen bevat is. Ontneemt den dichter zijn geloof aan God en zijne liefde tot het vaderland, en wat zal hem overblijven? Niets. - God, dat alomvattend denkbeeld dat alle volmaaktheden in zich besluit; die scheppende kracht die zijne zangen bezielt, die de natuur doet spreken tot het hart des dichters en hem derzelver taal doet verstaan, doet begrijpen; en dan de liefde tot het vaderland! Is er wel eene liefde die de snaren der dichterziel sterker aandoet, sterker doet trillen dan deze? Wanneer klinkt des dichters zang schooner en krachtvoller, dan wanneer hij den roem of de rampen zijns vaderlands bezingt? Wij behoeven niet ver te gaan, om ons hiervan te overtuigen; slaan wij slechts eenen oogslag in de werken der Vlaamsche dichters; zien wij daar niet, welke krachtige zangen de vroegere roem en de tegenwoordige verdrukking van der Vlamingen vaderland al niet hebben in 't leven geroepen?

't Is dan ook de invloed dezer kernachtige en overredende toespraak, welke de begeerte, die in 's Dichters hart reeds scheen te vlammen, verdooft; en oogenblikkelijk is zijn besluit genomen en antwoordt hij met kracht:

Neen, neen, 't verleidt mij niet, dit schittren en dit blinken.
'k Voel gierigheid en haat mij in den boezem zinken;
Mijn hart wordt koud.
Weg met dien glans! mijn ziel verkoop ik niet voor goud!

Zijne ziel, de zetel van zijn geloof aan God en van zijne liefde tot het vaderland, die ziel, zijn leven, verkoopt hij niet voor goud.

Ten tweede male heeft hij dus gezepraald, maar de strijd is nog niet ten einde. MUNDUS bereidt hem eene nog sterkere bekoring. Hij doet het volk opkomen en gebiedt het den Dichter als vorst te begroeten. MUNDUS doet hem eenen prachtigen troon bestijgen, en 't volk brengt hem die slaafsche hulde, welke alleen het koude hart van ongevoelige dwingelanden kan doen beven van genoegen; doch zulks kan aan het gevoelig hart des Dichters geene vreugde geven, en hij zegt tot het voor hem neergeknielde volk:

Staat op, mijn vrienden; laat mij u de handen drukken.
Waarom zoo diep in 't stof voor uwen broeder bukken?
Zijn het al slaven, die ik rond mij zie?
Voor God alleen buigt een vrij man de knie!

HET VOLK, ***nog dieper buigende.***
Wij durven, o Vorst, uw gelaat niet aanschouwen;
Het mocht ons berouwen.
Uw arendenblik
Vervult ons met schrik.
Een oogwenk van u kan tot roem ons verheffen,
Ook kan hij met rampen en smarten ons treffen.
Als God, alvermogend en groot,
Beschikt ge over leven en dood!

DE DICHTER, ***spijtig, smijt de kroon ter aarde.***

Ho, weg de glans der oppermacht,
Die ik veracht!
Hoe zou een lot mijn ziele kunnen streelen,
Wen 't niet met andren is te deelen?
Geen gulle hand te mogen biên?
Geen zoete lach meer glinstren zien?
Geen liefdedorst meer kunnen laven?
Bewierookt zijn door laffe slaven?
Te schriklijk is zulk hooge staat,
Die ons noch vriend noch broeder laat!

IDEA, ***blijde.***
Mijn minnaar zegeviert!

Driemalen hebben wij de Dichter overwinnend uit het strijdperk zien treden. Wellust, hebzucht en hoogmoed hebben hem niet kunnen overmeesteren; nu neemt MUNDUS zijne toevlucht tot den wijn. Het geestrijke vocht doet 's Dichters bloed sneller vlieten, stijgt naar zijn hoofd, bedwelmt zijn verstand; hij valt in dronkenschap. IDEA tracht in hem de rede te doen ontwaken, doch te vergeefs; op elken smartkreet, dien zij slaakt, antwoordt hij met nog meer wijn te vragen, totdat hij haar eindelijk in zijne uitzinnigheid verstoot:

Ik lach met al uw zuchten en uw klagen.
Men schenke wijn tot bij den boort!
Ga weg van mij, die mijne vreugde stoort,
Wil uw verveling elders dragen!

IDEA, bespot wordende door de dochters der aarde, enz. klaagt:

Onzaalge, gij levert me aan de ondeugd ten spot.
Ach, mocht ik verbidden de straffe van God!
Gij hebt mij voor wulpsche genuchten verlaten...
O, kon ik u haten!
Maar, neen, alhoewel ge mij schandlijk verstiet,
U haten, ontrouwe, dat kan ik nog niet.
Eilaas, uwe liefde te derven,
Is pijnlijker nog dan te sterven!

DE DICHTER, ***getroffen opstaande.***
Wat stem, die zoo zoet hier de liefde bezingt?
Het is als een straal, die mijn boezem doordringt...

Zoo glinstert nog eene enkele vonk der rede; doch MUNDUS en de zijnen verdooven haar terstond door hunne kreten; ‘leve de wijn! en de *Dichter* reikt op nieuw den beker:

Schenk dit kristallijn
Vol ambrozijn!
Alles is schijn
Buiten den wijn!

IDEA, ***tot den dichter.***
Genade, genade, neen, blijf niet zoo koel
Voor mijne angstige bede;
Vermoord niet uw geestdrift, uw zuiver gevoel,
't Licht der heldere rede!
Herinner, hoe zalig gij droomt aan mijn zij
In zieleverrukkende fantazij:
Gedachten, die glinstren als starrengewemel,
Aan 't grondeloos blauw van den dichterenhemel.
Verbrijzel de keten, uw geest worde vrij.
Genade voor u en genade voor mij!

DE DICHTER, ***geheel uitzinnig.***
Wie durft er nog van God of hemel spreken?
Wie droomt er dwaas van hooger streken?
Hier is mijn hemel, 'k wil geen ander lot.
In dezen beker schuimt mijn God?

IDEA, ***met eenen noodkreet.***
Ach, ik bezwijk!
(*Zij valt en zinkt weg.*)

Alzoo, tegelijkertijd dat hij zijn geloof aan God verwerpt, om de stof, den wijn, te aanbidden, ontvalt hem ook zijne *Idea*, zijn droombeeld, de ingeving uit den hooge, en hij houdt op dichter te zijn.

Het doel des Schrijvers ziet men hier bereikt: ‘Zonder geoof geen dichter,’ en om het nog duidelijker te toonen, sluit hij dit derde bedrijf met het volgende choorgezang, aangeheven door MUNDUS en de zijnen:

Laat, broeders, onze zangen schallen
Op dezen dag!
Wij wonnen den slag.
De trotsche denker is gevallen;
Nu weet hij wat de stof vermag.
Hij heeft zijn stouten geest verdronken
In stroomen wijn;
Het licht is zijner ziel ontzonken,
De slaaf der aarde zal hij zijn!

Het vierde en laatste bedrijf getuigt vooral van het godsdienstig gevoel des beminden schrijvers. In den Bijbel staat geschreven: ‘Er zal in den hemel meer vreugde zijn over éénen zondaar, die boetvaardigheid doet, dan over negen-ennegentig rechtvaardigen.’ 't Is op dezen tekst dat hij de ontknooping van zijn zangspel bouwt.

De DICHTER, zooals wij gezien hebben is in ongeloof gevallen en heeft daardoor zijne IDEA, de poëzij verloren: maar zijn innig berouw redt hem en schenkt hem zijn droombeeld terug, waarmede hij in den dichterenhemel door 't huwelijk, dit wil zeggen: ten nauwste verbonden wordt. Dat is met andere woorden; nu hij de bedriegelijkheid, de valschheid der stof, der wereld, heeft leeren kennen; nu hij bij ondervinding weet, dat niet in de aardsche genoegens, maar alleen in 't geloof aan God de verhevenheid van gedachten, welke den dichter maakt, te putten is, nu klampt hij zich met al zijne krachten aan deze reddingsplank, zonder welke hij in de diepte van het niet, in de vergetelheid zou verzonken blijven.

Wij bedanken den schrijver van harte voor deze nieuwe parel, waarmede zijn talent de kroon der Vlaamsche letterkunde heeft opgeluisterd, en vooral bedanken wij hem, omdat hij in dit werk eene oprecht vaderlijke les geeft aan vele jonge dichters, die, men vergeve ons deze opmerking, soms vreezen voor geloovigen gehouden te worden, daardoor in hunne vlucht blijven steken en in plaats van eenmaal als eene ster aan de dichterenhemel te schitteren, zich zelve gedoemd zien om als een ellendig en vergeten glimwormpje langs de aarde te blijven kruipen.

Benevens onzen dank, brengen wij den dichter Conscience ook onze hulde, en wenschen hem duizend werf geluk met het welslagen zijner pogingen. Op zestigjarigen leeftijd toont hij der gansche wereld, dat de Vlaamsche geest nog ernstig is, en als tegenstelling der tegenwoordig zoo gezochte zangspelen: la grande Duchesse de Gérolstein, Orphée aux enfers, le Timbale d'argent, enz. schenkt hij haar ‘*De Dichter en zijn droombeeld.*

Dank, hulde en heil onzen beminden en hooggeschatten Hendrik Conscience!

Ook brengen wij onze hulde aan den heer Karel Miry, den toonzetter, die door dit nieuw gewrocht éénmaal te meer bewezen heeft, hoezeer hem de Vlaamsche kunst te harte gaat. Op meesterlijke wijze vertolkt hij de kracht, het gevoel en de overtuiging

in des schrijvers woorden bevat, en aan elk personaadje heeft hij 't hem eigenaardig karakterzoo goed gegeven, dat wij zonder aarzelen en met blijdschap durven zeggen: Miry heeft Conscience begrepen.

Ten slotte uiten wij den wensch, dit zangspel spoedig op een groot tooneel te zien opvoeren, en de Dichter en de Toonzetter alsdan zoovele toejuichingen te zien inoogsten als hun bij de proeflezing zijn te beurt gevallen.

PIETER VIERHOUT.

Eene zeldzame plaat naar P. Veronese.

Nevenstaande plaat is eene diergene waarvan de schaarschheid der afdrukken den prijs heeft doen stijgen; als zij soms in veilingen voorkomen, worden zij doorgaans ettelijke franken verkocht. In de verkooping van ridder J. Camberlijn, in 1865 te Parijs gehouden, werden twee verschillende reeksen afdrukken van deze plaat verkocht; de platen der eerste reeks, n^{r} 393 van den catalogus, waren geteekend *E. Bonneionne fec;* de tweede, n^{r} 394, *Fr. Bonnoniensi fecit*, overeenkomstig de naamteekening op onze plaat. In gemelde verkooping, kwamen nog twee andere platen van den zelfden plaatsnijder voor. In de 2^{e} verkooping van ridder J. Camberlijn, in 1867 te Brussel gehouden, onder de leiding van Jos. Linnig, trof men nog eene andere plaat van hem aan (n^{r} 259 van den catalogus), geteekend *E. Bonncionne.* Wellicht is dit verschil in de spelling van den naam, het gevolg van eene onachtzaamheid in het schrijven, daar de plaatsnijder den naam omgekeerd op de plaat moet zetten, of wel is het eene misgreep, daar men de F, - wij houden het voor eene F, - wel kan genomen hebben voor eene E.

Wat er ook van zij, de plaat zoo en gelijk wij ze mededeelen, is beschreven door Ch. Le Blanc en opgegeven als metende in hoogte 200 millimeters op 240 breedte. Wat betreft den kunstenaar, wij hebben over hem niets anders ontdekt als dat hij in Italië werkzaam was in de tweede helft der XVIIe eeuw. De oorspronkelijke koperen plaat is zeer waarschijnlijk door een Belgisch schilder uit Italië medegebracht. Wat de samenstelling aangaat, zij bestaat, zooals men ziet, uit zeven figuren op den voorgrond; links, zit een man, met gevouwen handen, geknield naast eenen anderen rechtstaanden man, in eerbiedige houding; achter hen bevinden zich verscheidene personen, die verschillende gevoelens betuigen; de plaat moet bewerkt zijn naar eene schildering van Paul Veronese.

Wij zullen de gelegenheid, dat wij deze plaat mededeelen, waarnemen, om een beknopt overzicht van het leven des uitstekenden Italiaanschen meesters te geven. De naam waaronder hij zich onsterfelijk heeft gemaakt, is niet wezenlijk de zijne; want hij heette eigenlijk Paoli Cagliari of Caliari. Het is naar zijne geboorteplaats, de stad Verona, dat hij Veronese genoemd werd. Sommigen stellen het jaar zijner geboorte in 1530, anderen in 1528. Zijn vader, Gabriel Cagliari, was een niet onverdienstelijk beeldhouwer. Gedurende eenigen tijd was de jonge Paolo onder de leiding zijns vaders als leerling beeldhouwer werkzaam. ‘Het eerste onderwijs in de schilderkunst werd hem gegeven door de Veronesche schilders Antonio Badile en Carotto. Eerstgenoemde was des jongelings oom. Op nauwelijks twintigjarigen leeftijd, nadat hij zich reeds gunstig had doen kennen door verschillende schilderstukken, werd de jonge kunstenaar met nog eenige andere schilders, door den kardinaal Ercole Gonzaga naar Mantua geroepen, om de herbouwde stedelijke hoofdkerk met schilderingen te versieren. Na de voltooiing dezes werks, begaf hij zich, in gezelschap van den kunstschilder Zelotti, naar Tiene, om er gezamenlijk twee zalen van het paleis van den graaf Porti of Portesco met frescos te beschilderen. Een dergelijk werk voerden zij te Fanzolo uit.

Kort daarna, hij kon toen omstreeks 25 jaar oud zijn, ging hij te Venetië wonen. Zijn schitterend penseel werd er als om strijd in beslag genomen voor het versieren van kerken, kloosters, paleizen enz. Het in 1576 afgebrand hertogelijk paleis bevatte

verscheidene schilderstukken van Paolo Veronese, die alle in de vlammen zijn gebleven. Tusschen zijne uitstekende gewrochten worden nog genoemd de schilderingen die hij uitvoerde in het paleis van Soranza, bij Castel-Franco, in de woning van den patriarch van Aquilea, te Masiera, bij de Jezuïeten, en vooral in het refectorium van San-Nazzaro, te Verona; deze laatste schildering is eene voorstelling van het gastmaal bij Simon den Pharizeër. Des schilders beroemde Bruiloft van Cana, die thans in het museum van den Louvre prijkt, werd in 1797 door de Fransche legers op hunnen tocht in Italië geroofd en vandaar naar Parijs overgebracht. Deze schilderij, een weergaloos, ongeëvenaard meesterstuk, in 1563 voor een Venetiaansch klooster geschilderd, bevat niet minder dan 130 figuren, waartusschen men den schilder zelve opmerkt in een wit gewaad op den bas spelende; zijn werk werd hem betaald 324 ducaten, dat is 972 fr. (de toenmalige meerdere waarde van het geld in aanmerking genomen, staat die som gelijk met ongeveer 6000 fr.). Een ander meesterstuk van Veronese, *Het gezin van Darius voor Alexander,* werd in 1857 door de familie Pisani aan de Londensche nationale galerij verkocht tegen 350,000 fr.

Paul Veronese overleed in 1588 en werd begraven in de kerk van den H. Sebastianus, te Venetië.

Twee zonen en een broeder van den beroemden meester, Gabbriello, Carlo en Benedetto beoefenden insgelijks de schilderkunst, doch zonder veel roem.

Tentoonstelling van schoone kunsten, te Brussel.

Tusschen de beste *kopergravuren* verdienen gemeld: *De Maagd met de begiftigden*, naar A. Van Dijck en een portret dezes meesters, beide volgens schilderijen uit den Louvre gegraveerd door G. BERTINAT, van Parijs. - In de *O.-L.-Vrouw met den papegaai*, van J. DELBOETE, van Brussel, vinden wij Rubens niet genoegzaam terug; het kindje is slecht geteekend. - Van J. BIOT, van Brussel, teekenen wij twee keurige portretten aan. - De groote plaat van J. DEMANNEZ, van Brussel: *Het kabinet van Erasmus*, voor de inschrijvers der tombola bestemd, is een fraai en welgelukt gewrocht; voor de schilderingen van Leys geven wij anders echter de voorkeur aan sterkwaterplaten; als keurig werk van Demannez vermelden wij nog zijne gravuren naar J. Coomans en Johnston. - Als welgelijkend en sierlijk bewerkt bevelen zich aan, de portretten van den hoogleeraar Spring en den geleerde Coemans, gegraveerd door F. DE MEERSMAN, van Brussel. De teekening naar H. Bource (*Dagen van droefheid*) laat te wenschen. - De *Christus tusschen de twee moordenaren*, naar Rubens, uit het Antwerpsch museum, van D.J. DESVACHEZ, van Brussel, strekt den onvermoeibaren

plaatsnijder tot eer, al blijft ook hier en daar eene kleinigheid in het kapitale werk te herzien. Zijne portretten van Molière, naar Sandoz en Luco Signorelli, mogen puike gravuren heeten. - J. FRANCK, van Brussel, buiten de *H. Martinus*, naar Van Dijck (uit de kerk van Saventhem), stelt ten toon de *Kruisafdoening* naar Rubens, onvoltooid achtergelaten door ERIN CORR, en door Franck afgewerkt; de heele gravuur is te bol bewerkt en mist het karakter van den meester; laatstgemelde plaat is bestemd voor de inschrijvers der Antwerpsche maatschappij van schoone kunsten. - *De Rooker*, naar A. Van Ostade, en het portret van Rockox, zijn twee gravuren die ons voor F. LAUWERS, van Antwerpen, onder studie en volharding, eene schoone toekomst waarborgen. - Hoogst keurig is de gravuur naar eene *Madona*, van Rafaël, gesneden door E. MANDEL, van Berlijn. - De *Camoëns*, naar G. Wappers, is eene van de beste gravuren uit de pronkzaal. Deze plaat, geteekend en voor een groot gedeelte gegraveerd door wijlen H. DE GROX (zie 1866, bladz. 37), is allerbest bijgewerkt en voltooid door J.B. MEUNIER, van Brussel. - Over de plaat naar Leys, van J.B. MICHIELS, hebben wij reeds gesproken. - *Maria met het kind,* naar Rubens, uit het Antwerpsch museum, eene plaat van H.J. VAN DER BORGHT, van Antwerpen, behoefde eenigszins meer afgewerkt te wezen, om veel in waarde te winnen. - *De Hongaarsche vrouw*, naar J. Portaels, van J.B. VAN DER SIJPEN, te Brussel, en de beroemde *Madona*, van Rafaël, uit de galerij van Dresden, door den befaamden J. VON KELLER, van Dusseldorp, zijn de uitstekende gewrochten in het vak.

In de *sterkwaterplaten* munten uit: D.L.A. CHAINEUX, van Brussel, met *François Villon, Don Cesar de Bazan* en *Pierre Gringoire;* - L. FLAMENG, van Parijs, met stukken naar Toulmouche, Rembrandt, Munkaesy, C. Duran, Gleyre en H. Regnault; - J. MEGANCK en A. NUMANS, van Brussel; - C.N. STORM VAN 's GRAVENZANDE, te Brussel; - M. LALANNE, van Parijs; - P. TEISSONNIÈRES, van Bordeaux.

Houtsneden waren er weinig: *De hemelvaart Christi*, naar Rafaël, van WILLEM BROWN, is de bijzonderste die wij hebben aangetroffen.

Tusschen de goede *steendrukplaten* vermelden wij loffelijk de portretten, tentoongesteld door drie onzer uitmuntende teekenaren op steen: J. SCHUBERT en L. TUERLINCKX, te Brussel, en FLORIMOND VAN LOO, te Gent.

Tusschen de *waterverfschilderingen* spannen de kroon die van wijlen G. SIMONEAU; onder meerdere verdienstelijke tentoonstellers in dit vak, halen wij nog aan: A.L. BARGE, C. CAMINO, J. JACQUEMART, M. LA HALLE, C. NANTEUIL, L.A. SALMON, van Parijs; J. BORIO, J.B. CHAPPUSET, F. CHARETTE, CITTADINI, R. CLARKE, J. DE MOL, F. DUFER, P. LAUTERS, A. LE MAYEUR, A.E. PECQUEREAU, E. PUTTAERT, MEV. THORPE, JULIAAN VAN DER PLAETSEN (een levensgroot vrouwenportret), A. VIANELLI, allen te Brussel; H.A.C. DEKKER en Mej. S.J. SARTORIUS, van Amsterdam; A. MENZEL, van Berlijn.

De tentoonstelling bevatte allerliefste *schilderingen op porselein*, onder andere van Mej. A. DAUBRIVE en B. DELPECH, van Parijs; Mej. L. BRASSART en Mev. D. DE COOL, van Brussel.

Wij zagen ettelijke fraaie *brandverfschilderingen* (email), namelijk van Mej. C. BRICON, te Parijs.

De laatste Ruthven.
Vervolg van bladz. 177.

De voetstappen kwamen al nader en nader; leven of dood kon in elken tred besloten liggen. Men hoorde de verschrikte stem van David Calderwood, bevestigen dat sedert uren reeds de Schotsche broeders gevlucht waren; en toch bleef het eenig antwoord: ‘Zoek - zoek!’

In hun doodelijken angst, hadden de twee jonge lieden - zij waren beide toch zoo jong - zich dichter aan elkander gesloten; en Patricks arm was rond Letticia's midden geslingerd, zooals hij gedaan had toen zij nog een kind was. Hij lispelde: ‘indien ik sterf, Letticia, bemin mij. Meer dan mijn leven, meer dan alles, uitgezonderd mijne eer, heb ik u lief gehad!’

Innig en vol liefde, drukte zij hare bevende, koude lippen op zijn voorhoofd. De gerechtsdienaars begonnen den hof te doorzoeken, door David Calderwood gevolgd, die krampachtig de bevende handen samenwrong. ‘Goede vrienden, zeide hij, zoekt tot morgen ochtend, gij zult toch geene levende ziel ontdekken, uitgezonderd mijn arm kind, indien zij nog in leven is. Letticia, Letticia, waar zijt ge? riep de oude man klagend uit.

- Ga tot uwen vader - ga! murmelde Patrick; maar Letticia was doof voor alle andere liefde dan degene die zij voor hem koesterde,

- Ik zelf zal u in alle struiken en boschjes helpen zoeken, om mijn arm kind terug te vinden, en ik bid onze vorstin, Mevrouw de koningin Elisabeth...

- Voor onzen vorst, den koning van Engeland en Schotland, moet thans uw gebed zijn; zoodus, geen verraad, oude man, zei een der gerechtsdienaars, hem eenen slag gevende, die dreigde hem te doen vallen. Bij die geweldenarij, kon Patrick Ruthven zich niet weerhouden eene beweging in zijnen schuilhoek te maken.

- Een uil in het boschje. Hei daar! schreeuwden de mannen.

Patrick en Letticia durfden nauwelijks adem halen. In hare angstvalligheid had zij driftig hare armen rond 's jongelings hals geslagen; hare oogen schenen vuurstralen uit te werpen; zij gevoelde, dat, hadde zij slechts een wapen in de vuist gehad, zij in staat ware geweest eenen moord te begaan. Vruchteloos, vruchteloos; alles was vruchteloos!

Er ontstond een gedruisch door de twijgen in het boschje, eene ruwe hand viel op Patricks borst neder, en eene stem zegde: ‘in 's konings naam neem ik u gevangen!’

Hij was eindelijk gevat.

***

Op eenen winterdag, toen de Torenheuvel, zoo dikwijls door bloed gekleurd, gansch wit onder eene dikke laag sneeuw bedolven lag, hadde men eene vrouw onder de valpoort kunnen zien voortstappen, zich naar het inwendige des Torens richtende; zij scheen tot den middelbaren stand der samen-

leving te behooren; haar hoofddeksel en kleed waren van eenvoudig maaksel, zwartkleurig en dicht gesloten. Zij was ook maar klein, met een onbeduidend voorkomen bedeeld en zij scheen in het schrikaanjagend gevang toegelaten te worden, of eerder er binnen te sluipen, zonder bij de gevangenbewakers, meer aandacht op te wekken dan een vogel zou gedaan hebben, die het venster eens opgeslotenen binnen vliegen, of een muisje dat in het nachtelijk duister naar hem opblikken zou.

Zij zeide, dat zij zich tot de vrouw des bestuurders van het gevang begaf. Men bracht er haar naar toe, langs donkere gangen, die haar schenen eene huivering over het lichaam te jagen; zij stapte onder smalle zwijgende vensters, met ijzeren staven bekleed; met angstigen doch verlangenden blik, zag zij er naar op, alsof zij verwachtte, eensklaps het droevig gelaat van ergens een ongelukkigen gevangene te zien verschijnen. Eindelijk bereikte zij de huizing des bestuurders. Alhoewel ook in den grimmigen ouden toren gelegen, toch ontbrak er dààr noch licht noch lucht. Van daaruit kon men de schitterende Theems hare wateren zien voortrollen, terwijl schepen van alle landen in haren schoot vaarden. Planten ook waren daar te vinden die in de opening van het ééne venster hunne pracht ten toon spreidden, terwijl in het andere venster zich eene groep menschelijke bloemen vertoonde: eene jonge moeder met hare lieve kindertjes.

De vreemdelinge maakt kortbondig de oorzaak harer komst bekend. Zij had vernomen, zeide zij, dat mevrouw eene dienstmeid voor hare dochters verlangde, en zij kwam, voorzien van de aanbeveling van iemand die aan des bestuurders vrouw goed bekend was, hare diensten aanbieden.

- Gij hebt een Schotschen naam: zijt ge van deze streek? vroeg de bevallige moeder, terwijl haar gelaat niets dan milde goedaardigheid aanduidde.

- Mijn vader en al mijne nabestaanden waren Schotlen, antwoordde de vrouw op stillen toon, terwijl zij, met haar hoofddeksel, haar gelaat eenigszins trachtte te verbergen.

- Gij zegt, *waren*: zijn dus allen dood?

- Ja, mevrouw; ik bevind mij geheel alleen.

- Arme jonge jufvrouw.

- Ik ben niet jong meer; ik ben vier en dertig jaren oud.

- En zijt ge nooit gehuwd geweest?

- Neen.

- Ach! zuchtte de gelukkige jonge vrouw van vijf en twintig, op eenen toon van waardig medelijden. En gij zijt niet afkeerig, braaf meisje... hoe is uw voornaam?

- Letticia.

- Ge zijt dus niet afkeerig om in den Toren te komen wonen? Het is anders eene nare plaats, voor ons zoowel als voor de arme gevangenen, alhoewel wij, sinds eenigen tijd, maar weinig terechtstellingen meer hadden, dank zij onzen genadigen koning Jacobus.

Letticia voelde eene koude huivering haar over de ledematen loopen; wellicht was hiervan de oorzaak, zulke lieve lippen, als 't ware met onverschilligheid, van schrikkelijke dingen te hooren spreken, maar zij antwoordde: ‘ik ben tevreden, mevrouw; zelfs een gevang schijnt een eigen huis voor iemand die de eenige woning verlaten heeft welke zij ooit kende, en thans in de wijde wereld geen maagschap meer heeft.’

Deze woorden werden uitgesproken met de kalmte van iemand die door lang lijden verduldig heeft leeren zijn. Maar toen des slotvoogds vrouw haar verzocht, mantel en hoofdkap af te leggen, en drie kleine meisjes, uit eene nevenkamer geroepen, zich rond haar schaarden en, door hare zachte blikken aangetrokken, haar al dadelijk zoenden en streelden, begon Letticia's zelfbeheersching haar te begeven, en eenige tranen biggelden haar over de wangen.

- Schep moed, zei de jonge moeder goedig. Wij zullen trachten u hier gelukkig te maken; wellicht wordt gij hier nog de vrouw van een braven boerenzoon. Koning Jacobus zorgt er voor, dat zijne Schotsche onderdanen in Engeland gelukkig zijn.

Dien dag zag Letticia de starren aan de hemeltransen schitteren en verbleeken. Maar het was aan de boorden der heldere Cam niet; het was van uit die oude hoving niet, waar hare kindervoetjes zich door spelen vermoeid hadden, en waar zij naderhand - elke andere herinnering was door een enkelen schrikkelijken nacht uitgewischt geworden - lijdzaam in rondgekuierd had, gedurende zestien lange jaren, gebogen onder het gewicht der smart.

Zestien jaren! Zoolang was het reeds geleden, dat Patrick Ruthven verdwenen was; gedurende al dien tijd had zij noch van, noch door hem eenig nieuws vernomen. Zij had al hare krachtdadigheid in werking gesteld, alle hersenschimmen uitgeput - voor zoover haars vaders veiligheid dit toeliet en zij zich niet blootstelde hem in zijn hulpeloozen ouderdom te moeten verlaten - maar zij had nimmer iets kunnen vernemen aangaande de verdere lotsbestemming van haren beminde. Of hij nog steeds in een gevang verkwijnde, of door ontvluchting of door den dood zijne vrijheid terugbekomen had, was voor haar een diep geheim; zeker was zij echter, dat hij niet op een openbaar schavot was omgebracht, want dit hadde zij geweten.

En 's morgens en 's avonds voor hem biddende, en hem steeds met al de vurigheid eener innige liefde beminnende, had deze getrouwe ziel voortgeleefd. De dagen en jaren harer jeugd waren even als de rimpelingen eener beek, onbemerkt van haar weggevlogen, want geen enkele liefdestraal was er op blijven rusten. Hun verdere loop kon haar noch hoop noch vrees inboezemen.

Zij zag de jonge mannen en vrouwen, van haren leeftijd, in de wereld voorthollen, trouwen en rond zich een derde geslacht verzamelen, terwijl zij immer dezelfde bleef. Aanbidders hadden haar niet ontbroken, want wanneer een innig verdriet eene vrouw overvalt op jeugdigen leeftijd en haar dreigt te vernietigen, geeft zulks haar soms eene teedere bevalligheid, die alle schoon vormen overtreft, en dit was de oorzaak geweest, waarom Letticia niet ongevraagd bleef. Eenige vrouwen, - die daarom niet minder braaf zijn, - kunnen meermalen in liefde

ontvlammen; anderen daarentegen wijden al de krachten harer ziel aan eene enkele liefde; Letticia Calderwood was eene dezer laatste.

Haar vader kwijnde lange jaren, in groote lichaamlijke zwakheid, en hij was op zijn ouden dag bijna gansch zinneloos geworden. Onvermoeid bleef zij hem verzorgen tot aan zijn dood, die haar geheel alleen, zonder bloedverwanten in de wijde wereld achterliet. Toen nam zij een besluit waarover zij lang nagedacht had met eene innigheid en volharding waartoe weinige vrouwen in staat zijn, maar waartoe geen ander menschelijk wezen dan eene vrouw bekwaam is. Dit besluit maakte haar bewoonster van Londens somberen gevangenisbouw: den Toren geheeten. Indien hij dààr opgesloten was - zooals zij volgens alle menschelijke waarschijnlijkheid veronderstellen kon, ten ware hij niet meer tot de levenden behoorde, - zou zij zeker Patrick Ruthven ontdekken.

Het was gevaarlijk voor de vrije bewoners van den Toren, zich te nauwkeurig over de gevangenen te willen inlichten. De dagen van Gwijde Fawkes en van sir Thomas Overbury, waren niet reeds zoodanig vergeten, dan dat allen, die eenig belang in 's konings vijanden stelden, niet wisten, dat het best was de oogen en den mond gesloten te houden. Weken lang had Letticia Calderwood reeds in den Toren overgebracht, waar wellicht haar nooit vergeten beminde in opgesloten was, en nog nimmer had zij den naam van Patrick Ruthven haren lippen laten ontsnappen of door iemand hooren uitspreken. Al haren tijd, bracht zij in gezelschap van des slootvoogds kinderen over. Zij, de gelukkige kleinen, speelden in al de vroolijkheid huns gemoeds, buiten de cellen waar al die ellende, al die wanhoop opeengestapeld was. Somtijds spraken zij van de '*gevangenen*,' met lichtzinnige onbewustheid, evenals hadden zij van vee of eenig onbezield voorwerp gesproken. Arme kleinen! hoe zoudt gij de ware beteekenis van het woord kunnen begrijpen hebben?

- Zaagt gij ooit de gevangenen? waagde Letticia hun eens te vragen.

- Ja, want eenigen mogen op het platvorm wandelen, en van beneden zien wij hen dan. Met een of twee zijn wij zelfs goed bevriend; vader zegt dat wij mogen.

- Hoe heeten zij, kind? Hadde het kleine meisje kunnen beseffen wat hevige zenuwtrekking Letticia's hart vermeesterde, toen zij deze eenvoudige vraag stelde!

- Wij geven hun geenen naam: 't zijn maar gevangenen. Ik geloof, dat ze reeds lange jaren hier zijn. Een van hen, woont dààr in den Beauchamptoren: hij is altijd bezig met schrijven, en wanneer wij hem somtijds gaan bezoeken doet hij niet, dan puff, puff, puff! en het lachende kind stak den vinger in den mond, om de handelwijze van iemand die rookt na te bootsen.

- Mabela, zei de oudere zuster, ge moogt met hem niet lachen, want vader zegt dat hij een zeer braaf mensch is, en de koning is niet zeer op hem verbitterd, niet meer dan op den anderen man die in den kloktoren opgesloten zit. Ge zult hem zien, jufvrouw Letticia; hij is mijn vriend. Ik heb hooren zeggen, dat hij alle nachten, tusschen zijne cel en den Beauchamptoren, op den belvedere wandelt om naar de starren te zien; hij speelt met ons en vraagt ons altijd hem bloemen te bezorgen, waaruit hij geneesmiddelen maakt. Hij heeft Mabela van den kinkhoest genezen en vader van de anderdagsche koorts, en...

- Zwijg, Grace; jufvrouw Letticia is vermoeid van uw gebabbel. Zie eens, hoe bleek zij er uitziet!

- Neen; gaat voort, kinderen; spreekt maar zooveel als het u belieft, murmelde Letticia; en zich oprichtende trachtte zij van hen te weten te komen, hoe deze gevangene er uitzag.

Een klein, gebogen man, die de kinderen dachten zeer oud te zijn, omdat zijn haar geheel grijs was, uitgezonderd eenige lokken van achter op het hoofd, die juist de kleur van Grace's haar hadden. Dikwijls, wanneer het kind op hare knieën gezeten was, had Letticia die zachte blonde lokken gekust; thans ook deed zij dat, met hartstochtelijke teederheid. En toch, kon het wel wezenlijk Patrick zijn - die zoo veranderd was? Het scheen haar bijna niet mogelijk.

De eerste maal dat de kinderen den gevangene gingen bezoeken, verborg zij zich op eene plaats, waar zij, van omlaag, het plat dak kon overzien, waar hij gewoonlijk wandelde. Daar verscheen weldra een oudachtig, gebogen man. Was de jeugdige Patrick waarlijk in die erbarmelijke gedaante herschapen? Hij stapte voorwaarts en leunde tegen het getimmerte dat zijne kleine wandelplaats omsloot. Door den grooten afstand, kon Letticia zijne gelaatstrekken niet onderkennen; maar 's mans golvende haarlokken herinnerden haar aan Patrick. Een half gesmoorde schreeuw ontsnapte hare borst; zij onderdrukte hem echter, keerde zich om en weende. Zijn naam - hoe zou zij hem te weten komen? De kinderen zeiden, dat ‘hij er geenen had, en al zooveel jaren in den Toren zat.’ Grace, voegde er zelfs bij, dat zij hem eens zijnen naam gevraagd en hij haar geantwoord had, dat hij hem bijna vergeten was. Eilaas, arme man! Eens, door eene ijdele hoop aangedreven, had Letticia in Grace's kleederen, een klein kinderjuweel vastgehecht, dat zij zelf vroeger placht te dragen: het was gebroken en door den jongen Patrick aaneengezet geweest, op eene nog zichtbaar vrij onhandige wijze. Zoo deze man werkelijk Patrick was, zou dit juweel wellicht zijne aandacht op zich trekken, en in zijn geheugen terugroepen de dagen zijner jeugd.

- De gevangene, zei Grace, had het juweel gezien en aangeraakt en gezegd dat het zeer fraai was, dat hij dacht er ergens de weerga van gezien te hebben, maar niet meer zeggen kon waar; daarop was hij weer somber geworden en had niet meer willen spreken.

Letticia's levendige hoop verminderde, maar toch bleef zij haar steeds gedeeltelijk bij; en elken dag blikte zij met tranende oogen tot den gevangene op, die, indien het Patrick niet was, toch hetzelfde lot onderging als Patrick.

De kleine Grace werd ziek. Letticia was droevig, want zij beminde het lieve kind; maar zijne ziekte scheen te zullen medewerken om haar het groot doel haars levens te helpen berei-

ken. Thans zou zij ten minste iets meer kunnen vernemen van den gevangene wiens bekwaamheid in de geneeskunde de kinderen haar geroemd hadden; maar Grace werd beter, en voor ditmaal kon Letticia niets van den onzichtbaren geneesheer te weten komen. Eindelijk, eenen nacht dat de beangstigde moeder, gezamenlijk met Letticia, bij het zieke kind waakte, zeide de slotvoogdes haar: ‘Met het aanbreken van den dag, moeten wij den drank ingeven; 't is bijna middernacht, en ik vergat naar den kloktoren te zenden, om het fleschken te halen. Wat nu gedaan?’ Zij bezag Letticia, die zij, evenals geheel het huisgezin, reeds leeren lief hebben had. Kortbondig deelde zij haar mede, dat 's kinds geneesheer een staatsgevangene was, die zijne kunde gedurende eene zestienjarige opsluiting verworven had; dat zijne gevangenschap thans op 's konings bevel zeer verzacht was geworden; maar dat hij echter, des slotvoogds gezin alleen uitgezonderd, niemand zien of eenige betrekking met de wereld aanknoopen mocht. ‘Ik verzoek u, vervolgde de vrouw, tot hem te gaan, om het geneesmiddel te halen, maar gij moet mij beloven over hem te zwijgen, want hij en heel zijn geslacht zijn van den koning zeer gehaat geweest, en geen wonder. De gevangene is Patrick, de laatste van de Ruthvens.’

Welke duizeligmakende onstuimige vreugde bestormde het hart der trouwe Letticia, die, na zoo lange jaren, weer de muziek van dezen naam haar in het oor voelde ruischen! Maar zij bleef stil en spraakloos. Wilt gij den drank gaan halen? vroeg de slotvoogdes. Ja, antwoordde Letticia, en zij ging.

In den grimmigen ouden Toren, hoorde men op dat uur geen enkelen stap weergalmen; zelfs geen geluid van eene ademhaling verstoorde er de eenzaamheid. Als zij, met de zware sleutels beladen, de eene deur na de andere open maakte, klonk het gekrijsch der openspringende sloten inderdaad akelig. Aan den voet ven den kloktoren hield Letticia stil. De zestien verdwenen jaren schenen haar een stip in het verleden; haar hart klopte hevig in haren boezem en haar verbleekt voorhoofd kleurde als dat van een jeugdig meisje. Zou hij haar erkennen? Zou zij hem niet verschrikken met zoo plotselings, als een spook, zich aan zijne zijde te komen plaatsen? Zij trok haar hoofddeksel voor het gelaat, en besloot hare stem te veranderen. Aan zijne ontroering denkende, had zij weldra hare kalmte terug gewonnen, en met vasten stap naderde zij de deur van zijn gevang. Door de spleten, zag zij een flauwen lichtstraal flikkeren: hare meesteres had haar gezeid, dat de gevangene dikwijls laat in den nacht studeerde. Letticia waande hem te zien, als weleer in het oude woonhuis te Cambridge, gelijk hij, eeuwig jong, in haar geheugen voortleefde. Zij zag hem met zijne bleeke jeugdige gelaatstrekken, zijne blonde haarlokken en zijn droomachtigen oogslag, ernstig over zijne boeken gebogen. Zij opende de deur en zag wezenlijk - een man met grijze haren, verdord en gebogen, zonderling en zorgeloos gekleed, die bij het licht eener lamp bezig was met schrijven. Traagzaam lichtte hij het hoofd op: zijn gelaat bezat eene spookachtige uitdrukking. Verschrikt deinsde Letticia terug. Het scheen haar toe dat de Patrick van vroeger jaren dood en dit zijne schim was, uit het graf gerezen om met haar te spotten. Maar toen hij sprak, erkende zij dadelijk zijne stem. ‘Gij komt het fleschken halen voor de kleine Grace?’ vroeg hij. ‘'t Is gereed; wacht even.’ Hij stond op, en bestelde haar het geneesmiddel, terwijl hij haar tevens zegde hoe het moest toegediend worden. Vervolgens zette hij zich weer voor de tafel en nam een boek ter hand. Letticia bleef sprakeloos staan; dat hij haar niet erkende was duidelijk; maar dat was juist wat zij verlangd had. Waarom zou zij zich hierover

bedroeven? Zij schoof haar hoofddeksel achteruit, naderde hem met statigen tred en sprak: ‘Meester Patrick Ruthven!’

Hij verschrikte, doch het kon slechts zijn, omdat hij zijn sinds zoolang vergeten naam hoorde uitspreken; want hij blikte haar strak in 't gelaat, dat geheel tot hem gekeerd was, maar herkende haar niet! ‘Vergeef mij, jufvrouw, zoo sprak hij; ik zag u nooit te voren, maar ik meende dat gij voor de kleine Grace kwaamt. Indien ik iets verzuimd of vergeten heb... Men vergeet hier alles.’

Letticia snikte van aandoening. De arme gevangene was verlegen en gansch onthutst; onrustig verlegde hij zijne papieren, als zocht hij naar iets, en zij zag zijne lange bleeke handen, niet ongelijk aan die eener vrouw, en met wier tengerheid William den spot dreef terwijl Letticia ze bewonderde; dezelfde handen, die zij bij hun laatste angstvol afscheid krampachtig vastgegrepen en gekust had. Thans ook deed zij dit. ‘Patrick, Patrick, hebt ge mij dan geheel vergeten?’ Weer bezag hij haar, en schudde het hoofd. ‘Ik meen u nog ergens gezien te hebben; mogelijk was het in den tijd, vóór ik hier kwam; maar mijn geheugen is zoo zwak. Hoe is uw naam?’ - ‘Letticia!’ Voor eene wijl kwam er een lichtstraal zijn gelaat beschijnen, maar verdween. ‘Het is een schoone naam. Ik geloof hem eens lief gehad te hebben; iemand die ik kende, noemde zich aldus; maar, zooals ik reeds zegde, ik vergeet thans zooveel. Letticia, Letticia!’ Hij herhaalde den naam, als trachtte hij lang verdwenen beelden in zijn geheugen terug te roepen. Letticia's eerste schrik was verdwenen. Zij begreep alles; zij zag, wat hij geworden was: zij zag, dat hij, van zijne jeugd tot den mannelijken ouderdom in dit naar gevang opgesloten, zijn levenslust had zien verkwijnen; dat naarmate de lange droeve jaren traagzaam voorbijgingen, zijne hartstochten, zijne liefde, zijne gewaarwordingen van allen aard, tot gevoelloosheid overgeslagen waren. Ongelukkig als hij was - als de droeve gevangenschap hem gemaakt had, - toch bleef hare immer levendige liefde hem omstrengelen. Patrick, zeide zij, terwijl de tranen haar langs de wangen stroomden, bezie mij eens en tracht aan het verleden te denken - aan mijnen vader die u als kind onderwees; aan mij, Letticia Calderwood, die uwe speelgenoot was, aan het oude huis te Cambridge - aan den boord der beek waar gij zoo graag u nederzette - aan den hof en de laurierboomen.

Eene huivering liep hem over 't gelaat. ‘Al dit komt mij duister, zeer duister voor; maar ik meen het mij toch te herinneren, ja, en u ook, Letticia. Ik ben vergenoegd, u nog eens te zien.’ Hij bezag haar menigmaal, als wilde hij haar huidig voorkomen vergelijken met de beeltenis die hij in zijn

geheugen droeg; het verschil kon hij zich, naar het scheen, niet verklaren.

Met een droeven grimlach op de lippen zeide Letticia: ‘Gij ziet, dat ik oud geworden ben; er zijn ook zestien jaren voorbijgegaan;’ doch haar grimlach gaf haar gelaat iets van zijne vroegere uitdrukking terug en Patricks geheugen scheen zich meer en meer op te helderen. ‘Mij dunkt, zeide hij met droevige onnoozelheid, dat ik u vroeger moet bemind hebben. Ik heb u nooit vergeten, zelfs hier niet tot wanneer - en hij rilde - zij mij, ik weet niet hoe lang, in dat donker, vochtig kot opsloten, waar ik nooit een geluid vernam, noch een levend wezen aanschouwen mocht. Daar heb ik alles uit het geheugen verloren.’

Letticia's hart dreigde te barsten; zij drukte zijne handen aan haren boezem en snikte overluid. Eerst scheen hij door hare aandoening slechts even ontroerd; weldra, evenwel, als ware hij onbekwaam om zijne innige gewaarwordingen langer weerstand te bieden, zakte zijn grijs hoofd op Letticia's schouder, en ook hij, de arme gevangene, weende bitter. Traagzaam ontwaakte Patricks geheugen tot verleden dagen en de zaken der wereld daar buiten; maar zij schenen hem weinig te raken. David Calderwoods dood ontrukte hem slechts een zachten zucht; elk scherp gevoel van menschelijke smart scheen in hem gedood. Na eene wijl hervatte hij, zonder iets in zijne stem aandoening verried: ‘Mijn broeder ook was dààr, vertel mij iets van William.’ - ‘William gedroeg zich op eene edele wijze, en met zich aldus te gedragen hield hij op ongelukkig te zijn!’ zei Letticia. - ‘Ongelukkig! herhaalde de gevangene werktuigelijk. Ach, ja; ik was het vergeten: wij hadden veel verdriet in onze jeugd - hij, gij en ik.’ - ‘Patrick! laat ons daarvan zwijgen. Ik schreef aan William en bekende hem alles: hij ontsloeg mij van mijne belofte. De tijd bracht hem troost aan; hij bleef buitenlands en trouwde er; verleden jaar - wees niet droevig, Patrick, want gedurende zijn leven was hij zeer gelukkig - verleden jaar is hij gestorven.’ - ‘De arme William, mijn laatste broeder, is dood!’ zeide Patrick, in gedachten verslonden; en hij bleef een langen tijd in het ruim blikken, nu en dan afgebrokene woorden uitende, die bewezen, dat hij zich voorvallen uit hunne kinderjaren in het geheugen terug riep. Eindelijk sprak hij: ‘En gij, Letticia, wat is er van u geworden?’ - ‘Ik ben, even als toen gij mij verliet, de arme Letticia Calderwood; niets is in mij veranderd dan de jaren.’ Zij lispelde deze woorden met neergeslagen oogen en zweeg als gevoelde zij zich beschaamd, als wilde zij de geschiedenis van heel haar leven voor haar laten zeggen: ‘Zie, hoe trouw ik *u* steeds gebleven ben.’ Patricks sinds zoo lang sluimerende gevoelens schenen als opgewekt te worden door de uitgestrektheid dezer liefde, zoo krachtig in hare eenzaamheid en zoo verduldig in haar lijden. Hij strekte de armen tot haar uit, en riep: ‘Ik verdiende zooveel liefde niet, Letticia; maar blijf mij steeds beminnen; sta mij bij, en verlaat mij niet meer!’

Hij en zij waren geheel de wereld rond zich vergeten. Uit dien droom ontwakende, ontwaarden zij, dat zij slechts de eenvoudige Letticia Calderwood en hij een gevangene in den Toren was. Maar wat gaf dit? Zij ten minste, vreesde niets meer. Toen Letticia hoopvol en teeder van Patrick Ruthven afscheid nam, hield zij zich overtuigd dat het haar gelukken zou haren beminde de vrijheid terug te geven.

De kleine Grace herstelde en de vreugde waarmede zulks het hart der moeder vervulde nam Letticia te baat om er het hare in uit te storten. Zij verhaalde aan de vrouw van den slotvoogd al haar wedervaren. De jonge Schotsche edelvrouw betoonde der ongelukige de grootste belangstelling, Ruthven was haar landsman, en sedert haar echtgenoot slotvoogd was benoemd, was de gevangene dan ook steeds met

goedheid behandeld; thans had Patrick haar kind gered en zij besloot alle middelen in te spannen om zijne invrijheidstelling te bekomen. Zij gebruikte in 't geheim invloed bij het hof, aanvankelijk met hoop op goeden uitslag, maar de schrik voor verraad werd dit jaar aan den blooden vorst op nieuw ingeboezemd en wederom werd de Torenheuvel met een regen van bloed gekleurd.

Zekeren dag klaagden Grace en Mabela er over dat haar verboden was geworden haren vriend in den Beauchamptoren te gaan bezoeken. 's Anderendaags wandelden Letticia en Patrick op het platte dak (waar zij voortaan de vrijheid had hem te gaan bezoeken), wanneer zij eene lange rij zwarte gedaanten zagen voorbijtrekken, en het verre gerucht eener vallende bijl tot hun oor doordrong. Patrick zeide: ‘Daar sterft een rechtvaardig en schuldeloos man, een die David Calderwood langen tijd zou betreurd hebben. Dat God de ziel van Walter Raleigh barmhartig zij!’

Zijne stem was kalm, als maakten dergelijke tooneelen geenen indruk meer op zijn gemoed; maar Letticia liet zich op de knieën nederzijgen en door eenen onuitlegbaren afschrik vermeesterd, bedekte zij haar gelaat met de handen.

Toen zij zijne enge gevangenis wederom binnentraden, wierp zij hare armen rond haren verloofde, - want zij hadden elkander in leven en dood trouw gezworen. Zij gevoelde, dat, hem veilig te weten, met de vrijheid van hem te zien, te beminnen en te troosten, zelfs in deze plaats nog een geluk was.

En dus verliep er een geheel jaar, dat er niets ingespannen werd om Ruthvens vrijheid te bekomen, uit vrees van 's konings gramschap op te wekken.

Wanneer ergens een edelmoedig voornemen in een echt Schotsch hart wortel geschoten heeft, is het niet gemakkelijk het er uit te roeien. Zekeren dag kwam slotvoogds vrouw Letticia vinden, en verhaalde haar dat er thans hoop bestond; sedert koningin Anna dood was, kon de koning geen verraad van wege het geslacht der Ruthvens meer vreezen. Zij wendde zich tot het hof, en vernam dat Patrick Ruthven zou in vrijheid gesteld worden, indien een nabestaande, een vriend, vergiffenis voor hem wilde afsmeeken.

‘Een pleegvorm - een eenvoudige pleegvorm - alleenlijk vereischt om koning Jacobsus' hoogmoed te streelen,’

zeide de hartelijke Schotsche edelvrouw, die rechtstreeks van het stoutmoedig geslacht van Kirkaldy of Grange afstamde.

Maar pleegvorm of niet, toen Letticia deze tijdingen aan haren geliefde mededeelde, schudde hij het hoofd, zooals hij gewoonlijk deed, en zeide dat dit nooit zijn kon.

‘Ik bezit geen enkele vriend in geheel de wereld, die voor mij spreken of mijne vergeving afsmeeken kan; al mijne vrienden en nabestaanden zijn dood; ik ben de laatste van mijn geslacht. Neen, Letticia, het is best zooals het nu is. Mogelijk zou ik nog wel eens graag tot de beemden; door de Cam bespoeld, gegaan zijn, omdat er daar zulke zeldzame bloemen groeien; en het ware mij eenen zoeten en aangenamen plicht geweest mijne kennis te gebruiken, tot het genezen van armen en noodlijdenden. Maar laat het zijn - laat zijn! Spreek van geene wereldsche vrijheid meer; wij zullen 's avonds naar de vrije, vrije starren opblikken, die elken nacht over het gevang henen dwalen, en nooit vermoeid zijn! Kom, mijne trouwe Letticia - kom!’

Maar Letticia's geest was niet bevredigd. Hij, sinds lang de gevangenis gewoon, voelde nauwelijks zijne banden; zij, integendeel, en om zijnentwil, gevoelde dubbel hun gewicht.

‘Patrick, zeide zij, eens dat zij nevens hem geleund was, en zij te zamen het klein getal lichten aanschouwden die hier en daar in de donkere stad zichtbaar waren, terwijl er een geelachtige mist uit den stroom opsteeg en al het omliggende met een bleek, koud kleed omhulde. - ‘Mijn Patrick, ware het niet genoeglijk ons ver van hier te begeven naar de heldere lucht der noorderstreek? Zie!’ en zij wees op de naakte vlakten met biezen begroeid, waartusschen de Theems hare wateren naar de zee voert.

De gevangene zuchtte en bezag het landschap met glinsterende oogen, die het wel aanstaarden, doch die verre buiten het gezicht een ander tooneel schenen te bewonderen.

Letticia vervolgde: ‘Ja, en indien wij vrij waren, beide vrij, en ons in ergens eene aangename streek gingen verbergen en er leven, gelijk toen wij nog kinderen waren.’

Hij antwoordde onrustig. ‘Spreek daar niet over, of anders sterf ik nog van verlangen; ik was hier zoo gelaten, zoo tevreden tusschen mijne boeken en mijne kruiden. Waarom bracht ge mij terug in aanraking met de bittere wereld?’

- Om u te redden, antwoordde zij, om u uit het gevang te bevrijden en u den dauw uwer eerste jeugd terug te schenken. Zal dit geene waarheid worden?

- Hoe kan dit zijn, wanneer er niemand is, die eenig recht bezit om mijne genade af te smeeken? Ik bezit geene verwanten, geen enkele band hecht mij aan iemand ter wereld vast.

- Uitgezonderd ik.

- Ach ja! vergeef mij, mijne trouwe geliefde! maar wat kunt gij doen?

Letticia verborg haar gelaat op zijnen schouder. Indien een blos haar voorhoofd bekleurde, het was de blos der schaamte niet, want zij kende de zuiverheid van haar hart, en ook de hemel was daarvan bewust. Zij lichtte het hoofd op, en sprak op zachten, vrouwlijken, alhoewel een weinig bevenden toon:

- Patrick, wij zijn beide niet jong meer; al de liefde die wij elkander toedragen, is overgegaan in de genegenheid die immers moet bestaan tusschen twee wezens, die een halven levensloop in angst en verdriet verspild hebben en verhopen het arm overgebleven stuk te zamen in vrede over te brengen. Zult gij u niet misvatten over wat ik u zeggen wil?

- Neen, neen, antwoordde Ruthven, op zijn gewonen verstrooiden toon.

- Er bestaat slechts een middel om uwe vrijheid te bekomen, laat mij als uwe *vrouw* bij den koning genade voor u gaan afsmeeken!

De jonge bloedverwante van Kirkaldy of Grange bezat een medelijden van oproerigen aard, ofschoon zij de vrouw van den slotvoogd was. Graag ontstal zij den koning zijne gevangenen, wanneer zij dit met veiligheid doen kon. In 't geheim, ten einde alle gevaar van haren echtgenoot af te weren, bracht zij een Schotschen geestelijke in den kloktoren. Daar, in die afgrijselijke gevangenis, werd er een huwelijk voltrokken; kort en ernstig was de plechtigheid, zonder glimlachen, zonder tranen, doch niet zonder liefde, want waarlijk zij beminden elkander, deze twee zielen die als kinderen in den hof aan de boorden van de Cam, zich zoo onbedwongen aan elkander vastgestrengeld hadden. Maar hunne liefde was niet als die der jeugd: zij was diep, plechtig en ingetogen.

- Is nu alles gedaan? vroeg Patrick, toen het huwelijk voltrokken was; ben ik thans uw echtgenoot, Letticia? En nadat zij toestemmend had geantwoord, vervolgde hij: 't is eene zware taak die gij op u geladen hebt. Maar zij antwoordde, dat zij tevreden was. En zij klemde zijne hand in de hare, die hem voortaan door de wereld geleiden zou.

- Vreest niet, vrienden, sprak de brave Schotsche edelvrouw. Koning Jacobus kent de verbittering van het volk over de twaalfjarige gevangenschap en de halsrechting van Raleigh; hij zou zulke bloedige wraak niet meer durven plegen. Troost u, Letticia, weldra zult gij uwen man in vrijheid zien.

Haar man! Zij hoorde dit woord voor de eerste maal in hare ooren galmen, en zij weende even zacht en vroolijk als ware zij eene jonge bruid geweest.

(Wordt voortgezet.)

Kronijk.

Antwerpen. - *Koninklijke academie van schoone kunsten.* - De groote jaarlijksche prijskamp, gezegd van Rome, zal in 1873 voor de schilderkunst plaats hebben. De bekroonde zal gedurende vier jaren een pensioen van 3,500 fr. genieten, om in den vreemde zijne studiën voort te zetten. De jury mag een tweeden prijs toestaan en eene eervolle melding. De tweede prijs bestaat in eene gouden eermetaal, ter waarde van 300 fr.; hij kan in verdeeling worden toegestaan, evenals de eervolle melding. Er worden volgens gewoonte maar zes mededingers aangenomen; zijn er meer ingeschreven, dan zal er een voorloopige prijskamp plaats hebben om de zes beste aan te duiden. De personen die verlangen deel aan den prijskamp te nemen, moeten zich doen inschrijven voor 8 Maart. De kamp zal den 24^{n} derzelfde maand aanvangen.